

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ, ΕΥΡΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΦΗΓΜΑΤΙΚΗΣ-ΔΙΑΛΟΓΙΚΗΣ
ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

*Εφαρμογές της Ψυχολογίας στην Εκπαίδευση: Εναλλακτικές-Βιωματικές και Ενσώματες-
Πολυτροπικές Ψυχοπαιδαγωγικές Προσεγγίσεις*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ (ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ) ΕΡΓΑΣΙΑ

Διαδικασίες καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της αυτοεκτίμησης παιδιών Β' Δημοτικού μέσα από την εφαρμογή εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιωδών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων: Μελέτη περίπτωσης σχολικής ομάδας μαθητών/τριών μέσα από το πνεύμα της έρευνας-δράσης

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: Αικατερίνη Μπραγουδάκη

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 175

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Μάριος Α. Πουρκός

ΡΕΘΥΜΝΟ 2023

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	9
ABSTRACT OF MASTER OF ARTS THESIS TITLED.....	11
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ.....	16
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	16

Πρώτο Μέρος

Θεωρητικό Μέρος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εαυτός και αυτοεκτίμηση: Ιστορική αναδρομή, εννοιολογικοί προσδιορισμοί και παράγοντες διαμόρφωσης τους	17
1.1. Ιστορική ανασκόπηση της έννοιας του εαυτού.....	17
1.2. Διαστάσεις της έννοιας του εαυτού	18
1.3. Παράγοντες που διαμορφώνουν την έννοια του εαυτού	19
1.4. Ιστορική ανασκόπηση της έννοιας της αυτοεκτίμησης	21
1.5. Η έννοια της αυτοεκτίμησης και οι διαστάσεις της	24
1.6. Παράγοντες που διαμορφώνουν την έννοια της αυτοεκτίμησης.....	26
1.7. Η σημασία της θετικής εικόνας του εαυτού για την ομαλή εξέλιξη της προσωπικότητας του ατόμου	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Θεωρητικές προσεγγίσεις και μοντέλα σχετικά με την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση των παιδιών	28
2.1. Ψυχαναλυτική προσέγγιση για την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση των παιδιών	28
2.2. Κοινωνιολογική προσέγγιση και θεωρία ταυτότητας στην ανάπτυξη αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης.....	30
2.3. Θεωρία του Roger's για την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αναπτυξιακές διαστάσεις του εαυτού και της αυτοεκτίμησης των παιδιών και ο ρόλος των γονέων και των εκπαιδευτικών: Επιστημονικές έρευνες και διαπιστώσεις	33
--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ρόλος της δυναμικής της ομάδας στην ενδυνάμωση/ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών: Επιστημονικές έρευνες και διαπιστώσεις.....	37
4.1. Ενίσχυση του ατόμου μέσω της ομάδας.....	37
4.2. Οι ομάδες στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ως μέσο ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης των μαθητών	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις και διαδικασίες καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της αυτοεκτίμησης των παιδιών μέσα από την εφαρμογή εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιωδών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων: Επιστημονικές έρευνες και διαπιστώσεις	42
5.1. Ο ρόλος του παιχνιδιού στην ανάπτυξη και στην εκπαίδευση των παιδιών	42
5.2. Οι απαρχές της Ψυχοπαιδαγωγικής και η σημασία της στην εκπαίδευση.....	44

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΟ-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Θεωρητική θεμελίωση των μεθόδων έρευνας που χρησιμοποιήθηκαν .	48
6.1. Εισαγωγή.....	48
6.2. Η ποιοτική έρευνα	48
6.3. Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας.....	49
6.3.1. Η μελέτη περίπτωσης	49
6.3.2. Η μεθοδολογία της έρευνας-δράσης.....	50
6.3.3. Η εθνογραφική έρευνα	52
6.4. Μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα.....	53
6.4.1. Το ιχνογράφημα ως ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα.....	53
6.4.2. Η ημιδομημένη κλινική συνέντευξη ως ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα ..	54
6.4.3. Η συμμετοχική παρατήρηση ως ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα.....	55
6.5. Ζητήματα δεοντολογίας και κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική έρευνα	56
6.6. Επίλογος.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ερευνητικός σχεδιασμός.....	58
7.1. Εισαγωγή.....	58
7.2. Στόχοι και ερωτήματα της έρευνας	58
7.3. Δείγμα της έρευνας.....	58
7.4. Χρόνος και χώρος της έρευνας.....	59
7.5. Διαδικασία και εργαλεία της έρευνας.....	59
7.5.1. Διαδικασία και εργαλεία της έρευνας πριν τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις	60
7.5.1.1. Πρώτη φάση: Η παρατήρηση και η συνέντευξη με την εκπαιδευτικό	61
7.5.1.2. Ημι-δομημένη κλινική συνέντευξη με την εκπαιδευτικό	61
7.5.1.3. Ιχνογραφικά έργα με τα παιδιά.....	62
7.5.2. Διαδικασία και εργαλεία της έρευνας κατά τη φάση της εφαρμογής των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων	62

7.5.2.1. Πρώτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Εξοικείωση και «γνωριμία» της ομάδας σε ένα άλλο πλαίσιο - Προσπάθεια δημιουργίας «ασφαλούς» περιβάλλοντος».....	64
7.5.2.2. Δεύτερη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Προσωπικές ιστορίες μέσα από προσωπικά αντικείμενα».....	65
7.5.2.3. Τρίτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Γνωρίζω το σώμα μου»	66
7.5.2.4. Τέταρτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Γνωρίζω το πρόσωπο μου-το πρόσωπό σου»	67
7.5.2.5. Πέμπτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Πόσο καλός φίλος/-η μπορώ να γίνω;»	68
7.5.2.6. Έκτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Παίζοντας με ένα αντικείμενο».....	69
7.5.2.7. Έβδομη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Τα σχοινιά»	70
7.5.2.8. Όγδοη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Οι μάσκες μας»	71
7.5.2.9. Ένατη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Λέξη-λέξη φτιάχνουμε την ιστορία μας»	71
7.5.2.10. Δέκατη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Πόσο δυνατή είναι η φλόγα της ομάδας μας;».....	72
7.5.3. Διαδικασία και εργαλεία της έρευνας μετά τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις.....	72
7.6. Επίλογος.....	73

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Αποτελέσματα της προπαραεμβατικής φάσης της έρευνας:	
Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ των παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα	75
8.1. Εισαγωγή.....	75
8.2. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου των παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα	75
8.2.1. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού Κ1	75
8.2.1.1. Γενικές πληροφορίες για την Κ1	75
8.2.1.2. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ1 στο σχολείο.....	75
8.2.1.3. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ1	77
8.2.1.4. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ1 στο σπίτι	78
8.2.1.5. Ανάλυση ιχνογραφημάτων	80
8.2.1.6. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ1.....	82
8.2.1.7. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ1	82
8.2.2. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού Κ2.....	82
8.2.2.1. Γενικές πληροφορίες για την Κ2	82
8.2.2.2. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ2 στο σχολείο.....	82
8.2.2.3. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ2.....	85
8.2.2.4. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ2 στο σπίτι	86

8.2.2.5. Ανάλυση ιχνογραφημάτων	88
8.2.2.6. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της K2.....	90
8.2.2.7. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της K2	90
8.2.3. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού K3	90
8.2.3.1. Γενικές πληροφορίες για την K3	90
8.2.3.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της K3	90
8.2.3.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K3 στο σχολείο.....	90
8.2.3.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της K3	91
8.2.3.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K3 στο σπίτι	93
8.2.3.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων της K3	95
8.2.3.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της K3.....	97
8.2.3.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της K3	97
8.2.4. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού K4	98
8.2.4.1. Γενικές πληροφορίες για την K4	98
8.2.4.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της K4	98
8.2.4.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K4 στο σχολείο.....	98
8.2.4.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της K4	100
8.2.4.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K4 στο σπίτι	101
8.2.4.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων	103
8.2.4.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της K4.....	105
8.2.4.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της K4	105
8.2.5. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού K5	106
8.2.5.1. Γενικές πληροφορίες για την K5	106
8.2.5.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της K5	106
8.2.5.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K5 στο σχολείο.....	106
8.2.5.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της K5	107
8.2.5.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K5 στο σπίτι	108
8.2.5.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων της K5	110
8.2.5.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της K5.....	113
8.2.5.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της K5	113
8.2.6.1. Γενικές πληροφορίες για την K6	113
8.2.6.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της K6	114
8.2.6.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K6 στο σχολείο.....	114
8.2.6.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της K6	115
8.2.6.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K6 στο σπίτι	116
8.2.6.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων της K6	118

8.2.6.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ της Κ6	120
8.2.6.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ6	120
8.2.7. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού Κ7	121
8.2.7.1. Γενικές πληροφορίες για την Κ7	121
8.2.7.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της Κ7	121
8.2.7.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ7 στο σχολείο	121
8.2.7.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ7	122
8.2.7.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ7 στο σπίτι	123
8.2.7.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων της Κ7	124
8.2.7.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ7	126
8.2.7.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ7	126
8.2.8. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού Α1	127
8.2.8.1. Γενικές πληροφορίες για τον Α1	127
8.2.8.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του Α1	127
8.2.8.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α1 στο σχολείο	127
8.2.8.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης του Α1	128
8.2.8.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α1 στο σπίτι	129
8.2.8.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων του Α1	130
8.2.8.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α1	132
8.2.8.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για τον Α1	132
8.2.9. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού Α2	132
8.2.9.1. Γενικές πληροφορίες για τον Α2	132
8.2.9.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του Α2	133
8.2.9.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α2 στο σχολείο	133
8.2.9.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης του Α2	134
8.2.9.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α2 στο σπίτι	135
8.2.9.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων του Α2	136
8.2.9.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α2	138
8.2.9.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση του Α2	138
8.2.10. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού Α3	138
8.2.10.1. Γενικά στοιχεία του Α3	138
8.2.10.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του Α3	138
8.2.10.2.1. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α3 στο σχολείο	138
8.2.10.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης του Α3	140
8.2.10.2.3. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α3 στο σπίτι	141
8.2.10.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων του Α3	142

8.2.10.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του A3	143
8.2.10.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση του A3	144
8.2.11. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού A4	144
8.2.11.1. Γενικές πληροφορίες για τον A4	144
8.2.11.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του A4.....	144
8.2.11.2.1. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του A4 στο σχολείο	144
8.2.11.2.2. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του A4 στο σπίτι.....	146
8.2.11.2.3. Ανάλυση Ιχνογραφημάτων του A4.....	147
8.2.11.2.4. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του A4.....	148
8.2.11.2.5. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση του A4	149

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Αποτελέσματα της έρευνας-δράσης από την εφαρμογή των εναλλακτικών-βιοματικών παιγνιδιών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων

9.1. Εισαγωγή.....	158
9.2. Αναλυτική περιγραφή των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων	158
9.2.1. Πρώτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Εξοικείωση και «γνωριμία» της ομάδας σε ένα άλλο πλαίσιο - Προσπάθεια δημιουργίας «ασφαλούς» περιβάλλοντος».	158
9.2. Δεύτερη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση:«Προσωπικές ιστορίες μέσα από προσωπικά αντικείμενα».....	165
9.3. Τρίτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Γνωρίζω καλύτερα το σώμα μου».....	176
9.4. Τέταρτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Γνωρίζω καλύτερα το πρόσωπό μου».....	185
9.5. Πέμπτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Πόσο καλός φίλος μπορώ να γίνω;»	194
9.6. Έκτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Παίζοντας με ένα «φανταστικό» αντικείμενο» .	201
9.9. Ένατη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Εγώ είμαι εγώ κι εσύ είσαι εσύ»	217
9.10. Δέκατη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Πόσο δυνατή είναι η φλόγα της ομάδας μας;»	221

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Γενικά συμπεράσματα από την πορεία ανάπτυξης των παιδιών της έρευνας από την προπαραμβατική στην παραμβατική φάση

10.1. Εισαγωγή.....	225
10.2. Γενικά συμπεράσματα από την πορεία ανάπτυξης των παιδιών της έρευνας	225
10.2.1. Πορεία ανάπτυξης της K1	225
10. 2. 2. Πορεία ανάπτυξης της K2	225
10.2.3. Πορεία ανάπτυξης της K3	226
10.2.4. Πορεία ανάπτυξης της K4	227
10.2.5. Πορεία ανάπτυξης της K5	227
10.2.6. Πορεία ανάπτυξης της K6	228

10.2.7. Πορεία ανάπτυξης της Κ7	229
10. 2.8. Πορεία ανάπτυξης του Α1	229
10.2.9. Πορεία ανάπτυξης του Α2	230
10.2.10. Πορεία ανάπτυξης του Α3	230
10.2.11. Πορεία ανάπτυξης του Α4	231
10.2.12. Πορεία ανάπτυξης του Α5	231

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11: Σύνοψη αποτελεσμάτων, συζήτηση, συμπεράσματα 233

11.1. Εισαγωγή.....	233
11.2. Η μοναδικότητα του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κάθε παιδιού, που συμμετείχε στην εναλλακτική-βιωματική ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση- βασισμένη στο παιχνίδι στο πνεύμα της Βιωματικής- Ευρετικής και Αφηγηματικής, Διαλογικής Ψυχοπαιδαγωγικής...	233
11.3. Η καλλιέργεια και η ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ των παιδιών, ώστε να δημιουργηθεί εντός τους η αίσθηση , αλλά και για τις μεταξύ τους σχέσεις, πως είναι ισότιμα μέλη μιας ευρύτερης ομάδας, αυτής της τάξης τους.....	234
11.4. Συνειδητοποιήσεις και αλλαγές σχετικά με τον εαυτό και την προσωπική ανάπτυξη της εμπυχώτριας-εκπαιδευτικού που κάνει εφαρμογή της εναλλακτικής ψυχοπαιδαγωγικής προσέγγισης	235
11.5. Επίλογος: Γενικά συμπεράσματα	235

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12: Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα 237

ΕΠΙΛΟΓΟΣ 239

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 241

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ 248

Παράρτημα 1.....	249
Παράρτημα 2.....	250
Παράρτημα 3.....	259

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η αυτοεκτίμηση έχει αναγνωριστεί σε βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη και την εξέλιξη των ανθρώπων, ενώ συνεχώς μεταβάλλεται κατά τη διάρκεια της ζωής του. Στη διαδικασία αυτή της ανάπτυξης, το περιβάλλον και τα άτομα που εντάσσονται σε αυτό επιδρούν σημαντικά στη διαμόρφωση και στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης. Πιο συγκεκριμένα, οι σχέσεις που αναπτύσσουν τα παιδιά στα διάφορα περιβάλλοντα που εντάσσονται δύνανται να τα επηρεάσουν άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά. Η αυτοεκτίμηση, λόγω του ότι σχετίζεται με την αξία που διαμορφώνει το άτομο για τον εαυτό του και τις ικανότητές του, έχει αναγνωριστεί και σε σημαντικό παράγοντα για την επιτυχία των μαθητών στο σχολικό περιβάλλον, ενώ το ίδιο το σχολείο είναι απαραίτητο να φροντίζει για την ενίσχυσή της, μέσα από μεθόδους και πρακτικές που αναδεικνύουν την προσωπικότητα κάθε παιδιού και τον ρόλο του μέσα στην ομάδα.

Σκοπός της παρούσας εργασίας, λοιπόν, είναι να διερευνηθεί η έννοια της αυτοεκτίμησης και ο τρόπος ενίσχυσης αυτής στο σχολείο μέσα από ομαδικές δραστηριότητες. Η διερεύνηση αυτή στηρίζεται στη μέθοδο της έρευνας δράσης και το δείγμα των συμμετεχόντων αποτελείται από 12 παιδιά που φοιτούν στη Β΄ Δημοτικού. Η εκπαιδευτικός της τάξης διερεύνησε αρχικά, μέσω της διαδικασίας της παρατήρησης και της συνέντευξης, τα επίπεδα της αυτοεκτίμησης των μαθητών και στη συνέχεια, σχεδίασε ομαδικές ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες, που στόχο είχαν την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών και τη βελτίωση του ρόλου τους στην ομάδα. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, όπου στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο αυτής, με έρευνες που σχετίζονται με την αυτοεκτίμηση και την ενίσχυση αυτής μέσα από ομάδες. Στη συνέχεια, στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε και τα αποτελέσματα αυτής, σε σχέση με τα επίπεδα αυτοεκτίμησης των μαθητών.

Βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας (διπλωματικής εργασίας) είναι η διερεύνηση της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης παιδιών Β΄ Δημοτικού και των δύο φύλων και οι δυνατότητες καλλιέργειας και ενίσχυσής τους, μέσα από τη χρήση εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιδιών δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, τα βασικά ζητήματα που εξετάζονται στην έρευνα είναι τα χαρακτηριστικά του οικο-σωματικό-βιωματικού κόσμου των υποκειμένων της έρευνας πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις, εστιάζοντας κυρίως την προσοχή στο ψυχο-συναισθηματικό προφίλ και το επίπεδο αυτοεκτίμησής τους και τις δυνατότητες καλλιέργειας και ενίσχυσής τους μέσα από τη χρήση εναλλακτικών-βιωματικών και ενσώματων παιγνιδιών δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη. Ακόμη, εστιάζει και στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τις ικανότητές τους, να απελευθερώσουν πτυχές της προσωπικότητάς τους και να μάθουν να στηρίζονται στις δυνάμεις τους, ώστε να ενισχύσουν την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθησή τους. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 12 μαθητές/τριες 7-8 ετών της δευτέρας τάξης δημοτικού (7 κορίτσια και 5 αγόρια) που φοιτούν στο Δημοτικό σχολείο Καλεσών (Ν. Ηρακλείου).

Η διαδικασία της συλλογής και της ανάλυσης δεδομένων, βασίζεται στην ποιοτική μεθοδολογία της έρευνας-δράσης, σε συνδυασμό με κλινικές συνεντεύξεις, εθνογραφικές παρατηρήσεις, ερωτηματολόγιο και ιχνογραφικά έργα. Η όλη διαδικασία της έρευνας αποτελείται από τρεις φάσεις: (1) προ-παρεμβατική φάση κατά την οποία διερευνάται το ψυχο-συναισθηματικό προφίλ και το επίπεδο αυτοεκτίμησης των μαθητών/τριών, (2) παρεμβατική φάση, κατά την οποία γίνονται οι παρεμβατικές εναλλακτικές-βιωματικές παιγνιδώδεις ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες που στοχεύουν στην καλλιέργεια και ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των μαθητών/τριών και (3) μετα-παρεμβατική φάση όπου διερευνάται πάλι το ψυχο-συναισθηματικό προφίλ και το επίπεδο

αυτοεκτίμησης των μαθητών/τριών και ο βαθμός επίδρασης των παρεμβάσεων. Αξίζει να αναφέρουμε ότι στο στάδιο των παρεμβάσεών μας δόθηκε ευκαιρία στα παιδιά να στραφούν στον εαυτό τους, να εκφράσουν βαθύτερες επιθυμίες και ανάγκες τους, να δημιουργήσουν, να αυτενεργήσουν, αλλά και να αλληλεπιδράσουν με ένα εναλλακτικό-βιωματικό και ενσώματο τρόπο, με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες τους.

Η συλλογή ερευνητικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε κατά το εαρινό εξάμηνο του 2023. Στην όλη διαδικασία της έρευνας, η ερευνήτρια είχε φροντίσει και δεσμεύτηκε τηρήσει πλήρη εμπιστευτικότητα για όλες τις πληροφορίες που αποκτήθηκαν από τα υποκείμενα της συγκεκριμένης έρευνας, έτσι ώστε αυτές να μην μπορούν να οδηγήσουν στην ταυτοποίηση τους, εκτός και αν τα ίδια τα υποκείμενα το επιθυμούν.

Λέξεις-κλειδιά: Αυτοεκτίμηση, Αυτοεικόνα, Δυναμική ομάδας, Εαυτός, Εναλλακτικές-βιωματικές ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες, Έρευνα-δράση, Μελέτη περίπτωσης, Παιχνίδι, Ποιοτική έρευνα, Σχολική ομάδα.

ABSTRACT OF MASTER OF ARTS THESIS TITLED

Processes of cultivating and empowering the self-esteem of 2nd grade children through the application of alternative-experiential playful psychopedagogical activities: A case study of a school group of pupils through the spirit of action research

Self-esteem has been recognized as a key factor in the growth and development of people, while it is constantly changing during one's life. In this process of development, the environment and the people who are part of it significantly influence the formation and development of self-esteem. More specifically, the relationships that children develop in the various environments they are part of can affect them sometimes positively and sometimes negatively. Self-esteem, due to the fact that it is related to the value that the individual forms for himself and his abilities, has also been recognized as an important factor for the success of students in the school environment, while the school itself is necessary to take care of the reinforcement through methods and practices that highlight the personality of each child and their role within the group.

The purpose of this work, therefore, is to investigate the concept of self-esteem and the way to strengthen it at school through group activities. This investigation is based on the action research method and the sample of participants consists of 12 children studying in the 2nd Primary School. The class teacher first investigated, through the process of observation and interview, the levels of self-esteem of the students and then planned group psychopedagogical activities aimed at strengthening the children's self-esteem and improving their role in the group. The work is divided into two parts, where the first part presents its theoretical framework, with research related to self-esteem and its enhancement through groups. Then, the second part presents the research carried out and its results, in relation to the students' self-esteem levels.

The main purpose of this research (diploma thesis) is to investigate the self-esteem and self-confidence of second grade children of both sexes and the possibilities of cultivating and strengthening them, through the use of alternative-experiential playful activities. More specifically, the main issues examined in the research are the characteristics of the eco-physical-experiential world of the research subjects before, during and after the psychopedagogical interventions, focusing mainly on their psycho-emotional profile and level of self-esteem and the possibilities of cultivation and their reinforcement through the use of alternative-experiential and embodied playful activities in the classroom. It also focuses on how children are able to recognize their abilities, release aspects of their personality and learn to rely on their strengths to boost their self-esteem and confidence. The research sample consists of 12 7-8 year old second grade elementary school students (7 girls and 5 boys) who attend the Kaleson Elementary School (Heraklion Prefecture). The process of data collection and analysis is based on the qualitative methodology of action research, combined with clinical interviews, ethnographic observations, questionnaire and trace projects.

The entire research process consists of three phases: (1) pre-intervention phase in which the psycho-emotional profile and self-esteem level of the students are investigated, (2) intervention phase, in which the intervention alternatives-experiential playful psychopedagogical activities aimed at cultivating and strengthening the students' self-esteem and (3) post-intervention phase where the psycho-emotional profile and level of self-esteem of the students and the degree of impact of the interventions are investigated again. It is worth mentioning that at the stage of our interventions, the children were given the opportunity to

turn to themselves, to express their deepest desires and needs, to create, to act on their own, but also to interact in an alternative-experiential and embodied way, with their classmates and their classmates. The collection of research data was carried out during the spring semester of 2023. In the whole research process, the researcher had taken care and committed to maintain complete confidentiality for all the information obtained from the subjects of this research, so that it could not lead to identification them, unless they themselves wish so.

Key words: Action research, Alternative-experiential playful psychopedagogical activities, Case study, Group dynamics, Self, Self-esteem, Self-image, Team game, Qualitative research, School environment.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θέμα της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής εργασίας αποτελούν οι διαδικασίες καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της αυτοεκτίμησης μιας σχολικής τάξης, παιδιών Β΄ Δημοτικού, μέσα από την εφαρμογή εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιωδών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων, στο πνεύμα της Βιωματικής, Ευρετικής και Αφηγηματικής-Διαλογικής Ψυχοπαιδαγωγικής. Η έρευνα είναι μια μελέτη περίπτωσης συγκεκριμένης σχολικής ομάδας μαθητών και μαθητριών, που πραγματοποιήθηκε μέσα από το πνεύμα της έρευνας-δράσης.

Η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος, είναι το θεωρητικό μέρος της εργασίας, στο οποίο αναπτύσσονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις της έννοιας του εαυτού και της αυτοεκτίμησης. Το δεύτερο μέρος της εργασίας είναι το επιστημολογικό-μεθοδολογικό της μέρος. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε.

Στη συνέχεια, αναφέρονται με συντομία τα κεφάλαια που περιλαμβάνονται στην παρούσα εργασία.

Στο πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους, γίνεται μια ιστορική αναδρομή και μια ανασκόπηση, στην έννοια του εαυτού και της αυτοεκτίμησης. Πιο συγκεκριμένα προσδιορίζονται εννοιολογικά οι έννοιες του εαυτού και της αυτοεκτίμησης, γίνεται αναφορά στους παράγοντες που διαμορφώνουν την έννοια του εαυτού, αλλά και την έννοια της αυτοεκτίμησης. Το πρώτο κεφάλαιο ολοκληρώνεται επισημαίνοντας την ιδιαίτερη σημασία της θετικής εικόνας του εαυτού για την ομαλή εξέλιξη της προσωπικότητας του παιδιού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο προσεγγίζονται και παρουσιάζονται συνοπτικά θεωρητικά μοντέλα, σχετικά με την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση των παιδιών, ώστε να διαμορφωθεί το θεωρητικό πλαίσιο τεκμηρίωσης για τη σημασία της αυτοεκτίμησης στην ομαλή ανάπτυξη των παιδιών.

Στο τρίτο κεφάλαιο, χρησιμοποιώντας επιστημονικές έρευνες και διαπιστώσεις γίνεται αναφορά στις αναπτυξιακές διαστάσεις τόσο του εαυτού, όσο και της αυτοεκτίμησης των παιδιών και του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί στη διαμόρφωσή του.

Στο τέταρτο κεφάλαιο διερευνάται η έννοια της ομάδας και η σημασία της δυναμικής της ομάδας, ώστε στη συνέχεια η δυναμική αυτή να αξιοποιηθεί σε μια σχολική τάξη με στόχο την ενδυνάμωση και την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών-μελών αυτής της ομάδας.

Με το πέμπτο κεφάλαιο, ολοκληρώνεται το θεωρητικό μέρος της εργασίας. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο αναφέρονται οι ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις και οι διαδικασίες καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της αυτοεκτίμησης παιδιών, μέσα από την εφαρμογή εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιωδών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων, βασιζόμενοι πάντα σε επιστημονικές έρευνες και διαπιστώσεις.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας είναι το επιστημολογικό-μεθοδολογικό, το οποίο αποτελείται από δύο κεφάλαια, το έκτο και το έβδομο.

Στο έκτο κεφάλαιο με τίτλο «*Θεωρητική θεμελίωση των μεθόδων έρευνας που χρησιμοποιήθηκαν*» γίνεται η θεωρητική παρουσίαση των ποιοτικών μεθόδων και των ερευνητικών εργαλείων, που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα. Αρχικά, παρουσιάζονται τα κύρια χαρακτηριστικά των ποιοτικών μεθόδων έρευνας και στη συνέχεια περιγράφονται τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήσαμε, προκειμένου να συλλέξουμε τα ερευνητικά μας δεδομένα.

Στο έβδομο κεφάλαιο με τίτλο «*Ερευνητικός σχεδιασμός*» παρουσιάζεται αναλυτικά ο ερευνητικός σχεδιασμός. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται οι στόχοι της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα που διαμορφώθηκαν από αυτούς, το δείγμα της έρευνας, ο χώρος και το χρόνος διεξαγωγής της έρευνας, καθώς και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην ερευνητική διαδικασία. Στη συνέχεια, περιγράφεται η διαδικασία της έρευνας-δράσης, που ακολουθήθηκε. Στην αρχή, περιγράφονται τα εργαλεία και οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν πριν από την εφαρμογή των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, με σκοπό να διαπιστωθούν και συλλεχθούν δεδομένα σχετικά με την αυτοεκτίμηση των μαθητών μας, οι οποίοι αποτελούσαν το δείγμα της έρευνας. Έπειτα, ακολουθεί η αναλυτική περιγραφή των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, οι οποίες εφαρμόστηκαν μέσα στην τάξη. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των εργαλείων και των διαδικασιών που ακολουθήθηκαν μετά την εφαρμογή των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, με στόχο να διαπιστωθούν οι αλλαγές που συνέβησαν από τις παρεμβάσεις, σχετικά με την καλλιέργεια και την ενδυνάμωση της αυτοεκτίμησης των παιδιών, που πήραν μέρος στην ερευνητική διαδικασία.

Στο τρίτο μέρος της εργασίας παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, στο τρίτο μέρος περιλαμβάνονται τα κεφάλαια οκτώ έως και δώδεκα.

Στο όγδοο κεφάλαιο με τίτλο «*Αποτελέσματα της προ-παρεμβατικής φάσης της έρευνας: ψυχοσυναισθηματικά προφίλ των παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα*» παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της προ-παρεμβατικής φάσης της έρευνας. Ειδικότερα, γίνεται αναλυτική καταγραφή του ψυχοσυναισθηματικού προφίλ κάθε παιδιού, όπως αυτό προέκυψε μέσα από τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν, που ήταν οι συνεντεύξεις της εκπαιδευτικού των παιδιών, οι συνεντεύξεις από τις μητέρες των παιδιών και από τα ιχνογραφήματα των παιδιών, αναφορικά με τον εαυτό τους. Οι διαπιστώσεις για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του κάθε παιδιού, τεκμηριώνονται και συνοδεύονται από σχετικά αποσπάσματα των συνεντεύξεων της εκπαιδευτικού και των μητέρων των παιδιών, ενώ παρατίθενται και τα σχετικά με τον εαυτό τους, ιχνογραφήματα των παιδιών.

Στο ένατο κεφάλαιο με τίτλο «*Αποτελέσματα της έρευνας-δράσης από την εφαρμογή των εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιδιών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων*» περιγράφονται οι εναλλακτικές ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν μέσα στην τάξη, καθώς και η ανταπόκριση των παιδιών σε αυτές, οι συμπεριφορές και οι δράσεις τους και οι αλληλεπιδράσεις που εμφανίστηκαν μεταξύ τους.

Στο δέκατο κεφάλαιο με τον τίτλο «*Αποτελέσματα της έρευνας στη μετά- παρεμβατική φάση*», παρουσιάζονται τα συμπεράσματα για το κάθε παιδί, λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις της εκπαιδευτικού της τάξης, σε σχέση με το κάθε παιδί, η οποία ούσα ταυτόχρονα και η ερευνήτρια της παρούσας έρευνας, παρατηρούσε και κατέγραφε τις αλλαγές που έβλεπε να συμβαίνουν στα παιδιά, τόσο σε ατομικό, όσο και σε ομαδικό επίπεδο. Πολύ χρήσιμο για το κεφάλαιο αυτό στάθηκε και το οπτικό-ακουστικό υλικό, το οποίο αξιοποιήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Στο ενδέκατο κεφάλαιο, με τίτλο «*Σύνοψη αποτελεσμάτων, συζήτηση, συμπεράσματα*», συνοψίζονται τα γενικά συμπεράσματα των αποτελεσμάτων της έρευνας, μετά από την εφαρμογή των εναλλακτικών ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων και δίνονται απαντήσεις στα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία είχαν τεθεί στην αρχή της ερευνητικής διαδικασίας.

Τέλος, στο δωδέκατο κεφάλαιο με τίτλο «*Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα*» γίνεται αναφορά σε ζητήματα εγκυρότητας και αξιοπιστίας της έρευνας και επισημαίνονται κάποιοι σχετικοί περιορισμοί της παρούσας έρευνας. Επίσης, παρουσιάζονται και προτάσεις για μελλοντικές έρευνες, με τις οποίες θα μπορούσαν να μελετηθούν και να φωτιστούν περισσότερο και άλλες πτυχές του θέματος, τόσο για την αυτοεκτίμησης των παιδιών σχολικής ηλικίας όσο και για την εξαιρετική σημασία που έχει

για την προσωπικότητά τους η συμμετοχή τους σε μία σχολική τάξη-ομάδα, όπου όλα αντιμετωπίζονται ως ισότιμα μέλη και γίνονται σεβαστά και αποδεκτά, έτσι όπως ακριβώς είναι.

Μετά την ολοκλήρωση και των δώδεκα κεφαλαίων, ακολουθεί ο επίλογος, στον οποίο πραγματοποιείται μία σύνοψη του βασικού θέματος της έρευνας που είναι η αυτοεκτίμηση των παιδιών σχολικής ηλικίας και ακολουθεί η βιβλιογραφία η οποία χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την αυτούσια παράθεση των ακόλουθων παραρτημάτων:

Παράρτημα 1: Επιστολή αναζήτησης έγκρισης από τους γονείς για τη συμμετοχή των ίδιων και του παιδιού τους στην έρευνα.

Παράρτημα 2: Παράδειγμα ημι-δομημένης συνέντευξης που απευθυνόταν σε μητέρα παιδιού, πριν την παρεμβατική φάση της έρευνας (η συνέντευξη με τη μητέρα της Κ2).

Παράρτημα 3: Παράδειγμα ημι-δομημένης συνέντευξης που απευθυνόταν στην εκπαιδευτικό, πριν την παρεμβατική φάση της έρευνας (η συνέντευξη με την εκπαιδευτικό για την Κ2).

Κλείνοντας την εισαγωγή της εργασίας αυτής, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά και ειλικρινά όλα τα πρόσωπα που με βοήθησαν και με στήριξαν με οποιονδήποτε τρόπο στην πραγματοποίηση της διπλωματικής μου εργασίας: στους μαθητές και στις μαθήτριες μου, στους γονείς τους, που συμμετείχαν στην έρευνα με προθυμία και θέρμη, στο σύζυγο και στα παιδιά μου για την υποστήριξη και την ενθάρρυνσή που μου προσέφεραν, όλο αυτό το χρονικό διάστημα που χρειάστηκα για να ολοκληρώσω την εργασία μου. Ιδιαίτερα θέλω να ευχαριστήσω τον επόπτη καθηγητή μου, κ. Μάριο Πουρκό, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του, σε όλα τα στάδια της ερευνητικής μου πορείας, προκειμένου να πραγματοποιηθεί και να ολοκληρωθεί η εργασία αυτή.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εαυτός και αυτοεκτίμηση: Ιστορική αναδρομή, εννοιολογικοί προσδιορισμοί και παράγοντες διαμόρφωσης τους

1.1. Ιστορική ανασκόπηση της έννοιας του εαυτού

Η έννοια του εαυτού συνιστά μία έννοια που έχει απασχολήσει πολλούς επιστημονικούς κλάδους και αποτελεί ένα πεδίο έρευνας που οι πρώτες αναφορές τους εντοπίζονται στην αρχαιότητα και στον κλάδο της Φιλοσοφίας. Η έρευνα σχετικά με την έννοια του εαυτού έχει αναδειχθεί ιδιαίτερα σημαντική στον χώρο των Ανθρωπιστικών Επιστημών με πολλές θεωρίες να αναπτύσσονται και να αναζητούν τα στοιχεία εκείνα που συγκροτούν τον εαυτό, με στόχο να επεξηγηθεί ο όρος και να δοθεί μια σαφή εικόνα για την έννοια αυτή. Κατά την αρχαιότητα, λοιπόν, οι Έλληνες φιλόσοφοι διερευνούσαν την έννοια του εαυτού και τους παράγοντες που επιδρούν στη διαμόρφωσή τους λαμβάνοντας τον εαυτό ως κάτι αιώνιο και διαρκές, αναγνωρίζοντας μέσα σε αυτόν τον ρόλο που διαδραματίζουν η ψυχή, ο νους και το πνεύμα (Παπαδοπούλου, 2015). Ουσιαστικά, για τους αρχαίους φιλοσόφους η έννοια του εαυτού συσχετιζόταν με τις παραπάνω διαστάσεις του ανθρώπου, οι οποίες σχετιζόνταν σε μεγάλο βαθμό και με τον τρόπο εκπαίδευσης που λάμβαναν και ζωής που διαβιούσαν. Η έννοια του εαυτού την περίοδο της αρχαιότητας ήταν μια ιδιαίτερα σημαντική έννοια και απασχολούσε σε μεγάλο βαθμό το πεδίο της Φιλοσοφίας με τους φιλοσόφους να στοχάζονται στον τρόπο διαμόρφωσής του και στον τρόπο με τον οποίο επιδρά στην ανάπτυξη του ανθρώπου. Η πρώτη αναφορά της έννοιας του εαυτού συναντάται στον Σωκράτη και στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μέσω της ηθικής βελτίωσής τους είναι σε θέση να επιτύχουν την αυτοπραγμάτωσή τους, δουλεύοντας ουσιαστικά τον εαυτό τους και τον τρόπο με τον οποίο συνδιαλέγονται και αλληλεπιδρούν με τους άλλους (Λεοντάρη, 1998).

Εν συνεχεία και οι μετέπειτα φιλόσοφοι, Πλάτωνας και Αριστοτέλης, διερεύνησαν μέσα από την έννοια της ψυχής τον τρόπο με τον οποίο συγκροτείται ο εαυτός και στον τρόπο με τον οποίο η ψυχή και το πνεύμα διαμορφώνουν την παρουσία τους στην κοινωνία και στις σχέσεις με τους άλλους. Ο Αριστοτέλης, επίσης, αναγνώρισε ότι η ψυχή διαθέτει ικανότητες και δυνάμεις και η ψυχική ζωή του κάθε ανθρώπου διαθέτει στρώματα, καθένα από τα οποία στρώματα αποτελεί τη βάση για να οδηγηθεί στο επόμενο. Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνεται ότι η έννοια του εαυτού κατά την αρχαιότητα ταυτιζόταν με την έννοια της ψυχής και τον νου και αποτελούσε μια έννοια αιώνια (Μακρή –Μπότσαρη, 2001).

Κατά την περίοδο του Μεσαίωνα, ωστόσο, η έννοια του εαυτού χάνει την τόσο μεγάλη σημασία που είχε για την αρχαιότητα, καθώς μειώθηκε σημαντικά το ενδιαφέρον των στοχαστών για τη διερεύνησή του. Μάλιστα, ο Χριστιανισμός και η επικράτηση της θεωρίας του οδήγησε και στη διάκριση του σώματος και της ψυχής. Ωστόσο, η εποχή της Αναγέννησης έδωσε νέα ώθηση για τη διερεύνηση της έννοιας, διότι η στροφή στον άνθρωπο και στις δυνατότητες που αυτός έχει οδήγησε πολλούς στοχαστές να διερευνήσουν και πάλι την έννοια υπό νέα κατεύθυνση. Τον 17^ο αιώνα, στη Δυτική Ευρώπη η φιλοσοφία εστίασε στη διερεύνηση του εαυτού υπό έναν νέο δυισμό, ο οποίος και κατηγοριοποιούσε τον εαυτό σε υποκείμενο και αντικείμενο, ένας δυισμός που οδήγησε στη μείωση της διερεύνησης του σχετιζόταν ως διάσταση του εαυτού (Παπαδοπούλου, 2015). Μάλιστα, την περίοδο αυτή ο Descartes δημιούργησε τη θεωρία

του περί του «σκεπτόμενου εαυτού» και του τρόπου με τον οποίο ο εαυτός δύναται να οριστεί μέσω του νου και της σκέψης γύρω από τα ζητήματα. Σύμφωνα με τον Descartes ο εαυτός δεν διαθέτει συναισθήματα και δεν είναι σε θέση να αναπτύξει σχέσεις, όταν δεν σκέφτεται και μπορεί να λάβει υπόσταση μόνο μέσω της σκέψης και του στοχασμού (Λεοντάρη, 1998).

Εν συνεχεία, και ο Locke διερεύνησε την έννοια του εαυτού και υποστήριξε ότι ο εαυτός δεν μπορεί να υπάρξει έξω από τις εμπειρίες και μόνο μέσω αυτών διαμορφώνεται και μπορεί να εξεταστεί. Μάλιστα, υποστήριξε ότι η γνώση στηρίζεται στην εμπειρία και επομένως και ο εαυτός δύναται να εξεταστεί μέσω αυτής. Ο Hume, επίσης, ασχολήθηκε με την έννοια του εαυτού και μέσω της δικής του θεωρίας απέρριψε τις ιδέες του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, υποστηρίζοντας ότι ο εαυτός υπάρχει μόνο μέσα από τις εμπειρίες και δεν μπορεί να λειτουργεί ανεξάρτητα (Μακρή-Μπότσαρη, 2001). Όλοι οι άνθρωποι, με βάση τον Hume αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους και τον ορίζουν μέσω των εμπειριών που διαθέτουν και όσα βιώνουν. Η θεωρία αυτή οδήγησε στη συνέχεια, τον Kant να δημιουργήσει τη θεωρία του σχετικά με τον εμπειρικό εαυτό, όπου δεν εξετάζεται πλέον σαν μια αίσθηση που στηρίζεται στις εμπειρίες, καθώς η αίσθηση αυτή ενδέχεται να μην σχετίζεται με την πραγματικότητα, διότι μπορεί η σκέψη να αποκλίνει σε μεγάλο βαθμό από την αντικειμενική ύπαρξη του εαυτού. Η γνώση, λοιπόν, για τον εαυτό μπορεί να είναι πραγματική και αντικειμενική, μόνο εάν προέρχεται από τον εξωτερικό κόσμο και τη γνώση που διαθέτει κάποιος λόγω των αισθήσεων (Παπαδοπούλου, 2015).

1.2. Διαστάσεις της έννοιας του εαυτού

Η έννοια του εαυτού είναι ένας όρος που έχει αποκτήσει, ιδιαίτερη σημασία τα τελευταία χρόνια στον τομέα της ψυχολογικής έρευνας, της εκπαιδευτικής έρευνας, των οικογενειακών σπουδών και άλλων τομέων που αξιοποιούν τη συγκεκριμένη έννοια υπό το πρίσμα της ψυχολογίας και εξετάζουν την ανάπτυξη του σε σχέση με διάφορες μεταβλητές και θέματα (Petre, 2021). Έτσι, ο εαυτός, δύναται να οριστεί ως το σύνολο των πεποιθήσεων που έχει ένα άτομο σε μια δεδομένη στιγμή, που εξαρτώνται από τα θετικά ή αρνητικά συναισθήματα που έχει αναπτύξει για τις δυνατότητές του. Η αντίληψη αυτή και η γνώση του σχετικά με τις δυνατότητες και τις ικανότητές του χτίζονται και ρυθμίζονται από την κοινωνική και συναισθηματική του ανάπτυξη, και ταυτόχρονα επιδρούν στη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου, διαμορφώνοντας την προσωπικότητά του (Bustos et al., 2015). Αυτές οι πεποιθήσεις χτίζονται με την πάροδο του χρόνου, καθορίζονται από τις βιωμένες εμπειρίες κάθε ατόμου, επηρεάζονται από το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται και διαμορφώνονται σε αντιλήψεις που εμφανίζει το άτομο για τον εαυτό του (Soriano et al., 2011).

Η κατασκευή αυτή του εαυτού έχει διερευνηθεί από πολλούς επιστήμονες και ερευνητές, οι οποίοι έχουν εντοπίσει διαφορετικά στοιχεία που καθιστούν τον εαυτό ένα πολυδιάστατο στοιχείο. Ο πολυδιάστατος εαυτός σχετίζεται με το σύνολο των σκέψεων που έχει ένα άτομο για τον εαυτό του, υψώνοντας την προσωπικότητά του δηλώνοντας ότι είναι ένα δομικό, πολυδιάστατο, ιεραρχικό και εξελικτικό μοντέλο (Montoya et al., 2019). Η αυτοαντίληψη, συνιστά έναν από τους βασικούς παράγοντες που σχετίζονται με την έννοια του εαυτού και αποτελείται από πέντε διαστάσεις, οι οποίες αφορούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώνεται. Πιο συγκεκριμένα, οι διαστάσεις της αυτοαντίληψης είναι η κοινωνική, η συναισθηματική, η ακαδημαϊκή/εργασιακή, η οικογενειακή και η σωματική διάσταση (García et al., 2011).

Η πρώτη διάσταση της κατασκευής του εαυτού μέσω της αντίληψης που διαμορφώνει το άτομο για τον ίδιο αναφέρεται στην αντίληψη του ατόμου για την ποιότητα των πράξεών του στο δικό του περιβάλλον. Ειδικότερα, η κοινωνική διάσταση

αναφέρεται στο πώς το άτομο αντιλαμβάνεται την αλληλεπίδρασή του στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον και στις διαπροσωπικές σχέσεις, οι οποίες καθορίζουν τις ικανότητες και τις δυνατότητες που αναγνωρίζει το άτομο ότι διαθέτει στην αλληλεπίδραση με τους γύρω του. Εν συνεχεία, η δεύτερη διάσταση, η οποία ονομάζεται συναισθηματική διάσταση περιλαμβάνει την άποψη του ατόμου για τις συναισθηματικές του αποκρίσεις και συμπεριφορές σε συγκεκριμένες καταστάσεις που περιλαμβάνουν δέσμευση ή καλείται το άτομο να επεξεργαστεί συναισθηματικά συγκεκριμένες καταστάσεις και συνθήκες. Έπειτα, η διάσταση της οικογένειας αναφέρεται στην αντίληψη του βαθμού συμμετοχής στο οικογενειακό του περιβάλλον και στον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρά με τα πρόσωπα της οικογένειάς του και τη διαχείριση των καταστάσεων που προκύπτουν στο οικογενειακό περιβάλλον. Τέλος, η φυσική διάσταση περιλαμβάνει τη γνώμη του ατόμου για τη διάπλαση και τη φυσική του κατάσταση (García & Musitu, 2014). Αυτή η τελευταία διάσταση, η σωματική αυτοαντίληψη, είναι υψίστης σημασίας στο εφηβικό στάδιο, γιατί είναι η περίοδος που διαμορφώνεται η προσωπικότητα και συνδέεται στενά με την ψυχική υγεία και την ψυχολογική ευεξία, καθώς το άτομο αρχίζει και διαμορφώνει την εικόνα του εαυτού του συγκρίνοντάς τη με τα πρότυπα που έχει δημιουργήσει και το περιβάλλον μέσα στο οποίο δρα (Navarro-Patón et al., 2016). Επιπλέον, είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι η επιστημονική κοινότητα έχει παρατηρήσει ότι δημιουργούνται σχέσεις μεταξύ της φυσικής εμφάνισης, της φυσικής αυτοαντίληψης, της αυτοεκτίμησης και της συμπεριφοράς, επομένως, εάν αναπτυχθεί μια σωστή αυτοαντίληψη, η θετική λειτουργία σε όλες τις κοινωνικές και προσωπικές διαστάσεις μπορεί να επιτευχθεί (Grao-Cruces, 2014).

1.3. Παράγοντες που διαμορφώνουν την έννοια του εαυτού

Ο εαυτός, όπως αναδύθηκε και παραπάνω, δεν αποτελεί μία μοναδική έννοια που είναι σε θέση να οριστεί με ακριβή τρόπο, αλλά κρίνεται αναγκαίο να εξετάζεται με βάση τους παράγοντες που τη διαμορφώνουν. Πιο συγκεκριμένα, η έννοια του εαυτού συμπεριλαμβάνει διάφορους παράγοντες, οι οποίοι τη διαμορφώνουν και οι οποίοι πολλές φορές μπορεί να ληφθούν ως συνώνυμοι. Οι παράγοντες αυτοί αφορούν τις έννοιες της αυτοαντίληψης, της αυτοεικόνας, της αυτοεκτίμησης, της αυτοαξίας, της αυτοαποτελεσματικότητας, τις αυτοαναπαραστάσεις και τα αυτοσχήματα, έννοιες που εμφανίζονται σε κάθε άτομο και συσχετίζονται με τα περιβάλλοντα στα οποία εντάσσεται. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Rogers η έννοια της αυτοεκτίμησης δεν αποτελεί παράγοντα της έννοιας του εαυτού, αλλά έναν διαφορετικό παράγοντα που απορρέει από την αυτοαντίληψη και την έννοια του εαυτού που διαμορφώνεται από αυτή (Navarro-Patón et al., 2016). Ουσιαστικά, αναφέρει ότι σχετίζεται με έναν παράγοντα που διαμορφώνεται από τις συνολικές αντιλήψεις που διαθέτει το άτομο για τον εαυτό του και είναι σε θέση να μεταβάλλεται όσο το άτομο αποκτά μεγαλύτερη επίγνωση του εαυτού του και διαμορφώνει θετικές αντιλήψεις για τον ίδιο. Έτσι, η αυτοεκτίμηση δεν σχετίζεται τόσο με τη διαμόρφωση του εαυτού, αλλά σχετίζεται με αυτόν σαν μια απόρροια από την αυτεπίγνωση που αποκτά το άτομο (Λεοντάρη, 1998).

Αρχικά η αυτοεικόνα αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο ένα άτομο βλέπει τον εαυτό του, τόσο σωματικά όσο και ψυχικά. Η αυτοεικόνα ενός ατόμου αναπτύσσεται με την πάροδο του χρόνου και επηρεάζεται από τις εμπειρίες που έχει συναντήσει και οι εμπειρίες αυτές είναι σε θέση να διαμορφώσουν μια θετική αυτοεικόνα ή μια αρνητική. Ένα άτομο με θετική αυτοεικόνα αισθάνεται σιγουριά όταν συγκρίνεται με τους συνομηλίκους του και αναγνωρίζει στον εαυτό του τις ικανότητες και τα θετικά στοιχεία που διαθέτει σε σχέση με τους άλλους. Επίσης, τα άτομα είναι ικανοποιημένα με την εμφάνισή τους, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα και τα στοιχεία εκείνα που δεν τους αρέσουν,

χωρίς ωστόσο να εμμένουν σε αυτά (Montoya et al., 2019). Τα άτομα με θετική αυτοεικόνα λαμβάνουν και αποδέχονται τα θετικά σχόλια, ενώ ακόμα και εάν λάβουν αρνητικά σχόλια δεν επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό. Αντίθετα, ένα άτομο με αρνητική αυτοεικόνα εμμένει περισσότερο στα αρνητικά χαρακτηριστικά, σωματικά και ψυχικά, που αναγνωρίζει στον εαυτό του και αμφιβάλει για τις ικανότητές του. Η σύγκριση με τους συνομηλίκους του, επίσης, οδηγεί το άτομο στο να εστιάσει σε όσα εκείνο δεν διαθέτει και οι άλλοι βρίσκονται συνέχεια να υπερτερούν. Η σύγκριση, βέβαια, που υλοποιεί επεκτείνεται και σε άτομα με τα οποία δεν έχει σχέσεις, με αποτέλεσμα να εμφανίζει σημαντική επίδραση από όσα προβάλλονται και παρακολουθεί στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Παπδοπούλου, 2015). Οι παράγοντες, οι οποίοι επιδρούν και είναι καθοριστικοί για τη διαμόρφωση της αυτοεικόνας είναι οι εμπειρίες της πρώιμης παιδικής ηλικίας και οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, καθώς μέσω των εμπειριών αυτών το άτομο αποδίδει στον εαυτό του χαρακτηρισμούς και αντιλήψεις των άλλων για τις δικές του ικανότητες. Ακόμη, σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της αυτοεικόνας διαδραματίζουν και διάφορα γεγονότα που βιώνει το άτομο, αλλά και οι ρόλοι που λαμβάνει κατά τη συναναστροφή του ή συνεργασία του με τους άλλους (Montoya et al., 2019).

Ο δεύτερος παράγοντας σχετίζεται με την έννοια της αυτοαξίας, η οποία σχετίζεται με την αξία που αποδίδει το ίδιο το άτομο στον εαυτό του και στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται ότι το ίδιο έχει αξία για τους άλλους και αντίστοιχα και οι ικανότητές του. Η αυτοαξία χτίζεται και αυτή όταν οι ικανότητές του αναγνωρίζονται από το περιβάλλον μέσα στο οποίο εντάσσεται και αλληλεπιδρά, ενώ η σύγκριση που υλοποιεί το άτομο σε σχέση με τους άλλους δεν το οδηγεί στο να μειώσει τις δικές του ικανότητες. Ακόμα και εάν αναγνωρίζει ότι διαθέτει διαφορετικές ικανότητες από τους άλλους, δεν επηρεάζεται από τις ελλείψεις ή τις διαφορές που αντιλαμβάνεται και οι ικανότητές του δεν μειώνονται σε σχέση με όσα διαθέτουν οι άλλοι (Hapsari et al., 2023). Και στην περίπτωση της αυτοαξίας έχει σημασία ο ρόλος των άλλων και ο τρόπος με τον οποίο αναγνωρίζεται από εκείνους η αξία του ατόμου, ενώ αντίστοιχα σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι εμπειρίες που βιώνει (Elder et al., 2023).

Η αυτοαποτελεσματικότητα, στη συνέχεια, αναφέρεται στην πεποίθηση ενός ατόμου ότι είναι σε θέση να επιτύχει τους στόχους του και τις εργασίες που αναλαμβάνει, σε πρακτικό και θεωρητικό επίπεδο και οι πεποιθήσεις αυτές σχετίζονται με την αναγνώριση των ικανοτήτων του. Η αυτοαποτελεσματικότητα, σαν έννοια, έχει επίδραση στο πώς αισθάνεται, σκέφτεται και παρακινεί το άτομο τον εαυτό του, ενώ ανάμεσα στους ανθρώπους, λόγω του ότι η έννοια αυτή σχετίζεται με στοιχεία της προσωπικότητας εμφανίζονται και διαφορετικά επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας. Τα άτομα που εμφανίζουν υψηλή αυτοαποτελεσματικότητα, πιστεύουν βαθιά στις δικές τους ικανότητες, βλέποντας τις προκλήσεις ως καθήκοντα που πρέπει να κατακτηθούν και όχι ως απειλές που πρέπει να αποφευχθούν (Hapsari et al., 2023). Επίσης, εμπλέκονται σε δραστηριότητες και εμφανίζουν ισχυρή δέσμευση, ενώ οι δυσκολίες αντιμετωπίζονται ως παράγοντες που οδηγούν στην αύξηση της δικής τους ευελιξίας και στην αναζήτηση νέων τρόπων για την επίτευξη των στόχων. Αντίθετα, τα άτομα με χαμηλά επίπεδα αυτοαποτελεσματικότητας αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες σαν γεγονότα που τους αποτρέπουν από το να επιτύχουν τους στόχους τους και μπορούν εύκολα να οδηγηθούν στην παραίτηση. Οι δυσκολίες, έτσι, λαμβάνονται ως απειλές και τα άτομα καταλαμβάνονται από άγχος προσπαθώντας να τις αποφύγουν (Elder et al., 2023).

Έπειτα, η διαμόρφωση του εαυτού σχετίζεται με τα αυτοσχήματα και τις αυτοαναπαραστάσεις που δημιουργούν τα άτομα, τα οποία σχετίζονται με τις κατασκευές που αναπτύσσονται λόγω της δικής τους συναναστροφής με διάφορα περιβάλλοντα. Οι κατασκευές αυτές διαμορφώνονται με βάση το πλαίσιο και όλα τα στοιχεία που αυτό

διαθέτει, καθώς μέσω του πλαισίου διαμορφώνονται κανόνες και σταθερές που πρέπει να ακολουθούνται από τα άτομα. Τα ερεθίσματα που παρέχονται από το περιβάλλον συνιστούν και το βασικό στοιχείο για τη δημιουργία των αυτοσημάτων και των αυτοαναπαράστασεων, καθώς παρέχουν στο άτομο τις πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον μέσα στο οποίο βρίσκεται και στον τρόπο θέασης των πραγμάτων. Ουσιαστικά, αφορούν τις εσωτερικές κατασκευές του ατόμου που διαμορφώνουν και παγιώνουν τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς με βάση τις συνήθειες που έχουν αναπτυχθεί μέσα στα περιβάλλοντα λόγω του τρόπου επεξεργασίας των πληροφοριών που υφίσταται σε αυτά (Xu et al., 2022).

Η αυτοαντίληψη, τέλος, συνιστά μια γενική σκέψη που διαμορφώνει το άτομο για τον εαυτό του και την επίγνωση που διαθέτει για τις ικανότητές του, ενώ επηρεάζεται και επηρεάζει όλα τα παραπάνω. Η έννοια συνδέεται άμεσα με την έννοια του εαυτού και σχετίζεται με τις στάσεις και τις πεποιθήσεις που διαμορφώνει το άτομο για τον εαυτό του αξιολογώντας τις σκέψεις του και τις συμπεριφορές του. Ουσιαστικά, επιτελεί ένα είδος αυτοαξιολόγησης και μπορεί να οδηγεί είτε σε αυτοεπιδοκιμασία ή σε αυτοαποδοκιμασία, αποτυπώνοντας την πίστη του ατόμου στις ικανότητές του. Η αυτοαξιολόγηση αυτή συνιστά μια καθαρά προσωπική διαδικασία, ακόμα και εάν το άτομο στηρίζεται σε αξιολογήσεις έξω από το ίδιο για να εξετάσει τις ικανότητάς του και αποτελεί μια προσωπική κρίση στις ικανότητές του (Elder et al., 2023). Η αυτοαντίληψη, όπως και οι άλλοι παράγοντες, σχετίζεται με τις σχέσεις που αναπτύσσει το άτομο κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής του και την αποδοχή που λαμβάνει από τα περιβάλλοντα μέσα στα οποία εντάσσεται, με αποτέλεσμα να διαμορφώνει είτε θετική αυτοαντίληψη είτε αρνητική. Μάλιστα, οι «σημαντικοί άλλοι» αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για τη διαμόρφωση της αυτοαντίληψης, καθώς ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται εκείνοι δημιουργούν και τις εμπειρίες που βιώνει το άτομο, οι οποίες, είτε έχουν θετικό αντίκτυπο, είτε αρνητικό, στις σκέψεις του ατόμου για τον εαυτό του. Οι συμπεριφορές, δηλαδή, των άλλων που είναι σημαντικοί για το άτομο καθοδηγούν τις δικές του πεποιθήσεις σχετικά με τις ικανότητές του (Παπαδοπούλου, 2015).

1.4. Ιστορική ανασκόπηση της έννοιας της αυτοεκτίμησης

Οι θεωρίες του εαυτού έχουν μακρά ιστορία στη δυτική φιλοσοφία και τις ανθρωπιστικές επιστήμες (Taylor, 1989). Αυτές οι θεωρίες συνοδεύονται από προβληματισμούς σχετικά με το πώς ο εαυτός μπορεί να βελτιώσει, να ενισχύσει ή να διατηρήσει τον εαυτό του, ιδιαίτερα μπροστά στις αντικειμενοποιητικές και, για ορισμένους, απάνθρωπες δυνάμεις της σύγχρονης κοινωνίας (Starker, 1989). Ενώ η έννοια της αυτοεκτίμησης είναι προφανώς συνδεδεμένη με αυτές τις ιστορικές θεωρίες και προβληματισμούς για τον εαυτό, μόλις από τις αρχές του εικοστού αιώνα η έννοια χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο για να ξεκλειδωθούν τα εγγενή μυστικά της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Από εκείνη τη στιγμή, η αυτοεκτίμηση αντιμετωπίζεται ως κάτι που κατέχει ο καθένας σε διάφορους βαθμούς. Με τον προσδιορισμό του βαθμού αυτοεκτίμησης που κατέχει ένα άτομο, καθίσταται δυνατή η πρόσβαση, η πρόβλεψη, ο έλεγχος ή η βελτίωση της ζωής ενός ατόμου. Οι απαρχές της έννοιας της αυτοεκτίμησης μπορούν να εντοπιστούν στην εμφάνιση της αυτοψυχολογίας, στα τέλη του δέκατου ένατου και στις αρχές του εικοστού αιώνα. Μέσα σε αυτή την περίοδο, συγγραφείς όπως οι William James, C.H. Cooley και G.H. Mead άρχισαν να τοποθετούν την έννοια του εαυτού στο κέντρο της ψυχολογίας και της κοινωνικής ψυχολογίας (Coopersmith, 1967· Wells & Marwell, 1976). Σε αντίθεση με τους συμπεριφοριστές, οι οποίοι απέφευγαν την έννοια του εαυτού λόγω της μη παρατηρήσιμης και άμορφης ιδιότητάς του, οι παραπάνω

ψυχολόγοι αποδέχτηκαν ως κλειδί για την κατανόηση του ατόμου και ως κεντρική εστίαση για την καθιέρωση της νεοεμφανιζόμενης πειθαρχίας της ψυχολογίας.

Η πρώτη αναφορά στην αυτοεκτίμηση στην ψυχολογία μπορεί να βρεθεί στις Αρχές της Ψυχολογίας του William James (1950), παρόλο που στη θεωρία του δεν αποτελούσε κεντρικό σημείο. Πιο συγκεκριμένα, ο James (1950) υποστήριξε ότι η αυτοεκτίμηση καθορίζεται από την αναλογία των πραγματικοτήτων μας προς τις υποτιθέμενες δυνατότητές μας. Καθώς οι άνθρωποι, δηλαδή, βιώνουν την επιτυχία στην απόκτηση αυτής της βασικής ανθρώπινης ανάγκης, νιώθουν μια αίσθηση αυτοϊκανοποίησης, που χτίζει την αυτοεκτίμησή τους. Αν και ο James υποστήριξε ότι η αυτοεκτίμηση πηγάζει από μια βασική ανάγκη για αυτό-εκδήλωση, ένιωθε επίσης ότι η αυτοσυναίσθηση είναι στη δύναμή του ανθρώπου και δύναται να ελεγχθεί (James, 1950: 311). Αυτό τον οδήγησε να υποστηρίξει ότι ένα καλά προσαρμοσμένο άτομο ήταν εκείνο που μπορούσε να εξισορροπήσει επιτυχώς την πραγματικότητα με τη δυνατότητα.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, αφού μια έννοια κατασκευάζεται αρχικά από ένα άτομο ή μια ομάδα, πρέπει να είναι σε θέση να υπαινίσσεται τις δραστηριότητες των άλλων και να αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο σχετίζονται μεταξύ τους. Δεν αρκεί μια ιδέα να προβάλλεται απλώς από κάποιον μόνο που διαθέτει γνώση, αλλά κρίνεται αναγκαίο να μπορεί να εντοπιστεί και σε πλαίσια ομάδων. Στην περίπτωση της αυτοεκτίμησης, ήταν σημαντικό η έννοια να μετατραπεί σε χρήσιμο αναλυτικό εργαλείο σε άλλους τομείς της ψυχολογίας, όπως η ψυχοθεραπεία και η πειραματική ψυχολογία. Με άλλα λόγια, έπρεπε να μετακινηθεί από μια περιφερειακή έννοια που χρησιμοποιούν οι θεωρητικοί σε μια απαραίτητη έννοια για την άσκηση της καθημερινής επιστήμης της ψυχολογίας και της ψυχοθεραπείας. Αυτή η μετάβαση από μια επαναστατική σε μια χρήσιμη και εύχρηστη έννοια άρχισε να συμβαίνει κατά την περίοδο μεταξύ της δεκαετίας του 1940 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Πιο συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1940 και του 1950 άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες ολοκληρωμένες κλινικές και πειραματικές μελέτες αυτοεκτίμησης. Μεταξύ των πρώτων κλινικών μελετών ήταν η εξέταση του Maslow (1942) για την αυτοεκτίμηση και τη σεξουαλικότητα των γυναικών και η ανάλυση του V.C. Raimy (1949), σχετικά με την έννοια της αυτοαναφοράς και στη χρησιμότητάς της σε συμβουλευτικές συνεδρίες (Rosenberg, 1965· Hamachek, 1992). Χρησιμοποιώντας «ημι-ψυχιατρικές» συνεντεύξεις, ο Maslow συνέδεσε την αυτοεκτίμηση με μια ποικιλία θεμάτων στην ανθρώπινη σεξουαλικότητα, όπως η σεξουαλική θέση και η συχνότητα και το είδος της απόλαυσης που απορρέει από την έκφραση και ικανοποίηση των σεξουαλικών αναγκών. Ο Maslow συνέδεσε, επίσης, την αυτοεκτίμηση με τη συζυγική ευτυχία και επιτυχία, όπου υποστήριξε ότι η αυτοεκτίμηση των ατόμων μέσα σε ένα πλαίσιο γάμου, είναι σε θέση να οδηγήσει τα άτομα στην ολιστική τους ανάπτυξη και στην ευτυχία (Maslow, 1942).

Από την άλλη μεριά, η κλινική μελέτη του Raimy (1949), υποστήριξε ότι η αντίληψη του ατόμου για τον εαυτό του έχει ύψιστη ψυχολογική σημασία στην οργανωμένη συμπεριφορά. Πιο συγκεκριμένα, εφαρμόζοντας την άποψη αυτή σε συμβουλευτικές και ψυχοθεραπευτικές συνεδρίες ο Raimy (1949) κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι οι επιτυχημένες περιπτώσεις έδειξαν τεράστια κυριαρχία της αυτοεκτίμησης των ατόμων, ενώ οι ανεπιτυχείς περιπτώσεις ασθενών κατέδειξαν ότι δεν ήταν σε θέση να βελτιωθεί η κατάστασή τους λόγω της μειωμένης αυτοεκτίμησης που εμφάνιζαν και της αυτοαπόρριψης που επεδείκνυαν. Οι κλινικές μελέτες των Maslow και Raimy βοήθησαν έτσι, στη δημιουργία μιας σειράς κλινικών μελετών σχετικά με τη σχέση μεταξύ της αυτοαντίληψης και ζητημάτων όπως η σχιζοφρένεια (Rogers, 1958), η συζυγική ευτυχία (Eastman, 1958), οι στάσεις των ψυχιατρικών ασθενών (Whaler, 1958) και των ατόμων με ψυχοπαθολογία (Zuckerman & Monashkin, 1957). Κατά τη διάρκεια αυτής της χρονικής περιόδου, αναδείχθηκαν και οι πρώτες ενδείξεις σύνδεσης της αυτοεκτίμησης με άλλες

θέσεις στη συμβουλευτική ψυχολογία, ιδιαίτερα την πελατοκεντρική θεραπεία του Carl Rogers (Rogers, 1951· Rogers & Dymond, 1954). Αυτές οι κλινικές μελέτες, μαζί με το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την αυτοεκτίμηση, σε ήδη καθιερωμένες μορφές ψυχοθεραπείας, βοήθησαν στη σύνδεση της έννοιας της αυτοεκτίμησης με την επιτυχία στη θεραπεία. Αυτή η κίνηση επέκτεινε τη χρησιμότητα της έννοιας πέρα από τις θεωρητικές κατανοήσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς στα διαγνωστικά εργαλεία των επαγγελματιών. Η ιδέα άρχισε να έχει πρακτική σημασία για όσους επιδίωκαν τόσο να μελετήσουν όσο και να αλλάξουν «παθολογική» συμπεριφορά.

Κατά την περίοδο από τη δεκαετία του 1940 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1970, η αυτοεκτίμηση έγινε επίσης κεντρική έννοια στις πειραματικές και ερευνητικές μελέτες στην ψυχολογία και την κοινωνική ψυχολογία (Wylie, 1961). Πιο συγκεκριμένα, άρθρα άρχισαν να εμφανίζονται σε κορυφαία περιοδικά και μελέτες για την ανθρώπινη συμπεριφορά, την κοινωνική τάξη, τη διαχείριση της ψυχοπαθολογίας και του άγχους, την ατομική και συλλογική επιτυχία ή αποτυχία, την ανάπτυξη κινήτρων και των τρόπων κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Klausner, 1953· Sharma, 1956· Mussen & Jones, 1957· Stotland & Zander, 1958). Η αυτοεκτίμηση, λοιπόν, μετουσιώθηκε γρήγορα σε μια κεντρική ιδέα για τους ψυχολόγους, καθώς ήταν σε θέση να συνδεθεί και να εξεταστεί σε διαφορετικά πλαίσια και συμπεριφορές των ανθρώπων. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, η εμπειρική εργασία για την αυτοεκτίμηση άρχισε να πολλαπλασιάζεται με γρήγορο ρυθμό (Wells & Marwell, 1976). Μέσα σε αυτή την περίοδο εκδόθηκαν δύο σημαντικά βιβλία που βοήθησαν στην περαιτέρω καθιέρωση της αυτοεκτίμησης ως απαραίτητης έννοιας για την πραγματοποίηση ψυχολογικής έρευνας. Το πρώτο από αυτά ήταν το *Society and the Adolescent Self-Image* (1965) του Morris Rosenberg. Ο Rosenberg ήταν από τους πρώτους που χρησιμοποίησε ερευνητικές τεχνικές έρευνας μεγάλης κλίμακας για να διερευνήσει τους παράγοντες που επηρεάζουν την αυτοεκτίμηση. Επίσης, εντόπισε μια σειρά από στοιχεία που επηρεάζουν το επίπεδο αυτοεκτίμησης των εφήβων, όπως η οικογενειακή δομή, η κοινωνική τάξη, η εθνικότητα και η θρησκεία. Συνέδεσε, ακόμη, την αυτοεκτίμηση με μια σειρά προβλημάτων προσωπικότητας και κοινωνικών προβλημάτων όπως το άγχος, τα χαμηλά επαγγελματικά κίνητρα, το ηγετικό δυναμικό και η κοινωνική απομόνωση. Μεταξύ των συμπερασμάτων του Rosenberg ήταν ότι η ανατροφή των παιδιών και οι εκπαιδευτικές τακτικές ήταν δύο από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που επηρέασαν την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης σε παιδιά και εφήβους.

Ένα δεύτερο βιβλίο με επιρροή της δεκαετίας του 1960 ήταν το *The Antecedents of Self-Esteem* (1967) του Stanley Coopersmith. Ο Coopersmith (1967) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι γονείς παιδιών με υψηλή αυτοεκτίμηση ενδιαφέρονται και είναι προσεκτικοί με τα παιδιά τους, ότι δομούν τους κόσμους των παιδιών τους σύμφωνα με τις αξίες που πιστεύουν ότι είναι κατάλληλες και ότι επιτρέπουν μεγάλη ελευθερία μέσα στα οικογενειακά τους πλαίσια, με αποτέλεσμα τα παιδιά να πιστεύουν στον εαυτό τους και στις δυνατότητές τους και να συμμετέχουν ενεργά σε διαδικασίες. Ο Coopersmith βοήθησε να δημιουργηθεί μια σύνδεση μεταξύ του τρόπου ανατροφής των παιδιών και του επιπέδου αυτοεκτίμησης σε παιδιά και εφήβους. Αυτή η σύνδεση, με τη σειρά της, αναγνωρίζεται ως ένας σημαντικός καθοριστικός παράγοντας της ικανότητας ενός ατόμου να ζήσει μια επιτυχημένη και παραγωγική ζωή. Τα πρώτα χρόνια (1942-1973) της εμπειρικής εργασίας για την αυτοεκτίμηση είδε επίσης την παραγωγή μιας σειράς κλιμάκων για τη μέτρηση της έννοιας.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις και η σημασία της έννοιας της αυτοεκτίμησης στην ψυχολογική έρευνας και πρακτική, οδήγησαν στην ανάπτυξη κλιμάκων μέτρησης της έννοιας, με αποτέλεσμα να διερευνώνται και να αποσαφηνίζονται και οι παράγοντες που την καθορίζουν (Wells & Marwell, 1976). Τρεις παράγοντες που βρέθηκαν κατά την περίοδο από τη δεκαετία του 1940 έως τις αρχές της δεκαετίας του '70 ήταν κρίσιμοι για

την επέκταση του δικτύου αυτοεκτίμησης και για την αυξανόμενη ειλικρίνειά του. Πρώτον, η αυτοεκτίμηση άρχισε να γίνεται μέρος της κανονικής γνώσης της κλινικής και της πειραματικής ψυχολογίας. Μεταφράστηκε ξανά και ανακατευθύνθηκε στις καθημερινές πρακτικές όσων έκαναν ψυχοθεραπεία και εμπειρική ψυχολογία. Αυτή η κίνηση επέτρεψε στους υποστηρικτές της ιδέας να στρατολογήσουν και να επεκταθούν στο λεξιλόγιο, τις γνωστικές δομές και τις πρακτικές ενός νέου συνόλου συμμάχων. Δεύτερον, τέθηκαν οι βάσεις για την αξιοποίηση της έννοιας σε τομείς εκτός ψυχολογίας. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όσον αφορά το έργο των Rosenberg και Coopersmith. Ο Rosenberg μπόρεσε να εισαγάγει την αυτοεκτίμηση στις ανησυχίες των υπευθύνων χάραξης πολιτικής που ενδιαφέρονται για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και των εκπαιδευτικών που ενδιαφέρονται για την αύξηση της ακαδημαϊκής επίδοσης και της πειθαρχίας. Ομοίως, ήταν και ο Coopersmith, ο Rosenberg αναγνώρισε τον σημαντικό ρόλο των γονιών στην ανάπτυξη της και στον τρόπο άσκησης του γονικού ρόλου και των υποχρεώσεων. Τέλος, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η αυτοεκτίμηση αντικειμενοποιήθηκε επίσης στις κλίμακες και στους καταλόγους της ψυχολογίας. Ενώ οι περισσότεροι ερευνητές αναγνώριζαν ότι οι κλίμακες ήταν προσεγγίσεις και είχαν προβλήματα με την "εγκυρότητα κατασκευής", οι κλίμακες σχετικά με τη μέτρηση της αυτοεκτίμησης χρησιμοποιήθηκαν εκτενώς (Collins, 1985).

Με βάση τα παραπάνω, λοιπόν, διαπιστώνεται ότι κατά την περίοδο των δεκαετιών μεταξύ του 1940 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1970, η έννοια της αυτοεκτίμησης στρατολόγησε μια τεράστια σειρά ανθρώπων και μη συμμάχων. Αυτοί οι σύμμαχοι περιελάμβαναν ψυχοθεραπευτές, ασθενείς, πειραματιστές, πειραματικά θέματα, γραφήματα υπολογιστών, κλίμακες και απογραφές, άρθρα και βιβλία. Αυτό που ξεκίνησε ως μια εύθραυστη δήλωση του William James είχε επεκταθεί στις αρχές της δεκαετίας του 1970 σε ένα περιεκτικό και ετερογενές ακαδημαϊκό δίκτυο. Η ετερογένεια του δικτύου ήταν αυτή που το έκανε ισχυρό (Latour, 1987). Εν συνεχεία, η έννοια καθιερώθηκε και άρχισε να χρησιμοποιείται εκτενώς, ενώ σε αυτή άρχισαν να διερευνώνται οι διαστάσεις που διαθέτει και οι παράγοντες που τη διαμορφώνουν.

1.5. Η έννοια της αυτοεκτίμησης και οι διαστάσεις της

Η αυτοεκτίμηση αναφέρεται στις πεποιθήσεις ενός ατόμου για τη δική του αξία και καθορίζει τα συναισθήματα που βιώνει το άτομο για τον εαυτό του και τις ικανότητές του. Σαν έννοια είναι σημαντική, γιατί επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τις επιλογές και τις αποφάσεις των ανθρώπων, καθώς εξυπηρετεί μια κινητήρια λειτουργία καθιστώντας τα άτομα ικανά να φροντίσουν τον εαυτό τους και να εξερευνήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους. Τα άτομα με υψηλή αυτοεκτίμηση είναι άτομα που έχουν κίνητρο να φροντίζουν τον εαυτό τους και να αγωνίζονται επίμονα για την εκπλήρωση προσωπικών στόχων και φιλοδοξιών, ενώ αντίθετα τα άτομα με χαμηλότερη αυτοεκτίμηση δεν τείνουν να θεωρούν τους εαυτούς τους άξιους και δεν πιστεύουν ότι αξιοποιώντας τις δυνάμεις τους είναι σε θέση να επιτύχουν (Παπαδοπούλου, 2015). Ακόμα και όταν έχουν επιτυχίες, τα άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση τείνουν να θέτουν τις επιτυχίες έξω από τα ίδια και να αποδίδουν την επίτευξη των στόχων τους σε άλλους παράγοντες ή στην τύχη. Ακόμη, όταν εμφανίζονται δυσκολίες τα άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση εμφανίζουν και μειωμένα κίνητρα να προσπαθήσουν να επιλύσουν τις δυσκολίες τους και να επιδιώξουν τους στόχους μέχρι τέλους (Λεοντάρη, 1998). Σαν έννοια η αυτοεκτίμηση είναι κάπως αφηρημένη έννοια και για τον λόγο αυτό τα άτομα που δεν διαθέτουν αυτοεκτίμηση δεν μπορούν να κατανοήσουν ή να σκεφτούν πως θα λειτουργούσαν σε περίπτωση που είχαν αυτοεκτίμηση. Ωστόσο, πρόκειται για μια ιδιαίτερα σημαντική έννοια, καθώς δεν σχετίζεται απλά με την πίστη στον εαυτό και τις ικανότητές, αλλά συνδέεται και με τη

φροντίδα που παρέχει το άτομο στον εαυτό του, με βάση τα θέλω του και τις ανάγκες του, αναγνωρίζοντας ότι είναι σημαντικό και πολύτιμο και είναι απαραίτητο να φροντιστεί για να συνεχίσει να υπάρχει. Μάλιστα, όταν τα άτομα φροντίζουν τον εαυτό τους και αισθάνονται καλά με όσα επιτυγχάνουν, είναι σε θέση να παίρνουν ορθές αποφάσεις και στη συνέχεια μέσω των αποφάσεων αυτών, να ενισχύεται η αξία που αποδίδουν στον εαυτό τους (Elder et al., 2023).

Η αυτοεκτίμηση, επίσης, θεωρείται ότι εμφανίζεται σε μια συνέχεια, που σημαίνει ότι ποικίλλει σε ποσότητα ή μέγεθος από χαμηλή σε υψηλή σε διαφορετικά άτομα. Έτσι, μερικοί άνθρωποι έχουν υψηλότερη αυτοεκτίμηση, ενώ άλλοι έχουν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση. Οι διαφορές μεταξύ αυτών των ανθρώπων δεν είναι προφανείς, αλλά αντιθέτως είναι εμφανείς μόνο μέσω της σύγκρισης των σκέψεων και των συναισθημάτων τους σχετικά με την αξία τους. Η αυτοεκτίμηση θεωρείται επίσης ότι ποικίλλει με έναν άλλο τρόπο που θα μπορούσαμε να περιγράψουμε ως αναλογικότητα ή λογική. Αποδεικνύεται ότι δεν είναι όλες οι περιπτώσεις υψηλής αυτοεκτίμησης ίδιες (Montoya et al., 2019). Μερικοί άνθρωποι με υψηλή αυτοεκτίμηση έχουν φτάσει σε αυτό το μέρος με βάση μια σειρά πραγματικών επιτευγμάτων και δίνουν στους εαυτούς τους τα εύσημα για τη δυνατότητα να ανταποκριθούν σε νέες προκλήσεις, επειδή μπόρεσαν να ανταποκριθούν σε προηγούμενες προκλήσεις. Η καλή γνώμη τους για τον εαυτό τους είναι ανάλογη με τις πραγματικές προκλήσεις που έχουν ξεπεράσει στη ζωή. Αντίθετα, υπάρχουν άλλα άτομα των οποίων η υψηλή αυτοεκτίμηση φαίνεται υπερβολική και δυσανάλογη με τα πραγματικά επιτεύγματα και τις πράξεις τους. Αυτοί οι άνθρωποι σκέφτονται καλά τον εαυτό τους, αλλά δεν μπορούν να υποδείξουν οποιαδήποτε ουσιαστικά περασμένα επιτεύγματα, ενέργειες ή επιλογές που έχουν κάνει, οι οποίες θα δικαιολογούσαν αυτή την υψηλή αυτοεκτίμηση σε έναν λογικό παρατηρητή. Η υψηλότερη αυτοεκτίμησή τους βασίζεται περισσότερο στην αίσθηση του δικαιώματος παρά σε οποιοδήποτε επίτευγμα (Xu et al., 2022). Αυτή η εκδοχή της υψηλής αυτοεκτίμησης θεωρείται λιγότερο υγιής ψυχολογικά από την πιο αναλογική ποικιλία αυτοεκτίμησης, κυρίως λόγω της εγωιστικής και εγωκεντρικής συμπεριφοράς που τείνει να συνοδεύει την αίσθηση του δικαιώματος. Αυτή η ποικιλία της υψηλής αυτοεκτίμησης μερικές φορές περιγράφεται ως «υπερβολικά διογκωμένη», υποδεικνύοντας ότι είναι υπερβολική και δυσανάλογη με τα πραγματικά επιτεύγματα και τις πράξεις. Στους ενήλικες, αυτός ο τύπος αυτοεκτίμησης μπορεί να συνδεθεί με τον ναρκισσισμό (Elder et al., 2023).

Όπως η αυτοεκτίμηση μπορεί να είναι πολύ υψηλή ή «υπερβολικά διογκωμένη» σε αναλογία με τα επιτεύγματα και τις πράξεις ενός ατόμου, μπορεί επίσης να είναι πολύ χαμηλή ή «υποδιογκωμένη». Σε πολλές περιπτώσεις, οι άνθρωποι που καταλήγουν να έχουν κακή αυτοεκτίμηση, έχουν αντιμετωπίσει αντιξοότητες και προκλήσεις και έχουν αλληλεπιδράσει θετικά με τους άλλους γύρω τους ακόμα και εάν τα άλλα άτομα δεν έχουν επιδείξει αντίστοιχη συμπεριφορά. Ωστόσο, για διάφορους λόγους, συμπεριλαμβανομένης της τάσης προς την κατάθλιψη, το άγχος ή την εμμονική τελειομανία, τη συνήθεια να εμπλέκονται σε γνωστικές στρεβλώσεις ή επειδή έχουν κακοποιηθεί ή εκμεταλλευτεί, ενδέχεται να μην αναγνωρίζουν αυτά τα επιτεύγματα και ενέργειες ως ουσιαστικά (Παπαδοπούλου, 2015). Αντιλαμβάνονται ότι δεν πληρούν ένα εσωτερικευμένο και αδικαιολόγητα υψηλό πρότυπο καλοσύνης και έτσι εμφανίζουν πολύ χαμηλή αυτοεκτίμηση και αντίστοιχη συναισθηματική δυσφορία, όταν δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτό το εσωτερικό πρότυπο. Ωστόσο, ένας εξωτερικός παρατηρητής θα τους έβλεπε ως άξιους με βάση τα επιτεύγματα και τις πράξεις και θα είχε δυσκολία να καταλάβει γιατί ακριβώς αισθάνονται τόσο άσχημα για τον εαυτό τους. Η αυτοεκτίμηση είναι επομένως πιο περίπλοκη από ό,τι μπορεί να περιγράψει μια απλή διάσταση υψηλής έναντι χαμηλής. Διαφέρει τόσο από την άποψη του μεγέθους, όσο και από την άποψη της

λογικής του, σε σύγκριση με τα επιτεύγματα και τις ενέργειες (Elder et al., 2023· Petre, 2021).

1.6. Παράγοντες που διαμορφώνουν την έννοια της αυτοεκτίμησης

Η διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης δεν αποτελεί μια απλή και γραμμική διαδικασία, όπου το άτομο εφαρμόζει συγκεκριμένες συμπεριφορές και με βάση τα αποτελέσματά τους διατυπώνει και θετικές αξιώσεις για τον εαυτό του. Αντίθετα, η διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης είναι μια σύνθετη διαδικασία, καθώς σχετίζεται τόσο με το ίδιο το άτομο και τις στάσεις του έναντι στις ικανότητές τους όσο και στις σχέσεις που αναπτύσσει με τους γύρω του και τον βαθμό αποδοχής και υποστήριξης που λαμβάνει (Brown, 2010). Ένας παράγοντας διαμόρφωσης της αυτοεκτίμησης σχετίζεται με την αντίληψη και την αναγνώριση των επιτυχιών και των στόχων που επιτυγχάνονται από το ίδιο το άτομο. Ειδικότερα, το άτομο κρίνεται αναγκαίο να είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται τις επιτυχίες του και να έχει επιτυχίες θέτοντας στόχους στη συνέχεια για περαιτέρω επιτυχίες, αξιολογώντας τις επιδόσεις του και τον τρόπο διαχείρισης των δυσκολιών του. Ακόμη, ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας διαμόρφωσης υψηλής αυτοεκτίμησης αποτελεί οι σχέσεις που διαμορφώνει το άτομο στην καθημερινότητά του και οι δεσμοί που δημιουργεί με τους άλλους ανθρώπους (Adair & Fredrickson, 2015). Οι σχέσεις παρέχουν στο άτομο ένα πλαίσιο αποδοχής και υποστήριξης, ενώ μπορούν να του προσφέρουν και ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο είναι σε θέση να εκφραστεί και να δράσει με ελευθερία. Έτσι, όταν το άτομο διαθέτει υγιείς σχέσεις στη ζωή του μπορεί να διαμορφώσει υψηλή αυτοεκτίμηση και να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως σημαντικό, ενώ αντίθετα οι μη υγιείς σχέσεις οδηγούν και σε χαμηλή αυτοεκτίμηση ή ενδέχεται να απορρέουν από αυτή (Tobin, Vanman, Verreynne, & Saeri, 2014).

Ακόμη, το περιβάλλον μέσα στο οποίο εντάσσεται το άτομο εκτός από αποδοχή χρειάζεται να του παρέχει και υψηλά επίπεδα ασφάλειας, ώστε να είναι σε θέση το άτομο να αισθανθεί ικανό να δράσει και να διερευνήσει τις επιθυμίες και τις ανάγκες του. Η διερεύνηση αυτή σχετίζεται και με τη διαδικασία αποδοχής και διαχείρισης του λάθους, ώστε μέσα από τα λάθη να μπορέσει να αναγνωρίσει τις ικανότητές του και να αναπτυχθεί. Μια τέτοια διαχείριση και προσέγγιση του λάθους διαμορφώνει στο άτομο την αντίληψη ότι εκτιμάται από τους γύρω του και έχει αξία για αυτούς, ακόμη και εάν δεν έχει επιτύχει τους στόχους τους, με αποτέλεσμα να μην παραιτείται και θέτει στη συνέχεια νέους στόχους (Bauer & McAdams, 2010). Κατανοώντας τη δύναμη του περιβάλλοντος, διαπιστώνεται ότι πρωταρχικό ρόλο στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης διαδραματίζουν οι «σημαντικοί άλλοι», οι οποίοι συμπεριλαμβάνουν την οικογένεια, τους στενούς φίλους και στην περίπτωση των παιδιών που εξετάζεται στην παρούσα εργασία, των εκπαιδευτικών. Μέσα από τις σχέσεις αυτές, το άτομο είναι σε θέση να αξιολογήσει τον εαυτό του και να εσωτερικεύσει τις κατασκευές των άλλων για το ίδιο και στη συνέχεια να αξιοποιεί τις αποτιμήσεις των άλλων για να αξιολογήσει τον ίδιο του τον εαυτό. Επίσης, σημαντικό ρόλο στα περιβάλλοντα που εντάσσεται το άτομο διαδραματίζει και η προσοχή που λαμβάνει, καθώς όταν κάποιος δέχεται την προσοχή των άλλων αναγνωρίζει τον εαυτό του ως σημαντικό και για τον λόγο αυτό οι άλλοι επιθυμούν να αλληλεπιδράσουν μαζί του. Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνεται ότι η διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης σχετίζεται τόσο με τις ατομικές στάσεις και σκέψεις του ατόμου, όσο και με τις ανατροφοδοτήσεις που λαμβάνει από το περιβάλλον του σχετικά με την αξία που διαθέτει ως άτομο (Brown et al., 2011).

1.7. Η σημασία της θετικής εικόνας του εαυτού για την ομαλή εξέλιξη της προσωπικότητας του ατόμου

Η θετική εικόνα δεν είναι σε θέση να εγγυηθεί την ευτυχία στο άτομο, αλλά σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ποιότητα της ζωής του, καθώς ο τρόπος με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται τον εαυτό του καθορίζει και τον τρόπο με τον οποίο δρα και συμπεριφέρεται. Ειδικότερα, η θετική εικόνα του εαυτού οδηγεί το άτομο στο να εμπλέκεται ενεργά σε διάφορες δραστηριότητες στα περιβάλλοντα που εντάσσεται και να θέτει στόχους για την εξέλιξή του. Επίσης, συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην επιδίωξη ανάπτυξης ισχυρών και υγιών διαπροσωπικών σχέσεων, ενώ του παρέχει τη δυνατότητα να αξιολογεί και να αναγνωρίζει και την επίδραση των σχέσεων στη δική του ζωή. Με τον τρόπο αυτό, σε περίπτωση που οι σχέσεις του δεν του παρέχουν την απαραίτητη ικανοποίηση, αποδεχόμενο τις δικές του ανάγκες και τις σκέψεις, είναι σε θέση να θέσει σαφή όρια που προστατεύουν το ίδιο και να αποφασίσει μέχρι ποιο σημείο οι σχέσεις αυτές θα επηρεάζουν τη δική του ζωή (Daukantaitė & Soto, 2014).

Ακόμη, η θετική εικόνα του εαυτού οδηγεί το άτομο στο να λαμβάνει ορθές αποφάσεις στη ζωή του, ενώ οι αποφάσεις τους κατά βάση στηρίζονται στις δικές του ανάγκες και επιθυμίες. Πρόκειται, δηλαδή, για προσωπικές του επιλογές, καθώς εμπιστεύεται τη δική του κρίση και αναγνωρίζει τις προσωπικές του ανάγκες. Επίσης, το άτομο δύναται να λάβει εύκολα αποφάσεις και να τις αξιολογήσει ώστε στη συνέχεια σε περίπτωση που οι αποφάσεις αυτές αναδειχθούν λανθασμένες να είναι σε θέση να αλλάξει την προσέγγισή του και την κατεύθυνση που έχει λάβει. Με τον τρόπο αυτό η προσωπικότητα του ατόμου αναπτύσσεται και το άτομο είναι σε θέση να εξελίσσεται σε όλα τα επίπεδα (Flanagan et al., 2015).

Η θετική εικόνα του ατόμου, επίσης, παρέχει στο άτομο τη δυνατότητα να λαμβάνει την κριτική ως μια διαδικασία εξέλιξης του ίδιου του εαυτού και όχι ως μια αρνητική διαδικασία που είναι σε θέση να οδηγήσει σε κατάρρευση της προσωπικότητάς του. Πιο συγκεκριμένα, το άτομο αναγνωρίζει ότι διαθέτει και αρνητικά στοιχεία και ότι δεν δύναται να είναι αρεστό σε όλους. Ωστόσο, η διαδικασία της αυτοκριτικής του δεν εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο το αποδοκιμάζουν οι άλλοι, αλλά οδηγεί σε αξιοποίηση των δυνατοτήτων του για την προσωπική του εξέλιξη και βελτίωση. Έτσι, ακόμα και εάν λάβει αρνητική κριτική, μπορεί να τη διαχειριστεί αποτελεσματικά και να εστιάσει στα καλά που του αποδίδονται και όχι στα αρνητικά που του προσάπτονται (Hoffmann et al., 2011). Τέλος, μέσω της θετικής εικόνας του εαυτού, το άτομο είναι σε θέση να κατανοήσει ότι δεν αποτελεί το επίκεντρο και οι σχέσεις με τους άλλους είναι αμοιβαίες, οδηγώντας το στο να εστιάζει και στα αισθήματα και στις σκέψεις των άλλων. Ωστόσο, η εστίαση αυτή δεν σχετίζεται με το να ενσωματώνει τυχόν αρνητικές συμπεριφορές και αντιλήψεις, αλλά του επιτρέπει να δημιουργεί έναν χώρο ουσιαστικής επικοινωνίας που στηρίζεται στον σεβασμό και στην αξία του ατόμου (Jang et al., 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Θεωρητικές προσεγγίσεις και μοντέλα σχετικά με την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση των παιδιών

2.1. Ψυχαναλυτική προσέγγιση για την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση των παιδιών

Η ψυχαναλυτική θεωρία αναπτύχθηκε από τον Σίγκμουντ Φρόυντ το 1921 και αποσκοπούσε να διερευνήσει την ανθρώπινη συμπεριφορά και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Σύμφωνα με τον Tyson (2006), η ψυχαναλυτική θεωρία βοηθά στην κατανόηση της συμπεριφορά και της στάση των ανθρώπων μέσα από τη διερεύνηση του τρόπου συγκρότησης και διαμόρφωσης του εαυτού, αλλά και των συνθηκών εκείνων που επιδρούν κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης ενός παιδιού. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, όλες οι απαντήσεις δύνανται να ανευρεθούν εξετάζοντας τις ασυνείδητες ορμές των ατόμων και τις δυνάμεις του εαυτού, ωστόσο δεν υπάρχει κάποια σαφής αναφορά από τον Φρόυντ στην έννοια του εαυτού, αλλά τον εξετάζει ως προσωπικότητα υποστηρίζοντας, ότι διαθέτει τρία δομικά στοιχεία που την διαμορφώνουν. Σύμφωνα με τους Pangestu και Sunardi (2016), η ψυχαναλυτική θεωρία διακρίνει την προσωπικότητα στον συνειδητό νου, που περιλαμβάνει γεγονότα, αναμνήσεις, φαντασιώσεις και αισθήσεις από τα αισθητήρια όργανα μαζί με τα συναισθήματα, τα οποία το άτομο γνωρίζει και είναι σε θέση να έχει επίγνωση για αυτή. Εν συνεχεία, διακρίνει το προσυνειδητό, το οποίο περιέχει σκέψεις και συναισθήματα για τα οποία το άτομο δεν έχει πλήρη επίγνωση σε κάθε δεδομένη στιγμή, αλλά είναι σε θέση να τα ανακτήσει και να τα μεταφέρει στη συνείδησή του (McLeod, 2014). Το προσυνειδητό εντοπίζεται ακριβώς κάτω από το επίπεδο της συνείδησης και πριν από το ασυνείδητο, ενώ λειτουργεί σαν μια ψυχική αίθουσα αναμονής, στην οποία οι σκέψεις παραμένουν μέχρι αυτές να αναδυθούν στο συνειδητό. Τέλος, αναγνώρισε ότι υπάρχει και μια περιοχή που ονομάζεται ασυνείδητο και περιλαμβάνει όλες τις καταπιεσμένες επιθυμίες και σκέψεις, τις οποίες το προσυνειδητό δεν επιτρέπει να έλθουν στην επιφάνεια, καθώς μια τέτοια ανάδευση θα προκαλούσε σημαντική αναταραχή στο άτομο (Bantas, 2011).

Τα τρία αυτά μέρη χρειάζεται να βρίσκονται σε αρμονία μεταξύ του και το προσυνειδητό να λειτουργεί αποτελεσματικά, ώστε να αποφευχθεί η ανάδευση στη συνείδηση σκέψεων και επιθυμιών που δεν συνάδουν με τα κοινωνικοπολιτισμικά πρότυπα και θα μπορούσαν να προκαλέσουν αναταραχή στο άτομο. Ωστόσο, η διαρκής μεταξύ τους σύγκρουση, δύναται να προκαλέσει διαταράξεις και το άτομο να χρησιμοποιήσει μηχανισμούς άμυνας για να μπορέσει να διαχειριστεί τις αντιθέσεις που προκύπτουν (Vesna, 2003). Οι μηχανισμοί είναι εξ ορισμού, η αυτόματη ψυχολογική απόκριση του ατόμου στην εσωτερική ή εξωτερική στρεσογόνα κατάσταση που βιώνει ή στη συναισθηματική σύγκρουση με εσωτερικευμένη απαγόρευση ή σε εξωτερικούς περιορισμούς που τίθενται από τον κοινωνία που κατασκευάζει την πραγματικότητά τους (Vesna, 2003). Οι άνθρωποι, ωστόσο, βιώνουν άγχος και φόβο, τα οποία απορρέουν από τις εσωτερικές τους συγκρούσεις, όταν κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής τους δεν έχουν ακολουθήσει ορθά τα στάδια και έχει δημιουργηθεί κάποια διατάραξη στις σχέσεις που έχουν διαμορφώσει τα παιδιά. Οι πρώιμες εμπειρίες, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, αποτελούν και το βασικό στοιχείο για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και την απόκριση του ατόμου στο άγχος και στις συγκρούσεις, ενώ είναι καθοριστικές και για την αυτοεκτίμησή τους. Ειδικότερα, διασαφηνίζεται ότι οι σχέσεις των παιδιών με τους

γονείς τους διαμορφώνουν τις βάσεις για τις σχέσεις που θα διαμορφώσουν στην ενήλικη ζωή τους, ιδίως η σχέση με τη μητέρα ως βασικό φροντιστή, ενώ οποιαδήποτε διατάραξη στις σχέσεις κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης, μετατοπίζεται και στην ενήλικη ζωή θέτοντας το άτομο και πάλι στον ρόλο του παιδιού που καλείται να διαχειριστεί την παρελθούσα σύγκρουση (Tyson, 2006).

Σε περίπτωση που εμφανιστούν αρνητικές πρώιμες εμπειρίες και το παιδί κατά την ανάπτυξή του βιώσει έντονα τον φόβο, την απόρριψη ή την εγκατάλειψη, η εικόνα που διαμορφώνει για τον εαυτό του είναι ασταθής και κατακλύζεται από ανασφάλεια, μια ανασφάλεια που εμφανίζεται μέσω της συμπεριφοράς στην καθημερινότητά του. Έτσι, τα άτομα αυτά είναι πιο πιθανό να βιώσουν κοινωνικό άγχος και χαμηλά επίπεδα διαπροσωπικής εμπιστοσύνης, ενώ αντιλαμβάνονται αρνητικά τον εαυτό τους και δεν έχουν αυτοπεποίθηση. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά με χαμηλή αυτοεκτίμηση και αντίστοιχα αυτοπεποίθηση, είναι πιο πιθανό να βασίζονται σε στρατηγικές αντιμετώπισης που είναι αντιπαραγωγικές, όπως ο εκφοβισμός, η παραίτηση, η εξαπάτηση και η αποφυγή των συναισθημάτων και των καταστάσεων Mcleod (2012), ενώ εμφανίζουν και συμπεριφορές εξάρτησης από τους άλλους, λόγω της χαμηλής αντίληψης για τον εαυτό τους και την αρνητική εικόνα που έχουν διαμορφώσει (Mcleod, 2012).

Σύμφωνα με τον Laishram (2018), η χαμηλή αυτοεκτίμηση διαμορφώνεται και προκαλείται από κάποιους παράγοντες που σχετίζονται με τις πρώιμες εμπειρίες και το υπόβαθρο των παιδιών, οι οποίες επιδρούν αρνητικά στην ανάπτυξη των παιδιών. Το περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσονται, όταν δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί στις ανάγκες και στις επιθυμίες τους ή όταν απορρίπτει αυτές, οδηγεί το παιδί σε μια εσωτερική σύγκρουση, όπου οι επιταγές του περιβάλλοντος συγκρούονται με τις ανάγκες και οι ανάγκες χαρακτηρίζονται ως κάτι μη αποδεκτό ή επιτρεπτό να υπάρχουν. Η συμπεριφορά των γονιών, η οποία είναι απόρροια της κοινωνικής συνθήκης μέσα στην οποία διαβίει η οικογένεια, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο κρίνεται αναγκαίο να συμπεριφέρεται το παιδί και να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του, ενώ ορίζουν τι είναι καλό και τι κακό, μια διάκριση που το μικρό παιδί δεν δύναται να υλοποιήσει μόνο του (Lachmann, 2013). Τα πρόσωπα εξουσίας, λοιπόν, που υπάρχουν στη ζωή του, ρυθμίζουν τις συμπεριφορές που το ίδιο χρειάζεται να επιδεικνύει για να είναι αποδεκτό και αγαπητό και σε περίπτωση που τα πρόσωπα αυτά εξουσίας δεν παρέχουν την απαραίτητη υποστήριξη και καθοδήγηση στο παιδί για να αναπτύξει την προσωπικότητά του, οδηγούν το άτομο να μην εκτιμά τις ικανότητές του και να τις απορρίπτει αντίστοιχα σαν κάτι κακό.

Στις πρώιμες εμπειρίες και στον τρόπο ανάπτυξης των παιδιών έχουν εστιάσει και οι νέο-φροϋδικοί για να διερευνήσουν τον τρόπο διαμόρφωσης της αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης των παιδιών. Έχοντας απομακρυνθεί από τις ασυνείδητες ορμές των ατόμων που προκαλούν εγγενείς συγκρούσεις που καλούνται τα παιδιά να επιλύσουν, εστιάζουν στη σχέση παιδιών και γονιών για τη διαμόρφωση της εικόνας του εαυτού και του τρόπου με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους και τις ικανότητές τους (Lachmann, 2013). Για παράδειγμα, ο Adler έχοντας ως βάση τη συνείδηση ως κέντρο της προσωπικότητας του ατόμου, αναγνώρισε ότι μέσα από τις πρώιμες εμπειρίες και στις πρωταρχικές σχέσεις με τους γονείς, το παιδί καλείται να επιλύσει και να διαχειριστεί τα αισθήματα κατωτερότητας που βιώνει και να αναπτύξει την αυτοεκτίμησή του. Σε περίπτωση που οι γονείς αποτύχουν να υποστηρίξουν αποτελεσματικά το παιδί, εκείνο αντιλαμβάνεται ότι δεν είναι αγαπητό και δεν αξίζει, τα αισθήματα κατωτερότητας παραμένουν και δημιουργείται μιας συνεχής ανάγκη να αποδεικνύει την αξία του και τις ικανότητές του. Η ανάγκη αυτή οδηγεί αναπόφευκτα σε αρνητικές συμπεριφορές και υπάρχει μια συνεχής προσπάθεια διαχείρισης των αρνητικών συναισθημάτων που βιώνει (McCoy, 2016). Και ο Erickson αναγνώρισε την καθοριστική σημασία του ρόλου των γονιών στη ζωή των παιδιών για την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης, καθώς αποτελούν το

πρότυπο για τις μετέπειτα σχέσεις που δημιουργεί το παιδί, αλλά και τα άτομα εκείνα που με τη συμπεριφορά τους επιδεικνύουν στο παιδί την αξία του. Ωστόσο, ο Erickson αναγνώρισε ότι η διαδικασία της ανάπτυξης της προσωπικότητας δεν παύει με την ενηλικίωση του ατόμου, αλλά είναι συνεχής και το άτομο είναι σε θέση να αποκαταστήσει τις συγκρούσεις του και να ενισχύσει την αυτοεκτίμησή του. Κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής του, το άτομο αποκτά σταδιακά αυτογνωσία και μέσω της αυτογνωσίας και μέσω αυτής δύναται να επιτύχει την αναγνώριση των ικανοτήτων του και των θετικών του στοιχείων (McLeod, 2015).

2.2. Κοινωνιολογική προσέγγιση και θεωρία ταυτότητας στην ανάπτυξη αυτοεκτίμησης και αυτοπεποίθησης

Η κοινωνία, και στις ψυχαναλυτικές θεωρίες προσωπικότητας, έχει αναδειχθεί ως ένας βασικός παράγοντας για την κατασκευή του εαυτού και της αυτοεκτίμησης των παιδιών. Έτσι, αναπτύχθηκαν και κοινωνιολογικές προσεγγίσεις που εξετάζουν τον βαθμό επίδρασης της ίδιας της κοινωνίας στα άτομα και στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται την αξία τους. Μάλιστα, ο William James (1890) έδειξε αρκετά νωρίς ότι η αυτοεκτίμηση αποτελεί ένα αποτέλεσμα που εξαρτάται από τη σχέση μεταξύ των επιτυχιών κάποιου σε σχέση με τις αξιώσεις του, όπως αντικατοπτρίζεται στη σύνδεση που υλοποιεί το άτομο, όπου οι επιτυχίες ισούνται με την αυτοεκτίμηση. Εάν οι αξιώσεις ή οι φιλοδοξίες είναι μεγαλύτερες από τις επιτυχίες κάποιου, η αυτοεκτίμηση είναι χαμηλή. Ακόμα κι αν οι επιτυχίες κάποιου είναι πολλές, η χαμηλή αυτοεκτίμηση εμφανίζεται ως απόρροια αυτών, καθώς το άτομο δεν είναι σε θέση να τις εκπληρώσει όλες. Από την άλλη μεριά, οι μέτριες επιτυχίες είναι σε θέση, θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε υψηλή αυτοεκτίμηση, όταν οι φιλοδοξίες κάποιου ήταν ακόμη χαμηλότερες. Με τον τρόπο αυτό τα άτομα διαμορφώνουν την ταυτότητα τους, μέσω δηλαδή της αξίας που αποδίδουν στον εαυτό τους και στις επιτυχίες τους. (Cast & Burke, 2002).

Κατά την παραπάνω αξιολόγηση, τα άτομα κρίνουν τις επιτυχίες και με βάση αυτές αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους και επαληθεύουν ή όχι την ταυτότητα που θεωρούν ότι διαθέτουν. Σε περίπτωση που τα αποτελέσματα είναι θετικά, τα άτομα αισθάνονται υψηλή αυτοεκτίμηση και διαμορφώνουν θετική εικόνα για τον εαυτό τους, ενώ σε περίπτωση που οι επιτυχίες δεν επαληθεύουν τις πεποιθήσεις τους και τις σκέψεις, αισθάνονται μειονεκτικά και μειώνεται αντίστοιχα και η εκτίμηση για τον εαυτό τους. Έτσι, η αυτοεκτίμηση είναι αποτέλεσμα της διαδικασίας επαλήθευσης ταυτότητας (Burke & Stets, 2009·Cast&Burke,2002). Στη συνέχεια, περιγράφουμε τη διαδικασία ταυτότητας, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου με τον οποίο αποτελεί τη βάση της επαλήθευσης ταυτότητας. Στη συνέχεια συζητάμε πώς η επαλήθευση διαφορετικών ταυτοτήτων, δημιουργεί τις διαφορετικές διαστάσεις της αυτοεκτίμησης (Burke & Stets 2009).

Η κοινωνία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κατασκευή αυτής της ταυτότητας και στην επαλήθευσή της, διότι, είτε επαληθεύει μέσω των δικών της εκτιμήσεων τις εκτιμήσεις που έχει υλοποιήσει το άτομο, είτε τις απορρίπτει. Η επαλήθευση ή όχι καθορίζει και τον βαθμό αυτοεκτίμησης που διαμορφώνει το άτομο, καθώς το ίδιο έχει ήδη αποκτήσει μια ταυτότητα με βάση τις δικές του υποκειμενικές αντιλήψεις και εκτιμήσεις για τον εαυτό του. Έτσι, στην προσέγγιση αυτή οι έννοιες του εαυτού και της αυτοεκτίμησης ελέγχονται και αξιολογούνται με βάση τις εκτιμήσεις των άλλων για την ταυτότητα του ατόμου (Burke & Stets, 2009). Η επαλήθευση των νοημάτων ταυτότητας που σχετίζονται με το κοινωνικό ανήκειν και την ένταξη, συμπεριλαμβανομένης της αποδοχής και της εκτίμησης, αυξάνει τα συναισθήματα αυτοεκτίμησης. Αυτή η πρώτη αρχή θα ίσχυε για τις περισσότερες κοινωνικές/ομαδικές ταυτότητες, επειδή αυτές οι ταυτότητες τείνουν να μοιράζονται τις έννοιες της κοινωνικής αποδοχής και εκτίμησης.

Κοινωνική συμμετοχή και ενσωμάτωση σημαίνει ταύτιση με κεντρικές κοινωνικές κατηγορίες και συμμετοχή σε ομάδες που είναι κοινωνικά αναγνωρισμένες, οικείες, έγκυρες και γνωστές από τους άλλους στην κοινωνία. Δεδομένης της συμμετοχής σε αυτές τις κατηγορίες/ομάδες, οι άλλοι αποδέχονται τα άτομα και όταν τα άτομα αντιλαμβάνονται αυτή την αποδοχή (η ταυτότητά τους επαληθεύεται), νιώθουν αυτοεκτίμηση. Η ταύτιση με κεντρικές κοινωνικές κατηγορίες, όπως το φύλο ή η φυλή ή η συμμετοχή σε ομάδες που έχουν κοινό σκοπό, ενσωματώνει τα άτομα στην κοινωνία και καλλιεργεί τα αισθήματα ότι είναι πολύτιμα και αξιόλογα μέλη της κοινωνίας (Kernis et al., 2006).

Ωστόσο, δεν είναι μόνο η διεκδίκηση μιας κοινωνικής/ομαδικής ταυτότητας που σχετίζεται με την αυτοεκτίμηση, αλλά και η επαλήθευση της ατομικής ταυτότητας των ατόμων, μέσω της κοινωνικής σύγκρισης. Ειδικότερα, τα άτομα τείνουν να αποδίδουν χαρακτηρισμούς στον εαυτό τους και επιχειρούν να πράττουν με βάση αυτούς τους χαρακτηρισμούς. Βέβαια, τα χαρακτηριστικά δεν αποδίδονται αυθαίρετα από το ίδιο το άτομο, αλλά απορρέουν ως συμπεράσματα από τις σχέσεις που αναπτύσσουν μέσα στο κοινωνικό σύνολο που εντάσσονται. Οι άλλοι συνιστούν τα πρόσωπα που είτε αναγνωρίζουν, είτε απορρίπτουν την ταυτότητα του εαυτού και στη συνέχεια τα άτομα πράττουν και συμπεριφέρονται με βάση την ταυτότητα που τους έχει αναγνωριστεί (Marsh et al., 2010). Για παράδειγμα, οι ταυτότητες του «ανοιχτόμυαλου» ή του «φιλικού» ατόμου και οι ταυτότητες του ρόλου της μητέρας και του δασκάλου, μπορεί να έχουν έννοιες της κοινωνικής εκτίμησης και αποδοχής στην κοινωνία. Η εκτίμηση από την κοινωνία στη συνέχεια, οδηγεί και στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης του ατόμου, ενώ αντίθετα, αν τους αποδοθούν χαρακτηριστικά που δεν χαίρουν κοινωνικής εκτίμησης, τα άτομα διαμορφώνουν χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης (Francis & Heise 2006). Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνεται ότι οι ρόλοι που καλούνται να αναλάβουν τα άτομα στο κοινωνικό σύνολο, συνιστούν στοιχεία της ταυτότητάς τους και σε περίπτωση που οι ρόλοι αυτοί είναι αποδεκτοί, τα άτομα αισθάνονται ικανοποίηση να τους «υποδύονται» και αποδίδουν και τα ίδια αξία στον εαυτό τους, ενώ αντίθετα σε περίπτωση που οι ρόλοι αυτοί δεν είναι κοινωνικά αποδεκτοί, τα άτομα επιχειρούν να τους απεκδυθούν και να αποδείξουν την προσωπική τους αξία. Στην προσπάθειά τους αυτή αντιμετωπίζουν τη δυσκολία απέκδυσης ενός ρόλου που τους έχει αποδοθεί κοινωνικά και αναπτύσσουν χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης (Kernis et al., 2006).

2.3. Θεωρία του Roger's για την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση

Η θεωρία του Rogers βασίζεται στην ιδέα ότι όλοι οι άνθρωποι είναι καλοί και ότι όλοι προσπαθούν να επιτύχουν την προσωπική ανάπτυξη, προκειμένου να καταστούν ο καλύτερος άνθρωπος που μπορεί να είναι. Για να μπορέσει να το πετύχει αυτό το άτομο, είναι απαραίτητο να έχει θετική αντίληψη για τον εαυτό του και να έχει καλό επίπεδο αυτοεκτίμησης, ώστε να προωθήσει την προσωπική του αυτοπεποίθηση. Η εστίαση στην παιδική ηλικία είναι σημαντική για αυτή τη θεωρία, καθώς ο Rogers υποστήριξε ότι η παιδική ηλικία συνιστά μια εποχή που οι άνθρωποι αναπτύσσουν μια αίσθηση αυτοεκτίμησης, η οποία προέρχεται από την κρίση των άλλων ανθρώπων (Hoffmann et al., 2011· Joseph & Murphy, 2013).

Μία από τις πιο σημαντικές πτυχές της θεωρίας του Rogers, αφορά η άνευ όρων και υπό όρους θετική εκτίμηση. Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με την άνευ όρων θετική εκτίμηση υποστηρίζει ότι εμφανίζεται όταν ένα άτομο εκτιμάται για αυτό που είναι, ανεξάρτητα από το τι κάνει και δεν υπάρχουν προϋποθέσεις για να είναι αποδεκτό ή αγαπητό από τους γύρω του. Για παράδειγμα, οι γονείς που αποδέχονται ότι τα παιδιά τους κάνουν λάθη, αλλά εξακολουθούν να τα εκτιμούν, τους δείχνουν άνευ όρων θετική εκτίμηση. Αυτός είναι ένας εξαιρετικός τρόπος για να ενισχυθεί η αυτοεκτίμηση των παιδιών και να

δημιουργηθεί μια θετική εικόνα εαυτού. Από την άλλη μεριά, δύναται να εμφανιστεί και η υπό όρους εκτίμηση, όπου ένα άτομο εκτιμάται μόνο όταν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, γεγονός που προκαλεί μείωση της αυτοεκτίμησης. Αυτό μπορεί να φανεί στην παιδική ηλικία, όταν οι γονείς φαίνεται να αγαπούν τα παιδιά τους, μόνο όταν συμπεριφέρονται καλά και όταν τηρούνται όλοι οι κανόνες (Kaufman, 2020).

Ο Rogers, μάλιστα, υποστήριξε ότι οι άνθρωποι δεν θα μπορέσουν ποτέ να εργαστούν προς την καλή αυτοεκτίμηση, εάν βρίσκονται σε κατάσταση ασυμφωνίας, πράγμα που σημαίνει ότι η εικόνα του εαυτού τους και ο ιδανικός εαυτός τους δεν ταιριάζουν. Ειδικότερα, αναγνώρισε ότι κάθε άνθρωπος επιθυμεί να αποκτήσει τον ιδανικό για εκείνον εαυτό και σε περίπτωση που αδυνατεί να το επιτύχει ή ο εαυτός του όπως έχει συγκροτηθεί έχει σημαντική απόκλιση από τον ιδανικό, το άτομο βιώνει αρνητικά συναισθήματα και χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης (Lenton et al., 2013). Για τον λόγο αυτό, αναγνωρίζει ότι πρέπει να αναδύεται κάθε είδους ασυμφωνία που υπάρχει μεταξύ του ιδανικού και του πραγματικού εαυτού και το άτομο να εργάζεται κάθε φορά για να διαχειριστεί την ασυμφωνία αυτή και να διερευνήσει τις αξίες και τις ικανότητες του (Kjellert et al., 2016). Προκειμένου κάποιος να έχει μια θετική αίσθηση αυτοεκτίμησης, είναι σημαντικό να είναι σε θέση να αναπτυχθεί χωρίς όρους αξίας, που του τίθενται από άλλους. Για παράδειγμα, ένα παιδί μπορεί να έχει επαινεθεί μόνο όταν τα πήγε καλά σε κάτι, παρά όταν προσπάθησε κάτι αλλά δεν τα κατάφερε. Αυτό μπορεί να κάνει το παιδί να αισθάνεται ότι εκτιμάται μόνο όταν είναι καλό σε κάτι, κάτι που μπορεί να έχει εξαιρετικά αρνητικό αντίκτυπο στην αυτοεκτίμησή του, επειδή μπορεί να οδηγηθεί στο να αισθάνεται, ότι τίποτα από όσα κάνει, ποτέ δεν είναι αρκετά καλά (Kjellert et al., 2016· Lenton et al., 2013). Για να ξεπεραστεί αυτό, είναι απαραίτητο για τους ανθρώπους να αισθάνονται ότι τους εκτιμούν, ό,τι κι αν συμβεί, κάτι που μπορεί να είναι δύσκολο για τους ενήλικες, εάν τους είχαν τεθεί συνθήκες αξίας καθώς μεγάλωναν. Με βάση τα παραπάνω, λοιπόν, κάθε παιδί χρειάζεται να λαμβάνει αγάπη, αναγνώριση και άνευ όρων αποδοχή από τους σημαντικούς του άλλους, για να κατανοήσει ότι η αξία του δεν μειώνεται όταν αποτυγχάνει, ώστε στη συνέχεια να είναι σε θέση το ίδιο να θέσει νέους στόχους (Lenton et al., 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Αναπτυξιακές διαστάσεις του εαυτού και της αυτοεκτίμησης των παιδιών και ο ρόλος των γονέων και των εκπαιδευτικών: Επιστημονικές έρευνες και διαπιστώσεις

Η διαδικασία ανάπτυξης της αυτοεκτίμησης, όπως υποστηρίζεται από πολλούς μελετητές, είναι κάπως αμφιλεγόμενη στην ουσία της. Αυτό σημαίνει ότι αναπτύχθηκαν θεωρίες που υποστηρίζουν τη σταθερή δομή της ή τη συνεχή της εξέλιξη κατά τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου (Stein, 1988). Η πρώτη θεωρία σχετικά με τη σταθερή δομή της προτείνει ότι η αυτοεκτίμηση που αναπτύσσεται στην πρώιμη παιδική ηλικία είναι πιθανό να παραμείνει η ίδια και σταθερή σε όλη τη ζωή ενός ατόμου, με αποτέλεσμα ο ρόλος των γονιών να συνιστά τον βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη αυτής. Ωστόσο, εκτός από τους γονείς υποστηρίζεται ότι η αυτοεκτίμηση επηρεάζεται και αναπτύσσεται και από τις σχέσεις που αναπτύσσουν τα παιδιά με τους συνομηλίκους και τους εκπαιδευτικούς τους (Kornblum, 2011· Alice, 2013). Ερευνητικές μελέτες που βασίζονται σε αυτή τη θεωρία υποδηλώνουν, επίσης, ότι οι εμπειρίες της πρώιμης παιδικής ηλικίας διαμορφώνουν την αυτοεκτίμηση των παιδιών και οι πεποιθήσεις που αναπτύσσονται σε αυτό το στάδιο είναι πιθανό να παραμείνουν ίδιες ακόμη και στα τελευταία στάδια της ζωής (Lyons, 2012).

Σε αντίθεση με την από παραπάνω θεωρία, πολλοί μελετητές και ερευνητές διαπίστωσαν στις μελέτες τους, ότι η αυτοεκτίμηση παραμένει υποκειμενική καθ' όλη τη διάρκεια του ανθρώπινου κύκλου ζωής και μπορεί να αλλάξει ανά πάσα στιγμή, όπου η μετάβαση μπορεί να λάβει χώρα, είτε σε ημέρες, είτε σε χρόνια, ανάλογα με το άτομο, το περιβάλλον στο οποίο εντάσσεται και τις συνθήκες που βιώνει, οι οποίες διαμορφώνουν και τις αντίστοιχες εμπειρίες του (Zeigler-Hill, 2013· Mruk, 2006). Η άποψη αυτή αναδεικνύει μια άλλη σημαντική πτυχή στη συζήτηση για την αυτοεκτίμηση, σύμφωνα με την οποία, η αυτοεκτίμηση μπορεί να ποικίλλει πολύ μεταξύ των παιδιών που μεγαλώνουν στο ίδιο περιβάλλον και με σχεδόν ίδιους τρόπους, με μόνο φυσικές ή απρόβλεπτες διαφορές. Οι υποκείμενες αιτίες τους μπορεί να είναι η ίδια η φύση των ανθρώπων που διαφέρουν φυσικά ή εκείνες οι μικρές διαφορές που υπάρχουν, λόγω της κοινωνικοοικονομικής τοποθέτησης στην οικογένεια και την κοινωνία. Άλλοι παράγοντες περιλαμβάνουν διαφορές στην ένταση και την πολυπλοκότητα των αλληλεπιδράσεων με άλλους. Μπορεί να υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί ή ακόμα και απεριόριστοι παράγοντες, που μπορεί να επηρεάσουν την ανάπτυξη της εκτίμησης ενός παιδιού, ωστόσο, η πολυπαραγοντική ανάπτυξή της συνεχίζεται να διερευνάται. Ακόμα, όμως και σε αυτές τις θεωρίες, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί με τη στάση τους και τον τρόπο προσέγγισης και συσχέτισης με τα παιδιά, επιδρούν σε μεγάλο βαθμό στην εικόνα που διαμορφώνουν τα ίδια για τον εαυτό τους και τις ικανότητές τους, καθώς συνιστούν τους εξωτερικούς ανατροφοδοτικούς παράγοντες για την αξία τους (Zeigler-Hill, 2013).

Κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης ψυχολογίας, η αυτοεκτίμηση παρέμεινε βασικό μέρος κάθε μελέτης και πειράματος. Ωστόσο, από τη θεωρία του Maslow για την ανθρώπινη ψυχολογία και τα κίνητρα, οι ερευνητές κατευθύνουν τις μελέτες τους εστιάζοντας αποκλειστικά σε ριζοσπαστικούς παράγοντες αυτοεκτίμησης και τις επιπτώσεις τους (Zeigler-Hill, 2013· Baumeister, 2013). Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία και

η έρευνα του Maslow ανέδειξε ότι το μυαλό του ατόμου αρχίζει να αναπτύσσει την υποδομή εκτίμησης και το επίπεδο ωριμότητάς του από πολύ νεαρή ηλικία, με αποτέλεσμα, ορισμένοι μελετητές να υποστηρίζουν, ότι από πολύ μικρή ηλικία, όταν το μυαλό αναπτύσσει μια σωστή αυτοεκτίμηση, είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει τη δομή αυτή και στη μετέπειτα επεξεργασία του εαυτού. Έτσι, το οικογενειακό πλαίσιο, των πλαίσιο των συνομηλίκων και το πλαίσιο των εκπαιδευτικών, ως τα βασικά πρόσωπα που εντάσσονται στην ανάπτυξη των παιδιών, αναγνωρίστηκαν ως παράγοντες που καθορίζουν την έννοια της αυτοεκτίμησης και παρέχουν σημαντικές πληροφορίες στο άτομο για τον εαυτό του και τον τρόπο με τον οποίο το αναγνωρίζουν οι άλλοι (Terplin et al., 1981).

Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι ο εγκέφαλος ενός παιδιού φιλοξενεί διάφορες δραστηριότητες και διαδικασίες ανάπτυξης που είναι πιθανό να θέσουν τα θεμελιώδη στοιχεία, του ποιος θα γίνει μόλις μεγαλώσει (Mischner et al., 2013). Μία από αυτές τις διαδικασίες είναι τα γνωστικά φαινόμενα αυτοεκτίμησης, κατά τα οποία ένα παιδί αναπτύσσει την αντίληψη του εαυτού του και τις αξίες που πιστεύει ότι είναι η αξία του στην κοινωνία (Sirgy, 2015). Οι Orth και Robins (2014) υποστήριξαν ότι οι διαδικασίες ανάπτυξης εκτίμησης συμβαίνουν σε φάσεις και μόλις ολοκληρωθεί η πρώτη φάση, ακολουθούν και οι υπόλοιπες, ενώ σε κάθε φάση σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι «σημαντικοί άλλοι», με τους οποίους συσχετίζεται και αλληλεπιδρά το παιδί. Υποστηρίζοντας την υπόθεσή τους, λόγω των μελετών τους, διαπίστωσαν ότι ανάλογα το πλαίσιο, μέσα στο οποίο αναπτύσσεται ένα παιδί, η αρχική αυτοαξιολόγηση ενός παιδιού, μπορεί να είναι θετική και αρνητική, λόγω της ανατροφοδότησης που παρέχεται από τους άλλους και από τις εμπειρίες που αποκομίζει, ενώ αντίστοιχα, η αρχική αυτή άποψη είναι σε θέση να επηρεάσει όλες τις μελλοντικές αξιολογήσεις υπό το πρίσμα της πρώτης. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να παρέχονται στα παιδιά όλοι οι διαθέσιμοι πόροι για την αναγνώριση των δυνατοτήτων τους και να δημιουργείται ένα ασφαλές πλαίσιο ανάπτυξης, ώστε στη συνέχεια το παιδί, όχι μόνο να βλέπει θετικά τον εαυτό του, αλλά και να είναι σε θέση να διαχειρίζεται τις αποτυχίες, ως γεγονότα και όχι ως στοιχεία που αποδεικνύουν την αναξιοτήτά του. Αντίθετα, αρνητικά και επικριτικά πλαίσια ανάπτυξης είναι πιθανό να οδηγήσουν σε ψυχική διαταραχή, κοινωνικές δυσκολίες και στην ανάπτυξη μιας προσωπικότητας που χαρακτηρίζεται από νευρικότητα και αρνητικές πεποιθήσεις και στάσεις. Η θετική αυτοεκτίμηση λειτουργεί ως προστατευτική ασπίδα, λοιπόν, ενάντια στις αρνητικές εμπειρίες που βιώνει ένα παιδί, κατά τη διάρκεια της ζωής του, καθώς αυτή αναδεικνύει τη σημασία του παιδιού και την αξία του (Velkoff & Huberty, 1988). Ακόμη και σε καταστάσεις που απαιτούν υψηλή ανθεκτικότητα, η θετική αυτοεκτίμηση ενός παιδιού αποτελεί πλεονέκτημα (Abell & Napoleon, 2007).

Με βάση τις παραπάνω απόψεις, δικαιολογείται και η προσέγγιση διαφόρων ψυχοπαθολογικών καταστάσεων και διαταραχών, ως καταστάσεις που υποδεικνύουν ελλείμματα στην αυτοεκτίμηση ή στην αρνητική εικόνα που έχουν αποκτήσει τα άτομα για τον εαυτό τους. Διαταραχές όπως η νευρική ανορεξία ή η εμφάνιση εθιστικών συμπεριφορών, είναι αποτέλεσμα ανασφαλούς αυτοεκτίμησης, η οποία δεν επηρεάζει μόνο αυτά τα άτομα, αλλά και τους ανθρώπους που τα περιβάλλουν και το περιβάλλον που τα περιβάλλει. Για το λόγο αυτό, οι θεραπευτικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται στις παραπάνω περιπτώσεις, αποσκοπούν στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των ατόμων, ώστε στη συνέχεια τα ίδια να αναγνωρίσουν ότι οι καταστροφικές συμπεριφορές δεν είναι στοιχείο της προσωπικότητάς τους, αλλά γεγονότα και προβλήματα που απορρέουν από την αρνητική εικόνα που έχουν διαμορφώσει. Σταδιακά, τα άτομα αποκτούν θετική εικόνα και δημιουργείται ένα πλαίσιο προστασίας και φροντίδας, ενώ αναγνωρίζουν την αξία τους και την αξία αυτή την απαιτούν και στις σχέσεις τους με τους άλλους (Spencer, 2013).

Όπως περιγράφηκε παραπάνω, η αυτοεκτίμηση των παιδιών μπορεί να αναπτυχθεί, να επηρεαστεί και να διαμορφωθεί, μέσω των σχέσεων που αναπτύσσουν στην πορεία ανάπτυξής τους και στις ανατροφοδοτήσεις που λαμβάνουν από τους γύρω τους σχετικά με την αξία τους. Από τη θεωρία κινήτρων του Maslow, πολλοί ερευνητές έχουν μελετήσει μια λίστα παραγόντων για να βρουν στοιχεία σχετικά με τις ρίζες της ανάπτυξης της εκτίμησης, ωστόσο τα ευρήματα όλων των μελετών παραμένουν υποκειμενικά και ασαφή. Μπορεί να δικαιολογηθεί, ότι λόγω ενός τεράστιου αριθμού παραγόντων, δεν υπάρχει τυπική ή καθολική λύση σε αυτό το πρόβλημα, αλλά και πάλι με σωστές εκτιμήσεις, αξιολογήσεις και σωστή μεθοδολογία, πολλές κύριες πτυχές της διαδικασίας ανάπτυξης της εκτίμησης, μπορούν να αξιολογηθούν, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο για την ανάπτυξη θετικής εκτίμησης των παιδιών (Spencer, 2013·Hirsh, 1995). Ως πιο σημαντικοί παράγοντες, έχουν αναγνωριστεί το οικογενειακό περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται το παιδί, αλλά και όλα τα περιβάλλοντα, όπως το σχολείο και οι παρέες που υπάρχουν στην καθημερινότητά του. Πιο συγκεκριμένα, έχει υποστηριχθεί ότι το σπίτι, τα μέλη της οικογένειας, οι συνομηλικοί και το σχολείο, αποτελούν σημαντικό μέρος του περιβάλλοντος των παιδιών και είναι προφανές ότι όλοι αυτοί οι παράγοντες παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής τους (Dunlap, 2004). Επιπλέον, η εκτίμηση ενός παιδιού είναι πιθανό να επηρεαστεί από σχεδόν όλα τα γεγονότα και τα περιστατικά που περνά στο σπίτι και το σχολείο του, καθώς και από τις αλληλεπιδράσεις με τους συνομηλίκους και τα μέλη της οικογένειάς του. Τελικά όλα αυτά τα γεγονότα, έχουν ως αποτέλεσμα να επηρεάζουν την εκτίμηση των παιδιών και καταλήγουν να κάνουν τους εαυτούς τους, να πιστεύουν για την αξία τους από αυτό που βλέπουν και πιστεύουν οι άλλοι και όχι ποιες είναι οι πραγματικές τους δυνατότητες και αξία. Αυτό μπορεί να έχει καταστροφικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των παιδιών και μπορεί να αποδειχθεί καταστροφικό καθώς μεγαλώνουν. Καθώς ο χρόνος ενός παιδιού που αντιστοιχεί στην αρχική φάση ανάπτυξης της εκτίμησης περιστρέφεται πλήρως γύρω από τους γονείς του, η ανατροφή των παιδιών έχει τη μεγαλύτερη επιρροή από όλα τα γύρω στοιχεία, σε σύγκριση με τους συνομηλίκους και την κοινότητα. Τα στοιχεία της εκτίμησης ενός παιδιού επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από το στυλ ανατροφής που βιώνει ένα παιδί (Cohen & Lotan, 2014).

Τα τέσσερα στυλ γονικής μέριμνας, που έχουν αναγνωριστεί είναι η αυταρχική, η δημοκρατική, η ανεκτική και η παραμελητική, ενώ αντίστοιχα, με βάση το στυλ που εφαρμόζεται στα παιδιά, δημιουργείται και η ανάλογη σκέψη και πεποίθηση σχετικά με την αξία τους. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά των ανεκτικών γονέων έχουν τα υψηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης, ενώ τα παιδιά αυταρχικών γονιών και γονιών που παραμελούν τα παιδιά τους, έχουν τα χαμηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης (Woolfolk, 2005). Οι επιπτώσεις όλων των παραγόντων εκτίμησης που συζητήθηκαν, μπορούν να γίνουν αντιληπτές, μελετώντας τις επιπτώσεις στα παιδιά και τη νοητική τους ικανότητα. Η κοινωνική ικανότητα ενός παιδιού καθορίζεται από διάφορους παράγοντες, όπως η μειωμένη εναλλακτική σκέψη, η αυξημένη παρορμητικότητα, η μικρότερη ενσυναίσθηση και η αυξημένη συναισθηματικότητα (Duchesne & Larose, 2007). Μακροπρόθεσμα, είναι σημαντικό να αναλυθούν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία των συμπεριφορικών γνωστικών πτυχών του παιδιού. Έχει δοθεί βαρύτητα στη γνωστική πτυχή του παιδιού, επειδή σχετίζεται με το στυλ απόδοσης του παιδιού. Η γνωστική ανάπτυξη επηρεάζει επίσης την κοινωνικό-συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, που είναι υπεύθυνη για τον αυτοέλεγχο και τη διαχείριση των συγκρούσεων. Τα περισσότερα παιδιά με γνωστικές δυσλειτουργίες, έχουν προβλήματα προσαρμογής, ειδικά στον κοινωνικό τομέα και παρουσιάζουν μειωμένη ανθεκτικότητα. Εκτός από τα προβλήματα προσαρμογής, αυτά τα παιδιά εμφανίζουν επίσης αναποτελεσματικές δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων και ανικανότητα να αντιμετωπίσουν αρνητικά γεγονότα (Coleman et al., 1961).

Οι έρευνες στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, έχουν αναδείξει ότι η θετική αυτοεκτίμηση δρα ως προστατευτική ασπίδα έναντι προβλημάτων συμπεριφοράς (Baumeister, 2013). Η υψηλή αυτοεκτίμηση συσχετίζεται θετικά με την εμπλουτισμένη ψυχική υγεία, την καλή προσαρμογή και τη συνολική ευτυχία στη ζωή. Τα παιδιά που έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση, τείνουν να εξωτερικεύουν τα προβλήματά τους, ενώ τα παιδιά που έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση τείνουν να τα εσωτερικεύουν. Τα επίπεδα αυτοεκτίμησης καθορίζουν επίσης τα επίπεδα κατάθλιψης και άγχους στα παιδιά, με αποτέλεσμα παιδιά με χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης να είναι πιο επιρρεπή σε αγχώδεις εκφράσεις και συμπεριφορές, οι οποίες στη συνέχεια μπορεί να οδηγήσουν στην ανάπτυξη ψυχοπαθολογίας, όπως η κατάθλιψη. Για τον λόγο αυτό, όλα τα πλαίσια και οι άνθρωποι μέσα σε αυτά, όπως γονείς και εκπαιδευτικοί, χρειάζεται να προσεγγίζουν με θετικό τρόπο τα παιδιά και να τους παρέχουν ανατροφοδοτήσεις σχετικά με τις ικανότητές τους και την αξία τους, με στόχο να δημιουργήσουν το προστατευτικό πλαίσιο της υψηλής αυτοεκτίμησης (Sowislo & Orth, 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ο ρόλος της δυναμικής της ομάδας στην ενδυνάμωση/ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών: Επιστημονικές έρευνες και διαπιστώσεις

4.1. Ενίσχυση του ατόμου μέσω της ομάδας

Οι ομαδικές πρακτικές είναι ένα ποιοτικό εργαλείο, που επιτρέπει στα μέλη που συμμετέχουν στις ομάδες να αναπτύσσουν περισσότερη ευαισθητοποίηση και ομαδικές δεξιότητες, οι οποίες είναι σε θέση να ευνοούν την εφαρμογή της ατομικής και ομαδικής ενδυνάμωσης. Ως ομαδικές δεξιότητες, νοούνται εκείνα τα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει μια ομάδα για τη σωστή λειτουργία της, όπως επικοινωνία, ηγεσία, δημιουργικότητα, οργάνωση και συνεργασία, τα οποία στη συνέχεια προσφέρουν στο άτομο που τα αποκτά, δεξιότητες και σε ατομικό επίπεδο, ώστε να διαχειρίζεται ατομικές του υποθέσεις (Tarricone & Luca, 2002· Nuzzaci, 2011). Μέσα από τη συμμετοχή τους σε ομάδες, τα άτομα είναι σε θέση να αναπτύσσουν την ικανότητα εξαγωγής συμπερασμάτων συνειδητά, χρησιμοποιώντας προηγούμενες εμπειρίες δικές τους και των άλλων, εξετάζοντας υπό ένα διευρυμένο πλαίσιο τα ζητήματα και στη συνέχεια, μέσω της διερεύνησης αυτής αποκτούν ολιστική γνώση επί τους θέματος που προσεγγίζουν. Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία αυτή διαδραματίζει η πρακτική του αναστοχασμού, μέσω της οποίας, το κάθε άτομο ξεχωριστά και η ομάδα στο σύνολό της, επαναξιολογεί τις διαδικασίες που εφάρμοσε και τις γνώσεις που απέκτησε, ενώ η πρακτική αυτή παρέχει στο κάθε άτομο ξεχωριστά τη δυνατότητα να αναστοχάζεται και πάνω σε ατομικά του ζητήματα, αλλά και στον ίδιο του τον εαυτό. Με τον τρόπο αυτό, δύναται να επιτύχει καλύτερη γνώση του εαυτού του και των δυνατοτήτων που διαθέτει (Nuzzaci, 2011).

Η ομάδα έχει επίσης οριστεί ως εργαλείο μάθησης (Bruno & Dell'Aversana, 2018), ένας κατεξοχήν χώρος που ευνοεί τις μεθόδους μάθησης και τη σύνθετη εκπαίδευση, καθώς κάθε μέλος της ομάδας φέρνει διαφορετικές δεξιότητες και ιδιότητες που κατανοούνται μέσω σύγκρισης, συζήτησης και σύγκρουσης, κατά την κατασκευή μιας αρθρωμένης ικανότητα (Rojaghi, 2005). Η εργασία σε μικρές ομάδες, ειδικότερα, διευκολύνει την κοινωνική ευημερία, την κοινωνική σύνδεση και την ανάπτυξη ατομικών κινήτρων, τα οποία επηρεάζουν την ανάπτυξη των ατόμων και την εξέλιξή τους (Dari et al., 2021). Η μεθοδολογία ομαδικής εργασίας είναι ένα βιωματικό εργαλείο μάθησης που ξεκινά με διαδικασίες κοινωνικής και πολιτιστικής αλλαγής και μπορούν να εφαρμοστούν σε επαγγελματικούς τομείς, όπως το σχολείο, η κοινωνική, η υγεία, η εργασία (Bolocan Parisi et al., 1988). Γενικά, οι στόχοι μιας ομάδας περιλαμβάνουν την επίτευξη ανταλλαγής των θεμάτων που εξετάστηκαν και στη βιωματική τους προσέγγιση με διάφορους τρόπους, ώστε όλοι να βιώσουν τη γνώση, με βάση τις δικές τους δυνατότητες, αλλά και όλα τα μέλη της ομάδας να παράσχουν σε αυτή τη δική τους συμβολή. Έτσι, κάθε μέλος μέσα σε μια ομάδα έχει αξία και οι ικανότητες που διαθέτει είναι χρήσιμες και απαραίτητες σε κάθε στάδιο της εργασίας του για να προσεγγιστεί το εκάστοτε ζήτημα. Με τον τρόπο αυτό, το εργαλείο αυτό μάθησης, μετουσιώνεται και σε ένα εργαλείο μάθησης του εαυτού και ενίσχυσης της εκτίμησης που εμφανίζει κάθε μέλος της ομάδας για τις ικανότητές του (Dari et al., 2021· Bruno & Dell'Aversana, 2018).

Καθοριστικό ρόλο στην επιτυχία της ομάδας, αλλά και στην ανάδειξη των ικανοτήτων των μελών, διαδραματίζει ο συντονιστής. Πιο συγκεκριμένα, ο ρόλος του

συντονιστή είναι θεμελιώδης, όχι τόσο για το περιεχόμενο που αντιμετωπίζει η ομάδα, αλλά για τη διατήρηση της δομής της ομάδας, την ανάδειξη των μελών και της σημασίας τους για αυτή, για να επιτευχθεί το αποτέλεσμα. Ο συντονιστής είναι σε θέση και χρειάζεται να αναγνωρίζει ότι οι ομάδες έχουν τη δική τους συναισθηματική ζωή, που επηρεάζει και επηρεάζεται από τα μέλη τους, καθώς κάθε συμμετέχων βιώνει την πίεση να επιτύχει αυτό που θέλει και να εξισορροπήσει αυτό που είναι καλό για την ομάδα. Για τον λόγο αυτό, όλες οι δραστηριότητες που υλοποιούνται μέσα στην ομάδα χρειάζεται να στηρίζονται στις ικανότητες όλων των μελών, και να αναγνωρίζεται σε κάθε μέλος ξεχωριστά η αξία του (Phillips & Phillips, 1993). Η συνεργατική μάθηση που διαθέτει η ομάδα, αναδεικνύει ότι κάθε μέλος είναι αναπόσπαστο μέρος του συνόλου και ότι οι δικές του γνώσεις, ικανότητες και εμπειρίες καθιστούν την ομάδα δυνατή και αποτελεσματική (Steen et al., 2008, 2014). Για τον λόγο αυτό, οι ομάδες επιλέγονται στα σχολικά πλαίσια και παρέχουν τη δυνατότητα σε κάθε μαθητή να διερευνήσει τις ικανότητές του και τον εαυτό του μέσα σε ένα σύνολο, αλλά και να αλληλεπιδράσει αποτελεσματικά με τους συνομηλίκους του για να επιτύχει έναν στόχο (Paisley & Milsom, 2007). Μέσω των ομάδων, μάλιστα, έχει αποδειχθεί ότι οι μαθητές όλων των βαθμίδων είναι σε θέση να επιτύχουν καλύτερα ακαδημαϊκά επιτεύγματα και να αναγνωρίσουν τις δυνατότητές τους, τις οποίες μπορούν να μεταφέρουν και έξω από το σχολικό πλαίσιο (Thanh et al., 2008, White, 2011).

Οι ομάδες παρέχουν τη δυνατότητα, επίσης, βελτίωσης των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των συνομηλίκων, αλλά και της ανάπτυξης σχέσεων που στηρίζονται στον σεβασμό και στην εμπιστοσύνη στις δυνατότητες και στην αξία του κάθε μέλους ξεχωριστά (Akos et al., 2007). Πιο συγκεκριμένα, οι ομαδικές εργασίες προσφέρουν στους μαθητές την ευκαιρία να παρατηρήσουν και να αναπτύξουν νέες δεξιότητες μέσω των αλληλεπιδράσεων με τους συνομηλίκους και επιτρέπουν έναν ασφαλή και θεραπευτικό χώρο για να εξασκήσουν αυτές τις δεξιότητες (Perusse et al., 2009). Αυτό τους επιτρέπει να αποκτήσουν δύναμη και αυτοπεποίθηση, η οποία μεταφέρεται και σε άλλες πτυχές της ζωής τους, ενώ παράλληλα ενισχύει τις δεξιότητες υπεράσπισης (Diemer et al., 2010· Dari et al., 2021). Τέλος, όπως υποστηρίζεται από τον Vinatier (2006), η εργασία και η συζήτηση με άλλους, σχετικά με βιωμένες εμπειρίες, επιτρέπει σε κάποιον να επεξεργαστεί και να κατανοήσει τα γεγονότα που εξετάζουν και τα γεγονότα που βιώθηκαν και έτσι να διατυπώσει ερμηνείες που είναι χρήσιμες, όταν κάποιος επανεξετάζει ορισμένες πρακτικές. Τα μέλη της ομάδας, στοχάζονται και συγκρίνονται μέσα στα πλαίσια της πρακτικής και αμφισβητούν την αίσθηση του εαυτού τους στην πράξη, καθώς αναπτύσσουν τη δική τους ταυτότητα (Bruno & Bracco, 2016). Οι διαδικασίες αναστοχασμού και ολιστικής προσέγγισης των γεγονότων, παρέχουν τη δυνατότητα στα μέλη της ομάδας να επεξεργαστούν διάφορες πτυχές του εαυτού τους και να διερευνήσουν και άλλες ικανότητες, ενώ η ανατροφοδότηση των άλλων μελών ενισχύει την δική τους εικόνα και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους (Heffron et al., 2016). Η κατασκευή νέας γνώσης, στα πλαίσια μιας ομάδας, επιτρέπει τη δημιουργία νοήματος και νέων ενεργειών, τα οποία στη συνέχεια το κάθε μέλος ξεχωριστά είναι σε θέση να επεκτείνει και να εφαρμόσει στην ατομική του καθημερινότητα (Nuzzaci, 2011). Η ενδυνάμωση στην ομάδα επιτυγχάνεται μέσω του προβληματισμού, μιας κριτικής ανάλυσης της πραγματικότητας κάποιου για να τη μεταμορφώσει και να βελτιώσει την ευημερία και την ικανοποίηση του ατόμου και της ομάδας στο σύνολό της. Για τον λόγο αυτό, οι ομάδες έχουν αναγνωριστεί σε βασικό παράγοντα εξέλιξης των ατόμων και διαχείρισης των δυσκολιών τους (Esposito et al., 2017, 2021)

Η αναγνώριση της σημασίας της ομάδας δεν αποτελεί μια νέα ανακάλυψη, καθώς ήδη από τη δεκαετία του 1930, ο Dewey (1933), όρισε την ομάδα και τις διαδικασίες διερεύνησης και αναστοχασμού που υλοποιούνται σε αυτή, ως χρήσιμα και απαραίτητα

στοιχεία για την απόκτηση της γνώσης και της διερεύνησης του εαυτού. Μέσα σε μια ομάδα, τα μέλη της προβληματίζονται και επεξεργάζονται κριτικά, όχι μόνο εξωτερικές γνώσεις, αλλά και τον ίδιο τους τον εαυτό, με στόχο να αναδειχτούν τα στοιχεία εκείνα της προσωπικότητάς τους που είναι χρήσιμα για την ομάδα. Στη συνέχεια, μέσα από τη δημιουργία κοινών εμπειριών και βιωμάτων, τα άτομα στο σύνολό τους διαπιστώνουν την αξία τους και την αξία που έχει η σχέση που αναπτύσσουν με τους άλλους, ενώ ατομικά και συλλογικά οδηγούνται σε επαναπροσδιορισμούς. Η ομάδα, λοιπόν, μετουσιώνεται με τον τρόπο αυτό σε μια πνευματική εμπειρία, όπου το κάθε μέλος εξετάζει τα όριά του και τις δυνατότητές τους, ενώ ενδυναμώνεται και αυξάνει την αυτοεκτίμησή του (Finlayson, 2015· Marshall, 2019· Greenberger, 2020). Μέσω του προβληματισμού και της επαναδιαπραγμάτευσης, τα μέλη οδηγούνται στην αυτογνωσία και επαναπροσδιορίζουν εσφαλμένες αντιλήψεις, τόσο για τους ίδιους, όσο και για τις γνώσεις που κατέχουν (Greenberger, 2020). Οι συγγραφείς προτείνουν επίσης, ότι η ομάδα έχει αναγνωριστεί ως ένα ισχυρό εργαλείο εκπαίδευσης, μέσα στο οποίο, με βάση τους προβληματισμούς τους και τις συγκρίσεις των πλαισίων τους, οι μαθητές αναπτύσσουν την ταυτότητά τους, αμφισβητώντας την αίσθηση του εαυτού τους και επανεξετάζοντας τον εαυτό τους μέσα σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, αναγνωρίζοντάς του νέες ικανότητες (Bruno & Bracco , 2016· Bruno & Dell'Aversana, 2018).

4.2. Οι ομάδες στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ως μέσο ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης των μαθητών

Η εκπαίδευση είναι ένας τρόπος ανάπτυξης των ανθρώπων διά μέσου συμμετοχής σε συνεχείς διαδικασίες, ακολουθώντας τα αναπτυξιακά τους στάδια. Σύμφωνα με τους Mutitama και Awalya (2017), η εκπαίδευση είναι μια συνειδητή και προγραμματισμένη προσπάθεια για την ανάπτυξη των μαθητών, με βάση τις δυνατότητές τους, και για τον λόγο αυτό οι ατομικές δυνατότητες και ικανότητες έχουν σημασία για την επίτευξη του στόχου, ώστε να συνδυαστούν με τις δυνατότητες της ομάδας και οι μαθητές ο καθένας ξεχωριστά και στο σύνολό τους, ως μια ομάδα να εξελιχθούν. Σύμφωνα με τον Jahja (2011:1), η αναπτυξιακή διαδικασία, η οποία έχει σημασία για την εκπαίδευση και τον τρόπο πραγμάτωσης αυτής, καλύπτει αλλαγές, όπως σωματικές αλλαγές, πνευματικές, κοινωνικές, ηθικές, γλωσσικές και συναισθηματικές, ενώ σημαντικό ρόλο για την επίτευξη της εκπαίδευσης διαδραματίζει η προσωπικότητα των παιδιών και ο τρόπος με τον οποίο τα ίδια αντιλαμβάνονται και αξιολογούν την αξία τους και τις ικανότητές τους. Οι αλλαγές που επιτελούνται κατά τη διαδικασία της εκπαίδευσης και οι στάσεις των μαθητών για τον εαυτό τους, συνδέονται και με την ψυχολογική τους κατάσταση εντός της ομάδας, αλλά και απέναντι στις ικανότητες που αναγνωρίζουν ότι έχουν. Για τον λόγο αυτό, εντός της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η αυτοεκτίμηση έχει σημασία και μέσω της ομάδας επιτυγχάνεται η ενίσχυση αυτής. Σύμφωνα με τον Adigun (2020), η αυτοεκτίμηση είναι το κύριο συστατικό της κοινωνικής ωριμότητας και ψυχικής υγείας ενός ατόμου και για τον λόγο αυτό κρίνεται αναγκαία να καλλιεργείται στο πλαίσιο του σχολείου, ώστε ακόμα και εάν υπάρχουν ελλείμματα σε αυτή, μέσω της ομάδας και των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, να αναδεικνύονται οι ικανότητες των μαθητών.

Στο σχολικό περιβάλλον, η αυτοεκτίμηση των παιδιών διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο συμμετέχουν στις δραστηριότητες και στον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσουν σχέσεις με τους συνομηλικούς και τους εκπαιδευτικούς τους, ενώ συνιστά και σημαντικό παράγοντα για την αυτοπεποίθηση των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, ένα παιδί που αναγνωρίζει την αξία του και τις ικανότητές του επιδεικνύει υψηλότερη αυτοπεποίθηση και συμμετέχει ενεργά στις σχολικές δραστηριότητες, ενώ επιδεικνύει και εξωστρέφεια ως προς το περιβάλλον του. Αντίθετα, ένα παιδί με μειωμένη

αυτοεκτίμηση και αρνητική εικόνα για τον εαυτό του, επιδεικνύει και μειωμένη αυτοπεποίθηση και είναι πιο εσωστρεφές (Jelić, 2022). Η χαμηλή αυτοεκτίμηση σχετίζεται, επίσης, και με τις επιδόσεις των παιδιών στο σχολείο, αλλά και με τη γενικότερη συμπεριφορά που εμφανίζουν στο σχολικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, παιδιά με χαμηλή εκτίμηση στον εαυτό τους, ενδέχεται να εμφανίζουν αρνητικές συμπεριφορές και προκλητικές ως προς τους συνομηλίκους τους και εντός της τάξης. Ωστόσο, η χαμηλή αυτοεκτίμηση συσχετίζεται και με συμπεριφορές απομόνωσης και απόσυρσης των παιδιών μέσα στο σχολικό πλαίσιο, οι οποίες και αυτές με τη σειρά τους, επιδρούν αρνητικά στα παιδιά και στις σχέσεις τους (Johnson, et al., 2020).

Η σημασία της αυτοεκτίμησης στο σχολικό πλαίσιο, αναδεικνύεται και από το ερευνητικό ενδιαφέρον που υπάρχει για αυτή, με στόχο να αναδειχθούν τα στοιχεία εκείνα που επιδρούν στην αυτοεκτίμηση των παιδιών, αλλά οι συνέπειες της αρνητικής εικόνας για τον εαυτό τους και τις δυνατότητές τους. Για παράδειγμα, στην έρευνα των Lecompte et al (2014), η χαμηλή αυτοεκτίμηση διερευνήθηκε ως προς την επίδραση που εμφανίζει στη διαδικασία της μάθησης. Στην έρευνα συμμετείχαν 20 μαθητές, οι οποίοι εμφάνιζαν χαμηλή αυτοεκτίμηση και από την αξιολόγηση της σχολικής τους καθημερινότητας, αναδείχθηκε ότι εμφανίζουν αποφυγή σχολικών δραστηριοτήτων, αίσθημα αποτυχίας, δυσκολίες στην ανάπτυξη διαπροσωπικών και φιλικών σχέσεων, έλλειψη αυτοπεποίθησης ή αντίθετα επεδείκνυαν προκλητικές συμπεριφορές με στόχο να προσελκύσουν την προσοχή.

Παρόμοια αποτελέσματα σχετικά με την επίδραση της αυτοεκτίμησης στο σχολικό περιβάλλον αναδείχθηκαν και από την έρευνα του Selfi (2017), η οποία διερεύνησε τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται στο σχολικό περιβάλλον, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο δύναται το σχολικό πλαίσιο και η ομάδα των συμμαθητών είναι σε θέση να ενισχύσει τους μαθητές. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι στους μαθητές οι οποίοι εκδήλωναν αρνητικές και προκλητικές συμπεριφορές, οι ομαδικές δραστηριότητες στο σχολικό πλαίσιο λειτούργησαν θετικά, με τους μαθητές να εμπλέκονται ενεργά στις ομαδικές δραστηριότητες και σταδιακά να ενισχύεται η αυτοεκτίμησή τους. Η ενίσχυση της αυτοεκτίμησής τους στη συνέχεια, οδήγησε στη μείωση των αρνητικών συμπεριφορών και στην ανάπτυξη υγιών σχέσεων με τους συμμαθητές τους. Στην έρευνα των Nagle, et al (2014), αναδείχθηκε, ότι οι μαθητές στο πλαίσιο της ομάδας που λάμβαναν θετική ενίσχυση και τονίζονταν από τα μέλη της ομάδας τα θετικά τους στοιχεία, επέδειξαν διαχείριση των αρνητικών αντιλήψεων για τον εαυτό τους και σταδιακά προσαρμόστηκαν στην ομάδα, μειώνοντας τις αρνητικές συμπεριφορές τους. Αντίστοιχη επίδραση αναδείχθηκε ότι εμφανίζει η συμμετοχής των μαθητών με ζητήματα αυτοεκτίμησης σε συμβουλευτικές ομάδες. Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα του Wibowo (2019), αναδείχθηκε ότι η ομαδική συμβουλευτική δύναται να αποτελέσει ένα πλαίσιο ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης των παιδιών και να δημιουργηθεί ένα ασφαλές πλαίσιο, όπου μέσα από δραστηριότητες και διάλογο δύναται να διερευνήσουν και να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες τους. Η ομάδα συμβουλευτικής βοήθησε, επίσης, τους μαθητές να διαχειριστούν τις εμπειρίες τους και να λάβουν ανατροφοδότηση σχετικά με τα θετικά τους στοιχεία, ενώ στη συνέχεια εστιάζοντας σε αυτά εμφάνισαν σημαντικές αλλαγές και στη σχολική τους συμπεριφορά, αλλά και στην ακαδημαϊκή τους επίδοση. Βασικός στόχος των ομάδων συμβουλευτικής στα σχολικά πλαίσια, είναι να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο εμπιστοσύνης και ελεύθερης έκφρασης των παιδιών, ώστε μέσα από το ομαδικό περιβάλλον να διαχειριστούν τις δυσκολίες τους και να διερευνήσουν τις εμπειρίες τους. Ακόμη, μέσω της ομάδας τα παιδιά λαμβάνουν καθοδήγηση σχετικά με τις συμπεριφορές που είναι αποδεκτές και λειτουργούν θετικά στις σχέσεις τους με τους άλλους, ενώ το κλίμα εμπιστοσύνης που δημιουργείται, προτρέπει τους μαθητές να εκφράσουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, ώστε στη συνέχεια η διαχείριση αυτών να

αναδιαμορφώσει και την εικόνα που έχουν αναπτύξει για τον εαυτό τους και τις ικανότητές τους (Nurdiana, et al., 2020). Με βάση τις παραπάνω έρευνες, λοιπόν, αναδεικνύεται, ότι η δυναμική της ομάδας είναι σε θέση να βοηθήσει μαθητές που εμφανίζουν ελλείμματα στην αυτοεκτίμηση, να διερευνήσουν νέες πτυχές και δυνατότητες του εαυτού τους και να αναστοχαστούν στις αντιλήψεις που έχουν διαμορφώσει οι ίδιοι. Τέλος, η δυναμική της ομάδας παρέχει στους μαθητές ένα ασφαλές πλαίσιο διερεύνησης του εαυτού τους και των δυνατοτήτων τους, ενώ η ανατροφοδότηση από τα μέλη της ομάδας, αναδεικνύει πτυχές του εαυτού των παιδιών, που μέχρι τη στιγμή εκείνη, δεν είχαν αναδειχθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις και διαδικασίες καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της αυτοεκτίμησης των παιδιών μέσα από την εφαρμογή εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιωδών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων: Επιστημονικές έρευνες και διαπιστώσεις

5.1. Ο ρόλος του παιχνιδιού στην ανάπτυξη και στην εκπαίδευση των παιδιών

Το παιχνίδι συνιστά μια διαδικασία στην οποία ο άνθρωπος εμπλέκεται ενεργά ήδη από τα πρώτα χρόνια της ζωής του και μέσω της διαδικασίας αυτής επιχειρεί να προσεγγίσει και να γνωρίσει τον κόσμο γύρω του, τον ρόλο του μέσα στα πλαίσια που εντάσσεται, αλλά και να αναπτύξει σχέσεις με άλλους ανθρώπους κατά τη διάρκεια της ψυχαγωγίας του. Ήδη από πολύ νωρίς διαπιστώθηκε ότι το παιχνίδι, δεν αποτελεί μόνο ένα μέσο ψυχαγωγίας για τα παιδιά, αλλά και ένα μέσο μάθησης, ενώ ανάλογα με το πολιτισμικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο εντάσσεται, αναδεικνύει και στοιχεία του πλαισίου αυτού. Μάλιστα, η διαπίστωση αυτή ανέδειξε και τη μεγάλη σημασία του παιχνιδιού για τον άνθρωπο και την ανάπτυξή του, μια διαπίστωση που η πρώτη της αναφορά εντοπίζεται στην αρχαιότητα. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχαίοι Έλληνες και Ρωμαίοι κατά τον 5^ο και 4^ο αιώνα π.Χ., είχαν αναγνωρίσει τον ρόλο του παιχνιδιού στην ανάπτυξη των παιδιών, αλλά και τις αλλαγές που εμφανίζονται σε αυτό κατά τη διαδικασία της ανάπτυξης και της μετάβασης, από το ένα ηλικιακό στάδιο στο άλλο (Μανσόν, 2009).

Η ανάδειξη της σημασίας του παιχνιδιού για την ανάπτυξη του ανθρώπου και τον τρόπο με τον οποίο εντάσσεται και εξελίσσεται στη ζωή των παιδιών, οδήγησε διάφορες επιστημονικές ειδικότητες να αναπτύξουν θεωρίες σχετικά με το παιχνίδι. Μια θεωρία που εξετάζει και διερευνά τη σχέση του παιχνιδιού με τον άνθρωπο, αναπτύχθηκε από τον Huizinga, ο οποίος υποστήριξε, ότι το παιχνίδι σαν διαδικασία, προηγείται της δημιουργίας του πολιτισμού και ότι οι άνθρωποι από την εμφάνισή τους εμπλέκονταν σε παιγνιώδεις διαδικασίες, οι οποίες έχουν σχέση με τα παιχνίδια που έπαιζαν και τα ζώα (Huizinga, 1989). Για τον λόγο αυτό, αναγνωρίζει ότι στο παιχνίδι υπάρχει μια ελευθερία και μια μετάβαση σε έναν «φανταστικό κόσμο», όπου τα παιδιά είναι σε θέση να αναλάβουν ρόλους διαφορετικούς από αυτούς που διαθέτουν στην καθημερινότητά τους και μέσω της φαντασίας αυτής να διερευνήσουν τον κόσμο γύρω τους (Anchor, 1978). Επίσης, παρατηρώντας τον τρόπο υλοποίησης των παιχνιδιών, διαπίστωσε ότι τα παιχνίδια διαθέτουν κανόνες και τάξη και ότι όλες οι διαδικασίες που επιτελούνται μέσα στο παιχνίδι χαρακτηρίζονται από αρμονία και ρυθμό (Huizinga, 1989). Για τον λόγο αυτό, τα παιδιά, αλλά και ενήλικες, επιζητούν μέσα από τα παιχνίδια να προσεγγίσουν διάφορες διαδικασίες της ζωής και να διερευνήσουν καταστάσεις και συνθήκες του τρόπου ζωής τους (Anchor, 1978).

Εκτός από τον Huizinga και άλλοι ανθρωπολόγοι ασχολήθηκαν με τη σημασία του παιχνιδιού στην ανθρώπινη ανάπτυξη και το εξέτασαν σε ένα ανθρωπιστικό πλαίσιο. Ειδικότερα, ο Caillois (2001), έχοντας στηριχθεί στη θεωρία που είχε αναπτύξει ο Huizinga, παρατήρησε τον ρόλο του παιχνιδιού ως μια ελεύθερη και φανταστική

διαδικασία, που παρέχει τη δυνατότητα στους ανθρώπους όλων των ηλικιών να επεξεργαστούν διάφορες έννοιες, ενώ υποστήριξε ότι διαθέτουν και ένα μυθοπλαστικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι ιστορίες που δημιουργούνται. Αντίστοιχα με τον Huizinga, αναγνώρισε και αυτός, ότι τα παιχνίδια στηρίζονται σε κανόνες και διαθέτουν δομή και ότι ανάλογα με το πολιτιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίζονται διαθέτουν διαφοροποιήσεις. Επίσης, ο Caillois, παρατηρώντας τα διάφορα παιχνίδια και τον τρόπο ανάπτυξής τους, διέκρινε τέσσερις κατηγορίες αυτών, οι οποίες διαθέτουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πιο συγκεκριμένα, διέκρινε τις κατηγορίες των ανταγωνιστικών παιχνιδιών, στα οποία οι παίκτες λειτουργούν σαν αντίπαλοι και έχουν σαν στόχο την ανάδειξη ενός νικητή, των τυχερών παιχνιδιών, στα οποία, η τύχη αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα για την ανάδειξη του νικητή, των παιχνιδιών μίμησης, στα οποία δημιουργείται ένα μυθοπλαστικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο οι παίκτες καλούνται να μιμηθούν κάποιους ρόλους και προσωπικότητες και των παιχνιδιών ίλιγγου, όπου στόχο αποτελεί η απόλαυση μέσα από διαδικασίες που απομακρύνουν τους παίκτες από την πραγματικότητα και τους εντάσσουν σε ένα καθαρά μυθοπλαστικό πλαίσιο (Caillois, 2001).

Κατηγοριοποίηση των παιχνιδιών υλοποίησε και ο Csikszentmihalyi, ο οποίος διέκρινε τρεις κατηγορίες με βάση τη θεματική που προσεγγίζεται κάθε φορά. Έτσι, αναγνώρισε ότι υπάρχουν τα παιχνίδια τύχης, τα παιχνίδια στρατηγικής και τα παιχνίδια που στηρίζονται στην ικανότητα των παικτών. Με βάση τη θεματική του παιχνιδιού στη συνέχεια, καθορίζεται και ο τρόπος με τον οποίο κινείται ο εκάστοτε παίκτης, αλλά και τα κίνητρα που αναπτύσσει, ενώ αντίστοιχα με τους άλλους δύο επιστήμονες αναγνώρισε και ο ίδιος ότι όλα τα παιχνίδια, σε όποια κατηγορία και εάν ανήκουν, διαθέτουν δομή και στηρίζονται σε κανόνες (Csikszentmihalyi & Bennett, 1971). Τέλος, κατηγοριοποίηση υλοποίησαν και οι Schwartzman και Barbera (1976), η οποία στηρίχθηκε στη συμπεριφορά των παιδιών την ώρα που συμμετέχουν στα παιχνίδια. Πιο συγκεκριμένα, οι κατηγορίες που διέκριναν είναι τα παιχνίδια μίμησης, τα παιχνίδια με στόχο την απλή ψυχαγωγία, τα προβολικά παιχνίδια, στα οποία τα παιδιά αναλαμβάνουν ρόλους και αποτυπώνουν πτυχές του πολιτισμικού τους πλαισίου και τα παιχνίδια που παίζουν απλά για να περάσουν τον χρόνο τους. Κάθε κατηγορία έχει συγκεκριμένο σκοπό και στηρίζεται σε μια συγκεκριμένη δομή, που καθορίζει τον τρόπο εμπλοκής των παιδιών σε αυτά (Schwartzman, 1976). Μέχρι και σήμερα οι παραπάνω κατηγοριοποιήσεις υφίστανται και οι ανθρωπολόγοι συνεχίζουν να εξετάζουν τα παιχνίδια, ως διαδικασίες που απορρέουν και καταδεικνύουν το πολιτιστικό πλαίσιο των παιδιών και ως διαδικασίες που σχετίζονται με την ανάπτυξή τους και την ανάγκη τους να προσεγγίζουν εμπειρικά, γεγονότα και κοινωνικές συνθήκες (Henricks, 2008).

Η έννοια του παιχνιδιού, ωστόσο, δεν απασχόλησε μόνο τους ανθρωπολόγους, αλλά και αργότερα τους γνωστικούς ψυχολόγους, οι οποίοι αναγνώρισαν σε αυτό μια διαδικασία μάθησης και προβολής της ανάπτυξης των παιδιών. Ο πρώτος γνωστικός ψυχολόγος που διαπίστωσε την παιδαγωγική σημασία του παιχνιδιού ήταν ο Piaget, ο οποίος υποστήριξε ότι μέσω του παιχνιδιού, τα παιδιά επιτυγχάνουν να επεξεργαστούν τον εξωτερικό κόσμο και να τον γνωρίσουν με τα γνωστικά σχήματα, που ήδη έχουν αποκτήσει. Για τον λόγο αυτό, διέκρινε τα στάδια του παιχνιδιού, με βάση τη θεωρία ανάπτυξης που είχε δημιουργήσει, χωρίζοντας τα στάδιά του ανάλογα με το αναπτυξιακό στάδιο των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο στάδιο είναι το αισθησιοκινητικό παιχνίδι, όπου τα παιδιά ηλικίας 0 έως 2 ετών παίζουν επαναλαμβάνοντας κινήσεις που στηρίζονται στις αισθήσεις και από τις επαναλήψεις αυτές προσεγγίζουν τον εξωτερικό κόσμο και τα ερεθίσματα που τους παρέχει, ενώ παράλληλα διασκεδάζουν. Στη συνέχεια, αποκτώντας ανώτερες γνωστικές διεργασίες, τα παιδιά περνούν στο συμβολικό παιχνίδι, καθώς κατακτούν τη συμβολική σκέψη και εξερευνούν μέσω του συμβολισμού διάφορους

κοινωνικούς ρόλους και κοινωνικές συνθήκες, εντάσσοντας την πραγματικότητα σε ένα φανταστικό και συμβολικό πλαίσιο. Τέλος, περνώντας στο στάδιο της συγκεκριμένης σκέψης, τα παιδιά είναι σε θέση να εμπλέκονται σε δομημένα και οργανωμένα παιχνίδια, να εφαρμόζουν κανόνες και να συνδέουν τις πληροφορίες με την πραγματικότητα και το αντίστροφο (Κωνσταντινόπουλος, 2007).

Ο Vygotski στη συνέχεια, συνέδεσε το παιχνίδι με την αναπτυξιακή διαδικασία των παιδιών, αναγνωρίζοντας σε αυτό τη δυνατότητα να παρέχει στα παιδιά ένα πλαίσιο ανάπτυξης του νοητικού, γνωστικού και κοινωνικού πεδίου τους. Επίσης, διαπίστωσε ότι μέσα από τη συμμετοχή τους σε παιχνίδια, τα παιδιά προσεγγίζουν ζητήματα και διαδικασίες από την πραγματικότητα, ενώ ενισχύουν τη δημιουργικότητά τους και τη φαντασία, επεξεργαζόμενα εναλλακτικές λύσεις και αξιοποιώντας τις γνώσεις των άλλων. Έτσι, για τον Vygotski, το παιχνίδι χαρακτηρίζεται ως βασική διαδικασία ανάπτυξης και μάθησης (Olusoga, 2009). Με αντίστοιχο τρόπο και ο Bruner αναγνώρισε στο παιχνίδι τη δυνατότητα να παρέχει στα παιδιά ένα πλαίσιο οικοδόμησης της γνώσης και ανακατασκευής της σκέψης τους και των γνώσεών τους, ώστε να οδηγηθούν σε μια νέα γνώση. Έτσι, υποστήριξε ότι μέσα από το παιχνίδι, τα παιδιά είναι σε θέση να διερευνούν τον εαυτό τους και τον κόσμο γύρω τους και να ανακατασκευάζουν τον ρόλο τους και τον τρόπο προσέγγισής του με βάση τις νέες γνώσεις που αποκτούν (Bruner, 1983· Olusoga, 2009). Τέλος, οι Winnicott και Erikson, προσέγγισαν τον παιχνίδι ως μια διαδικασία όπου το κάθε παιδί γνωρίζει και διερευνά τον εαυτό του, ενώ κατά τη διάρκεια της συμμετοχής του σε παιγνιώδεις διαδικασίες, είναι σε θέση να αποτυπώσει σκέψεις και συναισθήματα που δεν μπορεί να τις εκφράσει λεκτικά. Έτσι, ενώ καλύπτει τις ανάγκες του για ψυχαγωγία και διερεύνηση του κόσμου και του εαυτού του, εντάσσεται και σε ένα ασφαλές πλαίσιο αυτό-έκφρασης και διερεύνησης του εαυτού του, τόσο σε νοητικό, όσο και σε σωματικό επίπεδο. Ακόμη, μέσα από το παιχνίδι, είναι σε θέση να εξετάσει τις σχέσεις του με τους άλλους και να επεξεργαστεί τις συνθήκες των σχέσεων αυτών, αλλά και να αποτυπώσει τον τρόπο, με τον οποίο έχουν δομηθεί οι σχέσεις με τους «σημαντικούς άλλους» (Κωνσταντινόπουλος, 2007).

5.2. Οι απαρχές της Ψυχοπαιδαγωγικής και η σημασία της στην εκπαίδευση

Η εμφάνιση της ψυχοπαιδαγωγικής, τοποθετείται στον 20^ο αιώνα και σαν πλαίσιο ανάπτυξης αναγνωρίζεται η Ευρώπη, χωρίς ωστόσο να υπάρχει ένα σαφές έτος έναρξης αυτής. Σύμφωνα με τον Andrade (2015), η εμφάνιση της, τοποθετείται τη δεκαετία του 1920. Από την άλλη, οι Bossa (2016) και Scoz (2014), επισημαίνουν ότι η Ψυχοπαιδαγωγική, τοποθετείται χρονικά το 1946, όταν δημιουργήθηκαν τα πρώτα Ψυχοπαιδαγωγικά Κέντρα στην Ευρώπη. Η Ψυχοπαιδαγωγική που ξεκίνησε σε αυτά τα κέντρα, είχε, μεταξύ των κεντρικών της στόχων, να βοηθήσει παιδιά και εφήβους, που παρουσίαζαν δυσκολίες συμπεριφοράς στο σχολείο ή στην οικογένεια, ώστε μέσω της υποστήρισής τους, να βελτιώσουν την αυτοεκτίμησή τους και την αυτοπεποίθησή τους. Η ενίσχυση αυτή στη συνέχεια, τους παρείχε τη δυνατότητα να εμφανίζουν συμπεριφορές που συνάδουν με τα πρότυπα της εποχής και την ένταξή τους στα περιβάλλοντα με έναν υγιή και αποτελεσματικό τρόπο (BOSSA, 1994). Ουσιαστικά, επρόκειτο για μια πρακτική επανεκπαίδευσης, που εστίαζε στον εντοπισμό και τη θεραπεία δυσκολιών και στην εργασία πάνω σε αυτές.

Η Ψυχοπαιδαγωγική στηρίχθηκε σε έναν συνδυασμό γνώσεων και πρακτικών που προέρχονταν από την Ψυχολογία, την Ψυχανάλυση και την Παιδαγωγική (Andrade, 2015). Η νέα αυτή προσέγγιση στα παιδιά, εφαρμόστηκε εκτενώς σε παιδιά στην Αργεντινή και γενικά στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, ώστε τα παιδιά να αποκτήσουν ένα ασφαλές πλαίσιο, όπου μέσα από τη συμμετοχή σε δραστηριότητες, να διαχειριστούν τις δυσκολίες

τους (Bossa, 2016). Μόνο μετά από σχεδόν είκοσι χρόνια αποτελεσματικής ψυχοπαιδαγωγικής πρακτικής, το 1979, εμφανίστηκε το πρώτο μάθημα εξειδίκευσης στην Ψυχοπαιδαγωγική, που αρχικά ονομαζόταν Ψυχοπαιδαγωγική Επανεκπαίδευση και διδάχθηκε για πρώτη φορά στο Sedes Sapientiae Institute (SP) της Βραζιλίας (Fontes, 2006). Η εκπαίδευση προσανατολιζόταν στην απόκτηση, από μέρους των συμμετεχόντων, δεξιοτήτων και μεθόδων, που είναι σε θέση να υποστηρίξουν τους μαθητές και να διερευνήσουν μέσα από εναλλακτικές δραστηριότητες, συναισθηματικές και σωματικές τον εαυτό τους, ενώ σταδιακά οι επαγγελματίες αυτοί, ενεπλάκησαν στα σχολικά ιδρύματα, είτε με προληπτικό στόχο, είτε με στόχο την εφαρμογή παρεμβάσεων στα σχολικά πλαίσια. Ειδικότερα, οι ψυχοπαιδαγωγικές θεραπείες αποσκοπούσαν στην υποστήριξη των μαθητών σε όλα τα επίπεδα και στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών εναλλακτικών προσεγγίσεων, στη διαδικασία της μάθησης, ώστε οι μαθητές να είναι σε θέση να διαχειριστούν τις δυσκολίες και να συμμετέχουν ενεργά στις σχολικές δραστηριότητες (Bossa, 2016). Ο ρόλος του σχολικού ψυχοπαιδαγωγού αναγνωρίστηκε ως ένας ρόλος ύψιστης σημασίας, καθώς προτρέπει το σχολικό πλαίσιο να εκπληρώσει την κοινωνική του λειτουργία και να επιτύχει την κοινωνικοποίηση της διαθέσιμης γνώσης, την προώθηση της γνωστικής ανάπτυξης, δηλαδή μέσω της μάθησης και την εισαγωγή και επεξεργασία θεμάτων και ζητημάτων που απασχολούν και σχετίζονται με το κοινωνικό τους πλαίσιο. Τα θέματα αυτά, μέσω συμβολικών δραστηριοτήτων και των ομαδικών δράσεων, είναι σε θέση να διερευνηθούν και να επεξεργαστούν σε ένα διαφορετικό πλαίσιο και οι μαθητές να κατορθώσουν να αποκτήσουν τις κατάλληλες δεξιότητες διαχείρισής τους (Grassi, 2013). Σύμφωνα με τον Vygotsky (2012), η μάθηση είναι βαθιά κοινωνική και για τον λόγο αυτό, τα παιδιά, κατά τη διαδικασία της μάθησης, πρέπει να εμπλέκονται σε δραστηριότητες ομαδικές, καθώς η ομάδα είναι σε θέση να ενισχύσει τη γνώση και να παράγει η ίδια γνώση. Με τον τρόπο αυτό δομείται ένα περιβάλλον μάθησης, όπου τα παιδιά λαμβάνουν, γνωρίζουν τον εαυτό τους και επεξεργάζονται διάφορα κοινωνικά ζητήματα σε ένα ασφαλές περιβάλλον. Μέσα από τις διαδικασίες αυτές, λοιπόν, οι μαθητές μπορούν να βελτιώσουν τον εαυτό τους και να προσεγγίζουν τον κόσμο, τους ανθρώπους και τις σχέσεις με αυτούς χωρίς προκαταλήψεις (Grassi, 2013).

Οι ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες τοποθετούν τα παιδιά στο επίκεντρο και σχεδιάζονται με βάση τις δικές τους ανάγκες και τις δυσκολίες που τυχόν αντιμετωπίζουν, ώστε να αποτελέσουν ένα πεδίο διαχείρισης αυτών. Σε μεγάλο ποσοστό προσαρμόζονται και στα ενδιαφέροντα των μαθητών, ώστε να σχεδιαστούν δράσεις που προσελκύουν τους μαθητές και τους ωθούν να συμμετάσχουν ενεργά στην ομάδα που δημιουργείται. Η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των παιδιών, συνιστά και έναν βασικό στόχο στον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων και για τον λόγο αυτό οι δραστηριότητες στηρίζονται σε παιγνιώδεις διαδικασίες που απελευθερώνουν τους μαθητές και δημιουργούν ένα συμβολικό και φανταστικό πλαίσιο δράσης (Lobrot, 2015). Ειδικότερα, μέσα από τη συμμετοχή σε παιγνιώδεις διαδικασίες, οι μαθητές είναι σε θέση να εκφράσουν τυχόν δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, ενώ ακόμα και εάν δεν οδηγηθούν στην ελεύθερη έκφρασή τους, λαμβάνουν σημαντική ενίσχυση και υποστήριξη για να τις διαχειριστούν σε ένα συμβολικό πλαίσιο παιχνιδιού. Ακόμη, μέσα από τα παιχνίδια, σωματικά, μίμησης και πνευματικά, αλλά και μέσα από την ενασχόλησή τους με τις τέχνες, όπως το δράμα, τα εικαστικά και την κιναισθητική, τα παιδιά αποκτούν δεξιότητες αλληλεπίδρασης με τους άλλους και διερευνούν εις βάθος τον εαυτό τους (Πυρουνάκη-Λιώνη, 2016).

Τέλος, η συμμετοχή τους στις ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες, δεν διαθέτει απαραίτητα κάποιον μαθησιακό ή γνωστικό στόχο, αλλά αποσκοπούν στην ανακάλυψη του εαυτού και των δυνατοτήτων των μαθητών, μέσα σε ένα πλαίσιο ομάδας και συνεχούς αλληλεπίδρασης με τους άλλους. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές διερευνούν συνεχώς τις δυνατότητές τους και λαμβάνουν συνεχή ανατροφοδότηση από τους συνομηλίκους,

σχετικά με τα θετικά τους στοιχεία, αλλά και τις συμπεριφορές που χρήζουν βελτίωσης και διόρθωσης, ώστε να μπορέσουν να εφαρμόσουν τις αλλαγές και να συμπεριληφθούν στο πλαίσιο της ομάδας (Boimare, 2019). Οι διαδικασίες αυτές είναι αμφίδρομες, με αποτέλεσμα κάθε μέλος της ομάδας να αναλαμβάνει κάθε φορά έναν ρόλο στα παιχνίδια που παίζουν, ενώ, η ανάληψη ρόλων δημιουργεί ένα πλαίσιο διερεύνησης πτυχών του εαυτού και αναγνώρισης των δυνατοτήτων που διαθέτουν (Πυρουνάκη – Λιώνη, 2016· Reid, 2019· Boimare, 2019). Για τον λόγο αυτό, έχει αναδειχθεί, ότι οι ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες, λόγω της εστίασης στην ίδια τη διεργασία που υλοποιείται κατά τη συμμετοχή των παιδιών σε παιγνιώδεις δραστηριότητες και του ελεύθερου πλαισίου δράσης που διαμορφώνουν, είναι σε θέση να βελτιώσουν την αυτοεκτίμηση των παιδιών (Reid, 2019· Boimare, 2019).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΟ-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ
ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Θεωρητική θεμελίωση των μεθόδων έρευνας που χρησιμοποιήθηκαν

6.1. Εισαγωγή

Στα κεφάλαια που προηγούνται, προσεγγίστηκε θεωρητικά το κεντρικό θέμα της παρούσης ερευνητικής εργασίας, που είναι η αυτοεκτίμηση. Στο παρόν κεφάλαιο και πριν παρουσιαστεί η έρευνα που διεξήχθη, προκειμένου να διερευνηθεί ποιο είναι το επίπεδο της αυτοεκτίμησης των συγκεκριμένων μαθητών και ποιες οι προοπτικές της ενίσχυσης και της ενδυνάμωσή τους, μέσω ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, θα επιχειρήσουμε τη θεωρητική θεμελίωση των μεθόδων έρευνας που χρησιμοποιήσαμε. Πιο συγκεκριμένα, οι μέθοδοι αυτές αφορούν ποιοτικές μεθόδους έρευνας και στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία που εφαρμόσαμε καθώς και τα μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιήσαμε σε όλες τις φάσεις της διεξαγωγής της έρευνας. Η κύρια μέθοδος είναι η έρευνα-δράση, η οποία αποτελεί έναν τρόπο μελέτης περίπτωσης, ενώ τα ερευνητικά εργαλεία που αξιοποιήθηκαν είναι η εθνογραφική παρατήρηση, η ημιδομημένη συνέντευξη και το ιχνογράφημα.

6.2. Η ποιοτική έρευνα

Η ποιοτική έρευνα έχει οριστεί με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, λόγω του πολυσχιδούς χαρακτήρα του πεδίου που μπορεί να καλύπτει. Με βάση τον ορισμό που έχει δώσει ο Brian Roberts (2002), αντλώντας τα βασικά χαρακτηριστικά της ποιοτικής έρευνας από το κλασικό βιβλίο του Allan Bryman: «Quantity and quality in social research» (1988), η ποιοτική έρευνα αντλεί τις οντολογικές και τις επιστημολογικές της παραδοχές από φιλοσοφικά και θεωρητικά ρεύματα, τα οποία θέτουν στο επίκεντρο τους τις έννοιες: του νοήματος, της κατανόησης, της εμπειρίας, της διάδρασης και της ερμηνείας. Η ποιοτική έρευνα αποτελεί ευρύ πεδίο ερευνητικών εγχειρημάτων, που έχουν ως σκοπό τους, να περιγράψουν και να κατανοήσουν σε βάθος την κοινωνική πραγματικότητα, μέσα από έναν αυστηρό, συστηματικό και μεθοδολογικά τεκμηριωμένο τρόπο (Τσιώλης, 2014). Οι εκπρόσωποι διαφορετικών θεωρητικών κατευθύνσεων υιοθετούν διαφορετικούς ορισμούς και προσεγγίσεις της ποιοτικής έρευνας. Ένας ορισμός που οριοθετεί την ποιοτική έρευνα είναι ο ακόλουθος:

«Η ποιοτική έρευνα είναι μια πλαισιοθετημένη δραστηριότητα (situated activity), η οποία τοποθετεί τον παρατηρητή στον κόσμο. Αυτή συνίσταται σε ένα σύνολο ερμηνευτικών και υλικών πρακτικών, οι οποίες κάνουν τον κόσμο ορατό. Αυτές οι πρακτικές μετασχηματίζουν τον κόσμο. Μετατρέπουν τον κόσμο σε μια σειρά από αναπαραστάσεις του εαυτού, συμπεριλαμβανομένων των σημειώσεων πεδίου, των συνεντεύξεων, των συνομιλιών, των φωτογραφιών, των μαγνητοφωνήσεων και των σημειώσεων σε ημερολόγια. Σε αυτό το επίπεδο, η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει μια ερμηνευτική, νατουραλιστική προσέγγιση στον κόσμο. Αυτό σημαίνει ότι οι ποιοτικοί ερευνητές μελετούν τα πράγματα στο φυσικό τους πλαίσιο, επιχειρώντας να δώσουν νόημα ή να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα με όρους των νοημάτων που οι άνθρωποι δίνουν σε αυτά» (Ellis, Bochner, Denzin & Lincoln, 2005, αναφέρεται στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 12-13).

Σε αντιδιαστολή με το θετικιστικό επιστημονικό μοντέλο, που εδράζεται στις φυσικές επιστήμες, οι υποστηρικτές της ποιοτικής έρευνας εστιάζουν στη μελέτη του κοινωνικό-ιστορικού και πολιτισμικού πλαισίου και επιχειρούν να διερευνήσουν τον κοινωνικό κόσμο κάτω από το πρίσμα της εμπειρίας των υποκειμένων, των ατόμων δηλαδή που συμμετέχουν σε αυτή την έρευνα. Η ποιοτική έρευνα υπό την έννοια αυτή είναι νατουραλιστική, συγκειμενική (contextual), πλαισιοθετημένη (situated), ερμηνευτική (Henwwood & Pidgeon, 1994, αναφέρεται στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 13).

Οι ποιοτικές έρευνες, εφαρμόζονται μέσα σε ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών τομέων. Μερικοί τομείς από αυτούς είναι η εκπαίδευση, η ιστορία, οι επιχειρήσεις, η ιατρική και νοσηλευτική, η κοινωνική εργασία, οι πολιτικές επιστήμες και οι επικοινωνίες (Denzin & Lincoln, 2005). Οι ποιοτικοί ερευνητές εστιάζουν στην προσέγγιση και στη μελέτη του κοινωνικό-ιστορικού και πολιτισμικού πλαισίου, στο οποίο ζουν και συμπεριφέρονται τα υποκείμενα της έρευνας, καθώς και στη μοναδικότητα των ατόμων ή των πολιτισμών που ερευνούν, σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα, που συγκρίνει άτομα και πολιτισμούς στη βάση καθολικών, οικουμενικών κριτηρίων (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Ο βασικός ρόλος των ερευνητών στις ποιοτικές μεθόδους έρευνας είναι η προσπάθειά τους να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν το λόγο των υποκειμένων, αναφορικά με τον κόσμο και τις εμπειρίες τους. Η ευθύνη της συλλογής και της ανάλυσης των δεδομένων είναι αποκλειστική ευθύνη του ερευνητή. Η εξαγωγή των συμπερασμάτων έχει επαγωγικό χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα, οι ερευνητές συλλέγουν ένα επαρκές σύνολο πληροφοριών, μέσα από την ανάλυσή των οποίων, καταλήγουν στο να δομήσουν έννοιες και θεωρίες. Προκειμένου να αναλύσουν και να αποδώσουν οι ποιοτικοί ερευνητές ό,τι έχουν αποκομίσει και συγκεντρώσει από τα ερευνητικά τους «ευρήματα», σχετικά με το φαινόμενο που μελετούν, χρησιμοποιούν λέξεις και εικόνες, σε αντίθεση με την ποσοτική έρευνα της οποίας το βασικό εργαλείο είναι οι αριθμοί (Merriam, 2002).

Οι διαφορετικές επιστημολογικές παραδοχές, καθώς και οι διαφορετικοί τρόποι αντίληψης της κοινωνικής πραγματικότητας, καθορίζουν την επιλογή των διαφορετικών μεθόδων της ποιοτικής έρευνας. Η ποιοτική έρευνα στηρίζεται σε μεθόδους παραγωγής των δεδομένων της, που είναι ευέλικτες και ευαίσθητες απέναντι στο κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργούνται. Τα δεδομένα της ποιοτικής έρευνας προκύπτουν μέσα από την «πραγματική ζωή». Οι τρόποι συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιούνται σε αυτού του είδους την έρευνα, είναι η παρατήρηση, η συνέντευξη, οι προφορικές αφηγήσεις, οι φωτογραφίες, οι ταινίες, τα βίντεο (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

6.3. Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας

6.3.1. Η μελέτη περίπτωσης

Στη μέθοδο αυτή της ποιοτικής έρευνας, που ονομάζεται μελέτη περίπτωσης, ο όρος «περίπτωση» μπορεί να αναφέρεται και να σχετίζεται με ένα γεγονός, με ένα άτομο, με μία ομάδα ατόμων ή και με έναν οργανισμό. Αποτελεί μια μορφή εμπειρικής έρευνας, που μελετά ένα φαινόμενο μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο, στο οποίο λαμβάνει χώρα, χρησιμοποιώντας ποικίλες πηγές δεδομένων. Η μελέτη περίπτωσης εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο θέμα, σε ένα ζήτημα ή χαρακτηριστικό του υπό μελέτη φαινομένου και το μελετά σε βάθος, ανακαλύπτοντας και συγκεντρώνοντας πολλές πληροφορίες και ερευνητικά δεδομένα προς μελέτη και ανάλυση (Noor, 2008).

Τα είδη και οι κατηγορίες της μελέτης περίπτωσης είναι πολλά. Ο Stake (1995) αναφέρει τρία είδη μελέτης περίπτωσης : την εγγενή (intrinsic case study), την εργαλειακή (instrumental case study) και τη συλλογική (collective case study) ή πολλαπλή (multiple case study). Η καθεμία από αυτές εστιάζει και σε διαφορετικά σημεία. Ο Stenhouse (αναφ.

στο Μαγγόπουλος,2014),κάνει λόγο για εθνογραφική, αξιολογική, εκπαιδευτική και έρευνα δράσης, μελέτη περίπτωσης. Το γεγονός της ύπαρξης πολλών διαφορετικών τύπων μελέτης περιπτώσεων, δείχνει την ευελιξία του χαρακτήρα της, καθώς και το ότι διαθέτει την ικανότητα να ανταποκρίνεται σε διαφορετικά ερευνητικά πεδία και σε διαφορετικούς ερευνητικούς σκοπούς (Μαγγόπουλος, 2014).

Η μελέτη περίπτωσης στοχεύει στην σκιαγράφηση μίας γενικότερης κατάστασης ή κάποιου ευρύτερου συστήματος, που μπορεί να είναι ένα μόνο παιδί, μία συγκεκριμένη ομάδα, μία σχολική τάξη, κ.α. Η μελέτη περίπτωσης ερευνάται μέσα στο πραγματικό και ρεαλιστικό πλαίσιο, εντός του οποίου δρουν τα υποκείμενα. Ο ερευνητής που χρησιμοποιεί τη μελέτη περίπτωσης, επιθυμεί και στοχεύει στο να εμβαθύνει στη σχέση και στη σύνδεση αιτίου και αιτιατού, μέσα από τις περίπλοκες αλληλεπιδράσεις που συμβαίνουν μεταξύ ανθρώπων και καταστάσεων.

Η μελέτη περίπτωσης αποτελεί μια δύσκολη και με πολλές απαιτήσεις, ερευνητική στρατηγική. Ο ερευνητής χρειάζεται να κάνει σωστή και εποικοδομητική αξιοποίηση του χρόνου που θα έχει στη διάθεσή του για να υπερβεί έγκαιρα τις ενδεχόμενες δυσκολίες (Yin, 1994,αναφέρεται στο Μαγγόπουλος,2014:5). Θα χρειαστεί να λειτουργήσει με πειθαρχία και πολύ μεθοδευμένα, σχεδιάζοντας και οργανώνοντας από νωρίς την πορεία της μελέτης του. Πολύτιμος βοηθός του ερευνητή θα είναι η αναζήτηση και η μελέτη της σχετικής με το θέμα του βιβλιογραφίας (Yin, 1994) και ο εντοπισμός της θεωρίας στη βάση της οποίας στηρίζεται η λειτουργία της εκάστοτε μελέτης περίπτωσης. Η γνώση του θεωρητικού υπόβαθρου, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση. Είναι σαν ένας εξαιρετικά χρήσιμος οδοδείκτης για τον ερευνητή. Παρόλα αυτά, αυτό δε σημαίνει πως η μελέτη περίπτωσης, οφείλει να εναρμονίζεται απόλυτα και απαρέγκλιτα με τη θεωρία, στη βάση της οποίας αναμένεται να λειτουργήσει. Μία μελέτη περίπτωσης, ενδέχεται και να μην ακολουθήσει πιστά τη θεωρία. Ο ερευνητής, καλό είναι να έχει υπόψη του και αυτό το ενδεχόμενο και να μην υποπέσει στη σχετική παγίδα (Bassegy, 1999· Crowe et al., 2011, αναφ. στο Μαγγόπουλος,2014:5).

Οι περιορισμοί της μελέτης περίπτωσης σχετίζονται με την υποκειμενικότητα του ερευνητή και τις ενδεχόμενες προκαταλήψεις του, παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία της εκάστοτε έρευνας. Τα πλεονεκτήματα της μελέτης περίπτωσης, από την άλλη, σχετίζονται με την αμεσότητα και το κυριολεκτικά πραγματικό πλαίσιο της έρευνας, μέσα στο οποίο αποδίδονται τα ξεχωριστά και μοναδικά χαρακτηριστικά της ερευνώμενης κατάστασης. Η μελέτη περίπτωσης δύναται να πραγματοποιηθεί από ένα μόνο ερευνητή, ενώ, παρουσιάζει ευελιξία και προσαρμοστικότητα στο απρόοπτο (Cohen, Manion & Morrison, 2012). Οι πιο συνηθισμένοι τύποι μελέτης περίπτωσης, σχετίζονται με τη δομή της παρατήρησης, με το πλαίσιο (φυσικό, τεχνητό) και με τη συμμετοχή του ερευνητή στη διαδικασία της παρατήρησης (συμμετοχική, η συμμετοχική).

6.3.2. Η μεθοδολογία της έρευνας-δράσης

Η προσέγγιση της έρευνας-δράση αναπτύχθηκε από τον Kurt Lewin, τη δεκαετία του 1940. Στόχος του Kurt Lewin ήταν η κινητοποίηση των κοινωνικών επιστημών, απέναντι στην αυταρχική κοινωνία. Το πολύ σημαντικό στοιχείο της έρευνας-δράσης για τον Lewin, ήταν η τοποθέτηση του ερευνητή σε ρόλο συμμετέχοντα στην έρευνα και όχι σε ρόλο εξωτερικού παρατηρητή, που είχε ως τότε. Επιπλέον, θεωρούσε πολύ σημαντικό στοιχείο της έρευνας-δράσης το γεγονός, ότι δίνει λύσεις σε αληθινά προβλήματα και καταστάσεις (Leblanc et al., 2009).

Οι Cohen και Manion έχουν ορίσει την έρευνα-δράση ως μια παρέμβαση μικρής κλίμακας μέσα στη λειτουργία του πραγματικού κόσμου και μία προσεκτική εξέταση των επιδράσεων αυτής της παρέμβασης (Cohen, Manion & Morrison, 2012).

Ο Elliot, έχει διατυπώσει ότι «η έρευνα-δράση είναι η μελέτη μιας κοινωνικής κατάστασης, που σκοπό έχει τη βελτίωση της ποιότητας μέσα σε αυτήν». Ο Kemmis έχει διατυπώσει έναν ορισμό, σύμφωνα με τον οποίο «η έρευνα- δράση είναι μια μορφή αυτοστοχαστικής διερεύνησης, που έχουν αναλάβει οι συμμετέχοντες σε κοινωνικές καταστάσεις, με σκοπό να βελτιώσουν τη λογική και τη δικαιοσύνη που διέπει: (α) τις δικές τους κοινωνικές ή εκπαιδευτικές πρακτικές, (β) την κατανόηση τους, όσον αφορά αυτές τις πρακτικές, (γ) τις καταστάσεις όπου εφαρμόζονται αυτές οι πρακτικές» (Ζούκης, 2007). Μέλημα βασικό της έρευνας-δράσης, είναι ο εντοπισμός ενός προβληματικού φαινομένου, μέσα σε ένα ειδικό πλαίσιο και η επίλυση του μέσα σε αυτό, αποβλέποντας στον εμπλουτισμό των γενικών γνώσεων του ανθρώπου πάνω σε αυτό του υπό μελέτη θέμα και όχι στη γενίκευση (Παπαστεφανάκη, 2013).

Η έρευνα-δράση είναι ένας συνδυασμός έρευνας και δράσης. Οι ερευνητές (στην περίπτωση της εκπαιδευτικής έρευνας, οι εκπαιδευτικοί), στηρίζονται στην εμπειρία τους και μέσα από αυτή, αναζητούν εναλλακτικούς τρόπους και διαφορετικά μέσα για να βελτιώσουν τη δράση τους. Η εμπλοκή τους σε πρακτικές δραστηριότητες δε σημαίνει εγκατάλειψη της θεωρίας, και αποκλειστική έμφαση μόνο στην εμπειρία τους, αλλά αναπτύσσονται και οι δυο αυτοί παράγοντες μέσα από την κριτική ματιά και τον αναστοχασμό. Οι εκπαιδευτικοί, δηλαδή, παρατηρούν τη δράση τους, αναστοχάζονται πάνω σε αυτή και μέσα από την κριτική τους ματιά, στοχεύουν και επιθυμούν να καταλήξουν στη βελτίωση και κατανόηση των πρακτικών τους και να ανακαλύψουν τις περιστάσεις, μέσα στις οποίες οι πρακτικές αυτές λειτουργούν, αλλά και στο να διατυπώσουν εκπαιδευτικές θεωρίες δράσης.

Στην εκπαιδευτική έρευνα-δράσης καθίσταται απαραίτητη η ενεργός συμμετοχή του εκπαιδευτικού σε όλες τις φάσεις της, από την καταγραφή των ερευνητικών ερωτημάτων μέχρι και τη διατύπωση των τελικών συμπερασμάτων της έρευνας. Με αυτόν τον τρόπο, θα καταφέρει ο εκπαιδευτικός να κατανοήσει το πλαίσιο που ζει και εργάζεται και ο ίδιος καθώς και τα άλλα υποκείμενα της έρευνας, τα θετικά αλλά και τα αρνητικά χαρακτηριστικά του πλαισίου αυτού και, στηριζόμενος σε αυτές του τις συνειδητοποιήσεις, θα είναι σε θέση να σχεδιάσει μια δράση που να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες της έρευνας. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνει να λάβει σημαντικά αποτελέσματα στην έρευνά του, αλλά και να μετασχηματίσει παράλληλα την κοινωνική του πραγματικότητα (Dresch et al., 2015).

Επιπλέον, η γνώση και κατανόηση που διαμορφώνονται κατά την ερευνητική διαδικασία μέσα στην έρευνα-δράση, τίθενται σε χρήση ως ένα αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας, προκειμένου οι εκπαιδευτικοί-ερευνητές, να αλλάξουν έτσι την πρακτική τους και τον τρόπο που σκέφτονται. Αυτή η δύναμη που έχει η έρευνα δράση, να επιφέρει δηλαδή αλλαγή και ανάπτυξη στη γνώση, αλλά και στην κατανόηση αυτής της γνώσης, από τους εκπαιδευτικούς-ερευνητές, αποτελεί θεμελιακό στοιχείο της ποιότητας της (Carobianco& Feldman,2006).

Ο τρόπος με τον οποίο παράγεται η γνώση στην έρευνα-δράση, είναι εποικοδομιστικός. Η γνώση εδώ συμβαίνει και επιτυγχάνεται μέσω βιωματικής μάθησης και κατάκτησης συμβολικών συστημάτων, όπως είναι η γλώσσα και οι πολιτισμικές αξίες. Στο ξεκίνημά της, μια έρευνα-δράση βασίζεται σε ό,τι είναι ήδη γνωστό. Οι εκπαιδευτικοί ερευνητές, θέτουν ερωτήματα του τύπου «Τι γνωρίζω ήδη για τη συγκεκριμένη κατάσταση;», «Πώς κατανοώ ό,τι συμβαίνει;». Οι συστηματικές παρεμβάσεις μέσα σε πραγματικά περιβάλλοντα(π.χ. σχολείο, τάξη) που συν-σχεδιάζονται και συν-διερευνώνται με τους συμμετέχοντες αποτελούν δυναμικές συνθήκες και προϋποθέσεις παραγωγής της γνώσης (Somekh & Saunders, 2007).

Η έρευνα-δράση, είναι μια ποιοτική μέθοδος και επειδή μελετά συγκεκριμένη περίπτωση, δεν μπορεί να είναι γενικεύσιμη. Μεγάλη σημασία και σπουδαιότητα έχουν οι

προτάσεις και τα αποτελέσματα, στα οποία καταλήγουν οι συμμετέχοντες, καθώς αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν από άλλους εκπαιδευτικούς, ως υλικό για στοχασμό, δοκιμή ή τροποποίηση (Κατσαρού, 2010).

6.3.3. Η εθνογραφική έρευνα

Η εθνογραφικής έρευνα σκοπεύει στην κατά το δυνατόν πιστή παρουσίαση της ομάδας που ερευνάται. Ο ερευνητής στην εθνογραφική έρευνα, μετατρέπεται σε «ανθρώπινο εργαλείο» που θα χρησιμοποιήσει έγκυρες μεθόδους, όπως είναι η παρατήρηση, η συνέντευξη και η ανάλυση των δεδομένων, με τη βοήθεια των οποίων θα προσεγγίσει τις απόψεις των ερευνώμενων «εκ των έσω», στην προσπάθεια του να γίνει κατανοητή η κοινωνική τους συμπεριφορά (Cohen, Manion & Morrison, 2012). Τα ζητήματα που απασχολούν έναν ερευνητή στη διεξαγωγή μιας εθνογραφικής έρευνας είναι:

- ο προσδιορισμός του ερευνητικού προβλήματος και των στόχων,
- η απόφαση για την εστίαση της έρευνας,
- ο ερευνητικός σχεδιασμός και η εύρεση των κατάλληλων εργαλείων,
- η διασφάλιση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας της έρευνας,
- τα ζητήματα δεοντολογίας,
- η προσέγγιση της ανάλυσης και της ερμηνείας των δεδομένων.

Τα παραπάνω ζητήματα παρουσιάζονται ως κοινά ζητήματα προβληματισμού και σε άλλες ποιοτικές μεθόδους (Cohen, Manion & Morrison, 2012).

Στην εθνογραφική έρευνα υπάρχουν τρεις τρόποι, με τους οποίους ο ερευνητής μπορεί να αντλήσει και να συγκεντρώσει τα δεδομένα του. Αυτά είναι η παρατήρηση, η συνέντευξη και η αρχειακή έρευνα. Η παρατήρηση προϋποθέτει και συνδυάζει την συμμετοχή του ερευνητή στη ζωή των ανθρώπων που ερευνά και μελετά, ενώ την ίδια στιγμή οφείλει να διατηρεί μια επαγγελματική απόσταση (Fetterman, 1998).

Η παρατήρηση είναι η πράξη του να αντιλαμβάνεσαι τις δραστηριότητες και τις αλληλεξαρτήσεις των ανθρώπων (Angrosino, 2007). Πιο συγκεκριμένα, συμμετοχική παρατήρηση, ονομάζεται η οργανωμένη και συστηματική παρατήρηση κοινωνικών συμπεριφορών, αλληλεπιδράσεων και διαντιδράσεων (Ιωσηφίδης, 2003). Η άμεση άντληση πληροφοριών από τον ερευνητή για τα άτομα και τις κοινωνικές συμπεριφορές και η κατανόηση του πλαισίου, στο οποίο τα προηγούμενα λαμβάνουν χώρα, συγκαταλέγεται στα πλεονεκτήματα της μεθόδου αυτής. Από την άλλη, το γεγονός ότι είναι δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία και συνήθως χρειάζεται εμπειρους παρατηρητές θεωρείται μειονέκτημα της (Καχριμάνης et al., 2007).

Η συμμετοχική παρατήρηση, είναι ένας τρόπος έρευνας που χαρακτηρίζεται από έντονες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ του ερευνητή και των υποκειμένων της έρευνας. Κατά τη διάρκεια της έρευνας πεδίου, ο παρατηρητής συμμετέχει ενεργά, παίρνοντας μέρος και συμμετέχοντας κι εκείνος στη συλλογική ζωή αυτών που παρατηρεί, ακούει, κοιτάζει, συζητά με ανθρώπους, συλλέγει πληροφορίες και αφήνεται να παρασυρθεί από την κατάσταση την οποία βιώνει (Πανταζή et al., 2011).

Βασικό στάδιο στην εθνογραφική έρευνα, συνιστά η επιτόπια συλλογή των δεδομένων της. Οι πιο διαδεδομένες τεχνικές και εργαλεία που μπορεί να επιλέξει ένας ερευνητής που διεξάγει εθνογραφική έρευνα, είναι οι σημειώσεις πεδίου, η συμμετοχική παρατήρηση, η συνέντευξη, τα ημερολόγια, οι ιστορίες ζωής, έγγραφα και αρχεία, οι βιντεοσκοπήσεις και οι μαγνητοσκοπήσεις. Εφόσον συλλεχθούν τα δεδομένα μιας εθνογραφικής έρευνας, ακολουθεί από τον ερευνητή, η ανάλυσή των δεδομένων αυτών. Προκειμένου να αναλυθούν τα δεδομένα αυτά, χρειάζεται προηγουμένως να οργανωθούν,

να διερευνηθούν και να ερμηνευθούν. Η ανάλυση των δεδομένων δύναται να συμβαίνει παράλληλα με τη διαδικασία συλλογής των δεδομένων της έρευνας. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται και περιορίζεται το γεγονός της μεγάλης συγκέντρωσης ερευνητικών δεδομένων, αφού χρησιμοποιούνται τα ερευνητικά δεδομένα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την συνέχεια της έρευνας. Τα ερευνητικά δεδομένα που τελικά θα αναλυθούν είναι απαραίτητο να έχουν νόημα και να εμπεριέχονται σε αυτά κατηγορίες και πρότυπα, τα οποία θα είναι δυνατόν να θέσουν τέτοιες βάσεις, γερές και ικανές, ώστε να παραχθεί επιστημονική θεωρία.

Πριν να λήξει μια εθνογραφική έρευνα πραγματοποιείται η αποχώρηση και η απεμπλοκή των εμπλεκόμενων μελών. Η αποχώρηση θα πρέπει να γίνεται με ομαλό τρόπο, ώστε να αποφεύγονται εντάσεις και η απεμπλοκή των προσώπων που έλαβαν μέρος στην έρευνα να είναι ανώδυνη.

Η εθνογραφική έρευνα ολοκληρώνεται με τη σύνταξη της αναφοράς της, η οποία καλό είναι να χαρακτηρίζεται από απλότητα, καθώς θα αναφέρεται στα γεγονότα της έρευνας, να περιέχει τα ζητήματα ερμηνείας, τα ζητήματα της αξιολόγησης, τα ζητήματα των δεοντολογικών δεσμεύσεων και τέλος τα τελικά συμπεράσματα της έρευνας (Cohen, Manion & Morrison, 2012).

6.4. Μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα

Στο παρόν σημείο γίνεται αναφορά των θεωρητικών και μεθοδολογικών εργαλείων των ποιοτικών ερευνών που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα. Ειδικότερα, παρουσιάζονται τα μεθοδολογικά εργαλεία του ιχνογραφήματος ως ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα, της συνέντευξης και της εθνογραφικής παρατήρησης.

6.4.1. Το ιχνογράφημα ως ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα

Το ιχνογράφημα είναι ένα βασικό πολυτροπικό μέσο για τη διεξαγωγή μιας ποιοτικής έρευνας. Μέσω του ιχνογραφήματος τους, τα παιδιά δύνανται να αφηγηθούν δικές τους ιστορίες και να αναπτύξουν διαλόγους, τόσο ενδοπροσωπικούς όσο και διαπροσωπικούς. Μέσα από τους διαλόγους αυτούς, κατανοούνται βαθύτερα τα συναισθήματά τους, τα βιώματά τους, οι εμπειρίες τους από τους ενήλικες, που έχουν το ρόλο του ερευνητή ή του παιδαγωγού των παιδιών, του γονέα των παιδιών ή κάποιων άλλων ειδικών. Το ιχνογράφημα αποτελεί ένα μέσο, από το οποίο οι ενήλικες μπορούν να συλλέξουν πληροφορίες και δεδομένα για το παιδί, που σε κάποιες περιπτώσεις θα ήταν πολύ δύσκολο να αντληθούν και να εκμαιευθούν (Τρούλη, Κοντοπόδης, Graeser, 2015). Οι Weber και Mitchell (1996, όπ. αναφ. στο Bland, 2018) επίσης, αναφέρουν πως το ιχνογράφημα «μπορεί να εκφράσει αυτό που δεν είναι εύκολο να ειπωθεί με λόγια: το απερίγραπτο, το ασύλληπτο, αυτό που δεν έχει περάσει ακόμα από τη σκέψη, το υποσυνείδητο».

Το ιχνογράφημα ως εργαλείο μέσα στην ποιοτική έρευνα, αποκτά μεγάλη αξία για τον ερευνητή, τόσο κατά τη διάρκεια της ιχνογράφησης όσο και για τη διαδικασία που ακολουθεί, που είναι η εξέταση των πλαισίων επικοινωνίας καθώς και των σχέσεων που αποκαλύπτονται ανάμεσα στο παιδί που ιχνογραφεί και στα πρόσωπα που σχεδιάζει ή ανάμεσα στο παιδί και στην πραγματικότητα που απεικονίζει, όπως το ίδιο τη βλέπει και τη βιώνει. Σημαντική στην αξία του ιχνογραφήματος είναι η συμβουλή του Vygotsky, εφόσον εκείνος ήταν ο πρώτος, που παρατήρησε πως τα παιδιά, καθώς και όταν ιχνογραφούν, αφηγούνται μία ιστορία. Το παιδικό σχέδιο για τον Vygotsky είναι σημαντικό, γιατί μέσα από αυτό, τα παιδιά μπορούν να εκφράσουν τις αντιλήψεις τους για πιο σύνθετες και πιο πολύπλοκες έννοιες. Αυτό αναδεικνύει το παιδικό σχέδιο σε ένα

άριστο εργαλείο, η ανάλυση του οποίου, συμβάλλει στην προσέγγιση υψηλότερων νοητικών λειτουργιών του παιδιού, στη λειτουργία ενδοπροσωπικής και προσωπικής γνώσης και μεταγνώσης, εφόσον το ιχνογράφημα, βοηθά στη σύνδεση των αντιλήψεων και των ιδεών του, μέσα από τις συζητήσεις που πραγματοποιούνται έπειτα ανάμεσα στους ερευνητές και στα παιδιά (Brooks,2009).

Βασική παραδοχή των οπτικών μεθόδων έρευνας, είναι ότι «ζούμε σε ένα οπτικό κόσμο και επικοινωνούμε, όχι μόνο με τη γλώσσα, αλλά και με οπτικά στοιχεία» (Willig, 2015). Η αντίληψη πως μέσα από ένα «δημιουργικό» προϊόν ενός υποκειμένου, όπως είναι μία ζωγραφιά ή ένα βίντεο, δίδεται η δυνατότητα της προσέγγισης του τρόπου, με τον οποίο αυτό βιώνει την πραγματικότητά του, είναι μία θέση που συναντάται σε όλες τις βασισμένες στην τέχνη μεθόδους έρευνας και σχετίζεται με την προβολική υπόθεση. Η προβολική υπόθεση υποστηρίζει, ότι τα υποκείμενα «προβάλλουν προσωπικές εσωτερικές τους καταστάσεις στην διαδικασία ολοκλήρωσης ή και ερμηνείας των ερεθισμάτων» όπως αναφέρει ο Μεταξάς (2010). «Τα ιχνογραφήματα υποδεικνύουν τον πλούτο των απεικονίσεων, την λειτουργική πολυτροπικότητα και τον πολυεπίπεδο χαρακτήρα του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου» (Μεταξάς,2010), δηλαδή και τον τρόπο, με τον οποίο ένα υποκείμενο νοηματοδοτεί τις εμπειρίες και τα βιώματά του. Τα ιχνογραφήματα από μόνα τους, δεν αρκούν για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για την προσωπικότητα ή τον συναισθηματικό κόσμο του υποκειμένου που συμμετέχει σε μια ποιοτική έρευνα, τονίζει ο Μεταξάς.

Η διαδικασία της ερμηνείας ενός ιχνογραφήματος στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας γίνεται, συνήθως, συμπληρωματικά με τη συλλογή και την ερμηνεία και άλλων δεδομένων, ενώ είμαι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη και το πλαίσιο, τόσο του υποκειμένου όσο και του ιχνογραφήματος. Το ιχνογράφημα, με τον τρόπο αυτό, δύναται να αποτελέσει και μία αφορμή, για την ανάπτυξη θεμάτων φιλοσοφικού περιεχομένου και επιπέδου ανάμεσα στα παιδιά και τους ερευνητές (Τρούλη, Κοντοπόδης & Graeser, 2015).

6.4.2. Η ημιδομημένη κλινική συνέντευξη ως ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα

Οι ημιδομημένες συνεντεύξεις αποτελούν έναν από τους πιο διαδεδομένους τρόπους, προκειμένου να συλλεχθούν λεκτικά δεδομένα και χρησιμοποιούνται σε ευρεία κλίμακα (Flick, 2017·Willig,2013). Ο σχεδιασμός της συνέντευξης χρειάζεται να βασίζεται σε συγκεκριμένες επιστημολογικές αρχές και να συνδέεται άμεσα με τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που θέλουμε να μελετήσουμε. Η χρήση της ποιοτικής συνέντευξης βασίζεται στην οντολογική θέση για την κατανόηση της δομής του κοινωνικού κόσμου, ο οποίος περιλαμβάνει τις εμπειρίες, τις απόψεις, τις ερμηνείες και τις διαδράσεις των ανθρώπων, παράμετροι που αποτελούν σημαντικές διαστάσεις της πραγματικότητας του ατόμου (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Η ημιδομημένη συνέντευξη σε βάθος, είναι ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων και χρησιμοποιείται συχνά από νέους ερευνητές, ώστε να υπάρχει ένας οδηγός, προκειμένου να καλύψουν τα ζητήματα τα οποία ερευνούν και επιθυμούν να μελετήσουν. Ο τύπος αυτός της συνέντευξης, παρουσιάζει ευελιξία σχετικά με την τροποποίηση κάποιων ερωτήσεων σε σχέση με τον συμμετέχοντα, με την εμβάθυνση σε κάποια ζητήματα, τα οποία αφορούν τον ερωτώμενο, με τη σειρά των ερωτήσεων και τέλος, με την πρόσθεση ή αφαίρεση κάποιων ερωτήσεων ή θεμάτων για συζήτηση (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Στην ποιοτική έρευνα, η ημί-δομημένη συνέντευξη συνιστά μία πολύ διαδεδομένη μέθοδο για τη συλλογή ερευνητικών δεδομένων. Μέσω της συνέντευξης, ο ερευνητής δίνει την ευκαιρία και τη δυνατότητα στα υποκείμενα της έρευνας, να διατυπώσουν τις

απόψεις τους και να αφηγηθούν τις προσωπικές τους εμπειρίες. Στην ημί-δομημένη συνέντευξη, οι απόψεις, οι εμπειρίες, καθώς και οι ερμηνείες των υποκειμένων που συμμετέχουν, λαμβάνονται σημαντικά υπόψη για την έρευνα, παρά το γεγονός ότι ο ερευνητής, μπορεί να πληροφορηθεί μόνο εκείνες τις πληροφορίες, τις οποίες ο ερωτώμενος επιλέγει να αποκαλύψει (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Η συνέντευξη είναι ο τρόπος επικοινωνίας ανάμεσα σε δύο άτομα, τον συνεντευξιαστή και τον συνεντευξιαζόμενο, τον ερευνητή και τον ερευνώμενο. Βασικό εργαλείο της συνέντευξης αποτελούν ο διάλογος, η καλή παρατήρηση ως προς τα εξωγλωσσικά στοιχεία και η ενεργητική ακρόαση, από την πλευρά του συνεντευξιαστή-ερευνητή (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008).

Μια συνέντευξη μπορεί να είναι δομημένη, ημι-δομημένη ή μη δομημένη. Στην ημι-δομημένη συνέντευξη, ο ερευνητής έχει στη διάθεσή του έναν αριθμό ερωτήσεων, τις οποίες απευθύνει προς τα υποκείμενα της έρευνας τους, όμως έχει την δυνατότητα και την ευελιξία να προσθέσει και άλλες ερωτήσεις μέσα στη ροή της συζήτησης τους. Στη μη δομημένη συνέντευξη ο ερευνητής αφήνει τον ερευνώμενο να μιλήσει, χωρίς να του θέτει ερωτήσεις, αλλά θέτοντας κάποιες συγκεκριμένες θεματικές για να αποκαλύψει πάνω σε αυτές ο ερευνώμενος με τον τρόπο του την προσωπική του οπτική για το εκάστοτε ζήτημα (Edwards & Holland, 2013).

Η συνέντευξη συνιστά ένα ιδιαίτερος χρήσιμο ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα, προκειμένου να συλλεχθούν πληροφορίες για την υποκειμενική άποψη και οπτική των υποκειμένων που συμμετέχουν. Η σημαντική χρησιμότητα της έγκειται στην συγκέντρωση στοιχείων, στη γνώση των απόψεων των υποκειμένων της έρευνας αναφορικά με διάφορα γεγονότα, στον εντοπισμό των συναισθημάτων τους, στο σχολιασμό καταστάσεων και συμπεριφορών ή ακόμα στην αιτιολόγηση και εξήγηση συγκεκριμένων συμπεριφορών ή φαινομένων (Cohen, Manion & Morrison, 2012).

6.4.3. Η συμμετοχική παρατήρηση ως ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα

Στην ψυχολογική, κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα χρησιμοποιείται συχνά η συμμετοχική παρατήρηση (Ίσαρη & Πουρκός, 2015). Η συμμετοχική παρατήρηση σχετίζεται με τη μερική ή ολική συμμετοχή του ερευνητή σε ένα πεδίο της καθημερινής ζωής και την συστηματική παρατήρηση κάποιων διαστάσεων του πεδίου, όπως συμπεριφορές, σχέσεις ή αλληλεπιδράσεις. Η συμμετοχή του ερευνητή μπορεί να έχει τρεις μορφές, σύμφωνα με τους Adler και Adler (1991), όπως αναφέρεται στους Ίσαρη και Πουρκό (2015).

Η πρώτη μορφή της είναι η πλήρης συμμετοχή, στην οποία ο ερευνητής δεν αποκαλύπτει την ταυτότητά του και επιδιώκει να γίνει μέλος του πληθυσμού, τον οποίο θέλει να μελετήσει. Η δεύτερη μορφή της είναι η ενεργή συμμετοχή, στην οποία, ο ερευνητής αποκαλύπτει την ταυτότητά του και συμμετέχει στις βασικές δραστηριότητες του κοινωνικού πλαισίου που μελετά χωρίς όμως να γίνει μέλος του. Τέλος, η τρίτη μορφή της συμμετοχικής παρατήρησης, είναι η περιφερειακή συμμετοχή, στην οποία, ο ερευνητής παρόλο που συμμετέχει στο κοινωνικό πλαίσιο, δεν εμπλέκεται στις δραστηριότητες της ομάδας.

Η συμμετοχική παρατήρηση αποτελεί ένα πολύ βασικό και σημαντικό εργαλείο της έρευνας στην έρευνα πεδίου. Συνδέεται κυρίως με τις ποιοτικές έρευνες, καθώς μέσα από αυτή ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει και να μελετήσει τα κίνητρα και τις συμπεριφορές των ατόμων, που θέλει να ερευνήσει. Η συμμετοχική παρατήρηση επιτρέπει στον ερευνητή και του παρέχει τη δυνατότητα να έχει ο ίδιος αντίληψη τόσο για το χώρο όσο και για το χρόνο και τη ζωή των υποκειμένων που ερευνά.

Από την άλλη, παρουσιάζει και κάποιες δυσκολίες που αφορούν την πρόσβαση του ερευνητή στο πεδίο της έρευνας. Οι δυσκολίες αυτές μπορούν να ξεπεραστούν, όταν ο ερευνητής διακατέχεται και χαρακτηρίζεται από ειλικρίνεια, όταν εισέρχεται στην ομάδα με ομαλό τρόπο, όταν έχει εξασφαλίσει σχετική άδεια από τους αρμόδιους φορείς, όταν έχει την ικανότητα να βρει και να δημιουργήσει μία σωστή απόσταση μεταξύ του ιδίου και των υποκειμένων της έρευνας του, προκειμένου να επιτύχει μεταξύ τους οικειότητα αλλά και αντικειμενικότητα (Πασχαλιώρη&Μίλεση,2005).

Εντούτοις, η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της συμμετοχικής παρατήρησης είναι μεγάλη για τις επιστήμες της Παιδαγωγικής και της Ψυχολογίας. Μέσα από την προσωπική επαφή και σχέση παρατηρητή και παρατηρούμενου, διαμορφώνονται γνώμες και αντιλήψεις για τη συνολική εικόνα της συμπεριφοράς και της προσωπικότητας των ατόμων που υφίστανται την παρατήρηση. Επιπλέον, επιτρέπει στον ερευνητή, μέσα από τη μελέτη περίπτωσης, να την χρησιμοποιεί για να αναλύει πολύπλευρα επιμέρους φαινόμενα και επιμέρους ομάδες της εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Το πέρασμα από το «ειδικό» στο «γενικό», από το «μέρος» στο «όλον», επιτρέπει τη γενίκευση των συμπερασμάτων, εντάσσοντας τα στο ευρύτερο κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο (Μίλεση, 2004).

6.5. Ζητήματα δεοντολογίας και κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική έρευνα

Σύμφωνα με τον Hammersley (1992) « η ποιοτική έρευνα αποτελεί μία εναλλακτική μορφή έρευνας, σε σχέση με την ποσοτική έρευνα των κοινωνικών επιστημών». Από αυτό συνεπάγεται, πως χρειάζεται να αναπτυχθούν ειδικά κριτήρια αξιολόγησης της ποιοτικής έρευνας. Παρά το γεγονός ότι οι απόψεις των ειδικών δεν συμφωνούν για το ποια είναι τα καταλληλότερα κριτήρια, εντούτοις, συμφωνούν στο γεγονός, πως αυτά τα κριτήρια θα πρέπει σίγουρα να είναι διαφορετικά από αυτά της ποσοτικής έρευνας.

Έτσι προτείνουν και έχουν καταλήξει πως η αξιολόγηση μιας επιστημονικής ποιοτικής έρευνας, θα πρέπει να εκτιμάται από το αν αυτή προσφέρει στη θεωρία, από το αν είναι εμπειρικά βασισμένη και επιστημονικά αξιόπιστη, από το αν τα ευρήματά της μπορούν να γενικευθούν ή να μεταφερθούν σε άλλες καταστάσεις και με το αν λαμβάνεται υπόψη η επίδραση του ερευνητή και η ερευνητική του στρατηγική, στα ευρήματα της έρευνας (Χασάνδρα, Γούδας, 2003)

Οι ερευνητές οφείλουν να προσανατολίζονται και να λαμβάνουν υπόψη τους τον άξονα μιας «ηθικής συμμετρίας» (ethical symmetry), που σχετίζεται με την υποχρέωση που έχει ο κάθε ερευνητής να σέβεται τα ηθικά ζητήματα που προκύπτουν κατά την ερευνητική διαδικασία. Αρχικά, ο ερευνητής οφείλει να παραμένει πιστός στις τυπικές αρχές του κώδικα ηθικής δεοντολογίας, όπως είναι η ειλικρίνεια, οι ξεκάθαροι στόχοι του, η τήρηση της ανωνυμίας, η εμπιστοσύνη και η συγκατάθεση των εμπλεκόμενων στην έρευνα (Christensen & Prout, 2002).

Σύμφωνα με την Jane Zavisca τρεις είναι οι βασικές ηθικές αρχές, οι οποίες πρέπει να τηρούνται και να κατευθύνουν την έρευνα. Πρώτη και βασικότερη όλων αρχή, είναι ο σεβασμός του ερευνητή προς τα ερευνώμενα πρόσωπα. Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν πότε επιθυμούν να συμμετέχουν στην έρευνα. Οι ερευνώμενοι θα πρέπει να γνωρίζουν πως η συμμετοχή τους είναι εθελοντική και να λάβουν έγκαιρα πληροφορίες και εξηγήσεις για το τι ρόλο έχουν να παίξουν και τι έχουν να κάνουν στην επικείμενη έρευνα, σε απλή και κατανοητή γλώσσα. Είναι δικαίωμα όλων των ερευνώμενων προσώπων, να εξασφαλίσουν προστασία για τα προσωπικά τους δεδομένα, καθώς τα προς έρευνα υποκείμενα, ενδέχεται να είναι από μικρά παιδιά μέχρι και κακοποιοί. Η δεύτερη ηθική αρχή είναι ότι ο ερευνητής πρέπει να παρουσιάσει και να τονίσει τα οφέλη που πρόκειται να αποκομίσουν τόσο οι συμμετέχοντες, όσο και η ίδια η

κοινωνία από την έρευνα και να ελαχιστοποιήσει τους πιθανούς κινδύνους. Τέλος εξέχουσας σημασίας είναι η ηθική αρχή της δικαιοσύνης, που σχετίζεται με το γεγονός, ότι το θέμα της έρευνας οφείλει να προσφέρει τα ίδια οφέλη και να προκαλεί ίσους κινδύνους σε όλα τα μέλη. Κανείς δεν είναι σωστό να ωφελείται ή να βλάπτεται περισσότερο από κάποιον άλλο (Zavisca, 2007).

Η τήρηση της δεοντολογίας αποτελεί μια σύνθετη και πολύπλοκη διαδικασία, μέσα στην οποία ο ερευνητής έχει την ευθύνη και καλείται να λάβει σοβαρά υπόψη του πολλούς παράγοντες. Αναφέρουμε ενδεικτικά τις δικές του προσωπικές αρχές, τις αρχές δεοντολογίας του ιδρύματος μέσα στο οποίο θα διεξάγει την έρευνα, τα κριτήρια δεοντολογίας που θέτουν τα επιστημονικά περιοδικά για τη δημοσίευση της έρευνας (Howitt, 2010, όπως αναφέρεται στο Ίσαρη-Πουρκός, 2015).

Είναι αναγκαίο, λοιπόν, ο ερευνητής να ακολουθεί στην ερευνητική του διαδικασία μια άκρως ανθρωπιστική προσέγγιση και συμπεριφορά, σεβόμενος τόσο την αξιοπρέπεια όσο και την ιδιωτική ζωή των ατόμων που ερευνά, διασφαλίζοντας απόλυτα τα δικαιώματά τους, εξηγώντας τους σκοπούς της έρευνας του, εξασφαλίζοντας παράλληλα και την ανωνυμία τους (Πηγιάκη, 1988).

Ο ορισμός και η εκτίμηση της έννοιας της εγκυρότητας στις ποιοτικές έρευνες των κοινωνικών επιστημών είναι περίπλοκη αλλά και δύσκολη διαδικασία, εφόσον, η φύση της πραγματικότητας είναι δι-υποκειμενική και η τέλεια εγκυρότητα, θεωρητικά, είναι ανέφικτη (Μπελλάλη, 2006).

Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία μιας ποιοτικής έρευνας αξιολογείται και εκτιμάται σε σχέση με τον λεπτομερή και προσεκτικό ερευνητικό σχεδιασμό που προηγείται της έρευνας, αλλά και σε σχέση με την ποιότητα των δεδομένων που αντλήθηκαν (πόσο σωστά, για παράδειγμα, γίνεται η διαδικασία της συλλογής των ερευνητικών δεδομένων) ώστε τα συμπεράσματα της έρευνας να είναι αληθή (Linkoln, 2001).

6.6. Επίλογος

Στο κεφάλαιο αυτό κάναμε μία προσπάθεια να παρουσιάσουμε τις ποιοτικές μεθόδους έρευνας που χρησιμοποιήσαμε στην παρούσα έρευνα, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση του ερευνητικού μας σχεδιασμού και τη χρήση των παραπάνω ποιοτικών ερευνητικών μεθόδων, μέσα σε αυτόν. Πιο συγκεκριμένα, οι παραπάνω ποιοτικές μέθοδοι έρευνας επιλέχθηκαν, καθώς ο σκοπός της έρευνας ήταν η μελέτη σε βάθος μικρού αριθμού συμμετεχόντων, η ανάδειξη του υποκειμενικού τους στοιχείου, των συναισθημάτων τους και των προσωπικών τους αντιλήψεων, δίνοντας μεγάλη έμφαση και σημασία στην εγκυρότητα της έρευνας και στην αξιοπιστία της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ερευνητικός σχεδιασμός

7.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό αναφέρονται αναλυτικά τα στάδια που ακολουθήθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας. Αρχικά, παρουσιάζονται οι στόχοι της έρευνας και στη συνέχεια τα ερευνητικά ερωτήματα που διαμορφώθηκαν από αυτούς. Έπειτα, πραγματοποιείται μια αναλυτική παρουσίαση του δείγματος της έρευνας, καθώς και του τόπου και του χρόνου διεξαγωγής αυτής. Τέλος, περιγράφεται η διαδικασία που ακολουθήθηκε πριν την εφαρμογή των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων και η στη κατά τη διάρκεια υλοποίησής τους.

7.2. Στόχοι και ερωτήματα της έρευνας

Στόχος της συγκεκριμένης έρευνας είναι η διερεύνηση του βαθμού της αυτοεκτίμησης που διαθέτουν οι μαθητές και οι μαθήτριες των επτά έως και οκτώ ετών της συγκεκριμένης Δευτέρας τάξης του δημοτικού σχολείου, καθώς και η δυνατότητα βελτίωσης και ενδυνάμωσης της αυτοεκτίμησης τους, μέσα από ένα πρόγραμμα εναλλακτικών-βιωματικών ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων. Με λίγα λόγια, στόχος της έρευνας αυτής είναι η αλλαγή και ο μετασχηματισμός. Η αλλαγή, τόσο σε προσωπικό επίπεδο σε σχέση με την έννοια της αυτοεκτίμησης του κάθε παιδιού ξεχωριστά, όσο και σε συλλογικό επίπεδο, με τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των παιδιών. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι τα παρακάτω:

Ποια είναι η ιδιαιτερότητα του οικο-σωματικο-βιωματικού κόσμου των παιδιών, που θα συμμετέχουν στην εναλλακτική-βιωματική ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση και πόσο θα ενισχυθεί και θα ενδυναμωθεί η αυτοεκτίμηση του κάθε παιδιού;

Πόσο θα καλλιεργηθούν και θα ενδυναμωθούν οι σχέσεις ανάμεσα στους μαθητές, ώστε να δημιουργηθεί μεταξύ τους η αίσθηση πως είναι ισότιμα μέλη μιας ευρύτερης ομάδας, αυτής της τάξης τους;

Τι αλλαγές, τι συνειδητοποιήσεις θα συμβούν σε εμένα την ίδια, σχετικά με τον εαυτό μου, την προσωπική μου ανάπτυξη και αυτογνωσία κατά τη διάρκεια εφαρμογής του προγράμματος και μετά το πέρας του;

7.3. Δείγμα της έρευνας

Το δείγμα της έρευνας είναι οι 12 μαθητές Β' Τάξης ενός επαρχιακού δημοτικού σχολείου, εντός του Νομού Ηρακλείου, στο οποίο εργάζομαι ως εκπαιδευτικός και έχω αναλάβει τη συγκεκριμένη τάξη. Το τμήμα αυτό το ανέλαβα την τρέχουσα σχολική χρονιά, δηλαδή από τον Σεπτέμβριο αυτό, του 2022 και προβλέπεται να έχω το τμήμα μέχρι τον Ιούνιο του 2023. Τα συγκεκριμένα όμως παιδιά τα γνωρίζω, όσο θα μπορούσα να τα γνωρίζω, μέσα στα πλαίσια του ίδιου σχολείου, από πέρυσι, όταν ήταν στην Α' τάξη του Δημοτικού. Όλα τα παιδιά είναι 7-8 ετών. Είναι 5 αγόρια και 7 κορίτσια. Τα περισσότερα παιδιά κατοικούν στο ίδιο χωριό όπου βρίσκεται το σχολείο ενώ κάποια από αυτά μένουν σε γειτονικά χωριά. Όλα τα παιδιά είναι ελληνικής καταγωγής. Το δείγμα της έρευνας λοιπόν, αποτελείται από 7 κορίτσια και 5 αγόρια. Τα ονόματα των παιδιών έχουν κωδικοποιηθεί για να τηρηθεί η ανωνυμία της έρευνας. Όπου Α υπάρχει ένα αγόρι και όπου Κ ένα κορίτσι. Τα παιδιά που συμμετέχουν στην έρευνα είναι οι:

- A1, μαθητής της Β΄ Δημοτικού
- A2, μαθητής της Β΄ Δημοτικού
- A3, μαθητής της Β΄ Δημοτικού
- A4, μαθητής της Β΄ Δημοτικού
- A5, μαθητής της Β΄ Δημοτικού
- K1, μαθήτρια της Β΄ Δημοτικού
- K2, μαθήτρια της Β΄ Δημοτικού
- K3, μαθήτρια της Β΄ Δημοτικού
- K4, μαθήτρια της Β΄ Δημοτικού
- K5, μαθήτρια της Β΄ Δημοτικού
- K6, μαθήτρια της Β΄ Δημοτικού
- K7, μαθήτρια της Β΄ Δημοτικού

7.4. Χρόνος και χώρος της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2022-2023 σε ένα επαρχιακό Δημοτικό σχολείο που βρίσκεται στο νομό Ηρακλείου, πολύ κοντά στην πόλη του Ηρακλείου. Με το ξεκίνημα της συγκεκριμένης σχολικής χρονιάς και την ανάληψη του τμήματος αυτού, ξεκίνησα με τη συμμετοχική παρατήρηση, παράλληλα και ως δασκάλα του τμήματος αυτού, για να καταλήξω στα θέματα και στα ζητήματα των παιδιών, σε ατομικό αλλά και σε ομαδικό επίπεδο, που προσφέρονταν για έρευνα και περαιτέρω μελέτη. Μέσα από τη συμμετοχική παρατήρηση, κατέληξα στο θέμα της παρούσης έρευνας. Οι συνεντεύξεις που χρειάστηκε να γίνουν με τις μητέρες των παιδιών, αλλά και με τους μαθητές και τις μαθήτριες, γίνονταν προσωπικά με την καθεμία κατόπιν ραντεβού, μέσα σε μία αίθουσα του σχολείου που είχε εγκατασταθεί εκείνη την χρονική περίοδο στο χώρο του σχολείου, λίγο πριν αρχίσουμε μέσα στην τάξη την εφαρμογή των ψυχοπαιδαγωγικών μας παρεμβάσεων. Η πρώτη συνέντευξη με μητέρα πραγματοποιήθηκε στις 11/3/2023 και η δωδέκατη, η τελευταία, στις 7/4/2023. Η προπαραεμβατική φάση της έρευνας μας περιελάμβανε και συνέντευξη για κάθε παιδί χωριστά και από την εκπαιδευτικό των παιδιών. Λόγω του ότι η εκπαιδευτικός των παιδιών, ήταν ταυτόχρονα και η ερευνήτρια της εν λόγω έρευνας, έκανε η ίδια τις σχετικές συνεντεύξεις στον εαυτό της για κάθε παιδί χωριστά. Η προπαραεμβατική φάση της έρευνας μας έγινε από το πρώτο δεκαήμερο του Μάρτη κι εξής και διήρκεσε μέχρι το πρώτο δεκαήμερο του Απρίλη. Η προπαραεμβατική φάση σε σχέση με τους μαθητές και τις μαθήτριες, αφορά τρία ιχνογραφήματα που δημιούργησαν τα παιδιά, σε τακτικά χρονικά διαστήματα, με συγκεκριμένη θεματική, που αφορούσε τα ίδια.

Οι ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις έγιναν στην αίθουσα της τάξης μας, την οποία την παραλάβαμε και μπήκαμε σε αυτή από τις 28 του Απρίλη και μετά. Προηγουμένως ήμασταν σε μία πολύ μικρή αίθουσα, η οποία δεν μας επέτρεπε σε καμία περίπτωση να εφαρμόσουμε ούτε μία ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση, εξαιτίας του εξαιρετικά μικρού της εμβαδού. Στα μέσα του Μάη ξεκινήσαμε την εφαρμογή των ψυχοπαιδαγωγικών μας παρεμβάσεων, στη νέα μας και αρκετά μεγαλύτερη αίθουσά μας και τις ολοκληρώσαμε μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Ιούνη.

7.5. Διαδικασία και εργαλεία της έρευνας

Η διαδικασία και τα μεθοδολογικά εργαλεία που εφαρμόσαμε στην έρευνα αυτή, αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης πολύ-μεθοδολογικής έρευνας, που έχει άμεση σχέση και

συνάφεια με τις εναλλακτικές- ενσώματες, βιωματικές ψυχοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις στην καθημερινή ζωή των παιδιών στο σχολείο, που διεξάγονται στο Εργαστήριο Οικολογικής Ψυχολογίας και Βιωματικής, Ευρετικής και Αφηγηματικής-Διαλογικής Ψυχοπαιδαγωγικής, υπό την εποπτεία του καθηγητή κ. Μάριου Πουρκού. Οι ποιοτικές μέθοδοι συλλογής και ανάλυσης των ερευνητικών μας δεδομένων (ημι-δομημένες συνεντεύξεις, ιχνογραφικά έργα, εναλλακτικές-βιωματικές ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες) που χρησιμοποιήσαμε στην έρευνα αυτή, βασίζονται σε αντίστοιχες ερευνητικές διαδικασίες που πραγματοποιεί και μελετά ο κ. Πουρκός και που τις έχουμε διδαχθεί από τον ίδιο, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης μας και των μαθημάτων του μεταπτυχιακού μας προγράμματος: «Εφαρμογές της Ψυχολογίας στην Εκπαίδευση: Εναλλακτικές-Βιωματικές και Ενσώματες-Πολυτροπικές Ψυχοπαιδαγωγικές Προσεγγίσεις».

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Πουρκό για την ουσιαστική βοήθεια του, τόσο στην οργάνωση του ερευνητικού σχεδιασμού της έρευνας αυτής, καθώς και για τις θεωρητικές και μεθοδολογικές γνώσεις που μας προσέφερε στα μαθήματα του.

Οι διαδικασίες διεξαγωγής της έρευνάς μας είναι τρία, εξίσου βασικά στάδια, τα οποία εφαρμόστηκαν κατά τον ίδιο τρόπο για όλα τα συμμετέχοντα στην έρευνα παιδιά.

Το πρώτο στάδιο ήταν η προπαρασκευαστική φάση, της οποίας ο χαρακτήρας είναι διερευνητικός. Η παρατήρηση καθημερινά επικεντρωνόταν στο κάθε παιδί χωριστά, αλλά και στο σύνολο της τάξης, με την προσπάθεια να κατανοήσω και να καταλάβω τις μεταξύ των παιδιών σχέσεις, τόσο μέσα στην τάξη, αλλά και έξω από αυτή. Τα δεδομένα των παρατηρήσεων μου τα κατέγραφα σε ημερολόγιο.

Το δεύτερο στάδιο ήταν η φάση εφαρμογής των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, οι οποίες βασίζονται στο παιχνίδι αλλά και με τη χρήση μέσα σε αυτό θεατρικών και δραματικών τεχνικών. Οι ψυχοπαιδαγωγικές αυτές παρεμβάσεις, επιλέχτηκαν και σχεδιάστηκαν με γνώμονα τους ευρύτερους στόχους και σκοπούς του ερευνητικού μας σχεδιασμού. Στο δεύτερο αυτό στάδιο, το παρεμβατικό συγκεκριμένα στάδιο της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν δέκα εναλλακτικές ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες βασισμένες στο παιχνίδι. Τα δεδομένα που προέκυψαν από τις παρεμβάσεις αυτές καταγράφηκαν και συγκεντρώθηκαν με οπτικοακουστικά μέσα.

Το τρίτο στάδιο ήταν η μετα-παρασκευαστική φάση της έρευνας. Ο χαρακτήρας της φάσης αυτής είναι επαληθευτικός ή όχι, σε σχέση με όλα όσα θα συλλέξουμε και θα αναλύσουμε στις δύο προηγούμενες φάσεις.

7.5.1. Διαδικασία και εργαλεία της έρευνας πριν τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται αναλυτικά η διαδικασία που προηγήθηκε της έναρξης των δέκα ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων μας. Η αρχική φάση είχε να κάνει με την παρατήρηση των παιδιών εντός της σχολικής τους τάξης, αλλά και την ώρα των διαλειμμάτων, τουλάχιστον κατά τους δύο πρώτους μήνες, από την έναρξη του σχολικού έτους. Ως επιστημονικό εργαλείο που βασίζεται στην ποιοτική μέθοδο έρευνας χρησιμοποιήθηκε το ημερολόγιο του ερευνητή. Σε δεύτερο χρόνο και αφού ένιωσα ότι έχω γνωρίσει αρκετά καλά όλα τα παιδιά, ξεκίνησα να κάνω στον εαυτό μου τις σχετικές με την έρευνα μας, συνεντεύξεις, για το κάθε παιδί χωριστά, ως εκπαιδευτικός της τάξης. Ως εργαλείο χρησιμοποίησα κλινική συνέντευξη με τις ίδιες ερωτήσεις, για κάθε παιδί χωριστά. Σε παράλληλο χρόνο, μέσα στην τάξη μας, ζητούσα από τα παιδιά, σε διαφορετική κάθε φορά χρονική στιγμή, να δημιουργήσουν ιχνογραφήματα με συγκεκριμένο θέμα και τίτλο. Συνολικά, το κάθε παιδί δημιούργησε τρία ιχνογραφήματα. Σε σχέση με τα ιχνογραφήματα των παιδιών, έγιναν συζητήσεις- συνεντεύξεις με το κάθε παιδί χωριστά, σχετικά με το περιεχόμενο των ιχνογραφημάτων του. Τέλος, ξεκινήσαμε

τις συνεντεύξεις με τις μητέρες των παιδιών, μία συνέντευξη τη φορά, κατόπιν συνεννόησης με κάθε μητέρα χωριστά. Ως εργαλεία καταγραφής όλων των παραπάνω δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν η προσωπική μου παρατήρηση και η μαγνητοφώνηση όλων των συνεντεύξεων.

7.5.1.1. Πρώτη φάση: Η παρατήρηση και η συνέντευξη με την εκπαιδευτικό

Η πρώτη φάση της προπαραεμβατικής φάσης της έρευνας, όπως ήδη έχει αναφερθεί, περιελάμβανε την παρατήρηση των παιδιών μέσα στην τάξη σε καθημερινή βάση, από την έναρξη της σχολικής χρονιάς κι εξής. Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης εστίασαμε στην προσωπικότητα του κάθε παιδιού, αλλά και στις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους, όπως αυτές υφίστανται ήδη και έχουν διαμορφωθεί από την προηγούμενη σχολική χρονιά, που τα συγκεκριμένα παιδιά άρχισαν να φοιτούν στο δημοτικό σχολείο. Οι παρατηρήσεις αυτές μας έδωσαν ουσιαστικές και σημαντικές πληροφορίες για το κάθε παιδί. Παράλληλα με την παρατήρηση των παιδιών, κατά την παραμονή μας στο σχολείο και σε καθημερινή σχεδόν βάση, προσπάθησα να συλλέξω περισσότερες πληροφορίες, σχετικά με κάθε παιδί από συναδέλφους ειδικοτήτων του σχολείου, οι οποίοι γνώριζαν τα παιδιά αυτά καλύτερα, αφού τα είχαν από την προηγούμενη σχολική χρονιά στα μαθήματά τους. Όσα προσπάθησα να μάθω επιπλέον, είχαν να κάνουν με το χαρακτήρα των παιδιών, από την οπτική των συναδέλφων ειδικοτήτων, με την οικογένεια των παιδιών, με τη συμπεριφορά των παιδιών στα μαθήματα των ειδικοτήτων, καθώς και στις μεταξύ τους σχέσεις. Όλες αυτές τις πληροφορίες που άντλησα από τις συζητήσεις μου, με τους συναδέλφους στο σχολείο, προσπάθησα να τις διασταυρώσω και να τις συνθέσω, ώστε να καταλήξω σε κάποια πιο σίγουρα συμπεράσματα, σε συνδυασμό και με τις δικές μου προσωπικές παρατηρήσεις και ημερολογιακές καταγραφές.

7.5.1.2. Ημι-δομημένη κλινική συνέντευξη με την εκπαιδευτικό

Σχετικά με την συνέντευξη προς την εκπαιδευτικό των παιδιών, στην συγκεκριμένη περίπτωση συνέπεσε η εκπαιδευτικός της τάξης να είναι ταυτόχρονα και η ερευνήτρια της παρούσας έρευνας. Απαντήθηκε από την εκπαιδευτικό μία συνέντευξη για το κάθε παιδί χωριστά. Οι ερωτήσεις της συνέντευξης ήταν ίδιες για όλα τα παιδιά. Η συνέντευξη περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικές με την οικογένεια των παιδιών, τη σχέση των παιδιών με τους γονείς τους και τα αδέρφια τους, με τους φίλους τους. Απαντήθηκαν ερωτήσεις σχετικά τη συμπεριφορά και την πρόοδο των παιδιών στο σχολείο, για τις σχέσεις των παιδιών με τους συμμαθητές τους, για το χαρακτήρα και τα ενδιαφέροντα τους. Η συνέντευξη είχε ως βασικές θεματικές ενότητες την οικογένεια του παιδιού, το χαρακτήρα του παιδιού, το παιδί σε σχέση με το σχολείο και τους συμμαθητές του. Κάποιες από τις βασικές ερωτήσεις ανοιχτού τύπου από την συνέντευξη που κλήθηκε να απαντήσει η εκπαιδευτικός του συγκεκριμένου τμήματος είναι οι ακόλουθες:

1. Τι ξέρεις για το παιδί... (την ιστορία του, την οικογένεια του);
2. Τι ξέρεις για την οικογένειά του, για τους γονείς του; Είναι συνεργάσιμοι;
3. Με τι θεωρείς ότι αρέσει σε αυτό το παιδί να ασχολείται στον ελεύθερο χρόνο του;
4. Πώς θα χαρακτήριζες το παιδί... στις σχέσεις του, στο παιχνίδι του, κ.ά.;
5. Είναι το παιδί αυτό εξωστρεφές ή εσωστρεφές;
6. Ποια θεωρείς τα θετικά και ποια τα αρνητικά στοιχεία του παιδιού;
7. Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;
8. Έχει φίλους; Αγόρια ή κορίτσια;
9. Πώς είναι οι σχέσεις του μαζί τους;

10. Τσακώνεται καθόλου με τους άλλους και αν ναι ποιοι είναι οι λόγοι που τσακώνονται συνήθως;
11. Ποια πλευρά του παιδιού αυτού δυσκολεύεται να διαχειριστεί;
12. Αν μπορούσες να αλλάξεις/βελτιώσεις κάτι ως προς το ψυχοπαιδαγωγικό κομμάτι σε αυτό το παιδί, τι θα ήταν αυτό;

7.5.1.3. Ιχνογραφικά έργα με τα παιδιά

Τα ιχνογραφήματα ζητήθηκαν από τα παιδιά σε τρεις διαφορετικούς χρόνους, μέσα στο πρόγραμμα των μαθημάτων μας. Κάθε ιχνογράφημα είχε το δικό του θέμα και το δικό του συγκεκριμένο τίτλο. Και τα τρία ιχνογραφήματα σχετίζονταν με την προσωπικότητα και τον εαυτό του κάθε παιδιού. Το πρώτο ιχνογράφημα είχε θέμα τον εαυτό του κάθε παιδιού. Ζητήθηκε από το κάθε παιδί να ζωγραφίσει τον εαυτό του. Στο δεύτερο ιχνογράφημα ζητήθηκε από το κάθε παιδί να ζωγραφίσει τον εαυτό του στο σπίτι του. Στο τρίτο ιχνογράφημα ζητήθηκε από το κάθε παιδί να ζωγραφίσει τον εαυτό του στο σχολείο.

Πραγματοποιήθηκε στη συνέχεια ημι-δομημένη συνέντευξη μετά την ολοκλήρωση των ιχνογραφικών έργων από τα παιδιά. Ενδεικτικά κάποιες πυρηνικές ερωτήσεις από αυτές που τέθηκαν στα παιδιά σχετικά με τα ιχνογραφήματά τους είναι:

1. Περιέγραψε μου την ζωγραφιά σου.
2. Με ποιους είσαι μαζί;
3. Τι κάνετε;
4. Τι θα ήθελες να κάνετε;
5. Πώς νιώθεις;
6. Τι σου αρέσει;
7. Τι δεν σου αρέσει;
8. Υπάρχει κάτι που θα ήθελες να αλλάξεις;

7.5.2. Διαδικασία και εργαλεία της έρευνας κατά τη φάση της εφαρμογής των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων

Στη φάση αυτή πραγματοποιείται η εφαρμογή των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, οι οποίες είναι συνολικά δέκα, ειδικά σχεδιασμένες για τις ανάγκες και τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας, που είναι η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών και η ενδυνάμωση της ομαδικής τους συνοχής και σχέσης και βασίζονται στο παιχνίδι αλλά εμπεριέχουν τεχνικές του θεάτρου και του δράματος στην εκπαίδευση, όπως είναι η παντομίμα, οι αυτοσχεδιασμοί, τα παιχνίδια ρόλων, η σωματική έκφραση. Κατά την εφαρμογή τους, και όσο διαρκέσουν οι παρεμβάσεις, θα ηχογραφηθούν ώστε να υπάρχει καταγεγραμμένο το υλικό αυτό, που χρήζει περαιτέρω επεξεργασίας και ανάλυσης. Η ανάλυση και η εκτίμηση θα γίνει αρχικά σε συλλογικό επίπεδο, δηλαδή τι θα συμβαίνει στο σύνολο της ομάδας και στις υπό-ομάδες που θα δημιουργούνται με αφορμή τις συνθήκες της εκάστοτε παρέμβασης. Σε δεύτερο στάδιο θα αναλύεται και θα εκτιμάται σε ατομικό επίπεδο το κάθε παιδί, δηλαδή με ποιο τρόπο θα συμμετέχει και θα δρα το κάθε παιδί χωριστά, μέσα στο πλαίσιο ολόκληρης της ομάδας αλλά και των μικρότερων ομάδων που θα συντίθενται κατά τη διάρκεια των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων.

Σε κάθε εργαστήρι που θα κάνουμε για τους σκοπούς της έρευνας μας, κάθε παιδί θα ενθαρρύνεται να εκφράζεται ελεύθερα, με βάση πάντα αυτά που θα νιώθει, που θα σκέφτεται και θα θέλει να μοιραστεί με τους άλλους. Καμία μορφή πίεσης δεν θα ασκείται σε κανένα από τα παιδιά, από κανέναν. Αυτή η ώρα θα είναι μία ώρα που θα επιτρέψει στον καθένα και στην καθεμία να είναι απόλυτα ελεύθερος και ελεύθερη με την

προϋπόθεση μόνο, να σέβεται το δικαίωμα αυτό και στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριές του.

Θα χρησιμοποιήσουμε τεχνικές και τρόπους, ώστε το κάθε παιδί να βοηθηθεί να εκφράσει και να ανακαλύψει τις δημιουργικές του ικανότητες, να καλλιεργήσει και να βελτιώσει τις διαπροσωπικές του, εντός του σχολείου σχέσεις, και στον ευρύτερο κοινωνικό του περίγυρο. Θα δώσουμε έμφαση στην ελευθερία έκφρασης του κάθε παιδιού, στην ενδυνάμωση της πρωτοβουλίας του και στο αίσθημα ευθύνης του. Θα ενθαρρυνθούν και θα εξασκηθούν όλοι και όλες στην αυτοσυγκέντρωση και στην παρατήρηση του εαυτού τους, του χώρου και των άλλων γύρω τους. Στόχος μας σημαντικός είναι να η ανάδυση και η τόνωση της προσωπικότητας του κάθε παιδιού, καθώς και η έκφραση και η εξωτερίκευση, μέσα στο ασφαλές πλαίσιο που θα δημιουργήσουμε στην ομάδα αυτή, προβλημάτων και καταστάσεων που θα απασχολούν τα παιδιά, ώστε να εκτονώνονται συναισθηματικά και να αποφορτίζονται.

Ο χώρος που θα λαμβάνουν χώρα οι παρεμβάσεις μας θα είναι ο χώρος της σχολικής μας αίθουσας, μιας και στο σχολείο δεν υπάρχει αίθουσα πολλαπλών χρήσεων. Σε κάθε παρέμβαση θα αλλάζουμε κατάλληλα τη διαρρύθμιση του χώρου και θα χρησιμοποιούμε το χώρο μας, με άλλο τρόπο και για άλλο σκοπό, για να παίζουμε, να γελάσουμε, να τρέξουμε, να ξαπλώσουμε κάτω, να αγκαλιαστούμε σφιχτά και πολλά άλλα όμορφα πράγματα που θα προσπαθήσουμε να κάνουμε να συμβαίνουν κάθε φορά. Και όλα αυτά τα όμορφα πράγματα θα τα εμπλουτίζουμε με διάφορα αντικείμενα που θα παίζουν κι αυτά μαζί μας και θα δίνουν χρώμα και πολλές όμορφες αισθήσεις στο παιχνίδι μας. Και δεν θα μπορούσε να λείπει η μουσική από τα παιχνίδια μας αυτά. Θα υπάρχει μουσική, κατάλληλα κάθε φορά επιλεγμένη, με το θέμα που θα «παίζουμε» σε κάθε μας ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση.

Η διάρκεια κάθε ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης θα είναι δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες, δηλαδή μιάμιση ώρα.

Τα εργαστήρια, εντός των οποίων θα πραγματοποιήσουμε τις ψυχοπαιδαγωγικές μας παρεμβάσεις, θα έχουν μία συγκεκριμένη δομή, προκειμένου να αποτελούν ολοκληρωμένες ενότητες, μέσα στις οποίες θα υπάρχει πάντα αρχή, μέση και τέλος.

- Πρώτο στάδιο: Θα ξεκινάμε με ζέσταμα της ομάδας, ώστε να προκαλέσουμε την ενεργοποίηση του σώματος και του νου των παιδιών. Η συγκέντρωση των παιδιών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της διαδικασίας καθώς και η δημιουργία θετικού κλίματος ανάμεσα στα παιδιά. Αυτό θα προσπαθούμε να το επιτύχουμε μέσα από παιχνίδια και σχετικές θεατρο-παιδαγωγικές ή θεατρικές δραστηριότητες.

- Δεύτερο στάδιο: Θα γίνεται λόγος και θα εισάγουμε τα παιδιά στο θέμα μας με παιγνιώδη τρόπο. Στο στάδιο αυτό, το κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και η ομάδα ως σύνολο θα έχουν την ευκαιρία να παίξουν με τη βασική ιδέα με χαλαρή και ξένοιαστη διάθεση.

- Τρίτο στάδιο: Με τη βοήθεια θεατρικών και θεατροπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων στο στάδιο αυτό θα εμβαθύνουμε, θα επεξεργαζόμαστε και θα δημιουργούμε. Εδώ τίθεται σε εφαρμογή το τρίπτυχο, δημιουργία-παρουσίαση-ανατροφοδότηση. Για οτιδήποτε θα ζητείται κάθε φορά από την ομάδα να δημιουργήσει, θα παρέχονται στα παιδιά τα απαραίτητα αντικείμενα και υλικά. Το στάδιο αυτό θα αποτελεί και τον πυρήνα της ψυχοπαιδαγωγικής μας παρέμβασης.

- Τέταρτο στάδιο: Αποφόρτιση και κλείσιμο. Συνεχίζοντας με κατάλληλα κάθε φορά παιχνίδια θα επαναφέρουμε την ομάδα στο εδώ και το τώρα, καθώς θα προχωράμε προς το κλείσιμο της όλης διαδικασίας. Όσο τα παιδιά συμμετέχουν σε μία διαδικασία στην οποία θα έχουν εμπλακεί βιωματικά, θα συμμετέχουν με το σώμα, το μυαλό και την ψυχή τους και θα έχουν φορτιστεί συναισθηματικά, τόσο πιο αναγκαίο είναι να

περάσουν από μια διαδικασία «κλεισίματος» κάθε ενότητας, προτού χαιρετίσουμε τον χώρο του εργαστηρίου.

7.5.2.1. Πρώτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Εξοικείωση και «γνωριμία» της ομάδας σε ένα άλλο πλαίσιο - Προσπάθεια δημιουργίας «ασφαλούς» περιβάλλοντος»

Παιχνίδι έναρξης: Μιας και τα παιδιά ήδη γνωρίζονται μεταξύ τους, ξεκινάμε με ένα παιχνίδι που δεν θα χρειάζεται να λένε τα ίδια το όνομα τους. Αφού καθίσαμε όλοι σε κύκλο, εμφανίστηκε στην ομάδα ένα χρωματιστό κουτί, μέσα στο οποίο υπήρχαν τα αρχικά γράμματα των ονομάτων όλων των παιδιών. Με τη σειρά που καθόμαστε σε κύκλο, βάζει το κάθε παιδί το χέρι του μέσα στο κουτί και με κλειστά μάτια, τραβάει ένα γράμμα μέσα από το κουτί. Αφού έχουν πάρει όλα τα παιδιά ένα γράμμα στο χέρι τους, τους ζητείται να «παρουσιάσουν» στην ομάδα μας, το παιδί που το όνομα του/της αρχίζει από το γράμμα που τυχαία πριν από λίγο τράβηξαν μέσα από το χρωματιστό κουτί. Η παρουσίαση αυτή δεν περιορίζεται μόνο στο όνομα του παιδιού, αλλά και σε ένα χαρακτηριστικό του ή σε μια κατάσταση. Για παράδειγμα ένα παιδί με το Δ. θα κληθεί να παρουσιάσει το Δημήτρη και να κάνει ένα σχόλιο για εκείνον. Για παράδειγμα, μπορεί να πει: «Είναι ο Δημήτρης και σήμερα μοιραστήκαμε το πρωινό μας» ή «Είναι ο Δημήτρης και είναι πολύ όμορφος». Αυτή είναι η οδηγία που δίδεται για το εναρκτήριο παιχνίδι, με τα ονόματα των παιδιών μέσα στην ομάδα, στην πρώτη μας παρέμβαση.

Για ζέσταμα και ενεργοποίηση: Τα παιδιά θα κινηθούν στο χώρο με μουσική. Θα τους ζητήσω να σταθούν αρχικά ακίνητα για να ακούσουν και να νιώσουν τη μουσική. Με ένα σύνθημα θα μπουν σε κίνηση, σύμφωνη με τη μουσική που θα ακούγεται. Όταν θα σταματάει η μουσική, θα σταματάνε και τα παιδιά να κινούνται. Θα περπατάνε ευθεία, δεξιά και αριστερά, ανάλογα κάθε φορά με την οδηγία που θα ακούνε. Κάποια στιγμή μέσα στο ζέσταμα μας, θα απλωθούν στο πάτωμα λευκές κόλλες Α4. Τα παιδιά θα πρέπει να κινηθούν ανάμεσα στις κόλλες χωρίς να της πατήσουν. Αποφεύγουμε με κάθε τρόπο να πατήσουμε τις λευκές κόλλες. Αφού περάσουν από όλες και τις παρατηρήσουν θα ξεχωρίσουν μία, θα πάνε να σταθούν κοντά της, όταν την εντοπίσουν, θα κάνουν μερικούς κύκλους γύρω της και μετά θα σταματήσουν μπροστά της, θα σκύψουν με τον πιο αργό τρόπο που μπορούν και θα την πάρουν στα χέρια τους. Αρχικά θα τη μυρίσουν. Θα την τοποθετήσουν πάνω στο κεφάλι τους και θα προσπαθήσουν να περπατήσουν ισορροπώντας την κόλλα πάνω στο κεφάλι τους. Συνεχίζουμε την κίνηση και αλλάζουμε θέση στη κόλλα, ανάλογα με την οδηγία που θα δίνεται κάθε φορά: Η κόλλα στην παλάμη μας, ανάμεσα σε δύο μας δάχτυλα κ.α.. Θα κινηθούμε με την κόλλα μας ,με διάφορους τρόπους και διάφορους ρυθμούς.

Σε δεύτερη φάση θα ζητήσω από τα παιδιά να φανταστούν και να χρησιμοποιήσουν με διαφορετικό το καθένα τρόπο την κόλλα του και να μας το δείξουν με παντομίμα (π.χ. είναι ένας καθρέφτης, μία ομπρέλα, ένα βιβλίο...) και ό,τι άλλο εμπνευστεί εκείνη την ώρα κάθε παιδί, σε τι άλλο η κόλλα του θα μπορούσε να μεταμορφωθεί.

Στην επόμενη φάση κάθε παιδί, θα τσαλακώσει ελαφρώς την κόλλα του και θα παίξει μαζί της, σαν να είναι μία μικρή μπάλα, μια χιονονιφάδα, ένα τόπι. Στο στάδιο αυτό θα ζητηθεί να περάσουν οι τσαλακωμένες κόλλες από χέρι σε χέρι ή να παίξουμε με κάποιον ήρεμο τρόπο με τους συμμαθητές μας, μέχρι ένα σύνθημα να σταματήσει το παιχνίδι αυτό.

Επόμενο στάδιο: Παίρνουμε τις χάρτινες μπαλίτσες μας και καθόμαστε στον κύκλο μας. Τις ανοίγουμε σιγά-σιγά και παρατηρούμε τι σχήματα έχουν χαραχτεί πάνω στην κόλλα μας.

Επεξεργαζόμαστε εικαστικά τις κόλλες μας, βάζοντας χρώμα πάνω στα μονοπάτια της, που χαραχτήκαν όση ώρα εμείς παίζαμε μαζί της. Παρατηρούμε ο καθένας τη δική

του και ανακαλύπτουμε την ιστορία που υπάρχει μέσα σε κάθε ζωγραφιά, για να την πούμε ή να τη δείξουμε έπειτα στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριες μας. Δίνουμε και έναν τίτλο στην τυχαία αυτή σύνθεση, που προέκυψε μέσα από το παιχνίδι μας με την κόλλα.

Τα παιδιά θα επιλέξουν με ποιο τρόπο θα μας πουν την ιστορία που έχει αποτυπωθεί στη δική τους κόλλα. Θα μπορούν, είτε να την αφηγηθούν, είτε να την αναπαραστήσουν.

Ανασκόπηση-αναστοχασμός: Η ανασκόπηση στοχεύει στην εμπέδωση όλων όσων βίωσαν τα παιδιά, στην καλλιέργεια του γραπτού ή προφορικού λόγου, αποτελεί άσκηση μνήμης και κριτικού στοχασμού. Στη φάση αυτή δίνουμε μία Α4 σε κάθε παιδί που πάνω γράφει: «Ήταν η στιγμή που...». Δίνεται χρόνος 5-10 λεπτών στα παιδιά για να καταθέσουν ποια ήταν η στιγμή που θυμούνται περισσότερο ή τους άρεσε πιο πολύ από τη δράση. Μπορούν είτε να γράψουν είτε να ζωγραφίσουν τη στιγμή αυτή.

7.5.2.2. Δεύτερη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Προσωπικές ιστορίες μέσα από προσωπικά αντικείμενα»

Στόχοι της παρέμβασης: η καλλιέργεια της φαντασίας των παιδιών, η ανάπτυξη αφηγηματικών τεχνικών, το μοίρασμα προσωπικών τους ιστοριών, η καλλιέργεια αισθήματος ασφάλειας στην ομάδα.

Παιχνίδι έναρξης: Καθόμαστε σε κύκλο. Ξεκινάμε από ένα σημείο του κύκλου και καθένας/καθεμία θα παρουσιάσει το παιδί που κάθεται δίπλα του/της, κάνοντας μια υπερβολική και μεγαλόπρεπη κίνηση, σαν να παρουσιάζει ένα πολύ σπουδαίο και σημαντικό άνθρωπο.

Έχουμε ζητήσει από τα παιδιά να φέρουν στο σχολείο ένα προσωπικό τους αντικείμενο, το πιο αγαπημένο τους. Μετά το παιχνίδι της έναρξης, τα παιδιά θα περπατήσουν και θα κινηθούν μέσα στο χώρο για αρκετή ώρα με το αντικείμενο τους, αναπτύσσοντας μαζί του μία ακόμα πιο στενή σχέση. Έπειτα θα τους ζητηθεί να τοποθετήσουν τα αντικείμενά τους πάνω σε ένα χρωματιστό κομμάτι χαρτονιού που θα υπάρχει απλωμένο μέσα στο χώρο. Δεκατρία κομμάτια χαρτονιού, ένα για κάθε παιδί, ριγμένα με τυχαία σειρά στο πάτωμα και σε απόσταση μεταξύ τους. Κινούμενα τα παιδιά μέσα στο χώρο μαζί με το αντικείμενο τους, αφού περάσουν από όλα τα μονοπάτια που θα έχουν σχηματίσει τα χρωματιστά χαρτόνια στο πάτωμα, θα διαλέξουν ένα χαρτόνι πάνω στο οποίο θα τοποθετήσουν το προσωπικό τους αντικείμενο, και θα καθίσουν εκεί δίπλα του.

Στη συνέχεια θα ζητηθεί από κάθε παιδί να πει την ιστορία του αντικειμένου του. Πώς το απέκτησε, γιατί το αγαπάει τόσο πολύ και άλλες σχετικές με αυτό πληροφορίες. Θα ακούσουμε δεκατρείς ιστορίες με τα προσωπικά αντικείμενα των παιδιών.

Έπειτα, με βάση το χρώμα του χαρτονιού στο οποίο είναι τοποθετημένο το κάθε αντικείμενο, τα παιδιά θα χωριστούν σε τρεις ομάδες (κόκκινο με κόκκινο, πράσινο με πράσινο, κ.ο.κ.). Κάθε ομάδα θα έχει τέσσερα αντικείμενα. Θα ζητηθεί από τα παιδιά να δημιουργήσουν μία φανταστική ή πραγματική ιστορία με τα αντικείμενά τους και να την παρουσιάσουν. Θα παρουσιαστούν έτσι τρεις ιστορίες. Πριν το τέλος της δεύτερης αυτής παρέμβασης, θα ζητήσω από τα παιδιά να εμπιστευτούν το αγαπημένο τους αντικείμενο σε έναν συμμαθητή ή συμμαθήτρια τους και να υποσχεθούν όλοι σε όλους πως θα το φροντίσουν με υπευθυνότητα και θα είναι σαν έχουν μαζί τους στο σπίτι τους, το παιδί αυτό στο οποίο ανήκει το αντικείμενο.

Θα κλείσουμε την συνάντησή μας σε ένα κύκλο με ένα τραγούδι και θα κάνουμε και ανάλογες κινήσεις καθώς θα το τραγουδάμε κι εμείς. Το τραγούδι θα είναι το «Εγώ είμαι εγώ». Από το CD «Τα τραγούδια του Τριγωνοφαρούλη» Στίχοι: Βαγγέλης Ηλιόπουλος Μουσική: Δέσποινα Μπογδάνη-Σουγιούλ

Δ΄ φάση: ανασκόπηση-αναστοχασμός: Η ανασκόπηση στοχεύει στην εμπέδωση όλων όσων βίωσαν τα παιδιά, στην καλλιέργεια του γραπτού ή προφορικού λόγου, αποτελεί άσκηση μνήμης και κριτικού στοχασμού. Στη φάση αυτή δίνουμε μία Α4 σε κάθε παιδί που πάνω γράφει: «Ήταν η στιγμή που...». Δίνεται χρόνος 5-10 λεπτών στα παιδιά για να καταθέσουν ποια ήταν η στιγμή που θυμούνται περισσότερο ή τους άρεσε πιο πολύ από τη δράση. Μπορούν είτε να γράψουν είτε να ζωγραφίσουν τη στιγμή αυτή.

7.5.2.3. Τρίτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Γνωρίζω το σώμα μου»

Ξεκινάμε την τρίτη μας ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση παίζοντας μεταξύ μας με ένα καπέλο. Καθόμαστε όλοι σε κύκλο και φορώντας ένας- ένας και μία-μία το καπέλο λέμε το όνομα μας, με έναν ασυνήθιστο τρόπο κάνοντας μία υπόκλιση και εμπιστευόμαστε στην ομάδα μας ένα πρόσφατο μας μυστικό. Όποιος ή όποια φοράει το καπέλο σηκώνεται στο κέντρο του κύκλου για να πει το όνομα και το μυστικό του/της.

Εξηγούμε στα παιδιά πως σήμερα θα ανακαλύψουμε πόσα πολλά πράγματα μπορούμε να κάνουμε με το σώμα μας και τα μέλη του (αυτό θα είναι το «μυστικό» που θα πω στα παιδιά όταν θα φορέσω το καπέλο για να παίξω).

Περπατάμε στο χώρο και στόχος μας είναι να συγκεντρωθούμε στον εαυτό μας και στο σώμα μας. Σιωπούμε και παρατηρούμε τα χέρια μας, τις παλάμες και τα δάχτυλά μας. Πόσα διαφορετικά σχήματα μπορώ να τους δώσω; Τα ανακαλύπτω. Καθόμαστε και κάνουμε το ίδιο. Μετά ξαπλώνουμε στο πάτωμα και συνεχίζουμε να αλλάζουμε τα σχήματα που μπορούμε να δώσουμε στο σώμα μας και στα μέλη μας. Είμαστε συγκεντρωμένοι σε αυτό, σαν να ανακαλύπτουμε κάτι πολύ καινούριο. Τεντώνουμε με αργές κινήσεις το σώμα μας, τα πόδια μας, τα χέρια μας, και μετά τα μαζεύουμε με αργό πάλι ρυθμό, τόσο κοντά μας, για να κάνουμε μια μεγάλη αγκαλιά τον εαυτό μας.

Μετά, γινόμαστε ζευγάρια και δείχνουμε τι μπορούμε να κάνουμε ανά δύο, με τα χέρια μας, τα πόδια μας, με τα δάχτυλα μας, με τα σώματα μας. Παίζουμε με τα μέλη του σώματος μας, και δημιουργούμε με αυτά εικόνες.

Επαναλαμβάνουμε τη φάση αυτή σε τριάδες, σε τετράδες, σε πεντάδες και τέλος σε ομαδικό επίπεδο.

Μετά αρχίζουμε να κινούμαστε στο χώρο σύμφωνα με τη μουσική που θα ακούμε. Όταν η μουσική θα σταματάει, παγώνουμε και μένουμε στη θέση μας σαν αγάλματα. Με τη μουσική θα ζωντανεύουμε και θα κινούμαστε πάλι και με την παύση της θα «παγώνουμε».

Κάποια στιγμή τα αγάλματα δεν θα περπατάνε στο χώρο αλλά θα μένουν στατικά σε ένα σημείο και με έναν ήχο από το ταμπουρίνο, θα αλλάζει η στάση και η φόρμα του σώματος τους. Θα μπορούν να είναι όρθια, καθισμένα στο πάτωμα ή ακόμα και ξαπλωμένα.

Γινόμαστε μετά ζευγάρια με έναν τυχαίο τρόπο (θα δώσω στα παιδιά αριθμούς 1 και έως 13 και θα ζητήσω να γίνουν ζευγάρι με τυχαία σειρά, π.χ. το 2 με το 8...το 7 με το 1...κ.ο.κ.) για να παίξουμε τον γλύπτη και το άγαλμα. Το ένα παιδί αναλαμβάνει το ρόλο του γλύπτη και το άλλο αφήνεται στα χέρια του γλύπτη του, για να το πλάσει όπως εκείνος θέλει. Κάθε γλύπτης θα πλάσει το δικό του άγαλμα. Βάζουμε ανάλογη ατμοσφαιρική μουσική και οι γλύπτες συγκεντρώνονται στο έργο τους. Πρώτα θα σμιλέψουν το πρόσωπο του αγάλματος (πρόσωπο, μάτια, στόμα). Έπειτα θα πλάσουν το σώμα του και τη στάση που θα του δώσουν. Αφού ολοκληρώσουν το έργο τους, ζητάμε να πάρουν από αυτό μία απόσταση ώστε να το θαυμάσουν και να το παρατηρήσουν. Ο κάθε γλύπτης δίνει έναν τίτλο στο γλυπτό του για να μας το παρουσιάσει.

Στη συνέχεια γίνεται εναλλαγή των ρόλων, ώστε όλα τα παιδιά να γίνουν και γλύπτες αλλά και αγάλματα.

Μετά θα φτιάξουμε ένα γλυπτό από τα σώματα μας . Κάθε παιδί που θα το χαϊδεύω στο κεφάλι θα πηγαίνει να παίρνει μία θέση σαν άγαλμα, σε ένα σημείο που θα ορίσουμε. Έπειτα ένα άλλο παιδί, θα αναπαραστήσει το άγαλμα σε αλληλεπίδραση με το προηγούμενο. Έτσι σταδιακά και με αργό ρυθμό θα «δημιουργήσουμε» το ομαδικό μας γλυπτό.

Μετράμε μέχρι το 13 για να δώσουμε χρόνο στα παιδιά ένα-ένα να αποκολλούνται από το ομαδικό γλυπτό και να ξαπλώσουν ή να καθίσουν στο πάτωμα.

Θα ολοκληρώσουμε την τρίτη μας παρέμβαση με μία άσκηση χαλάρωσης εφ' όλου του σώματος μας. Αφού θα έχουν ξαπλώσει τα παιδιά στο πάτωμα, με τις οδηγίες μου θα σφίγγουν και θα χαλαρώνουν σταδιακά τα διάφορα μέρη του σώματος μας. Με ήρεμη μουσική να ακούγεται και με τις σχετικές οδηγίες, σφίγγουν τα χέρια τους, τους καρπούς και τα δάχτυλα τους και μετά σιγά-σιγά τα χαλαρώνουν. Σφίγγουν το πρόσωπό τους, μάτια και στόμα, όσο πιο πολύ μπορούν και σιγά-σιγά τα χαλαρώνουν. Σφίγγουν τα πόδια τους, τα δάχτυλα των ποδιών τους και μετά τα χαλαρώνουν.

Θα δοθεί χρόνος 5-10 λεπτών στα παιδιά για να καταθέσουν στην ομάδα ποια ήταν η στιγμή που τους άρεσε πιο πολύ από τη κοινή μας δράση. Μπορούν είτε να γράψουν «Ήταν η στιγμή που...» είτε να ζωγραφίσουν «τη στιγμή» αυτή.

7.5.2.4. Τέταρτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Γνωρίζω το πρόσωπο μου-το πρόσωπό σου»

Βρισκόμαστε όλοι όρθιοι σε κύκλο. Κρατάω μία μικρή μπάλα η οποία θα περάσει από χέρι σε χέρι. Ακούγεται αργή και ήρεμη, χαλαρή μουσική. Το κάνουμε δύο έως τρεις φορές αυτό, μέχρι η ομάδα να νιώσουμε πως έχει αποκτήσει έναν καλό ρυθμό. Συνεχίζουμε να περνάμε την μπάλα από χέρι σε χέρι, αλλά μα τα μάτια μας κλειστά τώρα. Στόχος μας είναι να μην ακούγεται τίποτα. Χρειάζεται να πετύχουμε απόλυτη ησυχία. Θα γίνει και αυτό δύο-τρεις φορές ώστε να αποκτήσουμε ρυθμό και να συγκεντρωθούμε.

Αφού δημιουργηθεί μία ατμόσφαιρα πρόσφορη και όλοι θα έχουν επιτύχει έναν καλό βαθμό συγκέντρωσης, θα ζητήσω από τα παιδιά να διαλέξουν ένα σημείο μέσα στο χώρο μας, να βρουν τον «προσωπικό τους χώρο» και να αποσυρθούν εκεί μόνα τους, μονάχα με τον εαυτό τους. Μόλις όλα τα παιδιά βρουν τον προσωπικό τους χώρο, θα τους δοθούν οδηγίες να αγγίζουν το πρόσωπο τους, να το ψηλαφίσουν και να προσπαθήσουν να το νιώσουν σημείο, σημείο. Αγγίζουμε και σαν να ανακαλύπτουμε για πρώτη φορά το πρόσωπό μας, σχηματίζουμε το μέτωπό μας, τα μάτια μας, τη μύτη μας, τα μάγουλά μας, το πηγούνι μας, το λαιμό μας, τα μαλλιά μας και όλα τα σημεία του προσώπου μας. Πόσο ζεστό είναι; Πόσο μαλακό ή σκληρό είναι το δέρμα του; Πώς αναπνέει το πρόσωπό μου; Όλα αυτά τα κάνουμε με αργό ρυθμό για να τα νιώσουν τα παιδιά και να βιώσουν όσο το δυνατόν καλύτερα αυτή τη διαδικασία.

Αφού ολοκληρωθεί η φάση αυτή, θα περάσω, με κάποιο τρόπο που να ταιριάζει στην ατμόσφαιρα που θα έχει δημιουργηθεί, προσφέρω έναν καθρέφτη στο κάθε παιδί, για να δει το πρόσωπό του, να δει αυτό που «σχημάτισε» και ζωγράφισε λίγο πριν. «Σου αρέσει το πρόσωπό σου», «Τι σου αρέσει πιο πολύ πάνω του;», «Τι δεν σου αρέσει;» Κάθε παιδί θα μιλήσει για να σχολιάσει το πρόσωπό του.

Έπειτα θα γίνουν ζευγάρια τα παιδιά και θα παρατηρήσουν το ένα το πρόσωπο του άλλου. Μένουμε ξανά σιωπηλοί και με κατάλληλη μουσική, αρχίζουμε να παρατηρούμε το πρόσωπο του άλλου/άλλης. Παρατηρούμε και προσέχουμε το μέτωπο, τα φρύδια, τα μάτια, τα χείλη, το στόμα, τα μάγουλα, μικρά σημάδια που μπορεί να υπάρχουν πάνω στο πρόσωπο. Στη συνέχεια δίνουμε χρόνο για να ψηλαφίσει ο ένας το πρόσωπο του άλλου, σαν να του/της το ζωγραφίσει από την αρχή και να το νιώσει. Με τις κατάλληλες οδηγίες «σχηματίζουμε», πλάθουμε τα πρόσωπα των άλλων. Σχηματίζουμε το μέτωπο, τα φρύδια,

τα μάτια, τα χείλη, το στόμα, τα μάγουλα, μικρά σημάδια που μπορεί να υπάρχουν πάνω στο πρόσωπο.

Η επόμενη φάση της δράσης αυτής είναι να «παίζουμε» με το πρόσωπό μας και να δείξουμε πώς αποτυπώνονται πάνω σε αυτό τα συναισθήματά μας. Πώς αλλάζει το πρόσωπό μας, όταν θυμώνει, όταν στεναχωριέται, πώς είναι όταν χαίρεται, όταν θυμώνει, όταν φοβάται, όταν γελάει, όταν ενθουσιάζεται, όταν συναντάει κάποιον ή κάποια που αγαπάει πολύ; Τα παιδιά αλλάζουν τις εκφράσεις τους, ανάλογα με τις οδηγίες που ακούνε την κάθε στιγμή.

«Πώς νιώθω τώρα για το πρόσωπό μου;», «Νιώθω να έχει αλλάξει κάτι μέσα μου σε σχέση με αυτό;» Παίρνω μια λευκή κόλα από χαρτόνι και ζωγραφίζω το πρόσωπό μου μέσα σε αυτή. Του βάζω ό,τι χρώματα του ταιριάζουν και ό,τι έκφραση θέλω. Του δίνω και ένα αλλιώτικο, παράξενο όνομα, που να έχει σχέση με όλα αυτά που ένιωσα για αυτό, την ώρα που παίζαμε. Είναι το πρόσωπό μου αυτό μετά από ένα πολύ όμορφο παιχνίδι που παίξαμε μαζί του.

Τελειώνουμε με το τραγούδι «Εγώ είμαι εγώ» το ακούμε, το τραγουδάμε, το χορεύουμε και κρατάμε μαζί μας στο χορό αυτό το πρόσωπο που ζωγραφίσαμε μέσα στη λευκή χαρτονένια κόλα, πριν από λίγο.

Δίνουμε μία Α4 σε κάθε παιδί που πάνω γράφει: «Ήταν η στιγμή που...» Δίνεται χρόνος 5-10 λεπτών στα παιδιά για να καταθέσουν γράφοντας ή ζωγραφίζοντας ποια ήταν η στιγμή που θυμούνται περισσότερο ή τους άρεσε πιο πολύ από το σημερινό μας εργαστήρι. δράση.

7.5.2.5. Πέμπτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Πόσο καλός φίλος/-η μπορώ να γίνω;»

Ξεκινάμε την παρέμβαση πιασμένοι χέρι-χέρι σε κύκλο. Παίρνουμε μερικές ανάσες για να συγκεντρωθούμε στον εαυτό μας. Μόλις ακουστεί μία ήρεμη μουσική, τα παιδιά αρχίζουν να κινούνται ελεύθερα στο χώρο. Όταν η μουσική θα σταματά, τα παιδιά θα παγώνουν, σε όποια στάση και έκφραση, θα τα βρίσκει το σταμάτημα της μουσικής. Αφού περπατήσουν για λίγο με ελεύθερη κίνηση, θα τους ζητηθεί στη συνέχεια να περπατήσουν, αναπαριστώνοντας ένα συναίσθημα και με αυτό να παγώνουν, όταν η μουσική θα σταματά.

- Περπατάμε λυπημένοι- Παγώνουμε
- Περπατάμε σκεπτικοί- Παγώνουμε
- Περπατάμε θυμωμένοι- Παγώνουμε
- Περπατάμε χαρούμενοι- Παγώνουμε
- Περπατάμε φοβισμένοι- Παγώνουμε
- Περπατάμε αηδιασμένοι- Παγώνουμε
- Περπατάμε γελαστοί – Παγώνουμε

Στο επόμενο επίπεδο συνεχίζουμε να βαδίζουμε στο χώρο ελεύθερα, αλλά κάθε φορά που συναντάμε κάποιον ή κάποια, μιλάμε μαζί του/της, με έναν τρόπο που εμπριέχει ένα συναίσθημα, από αυτά που παίζαμε πριν, στην πρώτη άσκηση της ευαισθητοποίησης:

Λέμε, για παράδειγμα: Καλημέρα (χαρούμενα)

Τι κάνεις; (με ενδιαφέρον)

Θέλεις να παίξουμε; (χαρούμενα)

Πάμε μια βόλτα; (γελαστοί) ή ό,τι άλλο νιώσουν τα παιδιά την ώρα αυτή και θελήσουν να το πουν και να το εκφράσουν.

Ξαφνικά, αρχίζει μία βροχή και όλοι γινόμαστε ζευγάρια για να περπατήσουμε μαζί, κάτω από την ίδια ομπρέλα, μέσα στη βροχή (ακούγεται ανάλογο ηχητικό ερέθισμα). Κάτω από την ομπρέλα μας περπατάμε αγκαζέ, χέρι με χέρι, αγκαλιαζόμαστε και με ό,τι άλλο τρόπο σκεφτούμε, πως μπορούμε να περπατήσουμε μαζί.

Όταν σταματήσει η βροχή, κλείνουμε τις ομπρέλες μας και συνεχίζουμε ελεύθερη κίνηση στο χώρο. Όταν η μουσική σταματά, με όποιον βρίσκεται κοντά τους, τους δίνουμε τις παρακάτω οδηγίες για να φτιάξουν «παγωμένες» εικόνες ανά δύο .

Με τη μουσική: Ενώνουμε τα κεφάλια μας- Παγώνουμε
Ενώνουμε τα χέρια μας- Παγώνουμε
Ενώνουμε τους αγκώνες μας- Παγώνουμε
Ενώνουμε τα γόνατά μας- Παγώνουμε
Ενώνουμε τα πόδια μας- Παγώνουμε

Κάθε φορά που παγώνουμε ανά ζεύγη προσπαθούμε να κρατηθούμε ακίνητοι όλη την ώρα, μέχρι να δοθεί η επόμενη οδηγία μας.

Ξαφνικά έρχεται μία «κακή μάγισσα», η οποία θα μας στερήσει την όραση μας. Κάποιοι από εμάς δεν θα βλέπουμε για το επόμενο διάστημα του παιχνιδιού. Δένουμε στο σημείο αυτό τα μάτια των μισών παιδιών με ένα μαύρο φουλάρι. Τα μισά παιδιά θα είναι «οι τυφλοί» και τα βλέποντα παιδιά θα είναι «οι οδηγοί τους». Τα βλέποντα παιδιά θα αναλάβουν να οδηγήσουν τα τυφλά παιδιά σε μία πορεία που θα διαμορφώσουμε με πανιά μέσα στο χώρο του εργαστηρίου. Θα τα οδηγούν δίνοντας τους οδηγίες για το πώς θα προχωρήσουν και τι να προσέξουν μέχρι να φτάσουν στον προορισμό τους.

Έπειτα θα αλλάξουν οι ρόλοι. Οι «οδηγοί» θα γίνουν «τυφλοί» και οι «τυφλοί» θα γίνουν «οδηγοί».

Αφού ολοκληρωθεί και αυτή η φάση θα ζητήσω από τα παιδιά να καθίσουν σε ένα σημείο του χώρου που θα επιλέξουν, για να ακούσουν μία πολύ όμορφη ιστορία για δύο πολύ αγαπημένους φίλους, που χάθηκαν μέσα σε ένα δάσος και προσπαθούσε ο ένας να βρει τον άλλον. Καθώς η ιστορία αυτή θα διαβαστεί για να αλληλεπιδράσουν οι ήρωες της με τα παιδιά μας, θα «συναντηθούμε» όλοι μαζί κάποια στιγμή, προς το τέλος της ιστορίας και θα συνομιλήσουν με τα παιδιά. Η δραστηριότητα αυτή κλείνει με ένα καλάθι που θα έχει μέσα του λογιών-λογιών καλούδια, κέρασμα των ηρώων της ιστορίας μας για τα παιδιά. Είναι η ιστορία «Ξένοι μέσα στο δάσος» από το βιβλίο Ιστορίες για Καλή Νύχτα (ιστορίες που τονώνουν την αυτοπεποίθηση και τη δημιουργικότητα των παιδιών) των Anne Cirardi, Kate Petty, Joyce Dunbar και Louisa Somerville (εκδόσεις Άγκυρα).

Τελειώνοντας το εργαστήρι μας αυτό, δίνουμε μία Α4 σε κάθε παιδί που πάνω γράφει: «Ήταν η στιγμή που...». Δίνεται χρόνος 5-10 λεπτών στα παιδιά για να καταθέσουν ποια ήταν η στιγμή που θυμούνται περισσότερο ή τους άρεσε πιο πολύ από τη δράση. Μπορούν είτε να γράψουν, είτε να ζωγραφίσουν τη στιγμή αυτή.

7.5.2.6. Έκτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Παίζοντας με ένα αντικείμενο»

Ξεκινάμε το εργαστήρι μας όρθιοι σε κύκλο. Θα μετρήσω μέχρι το δέκα, και τα παιδιά θα πρέπει μέχρι τότε να έχουν εντοπίσει ένα αγαπημένο τους σημείο στο χώρο και να καθίσουν εκεί. Μόλις έχουν καθίσει όλα τα παιδιά, θα περάσω από καθένα και θα απλώσω μπροστά του ένα πανί, με διαφορετικό και τυχαίο τρόπο για το κάθε παιδί. Θα ζητήσω αρχικά να παρατηρήσουν το πανί που θα βρίσκεται μπροστά τους και να το ψηλαφίσουν, να το μυρίσουν, να το παρατηρήσουν. Με μουσική ήρεμη θα ζητήσω από τα παιδιά να πιάσουν το πανί τους και να κινηθούν μαζί του μέσα στο χώρο. Καθώς θα κινούνται με το πανί, θα μπορούν να το βάζουν πάνω στο σώμα τους με όποιο τρόπο θέλουν, να το πιάνουν με διάφορους τρόπους, να το σηκώνουν ψηλά, να το σέρνουν στο

πάτωμα και με ό,τι άλλο τρόπο θέλουν. Γενικά, «παίζουμε» με το πανί μας και το δείχνουμε στους άλλους. Το μεταμορφώνουμε σε ό,τι θέλουμε και το πανί μας μεταμορφώνει σε ό,τι εμείς θέλουμε. Για να δούμε μερικές τέτοιες μεταμορφώσεις ... Και η «φανταστική» δημιουργία στιγμών ξεκινάει.

Με ένα σύνθημα, στη συνέχεια, γινόμαστε ζευγάρια και παίζουμε μαζί με τα δύο μας πανιά, με όποιο τρόπο μπορούμε να σκεφτούμε. Είναι ένα αντικείμενο σας αυτό το πανί. Μήπως είναι κάποιο αγαπημένο σας πρόσωπο; Τι σχέση έχετε μαζί του; Με αφορμή και τη μουσική που θα παίζει θα προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε ένα αυθόρμητο παιχνίδι με το πανί τους τα παιδιά, να αντιδράσουν αυθόρμητα και άμεσα στο στιγμιαίο αυτό συμβάν και να αφεθούν στη μαγεία του παιχνιδιού.

Η μουσική θα αλλάξει τρεις με τέσσερις φορές ώστε να δοθεί η ευκαιρία στα παιδιά, να παίζουν με το πανί και με τους συμμαθητές τους με διαφορετικούς τρόπους, ύφη και ρυθμούς.

Στη συνέχεια, με το ζευγάρι μας, βρίσκουμε ένα άλλο ζευγάρι και γινόμαστε τώρα τέσσερις. Συνεχίζουμε να παίζουμε με τα πανιά μας με όποιον τρόπο νιώθουμε και εκφραζόμαστε.

Στη συνέχεια και αφού ορίσει το κάθε παιδί τι είναι για αυτό το δικό του πανί, φτιάχνουν ανά τετράδες μία ιστορία, την οποία θα μας την παρουσιάσουν. Δίνεται χρόνος στις ομάδες να ετοιμάσουν τις παρουσιάσεις τους. Και σε χρόνο εύλογο, ζητείται από τις ομάδες να παρουσιάσουν τις ιστορίες τους. Γινόμαστε θεατές των ιστοριών των άλλων, αλλά και πρωταγωνιστές της δικής μας ιστορίας.

Γίνεται σχετική συζήτηση με τις ομάδες για τις ιστορίες τους και για να εκφράσουν τα παιδιά, ένα-ένα χωριστά, πως ένιωσαν μέσα από τη διαδικασία αυτή.

Στο τέλος, τους δίνω μία κολλά Α3 για να ζωγραφίσουν ανά ζευγάρια, κάτι από το σημερινό μας εργαστήριο. Και φυσικά να δώσουν έναν τίτλο στο έργο τους, πριν το παραδώσουν.

Κλείνουμε το εργαστήριο μας με μία μουσική από αυτές που θα ακούσουμε εκείνη τη φορά, αγκαλιαζόμαστε σε σχήμα κύκλου και κινούμαστε στο ρυθμό της μουσικής που ακούμε.

7.5.2.7. Έβδομη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Τα σχοινιά»

Με κατάλληλη μουσική τα παιδιά κινούνται μέσα στο χώρο μας, κρατώντας ένα σχοινί το καθένα. Κινούνται ανάμεσα στους άλλους για λίγο μέχρι να ακούσουν τις επόμενες οδηγίες.

- Κάνουμε το σχοινί μας έναν ίσιο δρόμο και περπατάμε πάνω σε αυτόν.
- Φτιάχνουμε με τα σχοινιά μας έναν κυκλικό δρόμο και περπατάμε πάνω του.
- Φτιάχνουμε έναν «παράξενο» δρόμο και τον περπατάμε.
- Φτιάχνουμε έναν δύσκολο δρόμο και τον περπατάμε.

Ενώνουμε τα σχοινιά μας φτιάχνοντας έναν πολύ μακρύ δρόμο, έναν κυκλικό, έναν παράξενο δρόμο, έναν δύσκολο και περπατάμε με σειρά όλοι πάνω στους δρόμους αυτούς.

Αφού περπατήσουν ατομικά και ομαδικά όλους αυτούς τους δρόμους, θα απλώσουν με τυχαίο τρόπο το κάθε παιδί το σχοινί του στο πάτωμα, προσπαθώντας να σχηματίσουμε έναν λαβύρινθο. Μέσα σε αυτόν το λαβύρινθο θα περπατήσουν ανά ζευγάρια τα παιδιά. Καθώς θα περπατάνε μέσα στο λαβύρινθο, θα μας διηγούνται μία αυτοσχέδια, αυθόρμητη ιστορία για όση ώρα θα πορεύονται μέσα στο λαβύρινθο. «Πού περπατάνε;» «Τι συναντάνε;» «Τι δυσκολίες βρίσκουν στο δρόμο τους;» «Πώς θα βοηθήσει ο ένας τον άλλον;» «Πώς θα ξεφύγουν από τα εμπόδια που θα συναντήσουν;»

Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά θα δημιουργήσουν τις ιστορίες τους ανά δύο, οι οποίες θα έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον, αφού θα τους δοθεί η ευκαιρία να μιλήσουν για τις δυσκολίες τους και να εκφράσουν γεγονότα και καταστάσεις που τα απασχολούν. Επίσης θα συνεργαστούν με ένα άλλο παιδί για να βρουν από κοινού λύσεις για τη δοκιμασία τους.

Δίνουμε μία Α4 σε κάθε παιδί που πάνω γράφει: «Ήταν η στιγμή που...». Δίνεται χρόνος 5-10 λεπτών στα παιδιά για να καταθέσουν ποια ήταν η στιγμή που θυμούνται περισσότερο ή τους άρεσε πιο πολύ από τη δράση. Μπορούν είτε να γράψουν είτε να ζωγραφίσουν τη στιγμή αυτή.

Οι ιστορίες όλες θα καταγραφούν, προκειμένου να αξιολογηθούν και να αξιοποιηθούν κατάλληλα.

7.5.2.8. Όγδοη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Οι μάσκες μας»

Στη συνάντηση αυτή τα παιδιά θα δημιουργήσουν το καθένα τη μάσκα του από χαρτόνι και έπειτα θα παίξουμε με αυτές. Θα υπάρχουν τα κατάλληλα υλικά στο χώρο μας, για να κάνουμε ένα εργαστήριο κατασκευής μάσκας την οποία θα αξιοποιήσουμε στη συνέχεια με διάφορους τρόπους. Θα ακούγεται κατάλληλη ατμοσφαιρική μουσική, μετά τις οδηγίες, και θα δοθεί ο χρόνος για να δημιουργήσει κάθε παιδί τη δική του μάσκα.

Όποιος τελειώνει θα αφήνει τη μάσκα του σε ένα ορισμένο σημείο του χώρου, στο οποίο θα συγκεντρώσουμε όλες τις μάσκες, κάθε φορά που κάποιο παιδί θα ολοκληρώνει τη μάσκα του.

Αφού γίνουν όλες οι μάσκες, θα πάμε όλοι κοντά τους να τις παρατηρήσουμε. Τόσο το κάθε παιδί τη δική του, όσο και όλες τις άλλες.

Στην επόμενη φάση παίρνει ο καθένας τη μάσκα του, τη βάζει πάνω στο πρόσωπο του και κινείται με αυτήν μέσα στο χώρο. Έχουμε επισημάνει πως θα χρειαστεί να κινηθούν και να νιώσουν πως μεταμορφώνονται στο πρόσωπο που «ταιριάζει» με τη μάσκα τους. Θα γίνουν κάποια άλλα πρόσωπα για λίγο, όσο θα κρατήσει το παιχνίδι αυτό. Προσπαθούν να κοιτάζουν μέσα από αυτή, τόσο το χώρο όσο και τους άλλους. Πώς είναι να περπατάνε με τη μάσκα αυτή; Πώς του φαίνονται τα πράγματα σήμερα; Υπάρχει διαφορά στο βλέμμα του από ό,τι συνήθως; Υπάρχει διαφορά στον τρόπο που αισθάνονται; Πώς νιώθουν;

Καθώς θα κινούνται στο χώρο, θα αναζητήσουν να βρουν μία άλλη μάσκα, που νομίζουν πως θα ταιριάζει με τη δική τους. Θα δημιουργηθούν ζευγάρια και θα συνεχίσουν να κινούνται μαζί στο χώρο, συμπεριφερόμενοι ως κάποια άλλα πρόσωπα, αυτά που εμπνέονται από τη μάσκα τους και νιώθουν.

Στο χώρο θα υπάρχουν δύο καρέκλες. Εκεί θα πηγαίνει κάθε ζευγάρι να κάνει ένα διάλογο, μία συζήτηση, για να μας δώσουν να καταλάβουμε ποιοι είναι και λίγα λόγια για την ιστορία τους. Με διάφορες βοηθητικές ερωτήσεις, αν δυσκολεύονται τα παιδιά, θα προσπαθήσω να εξελίξω το διάλογο ανάμεσά τους.

Δίνουμε μία Α4 σε κάθε παιδί που πάνω γράφει: «Ήταν η στιγμή που...». Δίνεται χρόνος 5-10 λεπτών στα παιδιά για να καταθέσουν ποια ήταν η στιγμή που θυμούνται περισσότερο ή τους άρεσε πιο πολύ από τη δράση. Μπορούν είτε να γράψουν είτε να ζωγραφίσουν τη στιγμή αυτή.

7.5.2.9. Ένατη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Λέξη-λέξη φτιάχνουμε την ιστορία μας»

Ξεκινάμε όρθιοι σε κύκλο και κάνουμε κάποιες ασκήσεις δίνοντας στο σώμα μας διάφορες σωματικές φόρμες και στάσεις ήπιας έντασης. Καθόμαστε στη συνέχεια κάτω. Ζητείται από κάθε παιδί να γράψει αρχικά μία λέξη πάνω σε ένα κομμάτι χαρτί που θα

του έχει δοθεί, μία οποιαδήποτε λέξη του έρθει στο μυαλό εκείνη τη στιγμή. Και αφού γράψει τη λέξη του να σηκωθεί μέσα στον κύκλο, να παίξει τη λέξη του με παντομίμα κι εμείς να προσπαθήσουμε να βρούμε τη λέξη του κάθε παιδιού. Στο τέλος αυτής τη δραστηριότητας θα έχουμε μία τυχαία λέξη από κάθε παιδί. Κάθε παιδί σηκώνεται όρθιο στη συνέχεια και «παίζει» τη λέξη του, μας τη δείχνει με την κίνηση και το σώμα του. Μπορεί να βάλει και λόγο μέσα στον αυτοσχεδιασμό του.

Αφού αυτοσχεδιάσουν όλοι με τη λέξη τους, και αποκαλυφθούν όλες οι λέξεις, χωριζόμαστε σε δύο ομάδες και με τις λέξεις τους τα παιδιά, προσπαθούν να σκεφτούν και να δημιουργήσουν μία ιστορία, την οποία στη συνέχεια θα μας τη δείξουν, αναπαριστώντας τη.

Αφού παρουσιαστούν οι δύο ιστορίες θα ζητηθεί από τα παιδιά να συνθέσουν τις δύο ιστορίες σε μία, ώστε να δημιουργήσουμε μία ιστορία, ένα παραμύθι που θα έχει τις λέξεις όλων των παιδιών και τις ιδέες τους.

Παίζουμε ομαδικά την ιστορία/ παραμύθι που θα συνθέσουν και θα δημιουργήσουν τα παιδιά.

Δίνουμε μία Α4 σε κάθε παιδί που πάνω γράφει: «Ήταν η στιγμή που...». Δίνεται χρόνος 5-10 λεπτών στα παιδιά για να καταθέσουν ποια ήταν η στιγμή που θυμούνται περισσότερο ή τους άρεσε πιο πολύ από τη δράση. Μπορούν είτε να γράψουν, είτε να ζωγραφίσουν τη στιγμή αυτή.

7.5.2.10. Δέκατη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Πόσο δυνατή είναι η φλόγα της ομάδας μας;»

Καθόμαστε σε κύκλο. Ηρεμούμε το μυαλό και το σώμα μας. Ακούγεται μία χαλαρωτική μουσική. Μόλις οι συνθήκες είναι κατάλληλες και η ομάδα έχει συγκεντρωθεί ανάβω ένα κερί και το τοποθετώ στο κέντρο του κύκλου. Παρατηρούμε όλοι τη φλόγα του κεριού. Καθώς παρατηρούμε τη φλόγα, προσπαθούμε να ανακαλέσουμε στη μνήμη μας όλα αυτά που ζήσαμε μαζί στις συναντήσεις μας αυτές. Τι μας άρεσε αλλά και τι μας δυσκόλεψε πολύ. Πόσο χαρούμενοι φεύγαμε από εδώ αλλά και πόσο λυπημένοι.

Σηκωνόμαστε όρθιοι και αρχίζουμε να κυκλοφορούμε μέσα στο χώρο μας χαλαρά, παρατηρώντας τον. Κατά τη διάρκεια της χαλαρής κίνησης, αφήνω πάνω σε χρωματιστά πανιά που έχω απλώσει στο πάτωμα, λευκές σελίδες Α4 με ένα μολύβι και ξυλομπογιές στην καθεμία.

Δίνω την οδηγία να διαλέξει ο καθένας ένα σημείο και να καθίσει κοντά σε μία λευκή κόλλα. Εκεί με το μολύβι θα γράψει ένα μικρό κείμενο για το πώς νιώθει ή με τις ξυλομπογιές θα ζωγραφίσει αυτό που νιώθει.

Θα δοθεί ο απαιτούμενος χρόνος για τη δραστηριότητα αυτή. Όταν ολοκληρωθεί αυτή η πολύ ενδιαφέρουσα φάση, θα πηγαίνει ένα-ένα παιδί πάνω στη «σκηνή» για να μας διαβάσει το κείμενο του ή να μας δείξει και να περιγράψει τη ζωγραφιά του.

Θα βάλουμε στο τέλος όλα αυτές τις προσωπικές καταθέσεις στο κέντρο της σκηνής και θα φτιάξουμε έναν πολύ δυνατό κύκλο γύρω τους.

Θα κλείσουμε με το τραγούδι «Εγώ είμαι εγώ» που θα το χορέψουμε, θα το τραγουδήσουμε και θα αλληλεπιδράσουμε όλοι με όλους. Η συνάντηση αυτή κλείνει μέσα σε κλίμα χαράς, αγάπης και ενθουσιασμού.

7.5.3. Διαδικασία και εργαλεία της έρευνας μετά τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις

Στο κεφάλαιο αυτό αναφερόμαστε στη διαδικασία και τα εργαλεία της έρευνας που χρησιμοποιήσαμε κατά την μετα-παρεμβατική φάση της έρευνας, μετά δηλαδή από την ολοκλήρωση όλων των ψυχοπαιδαγωγικών μας παρεμβάσεων. Η μετα- παρεμβατική φάση

της έρευνας περιελάμβανε τη δημιουργία ιχνογραφημάτων από τα παιδιά, με θέμα τον εαυτό τους, με σχετική συνέντευξη πάνω σε αυτά, ώστε να διαπιστώσουμε τυχόν αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους αλλά και τους συμμαθητές τους, μετά το πέρας των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων στις οποίες συμμετείχαν. Ως εκπαιδευτικός του τμήματος αυτού, είχα την τύχη και ευκαιρία να βλέπω και να διαπιστώνω άμεσα, μέσα από τη συμμετοχική παρατήρηση, την επίδραση των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, τόσο στα ίδια τα παιδιά, όσο και στις μεταξύ τους σχέσεις.

7.6. Επίλογος

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρήσαμε μια όσο το δυνατόν αναλυτική περιγραφή του ερευνητικού σχεδιασμού της παρούσης ποιοτικής έρευνας, στα τρία στάδια της: στο προ-παραμβατικό στάδιο, στο παραμβατικό στάδιο και στο μετά-παραμβατικό της στάδιο. Στα κεφάλαια που ακολουθούν θα κάνουμε πιο λεπτομερή και αναλυτικότερη παρουσίαση όλων αυτών καθώς και του τρόπου με τον οποίον εφαρμόστηκαν όλα αυτά στην πράξη, καθώς και του τρόπου που λειτούργησαν όλα αυτά μέσα στο πραγματικό περιβάλλον της συγκεκριμένης σχολικής τάξης, που αποτελεί και το πεδίο της έρευνας μας.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Αποτελέσματα της προπαραεμβατικής φάσης της έρευνας: Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ των παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα

8.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε αναλυτικά το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ κάθε παιδιού που συμμετείχε στην παρούσα ποιοτική έρευνα. Τα ερευνητικά δεδομένα που χρησιμοποιήσαμε, προκειμένου να συντάξουμε το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ για το κάθε παιδί, προέκυψαν από το ημερολόγιο της εθνογραφικής παρατήρησης μας, από τις συνεντεύξεις της εκπαιδευτικού για το κάθε παιδί, από τις συνεντεύξεις από τις μητέρες των παιδιών, καθώς και από τα ιχνογραφικά έργα που κλήθηκαν τα παιδιά να δημιουργήσουν, ειδικά για τους ερευνητικούς σκοπούς της έρευνας αυτής.

8.2. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου των παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα

8.2.1. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού K1

8.2.1.1. Γενικές πληροφορίες για την K1

Η K1 είναι ένα κορίτσι ηλικίας οκτώ ετών που φοιτά στην Β΄ τάξη του Δημοτικού. Είναι το πρώτο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας, ενώ ο αδερφός της είναι αρκετά χρόνια μικρότερος (2,5 ετών). Οι γονείς της εργάζονται και οι δύο στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο του Ηρακλείου. Η μητέρα εργάζεται στο νοσοκομείο ως νοσηλεύτρια και ο πατέρας της Ειρήνης ως τραυματιοφορέας. Η K1 είναι άριστη μαθήτρια, συμμετέχει στις σχολικές δραστηριότητες, προσαρμόζεται εύκολα στις μαθησιακές διαδικασίες και απαιτήσεις, ενώ είναι τυπική με τις σχολικές της εργασίες της. Από το περιβάλλον της χαρακτηρίζεται ως ένα ιδιαίτερα εσωστρεφές παιδί που δεν προκαλεί εντάσεις και προβλήματα, ενώ τις περισσότερες ώρες της ημέρας επιλέγει να μένει μόνη της και να παίζει με τις κούκλες της ή να ασχολείται με δραστηριότητες που ευχαριστούν την ίδια. Επίσης, είναι ένα αυτόνομο και υπεύθυνο παιδί που είναι σε θέση να επιμείνει να ολοκληρώσει δραστηριότητες που τη δυσκολεύουν, ενώ όταν χρειαστεί η ίδια βοήθεια τη ζητάει και αντίστοιχα τη δέχεται με προθυμία.

8.2.1.2. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K1 στο σχολείο

Η K1 χαρακτηρίζεται ως ένα ήσυχο και εσωστρεφές παιδί που δεν ανοίγεται εύκολα στους οικείους του, ενώ δεν συνάπτει εύκολα φιλίες. Όπως αναφέρει η δασκάλα της K1 η συμπεριφορά της στο σχολείο είναι ιδιαίτερα ήσυχη και χαρακτηρίζεται ως ένα εσωστρεφές και ιδιαίτερα κλειστό παιδί. Δεν εκφράζει εύκολα τα συναισθήματά της, ενώ ακόμα και η λεκτική έκφραση αυτών δεν συνοδεύεται από την αντίστοιχη συμπεριφορά. Ωστόσο, δεν προκαλούνται προβλήματα εντός της τάξης λόγω της εσωστρέφειάς της και οι συμμαθητές της σέβονται και αποδέχονται την προσωπικότητά της.

Η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει σχετικά με την περίπτωση της Κ1:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Είναι εξαιρετικά εσωστρεφές παιδί. Είναι το πιο εσωστρεφές παιδί της φετινής μου τάξης.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Φίλους- φίλους με την έννοια ότι θα περνάνε πολύ χρόνο μαζί, θα λένε τα δικά τους, θα μαλώνουν και θα τα ξαναβρίσκουν και θα κάνουν τα δικά τους, δεν έχει η Ειρήνη, τουλάχιστον στο χώρο του σχολείου που έχω εικόνα. Τώρα για το αν έχει κάποια φίλη κολλητή ή φίλο κολλητό έξω από το σχολείο, αυτό δεν το ξέρω.

Είναι δημοφιλής ανάμεσα στους συμμαθητές του;

- Δημοφιλής ανάμεσα στους συμμαθητές της δεν μπορώ να πω ότι είναι. Αλλά σέβονται την παρουσία της και την προσωπικότητά της και την υπολογίζουν.

Εντός της τάξης δεν προκαλεί πρόβλημα η συμπεριφορά της στην υπόλοιπη τάξη, καθώς η ίδια είναι υπεύθυνη, επιμελής και συμμετέχει στις δραστηριότητες που τις ανατίθενται. Ωστόσο, δεν εκφράζει την άποψή της, ούτε αναφέρει να μην της αρέσει κάτι από όσα πραγματοποιούνται εντός της τάξης, ενώ τις περισσότερες φορές είναι «σαν να μην υπάρχει στην τάξη», αλλά και εκτός στις αλληλεπιδράσεις με τους συμμαθητές της. Χαρακτηριστικά η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει ότι:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Ως προς την αυτονομία της, από όσο μπορώ να ξέρω με τη συναναστροφή μου μαζί της στο σχολείο, είναι μία χαρά. Τα πράγματα της τα φτιάχνει μόνη της, τα τετράδια της μόνη της, δεν χάνει τα πράγματα της ,τα μολύβια της, τις γόμες της δεν τα χάνει όλα αυτά. Αυτοεξυπηρετείται δηλαδή μία χαρά μέσα στο χώρο του σχολείου από την ώρα που θα έρθει μέχρι και την ώρα που θα σχολάσει. Και η υπευθυνότητα της είναι ανεπτυγμένη. Έρχεται πάντα έτοιμη και διαβασμένη στα μαθήματά της, δεν θέλει να αφήνει κενά και εκκρεμότητες στις υποχρεώσεις της καθόλου. Διαβάζει μόλις πάει στο σπίτι της και τρώει αφού κάνει τα μαθήματά της. Είναι δηλαδή πολύ υψηλό το αίσθημα της ευθύνης που φέρει όσον αφορά τις υποχρεώσεις της και ό,τι άλλο εκείνη πρέπει να κάνει.

Είναι δημοφιλής ανάμεσα στους συμμαθητές του;

- Δημοφιλής ανάμεσα στους συμμαθητές της δεν μπορώ να πω ότι είναι. Αλλά σέβονται την παρουσία της και την προσωπικότητά της και την υπολογίζουν.

Στα διαλείμματα επιλέγει να κάθεται μόνη της, δεν δείχνει διάθεση να αλληλεπιδράσει με τους συμμαθητές της, παρόλο που οι ίδιοι επιθυμούν να παίξουν μαζί της. Όπως αναφέρει η ίδια της αρέσει να κάθεται μόνη της, ενώ στην προσπάθεια των συμμαθητών της να παίξουν μαζί της η ίδια δείχνει να αδιαφορεί. Κατά την επαφή της με τους ενήλικες στο σχολικό πλαίσιο η συμπεριφορά της είναι και πάλι ιδιαίτερα τυπική και διστακτική, ενώ όταν μιλάει ή τη ρωτάνε κάτι η φωνή της είναι πολύ χαμηλή, με αποτέλεσμα να μην ακούγεται καθαρά ό,τι λέει. Ειδικότερα η εκπαιδευτικός αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Το κοινωνικό της κομμάτι δεν είναι ανεπτυγμένο σε υψηλό βαθμό. Δεν έχει σχέσεις, δεν επιδιώκει να έχει σχέσεις με τους συνομηλίκους της, τους συμμαθητές δηλαδή και τις συμμαθήτριες της. Δείχνει σαν να της είναι αδιάφοροι οι συμμαθητές της. Δηλαδή δεν την ενοχλεί και καθόλου να μην αλληλεπιδράσει όλη τη μέρα με κάποιον, να μην ανταλλάξει μία κουβέντα, να μη μιλήσει για τα νέα της, να μη ρωτήσει τα νέα κάποιου άλλου. Δεν φαίνεται να την απασχολούν αυτά τα θέματα.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Οι σχέσεις της με τους ενήλικες στο χώρο του σχολείου είναι πολύ τυπικές. Η Κ1 δεν θα μιλήσει με κάποιον ενήλικα του σχολείου έτσι μόνο για να μιλήσει. Είναι πολύ κλειστή και σοβαρή. Θα μιλήσει μόνο όταν θα ερωτηθεί κάτι ή όταν θα υπάρχει ανάγκη για να μιλήσει. Η ένταση της φωνής της είναι πολύ χαμηλή όταν μιλάει, σχεδόν μιλάει από μέσα της. Δηλαδή εγώ για να την ακούσω της ζητάω να μιλάει πιο δυνατά, να μου μιλήσει πιο δυνατά κάθε φορά. Ντρέπεται να μιλάει στους ενήλικες. Αν δεν υπάρχει κάποιος λόγος για να τους μιλήσει ή αν δεν τη ρωτήσει κάποιος κάτι, δεν μιλάει. Τους ακούει, ειδικά όταν κάνουν μάθημα μέσα στην τάξη της, τους σέβεται και γενικά δεν δημιουργεί προβλήματα και θέματα στον κύκλο των ενηλίκων του σχολείου μας.

Στο σχολείο σέβεται και ακολουθεί τους κανόνες, παρακολουθεί ήρεμα την ώρα του μαθήματος, ενώ για να συμμετάσχει πρέπει να παρακινηθεί από την εκπαιδευτικό. Ακόμη, η Κ1 δεν παραπονιέται ποτέ για όσα υλοποιούνται στο σχολείο και δεν έχει εκφράσει ποτέ δυσαρέσκεια για κάτι που συμβαίνει στο σχολείο. Η συμπεριφορά της, παρόλο που δεν προκαλεί προβλήματα εντός και εκτός της τάξης, ούτε έχει εμπλακεί σε διαφωνίες ή διαμάχες με τους συμμαθητές της, έχει προβληματίσει την εκπαιδευτικό, καθώς η Κ1 δεν επιθυμεί να συμμετέχει σε κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, στο παιχνίδι με τους συμμαθητές της και επιδεικνύει ένα παιδί με χαμηλή αυτοεκτίμηση, ενώ δεν μιλάει καθόλου για τις δικές της εμπειρίες και τα δικά της βιώματα. Επιπλέον, η Κ1 επιδεικνύει ευκολία προσαρμογής στις αλλαγές που μπορεί να εμφανίζονται στις δραστηριότητες ή στις σχολικές διαδικασίες και ακολουθεί όσα της ζητούνται να πράξει, ενώ είναι σε θέση να είναι απόλυτα συγκεντρωμένη και να μην διαταράσσεται από εξωτερικά ερεθίσματα. Τέλος, την παραπάνω συμπεριφορά έχουν παρατηρήσει και οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί του σχολείου, οι οποίοι την χαρακτηρίζουν ντροπαλή και ότι χρειάζεται να της δοθεί προσοχή λόγω της δυσκολίας συναισθηματικής έκφρασης που επιδεικνύει και άρνησης να αναπτύξει σχέσεις με τους συμμαθητές της.

8.2.1.3. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ1

Από όσα έχει παρατηρήσει η εκπαιδευτικός θεωρεί ότι η Κ1 δεν έχει υψηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης και για τον λόγο αυτό επιλέγει να είναι «αφανής» στο σχολείο και στις σχέσεις με τους άλλους συμμαθητές της. Παρόλο που οι συμπεριφορές της δεν προκαλούν ζητήματα μέσα στο σχολείο και στην τάξη η εκπαιδευτικός αναφέρει ότι την προβληματίζει η τόσο ήσυχη συμπεριφορά της και η επιλογή της να μην συναναστρέφεται τα άλλα παιδιά. Η χαμηλή κοινωνική της συμπεριφορά αποτελεί και το μοναδικό χαρακτηριστικό που επιθυμεί η εκπαιδευτικός να δουλέψει και για τον λόγο αυτό έχει προβεί σε συζητήσεις με την Κ1 σχετικά με τους λόγους που την οδηγούν να επιλέγει τη μοναξιά. Ειδικότερα, αναφέρει ότι:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Θεωρώ ότι στην αυτοεκτίμησή της είναι πολύ χαμηλά. Το γεγονός ότι μιλάει πάρα πολύ σιγά, σχεδόν από μέσα της και δεν ακούγεται αυτό είναι μία ένδειξη, αν όχι απόδειξη, χαμηλής αυτοεκτίμησης. Επίσης το γεγονός ότι δεν θέλει να παίζει με τα παιδιά, το ότι επιλέγει να είναι στο διάλειμμα μόνη της. Πολλές φορές δείχνει με τη στάση του σώματος της και με τις εκφράσεις του προσώπου της ότι νιώθει πολύ άβολα. Εκπέμπει μία τέτοια αίσθηση η Κ1 ότι νιώθει άβολα. Όλα αυτά με κάνουν να πιστεύω ότι τα επίπεδα της αυτοεκτίμησης της είναι πολύ χαμηλά. Η Κ1 άλλωστε είναι ένα από τα παιδιά της τάξης μου, που με προβλημάτισε πολύ σε σχέση με την αυτοεκτίμησή της στην παρατήρηση που έκανα στην τάξη μου στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Είναι λοιπόν ένα από τα παιδιά που

με οδήγησε και με προσανατόλισε στο να ασχοληθώ και να ερευνησω περαιτέρω την αυτοεκτίμησή της αλλά και την αυτοεκτίμησή όλων των παιδιών γενικότερα.

Ποια χαρακτηριστικά του παιδιού αυτού σας δυσκολεύουν να τα διαχειριστείτε;

- Κάτι στην προσωπικότητά της Ειρήνης που να με δυσκολεύει δεν υπάρχει. Η Ειρήνη δεν με έχει δυσκολέψει ως τώρα σε τίποτα. Το μόνο έτσι που με προβληματίζει είναι το χαμηλό κοινωνικό της προφίλ και έχω προσπαθήσει αρκετές φορές, έχω κάνει πολλές συζητήσεις μαζί της, ώστε να της δώσω ώθηση να παίζει με τα παιδιά και να περνάει πιο όμορφα και με παρέα τα διαλείμματα της, να μην είναι δηλαδή μόνη. Όμως κάθε φορά που το έχω κάνει αυτό, κάθε φορά παίρνω την ίδια απάντηση, ότι: «εμένα κυρία μου αρέσει να παίζω μόνη μου, περνάω πιο καλά μόνη μου». Αυτό δεν ξέρω κατά πόσο μπορεί να αλλάξει και με ποιο άλλο τρόπο μπορώ εγώ να συμβάλω σε αυτό.

8.2.1.4. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ1 στο σπίτι

Παρόμοια συμπεριφορά ευκολίας προσαρμογής επιδεικνύει και στο σπίτι, ενώ και εκεί επιλέγει να παίζει τις περισσότερες φορές μόνη της. Και πάλι στο σπίτι είναι κλειστή και εσωστρεφής, ωστόσο η μητέρα της αναφέρει ότι η Κ1 της μιλάει και της περιγράφει όσα διαδραματίζονται στο σχολείο. Κάποιες φορές παίζει με τον αδερφό της, ωστόσο τις περισσότερες φορές επιθυμεί να είναι στο δωμάτιο της και να παίζει μόνη με τις κούκλες της. Χαρακτηρίζεται, επίσης, από τη μητέρα της, ως ένα ιδιαίτερα βοηθητικό, υπεύθυνο και αυτόνομο παιδί, καθώς βοηθάει ιδιαίτερα στις δουλειές του σπιτιού και είναι σε θέση να διεκπεραιώσει καθημερινές δουλειές, ενώ και στο διάβασμά της δεν ζητάει βοήθεια και το ολοκληρώνει άμεσα μόνη της μόλις επιστρέφει από το σχολείο. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει ότι:

Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί σας, την προσωπικότητά του.

- Η Κ1 είναι πάρα πολύ καλή, είναι πολύ τυπική, είναι πάρα πολύ ευαίσθητηπροσεκτική στα πάντα..... στον αδερφό της..... στην καθαριότητά της, παντού ...τα πάντα ...είναι πολύ ανεξάρτητη από πολύ μικρή.....

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Εσωστρεφής, ναι. Είναι πολύ κλειστήαν τη ρωτήσω όμως θα μου ανοιχτεί για το πώς πέρασε στο σχολείο , θα αρχίσει να λέει αλλά μόλις έρθει ας πούμε δεν θα ξεκινήσει από μόνη της. Πρέπει να τη ρωτήσω για να ξεκινήσει.

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Τα αρνητικά της είναι αυτό, το ότι είναι πολύ κλειστή, ότι πρέπει να της ξεκινήσω εγώ κάτι για να αρχίσει να μου πει... αλλά κατά τα άλλα έχει πολλά θετικά, πάρα πολλά θετικά. Και όλα αυτά που ανέφερα στην αρχή .

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σπίτι;

- Είναι πολύ ευγενική, προσέχει, προσέχει τον αδερφό της πολύ, παίζουνε, του μιλάει..... όχι είναι μια χαρά, δεν έχω παράπονο. Είναι πολύ ήρεμη ούτε φωνάζει ούτε τίποτα ...θα του μιλήσει όμορφα.

Η μητέρα της αναφέρει ότι η Κ1 επιθυμεί να είναι καλή σε ό,τι καταπιάνεται και τυπική σε ό,τι της ανατίθεται. Τον περισσότερο χρόνο παίζει με τα παιχνίδια της, ενώ της αρέσει να φτιάχνει παζλ και αφιερώνει πολύ χρόνο σε αυτά, ενώ της αρέσει και να χορεύει και πηγαίνει για χορό. Έχει πολύ καλή σχέση με την οικογένειά της και, όπως αναφέρει η μητέρα της η σχέση τους είναι ιδιαίτερα στενή και χαρακτηρίζεται από αγάπη. Στην Κ1 αρέσει να διαβάσει στο σπίτι, ενώ ακόμα και όταν πάει για ύπνο επιλέγει να διαβάσει μόνη της παραμύθι από το να της το διαβάσει κάποιος. Η μητέρα της, επίσης, αναφέρει ότι είναι ένα παιδί που εκδηλώνει τα συναισθήματά της και θέλει να συμμετέχει στις οικογενειακές

δραστηριότητες και αναφέρει ως μόνο πρόβλημα που την ανησυχεί ότι δεν δοκιμάζει νέες γεύσεις και ότι τρώει λίγο.

Πώς της αρέσει να περνάει τον ελεύθερο χρόνο της; Κάνει κάποιες δραστηριότητες; Με τι της αρέσει να ασχολείται πιο πολύ;

- Της αρέσει να περνάει χρόνο με τα παιχνίδια της... πολύ..... με πολλά πάζλ ...από πολύ μικρή πάζλ..... με τα παιχνίδια της , με όλα τηςκάνει χορό κρητικά επειδή είναι μόνα τους στο σπίτι, δεν έχω παιδάκια γύρω γύρω αν δε πάει στο χορό κάνει πολύ πατίνι ...πολλά πάζλ ...τέτοια ...δικά της παιχνίδια.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Φίλους στη γειτονιά δεν έχειείναι μόνη της, τελείως μόνη της ...αλλά κάνει φίλουςνομίζω πιο πολύ με αγόριακάνει και με κορίτσια... δηλαδή με τα ξαδέφφια της που είναι όλα κορίτσια κάνει αλλά νομίζω πιο πολύ έτσι ότι πλησιάζει τα αγόρια...

Πώς είναι οι σχέσεις της μαζί τους;

- Εεε... καλές είναιδεν ξέρωδεν την έχω δει ποτέ νανα τσακώνεται ...ναόχι ποτέπαίζουν όμορφααρκεί να τα βρίσκουνε.....

Τσακώνεται συχνά με τους φίλους της; Αν ναι, ποιοι είναι οι λόγοι που τσακώνονται συνήθως;

- Δεν τσακώνεται απλά αποχωρεί όταν κάτι δεν της αρέσεικάτι της πούνε και δεν της αρέσει....

Σχετικά με τις βιολογικές λειτουργίες του οργανισμού της (φαί, ύπνο, τουαλέτα). Σε ποιο βαθμό είναι κανονικές και εμφανίζονται σε προβλέψιμες στιγμές του χρόνου;

- Δεν τρώει πάρα πολύ φαγητότρώμε πολύ συγκεκριμένα πράγματα..... δεν τρώει κρέαςτρώει το σπανάκι της, τρώει τον αρακά της και τα φασολάκια τηςαυτά..... χωρίς πατάτες ...δεν έχει φάει ποτέ της πατάτες τηγανητές, πατάτες φούρνου, πατάτες τσουκαλιού..... ποτέδεν έχει δοκιμάσει ποτέ πατάτααλλά θα φάει ίσα ίσα δύο τρία κουταλάκια..... ..τρώει λίγο..... πολύ λίγο.

Επιπλέον, όταν εμπλέκεται σε νέες δραστηριότητες ή γνωρίζει νέα άτομο αρχικά είναι πολύ διστακτική, ωστόσο στη συνέχεια δένεται με τους ανθρώπους, ενώ στο σπίτι εκδηλώνει και τα αρνητικά της συναισθήματα. Ως προς τις κοινωνικές της σχέσεις δεν αναφέρεται από τη μητέρα να έχει σχέσεις με άλλα παιδιά, καθώς τις ώρες που βρίσκεται εκτός σχολείου και τα Σαββατοκύριακα ακολουθεί την οικογένεια στις βόλτες της και πηγαίνει και στους παππούδες της. Γενικά χαρακτηρίζεται ως ένα καλό, τυπικό και ήσυχο παιδί. Ειδικότερα, η μητέρα της αναφέρει τα εξής:

Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (πχ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Αν θα άλλαζε σχολείοδεν ξέρωεμ.... πιστεύω δεν θα ήθελε να αφήσει τις παρέες τηςαλλά αν θα έπρεπε θα το έκανε.... για το νέο σχολείο..... για νέα παιδιά στη γειτονιά θα ήταν πολύ χαρούμενη πιστεύω.... γιατί δεν είχε ποτέ της παρέα στη γειτονιά..... και για δασκάλα καινούργιαδένεται πολύ με τις δασκάλες της.... και στο νήπιο όταν πήγαινε.... πάρα πολύ δένεταιαλλά μετά εύκολα αγαπάει και την επόμενηδηλαδή δεν έχει προβλήματα τέτοια..... και τα ρούχα της ...ναι.... όταν είναι κάτι καινούριο ... θα τοβάλουμεθα το κοιτάξουμε στον καθρέφτη..... (γελάει).....

Κατά πόσο το παιδί προσαρμόζει την αρχική του αντίδραση προς την επιθυμητή από το περιβάλλον και τις συνθήκες κατεύθυνση (πχ. μια συμπεριφορά για την οποία έχει τιμωρηθεί σταθερά μια ή δυο φορές);

- Ναικατευθείαν..... Αν της πω ότι σε πέντε λεπτά τρώμε.... μάζεψε το δωμάτιο σου ή τα παιχνίδια σουτρώμε και συνεχίζεις μετάκατευθείαν..... δεν έχω κανένα παράπονο από την Κ1.... σε τίποτα.....

Τέλος, η μητέρα της Κ1 αναφέρει ότι δεν προκαλεί προβλήματα κατά τη διάρκεια της ενασχόλησής της με τα διαβάσματά της και ότι είναι πολύ υπεύθυνη ως προς αυτό. Επίσης, αναφέρει ότι η Κ1 στην ίδια μιλάει για όσα συμβαίνουν στο σχολείο και όσα έχει περάσει κατά τη διάρκεια της ημέρας, ενώ χαρακτηρίζει τη σχέση τους μια πολύ καλή σχέση, όπου επικρατεί αγάπη και εκδήλωση συναισθημάτων. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει τα εξής:

Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή της ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά της;

- Όχι.... είναι από μικρή πάρα πολύσωστήχωρίς να έχω κάνει εγώ προσπάθεια σε κάτι.... δεν ξέρω αυτό το παιδί..... απλά μεγάλωσε πάρα πολύ γρήγορα και σαν μεγάλη..... να αυτό.....

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα της (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Την αγάπη της ...ναί.... θα με αγκαλιάσει ...θα με φιλήσει ...σε αγαπώ μαμά ή μπαμπα... με τον αδερφό της πολλές φορές θα αγκαλιαστούνε θα φιληθούνετη χαρά της θα αρχίσει να χορεύει να χοροπηδάει..... τέτοια πράγματαόταν στεναχωρηθεί είναι πολύ ευσυγκίνητη, κλαίει εύκολα..... πολύ εύκολαεντάξει άμα νευριάσει μπορεί άλλες φορές να τσακωθούνε με τον αδερφό της, άλλες φορές θα αποχωρήσει και θα πάει στο δωμάτιο της.... κάπως έτσι....

8.2.1.5. Ανάλυση ιχνογραφημάτων

Οι παραπάνω πληροφορίες για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ της Κ1 συνάδουν και με τα ιχνογραφήματα που σχεδίασε η ίδια. Πιο συγκεκριμένα, όταν της ζητήθηκε να ζωγραφίσει τον εαυτό της επέλεξε να τον ζωγραφίσει μόνο του με τα παιχνίδια του, ωστόσο σχεδίασε ένα χαρούμενο πρόσωπο που του αρέσει αυτό που κάνει. Η αποτύπωση αυτή του εαυτού της συνάδει με τις πληροφορίες που έχουν δώσει η εκπαιδευτικός και η μητέρα της ότι της αρέσει να περνάει χρόνο μόνη της και επιλέγει τις περισσότερες φορές να παίζει μόνη με τα παιχνίδια της.

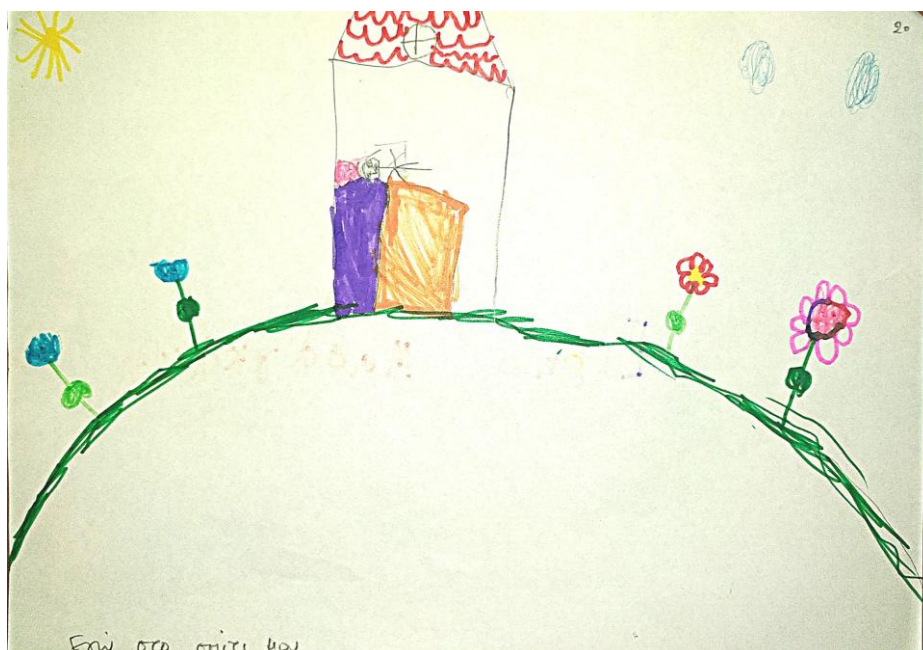
Ιχνογράφημα 1ο της Κ1: «Όταν είμαι μόνη μου».

Η Κ1 σε όλες τις ζωγραφιές επέλεξε να μη βάλει άλλα άτομα ή αντικείμενα γύρω της και σχεδίασε μόνο τον εαυτό της και όσα της αρέσουν να κάνει. Ωστόσο, παρόλο που

το στόμα της είναι χαμογελαστό στις ζωγραφιές της, είναι πιο μικρό από τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της, ενώ στις ζωγραφιές χρησιμοποιεί χρώματα. Γενικά τα ιχνογραφήματα της Κ1 αποτυπώνουν ακριβώς τον τρόπο με τον οποίο η ίδια επιλέγει να περνάει τον χρόνο της και το ότι δεν επιλέγει τις κοινωνικές επαφές με άλλα παιδιά, δικαιολογώντας τους χαρακτηρισμούς της, για ένα εσωστρεφές παιδί που επιλέγει να μένει μόνο του την περισσότερη ώρα της ημέρας.

Ιχνογράφημα 2^ο της Κ1: «Εγώ στο σχολείο».

Ιχνογράφημα 3^ο της Κ1: «Εγώ στο σπίτι μου».

8.2.1.6. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της K1

Με βάση τις πληροφορίες από τους οικείους της K1 (εκπαιδευτικό και μητέρα) και τις αναλύσεις των ιχνογραφημάτων, η K1 φαίνεται ένα αρκετά εσωστρεφές παιδί που δεν επιλέγει εύκολα να συναναστραφεί με τους άλλους, ενώ αντίστοιχα δεν εκφράζει και τις διαφωνίες της ή πράγματα που δεν της αρέσουν. Στην καθημερινότητά της, τόσο στον χώρο του σχολείου όσο και στον χώρο του σπιτιού επιλέγει να είναι μόνη της, ενώ δεν δείχνει και διάθεση να δημιουργήσει φιλίες. Τα επίπεδα της αυτοεκτίμησης από τις παραπάνω αναφορές διαφαίνονται αρκετά χαμηλά, καθώς η K1 δεν εμπλέκεται εύκολα σε δραστηριότητες και σχέσεις και παρόλο που η συμπεριφορά της δεν δημιουργεί προβλήματα, η εκπαιδευτικός και η μητέρα της, αναφέρουν έναν προβληματισμό ως προς την εσωστρέφεια που επιδεικνύει.

8.2.1.7. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της K1

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η μεγαλύτερη δυσκολία που φαίνεται ότι αντιμετωπίζει η K1 σχετίζεται με τις σχέσεις με τους συνομηλίκους της και την εκδήλωση των συναισθημάτων και των απόψεών της. Μέσα από τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις, η K1 δύναται να μάθει να αναπτύσσει σχέσεις με τους συμμαθητές της και να αλληλεπιδρά ενεργητικά μαζί τους, ενώ δύναται να μάθει να εκφράζει και όσα εκείνη σκέφτεται, επιθυμεί ή αισθάνεται. Ακόμη, από τα παραπάνω διαφαίνεται και μια έντονη δυσκολία της K1 να κατανοήσει και να εκφράσει τα συναισθήματά της, με αποτέλεσμα να παραμένει σιωπηλή. Μέσω των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, λοιπόν, αναμένεται να βελτιωθεί η συναισθηματική επίγνωση και έκφραση και να βελτιωθεί η αυτοεκτίμηση του κοριτσιού.

8.2.2. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού K2

8.2.2.1. Γενικές πληροφορίες για την K2

Η K2 είναι ένα κορίτσι ηλικίας 8 ετών που φοιτά στην Β΄ τάξη του Δημοτικού. Είναι το μεγαλύτερο παιδί μιας πενταμελούς οικογένειας. Ο πατέρας της διαθέτει ένα κατάστημα με υπολογιστές και ασχολείται και με την επισκευή αυτών. Χαρακτηρίζεται από μια ιδιαίτερη ηρεμία και γαλήνη, η οποία τη βοηθά να ανταποκρίνεται στις συνθήκες του σχολείου και στις συνθήκες έξω από αυτό, χωρίς θυμό και χωρίς έντονες εξάρσεις. Είναι ένα παιδί που θέτει στόχους και προσπαθεί για αυτούς, παρόλο που σαν μαθήτρια δεν είναι άριστη, ενώ με τους συνομηλίκους της έχει αναπτύξει θετικές σχέσεις. Στις ευθύνες που αναλαμβάνει εμφανίζει σημαντική υπευθυνότητα και είναι ιδιαίτερα αυτόνομη σε όσα καταπιάνεται, ενώ εμφανίζει και έντονη ενεργητικότητα και επιθυμεί να καταπιάνεται με πολλά και διαφορετικά πράγματα, τα οποία κατορθώνει να τα φέρνει εις πέρας. Γενικά προβάλλει μια εικόνα ενός παιδιού που γνωρίζει τις δυνατότητές του, επιθυμεί να έχει φιλικές σχέσεις με τους συνομηλίκους της και να συναναστρέφεται μαζί τους.

8.2.2.2. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K2 στο σχολείο

Η K2 χαρακτηρίζεται ως ένα ήρεμο και συνεργάσιμο παιδί. Στο σχολικό περιβάλλον συμμετέχει ενεργά στις δραστηριότητες και έχει καλές σχέσεις με τους συμμαθητές της. Είναι αρκετά δημοφιλής, αλλά κάποιες φορές δυσανασχετεί από τις απαιτήσεις και τη διεκδίκηση των άλλων παιδιών. Ωστόσο, παρόλο που είναι δημοφιλής στο σχολείο και οι συμμαθητές της αναγνωρίζουν τα θετικά στοιχεία του χαρακτήρα της, η εκπαιδευτικός

διακρίνει σε αυτή μια εσωστρέφεια, η οποία όμως δεν την εμποδίζει στο να αναπτύξει σχέσεις. Εντός της τάξης η Κ2 εργάζεται αυτόνομα και με υπομονή, ενώ είναι σε θέση να διατηρήσει τη συγκέντρωσή της σε μεγάλο βαθμό, ώστε να ολοκληρώσει την εργασία που έχει αναλάβει. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Για την Κ2 μπορώ να πω με σιγουριά ότι είναι πολύ εσωστρεφής κορίτσι. Παρόλο δηλαδή που είναι δημοφιλής, παρόλο που έχει τόση αναγνώριση, εκείνη είναι ένα κλειστό παιδί, είναι εσωστρεφής.

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Τα θετικά χαρακτηριστικά της Κ2 είναι πολλά. Πρώτα- πρώτα ότι είναι πολύ συνεργάσιμη, είναι υπεύθυνη, μπορείς δηλαδή να τις αναθέσεις οτιδήποτε και ξέρεις ότι θα το φέρει εις πέρας με επιτυχία. Είναι πολύ ώριμη για την ηλικία της, πράγμα το οποίο νομίζω ότι οφείλεται στο γεγονός ότι είναι το πρώτο παιδί στην οικογένεια και έχει δύο μικρότερα αδέρφια, τα οποία τα υπεραγαπά και τα προσέχει πολύ. Είναι συνεπής σε αυτό που έχει να κάνει, σε αυτό που θα της αναθέσεις. Και γενικά στις υποχρεώσεις της είναι έτσι πολύ συνεπής και πειθαρχημένη. Είναι φιλόδοξη, έχει έτσι υψηλούς στόχους για αυτά που της αρέσουν και προσπαθεί για αυτούς συνέχεια. Είναι τόσο καλή η Κ2 που τη θέλουν όλοι να την έχουν φίλη, σε τέτοιο βαθμό ώστε πολλές φορές να τσακώνονται για εκείνη. Αυτό βέβαια την κουράζει. Αλλά το υπομένει. Κάποιες φορές δείχνει ότι δυσανασχετεί με αυτό. Υπάρχουν για παράδειγμα δύο συμμαθήτριές της μες στην τάξη μας που τη διεκδικούν. Την θέλουν και οι δύο για την καλύτερή τους φίλη. Εκείνη δεν θέλει να χαλάσει το χατίρι ούτε της μίας ούτε της άλλης, κάνει παρέα και με τις δύο και προσπαθεί έτσι να φέρει τα πράγματα σε μία ισορροπία. Δεν υπάρχουν αρνητικά χαρακτηριστικά που να ταιριάζουν στην Κ2. Δεν έχω να προσάψω τίποτα αρνητικό στην προσωπικότητά της.

Κατά πόσο το παιδί κάθεται κάπου ήσυχα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ασχολείται με ένα έργο ή προτιμά να αναζητά την ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα;

- Η Κ2 είναι ένα ήσυχο παιδί ούτως ή άλλως. Μέσα στην τάξη την ώρα του μαθήματος και σε καθημερινή βάση είναι ήσυχη και συγκεντρωμένη. Όταν έχει αναλάβει να κάνει κάτι ή να φέρει κάτι εις πέρας, ή όταν κάνει μία εργασία, οποιουδήποτε περιεχομένου και να είναι αυτή, συγκεντρώνεται και την ολοκληρώνει. Κατά τη διάρκεια της εργασίας αυτής παραμένει εκεί μέχρι να τελειώσει αυτό που κάνει και δεν αναζητάει καμία ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα.

Τα θετικά στοιχεία του χαρακτήρα της Κ2 εμφανίζονται και στις σχέσεις με τους συμμαθητές της εκτός της τάξης. Πιο συγκεκριμένα, η Κ2 στα διαλείμματα περνάει χρόνο και παίζει με τους συμμαθητές της, ενώ της αρέσει να τους δείχνει και όσα κάνει εκείνη, όπως οι ασκήσεις ενόργανης. Δεν εμπλέκεται σε τσακωμούς και είναι σε θέση να διαχειρίζεται αποτελεσματικά καταστάσεις που έχουν ένταση, με αποτέλεσμα να έχει καλές σχέσεις με όλους. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου δυσανασχετεί ή δεν συμπαθεί κάποιον, η Κ2 δεν του το μεταφέρει με τρόπο που να τον προσβάλλει και για τον λόγο αυτό είναι αγαπητή σε όλα τα παιδιά. Αντίστοιχες σχέσεις διατηρεί και με τους ενήλικες, όπου όμως εμφανίζεται πιο ντροπαλή σε σχέση με τους συνομηλίκους της. Ειδικότερα, όπως αναφέρει η εκπαιδευτικός:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Η Κ2 τα πάει πάρα πολύ καλά ως προς τις κοινωνικές σχέσεις και τις συναναστροφές της με τους συνομηλίκους της. Είναι πολύ δημοφιλής θα πω ξανά, είναι ανοιχτή αγκαλιά και φίλη για όλα τα παιδιά. Έχει βέβαια τις συμπάθειες της και αντιπάθειες της και εκείνη εννοείται, αλλά είναι έτσι πολύ συγκαταβατική και πολύ διακριτική στο όταν δεν θέλει να

κάνει παρέα με κάποιο παιδί, είτε αγόρι είναι αυτό είτε κορίτσι. Δεν θα του το πει δηλαδή κατάμουτρα και με προσβλητικό τρόπο όπως κάνουν άλλα παιδιά στο σχολείο, που έχω κατά νου αυτή τη στιγμή. Την αγαπάνε όλοι, θέλουν την παρέα της, θέλουν τη συντροφιά της. Στη Κ2 αρέσει πολύ να δείχνει και στις φίλες της, να τους μαθαίνει τα πράγματα και τις ασκήσεις αυτές που κάνει η ίδια στην ενόργανη. Με αυτό τον τρόπο θέλει να εξασκεί ταυτόχρονα αυτά που κάνει η ίδια αλλά και να τα δείχνει στους φίλους της και στις φίλες ώστε να τα μαθαίνουν κι εκείνοι. Γενικότερα το αγαπάει πολύ αυτό, το να δείχνει τους άλλους κάτι. Είναι χαρακτηριστικό της προσωπικότητάς της αυτό οπότε και το χρησιμοποιεί και το ασκεί στις παρέες της. Και αυτό έχει έτσι πολλή θετική ανταπόκριση από τον κύκλο των φίλων της.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Εξαιρετικές είναι οι σχέσεις της με τους ενήλικες που υπάρχουν στο χώρο του σχολείου. Συνεργάζεται μαζί τους άφογα, τηρεί τους κανόνες, μιλάει με πολλή ευγένεια και έτσι είναι πολύ ευγενική με όλους. Τους σέβεται, έχει σεβασμό προς τους εκπαιδευτικούς του σχολείου δεν δημιουργεί ποτέ κάποιο πρόβλημα και με τους ενήλικες του σχολείου μας. Δεν έχει πολλή οικειότητα με τους ενήλικες όπως παραδείγματος χάρη άλλα παιδιά, αλλά ούτε τρέχει συνέχεια από πίσω τους και με το παραμικρό να πηγαίνει να τους γκρινιάζει για διάφορα πράγματα και να τους ενοχλεί. Νομίζω ότι είναι και λίγο, ντρέπεται λίγο όταν είναι να απευθύνει το λόγο σε κάποιον ενήλικα, να ρωτήσει κάτι. Είναι λίγο ντροπαλή στον να απευθύνεται στους ενήλικες, στους εκπαιδευτικούς δηλαδή του σχολείου μας.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Η καρδιά της Κ2 και η αγκαλιά της είναι ανοιχτή για όλους τους φίλους. Δηλαδή έχει πάρα πολλούς φίλους από διάφορες ηλικίες, έχει φίλους μεγαλύτερα παιδιά, έχει φίλους τους συμμαθητές της όλους, έχει φίλους και από τις μικρότερες τάξεις. Είναι πολύ κοινωνικό κορίτσι και πολύ φιλικό. Σχετικά τώρα με το φύλο των φίλων της, αυτοί είναι τόσο αγόρια όσο και κορίτσια. Δεν κάνει δηλαδή διάκριση στο να προτιμάει να κάνει παρέα περισσότερο με αγόρια ή περισσότερο με κορίτσια. Είναι ευπρόσδεκτοι όλοι στη φιλία της.

Τσακώνεται καθόλου με τους άλλους; Γιατί τσακώνεται όταν συμβαίνει αυτό;

- Η Κ2 δεν θα καταφύγει ποτέ στην πρακτική του τσακωμού...

Η Κ2, επίσης, είναι ένα παιδί που ακολουθεί τους κανόνες και δεν προκαλεί προβλήματα στους εκπαιδευτικούς ή στους συμμαθητές της. Αναγνωρίζει τυχόν αδυναμίες και δυσκολίες και επιθυμεί να τις διορθώσει, εργαζόμενη πάντα με αυτονομία και επιμονή. Ωστόσο, εμφανίζει μια δυσκολία στην έκφραση των συναισθημάτων, ιδιαίτερα των αρνητικών, με αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές να αποσύρεται από το περιβάλλον και να απομονώνεται. Η ίδια αποφεύγει να μιλήσει για τα συναισθήματά της και όταν το κάνει υπάρχει παρότρυνση της εκπαιδευτικού προς την κατεύθυνση αυτή, ενώ το ίδιο συμβαίνει και με τις εμπειρίες της. Παρόλα αυτά, η απομόνωση και η απόσυρση που ενδεχομένως επιδεικνύει κάποιες φορές δεν οδηγούν σε αρνητικές συμπεριφορές. Στις αλλαγές εμφανίζει προσαρμοστικότητα και μπορεί να διαχειριστεί καταστάσεις που χρειάζεται να είναι ακίνητη και συγκεντρωμένη για αρκετή ώρα.

Κατά πόσο το παιδί κάθεται κάπου ήσυχα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ασχολείται με ένα έργο ή προτιμά να αναζητά την ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα;

- Η Κ2 είναι ένα ήσυχο παιδί ούτως ή άλλως. Μέσα στην τάξη την ώρα του μαθήματος και σε καθημερινή βάση είναι ήσυχη και συγκεντρωμένη. Όταν έχει αναλάβει να κάνει κάτι ή να φέρει κάτι εις πέρας, ή όταν κάνει μία εργασία, οποιουδήποτε περιεχομένου και να είναι αυτή, συγκεντρώνεται και την ολοκληρώνει. Κατά τη διάρκεια της εργασίας αυτής παραμένει εκεί μέχρι να τελειώσει αυτό που κάνει και δεν αναζητάει καμία ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα.

Ποια είναι η αντίδραση του παιδιού σε νέες καταστάσεις (πχ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Η Κ2 είναι πολύ θετική και δεκτική στις νέες καταστάσεις. Δεν φαίνεται να την αγχώνει κάτι, για παράδειγμα όταν θα πάμε εκδρομές, χαίρεται πολύ, όταν θα βγούμε ξαφνικά από την τάξη έξω γιατί έχει προκύψει κάτι και πρέπει να πάμε να το παρακολουθήσουμε δεν δυσανασχετεί. Συμμετέχει με χαρά σε όλα τα «ξαφνικά». Της αρέσουν πολύ τα ρούχα και τα καινούργια ρούχα ένα παραπάνω. Γιατί δίνει έτσι πολλή έμφαση στο τι φοράει. Της αρέσει πάρα πολύ να φοράει καινούργια πράγματα, καινούργιες πιάστρες, καινούργιες κορδέλες στα μαλλιά, κ.α.. Της αρέσει πάρα πολύ αυτό. Προσέχει την εμφάνισή της και τα ρούχα που φοράει. Γενικά στις νέες καταστάσεις αντιδράει με θετικό τρόπο.

8.2.2.3. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ2

Σύμφωνα με την παρατήρηση της εκπαιδευτικού η Κ2 διαθέτει υψηλή αυτοεκτίμηση και επίγνωση των δυνατοτήτων της και των αδυναμιών της. Ακόμα σε και περιπτώσεις όπου δεν έχει τα αποτελέσματα που επιθυμεί είναι σε θέση να διαχειριστεί τη δυσκολία της και να εργαστεί πάνω σε αυτή θέτοντας στόχους. Δεν εκφράζει αρνητικές αντιλήψεις για τον εαυτό της και την εξωτερική εμφάνισή της, αλλά ούτε και για τυχόν δυσκολίες, για παράδειγμα στα μαθήματα, καθώς αναγνωρίζει ότι είναι σε θέση να βελτιωθεί και προσπαθεί προς αυτό. Έχει, επίσης, επίγνωση των όσων καταφέρνει όταν εργάζεται παραπάνω. Ωστόσο, δεν εκφράζει την ίδια σιγουριά για την εξωτερική της εμφάνιση παρόλο που δεν έχει εκδηλώσει αρνητικές σκέψεις για τα χαρακτηριστικά της. Ακόμη, η Κ2 παρόλο που αναγνωρίζει και επηρεάζεται εύλογα από τα εξωτερικά ερεθίσματα, διαθέτει μια ηρεμία ως προς τη διαχείριση αυτών, χωρίς να αισθάνεται ότι μειώνεται η αξία της και για τον λόγο αυτό δεν τα παρατάει εύκολα όταν αντιμετωπίζει δυσκολίες. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός αναφέρει ότι:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Στο κομμάτι της αυτοεκτίμησης της δεν έχω τόσο πολύ ξεκάθαρα διαμορφωμένη άποψη. Θεωρώ όμως ότι έχει αυτοεκτίμηση. Εσωτερικά, δηλαδή εντός της, θεωρώ πως νιώθει ότι είναι έτσι πολύ άξιο κορίτσι, πολύ αξιόλογη, παρόλο που αυτό δεν το επιδεικνύει και δεν το προβάλλει. Δεν το προβάλλει καθόλου, ούτε υπερηφανεύεται για αυτά που μπορεί να κάνει, ούτε έτσι θεωρεί τον εαυτό της ανώτερο από τους άλλους. Έχει προσωπικότητα πολύ ήπια, είναι πολύ διακριτική. Είναι διακριτικό παιδί αλλά επειδή χαίρει τόσο μεγάλη αποδοχής και τόσο μεγάλης αναγνώρισης πιστεύω ότι το νιώθει και μέσα της αυτό και έχει αυτοεκτίμηση. Έτσι πιστεύω, εξαιτίας αυτών των συνθηκών που περιγράφω τώρα.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Αντικειμενικά, εξωτερικά πρόκειται για ένα πάρα πολύ όμορφο κορίτσι. Είναι πολύ γλυκιά, μελαχρινή, με σγουρά μαλλιά με λεπτά χαρακτηριστικά. Εξωτερικά είναι μία πάρα πολύ όμορφη κοπέλα, ένα πολύ όμορφο κορίτσι. Δεν έχω ακούσει να εκφράζει άποψη ή να έχει αναφερθεί στην εξωτερική της εμφάνιση. Δεν έχω ακούσει για παράδειγμα να λέει ότι είμαι πολύ όμορφη ή ότι δεν είμαι όμορφη. Δεν ξέρω τι άποψη έχει η ίδια για την εξωτερική της εμφάνιση. Αλλά ελπίζω να έχει συνείδηση του γεγονότος ότι είναι ένα πάρα πολύ όμορφο κορίτσι.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Έχει επίγνωση του τι μαθήτρια είναι. Γνωρίζει ότι τα πάει αρκετά καλά στα μαθήματα, γνωρίζει τις αδυναμίες της και προσπαθεί άλλωστε και να τις βελτιώσει. Γνωρίζει επίσης και το γεγονός ότι προσπαθεί. Έχει αντίληψη για το ποια είναι τα δυνατά της σημεία και για το ποια είναι τα αδύναμα της σημεία. Ξέρει πολύ καλά πού πατάει και πού βρίσκεται

Κατά πόσο το παιδί τα παρατάει δύσκολα ή εύκολα όταν ασχολείται με κάτι στο οποίο αντιμετωπίζει δυσκολία (πχ. όταν μαθαίνει κάτι καινούργιο που το ενδιαφέρει αλλά παράλληλα το δυσκολεύει);

- Για την Κ2 έχω να πω ότι τα παρατάει πολύ δύσκολα, όταν κάτι δυσκολεύει. Δεν τα παρατάει εύκολα. Το παλεύει αυτό που θέλει, το προσπαθεί. Και αν νιώσει ή καταλάβει πως από μόνη της δεν μπορεί να το πάει παρακάτω, τότε ζητάει βοήθεια. Απευθύνεται εκεί από όπου νομίζει ότι μπορεί να λάβει βοήθεια για αυτό και αφού λάβει τη βοήθεια της, θα συνεχίσει την προσπάθειά της.

8.2.2.4. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ2 στο σπίτι

Και στον χώρο του σπιτιού η Κ2 επιδεικνύει παρόμοια χαρακτηριστικά, καθώς χαρακτηρίζεται από τη μητέρα της ως ένα παιδί με δυναμικό χαρακτήρα, αλλά και με χαμηλούς τόνους, που προσπαθεί για όσα πράγματα θέλει να επιτύχει και δεν τα παρατάει εύκολα. Είναι, επίσης, ένα υπεύθυνο και αυτόνομο παιδί που είναι σε θέση να κατανοήσει τις δυνατότητές της και επιθυμεί οι γονείς της να την εμπιστευτούν. Είναι ιδιαίτερα ενεργητική και επιθυμεί να ασχολείται με διάφορα πράγματα, ενώ επιδεικνύει και μια τάση προς την τελειομανία, η οποία αρκετές φορές της προκαλεί άγχος. Πιο συγκεκριμένα, η Κ2 επιθυμεί να τα καταφέρει σε όλα και προσπαθεί σε μεγάλο βαθμό να είναι επιτυχημένη, με αποτέλεσμα πολλές φορές να βιώνει έντονο άγχος. Οι σχέσεις με τους άλλους είναι ικανοποιητικές, ωστόσο, δεν είναι σε θέση να εκφράζει τα συναισθήματά της αποτελεσματικά, και για τον λόγο αυτό χαρακτηρίζεται ως ένα εσωστρεφές παιδί. Μάλιστα, η διαχείριση των αρνητικών συναισθημάτων ή καταστάσεων που την ενοχλούν πραγματώνεται με το κλάμα και για τον λόγο αυτό θεωρείται ένα πολύ ευαίσθητο παιδί που κλαίει εύκολα και μέσω αυτού εκδηλώνει τα συναισθήματά της και το άγχος της. Το ίδιο άγχος που βιώνει η Κ2 αναφέρει και η μητέρα της, η οποία έχει ακολουθήσει συνεδρίες με ψυχολόγο για τη διαχείρισή του, με αποτέλεσμα να είναι σε θέση να υποστηρίξει περισσότερο την κόρη της. Το άγχος της αρκετές φορές εκφράζεται μέσω των φόβων που εκδηλώνει ή μέσω σκέψεων περί σωματικού πόνου. Σαν παιδί ακολουθεί τους κανόνες και δεν αντιδράει σε αυτούς έντονα, ενώ σε καταστάσεις εντάσεων και καβγάδων επιλέγει να αποσύρεται και να μη συμμετέχει, ακόμα και εάν η ίδια έχει εκνευριστεί. Ως προς την εκδήλωση των συναισθημάτων, όταν δεν είναι σε θέση να τα διαχειριστεί η Κ2 τα εκδηλώνει με ακραίες συμπεριφορές, όπως έντονη συναισθηματική έξαρση και κλάμα, ή έντονα ξεσπάσματα, τα οποία όμως δεν είναι συχνά ούτε μεταφέρονται σε ανθρώπους που βρίσκονται γύρω της. Ειδικότερα, η μητέρα της αναφέρει για εκείνη τα εξής:

Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί σας, την προσωπικότητά του.

- Η Κ2 είναι ένας πάρα πολύ δυναμικός χαρακτήρας. Είναι βέβαια χαμηλών τόνων, αλλά θέλει να τα καταφέρει όλα. Της αρέσει να είναι αγαπητή και πολλές φορές κάνει και πράγματα εκτός του εαυτού της, αρκεί για να αρέσει και για να είναι επιθυμητή. Όταν βάζει στόχους της αρέσει να τα καταφέρει..... και είναι και ευαίσθητη, είναι και ευαίσθητη σε κάποια πράγματα. Είναι πολύ ήρεμη δύναμη ας πούμε.

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Εσωστρεφής. Δεν εκδηλώνεται εύκολα. Σε μένα εκδηλώνεται, μου έχει αδυναμία πάρα πολύ και ότι είναι σε μένα το βγάζει.

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Τα θετικά της, είναι όλα θετικά. Το αρνητικό της ας πούμε για μένα είναι ότι είναι πάρα πολύ ευαίσθητη, πάρα πολύ ευαίσθητη και εκδηλώνεται συνέχεια με κλάμα. Δηλαδή είτε θα της κάνω παρατήρηση, είτε θα της πω κάτι που δεν της αρέσει θα μου το δείξει με κλάμα. Δηλαδή όταν κάτι δεν της αρέσει κλαίει. Κλαίει συχνά. Το οποίο το έκανα κι εγώ σαν μικρή αυτό. Και προσπαθώ να δω πώς μπορούμε να το διαχειριστούμε. Κι εκείνη όταν στρεσάρεται, κλαίει.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Θέλει να τα κάνει όλα μόνη της. Θέλει. Θέλει να είναι αυτόνομη και της αρέσει να της δείχνω εμπιστοσύνη....

Ποια συμπεριφορά του παιδιού σας δυσκολεύεστε να διαχειριστείτε;

- Το άγχος της. Με εμάς. Το οποίο κι εγώ το είχα αυτό και το ξεπεέρασα μεγαλώνοντας. Για αυτό προσπαθώ τώρα να το φτιάξω με τη Κ2. Εεεεε..... εάν δεν πάμε όλοι για ύπνο, ενώ την βάζω από τις οκτώμισι ώρα, εννιά που σχολάμε, εάν δεν πάμε όλοι να ξαπλώσουμε να αυτόέχει ένα μόνιμο..... να ξυπνήσει, να δει ξαπλώσαμε; φύγαμε ; ... ναι, έχει ένα μόνιμο άγχος για όλους μας. Δεν χαλαρώνει καθόλου, καθόλου, καθόλου. Τώρα το τελευταίο διάστημα έρχεται και στο κρεβάτι μου, που δεν ερχότανε ποτέ..... δηλαδή δεν ξέρω, έχει μία ανησυχία, έχει μία φοβία και.... να μην πεθάνουμε;... δεν ξέρω..... Το ίδιο το έχω περάσει όμως κι εγώ και το έχω ξεπεράσει τώρα στα τριάντα μου χρόνια, πριν δύο χρόνια, με ψυχολόγοστο να μην πεθάνει η μάνα μου αρχικά και ο πατέρας μου και τα αδέρφια μου..... δηλαδή αυτό που περνάει τώρα το στρες η Κ2 το είχα κι εγώ πολύ παιδί κι έφταιγε η Κ2 που πήγα τώρα στον ψυχολόγο να το λύσω το θέμα μου αυτό.

Το έχετε πει στον ψυχολόγο ότι και η Κ2 περνάει το ίδιο άγχος;

- Ναι. Για αυτό πήγα στον ψυχολόγο. Πιο πολύ για να βοηθήσω τη Κ2. Μου είπε ότι πρώτα πρέπει να λύσω εγώ το θέμα με αυτό για να μπορώ να το χειριστώ με τη Κ2. Και είναι αυτό το ότι θέλει να τα έχει όλα στην εντέλεια, θέλει να τα έχει όλα ταχτοποιημένα κι επειδή δεν μπορεί να έρθει αντιμέτωπη με το θάνατο, την τρομάζει τόσο πολύ. Τώρα για να βοηθήσω, που δεν μπορούσα να βοηθηθώ εγώ σαν παιδί-δεν ξέρω τώρα τι θα μπορούσαν να είχαν κάνει ας πούμε και οι γονείς μου. Εμένα απλά με αγκάλιαζαν, μου έλεγαν κι εκείνοι ότι θα δούμε μέχρι τότε. Δηλαδή μου αποφεύγανε να μου πούνε την αλήθεια, κι έτσι έχω αποφασίσει ότι κι αν είναι, είτε θάνατος, ακόμα και στον παιδίατρο που με ρωτάνε πολλές φορές τα παιδιά « μαμά θα κάνουμε εμβόλιο;» « Ναι θα κάνετε εμβόλιο» κι ας κλαίτε ας πούμε δυο ώρες πριν πάμε. Θέλω να ξέρουν την αλήθεια όπως είναι για να την δουλεύουν στο μυαλό τους.

Υπάρχει κάτι που το δυσκολεύει;

- Νομίζω ότι είναι το βράδυ... όταν πάει το βράδυ δυσκολεύεται. Το άγχος της. Πολλές φορές μου λέει «μαμά πονάει η κοιλιά μου», της λέω «δηλαδή πού πονάς;» Μου λέει «εδώ». Της λέω «Κ2 δεν είναι η κοιλιά εδώ, είναι το στομάχι». Πρέπει κάπως να χαλαρώσει. Της λέω δεν είναι δική σου δουλειά ας πούμε να αγχώνεσαι. Ή άμα είναι τα παιδιά άρρωστα ή όταν θα κλάψει ας πούμε η αδερφή της ή δει κακό όνειρο ή πεταχτεί ή το στιδήσει, πρώτα το καταλαβαίνει αυτή και μου φωνάζει ας πούμε.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Έντονα. Έντονα. Πολύ έντονα. Δηλαδή Σαββατοκύριακο τώρα έμεινε στου αδερφού μου, που έχουνε το καινούριο τους μωράκι, όταν την πήρα, τους έλειπε πολύ και έβαλε τα κλάματα. «Μου λείπουνε, μου λείπουνε, μου λείπουνε» δηλαδή το έβγαλε πολύ έντονα. Το θυμό της όταν θυμώνει φωνάζει πάρα πολύ, πάρα πολύπάρα πολύ φωνάζει.... Είναι των άκρωνκι εγώ των άκρων πολύ. Τώρα όχι με τα παιδιά αλλάτων άκρων. Ή θα αγαπάω τέρμα ή δεν θα θέλω κάποιον τέρμαδεν είχα μέση λύση.... δεν είχα μέση λύση.

Ως προς τα επίπεδα της αυτοεκτίμησης της Κ2 η μητέρα της αναφέρει ότι θεωρεί πως δεν έχει ιδιαίτερα υψηλή αυτοεκτίμηση και αμφισβητεί κάποιες φορές τις δυνατότητές της. Για την εξωτερική της εμφάνιση, ωστόσο, αναφέρει ότι δεν έχει εκδηλώσει αρνητικές σκέψεις και έχει αποδεχθεί ότι ο καθένας είναι διαφορετικός. Επίσης, αναφέρει ότι επιλέγει πολλές φορές να κάνει πολλά πράγματα μαζί και έχει άγχος να είναι καλή σε αυτά, με αποτέλεσμα να έχει υψηλά επίπεδα ενεργητικότητας και άγχους. Μάλιστα, η Κ2 δεν έχει ικανοποιητικό ύπνο και επιλέγει να κοιμάται λίγες ώρες, ώστε να έχει περισσότερο χρόνο για να κάνει πράγματα. Η ίδια θέλει να είναι πρόσχαρη με όλους και να επιδεικνύει θετική διάθεση, ενώ αναγνωρίζει ότι είναι αγαπητή στο σχολείο και ότι οι συμμαθητές της την αγαπούν και θέλουν την παρέα της. Μάλιστα, αναφέρει ότι η Κ2 δεν τσακώνεται με τους άλλους, διότι δεν της αρέσουν οι τσακωμοί και θέλει να έχει καλές

σχέσεις μαζί τους, με αποτέλεσμα να έχει πολλούς φίλους. Ειδικότερα, η μητέρα της Κ2 αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Νομίζω πως δεν έχει πολύ αυτοεκτίμηση, δεν έχει. Τώρα με την ενόργανη λίγο έχει πάρει λίγο τα πάνω της, αλλά πάντα πίστευε πως είναι λιγότερο από αυτό που είναι. Πάντα. Κι αυτό το αισθάνομαι επειδή συνέχεια προσπαθεί να κάνει πράγματα για να της πεις «Μπράβο».

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Δεν έχει πρόβλημα. Και ίσα ίσα που ας πούμε, θα της πιάσω το μαλλί, μου λέει δεν μου αρέσει εδώ, θα μου το κάνεις εδώ. Είναι πολύ εντάξει. έτσι είμαστε δεν αλλάζει, μας αρέσει αυτό που είμαστε... Το μόνο που θα μου πει ας πούμε ότι της αρέσει το ίδιο μαλλί. Αυτό. Και πάλι όχι ότι θέλει να κάνει όλη την ώρα το ίδιο μαλλί. Απλά της αρέσει.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Κορίτσια νομίζω ότι έχει περισσότερα. Με τα αγόρια είναι λίγο πιο μαζεμένη. Έχει κι αγόρια βέβαια φίλους κι από την τάξη και από αυτάκαι είναι της ηλικίας της Έχει πολλά παιδιά της ηλικίας της....

Το ξέρετε ότι είναι και πολύ αγαπητή στην τάξη;

- Μου το λέει ότι τσακώνονται μερικές φορές ποια θα καθίσει μαζί της..... και της λέει η μια φιλενάδα της δεν θα μιλάς ας πούμε στην άλλη και μου το έχει συζητήσει για το τι πρέπει να κάνει... Της λέω, για μένα θεωρώ πως πρέπει να είσαι με όλους φίλος. Τώρα αν κάποιος άλλος δεν θέλει να παίξει ας πούμε με τον οποιοδήποτε είναι δικό του θέμα. Εσύ θα είσαι με όλους το ίδιο. Υπάρχουν της λέω άτομα που μπορεί να μη θες, να μην μπορείς να κάνεις παρέα, κι αυτό της λέω είναι δεκτό. Δεν θα κάνεις με όλους επειδή όλοι θέλουνε. Θα έχεις και τις επιλογές σου.

Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις στο παιχνίδι;

- Στην αρχή τσατίζεται πάρα πολύ. Τα παρατάει. Φεύγει. Πάει μόνη της, όταν δει ας πούμε ότι, αναλόγως με την συμπεριφορά ας πούμε ή της μαμάς, θα της δείξω ότι έχει άδικο ας πούμε ή αυτό, μετά θα βγει μόνη της, θα της περάσει, να το συνήθως θα το παρατήσει, θα φύγει, θα πάει μόνη της, θα τσατιστεί και μετά θα ξαναγυρίσει πίσω.

Τι διάθεση τον/την χαρακτηρίζει συχνότερα; Θετική ή αρνητική;

- Όχι. Νομίζω ότι είναι θετική. Θετική. Γιατί της αρέσει να είναι πρόσχαρη σε όλους.

8.2.2.5. Ανάλυση ιχογραφημάτων

Η Κ2 στις ζωγραφιές της χρησιμοποιεί έντονα χρώματα και τοποθετεί τον εαυτό της στο κέντρο αυτών, στοιχείο που επιδεικνύει ότι έχει μια καλή αντίληψη για τον εαυτό της. Στη ζωγραφιά, ειδικότερα, που αφορούσε τον εαυτό της όταν είναι μόνη της, η Κ2 ζωγράφησε τον εαυτό της σχεδόν στο κέντρο, με καθαρό και χαρούμενο πρόσωπο, με ανοιχτά τα χέρια και διάφορα πράγματα γύρω της. Η αποτύπωση αυτή συνάδει με τις απόψεις της εκπαιδευτικού και της μητέρας της ότι είναι πρόσχαρη και θέλει να έχει καλές σχέσεις με όλους και με τον χαρακτηρισμό ότι είναι μια ανοιχτή αγκαλιά για όλους. Τα διάφορα πράγματα που έχει τοποθετήσει γύρω της επιδεικνύουν την τάση της να κάνει πολλά πράγματα ταυτόχρονα, ένα στοιχείο όμως που δεν δείχνει να την κουράζει, αλλά μέσω αυτού δύναται να διοχετεύσει την ενεργητικότητά της.

Ιχνογράφημα 1^ο της Κ2: «Ο εαυτός μου όταν είμαι μόνη μου».

Και στη ζωγραφιά με την ίδια στο σπίτι της υπάρχει χρήση έντονων χρωμάτων και η ίδια έχει τοποθετήσει τον εαυτό της στο κέντρο και ένα σκυλάκι που το φροντίζει. Γύρω της υπάρχει μια χαλαρή ατμόσφαιρα και η ίδια είναι χαμογελαστή. Σε αντίθεση με την πρώτη ζωγραφιά στη δεύτερη η Κ2 έχει ζωγραφίσει τον εαυτό της με ίσια μαλλιά, στοιχείο που έχει αναφέρει και η μητέρα της ότι θα ήθελε να έχει. Σε αντίθεση με την πρώτη ζωγραφιά, όπου η Κ2 έχει κάνει αρκετά μικρό τον εαυτό της, στη δεύτερη ζωγραφιά τα χαρακτηριστικά της είναι πιο καθαρά και η ίδια πιο μεγάλη σε σχέση με τον χώρο και με μια πιο ήρεμη στάση. Από τις δύο ζωγραφιές διαφαίνεται ότι η Κ2 είναι ένα παιδί που διαθέτει αυτοεκτίμηση, αλλά τα πολλά και συγκεχυμένα στοιχεία γύρω της στην πρώτη ζωγραφιά, ενδέχεται να αποτυπώνουν ένα παιδί που βιώνει άγχος και κατακλύζεται από διάφορα γεγονότα προς διαχείριση, μια αποτύπωση που συνάδει με τις απόψεις της μητέρας της για την ίδια.

Ιχνογράφημα 2ο της Κ2: «Ο εαυτός μου στο σπίτι μου».

8.2.2.6. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ2

Με βάση τις παραπάνω πληροφορίες για την Κ2 και τις αναφορές από την εκπαιδευτικό και τη μητέρα της, η Κ2 είναι ένα παιδί χαρούμενο και θετικό, το οποίο επιδεικνύει διάθεση προς όσα κάνει. Επιθυμεί να συμμετέχει σε αρκετά πράγματα, ωστόσο, αισθάνεται έντονο άγχος που προσπαθεί να το διαχειριστεί. Παρόλο που είναι ένα χαρούμενο παιδί, το οικείο περιβάλλον της τη χαρακτηρίζει ως εσωστρεφή, καθώς δεν εκδηλώνει καθαρά τα συναισθήματά της, κυρίως τα αρνητικά, ενώ και η εκπαιδευτικός και η μητέρα της ανέφεραν την τάση να είναι «τέλεια» σε όλα και να προσπαθεί σε μεγάλο βαθμό.

8.2.2.7. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ2

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία η βασική δυσκολία της Κ2 σχετίζεται με το άγχος που βιώνει και την έντονη προσπάθεια που πιθανόν καταβάλει σε όλα όσα συμμετέχει, το οποίο ενδέχεται να μειώνει και την αυτοεκτίμησή της και την επίγνωση των όσων αισθάνεται. Μάλιστα, το άγχος της ενδεχομένως να αποτελεί και έναν παράγοντα που δεν επιτρέπει στην Κ2 να εμπλακεί σε διαφωνίες και επιλέγει να αποσύρεται και να απομονώνεται. Μέσω των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, αναμένεται η Κ2 να μάθει τρόπους χαλάρωσης και διαχείρισης του άγχους, αλλά και τρόπους έκφρασης και διαχείρισης των έντονων συναισθημάτων της.

8.2.3. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού Κ3

8.2.3.1. Γενικές πληροφορίες για την Κ3

Η Κ3 είναι ένα κορίτσι ηλικίας οκτώ ετών που φοιτά στην Β΄ τάξη του Δημοτικού. Είναι το μεγαλύτερο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας και έχει έναν μικρότερο αδερφό. Ο πατέρας της εργάζεται ως αστυνομικός και η μητέρα της ως αεροσυνοδός, ενώ από τις παρατηρήσεις της εκπαιδευτικού δείχνουν αγαπημένοι μεταξύ τους και συνεργάσιμοι ως προς το σχολικό περιβάλλον και την πρόοδο του παιδιού τους. Η Κ3 χαρακτηρίζεται ως ένα πολύ εσωστρεφές παιδί που φέρεται με βάση τα πρέπει και τον τρόπο που χρειάζεται να συμπεριφέρεται στα περιβάλλοντα που εντάσσεται, ενώ χαρακτηρίζεται και από έντονη πειθαρχία. Ωστόσο, παρόλο που είναι χαμηλών τόνων και εσωστρεφής, διαθέτει έναν δυναμισμό που δεν είναι άμεσα αντιληπτός, ενώ διαθέτει και πολλούς φίλους. Η Κ3 ασχολείται με την ενόργανη και έχει κατακτήσει μετάλλια, ενώ γενικά χαρακτηρίζεται ως ένα αυτόνομο και ανεξάρτητο παιδί. Η Κ3 δεν είναι ένα παιδί που του αρέσουν οι αλλαγές και μέχρι να προσαρμοστεί στα νέα περιβάλλοντα και στις νέες συνθήκες που καλείται να αντιμετωπίσει επιλέγει να μένει στην αφάνεια, παρόλο που της αρέσει να την επιβραβεύουν και το επιδιώκει. Οι σχέσεις με τους συμμαθητές της είναι πολύ καλές και μπορεί εύκολα να δημιουργήσει φιλίες, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται από υψηλά επίπεδα κοινωνικότητας.

8.2.3.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της Κ3

8.2.3.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ3 στο σχολείο

Η Κ3 στο σχολείο επιδεικνύει πολύ καλή συμπεριφορά, υπακούει στους κανόνες και προσαρμόζεται στις ανάγκες του σχολικού περιβάλλοντος. Δεν προκαλεί προβλήματα και είναι πάντα σε θέση να συνεργαστεί και να συμμετάσχει στις δραστηριότητες που υλοποιούν. Σαν μαθήτρια είναι άριστη και αυτόνομη, ενώ οι σχέσεις με τους συμμαθητές

της χαρακτηρίζονται από σεβασμό και αγάπη. Διαθέτει ευγένεια και μέσω αυτής διαχειρίζεται καταστάσεις που καλείται να αντιμετωπίσει, ενώ αντίστοιχες συμπεριφορές επιδεικνύει και στις σχέσεις με τους ενήλικες. Είναι σε θέση να ζητήσει αυτό που επιθυμεί και ζητά και βοήθεια όταν τη χρειάζεται, ενώ τις τον ελεύθερο χρόνο της τον περνάει ασχολούμενη με το άθλημα της ενόργανης που της αρέσει. Είναι ένα δημοφιλές παιδί και οι συμμαθητές της επιζητούν την παρέα της, ενώ ως προς το μαθησιακή κομμάτι δεν παρουσιάζει προβλήματα ή ιδιαίτερες δυσκολίες. Ωστόσο, έχει μια τάση προς την τελειότητα και για τον λόγο αυτό κάποιες φορές μπορεί να καθυστερήσει να ολοκληρώσει τις εργασίες με στόχο να παρουσιάσει κάτι τέλειο. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός της Κ3 αναφέρει τα εξής:

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Η Κ3 έχει πάρα πολλά θετικά χαρακτηριστικά. Όπως είπα και πριν είναι γλυκύτατη, είναι εξαιρετικά ευγενική, είναι πάρα πολύ ήρεμη, με πάρα πολύ έντονο εσωτερικό δυναμισμό. Το κοινωνικό της το κομμάτι είναι αρκετά ανεπτυγμένο, είναι πολύ αξιαγάπητο πλάσμα και από την από τους ενήλικες και από τους συνομηλίκους της. Ακόμα και τα μεγαλύτερα από την ηλικία της παιδιά την έχουν την κάνουν παρέα και την έχουν φίλη. Είναι πολύ στενή φιλενάδα με ένα κορίτσι από την έκτη, που η μία υπεραγαπά την άλλη. Είναι πολύ υπεύθυνη σε ότι έχει να κάνει με τον εαυτό της, με την εμφάνισή της, με τα μαθήματα της, με τις υποχρεώσεις της, με την τακτοποίηση των πραγμάτων της. Τα κάνει όλα και καλά και σωστά. Καταβάλλει σοβαρή προσπάθεια, προσέχει, φροντίζει και επιμελείται οτιδήποτε. Με οτιδήποτε και να καταπιαστεί το κάνει με πολλή υπευθυνότητα και συνέπεια. Είναι εξαιρετικά εξαιρετική η Κ3. Αρνητικά χαρακτηριστικά στην προσωπικότητά της Κ3 δεν γνωρίζω. Εγώ στο σχολείο έχω ένα υπέροχο, για να μην πω τέλειο παιδί.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά της στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Η συμπεριφορά της στο σχολείο είναι άψογη σε όλα τα επίπεδα. Δεν δημιουργεί ποτέ προβλήματα δεν συγκρούεται, δεν έχει διαφορές με κανένα. Η ευγένεια της είναι διάχυτη σε ολόκληρη την προσωπικότητά της και διαχειρίζεται τα πάντα με αυτό τον τρόπο. Οι σχέσεις της με τα παιδιά του σχολείου γενικότερα και με τους συμμαθητές της είναι άριστες.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά της στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Η συμπεριφορά της στο σχολείο είναι άψογη σε όλα τα επίπεδα. Δεν δημιουργεί ποτέ προβλήματα δεν συγκρούεται, δεν έχει διαφορές με κανένα. Η ευγένεια της είναι διάχυτη σε ολόκληρη την προσωπικότητά της και διαχειρίζεται τα πάντα με αυτό τον τρόπο. Οι σχέσεις της με τα παιδιά του σχολείου γενικότερα και με τους συμμαθητές της είναι άριστες.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Και στο κομμάτι των σχέσεων της με τις ενήλικες του σχολείου τα καταφέρνει υπέροχα. Όταν θελήσει κάτι ξέρει πού να απευθυνθεί σε ποιον ή σε ποια και απευθύνεται πάντα με το ευγενικό της τρόπο, γλυκομίλητη και τρυφερή. Ακούει όλους τους ενήλικες του σχολείου με προσοχή, σε οτιδήποτε έχουν να της πούνε, συνεργάζεται πάρα πολύ καλά μαζί τους. Όταν έχει απορίες τις εκφράζει εκεί από όπου ξέρει ότι θα λάβει την απάντηση που την ενδιαφέρει. Όταν θέλει κάτι το ζητάει, μας μιλάει πολύ συχνά για τα συναισθήματά της, σε μένα δηλαδή μιλάει πάρα συχνά για το πώς νιώθει για το κάθε τι και μοιράζεται μαζί μου αρκετά πράγματα δικά της για το συναισθηματικό της κόσμο.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Σε όλα αυτά τα πράγματα που άπτονται της ηλικίας της είναι 100% υπεύθυνη και 100% αυτόνομη.

8.2.3.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ3

Η Κ3 επιδεικνύει και ένα υψηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης, στοιχείο που σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις επιτυχίες που έχει στο αθλητικό κομμάτι, στο πλαίσιο του σχολείου

ως μαθήτρια και ως φίλη. Έχει πολλούς φίλους που αποζητούν την παρέα της, ενώ έχει αποκτήσει και μια «κολλητή» φίλη, χωρίς αυτό να την εμποδίζει από τα σχετιστεί και με άλλα παιδιά. Επιλέγει να παίζει με τους συμμαθητές στο διάλειμμα και οι ίδιοι επιθυμούν να κάνουν παρέα μαζί της. Δεν εμπλέκεται σε τσακωμούς, χωρίς αυτό να την εμποδίζει να εκφράζει τις απόψεις της. Η Κ3 επιλέγει την ήρεμη επίλυση των συγκρούσεων και την ξεκάθαρη αποτύπωση των όσων σκέφτεται ή επιθυμεί η ίδια. Για την εξωτερική της εμφάνιση δεν έχει εκφράσει παράπονα και επιμελείται αρκετά το ντύσιμό της, ενώ όταν φοράει κάτι καινούριο επιθυμεί να το αναγνωρίσει και η δασκάλα της. Έχει επίγνωση της εξωτερικής της εμφάνισης και την ενδιαφέρει αρκετά, και για τον λόγο αυτό φροντίζει να είναι πάντα φροντισμένη. Αντίστοιχα, η Κ3 έχει επίγνωση και των επιδόσεων της στο σχολείο και στα μαθήματα, ενώ υπάρχουν και αρκετά πράγματα εξωσχολικά που την ενδιαφέρουν και θέλει να προσφέρει ενέργεια και σε αυτά. Ως προς την εκδήλωση των συναισθημάτων της είναι σε θέση να τα εκφράσει και να τα εξωτερικεύσει κατάλληλα, ενώ μπορεί και λεκτικά να τα αποτυπώσει αποτελεσματικά, ενώ δεν είναι αρνητική ως προς τις εξηγήσεις του άλλου. Επίσης, η Κ3 μπορεί και επιθυμεί να μιλάει για τα βιώματά της, ενώ δεν ντρέπεται να μιλάει για αυτά και μπροστά στους συμμαθητές της. Γενικά επιδεικνύει μια θετική διάθεση στο σχολικό περιβάλλον και δείχνει να περνάει καλά τόσο με τα μαθήματα και τις υποχρεώσεις της, όσο και με τους συμμαθητές της. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει για την περίπτωση της Κ3 τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Θεωρώ ότι το ποσοστό της αυτοεκτίμησης της είναι υψηλό. Σίγουρα επιδέχεται βελτίωση και ενίσχυση αλλά και στα τωρινά του επίπεδα είναι αρκετά καλό. Αν δηλαδή το συγκρίνω με άλλα παιδιά της τάξης, η αυτοεκτίμηση της Κ3 είναι σε αρκετά καλό επίπεδο.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Δεν την έχω ακούσει να εκφράζει άποψη για την εξωτερική της εμφάνιση. Εκτός του ότι είναι πολύ όμορφη, προσέχει και επιμελείται αρκετά το ντύσιμό της, τα μαλλιά της. Γενικά την εξωτερική της εμφάνιση. Όταν φοράει καινούργια ρούχα ή παπούτσια ή κορδέλες στα μαλλιά φαίνεται ότι καμαρώνει και νιώθει πάρα πολύ ωραία. Όποτε φοράει καινούργια ρούχα έρχεται και μου λέει κυρία αυτό είναι καινούργιο και κυρία αυτό είναι καινούργιο. Μου δίνει πλήρη αναφορά για τα καινούργια της ρούχα και παπούτσια ή τα αξεσουάρ της. Οπότε αυτό με κάνει να καταλάβω ότι την ενδιαφέρει πάρα πολύ η εξωτερική της εμφάνιση και δίνει μεγάλη βαρύτητα σε αυτό. Θέλω να πιστεύω ότι έχει γνώση και συνείδηση-συνείδηση του γεγονότος ότι είναι πολύ όμορφη.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Έχει φίλους. Έχει πολλούς φίλους. Συναναστρέφεται και συνομήλικα της παιδιά και μεγαλύτερα της και μικρότερα της, με την ίδια επιτυχία και στις τρεις περιπτώσεις. Και επίσης δεν κάνει διακρίσεις στους φίλους της ως προς το φύλο. Η αγκαλιά της και η καρδιά της είναι ανοιχτή τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια.

Τσακώνεται καθόλου με τους άλλους; Γιατί τσακώνεται όταν συμβαίνει αυτό;

- Η Κ3 δεν έχει τσακωθεί ποτέ ως τώρα με κανέναν. Δεν επιλέγει αυτή την οδό για να λύσει τις διαφορές της και τις διαφωνίες της. Έχει δική της άποψη, έχει λόγο, διαφωνεί με τους άλλους, δεν συμφωνεί στα πάντα μαζί τους

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Η Κ3 είναι αρκετά εκδηλωτική με τα συναισθήματά της. Όταν νιώθει κάτι το εκφράζει και το εξωτερικεύει. Την αγάπη της τη δείχνει και την εκφράζει με αγκαλιές και χάρδια και με όμορφα λόγια. Τη χαρά της τη φωνάζει. Την ακούς να λέει ότι είμαι πολύ χαρούμενη για αυτό το λόγο. Δεν υπάρχει περίπτωση να είναι χαρούμενη και να μην ξέρουμε το λόγο για τον οποίον είναι χαρούμενη. Τη λύπη της και το θυμό της και τη στεναχώρια της θα την καταλάβεις κατευθείαν από την έκφραση του προσώπου της και από τη στάση του σώματος της. Στο πρόσωπό της διαγράφονται όλα της τα συναισθήματα της και όταν νιώθει κάτι από όλα αυτά θέλει οπωσδήποτε να το συζητήσει, θέλει να μιλήσει για αυτό. Θα έρθει δηλαδή

όπου και να βρίσκομαι, θα με ψάξει για να μου πει ότι, κυρία έχω στεναχωρηθεί για αυτό, έχω λυπηθεί για αυτό και τα λοιπά και τα λοιπά. Θέλει να μου πει το κάθε τι για να νιώσει προφανώς πιο ανάλαφρη, θέλει να συζητήσουμε σχετικά με αυτό που νιώθει, να κάνουμε μία κουβέντα πάνω σε κάθε τι που την έχει στεναχωρήσει. Αν της εξηγήσεις κάποια πράγματα, τα δέχεται, τα ακούει και φυσικά στην πορεία τα επεξεργάζεται. Έτσι κυρίως λειτουργεί η Κ3 σε σχέση με τα συναισθήματά της. Δεν αφήνει τίποτα να περάσει έτσι, χωρίς δηλαδή να το συζητήσει, χωρίς να το επεξεργαστεί.

Σας μιλάει για τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και τα βιώματά του;

- Πολύ συχνά μου μιλάει για τα βιώματά της, τα συναισθήματα της και τις εμπειρίες της... Δηλαδή συχνά το κάνει, πολύ συχνά αυτό. Όχι μόνο σε μένα μιλάει αλλά και στην τάξη μέσα, ενώπιον όλων των συμμαθητών της, ζητάει το λόγο για να μας πει πράγματα που έχουν να κάνουν με τη ζωή της. Της αρέσει πολύ να το κάνει αυτό.

Τέλος, η Κ3 είναι ένα παιδί που προσαρμόζεται στις συνθήκες και στις αλλαγές, ενώ είναι σε θέση να τις διαχειριστεί αποτελεσματικά, ενώ η προσαρμογή που εμφανίζει σχετίζεται πάντα με τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος στο οποίο εντάσσεται. Οι αντιδράσεις της σε καταστάσεις που δεν της αρέσουν ή σε πράγματα που την ενοχλούν είναι ήπιες, χωρίς να σημαίνει ότι δεν υφίστανται, ενώ η ίδια είναι σε θέση να τις εκφράσει αποτελεσματικά. Μπορεί να συγκεντρωθεί αποτελεσματικά και να εργαστεί με επιμονή και υπομονή σε ό,τι της ζητείται, με αποτέλεσμα να μπορεί να φέρει εις πέρας τα πράγματα που της ζητούνται να εκτελέσει. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει τα εξής:

Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (πχ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Στις καταστάσεις αυτές είναι πολύ δεκτική και θετική. Φυσικά ξετρελαίνεται με τα νέα ρούχα. Της αρέσει πάρα πολύ να φοράει καινούργια ρούχα και γενικά προσέχει πολύ την εξωτερική της εμφάνιση. Με νέα παιδιά στην τάξη και με νέους δασκάλους δεν έχει κανένα πρόβλημα. Τα δέχεται όλα θετικά, κανονικά. Προσαρμόζεται στις νέες καταστάσεις και γνωρίζει το γεγονός ότι τα πράγματα αλλάζουν.

Κατά πόσο το παιδί προσαρμόζει την αρχική του αντίδραση προς την επιθυμητή από το περιβάλλον και τις συνθήκες κατεύθυνση (πχ. μια συμπεριφορά για την οποία έχει τιμωρηθεί σταθερά μια ή δυο φορές);

- Οι αντιδράσεις της και η συμπεριφορά της είναι απόλυτα προσαρμοσμένες προς την κατεύθυνση που τις έχει υποδείξει το περιβάλλον της, το εκάστοτε περιβάλλον της.

Θα λέγατε πως οι αντιδράσεις του παιδιού σας έχουν μεγάλη ή μικρή ένταση (πχ. όταν δεν συμβαίνει αυτό που ήθελε, όταν του πάρουν το παιχνίδι του, όταν του αρέσει κάτι);

- Οι αντιδράσεις της Κ3 σε όλες αυτές τις περιπτώσεις είναι πολύ ήπιες και ήρεμες. Θα τις χαρακτηρίζα μέτριας προς μικρής έντασης.

Κατά πόσο το παιδί είναι ικανό να παραμένει συγκεντρωμένο σε μια δραστηριότητα;

- Μπορεί να παραμείνει συγκεντρωμένη σε μία δραστηριότητα όση ώρα εκείνη θέλει, όση ώρα θεωρεί ότι χρειάζεται για να πάει το καθετί στο σημείο που θέλει εκείνη. Αν έχει βάλει στόχο να το τελειώσει αυτό που κάνει, θα παραμείνει συγκεντρωμένη σε αυτό μέχρι να το τελειώσει.

8.2.3.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ3 στο σπίτι

Η Κ3 επιδεικνύει παρόμοιες συμπεριφορές και στον χώρο του σπιτιού, καθώς από τη μητέρα της χαρακτηρίζεται ως ένα ανεξάρτητο, ευαίσθητο και δοτικό παιδί, παρόλο που ενδεχομένως κάποιες φορές να επιθυμεί να επικρατήσει η δική της άποψη. Γενικά χαρακτηρίζεται ως ένα εξωστρεφές παιδί, στο οποίο όμως δεν αρέσουν σε μεγάλο βαθμό οι αλλαγές και την ενοχλεί να περνάει απαρατήρητη. Εμφανίζει τάσεις τελειομανίας και επιθυμεί να είναι τέλεια σε όλα, με αποτέλεσμα πολλές φορές να κάνει παρατηρήσεις

στους άλλους. Είναι πολύ βοηθητική και συνεργάσιμη στο σπίτι και οι γονείς της έχουν εμπιστοσύνη για τη συμπεριφορά και τις πράξεις της. Ωστόσο, σαν αρνητικό στοιχείο χαρακτηρίζει η μητέρα της την ευαισθησία της, διότι πολλές φορές οι αντιδράσεις της δεν συνάδουν με τη συνθήκη που τις προκαλούν ή δεν είναι σε θέση να διαχειριστεί συγκρούσεις και επιθυμεί να τις λύσει άμεσα. Ως προς το κοινωνικό της προφίλ χαρακτηρίζεται από πολλές φιλίες και είναι αποδεκτή από τους άλλους, ενώ μπορεί να συνεργαστεί και να κάνει παρέα με παιδιά όλων των ηλικιών, ενώ έχει καλές σχέσεις και με τους ενήλικες. Επίσης, η Κ3 χαρακτηρίζεται ως αυτόνομη και υπεύθυνη από τη μητέρα της, η οποία αναφέρει τα εξής:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Νομίζω ότι εξαρτάται ανάλογα με το ποιον έχει απέναντι της. Γενικά είναι ένα εξωστρεφές άτομο. Σε κάποια πράγματα που ίσως νιώσει ντροπή ή δεν ξέρει καλά τον άνθρωπο που έχει απέναντί της, σίγουρα κλείνεται στον εαυτό της, μέχρι να πάρει το οκ. από εμάς, αν είναι εντάξει να μιλήσει, να πάει και ότι είναι.

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Το αρνητικό χαρακτηριστικό είναι ότι δεν δοκιμάζει πράγματα, δεν της αρέσουν οι αλλαγές, αυτό έχω καταλάβει..... εεεεε..... λέγοντας τώρα πράγματα εννοώ ακόμα και το φαγητό, δραστηριότητες, θέλει γενικά να είναι ένα παιδί που δεν περνάει απαρατήρητο.

Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί σας;

- Την ευαισθησία της. Που δεν είναι απαραίτητα κακό απλά κάποιες φορές με φέρνει κι εμένα σε δύσκολη θέση, γιατί για παράδειγμα στην ενόργανη που πλέον είναι στο αγωνιστικό κομμάτι και τα πέρασε όλα τα στάδια παρά πολύ γρήγορα.... εεεεε..... στεναχωριέται όταν την άσκηση δεν την κάνει τέλεια, στεναχωριέται όταν η δασκάλα θα υψώσει λίγο τον τόνο της φωνής της γιατί πρέπει να προσέξει κάτι παραπάνω.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Άψογη. Από αυτό που βλέπω εγώ και στην πλατεία του χωριού που πάμε... Μπορεί δηλαδή να παίζει το ίδιο καλά και με τους δύο. Έχει μία τάση να προσπαθεί να μάθει πράγματα στους άλλους, όποιο κι αν είναι αυτό...

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Αυτό ξεκάθαρα πάρα πολύ καλά κατακτημένο, από πολύ μικρή ηλικία της είχα εμπιστοσύνη, οπότε δεν έχουμε πρόβλημα σε αυτό κανένα.

Ως προς την αυτοεκτίμηση του παιδιού η μητέρα παρατηρεί ότι χρειάζεται λίγο βελτίωση, διότι πολλές φορές η Κ3 εκφράζει παράπονα για την εικόνα της και θέλει να έχει μια τέλεια εικόνα. Ωστόσο, αυτό δεν την εμποδίζει στο συμμετέχει ενεργά σε πράγματα και να αναπτύσσει σχέσεις, ενώ είναι πολύ φροντιστική προς τους άλλους. Η ευαισθησία της ενδεχομένως μπορεί να της προκαλέσει προβλήματα, αλλά εμφανίζει υψηλά επίπεδα αυτοπεποίθησης και αναγνωρίζει ότι είναι άριστη. Η ίδια επιθυμεί να τα κάνει όλα μόνη της, ωστόσο, υπάρχουν δυσκολίες στο μπάνιο και τη βοηθάει η μητέρα της, ενώ ο μεγαλύτερός της φόβος είναι να μην χάσει την οικογένειά της. Η ανησυχία που προκαλεί η συμπεριφορά της Κ3 στη μητέρα της σχετίζεται με την επιθυμία της να συμπεριφέρονται και οι άλλοι σαν εκείνη και προσπαθεί να το επιτύχει αυτό. Ωστόσο, ακόμα και εάν δεν μπορεί να έχει όσα επιθυμεί όπως εκείνη τα επιθυμεί δεν προκαλεί συγκρούσεις και όταν εμπλέκεται σε αυτές επιλέγει να αποσύρεται. Μάλιστα, η διάθεσή της χαρακτηρίζεται ως θετική και πλέον είναι δεκτική σε νέα πράγματα, σε αντίθεση με το παρελθόν. Ειδικότερα, η μητέρα της αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Κι αυτό θέλει δουλίτσα ...γιατί θεωρεί κάποιες φορές ότι έχει λίγα παραπάνω κιλά, ότι τα πόδια της δεν είναι ωραία γιατί το μπροστινό της δαχτυλάκι μπαίνει λίγο προς τα μέσα, το μεγάλο δάχτυλο. Προσπαθούμε βέβαια με καλτσάκια κι αυτά αλλά λόγω του περιορισμένου χρόνου που έχει δεν μπορεί να τα φοράει εκατό τοις εκατό.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Είναι ευχαριστημένη εκτός κάποια πράγματα που θέλει να διορθώσει. Πού είναι ανεπαίσθητα ας πούμε.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Έχει αυτοπεποίθηση εκατό τοις εκατό. Κι εχθές που την πήρε η γιαγιά της να της πει συγχαρητήρια και «τι να σου πάρω παιδί μου έτσι να σε επιβραβεύσω» κι αυτά, της λέει «Βρε γιαγιά αφού ξέρεις ότι είμαι άριστη, πάντα είμαι άριστη, δεν χρειάζεται να μου πάρεις κάτι».

Φοβάται κάτι σε μεγάλο ή και όχι, βαθμό;

- Ναι, να μη μας χάσει. Και ειδικά μετά το θείο μου, έχουν μονίμως αυτό το άγχος.

Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή του ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά του;

- Αυτό που με προβληματίζει στην συμπεριφορά είναι ότι θέλει να τους κάνει όλους σαν εκείνη. Να είναι όλοι τυπικοί, να συμπεριφέρονται όπως πρέπει, να μιλάνε σωστά και θέλει και ο περίγυρος της, βλέπω εγώ, να έχουνε έτσι την ίδια τάση. Αυτό δεν ξέρω κατά πόσο μπορεί να το καταφέρει βέβαια. Είναι δύσκολο. Της το λέω. Δεν είναι όλοι οι άνθρωποι το ίδιο.

Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις στο παιχνίδι;

- Τις περισσότερες φορές νομίζω φεύγει. Για να μην έρθει σε μεγαλύτερη ρήξη, για να μη μιλήσει άσχημα, που δεν θέλει, προτιμάει να λείπει.

Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (π.χ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Αυτό που τη διακατέχει σε αλλαγές, ακόμα κι όταν αλλάζουμε και πάμε ταξίδι είναι το άγχος. Έχει άγχος. Έχει άγχος και με τη γυμναστική, αν θα τα πάει καλά σε μία καινούρια άσκηση, έχει άγχος τι δασκάλα θα μου τύχει φέτος, με ποιους συμμαθητές θα είμαι αλλά άγχος όμως που μου το λέει, το εξηγούμε, το δουλεύουμε και φεύγει. Είναι διαχειρίσιμο δηλαδή προς το παρόν.

8.2.3.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων της Κ3

Οι αποτυπώσεις της Κ3 συνάδουν με όσα ανέφεραν για εκείνη η εκπαιδευτικός και η μητέρα της και καταδεικνύουν ένα παιδί που είναι χαρούμενο, αλλά με μειωμένα επίπεδα αυτοεκτίμησης. Αρχικά, στο πρώτο ιχνογράφημα που αφορούσε τον εαυτό της, η Κ3 δημιούργησε μια πολύ χαρούμενη εικόνα με χρώματα και διάφορα στοιχεία που πετάνε γύρω της, τα οποία έχουν και ανθρώπινη μορφή, στοιχείο που δύναται να σχετίζεται με το επάγγελμα της μητέρας της που είναι αεροσυνοδός. Η ίδια βρίσκεται στο έδαφος και έχει τεντώσει τα χέρια της προς τα πάνω, ενώ σαν πρόσωπο δεν καταλαμβάνει μεγάλο μέρος της ζωγραφιάς και δεν βρίσκεται στο κέντρο, στοιχείο που αποτυπώνει ότι ενδεχομένως κάποιες φορές δεν είναι στο επίκεντρο όσο επιθυμεί η ίδια. Αντίστοιχες εικόνες διαθέτει και το ιχνογράφημα από το σπίτι, όπου η ίδια και ο αδερφός της είναι πολύ μικροί σε σχέση με το χαρτί και υπάρχει πολύς χώρος γύρω τους. Τα χρώματα είναι και πάλι έντονα, ενώ τα πρόσωπα που έχει σχεδιάσει είναι χαρούμενα.

Ιχνογράφημα 1^ο της Κ3: «Όταν είμαι μόνη μου».

Ιχνογράφημα 2^ο της Κ3: «Ο εαυτός μου όταν είμαι στο σπίτι μου».

Ιχνογράφημα 3ο της Κ3: «Εγώ στο σχολείο».

Το τρίτο ιχνογράφημα σχετίζεται με την ίδια στον χώρο του σχολείου, όπου και έχει επιλέξει να αποτυπώσει τον εαυτό της και μία φίλη της/συμμαθήτριά της, δίπλα-δίπλα και σχεδόν πανομοιότυπες, στοιχείο που συνάδει με τις αναφορές της μητέρας της ότι επιθυμεί όλοι να είναι σαν εκείνη. Τα δύο παιδιά στη ζωγραφιά βρίσκονται στο κέντρο και έχουν έντονα χρώματα, ενώ στα πρόσωπά τους υπάρχει χαμόγελο και τα χέρια τους είναι τεντωμένα, αλλά δεν πιάνονται. Η αποτύπωση αυτή αποδεικνύει τη στενή σχέση που έχουν, αλλά ότι υπάρχει και ο κατάλληλος χώρος να συσχετιστούν και με άλλα παιδιά. Τέλος, και πάλι οι φιγούρες είναι αρκετά μικρές σε σχέση με τον χώρο του χαρτιού, στοιχείο που ενδεχομένως αποτυπώνει ελλείμματα στην αυτοεκτίμηση και στην αντίληψη του εαυτού.

8.2.3.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ3

Με βάση τα παραπάνω η Κ3 είναι ένα παιδί που επιθυμεί να βρίσκεται στο επίκεντρο και προσπαθεί σημαντικά για αυτό. Υπάρχουν ελλείμματα στην αυτοεκτίμησή της παρόλο που έχει επίγνωση των δυνατοτήτων της, τα οποία εμφανίζονται μέσω της επιθυμίας της να είναι τέλεια και να τα κάνει όλα όπως πρέπει. Οι σχέσεις με τους συνομηλίκους της είναι καλές και έχει αναπτύξει φίλιες, ωστόσο σαν βασικό αρνητικό από τη μητέρα της τονίζεται η επιθυμία και οι άλλοι να φέρονται όπως η ίδια. Δεν δημιουργεί προβλήματα που να χρήζουν ειδικής ή δύσκολης διαχείρισης, όμως βιώνει άγχος σχετικά με τους γονείς της και τον τρόπο που τη βλέπουν οι άλλοι, αλλά και με τις δραστηριότητες τις οποίες καταπιάνεται.

8.2.3.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ3

Σύμφωνα με τα παραπάνω η μεγαλύτερη δυσκολία της Κ3 σχετίζεται με την ανάγκη της να είναι τέλεια και το άγχος που βιώνει προς αυτό και τον φόβο της μη χάσει τους

γονείς της, πιθανόν λόγω της δουλειάς που κάνουν. Μέσω των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων αναμένεται η Κ3 να βελτιώσει την αυτοεκτίμησή της και να διαχειριστεί τα λάθη της, ως στοιχεία που εξελίσσουν τα άτομα. Επίσης, αναμένεται να μάθει να αποδέχεται πλήρως τη διαφορετικότητα των άλλων και να μην επιχειρεί να τους προτρέπει να φέρονται όπως εκείνη.

8.2.4. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού Κ4

8.2.4.1. Γενικές πληροφορίες για την Κ4

Η Κ4 είναι ένα παιδί ηλικίας 8 ετών που φοιτά στη Β΄ Δημοτικού. Είναι το μεγαλύτερο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας, όπου ο μπαμπάς είναι μελισσοκόμος και η μητέρα ιδιωτική υπάλληλος. Χαρακτηρίζεται ως ένα ήρεμο και γαλήνιο παιδί, με στοιχεία εσωστρέφειας και εξωστρέφειας, ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται. Είναι αρκετά μοναχική και κάποιες φορές επιλέγει να μένει μόνη της, ωστόσο όταν βρίσκεται σε περιβάλλοντα και σε παρέες που αισθάνεται άνετα είναι αρκετά εξωστρεφής και παίζει με τους φίλους και τους συμμαθητές της. Η συμπεριφορά της στο σχολείο είναι υποδειγματική, ενώ στο σπίτι χαρακτηρίζεται ως ένα παιδί που έχει απαιτήσεις και μπορεί να εκδηλώσει τον θυμό της όταν δεν μπορεί να λάβει αυτό που επιθυμεί. Προσαρμόζεται στις συνθήκες και στις καταστάσεις και δεν εκδηλώνει αρνητικές ή επιθετικές συμπεριφορές προς τους άλλους. Οι σχέσεις με τους φίλους και τους συμμαθητές χαρακτηρίζονται ως ήρεμες και δεν υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ τους που μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα.

8.2.4.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της Κ4

8.2.4.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ4 στο σχολείο

Στο σχολικό περιβάλλον η Κ4 προσαρμόζεται και ακολουθεί τους κανόνες που τίθενται, ενώ δεν εμπλέκεται σε συγκρούσεις με τους συμμαθητές της. Κάποιες φορές επιλέγει τη μοναχικότητα, χωρίς να σημαίνει ότι αποσύρεται ή απομονώνεται από όσα συμβαίνουν, αλλά επιλέγει να περνάει και χρόνο μόνη της. Δεν προκαλεί προβλήματα εντός ή εκτός τάξης, ενώ οι σχέσεις με τους συμμαθητές της και τους ενήλικες χαρακτηρίζονται αρμονικές. Είναι υπεύθυνη και ανεξάρτητη και είναι σε θέση να εργάζεται για να φέρει εις πέρας τις σχολικές της δραστηριότητες, ενώ επιδεικνύει σεβασμό σε όλους τους συμμαθητές της. Παρόλα αυτά είναι σε θέση να εκφράσει τις απόψεις της και να τις υποστηρίξει στους άλλους, χωρίς να χάνει τον σεβασμό και την ηρεμία της. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει τα εξής:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Η Κ4 μπορώ να πω ότι είναι τόσο εσωστρεφής, όσο και εξωστρεφής. Δηλαδή παρουσιάζει και τις δύο καταστάσεις αυτές. Περισσότερο είναι εσωστρεφής ενώ αρκετά συχνά συμμετέχει έτσι και σε παρέες και σε παιχνίδια και θέλει να μοιράζεται πράγματα, δραστηριότητες κ.α. Σχετικά με το εσωστρεφές της κομμάτι, τη βλέπω πολλές φορές όταν στα διαλείμματα για παράδειγμα παίζει μόνη της και κάνει ξέρω γω ισορροπία πάνω στο πεζούλι της αυλής, κάνει γυμναστική μόνη της, δηλαδή κάνει τούμπες, ρόδα, κατακόρυφο, διάφορες κινήσεις έτσι ακροβατικές... Μπορεί να είναι και πολύ συγκεντρωμένη στον εαυτό της και να αντιλαμβάνεται το τι συμβαίνει γύρω της.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Η συμπεριφορά της Κ4 στην τάξη είναι υποδειγματική θα μπορούσα να πω με σιγουριά. Το λέω αυτό χωρίς ίχνος ενδοιασμού, είναι υποδειγματική συμπεριφορά της. Είναι ήρεμη, προσέχει, είναι υπεύθυνη. Όταν συντρέχει λόγος ή συμβαίνει οτιδήποτε εντός αλλά και εκτός της αίθουσας μας, παίρνει μέρος, έχει άποψη πολύ ξεκάθαρη, λέει την άποψή της, τεκμηριώνει την άποψή της και είναι έτσι ένα πάρα πολύ δυναμικό παιδί μες στην τάξη, χωρίς η ίδια να δημιουργεί εντάσεις ή προβλήματα.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Η συμπεριφορά της Κ4 στην τάξη είναι υποδειγματική θα μπορούσα να πω με σιγουριά. Το λέω αυτό χωρίς ίχνος ενδοιασμού, είναι υποδειγματική συμπεριφορά της. Είναι ήρεμη, προσέχει, είναι υπεύθυνη. Όταν συντρέχει λόγος ή συμβαίνει οτιδήποτε εντός αλλά και εκτός της αίθουσας μας, παίρνει μέρος, έχει άποψη πολύ ξεκάθαρη, λέει την άποψή της, τεκμηριώνει την άποψή της και είναι έτσι ένα πάρα πολύ δυναμικό παιδί μες στην τάξη, χωρίς η ίδια να δημιουργεί εντάσεις ή προβλήματα.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Η Κ4 είναι και αυτόνομη, δηλαδή μπορεί να εξυπηρετήσει τον εαυτό της σε όλα και όχι μόνο τον εαυτό της, αλλά πολλές φορές βοηθάει και άλλα παιδιά που χρειάζονται βοήθεια, όσον αφορά τη δική τους αυτονομία. Είναι και υπεύθυνη με την έννοια ότι φέρει εις πέρας τις εργασίες της.

Η Κ4 επιδεικνύει σημαντική προσαρμοστικότητα στις νέες καταστάσεις και δεν παραπονιέται για αυτές, ενώ είναι δεκτική στο να δοκιμάσει νέα πράγματα. Είναι θετική στη συνεργασία με τους άλλους και της αρέσει να εργάζεται ομαδικά. Τα επίπεδα συγκέντρωσής της είναι υψηλά και είναι σε θέση να εργάζεται αποτελεσματικά για να επιτύχει όσα πρέπει, ενώ όταν χρειάζεται βοήθεια τη ζητάει και αναγνωρίζει ότι δεν κατέχει όλες τις γνώσεις. Υπακούει, επίσης, στους κανόνες που έχουν τεθεί και δεν αντιδράει όταν χρειάζεται να εργαστεί για πολλή ώρα σε κάτι, ενώ μένει συγκεντρωμένη μέχρι την ολοκλήρωση των εργασιών που της έχουν ανατεθεί. Πιο συγκεκριμένα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει τα εξής:

Συνεργάζεται καλά μαζί σας; Ακολουθεί τους κανόνες που έχουν τεθεί στο σχολείο;

- Συνεργάζεται άψογα μαζί μου και στα πλαίσια της τάξης και ακολουθεί 100% τους κανόνες του σχολείου. Επίσης παρακινεί και τους άλλους και τους νουθετεί ως προς το πόσο σημαντικό είναι να τηρούν και να ακολουθούμε όλοι τους κανόνες του σχολείου.

Ποια πιστεύετε ότι είναι η διάθεση του για το σχολείο και για τη μάθηση γενικότερα;

- Η διάθεσή της για το σχολείο είναι πάρα πολύ θετική και για τη μάθηση επίσης. Είναι πάρα πολύ θετική η διάθεση της. Αυτό τουλάχιστον δείχνει η συγκέντρωση της στην ώρα των μαθημάτων. Αυτό δείχνει ότι έχει διάθεση για να μάθει, καθώς επίσης και το γεγονός ότι ρωτάει. Ρωτάει για τα πάντα και για οτιδήποτε δεν γνωρίζει.

Κατά πόσο το παιδί τα καταφέρνει με ευκολία να κάνει κάποιο έργο ρουτίνας μένοντας ακίνητο για μεγάλο χρονικό διάστημα;

- Στις δραστηριότητες ρουτίνας μέσα στην τάξη είναι πάρα πολύ καλή και ως προς το χρόνο και ως προς το έργο. Ανταποκρίνεται δηλαδή μία χαρά, τα καταφέρνει με ευκολία σε όλες τις πράξεις ρουτίνας μες στην τάξη. Ναι, μπορεί να μείνει ακίνητη και συγκεντρωμένη για όσο διάστημα χρειαστεί, ώστε να φέρει εις πέρας αυτό που έχει ξεκινήσει να κάνει.

Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (πχ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Η Κ4 είναι πάρα πολύ θετική σχετικά με τις νέες καταστάσεις. Δηλαδή όταν θα πάμε εκδρομή, όταν θα κάνουμε κάτι διαφορετικό στο σχολείο, όταν θα κάνουμε μία εκδήλωση, όταν θα πρέπει να κάνουμε μία γιορτή, σε όλες αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν μέσα στο χρόνο, είναι πάρα πολύ θετική η αντίδραση της. Συμμετέχει, θέλει να συμμετέχει σε οτιδήποτε από αυτά γίνεται, όποτε και να γίνεται. Θέλει να συμμετέχει ενεργά σε όλα αυτά και ζητάει να της ανατεθούν και σχετικές αρμοδιότητες και υπευθυνότητες. Είναι

πρωτεργάτρια σε όλα αυτά. Έχει την άποψη της, λέει και τη γνώμη της και της αρέσει πάρα πολύ να εμπλέκεται σε κάθε είδους τέτοιες συλλογικές δραστηριότητες.

Κατά πόσο το παιδί προσαρμόζει την αρχική του αντίδραση προς την επιθυμητή από το περιβάλλον και τις συνθήκες κατεύθυνση (πχ. μια συμπεριφορά για την οποία έχει τιμωρηθεί σταθερά μια ή δυο φορές).

- Η συμπεριφορά της είναι προσαρμοσμένη προς την επιθυμητή από το περιβάλλον κατεύθυνση 100%. Προσαρμόζεται. Ακόμα δηλαδή και αν μέσα της μπορεί να διαφωνεί, εφόσον θα τεθεί ένας όρος, ένας κανόνας ή μία συγκεκριμένη συμπεριφορά, εφόσον τεθεί αυτό από το σχολείο ή από τη δασκάλα της ή από τη διευθύντρια ξέρω γω στο σχολείο, θα το τηρήσει, σίγουρα θα το τηρήσει. Μπορεί να ρωτήσει να της αιτιολογηθεί το γιατί και στη συνέχεια θα το τηρήσει.

8.2.4.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ4

Η Κ4 εμφανίζει ένα υψηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης, καθώς είναι σε θέση να διαχειριστεί αποτελεσματικά τις καταστάσεις που προκύπτουν με τους άλλους, χωρίς αυτό να επηρεάζει την ίδια. Δεν δείχνει να προσβάλλεται όταν της γίνονται παρατηρήσεις και μπορεί να αποδεχθεί την παρατήρηση για να βελτιωθεί. Έχει πολλά ενδιαφέροντα που τη βοηθάνε να συμμετέχει ενεργά σε διάφορες δραστηριότητες, αλλά και να βρίσκει κοινά στοιχεία με τους συμμαθητές της. Είναι σε θέση να εκφράσει ανοιχτά τη γνώμη της και εμφανίζει σημαντική επίγνωση για τον εαυτό της και την εικόνα της, παρόλο που δεν ασχολείται ιδιαίτερα με αυτή. Οι σχέσεις της με τους άλλους είναι καλές και χαρακτηρίζονται από ηρεμία, είτε είναι συνομήλικοι είτε είναι ενήλικες, ενώ αναγνωρίζει και τις δυνατότητές της στα μαθήματα και ζητάει τη βοήθεια όταν τη χρειάζεται. Είναι αρκετά δημοφιλής και ανεξάρτητη, ενώ έχει επίγνωση ότι οι γνώσεις της δεν σχετίζονται με τον γραπτό της λόγο, τον οποίο και προσπαθεί να βελτιώσει. Ωστόσο, η Κ4 δεν εκφράζει εύκολα τα συναισθήματά της και δεν υπάρχει καθαρή αποτύπωση αυτών στις συμπεριφορές της. Πιο συγκεκριμένα, είναι σε θέση να μιλήσει για τα συναισθήματά της εάν αισθανθεί άνετα, αλλά αυτά δεν μπορούν να συσχετιστούν με τις συμπεριφορές της. από την άλλη μεριά επιθυμεί να μιλήσει για πράγματα που την απασχολούν και να μοιραστεί τις εμπειρίες της. Πιο συγκεκριμένα, η εκπαιδευτικός ως προς τα παραπάνω αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Ως προς την αυτοεκτίμηση της θεωρώ ότι έχει υψηλό έτσι επίπεδο αυτοεκτίμησης, διότι παρατηρώ ότι ούτε θυμώνει, ούτε τσαντίζεται, ούτε συγκρούεται, όταν ξέρω γω της πει κάποιος δεν σε θέλουμε για λίγο στην παρέα, γιατί θέλουμε να πούμε μυστικά. Αποσύρεται διακριτικά και χωρίς να δημιουργήσει κανένα θέμα. Επίσης έχει προσωπικό λόγο, έχει προσωπική φωνή, έχει άποψη, έχει επιχειρήματα. Οτιδήποτε και να της πει κάποιος δεν υπάρχει περίπτωση να νιώσει ότι προσβάλλεται ότι ξέρω γω αντιμετωπίζεται με άσχημο τρόπο, δεν ερμηνεύει έτσι συμπεριφορές ξέρω γω που άλλα παιδιά θα τις παρεξηγούσαν. Απαντάει στα πάντα με βεβαιότητα, με αποφασιστικότητα και με επιχειρηματολογία.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Για την εξωτερική της εμφάνιση δεν έχω ακούσει ποτέ να έχει εκφράσει κάποια άποψη, είτε θετική είτε αρνητική. Νομίζω ότι γνωρίζει ότι είναι αρκετά όμορφη, γιατί είναι αρκετά όμορφη, όμως αν και νομίζω ότι το γνωρίζει, δεν το έχει πάρει πάνω της. Δεν αναφέρεται ποτέ στην εξωτερική της εμφάνιση, αλλά νομίζω ότι γνωρίζει πως διαθέτει όμορφη εξωτερική παρουσία, γιατί είναι ένα παιδί έτσι με πολύ υψηλή αντίληψη του πώς είναι και πώς έχουν τα πράγματα.

Τσακώνεται καθόλου με τους άλλους; Γιατί τσακώνεται όταν συμβαίνει αυτό;

- Η Κ4 δεν τσακώνεται ποτέ. Δεν την έχω δηλαδή δει ποτέ να τσακώνεται όλο αυτό το διάστημα που είμαστε μαζί. Αν και ακούγεται αλλά και είναι σπάνιο, είναι αληθινό. Δεν

τσακώνεται. Απλά προσπαθεί μέσα από συζήτηση, μέσα από το να εμπλέξει εμένα ή τους άλλους συναδέλφους σε κάποιο θέμα που πιθανόν την απασχολεί, προσπαθεί μέσα από τη συζήτηση όπως είπα και πριν να διευθετήσει τα θέματα, που είτε υπάρχουν μεταξύ εκείνης και των φίλων της, είτε να βρει μία λύση, μέσω της οδού του διαλόγου.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Η Κ4 γνωρίζει πάρα πολύ καλά, έχει αντίληψη του ότι είναι αρκετά καλή. Είναι πολύ καλή μαθήτρια, γνωρίζει ότι διαβάζει, γνωρίζει δηλαδή έχει πλήρη συναίσθηση και συνείδηση της συμπεριφοράς της. Το μοναδικό της έτσι μειονέκτημα είναι σε σχέση με την ανάγνωση, το γεγονός δηλαδή ότι πρέπει στο σπίτι της να κάνει πολλές φορές εξάσκηση του κειμένου της ημέρας, για να κάνει μετά ανάγνωση με καλή ροή στην τάξη. Το γνωρίζει αυτό, το προσπαθεί και όσο περνάει ο καιρός σε σχέση δηλαδή με την αρχή της χρονιάς, η ανάγνωση της έχει βελτιωθεί και ολοένα και βελτιώνεται.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Σχετικά με την εκδήλωση των συναισθημάτων της η αλήθεια είναι πως η Κ4 δεν είναι πολύ εκφραστική. Δεν εκφράζεται έτσι έντονα και με έμφαση σε σχέση με τα συναισθήματα της. Δηλαδή ούτε θα κάνει μορφασμούς, ούτε θα πάρει ξέρω γω εκφράσεις στο πρόσωπο έτσι πολύ εμφανείς των συναισθημάτων που νιώθει.

8.2.4.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ4 στο σπίτι

Παρόμοιες αναφορές υπάρχουν για την Κ4 και για το πλαίσιο του σπιτιού, όπου η Κ4 αναφέρεται ως ένα παιδί εσωστρεφές ή εξωστρεφές ανάλογα με τις συνθήκες που υπάρχουν. Η μητέρα της Κ4 αναφέρει ότι υπάρχουν περιπτώσεις επίσης, όπου η ίδια επιδεικνύει έντονη επιμονή και είναι θετικό στοιχείο, αλλά και περιπτώσεις, όπου η επιμονή της σχετίζεται με κάτι που επιθυμεί να επιτύχει ακόμα και εάν υπάρχει απαγόρευση από τους γονείς της. Ως προς τις κοινωνικές σχέσεις χαρακτηρίζεται ένα παιδί με καλές σχέσεις και φίλους, ενώ αντίστοιχα καλές σχέσεις έχει και με τους ενήλικες. Ως προς την αυτονομία και την ανεξαρτησία της υπάρχουν και πάλι περιπτώσεις που επιδεικνύει υπευθυνότητα και αυτονομία και φορές που δεν εμφανίζει την ίδια συμπεριφορά. Ασχολείται, επίσης, με αρκετά πράγματα που της αρέσουν και υπάρχει πληθώρα ενδιαφερόντων και για τον λόγο αυτό υπάρχει εναλλαγή στα πράγματα που επιλέγει να κάνει. Η μελέτη της στο σπίτι, ωστόσο, δεν σχετίζεται με τον τρόπο που εργάζεται πάντα στο σχολείο, καθώς υπάρχουν φορές που η ίδια αρνείται να την ολοκληρώσει επιδεικνύοντας σημάδια «τεμπελιάς». Ειδικότερα, η μητέρα της αναφέρει τα εξής:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Είναι αναλόγως τις περιπτώσεις, δεν λέω ούτε ότι είναι εσωστρεφής, ούτε εξωστρεφής. Είναι αναλόγως την περίπτωση, είναι και η στάση της.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σπίτι;

- Είναι αναλόγως τις μέρες μας. Έχουμε τα πάνω μας, έχουμε τα κάτω μας, πιστεύω όπως όλοι.

Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί σας;

- Λίγο με το διάβασμα, λίγο με το διάβασμα. Αυτό. Δηλαδή κάποιες φορές πρέπει λίγο να ψηλώσω τον τόνο της φωνής για να τα κάνουμε. Δηλαδή μπορεί να είναι μισή ώρα η δουλειά μας, όταν είμαστε σε μία κακή μέρα ή είναι κουρασμένη, δεν ξέρω, μπορεί να κρατήσει και δύο ώρες αυτή η μισή ώρα που έχουμε.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Νομίζω είναι πάρα πολύ κοινωνική. Καμιά φορά μου παραπονιέται με τους συνομηλίκους της, ότι δεν την παίζουν, δηλαδή πράγματα φυσιολογικά για την ηλικία τους. Όχι δεν έχουμε κάτι σοβαρό, κάτι ιδιαίτερο...

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Τέλεια. Πολύ καλή, όπως σας είπα είναι πολύ κοινωνική τα βρίσκει, δεν έχουμε όριο στην ηλικία μπορεί να είναι 80 χρόνων που είναι ο προπάππους της και κάνουν κουβέντες φοβερές ατελείωτες μέχρι την ανιψιά μου το μωρό. Δεν έχουμε όριο στην ηλικία.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Κάποιες φορές τεμπελιάζει μπορώ να πω όμως ότι είναι αυτόνομη όταν θέλει. Γιατί όταν θέλει όπως είπα, το κάνει, όταν όμως τεμπελιάζουν τα περιμένει όλα από μένα. Είναι υπεύθυνη ναί. Δηλαδή όταν έχουμε τα εξωσχολικά μας για τα σχολικά θα φροντίσει να τα τακτοποιεί, άλλες φορές όταν είναι κουρασμένη τη βοηθάω, δεν μπορώ να πω, αλλά νομίζω ότι είναι υπεύθυνη.

Η Κ4 γενικά επιδεικνύει συμπεριφορές που καταδεικνύουν ότι έχει αυτοεκτίμηση και λαμβάνει αντίστοιχα αρκετή ενθάρρυνση από τους γονείς και επιβεβαίωση για την εξωτερική της εμφάνιση. Με τον αδερφό της έχει καλή σχέση, ωστόσο υπάρχουν συγκρούσεις σε περίπτωση που εμπλακεί ο ένας στα πράγματα του άλλου, ωστόσο, η Κ4 προσπαθεί να αποφεύγει τις συγκρούσεις αυτές. Οι παρέες της διαθέτουν και τα δύο φύλα και έχει καλές σχέσεις με τους φίλους και τους γονείς της. Η ίδια διαθέτει αντίληψη των σχολικών της επιδόσεων και των αδυναμιών που έχει, ενώ έχει αρχίσει να εκφράζει τις φοβίες που τη διακατέχουν, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν και της προκαλούν φόβο, όπως για παράδειγμα ο βιασμός. Η Κ4 είναι σε θέση να εκφράσει τα συναισθήματά της και να συζητήσει για αυτά, ενώ επιδεικνύει και στιγμές όπου θέλει να τραβήξει την προσοχή από τους άλλους, παρόλο που οι συμπεριφορές αυτές δεν είναι σε μεγάλο βαθμό. Είναι σε θέση να συγκεντρωθεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα όταν της αρέσει αυτό με το οποίο ασχολείται, αλλά δηλώνει ότι κουράζεται εύκολα, όταν χρειάζεται να διαβάσει και να ασχοληθεί αρκετή ώρα με τη μελέτη της. Σε νέες καταστάσεις επιδεικνύει ενθουσιασμό και επιθυμεί να εμπλέκεται σε αυτές, ενώ επιδεικνύει και προσαρμοστικότητα όταν υπάρχουν αλλαγές, αλλά όταν δεν της αρέσει κάτι που της επιβάλλεται λόγω των συνθηκών ενδεχομένως να επιδειξει μια εναντίωση και μια ευαισθησία ως προς αυτό. Τέλος, στις αντιδράσεις της χαρακτηρίζεται ως ένα παιδί με ήπιες αντιδράσεις που μπορεί να συζητήσει όσα την ενοχλούν. Ειδικότερα, η μητέρα της αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Δεν..... Προσπαθώ εγώ να την ενθαρρύνω γενικά σε ότι κάνει. Δεν μου έχει δείξει κάτι, να υποτιμά τον εαυτό της ήνομίζω δεν έχουμε κάποιο θέμα πάνω σε αυτό.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Δεν έχει πει πολύ. Ποτέ δεν λέει κάτι. Εγώ βέβαια τη λέω συνέχεια κούκλα μου, κουκλάκι μου, μπιμπελό μου, όλα αυτά. Εντάξει όλες οι μαμάδες νομίζω βλέπουν το παιδί τους το πιο όμορφο, αλλά εγώ νομίζω ότι είναι η Ελευθερία, ότι είναι όμορφη. Καμιά φορά όταν βάλουμε ένα καινούργιο ρούχο ή φόρεμα μου λέει «Μαμά είμαι όμορφη;» Θέλει επιβεβαίωση. Ενώ πάει βλέπει, καθρεπτίζεται, αυτά, θέλει την επιβεβαίωσή της.

Τι είναι αυτό που θα θέλατε να βελτιώσετε στην σχέση σας με το παιδί σας;

- Όχι, κάτι συγκεκριμένο δεν έχουμε. Μόνο όταν θέλει αυτή κάτι να της περνάει με το θέλοντας και μη, εκεί λίγο κάποιες φορές δεν ξέρω πώς να το διαχειριστώ. Αν πρέπει να φωνάζω, αν πρέπει να πράξω κάπως αλλιώς. Αυτό μόνο. Αλλά δόξα το Θεό μέχρι τώρα βρίσκουμε πάντα μία λύση.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Νομίζω ότι ξέρει ότι είναι καλή. Ξέρει ότι είναι καλή. Αυτό. Το ξέρει.

Σας μιλάει για τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και τα βιώματά του;

- Για τα πάντα μου μιλάει . Και για το σχολείο και για τα εξωσχολικά και για τους φίλους. Για όλα. Από μόνη της. Κάποιες φορές τη ρωτάω κι εγώ. Γιατί όταν δε μιλάει ανησυχώ. Αλλά συνήθως μου τα λέει μόνη της.

Κατά πόσο το παιδί κάθεται κάπου ήσυχα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ασχολείται με ένα έργο ή προτιμά να αναζητά την ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα;

- Όταν ασχολείται ας πούμε με κάτι καθαρά δικό της, της αρέσει ας πούμε-στον ελεύθερο χρόνο προσπαθώ να φτιάξουμε κάποιο πάζλ ή να κάνουμε κάποιες δραστηριότητες στο σπίτι που προσπαθώ να τους απασχολώ- όταν δυσκολεύεται μου ζητάει βοήθεια. Όταν δω όμως ότι είναι κάτι εύκολο, θα σηκωθώ να κάνω κάτι, να φαίνεται ότι εγώ είμαι απασχολημένη και δεν μπορώ κι όταν δεν της αφήνω περιθώριο το λύνει μόνη της. Όταν όμως είναι κάτι που όντως μπορεί να τη δυσκολένει, γενικά θα τη βοηθήσω. Εκεί που πρέπει εγώ να επέμβω, το κάνω. Και στα μαθήματα ακόμα, όταν ξέρω ότι μπορεί να το βρει δεν τη βοηθάω. Αλλά όταν είναι κάτι που μπορεί όντως να μην το ξέρει, θα τη βοηθήσω εκεί.

Θα λέγατε πως οι αντιδράσεις του παιδιού σας έχουν μεγάλη ή μικρή ένταση (πχ. όταν δεν συμβαίνει αυτό που ήθελε, όταν του πάρουν το παιχνίδι του, όταν του αρέσει κάτι);

- Είναι συζητήσιμη. Εντάξει έχουμε τις αντιδράσεις μας είναι όμως συζητήσιμη και ευτυχώς και κάτι ακραίο δεν κάνει. Μπορεί να στεναχωρηθεί αλλά θα καταλάβει.

Κατά πόσο το παιδί τα παρατάει δύσκολα ή εύκολα όταν ασχολείται με κάτι στο οποίο αντιμετωπίζει δυσκολία (πχ. όταν μαθαίνει κάτι καινούργιο που το ενδιαφέρει αλλά παράλληλα το δυσκολεύει);

- Δεν τα παρατάει εύκολα. Αλλά είναι αναλόγως το βαθμό δυσκολίας και πάνω σε τι. Κι εκεί θα επέμβω εγώ αν κρίνω ότι πρέπει να τη βοηθήσω πάνω σε κάτι.

8.2.4.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων

Τα ιχνογραφήματα που έχει δημιουργήσει η Κ4 έχουν έντονα χρώματα και καθαρές αποτυπώσεις των χώρων που της έχουν ζητηθεί να σχεδιάσει. Αρχικά, στο ιχνογράφημα που αποτυπώνει τον εαυτό της όταν είναι μόνη της έχει δημιουργήσει τον εαυτό της έξω από το σπίτι και η ίδια βρίσκεται χαρούμενη όπως διαφαίνεται από την έκφραση του προσώπου της σε εξωτερικό χώρο. Έχει τεντωμένα χέρια και πάνω από το σπίτι της έχει δημιουργήσει μία πεταλούδα. Το ιχνογράφημα αυτό καταδεικνύει ότι πιθανόν αισθάνεται εντάξει όταν δεν βρίσκεται στο σπίτι της και δεν την ενοχλεί να είναι μακριά από αυτό, γνωρίζοντας ότι της παρέχει ασφάλεια.

Ιχνογράφημα 1^ο της Κ4: «Όταν είμαι μόνη μου».

Στη συνέχεια, στο ιχνογράφημα που της ζητήθηκε να αποτυπώσει τον εαυτό στον χώρο του σπιτιού, η Κ4 δημιούργησε μια πολύ μικρή αποτύπωση του εαυτού της μέσα σε αυτό, αλλά τοποθέτησε τον εαυτό της σε έναν χώρο όπου υπάρχει στο σπίτι και μπορεί να είναι μόνη της. Πιθανόν, στο σπίτι της αισθάνεται ότι είναι μικρή, αλλά η τοποθέτησή της μέσα στον χώρο του σπιτιού καταδεικνύει ότι επιθυμεί να βρίσκεται εκεί. Ωστόσο, το ιχνογράφημα του εαυτού της δεν είναι καθαρό, καθώς δεν διακρίνεται ούτε τι κάνει ούτε χαρακτηριστικά του προσώπου και των συναισθημάτων της. Η χρωματιστή βροχή, επίσης, ενδεχομένως αποτυπώνει στοιχεία που υπάρχουν έξω από το σπίτι και από τα οποία η ίδια μπορεί να προστατευτεί όντας στον χώρο του σπιτιού. Η αποτύπωση αυτή συνάδει με όσα ανέφερε η μητέρα της για τις φοβίες που έχει που σχετίζονται με στοιχεία έξω από το σπίτι.

Ιχνογράφημα 2^ο της Κ4: «Ο εαυτός μου όταν είμαι σπίτι μου».

Τέλος, στο ιχνογράφημα του εαυτού της στον χώρο του σχολείου, η ίδια έχει τοποθετήσει τον εαυτό της και τη φίλη σε ένα θρανίο και δίπλα τους την εκπαιδευτικό της τάξης. Και τα τρία πρόσωπα έχουν ίδια χαρούμενη έκφραση και έχουν τεντωμένα τα χέρια. Η αποτύπωση της εκπαιδευτικού στη ζωγραφιά και της φίλης αποδεικνύει τις καλές σχέσεις που έχει αναπτύξει μαζί τους, ενώ η ίδια βρίσκεται στο κέντρο του χαρτιού, στοιχείο που αποδεικνύει ότι αισθάνεται ασφάλεια και σημαντική στον χώρο αυτό.

Ιχνογράφημα 3^ο της Κ4: «Εγώ στο σχολείο».

8.2.4.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ4

Με βάση τις πληροφορίες από το περιβάλλον της Κ4, η ίδια έχει στοιχεία που αποδεικνύουν ότι έχει αυτοεκτίμηση και επίγνωση του ρόλου της και του εαυτού της και είναι σε θέση να προσαρμοστεί στα περιβάλλοντα που εντάσσεται. Είναι ένα παιδί που λαμβάνει υποστήριξη και έχει καλές σχέσεις με τους άλλους, αλλά ενδεχομένως κάποιες φορές να επιλέξει και η ίδια τη μοναξιά. Εμπλέκεται σε αρκετές δραστηριότητες και είναι δεκτική στο να δοκιμάσει νέα πράγματα σε όλα τα επίπεδα, ενώ ακόμα και τις δυσκολίες της μπορεί να τις διαχειριστεί και να αναγνωρίσει ότι χρειάζεται βοήθεια. Έχει καλές σχέσεις τόσο με τους συνομηλίκους, όσο και με τους ενήλικες, ενώ επιδεικνύει επιμονή σε ό,τι καταπιάνεται.

8.2.4.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ4

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεν διαφαίνεται να υπάρχει κάποια σημαντική δυσκολία στην Κ4, εκτός από τους φόβους που εκφράζει και τη δυσκολία στη μάθηση που επιδεικνύει κάποιες φορές, τα οποία είναι σε θέση να διαχειριστούν και να αντιμετωπιστούν μέσω των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων. Πιο συγκεκριμένα, η Κ4

μέσω των παρεμβάσεων μπορεί να μάθει να εκφράζει ανοιχτά τους φόβους της και να τους διαχειρίζεται αποτελεσματικά.

8.2.5. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού K5

8.2.5.1. Γενικές πληροφορίες για την K5

Η K5 είναι ένα παιδί ηλικίας 8 ετών που φοιτά στη Β΄ Δημοτικού. Είναι το μεγαλύτερο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας, ενώ η αδερφή της είναι δύο χρόνια μικρότερη. Ο πατέρας της κατάγεται από το Ηράκλειο και η μητέρα της από τη Ρωσία. Οι γονείς είναι πολύ συνεργάσιμοι με το σχολείο και ενδιαφέρονται για την πρόοδο της κόρης τους. Χαρακτηρίζεται ως ένα παιδί με πολλά θετικά χαρακτηριστικά, ασχολείται με πολλά πράγματα και έχει πολλά ενδιαφέροντα, ενώ επιδεικνύει σημαντική αγάπη για τη φύση και τα ζώα. Επιδεικνύει, επίσης, σημαντική κριτική ικανότητα και είναι σε θέση να κατανοεί και να αντιλαμβάνεται καταστάσεις, συνθήκες και φαινόμενα, στοιχείο που αποδεικνύει ότι διαθέτει ανεπτυγμένη αντίληψη. Η K5 χαρακτηρίζεται ως ένα παιδί που άλλοτε είναι εσωστρεφές και άλλοτε εξωστρεφές, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στο περιβάλλον που εντάσσεται, ενώ επιδεικνύει και έντονη προσαρμοστικότητα σε καταστάσεις. Οι σχέσεις με τους συμμαθητές της είναι καλές και δεν υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ τους. Η ίδια δεν εκδηλώνει έντονες αντιδράσεις και επιλέγει να επιλύει τα ζητήματά της με ήρεμους τρόπους. Σαν μαθήτρια είναι ιδιαίτερα συνεργάσιμη και υπακούει στους κανόνες, μπορεί να προσαρμοστεί σε τυχόν αλλαγές και είναι σε θέση να εκφράσει τις απόψεις της. Επίσης, η K5 ασχολείται με πολλά πράγματα εκτός του σχολείου, ενώ οι επιδόσεις σε αυτό είναι ικανοποιητικές.

8.2.5.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της K5

8.2.5.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K5 στο σχολείο

Η K5 εμφανίζει μια υποδειγματική συμπεριφορά στο σχολείο και δεν προκαλεί προβλήματα ούτε εντός ούτε εκτός της τάξης. Με τους συμμαθητές της έχει αναπτύξει καλές σχέσεις και δεν εμπλέκεται σε καβγάδες, ωστόσο εμφανίζει κάποιο είδος προσκόλλησης σε μια συμμαθήτριά της και τη διεκδικεί από τα υπόλοιπα κορίτσια. Ωστόσο, κάνει παρέα και με τα αγόρια και δεν έχει κάποιο πρόβλημα να συναναστραφεί και να παίξει μαζί τους, με αποτέλεσμα οι συμμαθητές να την αγαπούν και να είναι δημοφιλής. Εντός της τάξης είναι πολύ οργανωτική και συγκεντρωμένη, εργάζεται αυτόνομα και ανεξάρτητα, ενώ η σχέση της με την εκπαιδευτικό είναι πολύ καλή. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει για την περίπτωση της K5 τα εξής:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Παρουσιάζει και τα δύο χαρακτηριστικά η K5. Δηλαδή κάποιες φορές, κάποιες μέρες είναι εσωστρεφής και στραμμένη προς τον εαυτό της έντονα, ενώ κάποιες άλλες αυτό αλλάζει και μπορείς να τη δεις, άλλες φορές και άλλες μέρες, να είναι πολύ περισσότερο εξωστρεφής. Προφανώς έχει να κάνει με το πώς νιώθει εκείνη τη μέρα, με την κούραση της, κ.α.

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Είναι πολύ κοινωνική όπως είπα και πριν, είναι δημιουργική, είναι νοικοκυρεμένη, με κριτική σκέψη και με άποψη προσωπική, είναι ευαίσθητη, την απασχολούν θέματα έξω από τον εαυτό της και έξω από το στενό σχολικό περιβάλλον... το μοναδικό αρνητικό που θα μπορούσα να αναφέρω εδώ είναι ότι τώρα τελευταία έχει προσκολληθεί πολύ στη K2. Είναι συνέχεια από πίσω της, κοντά της και τη διεκδικεί από την K6. Δηλαδή η K6 και η K5

διεκδικούν τη Κ2 για φίλη τους αποκλειστική. Όχι να είναι και οι τρεις μαζί. Και οι δύο τους προτιμούν την αποκλειστικότητα της Γιασεμής, και έχω έτσι διακρίνει μία πολύ έντονη προσκόλληση της Κ5 προς τη Κ2 το τελευταίο διάστημα. Αυτό δεν μου ταιριάζει με την όλη προσωπικότητά της Κ5.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Είναι πολύ κοινωνική αλλά είναι και επιλεκτική. Δηλαδή δεν θα κάνει παρέα με ένα παιδί που δεν συμπαθεί ή που δεν εκτιμάει. Είναι κοινωνική αλλά με τα άτομα που εκείνη επιλέγει. Έχει το θάρρος της γνώμης της, να πει όχι σε ένα παιδί που δεν θέλει την παρέα του, χωρίς όμως να το προσβάλει.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Τόσο η αυτονομία της Κ5 όσο και υπευθυνότητα της κυμαίνονται σε πολύ υψηλά επίπεδα. Αυτοεξυπηρετείται σε όλα τα επίπεδα που έχει να διαχειριστεί στο σχολείο και είναι και πολύ υπεύθυνη με τις υποχρεώσεις της, και με τις υποσχέσεις της. Δεν ξεχνάει τις υποσχέσεις της, δεν αμελεί τα μαθήματά της, είναι πολύ συνεπής και υπεύθυνη.

8.2.5.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ5

Τα επίπεδα της αυτοεκτίμησης της Κ5 δεν είναι τόσο υψηλά, παρόλο που έχει πολλά ενδιαφέροντα και είναι δημοφιλής. Ειδικότερα, δεν έχει πλήρη επίγνωση των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων της, με αποτέλεσμα να μην αντιλαμβάνεται απόλυτα τις επιδόσεις της. Ως προς την εξωτερική της εμφάνιση διαθέτει επίγνωση και αναφέρει ότι άλλοτε αισθάνεται όμορφη και άλλοτε όχι, ανάλογα με τις μέρες, στοιχείο που αποδεικνύει ότι είναι σε θέση να αντιληφθεί αντικειμενικά τον εαυτό της. Επίσης, είναι σε θέση να διεκδικήσει αυτό που επιθυμεί, χωρίς να οδηγείται σε ακραίες συμπεριφορές, αλλά διατηρώντας ένα ήπιο προφίλ. Ως προς τις ακαδημαϊκές της επιδόσεις έχει επίγνωση του επιπέδου που βρίσκεται, και αναγνωρίζει ότι εάν προσπαθήσει περισσότερο θα τα πάει καλύτερα στα μαθήματα. Ακόμη, η Κ5 διαθέτει επίγνωση και των συναισθημάτων της και ευκολία στην έκφρασή τους, τόσο με λεκτικό τρόπο, όσο και μέσω του σώματός της και των μορφασμών, με αποτέλεσμα η συμπεριφορά της να συνάδει απόλυτα με τη συναισθηματική της κατάσταση. Δεν της αρέσει ιδιαίτερα να μιλάει για εκείνη, για τα βιώματά της και τις εμπειρίες της και συμμετέχει σε σχετικές συζητήσεις μόνο όταν η συζήτηση της ανακαλέσει ένα βίωμα από το οικογενειακό της περιβάλλον. Σαν παιδί είναι ομαδική και επιδεικνύει θετική διάθεση ως προς τη μάθηση και το σχολικό περιβάλλον, ενώ είναι σε θέση να συγκεντρωθεί και να ασχοληθεί αρκετή ώρα με ό,τι της ζητηθεί. Στις αλλαγές είναι δεκτική, αλλά όταν οι αλλαγές σχετίζονται με ανθρώπους στην αρχή είναι επιφυλακτική μέχρι να τους γνωρίσει. Οι αντιδράσεις της τέλος, σε περίπτωση που κάτι δεν της αρέσει δεν είναι ακραίες. Πιο συγκεκριμένα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Στο κομμάτι της αυτοεκτίμησης της δεν είναι τόσο ψηλά, όσο θα περίμενε κανείς για την Ευτυχία. Ενώ δηλαδή καταπιάνεται με τόσα δραστηριότητες, ενώ τα καταφέρνει πολύ καλά σε όλες, παρόλα αυτά δεν είναι ένα παιδί που ξεχειλίζει από αυτοεκτίμηση. Γιατί, ενώ οι επιδόσεις της είναι πολύ καλές, η πρόοδος της πάει από το καλό στο καλύτερο, εκείνη αυτό δεν το έχει συνειδητοποιήσει και η άποψή της για τις επιδόσεις της δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. Θεωρεί ότι είναι λιγότερο καλή από ό,τι είναι.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Μία μέρα είχαμε κάνει συζήτηση με την Κ5, θυμάμαι, για το τι άποψη έχει για την εξωτερική της εμφάνιση. Χαμογελούσε και ντρεπόταν ταυτόχρονα ενώ σκεφτόταν την απάντηση της και αφού σκέφτηκε λίγο μου είπε: «κυρία άλλες φορές που κοιτάζω στον

καθρέφτη είμαι όμορφη και άλλες φορές είμαι άσχημη. Δεν είμαι πάντα το ίδιο», μου είπε χαρακτηριστικά.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Οι φίλοι της είναι τόσο και αγόρια όσο και κορίτσια. Περισσότερο βέβαια στα διαλείμματα παίζει και συναναστρέφεται με τα κορίτσια, δηλαδή με τις συμμαθήτριες της. Δεν έχει όμως πρόβλημα να παίζει και με τα αγόρια.

Πώς θα χαρακτηρίζατε το παιδί αυτό στις σχέσεις του και στο παιχνίδι με τους φίλους του;

- Η Κ5 θεωρώ ότι μέσα στις σχέσεις της με τους φίλους της αποτελεί για εκείνους ένα πολύ καλό παράδειγμα προς μίμηση. Επειδή χρησιμοποιεί ειρηνικούς και γαλήνιους τρόπους για να επιλύει τις διαφορές. Επειδή είναι πολύ βοηθητική και υποστηρικτική με τους φίλους της, όποτε χρειάζεται αυτό.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Την αγάπη της και τη χαρά της την εκδηλώνει με αγκαλιές, με γέλια, με φιλιά, με λόγια όμορφα που εξωτερικεύουν και εκφράζουν το γεγονός ότι είναι χαρούμενη ή ότι νιώθει αγάπη για κάτι ή για κάποιον. Επίσης, το θυμό της, τη λύπη της, τη στεναχώρια της θα την εκδηλώσει με ανάλογη στάση στο σώμα της, με ανάλογους μορφασμούς στο πρόσωπο της και πάλι με συζητήσεις. Θα πει τι είναι αυτό που την έχει κάνει να νιώθει λύπη, θα πει τι είναι αυτό που την έχει κάνει να νιώθει στεναχωρημένη, τι είναι αυτό που την έχει κάνει να θυμώσει. Δεν κρατάει μέσα της τίποτα. Τα εκφράζει όλα αυτά που αισθάνεται.

Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις στο παιχνίδι;

- Προσπαθεί να λύσει τυχόν διαφωνίες στο παιχνίδι με τους φίλους της μέσα από συζήτηση μαζί τους για το θέμα της διαφωνίας. Αν δεν τα καταφέρουν να βρεθεί μία λύση εκείνη μπορεί να αποχωρήσει από το παιχνίδι, αλλά θα αποχωρήσει στεναχωρημένη.

Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (π.χ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Οι αντιδράσεις της είναι φυσιολογικές, δηλαδή οι αντιδράσεις που ταιριάζουν στην ηλικία ενός κοριτσιού οκτώ χρόνων. Της αρέσουν πολύ τα καινούργια ρούχα, καμαρώνει για τα καινούργια ρούχα όχι μόνο για τα δικά της, αλλά και όταν οι φίλες της τύχει να φορέσουν καινούργια ρούχα το παρατηρεί και το σχολιάζει. Με νέα παιδιά στη γειτονιά και στο σχολείο είναι δεκτική. Έχει τις επιφυλάξεις της και κρατάει τις αποστάσεις της μέχρι να γνωριστεί και να εξοικειωθεί με τα παιδιά αλλά είναι γενικά η στάση της πολύ θετική. Γενικά, δεν είναι αρνητική στις αλλαγές.

8.2.5.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ5 στο σπίτι

Και στο σπίτι η Κ5 επιδεικνύει την ίδια θετική συμπεριφορά και έχει πολλές ιδέες για να δημιουργήσει και να απασχοληθεί με καινούρια πράγματα. Επιδεικνύει μεγάλη ευαισθησία πολλές φορές, η οποία μπορεί να της προκαλέσει πρόβλημα λόγω της δυσκολίας διαχείρισής της, με αποτέλεσμα να πληγώνεται από τους άλλους. Και η μητέρα της αναγνωρίζει ότι έχει φίλες και είναι αγαπητή στους άλλους, ενώ θετικές αλληλεπιδράσεις αναγνωρίζει ότι έχει και με τους ενήλικες. Χαρακτηρίζεται ως ένα υπεύθυνο και αυτόνομο παιδί, ενώ θέλει να δοκιμάζει συνεχώς καινούρια πράγματα και εμπειρίες. Είναι σε θέση να εκφράσει τις απόψεις και κάποιες φορές να επιβάλλει στους άλλους αυτό που επιθυμεί η ίδια, με αποτέλεσμα για παράδειγμα να τσακώνεται με την αδερφή της, ωστόσο δεν εμπλέκεται σε πολλούς καβγάδες με τους φίλους της. Ως προς τον εαυτό της ως μαθήτρια η μητέρα της αναφέρει ότι έχει επίγνωση ότι τα καταφέρνει στο σχολείο και αντιλαμβάνεται τις ικανότητές της, ενώ αντιλαμβάνεται και τα πράγματα που την ενοχλούν στους άλλους με αποτέλεσμα να τα εκφράζει ανοιχτά, ακόμα κι αν προκληθεί καβγάς. Η συναισθηματική της έκφραση και στον χώρο του σπιτιού είναι έντονη και μέσω των συμπεριφορών της είναι σε θέση να κατανοήσει κάποιος τι αισθάνεται, ενώ εκφράσει και όσα βιώνει, κυρίως όσα την ενδιαφέρουν. Η σχέση με την αδερφή της χαρακτηρίζεται από εντάσεις, αλλά και από αγάπη, ενώ οι τσακωμοί μεταξύ

τους μπορεί να οδηγήσουν στην εκδήλωση επιθετικών συμπεριφορών, οι οποίες όμως δεν επεκτείνονται σε άλλους ανθρώπους, είναι συγκεντρωμένη στα πράγματα που της αρέσουν και μπορεί να διατηρήσει αμείωτη τη συγκέντρωσή της σε ένα έργο. Ακόμη, η Κ5 εκδηλώνει κάποιες φοβίες, όπως για παράδειγμα με το αίμα, αλλά δεν αποτελούν φοβίες που την εμποδίζουν από το να ασχοληθεί με πράγματα. Η μητέρα της, επίσης, αναφέρει ότι δεν είναι ιδιαίτερα προσαρμοστική και δεκτική στις αλλαγές και στις νέες καταστάσεις, αλλά σταδιακά βρίσκει ρυθμούς και συνηθίζει. Τέλος, η διάθεσή της είναι κατά βάση θετική και δεν προκαλεί ανησυχία. Ειδικότερα, η μητέρα της αναφέρει τα εξής:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα την περιγράφατε;

- Εξωστρεφής. Ναι. Έχει ένα πολύ πλούσιο εσωτερικό κόσμο αλλά είναι προς τα έξω.

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά της χαρακτηριστικά;

- Τα θετικά είναι αυτά που είπα πριν. Τα αρνητικά ... Που κι αυτό είναι καλό.... εμένα μου αρέσει : που είναι πεισματάρα εεεε... θυμώνει ... μ' αρέσει, γιατί αναγνωρίζει και δίνει περιθώριο στον εαυτό της και να θυμώσει και να φωνάξει, ...εεεε..... είναι έτσι εκδηλωτική έντονα... μ' αρέσει αυτ

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Με τους φίλους της; Καλή. Πολύ καλή. Νομίζω ότι είναι πάρα πολύ καλή φίλη. Εεεε..... συνέχεια θέλει να έχει φίλους στο σπίτι, προσπαθούμε κι εμείς όσο μπορούμε να καλούμε τους φίλους της στο σπίτι..... Της αρέσει να φιλοξενεί, να περιποιείται, να δίνει ,να τους μαθαίνειδεν ξέρω πώς να το πω..... όλο αυτό το κομμάτιΝομίζω είναι μία πάρα πολύ καλή φίλη. Δεν ξέρω βέβαια αν μπορεί να είναι- επειδή ξέρει αρκετά για την ηλικία της- μπορεί να είναι λίγο ...να φαίνεται ότι προσπαθεί... πώς να το πωνα υπερηφανεύεται. Δεν ξέρω αν μπορεί να φαίνεται αυτό, γιατί εγώ δεν μπορώ να το δω έτσι. Επειδή την ξέρω. Θέλει, θέλει να προσφέρει. Της αρέσει.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Προς την αυτοεκτίμησή της;; Αυτό δεν ξέρω, δεν ξέρω. Νομίζω ότι είναι αρκετά σίγουρη για τον εαυτό της, αλλά μερικές φορές νομίζω ότι υπερπροσπαθεί κι αυτό μου δίνει ένα σαν καμπανάκι μήπως δεν είναι τόσο σίγουρη. Οπότε δεν μπορώ να το πω, αλλά είμαι ευχαριστημένη. Δεν βλέπω κάτι ανησυχητικό.

Τσακώνεται συχνά με τους φίλους της; Αν ναι, ποιοι είναι οι λόγοι που τσακώνονται συνήθως;

- Δεν θα το 'λεγα ότι τσακώνεται συχνά... Απλά υπάρχουν όντως φίλοι που τσακώνονται γιατί ας πούμε, δεν παίζουν με τους κανόνες. Οι κανόνες οι οποίοι ισχύουν για όλους και πάντα. Οι κανόνες του παιχνιδιού, που πρέπει να ακολουθούνται από όλους οι ίδιοι κανόνες. Οπότε, μπορεί να τσακωθεί με κάποιον για αυτό το λόγο. Που είναι κάτι που θεωρώ πολύ δίκαιο

Φοβάται κάτι σε μεγάλο ή και όχι, βαθμό;

- Ναι. Νομίζω φοβάται. Φοβάται το αίμα, φοβάται να χτυπήσει, γιατί είχε χτυπήσει σε πολύ μικρή ηλικία σε παιδικό σταθμό, είχε σκίσει το γόνατό της και έβαλε δεκαέξι ράμματα, οπότε μετά από αυτό το συμβάν. Εντάξει δεν ήμουν κι εγώ πολύ ψύχραιμη. Φοβάται αυτό , να χτυπήσει, φοβάται το αίμα, δηλαδή μπορεί να λιποθυμήσει θεωρώ εγώ, αν βλέπει αίμα πάνω στον εαυτό της. Δεν ξέρω στους άλλους. Γενικά, τα σκυλιά φοβάται γιατί τα φοβάμαι εγώ, τα έντομα, όχι όλα, αλλά πάλι τα φοβάται, γιατί φοβάται ο μπαμπάς. Γενικά έχει έτσι μία περίεργη σύνθεση μαζί μας, τα οποία ας πούμε και προσπαθούμε να τα κρύψουμε.... να τα κρύψουμε. Αλλά επειδή τα έχουμε βλέπω ότι καθρεφτίζεται , τα αντιλαμβάνεται.

Εκδηλώνει επιθετική συμπεριφορά; Αν ναι, προς ποιους πιο πολύ;

- Μμμμμ (σκέφτεται) Επιθετική;;..... Μπορώ να πω και σε εμένα αλλά δεν θα ήταν σωστό. Δεν θεωρώ ότι είναι επιθετική. Νομίζω απλά έχει την ευκαιρία να μου τα εκδηλώσει αυτά που έχει. Επιθετική δεν θα το 'λεγα. Εντάξει, προς την αδερφή της, αν το πω έτσι βαριά-βαριά. Μόνο στην αδερφή της, που πιστεύω ότι κι εκεί νομίζω νιώθει ότι είναι μεγαλύτερη, ότι κάπου πρέπει να την προστατεύσει. Νιώθει το συναίσθημα της «μεγάλης αδελφής» και το συναίσθημα αυτό δεν της επιτρέπει να πληγώσει το μικρό. Νομίζω είναι μια δουλειά που γίνεται μέσα της.

8.2.5.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων της Κ5

Η Κ5 δημιούργησε ένα καθαρό και με έντονα χρώματα ιχνογράφημα του εαυτού της που καταλαμβάνει όλη τη σελίδα που της δόθηκε. Τα χαρακτηριστικά του προσώπου είναι καθαρά, υπάρχουν μεγάλα και έντονα μάτια, αλλά το στόμα και η μύτη είναι πολύ μικρά σε σχέση με τα υπόλοιπα στοιχεία, γεγονός που ενδεχομένων καταδεικνύει ένα παιδί που δεν εκφράζει απόλυτα όσα σκέφτεται. Τα χέρια της αποτυπώνονται μαζεμένα και κρατάει ένα βιβλίο ή ένα τετράδιο, στοιχείο που ενδεχομένως να αποτυπώνει τον ρόλο της ως μαθήτρια. Ωστόσο, το μέγεθος του προσώπου και η τοποθέτησή του στο κέντρο του χαρτιού αναδεικνύει ένα παιδί που έχει επίγνωση των δυνατοτήτων του και αναγνωρίζει την αξία του, ενώ αντίστοιχα στοιχεία αναδεικνύει και η καρδιά που έχει τοποθετήσει στο κέντρο πάνω από το κεφάλι.

Ιχνογράφημα 1^ο της Κ5: «Όταν είμαι μόνη μου».

Στη συνέχεια, στο δεύτερο ιχνογράφημα οι φιγούρες δεν είναι τόσο καθαρές και μεγάλες, ενώ δεν χρησιμοποιούνται και τόσο έντονα χρώματα. Η Κ5 έχει αποτυπώσει τον εαυτό της και τον αδελφό της, έχοντας διαφορά ο ένας από τον άλλον στο μέγεθος, ενώ έχει ζωγραφίσει τον εαυτό της να κάνει δύο διαφορετικά πράγματα ταυτόχρονα, στοιχείο που αναδεικνύει τους ισχυρισμούς της μητέρας και της εκπαιδευτικού ότι της αρέσει να ασχολείται με πολλά πράγματα. Η διαφορά μεγέθους μεταξύ εκείνης και της αδερφής της αναδεικνύει τον ρόλο της μεγάλης αδελφής που έχει μέσα στο σπίτι. Ο ήλιος στη συνέχεια και τα δέντρα που έχει δημιουργήσει έξω από το σπίτι διαθέτουν χρώματα, ενώ το σπίτι είναι το μεγαλύτερο στοιχείο στη ζωγραφιά, γεγονός που αναδεικνύει τη σημασία του σπιτιού για εκείνη και την πιθανή ασφάλεια που αισθάνεται σε αυτό.

Ιχνογράφημα 2^ο της Κ5: «Ο εαυτός μου όταν είμαι στο σπίτι μου».

Ιχνογράφημα 3^ο της Κ5: «Εγώ στο σχολείο».

Έπειτα, στο τρίτο ιχνογράφημα που σχετίζεται με τον εαυτό της στον χώρο του σχολείου, η Κ5 έχει τοποθετήσει τον εαυτό στο θρανίο δίπλα από μία συμμαθήτριά της, στοιχείο που αναδεικνύει ότι αναγνωρίζει τον ρόλο της ως μαθήτρια, ενώ δίπλα τους έχει τοποθετήσει την εκπαιδευτικό της τάξης να παραδίδει πιθανόν μάθημα. Η τοποθέτηση και της συμμαθήτριάς της στη ζωγραφιά, πιθανόν να συνάδει με τις αναφορές της εκπαιδευτικού ότι έχει κολλήσει με μια συγκεκριμένη μαθήτρια και διεκδικεί τη φιλία της. Η τοποθέτηση και άλλων προσώπων στο ιχνογράφημα αναδεικνύει τη σχέση που έχει μαζί τους και τη σημασία που έχουν για την ίδια στον χώρο του σχολείου. Όλα τα πρόσωπα έχουν παρόμοια χρώματα, ωστόσο το δικό της πρόσωπο είναι πιο μεγάλο σε μέγεθος από τα δύο άλλα στοιχεία που καταδεικνύει ότι αισθάνεται σημαντική εντός της τάξης. Τέλος, πίσω από τις ίδιες και πάνω από τα κεφάλια τους έχει τοποθετήσει έναν πίνακα με στοιχεία της φύσης, στοιχείο που συνάδει με τις αναφορές της εκπαιδευτικού ότι ενδιαφέρεται για τη φύση.

8.2.5.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ5

Με βάση τις πληροφορίες από τους οικείους της Κ5 (την εκπαιδευτικό και τη μητέρα της) και την ανάλυση των ιχνογραφημάτων διαφαίνεται ότι η Κ5 είναι ένα παιδί που αισθάνεται αυτοεκτίμηση και αναγνωρίζει τις δυνατότητες και τις αδυναμίες της, ωστόσο υπάρχουν φορές που είναι πιο εσωστρεφής. Στην καθημερινότητά της επιλέγει να μην συγκρούεται με τους άλλους και έχει αναπτύξει καλές σχέσεις με τους συμμαθητές της. Ωστόσο, το μόνο στοιχείο που αναφέρεται ως ένα στοιχείο προβληματισμού είναι η σχέση που έχει αναπτύξει με τη συμμαθήτριά της, στην οποία φαίνεται να έχει προσκολληθεί και να επιχειρεί να διεκδικήσει μια αποκλειστική φιλική σχέση μαζί της αποκλείοντας άλλα άτομα από την παρέα.

8.2.5.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ5

Μέσα από τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις η Κ5 δύναται να αποκτήσει περισσότερη αυτοεκτίμηση και να αναγνωρίσει την αξία της ανάπτυξης σχέσεων και με άλλα παιδιά, διαμορφώνοντας έναν διαφορετικό τύπο σχέσεων μαζί τους που δεν στηρίζεται στην αποκλειστικότητα και στην προσκόλληση, αλλά στη συνεχή αλληλεπίδραση μαζί τους. Πιο συγκεκριμένα, θα είναι σε θέση μέσα από τις δραστηριότητες να αναπτύξει φιλικές σχέσεις και να γνωρίσει και τις συμμαθήτριάς της που αποκλείει από την παρέα διεκδικώντας της φίλη της και με τον τρόπο αυτό πιθανόν να δημιουργηθεί χώρος, ώστε και εκείνες να εισέλθουν στην παρέα και η Κ5 να αναπτύξει πιο στενές σχέσεις μαζί τους. Επίσης, δεδομένου ότι η Κ5 ασχολείται με πολλά πράγματα και συνεχώς αλλάζει ενδιαφέροντα, μέσα από τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις μπορεί να αναγνωρίσει ποια πράγματα την ενδιαφέρουν περισσότερο και να εστιάσει σε κάποιο από αυτά.

8.2.6 . Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού Κ6

8.2.6.1. Γενικές πληροφορίες για την Κ6

Η Κ6 είναι οκτώ ετών και φοιτά στη Β΄ Δημοτικού. Είναι το μεγαλύτερο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας και έχει έναν μικρότερο αδελφό, στον οποίο κάποιες φορές επιδεικνύει στοιχεία ζήλιας. Η μητέρα της είναι εκπαιδευτικός και εργάζεται στο σχολείο που φοιτά η ίδια, ενώ ο πατέρας της εργάζεται ως στέλεχος σε ιδιωτική επιχείρηση. Σαν γονείς είναι συνεργάσιμοι με το σχολείο και επιθυμούν να συμμετέχουν στην πρόοδο του παιδιού τους. Σαν παιδί η Κ6 χαρακτηρίζεται ως ένα εξωστρεφές και κοινωνικό παιδί που είναι σε θέση να εκφράσει αυτό που θέλει και να τεκμηριώσει τις απόψεις της, ενώ χαρακτηρίζεται ως μια ισχυρή προσωπικότητα που διαθέτει πείσμα κάποιες φορές στο να πετύχει αυτό που θέλει εκείνη. Επιθυμεί να συμμετέχει σε όλα ενεργά και να αναδεικνύει τον εαυτό της και τις δυνατότητές της συνεχώς, στοιχείο που ενδεχομένως κάποιες φορές να δημιουργεί συγκρούσεις με τους συμμαθητές της, ωστόσο είναι ένα παιδί συγκρατημένο που δεν προκαλεί σοβαρά προβλήματα. Στο κοινωνικό επίπεδο διακατέχεται από κοινωνικότητα και είναι σε θέση να δημιουργήσει φιλίες, ωστόσο όταν κάποιος την εκνευρίσει το εκφράζει και το δείχνει. Γενικά είναι ένα παιδί με ισχυρή προσωπικότητα που επιθυμεί να ξεχωρίζει και ηγείται στις παρέες που αναπτύσσει.

8.2.6.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της Κ6

8.2.6.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ6 στο σχολείο

Η Κ6 στο σχολείο δεν δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα και της αρέσει να συμμετέχει ενεργά σε όλες τις δραστηριότητες. Γενικά οι σχέσεις με τους συμμαθητές της είναι καλές, αλλά προτιμά να κάνει παρέα κυρίως με κορίτσια. Έχει διαφορές με δύο συμμαθητές της στην τάξη, ως προς το ποιος θα συμμετάσχει κάπου και τίνος η άποψη θα επικρατήσει ή θα αναδειχθεί περισσότερο, η οποία καταλήγει σε εντάσεις αλλά και σε τσακωμούς μεταξύ τους. Ειδικά ο ένας από τους δύο συμμαθητές αποτελεί για την Κ6 ένα πρόσωπο που της προκαλεί έντονες αντιδράσεις, με αποτέλεσμα να αντιδρά λεκτικά έντονα απέναντί του. Είναι αρκετά δημοφιλής και η ίδια προτιμάει να κάνει παρέα περισσότερο με τα κορίτσια, ενώ μέσα στη τάξη επιδεικνύει αυτονομία και ανεξαρτησία. Οι σχέσεις με τους ενήλικες είναι καλές, ωστόσο, η Κ6 θέλει να μαθαίνει τα πάντα για εκείνους, στοιχείο που σχετίζεται με την περιέργεια που διαθέτει σαν παιδί, αλλά ενδεχομένως να εκληφθεί και σαν στοιχείο «κουτσομπολιού». Σαν μαθήτρια είναι συνεργάσιμη και συμμετέχει ενεργά στην τάξη, ενώ είναι ιδιαίτερα συγκροτημένη και τακτική. Στα έργα που χρειάζεται να ολοκληρώσει εντός της τάξης, επιδεικνύει υπευθυνότητα και συγκέντρωση, ενώ δεν τα παρατάει εύκολα και προσπαθεί μέχρι να επιτύχει αυτό που πρέπει να κάνει. Στις νέες συνθήκες και καταστάσεις που καλείται να διαχειριστεί, επιδεικνύει μια προσαρμοστική διάθεση, ωστόσο, χρειάζεται τον δικό της χρόνο για να συνηθίσει τις αλλαγές και να διαχειριστεί τα νέα δεδομένα, χωρίς όμως η διαδικασία να προκαλεί προβλήματα. Της αρέσει, τέλος, να ασχολείται με πολλά πράγματα και επιδεικνύει διάθεση και περιέργεια να μάθει καινούρια. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει για την περίπτωση της Κ6 τα εξής:

Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί αυτό, την προσωπικότητά του.

- Η Κ6 είναι γενικά ένα άνετο παιδί. Προφανώς το γεγονός πως η μαμά της είναι δασκάλα στο σχολείο μας, της δίνει θάρρος και αέρα. Θα έλεγα πως είναι μία ισχυρή προσωπικότητα. Αν και ήρθε φέτος στο τμήμα μας, είχε και έχει άνεση η οποία αρκετές φορές υπερέβαινε ή υπερβαίνει τα φυσιολογικά όρια και πλαίσια. Έκανε γρήγορα καινούριες φίλες και φίλους στην τάξη μας. Τα πάει πολύ καλά με τα κορίτσια της τάξης και με τα αγόρια. Εκτός από δύο αγόρια με τα οποία με τα οποία τσακώνονται και λογομαχούν τακτικά.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Μια χαρά γενικά, θα έλεγα. Έχει τα πάνω και τα κάτω της, αλλά σε φυσιολογικό βαθμό. Είναι κοινωνική, έχει κάνει φίλιες από την αρχή της χρονιάς που ήρθε. Θέλει και της αρέσει να μονοπωλεί το ενδιαφέρον στις φίλιες της, ειδικά με κάποια συγκεκριμένα κορίτσια. Υπάρχουν και παιδιά που αντιπαθεί και που αυτό φαίνεται από τον τρόπο που συμπεριφέρεται απέναντί τους. Εκφράζει τα συναισθήματά της ανοιχτά και ξεκάθαρα. Στα μαθήματα είναι αρκετά καλή αλλά όχι πάντα προσεκτική. Ασχολείται και με διάφορα άλλα πράγματα την ώρα των μαθημάτων αλλά όχι σε βαθμό υπερβολικό. Με μια παρατήρηση ή με μία επισήμανση επανέρχεται. Επίσης ακούει αρκετά «συμβουλές» που θα χρειαστεί να της πω ή να της εξηγήσω κάτι που θεωρώ ότι χρειάζεται να το κάνω. Ακούει τις επεξηγήσεις μου και αναλόγως αλλάζει κάτι που θα της εξηγήσω για ποιο λόγο θα πρέπει να μην το κάνει.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Είναι αρκετά κοινωνική. Έχει ενσωματωθεί στην ομάδα των παιδιών του τμήματος και η διαφορά είναι πολύ εμφανής σε σχέση με την αρχή της σχολικής χρονιάς που ήρθε με μετεγγραφή. Έχει συνάψει φιλία με όλα σχεδόν τα κορίτσια της τάξης. Σε κάποια εκδηλώνει

και εκφράζει περισσότερη συμπάθεια και προτίμηση. Δεν θέλει πολύ τα αγόρια στις παρέες της.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Πολύ καλές είναι οι σχέσεις της με τους ενήλικες του σχολείου. Μερικές φορές ντρέπεται, κυρίως απέναντι σε συναδέλφους που δεν τους γνωρίζει και πολύ καλά και δεν έχει μαζί τους το θάρρος. Αν όμως γνωρίζει καλά τον ενήλικα συνάδελφο είναι άνετη και χαλαρή. Ένα πράγμα αρκετά κουραστικό κι ενοχλητικό είναι ότι θέλει να τα γνωρίζει όλα και ρωτάει για τα πάντα. Σε μένα ,π.χ. που έχει το θάρρος με ρωτάει τα πάντα.... αν μιλήσω στο τηλέφωνο με ρωτάει ποιος ήταν, τι ήθελε, αν πάλι με δει να διαβάζω κάποιο μήνυμα, ρωτάει τα πάντα μέχρι να μάθει το τι και το πώς.

Ποια συμπεριφορά του παιδιού αυτού δυσκολεύεστε να διαχειριστείτε;

- Αυτό που με δυσκολεύει στη σχέση μου με την Κ6 είναι η περιέργειά της για τα θέματα των ενηλίκων του σχολείου μας. Θέλει να τα γνωρίζει όλα και για αυτό ρωτάει για τα πάντα. Αυτό για μένα είναι κουραστικό και ενοχλητικό. Δεν θέλω να της το κόψω με άσχημο και απότομο τρόπο και για αυτό με κουράζει. Δεν ξέρω πως θα μπορούσα να την βάλω σε διαδικασία να το αλλάξει αυτό ή έστω να το μετριάσει.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Είναι αυτόνομη αρκετά. Κάνει τις δουλειές της μόνη της χωρίς να χρειάζεται τη βοήθειά μου μέσα την τάξη ή την ώρα του διαλείματος. Στα μαθήματά της είναι συνεπής και γενικά σε ότι κληθεί να ανταποκριθεί, ανταποκρίνεται με υπευθυνότητα. Αν κάτι δεν προλάβει να το κάνει, μου το λέει μου, εξηγεί το λόγο και το μεταθέτει στην επόμενη μέρα. Είναι υπεύθυνη.

Κατά πόσο το παιδί τα καταφέρνει με ευκολία να κάνει κάποιο έργο ρουτίνας μένοντας ακίνητο για μεγάλο χρονικό διάστημα;

-Τα καταφέρνει σε τέλειο βαθμό, μέχρι ολοκλήρωσης του εκάστοτε έργου ρουτίνας μέσα στην τάξη.

Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (πχ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Οποσδήποτε θέλει το χρόνο της για να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, όταν θα προκύψουν. Παίρνει λοιπόν το χρόνο της και προσαρμόζεται μια χαρά στις νέες καταστάσεις.

8.2.6.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ6

Η Κ6 διαφαίνεται να έχει υψηλή αυτοεκτίμηση, καθώς είναι σε θέση να εκφράσει την άποψή της και να την υπερασπιστεί, ενώ έχει και επίγνωση του ρόλου της ως μαθήτρια και του επιπέδου στο οποίο βρίσκεται. Δεν αναφέρεται σε μεγάλο βαθμό στην εμφάνισή της, αλλά δεν εκφράζει και κάποια δυσαρέσκεια προς αυτή, ενώ έχει καλές σχέσεις με τους περισσότερους συμμαθητές της. Ωστόσο, επιδεικνύει στοιχεία κητικότητας, τόσο ως προς μια συγκεκριμένη συμμαθήτρια, της οποίας αποζητάει συνήθως την παρέα της και στενοχωριέται όταν δεν μπορεί να έχει αποκλειστικότητα, όσο και ως προς τη δασκάλα της τάξης. Θέλει να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής και αποζητάει την προσοχή των άλλων, ενώ όταν δεν τη λαμβάνει στενοχωριέται. Ως προς τα αγόρια δεν εμφανίζει πάντα φιλική διάθεση και κάποιες φορές τσακώνεται μαζί τους, ενώ ως προς του μεγάλους επιδεικνύει μια έντονη περιέργεια για τον δικό τους κόσμο, σαν να θέλει να μεγαλώσει πιο γρήγορα. Η Κ6 δεν έχει κάποιους συγκεκριμένους φόβους, που να έχει εκφράσει, ενώ τα συναισθήματά της είναι σε θέση κάποιος να τα διακρίνει και να τα κατανοήσει τόσο από τα λόγια της όσο και από τις εκφράσεις και τις πράξεις της. Είναι σε θέση και επιδιώκει να εκφράσει τόσο τα θετικά της συναισθήματα όσο και τα αρνητικά, ενώ της αρέσει να μιλάει για τον εαυτό της και τις εμπειρίες της. Κάποιες φορές επιδεικνύει στοιχεία εγωκεντρισμού και επιδιώκει να ασχολούνται όλοι μαζί της, ενώ μειώνεται η διάθεσή της όταν δεν λαμβάνει την προσοχή που αποζητά. Γενικά οι αντιδράσεις της χαρακτηρίζονται

μέτριας έντασης, ωστόσο εκδηλώνει και ακραίες συμπεριφορές και επιτίθεται λεκτικά σε έναν συμμαθητή της, με τον οποίο κοντράρεται συνεχώς. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Κρίνοντας από την άνεση της να εκφράζεται ελεύθερα και να λέει την άποψη της, ακόμα κι αν αυτή είναι «αρνητική», θεωρώ πως έχει αρκετή αυτοεκτίμηση. Αν αυτό είναι ένα κριτήριο για την αυτοεκτίμηση.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Δεν έχω ακούσει να έχει αναφερθεί στο θέμα αυτό. Νομίζω πως ούτε θεωρεί πως είναι εξαιρετικά όμορφη αλλά ούτε είναι και δυσαρεστημένη από την εξωτερική της εμφάνιση.

Πώς είναι οι σχέσεις του/της μαζί τους;

- Παίζουν ήρεμα και χωρίς πολλούς τσακωμούς. Της αρέσει να έχει τον πρώτο λόγο μέσα στο παιχνίδι και στην παρέα. Αν γίνει κάτι στη διάρκεια του παιχνιδιού που δεν θα της αρέσει δεν θα τσακωθεί έντονα. Θα αποσυρθεί αλλά έχοντας ένα μεγάλο παράπονο, επειδή δεν πάνε τα πράγματα όπως τα έχει εκείνη στο μυαλό της. Και θα θέλει να μείνει μόνη της για το επόμενο διάστημα, μέχρι να της περάσει.

Τι θα θέλατε να αλλάξετε στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

- Θα ήθελα να μπορούσα να αλλάξω, να μειωθεί το έντονο ενδιαφέρον και η περιέργειά της για θέματα που δεν την αφορούν και δεν έχουν καμία ουσία και καμία σημασία να τα γνωρίζει. Αλλά καθώς φαίνεται για εκείνη έχουν. Θα ήθελα πάντως να καταλάβει και να νιώσει πως δεν είναι τόσο σημαντικά για εκείνη όσο φαίνεται να τα θεωρεί.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Ξέρει πολύ καλά πως είναι μια πολύ καλή μαθήτρια. Είναι συνεπής και υπεύθυνη. Δεν είναι πάντα η διάθεση της στα ύψη για τα μαθήματα. Ανάλογα τη μέρα και τα κέρια της.

Υπάρχει κάτι που το δυσκολεύει;

- Μέσα στην τάξη δεν τη δυσκολεύει κάτι. Έχω παρατηρήσει, στα διαλλείματα πως θέλει την αποκλειστικότητα από την αγαπημένη της Γιασεμή και όταν δεν την έχει, αποσύρεται και στεναχωριέται. Θα προτιμούσε να ήταν η μοναδική φίλη της Γιασεμής και αυτό έχω παρατηρήσει ότι μπορεί να τη ρίξει ψυχολογικά.

Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή του ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά του;

- Αυτό που με προβληματίζει είναι η εμφανής τάση της να βιάζεται να μεγαλώσει και να θέλει να είναι πολύ παρούσα στον κόσμο των μεγάλων.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Όλα της τα συναισθήματα διακρίνονται από τη σωματική της έκφραση και στην έκφραση του προσώπου της. Μπορείς εύκολα να καταλάβεις από τι συναίσθημα διακατέχεται. Επίσης τα εξωτερικεύει με το λόγο της και τη συζήτηση της. Ζητάει το λόγο και μιλάει, ειδικά όταν είναι θυμωμένη ή στεναχωρημένη.

Εκδηλώνει επιθετική συμπεριφορά; Αν ναι, προς ποιους πιο πολύ;

- Μόνο με λεκτικό τρόπο επιτίθεται στα αγόρια. Στον Δημήτρη και στον Πέτρο. Ειδικά στον Πέτρο βγάζει το χειρότερό της εαυτό.

8.2.6.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ6 στο σπίτι

Παρόμοιες συμπεριφορές και αναφορές υπάρχουν για την Κ6 και για τη συμπεριφορά της στο σπίτι της, καθώς η μητέρα της την χαρακτηρίζει ένα εξωστρεφές και κοινωνικό παιδί που επιδεικνύει, ωστόσο έντονο πείσμα και στοιχεία ζήλιας προς τον αδερφό της. Στην καθημερινότητά της μπορεί να δημιουργήσει κάποια προβλήματα η συμπεριφορά της αυτή, αλλά δεν εμποδίζουν σε μεγάλο βαθμό την οικογένεια. Αποζητάει και στο σπίτι να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής και επιθυμεί να αναπτύξει «συμμαχίες» με τους γονείς της, εις βάρος του αδερφού της. Εκδηλώνει, επίσης, έντονη

περιέργεια σε όσα συμβαίνουν και επιθυμεί να έχει τον πρώτο λόγο σε όλα. Έχει καλές σχέσεις με τα παιδιά της ηλικίας της, αλλά και με τα μεγαλύτερα, ενώ έχει πολύ σχέσεις και με τους ενήλικες. Γενικά παρουσιάζει αυτονομία, αλλά εκδηλώνει κάποιες φορές έντονο άγχος, όταν μείνει μόνη της στο σπίτι, ενώ δεν της αρέσει ιδιαίτερα να παίζει μόνη της και προτιμά να βρίσκεται με τις φίλες της. Δεν αναφέρει δυσαρέσκεια για τον εαυτό της και έχει επίγνωση των δυνατοτήτων της, ενώ μπορεί να εμπλακεί και σε τσακωμούς για να επιτύχει αυτό που επιθυμεί, ιδίως με τον αδερφό της ή τα αγόρια. Επιδεικνύει, επίσης, άγχος σε περίπτωση που αισθανθεί ότι ο γονείς της θα καθυστερήσουν να την πάρουν από τις δραστηριότητες και βγάζει μια ανασφάλεια ως προς αυτό, η οποία πολλές φορές δείχνει να τη δυσκολεύει. Δεν εκφράζει έντονες φοβίες, αλλά μόνο την ανασφάλεια όταν βρίσκεται έξω από το σπίτι της. Εκφράζει λεκτικά και εκφραστικά τα συναισθήματά της και μιλάει για τις εμπειρίες και τα βιώματά της με ευκολία. Κατά βάση σέβεται τους κανόνες και τα όρια, ωστόσο υπάρχουν φορές που θα επιχειρήσει να περάσει το δικό της και μπορεί να εκδηλώσει γκρίνια. Σε θέματα ρουτίνας η Κ6 τα καταφέρνει και είναι σε θέση να πράξει πολλά μόνη της, ενώ της αρέσει να δοκιμάζει νέα πράγματα και προσαρμόζεται σχετικά καλά στις αλλαγές. Τέλος, προσαρμόζει και ρυθμίζει τη συμπεριφορά, όταν της γίνονται παρατηρήσεις και προσπαθεί αρκετά για να επιτύχει κάτι. Ειδικότερα, η μητέρα της αναφέρει τα εξής:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα την περιγράφατε;

- Ναι... είναι εξωστρεφής κατά βάση... εεεε... εκφράζει ό,τι νιώθει, ό,τι αισθάνεται... πολλές φορές με εκπλήσσει, ας πούμε, γιατί μπορεί να εκφράσει και σε κάποιους που δεν τους ξέρει τόσο καλά, να εκφράσει συναισθήματα δικά της.

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά της χαρακτηριστικά;

- Εμμμμ... θετικά... (σκέφτεται) θεωρώ ότι είναι ...στα θετικά της η κοινωνικότητα της ...η συνέπιά της... εμμμμ ...μ' αρέσει που τη βλέπω και αντιλαμβάνεται τι συμβαίνει γύρω της, έχει δηλαδή κεραίες ανοιχτές που ...δεν είναι στον κόσμο της... αυτό που λένε ότι είναι κάποια παιδιά στον κόσμο τους. Εκείνη είναι το αντίθετο νομίζω. Παραείναι παρατηρητική... Ανοιχτές κεραίες ...αυτό θεωρώ ότι είναι από τα καλά της στοιχεία και είναι και πολύ υπεύθυνη επίσης... ότι και να της αναθέσω θα το διεκπεραιώσει, δηλαδή σε ότι σχέση με την καθημερινότητά μας ...θα το κάνει μια χαρά. Τώρα ως προς τα αρνητικά ...είναι λίγο πεισματάρα... εεεε ...θεωρώ το μεγάλο της, έτσι, αρνητικό είναι που είναι λίγο ζηλιάρα.

Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί σας;

- Ήθελα λίγο το θέμα με τη ζήλεια ...έτσι με προβληματίζει, μη τυχόν και σταθεί ας πούμε αυτό αιτία και δημιουργηθούν έτσι σχέσεις αντιζήλιας με τον αδερφό της. Παρόλα αυτά όμως, εντάξει, βλέπω ότι τον νοιάζεται και τον αγαπάει πολύ.....

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Είναι πολύ εξωστρεφής έτσι και κοινωνική ...δυναμική ...της αρέσει να έχει τον πρώτο λόγο σε μία παρέα... εεεε... δεν είναι ένα παιδί μαζεμένο, συνεσταλμένο, που θα ακούσει ας πούμε τι θα του πουν οι άλλοι. Έχει τον πρώτο λόγο... εεεε... είναι φορές ας πούμε που θέλει να το παίζει παραπάνω αρχηγός.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Εεε... γενικά νομίζω ότι δεν... είναι ένα παιδί που έχει αυτοεκτίμηση, έχει αυτοπεποίθηση, πιστεύει στον εαυτό της, έτσι δείχνει η συμπεριφορά της ότι είναι ... αυτό που πιστεύει θα το πει έτσι με θάρρος, με... Χωρίς έτσι αναστολές- ότι μήπως το πω λάθος. Τη βλέπω γενικά ...είναι άνετη και αεράτη.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Εντάξει σε αυτό έχει βοηθήσει πολύ ο μπαμπάς ...γιατί όλη την ώρα «πριγκηπέσα μου και είσαι κούκλα και είσαι όμορφη» εντάξει εμένα μ' αρέσει να κοιτάζει χαμηλά, με την έννοια να μη θεωρεί τον εαυτό της ότι είναι η πιο όμορφη ή... Γενικά όμως δεν τη βλέπω να μου

λέει, να έχει ανασφάλεια ή να βγάζει έτσι κάποια ...εεε... υπόνοια ότι μπορεί και να μην νιώθει αυτοπεποίθηση. Θεωρώ ότι είναι εντάξει. Καμιά φορά της φωνάζω να μην πολυτρώει για να μην έχει θέματα με πάχος.. εε... κάποιες φορές με ακούει άλλες παρασύρεται , θέλει εντάξειτα παιδιά τα γλυκά τα αγαπούν.

Τι είναι αυτό που θα θέλατε να βελτιώσετε στην σχέση σας με το παιδί σας;

- Μόνο αυτό με το θέμα των δραστηριοτήτων, έτσι που βγάζει μία ανασφάλεια ότι μπορεί να μην πάω να την πάρω στην ώρα της. Αυτό καμιά φορά έτσι με έχει προβληματίσει αλλά εντάξει θεωρώ ότι και αυτό με το πέρασμα των χρόνων μπορεί να βελτιωθεί ... αλλά μόνο αυτό είναι έτσι ένα σημείο έτσι που θεωρώ ότι θα ήθελε λίγο βελτίωση, να της φύγει αυτή η ανασφάλεια.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο της στο σχολείο;

- Θεωρώ ότι αναγνωρίζει πού υστερεί και πού όχι. Μου λέει καμιά φορά «μαμά» ξέρω γω «μιλάω με την Αγάπη» ή «μιλάω με την...». Ξέρει πότε, ας πούμε, κάνει το κακό, δεν συμπεριφέρεται σωστά. Ξέρει όμως παρόλα αυτά ότι είναι καλή. Αλλά πάντα με μεγάλη έτσι αγωνία θα με ρωτήσει «τι σου είπε η κυρία» όταν έχω ενημέρωση, όταν έχουμε ενημέρωση. Εντάξει αλλά κατά βάση όμως ξέρει ότι βαδίζει καλά. Το βλέπει κιόλας ότι δεν δυσκολεύεται ιδιαίτερα, οπότε αντιλαμβάνεται ότι τα πάει καλά.

Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή της ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά της;

- Εε... μόνο αυτή την ανασφάλεια που βγάζει όταν είναι εκτός σπιτιού και μόνη της. Ενώ είναι ένα υπεύθυνο και πολύ αυτόνομο παιδί και πολύ κοινωνικό, εντούτοις βγάζει μία ανασφάλεια έξω από το σπίτι. Μόνη της. Όταν είμαστε μαζί είναι η χαρά της.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα της (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Είναι πολύ εκδηλωτική γενικότερα. Με λόγια «μαμά μου σ' αγαπώ» , «γιαγιά σ' αγαπώ» , τον αδερφό της τον αγκαλιάζει, είναι πολύ διαχυτική, μας φιλάει, μας αγκαλιάζει, έτσι χοροπηδάει απ' τη χαρά της και βέβαια λύπη, εντάξει το κλάμα κορόμηλο, όταν θυμώνει κοκκινίζει και γίνεται..... και μιλάει πολύ έντονα και βέβαια εντάξει όταν στεναχωριέται έτσι είναι σκυθρωπή και μαζεμένη. Είναι γενικά πολύ εκδηλωτική.

Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις στο παιχνίδι;

- Γενικά είναι λίγο φωνακλού και θα υψώσει τη φωνή της , έτσι να διεκδικήσει αυτό που θέλει και αυτό που θεωρεί δίκαιο στο παιχνίδι ...εεε... εντάξει αλλά πάντα θα πολλές φορές θα έρθει να απευθυνθεί σε ένα μεγαλύτερο για να της λύσει το θέμα, αλλά είναι φορές όμως που τα βρίσκουνε κιόλας μεταξύ τους η παρέα ή με τον αδερφό της.

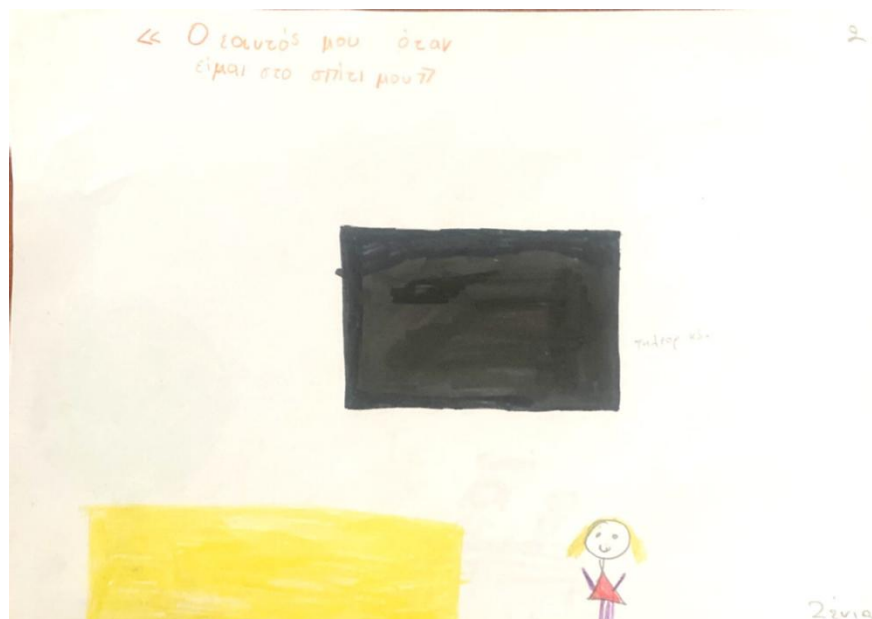
8.2.6.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων της Κ6

Τα ιχνογραφήματα που παρέδωσε η Κ6 συνάδουν με τις αναφορές της εκπαιδευτικού και της μητέρας της για τα επίπεδα αυτοεκτίμησής και τον τρόπο που αντιλαμβάνεται τον εαυτό της. Πιο συγκεκριμένα, στο ιχνογράφημα που αποτύπωσε τον εαυτό της μόνη της, η Κ6 δημιούργησε ένα ιχνογράφημα με έντονα χρώματα και την ίδια χαρούμενη και χαμογελαστή και με τον ίδιο τρόπο αποτύπωσε και τον ήλιο. Ο χώρος που επέλεξε είναι η παιδική χαρά, στοιχείο που αναδεικνύει ότι της αρέσει να παίζει και να βρίσκεται με άλλους. Τον εαυτό της τον τοποθέτησε σχεδόν στο κέντρο του κάτω μέρους του χαρτιού, ενώ μπροστά της δημιούργησε και έναν δρόμο με διάφορα πολύχρωμα στοιχεία να ρέουν στο δρόμο αυτό. Έδωσε στο ιχνογράφημά της τον τίτλο «Η Χωχαρούπα». Η ΧωΧαρούΠΑ ,σύμφωνα με μία ενότητα στο βιβλίο της Γλώσσας μας, Β΄ Δημοτικού, είναι η χώρα των χαρούμενων παιδιών. Η Κ6 μέσα από αυτό της το ιχνογράφημα, αποτυπώνει πως πρόκειται στα αλήθεια για ένα χαρούμενο και ανέμελο παιδί, όπως είναι και η ίδια.

Ιχνογράφημα 1^ο της Κ6: «Όταν είμαι μόνη μου».

Στο ιχνογράφημα του εαυτού της στο σπίτι, σχεδίασε μόνο την ίδια και δύο αντικείμενα. Το μαύρο αντικείμενο είναι μία τηλεόραση κλειστή, ενώ το κίτρινο αντίστοιχα αντικείμενο είναι ένας καναπές. Η ίδια φαίνεται μέσα στο ιχνογράφημα χαμογελαστή και ευδιάθετη. Προφανώς αναπαριστάνει μία αγαπημένη της στιγμή στο σπίτι, τη στιγμή που μπορεί να πάει να καθίσει στον μεγάλο κίτρινο καναπέ μόνη της και να απολαύσει κάποια αγαπημένη της σειρά στην τηλεόραση. Το σχέδιο αυτό αποδεικνύει και τις αναφορές της εκπαιδευτικούς και της μητέρας της, ότι επιθυμεί να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής, ενώ η τοποθέτηση του εαυτού της στο κάτω μέρος της σελίδας και λίγο προς την άκρη, αναδεικνύει ότι πιθανόν αισθάνεται ότι δεν λαμβάνει την προσοχή που αναζητά.

Ιχνογράφημα 2^ο της Κ6: «Ο εαυτός μου όταν είμαι στο σπίτι μου».

Τέλος, στο τελευταίο ιχνογράφημα με τον εαυτό της στο σχολείο, η ίδια έχει επιλέξει να σχεδιάσει τον χώρο της αυλής και την ίδια καθισμένη με την φίλη στο παγκάκι χωρίς άλλα παιδιά γύρω τους. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει και τις αναφορές της εκπαιδευτικού ότι έχει προσκολληθεί σε ένα κορίτσι και αποζητά την αποκλειστικότητα. Τέλος, στο σχέδιο έχει αναγράψει μόνο το όνομα της φίλης, ενώ το δικό της εννοείται από την αποτύπωση του εαυτού της. Γενικά, τα ιχνογραφήματα αναδεικνύουν ένα παιδί που αισθάνεται ανασφάλειες και αποζητά την προσοχή, ωστόσο έχει αυτοεκτίμηση και αποτυπώνει χαρούμενο τον εαυτό της.

Ιχνογράφημα 3ο της Κ6: «Εγώ στο σχολείο».

8.2.6.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ της Κ6

Με βάση τις πληροφορίες από τους οικείους της Κ6 (εκπαιδευτικό και μητέρα) και τις αναλύσεις των ιχνογραφημάτων, η Κ6 φαίνεται ένα παιδί που έχει αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση, ωστόσο υπάρχουν κάποιες ανασφάλειες ως προς την προσοχή που λαμβάνει από τους άλλους. Πιο συγκεκριμένα, αποζητά να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής και όταν δεν τη λαμβάνει επιδεικνύει στοιχεία απογοήτευσης. Γενικά, πρόκειται για ένα παιδί που διεκδικεί τον χώρο της και τις σχέσεις της με τους άλλους, ενώ όταν αισθανθεί ότι μειώνεται η σημασία που λαμβάνει εκδηλώνει έντονες ή ακόμα και εκρηκτικές συμπεριφορές.

8.2.6.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ6

Σύμφωνα με τα παραπάνω, βασική δυσκολία της Κ6 είναι το άγχος και η ανασφάλειά της, όταν δεν βρίσκεται στο σπίτι ή σε έναν χώρο που δεν γνωρίζει καλά, αλλά και η επιθυμία της να βρίσκεται πάντα στο επίκεντρο. Μέσω των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, λοιπόν, αναμένεται να βελτιωθεί το άγχος της, σχετικά με την τυπικότητα των άλλων προς εκείνη, αλλά και η επιθυμία της να είναι πάντα στο επίκεντρο και να λαμβάνει όλη την προσοχή. Ειδικότερα, μέσα από τις δραστηριότητες, θα μάθει να κάνει λίγο πίσω και να αφήνει χώρο και για τους άλλους, ενώ αναμένεται να βελτιωθούν και οι

σχέσεις με τα αγόρια της τάξης και να αναπτύξει αντίστοιχα και άλλες φιλίες και σχέσεις με άλλα κορίτσια αλλά και γενικότερα με όλα τα παιδιά της τάξης.

8.2.7. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κοριτσιού K7

8.2.7.1. Γενικές πληροφορίες για την K7

Η K7 είναι 8 ετών και φοιτά στη Β΄ Δημοτικού. Είναι το πρώτο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας και η μικρότερη αδερφή της είναι στο προνήπιο. Οι γονείς της είναι πάρα πολύ συνεργάσιμοι με το σχολείο και επιθυμούν να συμμετέχουν στην πρόοδο του παιδιού τους. Σαν παιδί χαρακτηρίζεται ως ένα πολύ ώριμο και υπεύθυνο παιδί, που δεν προκαλεί προβλήματα, αλλά είναι αρκετά εσωστρεφές και δεν αντιδρά εύκολα. Δεν καταφεύγει σε καταστάσεις που έχουν ένταση και είναι αυτάρκης και αυτόνομη. Οι σχέσεις με τους συμμαθητές της και τους ενήλικες χαρακτηρίζονται από ηρεμία, ενώ με τους ενήλικες αναπτύσσει τυπικές σχέσεις. Είναι επιλεκτική ως προς τις φιλίες της και δεν παίζει με όλα τα παιδιά, παρόλο που εκείνα επιθυμούν την παρέα της και δεν τσακώνεται μαζί τους. Σαν μαθήτρια είναι άριστη και συμμετέχει ενεργά σε όλες τις σχολικές δραστηριότητες, ενώ επιδεικνύει επιμονή και υπομονή στη διαδικασία της μάθησης.

8.2.7.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία της K7

8.2.7.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της K7 στο σχολείο

Η K7 είναι ένα πολύ πειθαρχημένο, συγκρατημένο και ήρεμο παιδί που δεν «ξεφεύγει» ποτέ. Υπακούει στους κανόνες του σχολικού περιβάλλοντος και δείχνει να έχει αποδεχθεί απόλυτα τον ρόλο της ως μαθήτρια. Εντός της τάξης είναι συγκεντρωμένη και μπορεί να εκτελέσει με ευκολία τις εργασίες της, ενώ επιδεικνύει μια ωριμότητα που δεν συνάδει απόλυτα με την ηλικία της. Είναι αυτόνομη και αυτάρκης και δεν εμπλέκεται σε τσακωμούς με τους συμμαθητές της. Δεν εκδηλώνει επιθετικές συμπεριφορές και είναι αρκετά συνεργάσιμη σε όλα τα επίπεδα, ενώ παρουσιάζει προσαρμοστική συμπεριφορά στις αλλαγές και στον τρόπο με τον οποίο πρέπει να συμπεριφέρεται στα περιβάλλοντα που εντάσσεται. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει τα εξής:

Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί αυτό, την προσωπικότητά του.

- Η K7 είναι ένα παιδί πολύ ώριμο για την ηλικία της. Είναι υπεύθυνη και συνεπής σε όλα της. Φέρεται περισσότερο σαν ενήλικας παρά σαν παιδί. Είναι σοβαρή και μετρημένη και αρκετά κλειστή και εσωστρεφής.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Είναι ένα πολύ ήσυχο παιδί που δεν ενοχλεί ποτέ και δεν δημιουργεί κανενός είδους θέματα. Είναι ήρεμη και πολύ διακριτική σε όλα της. Είναι πολύ αυτόνομη και αυτάρκης. Οι σχέσεις της με τα παιδιά της τάξης είναι εξαιρετικές. Τα πάει εξαιρετικά καλά με όλα τα παιδιά.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Η K7 είναι 100% αυτόνομη και είναι τεράστια ευθύνη. Και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά τα έχει κατακτήσει απόλυτα.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Ναι. Έχει φίλους όλα τα παιδιά της τάξης της. Αλλά δεν παίζει κάθε μέρα με όλα τα παιδιά. Της αρέσει περισσότερο και επιλέγει να κάνει παρέα σε κάθε διάλλειμα με την K8, τη συμμαθήτριά της, με την οποία και οι γονείς τους έχουν φιλικές σχέσεις. Όταν όμως της δοθεί η ευκαιρία παίζει και με άλλα παιδιά από την τάξη της. Τόσο και με τα αγόρια όσο και με τα κορίτσια.

Είναι δημοφιλής ανάμεσα στους συμμαθητές του;

- Είναι αρκετά δημοφιλής. Όλοι της οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριες την αγαπούν και την εκτιμούν. Είναι ένα παιδί πρότυπο σε όλα της.

Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή του ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά του;

- Αυτό που με προβληματίζει με την Κ7 είναι η ωριμότητά της, που είναι παραπάνω από αυτή που θα περίμενα από ένα τόσο μικρό παιδί. Δεν ξέρω κατά πόσο είναι καλό για την ανάπτυξη της να είναι από τώρα τόσο μετρημένη, τόσο συγκρατημένη και να μην επιτρέπει να της ξεφεύγει τίποτα.

8.2.7.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης της Κ7

Η Κ7 φαίνεται να έχει υψηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης και είναι σε θέση να ανταποκριθεί με ηρεμία σε πολλές καταστάσεις. Έχει επίγνωση του εαυτού της, τόσο για την εξωτερική της εμφάνιση όσο και για το μαθησιακό της επίπεδο, ενώ επιλέγει τους φίλους της, παρόλο που είναι αρκετά δημοφιλής στους συμμαθητές της. Η επιλογή των φίλων δεν σχετίζεται με την απόρριψη των άλλων, αλλά συνάδει περισσότερο με τη δική της προσωπικότητα που είναι πιο εσωστρεφής. Η εκδήλωση των συναισθημάτων της γίνεται με μέτρο και δεν εκδηλώνει ακραίες συμπεριφορές ή αντιδράσεις, ενώ μπορεί να μιλήσει για αυτά και να τα εκφράσει με τις εκδηλώσεις της. Δεν εμπλέκεται σε συγκρούσεις και εάν χρειαστεί να διαχειριστεί κάποιες επιλέγει τη λύση της συζήτησης, ενώ δεν εκδηλώνει και εγωκεντρικά στοιχεία. Η συμπεριφορά της είναι πάντα προσαρμοσμένη με το περιβάλλον και τις απαιτήσεις αυτού, ενώ είναι σε θέση να δημιουργήσει σχέσεις με τους άλλους. Με την εκπαιδευτικό της τάξης έχει δημιουργήσει μια ιδιαίτερη σχέση, που δεν στηρίζεται στην εκδηλωτικότητα των συναισθημάτων, αλλά στην κατανόηση και στην αμοιβαία αλληλεπίδραση με το βλέμμα. Γενικά παρουσιάζει υψηλή ωριμότητα, η οποία σε πολλές φορές δεν συνάδει με την ηλικία της και της περιορίζει τις αυθόρμητες αντιδράσεις. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός αναφέρει για την περίπτωση της Κ7 τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Η αυτοεκτίμησή της είναι σε πολύ υψηλό επίπεδο.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Ναι. Είναι ευχαριστημένη με την εμφάνισή της. Αντικειμενικά είναι πολύ όμορφη. Και κάποια μέρα που συζητούσαμε για το πώς είμαστε εξωτερικά και ειδικά για το πρόσωπό μας, η Κ7 είτε για το πρόσωπό της πως είναι όμορφο.

Τι είναι αυτό που σας αρέσει στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

- Αυτό που είναι υπέροχο στη σχέση μας, είναι ότι καταλαβαίνουμε η μία την άλλη χωρίς καν να μιλήσει η μία στην άλλη. Μπορούμε να συνεννοηθούμε με τα βλέμματά μας. Υπάρχει μία επικοινωνία μεταξύ μας πολύ ιδιαίτερη και αξιοσημείωτη. Ξέρω ανά πάσα στιγμή τι θέλει και τι νιώθει και εκείνη επίσης το ίδιο για εμένα. Δεν ξέρω πως καταφέρνει να καταλαβαίνει τι θέλω και πότε. Γιατί πριν το πω, εκείνη το έχει καταλάβει και μου το λέει πρώτη. Είναι τρομερή η αντίληψή της και η επικοινωνιακή της ικανότητα.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Εξαιρετικά εκδηλωτική δεν είναι. Θα εκφράσει τα συναισθήματά της αλλά πάντα με μέτρο. Θα μιλήσει για τη χαρά της, θα καταλάβεις ότι είναι χαρούμενη από αυτά που θα πει, θα το εκφράσει και με το σώμα της (θα χτυπήσει παλαμάκια, θα χοροπηδήσει, κ.α.) αλλά χωρίς ποτέ να προβεί σε υπερβολές. Το ίδιο ισχύει και για τα αρνητικά της συναισθήματα. Θα μιλήσει για αυτά, θα θέσει τα πράγματα προς συζήτηση για να αποδοθεί το δίκαιο, να μπουν τα πράγματα στη σωστή τους βάση για να νιώσει δικαιωμένη και να ηρεμήσει από κάτι που θα την έχει κάνει να λυπηθεί, να θυμώσει ή να στεναχωρηθεί.

Λειτουργεί και φέρεται εγωκεντρικά ή όχι;

- Όχι. Ποτέ δεν φέρεται, ούτε λειτουργεί εγωκεντρικά η Κ7.

8.2.7.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ7 στο σπίτι

Παρόμοιες περιγραφές υπάρχουν για την Κ7 και από τη μητέρα της, η οποία την χαρακτηρίζει εσωστρεφή, ένα παιδί με αυτοπεποίθηση και υψηλές απαιτήσεις από τον εαυτό της, ενώ είναι και πολύ δοτική προς τους άλλους. Είναι σε θέση να μοιραστεί τα πράγματά της και ενδιαφέρεται για τους άλλους. Η ίδια αισθάνεται αρνητικά για τον εαυτό της όταν δεν πετυχαίνει κάτι, ενώ είναι σε θέση να καταβάλλει σημαντικά μεγάλη προσπάθεια για να επιτύχει. Θέτει υψηλούς στόχους, οι οποίοι μπορεί να μην είναι πάντα εύκολοι και ρεαλιστικοί, ενώ μια πιθανή αποτυχία μπορεί να την απογοητεύσει σε μεγάλο βαθμό. Ως προς τις κοινωνικές της σχέσεις χαρακτηρίζεται επιλεκτική και συγκρατημένη, ενώ δεν κάνει παρέα με όλα τα παιδιά και θέλει να ταιριάζει με τους άλλους σε όλα τα επίπεδα. Σε περιπτώσεις συγκρούσεων επιλέγει να κάνει ένα βήμα πίσω για να αποκατασταθούν οι σχέσεις, ενώ δεν επιδεικνύει τον εαυτό της στους άλλους. Με τους ενήλικες έχει πολύ καλές σχέσεις και τους κατανοεί λόγω της ωριμότητας που τη διακατέχει. Είναι πολύ δραστήρια στο επίπεδο της μάθησης και ασχολείται και με αρκετές δραστηριότητες αθλητικές, ενώ επιθυμεί να εμπλέκεται και σε νέες καταστάσεις. Από τους γονείς της κάποιες φορές αισθάνεται αδικημένη, διότι η ίδια είναι τέλεια και δεν έχει την ίδια μεταχείριση με την αδελφή της, ενώ εκφράζει τα συναισθήματά της και μιλάει για αυτά. Μπορεί να προσαρμόσει τη συμπεριφορά της με βάση το περιβάλλον και ανάλογα μπορεί να προσαρμόσει και τις συναισθηματικές της αντιδράσεις, ενώ οι ασχολίες εντός του σπιτιού περιλαμβάνουν ήρεμες δραστηριότητες, όπως επιτραπέζια. Τέλος, ως προς τις βιολογικές της λειτουργίες, η μητέρα της αναφέρει ότι κρατιέται από την τουαλέτα και δεν έχει επισκέψεις συχνές, οπότε χρειάζεται να της το υπενθυμίσει η ίδια πολλές φορές και επιλέγει τα βράδια να κοιμάται με την αδερφή της στο ίδιο κρεβάτι. Ειδικότερα, η μητέρα της αναφέρει τα εξής:

Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί σας;

- Θα ήθελα λίγο να αισθάνεται ότι τους στόχους που βάζει, λίγο να αισθάνεται περισσότερο, ότι μπορεί να τους καταφέρει έστω και πιο μακροπρόθεσμα. Να μη βλέπει ως πούμε «τη στιγμή», ότι ως πούμε «εκείνη τη στιγμή» κάτι δεν μπορεί να καταφέρει και να χάνει όλη την υπόλοιπη διαδρομή. Γιατί όλα θέλουν κόπο και χρόνο βέβαια.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Δεν μπορώ να ξέρω πολλά, έτσι. Από το σχολείο ως πούμε έχω καταλάβει ότι έχει συγκεκριμένη ομάδα που ως πούμε συναναστρέφεται, έξω που τη βλέπω με άλλα παιδιά, είναι κοινωνική ως πούμε και συμμετέχει σε ότι γίνεται, αλλά βάζει και το δικό της εγώ πάντα. Δεν χάνει την προσωπικότητά της.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Αυτοεκτίμηση έχει πάρα πολύ. Καμιά φορά λίγο η αυτοπεποίθηση θέλει λίγο ακόμα δουλειά. Ενώ έχει ως πούμε αυτοπεποίθηση, δεν είναι ότι δεν έχει. Νομίζει ότι δεν έχει. Αυτό είναι το πρόβλημα. Αυτοεκτίμηση έχει όμως. Πολύ καλή η σχέση με τον εαυτό της.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Δεν είναι ωραιοπαθής. Αισθάνεται καλά, μέχρι εκεί. Καμιά φορά όταν με βλέπει να ντύνομαι κ.λπ βλέπω ότι σαν να θέλει κι αυτή να προσθέσει κάτι στον εαυτό της, ένα κόσμημα, ένα αξεσουάρ... ξέρω γω... αλλά ευτυχώς δεν έχει ωραιοπάθεια, ούτε αρνητική ως πούμε εικόνα, ούτε όμως υπερεκτιμημένη εικόνα για τον εαυτό της, ώστε να πάμε αλλού.

Πώς είναι οι σχέσεις του/της μαζί τους;

- Πιστεύω ότι είναι, η Κ7 θέλει να μην νιώθει ας πούμε ότι είναι ανώτερη από τους άλλους. Δεν θέλει να δείχνει, ας πούμε... Παρόλο που είναι ένα παιδί θεωρώ πάρα πολύ έξυπνο, δεν το επιδεικνύει αυτό, ούτε στα παιχνίδια, ούτε πουθενά, θέλει να είναι ισότιμο μέλος της ομάδας. Συμμετέχει σε όλα χωρίς να δείχνει ας πούμε αυτό το στοιχείο της τελοσπάντων... να επισκιάζει τους άλλους.

Ποια συμπεριφορά του παιδιού σας δυσκολεύεστε να διαχειριστείτε;

- Ναι. Είναι αυτό που ανέφερα και πριν ότι, επειδή είναι πολύ απαιτητική με τον εαυτό της και βάζει υψηλούς στόχους, προς στιγμή μπορεί να μην πετύχει το στόχο άμεσα και προσπαθώ να της δείξω ότι όλα γίνονται με δουλειά και κόπο και κάποια στιγμή θα γίνει αυτό. Θέλει λίγο το άμεσο αποτέλεσμα, κάποιες φορές. Και αναφέρομαι τώρα κυρίως στη μουσική, που εκεί πρέπει να έχεις πάρα πολύ υπομονή και να ρίξεις πολλή δουλειά και μελέτη για να φτάσεις στο στόχο σου. Και επειδή με βλέπει και εμένα και παίζω και ακούει το αποτέλεσμα κάποιες φορές νομίζει ότι κι εκείνη μπορεί ας πούμε αυτό να το πετύχει άμεσα, ενώ δεν γίνεται αυτό. Τέτοια πράγματα. Δηλαδή θα πετύχει τους στόχους της, γιατί βάζουμε σιγά-σιγά στόχους και φτάνουμε σιγά-σιγά σε ένα αποτέλεσμα.

Υπάρχει κάτι που το δυσκολεύει;

- Κυρίως με την αδερφή της κάποιες φορές νιώθει αδικημένη. Κάποιες φορές που νιώθει ίσως κι από εμάς ότι, επειδή είναι ένα άλλο πλάσμα τώρα και η δεύτερη και έχει άλλη διαχείριση, ίσως νιώθει λίγο ότι την αδικούμε σε εισαγωγικά, που δεν συμβαίνει αυτό, απλά έχουμε άλλο χειρισμό στη μικρή. Αυτό πιστεύω πιο πολύ. Ενώ ξέρει ότι αυτή είναι «καθαρή» ας πούμε και δεν κάνει κάτι μεμπτό, μπορεί ας πούμε να νιώσει ότι «γιατί αδικήθηκα τώρα εγώ αφού ήμουνα τέλεια ;» Με την αδελφή της πιστεύω ότι έχει σχέση όλη η δυσκολία γενικώς. Είναι τελείως άλλη προσωπικότητα η αδερφή της, καμία σχέση με την Κ7. Η αδερφή της είναι ένα πάρα πολύ δύσκολο παιδί.

Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή του ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά του;

- Στην ανατροφή σίγουρα όχι. Στην συμπεριφορά αυτό που ανέφερα και πριν ότι μπορεί να σταματήσει κάτι προς στιγμή, να νευριάσει με τον εαυτό της που δεν τα κατάφερε, που θέλει να τα καταφέρει και να βάλει τα κλάματα, ας πούμε. Είναι πολύ αυστηρή. Με τα μαθησιακά αυτά είναι πολύ αυστηρή.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Είναι συναισθηματικό πλάσμα και το δείχνει με αγκαλιές. Κάποιες φορές μιλάει πολύ δυνατά από τη χαρά της, εγώ της φωνάζω για αυτό βέβαια, δεν μ' αρέσει, δεν μου αρέσουν οι εντάσεις, λίγο ξεφεύγει ας πούμε. Λύπη, θυμό και στενοχώρια εντάξει, θα κλάψει ας πούμε, είναι ένα παιδί που κλαίει εύκολα. Δεν το δείχνει βέβαια σε όλους, μόνο σε συγκεκριμένα άτομα. Γενικώς είναι ανοιχτό βιβλίο. Καταλαβαίνεις ας πούμε τι γίνεται.

Σχετικά με τις βιολογικές λειτουργίες του οργανισμού του (φαί, ύπνο, τουαλέτα). Σε ποιο βαθμό είναι κανονικές και εμφανίζονται σε προβλέψιμες στιγμές του χρόνου;

- Με τον ύπνο, μέχρι τώρα κοιμόταν μόνη της στο δωμάτιό της και αισθανόταν ότι, επειδή εγώ πήγαινα στη μικρή, αισθανόταν ας πούμε αυτή τη διαφορά και τώρα μερικές μέρες κοιμούνται μαζί στο ίδιο κρεβάτι, για να ξεκουράζομαι κι εγώ, γιατί τα βράδια μου είναι λίγο δύσκολα μαζί της, και κοιμούνται μαζί και νιώθει καλύτερα τώρα τη συντροφικότητα αυτή, της αρέσει. Με την τουαλέτα έχω ένα παράπονο ότι δεν πάει συχνά ας πούμε...κρατιέται μάλλον, εδώ δεν πηγαίνει καθόλου, σε κανένα σχολείο δεν πήγαινε. Δεν πηγαίνει. Και στο σπίτι μπορεί να έχουν περάσει οχτώ ή εννιά ώρες, να έχω ξεχαστεί εγώ και της λέω Κ7 πήγες τουαλέτα και μου λέει όχι. Και να έχουν περάσει οχτώ με εννιά ώρες με το ρολόι και εκεί της αρχίζω και της φωνάζω βέβαια. Κρατιέται μάλλον πιστεύω. Δεν πιστεύω ότι μπορεί να μείνει τόσες ώρες να μη χρειαστεί τουαλέτα. Αν ξεχαστώ εγώ δεν ξέρω τι θα γίνει πραγματικά, δεν πάει.

8.2.7.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων της Κ7

Τα ιχνογραφήματα της Κ7 διαθέτουν χρώματα και καθαρά σχέδια του εαυτού της με φανερά τα χαρακτηριστικά του προσώπου της, στοιχείο που αναδεικνύει ότι το παιδί έχει

θετική εικόνα για τον εαυτό του. Όλα τα ιχνογραφήματα περιλαμβάνουν στοιχεία μάθησης, γεγονός που συνάδει με τις απόψεις και τις αναφορές των οικείων για την αγάπη που επιδεικνύει στη μάθηση, ενώ ο εαυτός της τοποθετείται κυρίως στο κέντρο του χαρτιού και γύρω της τοποθετεί διάφορα αντικείμενα. Τα χέρια είναι τεντωμένα και μπορεί να συμβολίζουν τον ενθουσιασμό με όσα καταπιάνεται, ενώ μπορεί να σχετίζονται και με τους υψηλούς στόχους που θέτει για τον εαυτό της.

Ιχνογράφημα 1^ο της Κ7: «Όταν είμαι μόνη μου».

Ιχνογράφημα 2^ο της Κ7: «Ο εαυτός μου στο σπίτι μου».

Ιχνογράφημα 3^ο της Κ7: «Εγώ στο σχολείο».

Ωστόσο, το ιχνογράφημα στον χώρο του σχολείου διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό από τα άλλα δύο. Πιο συγκεκριμένα, η Κ7 δεν έχει τοποθετήσει ξεκάθαρα τον εαυτό της, αλλά έχει αποτυπώσει το σύνολο της τάξης και έχει τοποθετήσει σε διαφορετικό σημείο την εκπαιδευτικό που ξεχωρίζει σημαντικά. Η αποτύπωση αυτή επιδεικνύει τη σχέση που έχει αναπτύξει μαζί της και τη σημασία που έχει για την ίδια, αλλά η μη ξεκάθαρη αποτύπωση του εαυτού της στην τάξη, ενδεχομένως να επιδεικνύει ότι δεν έχει βρει ακόμα τη θέση και τον ρόλο της σε αυτή. Μάλιστα, δεν έχει επιλέξει να βάλει όλους τους συμμαθητές, αλλά μια μικρή παρέα παιδιών, στοιχείο που επιβεβαιώνει τους ισχυρισμούς σχετικά με την επιλεκτική συμπεριφορά που επιδεικνύει στα παιδιά.

8.2.7.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ της Κ7

Με βάση τις πληροφορίες από τους οικείους της Κ7 (εκπαιδευτικό και μητέρα) και τις αναλύσεις των ιχνογραφημάτων, αποτελεί ένα συγκροτημένο και εσωστρεφές παιδί που δεν εκδηλώνεται σε μεγάλο βαθμό. Είναι φιλομαθής και αγαπάει το σχολείο και την εκπαιδευτικό της τάξης, αλλά πιθανόν δεν έχει βρει τον τρόπο να εκδηλωθεί μέσα στην τάξη με τον ίδιο τρόπο που εκδηλώνεται και εκφράζεται στο σπίτι. Ωστόσο, δεν προκαλεί προβλήματα και επιδεικνύει μεγάλη ωριμότητα, η οποία, όμως της στερεί από τον αυθορμητισμό της ηλικίας της. Τέλος, ενώ δεν έχει συγκρούσεις με τους συμμαθητές της είναι αρκετά επιλεκτική στις παρέες της και κλειστή, καθώς οι συναναστροφές της αφορούν ένα συγκεκριμένο κορίτσι.

8.2.7.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση της Κ7

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το βασικό στοιχείο που προβληματίζει την εκπαιδευτικό είναι η υψηλή ωριμότητα που επιδεικνύει, ενώ τη μητέρα της οι υψηλοί στόχοι που θέτει και οι απαιτήσεις που έχει από τον εαυτό της. Τα στοιχεία αυτά ενδεχομένως σχετίζονται και με τη συγκράτηση και πειθαρχία που διαθέτει, αλλά και με τη δυσκολία να αποδεχθεί

το λάθος της. Μέσα από τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις αναμένεται η Κ7 να αποδεχθεί καλύτερα την πλευρά της που δεν είναι τέλεια και να μάθει να διαχειρίζεται τα λάθη της, ώστε να θέτει πιο ρεαλιστικούς στόχους που συνάδουν με την ηλικία της.

8.2.8. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού Α1

8.2.8.1. Γενικές πληροφορίες για τον Α1

Ο Α1 είναι ένα αγόρι οκτώ ετών που φοιτά στη Β΄ Δημοτικού. Είναι το μοναχοπαιδί μια τριμελούς οικογένειας. Η μητέρα του είναι καθηγήτρια αγγλικών και ο πατέρας του είναι δημοσιογράφος, που έχει και διευθύνει δικό του ψηφιακό κανάλι ειδήσεων. Σαν παιδί χαρακτηρίζεται πολύ συγκροτημένο και πειθαρχημένο, ενώ είναι πολύ δημιουργικός και εμβαθύνει στα πράγματα και στις καταστάσεις. Έχει πολλά ενδιαφέροντα και του αρέσει πολύ το σχολείο και η μάθηση. Γενικά είναι κοινωνικός, ωστόσο πολλές φορές μπορεί να επιλέξει τη μοναχικότητα και είναι αρκετά εσωστρεφής. Συνεργάζεται με τους συμμαθητές του και δεν εμπλέκεται σε καβγάδες, ενώ είναι πολύ υπεύθυνος σε ό,τι αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει. Ο αναλυτικός τρόπος σκέψης του αποτελεί και το μεγαλύτερο χάρισμά του, ωστόσο μπορεί κάποιες φορές να τον οδηγήσει στο να επιμένει σε πράγματα που δεν είναι τόσο σημαντικά. Εκφράζει τις απόψεις τους και επιχειρεί να επιλύει τις διαφορές του αρμονικά, ενώ είναι αρκετά δημοφιλής στους συμμαθητές του.

8.2.8.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του Α1

8.2.8.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α1 στο σχολείο

Ο Α1 είναι αρκετά δραστήριος και συνεργάσιμος στο σχολείο. Ακολουθεί τους κανόνες και επιχειρεί να τα κάνει όλα τέλεια, μια συμπεριφορά που μπορεί να τον οδηγήσει κάποιες φορές στο να αργεί λίγο παραπάνω στις εργασίες. Είναι πολύ δημιουργικός και του αρέσει να δείχνει στους άλλους τις δημιουργίες του και να λαμβάνει από αυτές αναγνώριση και επιβράβευση. Οι συμμαθητές του τον σέβονται και τον εκτιμούν, ενώ το ίδιο συμβαίνει και με τους ενήλικες. Με την εκπαιδευτικό έχει πολύ καλή σχέση και δεν δημιουργεί προβλήματα με τη συμπεριφορά του στην ομάδα. Στα διαλείμματα πολλές φορές μπορεί να επιλέξει τη μοναχικότητα, όχι επειδή δεν τον θέλουν οι συμμαθητές του, αλλά διότι ο ίδιος επιλέγει να μείνει μόνος. Κατά τη διάρκεια της εργασίας του σε κάτι μπορεί να μείνει συγκεντρωμένος σε αυτό και να διατηρήσει την προσοχή του, ενώ είναι σε θέση να προσαρμόζεται στα περιβάλλοντα και στις απαιτήσεις τους. Οι αντιδράσεις του γενικά είναι ήπιες και επιλέγει να δημιουργεί αρμονικές και ήρεμες σχέσεις με τους άλλους. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός αναφέρει για τον Α1:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Περισσότερο εσωστρεφής θα τον χαρακτήριζα. Διαθέτει όμως και το εξωστρεφές του κομμάτι. Έχει να κάνει πιο πολύ με τα πρόσωπα. Όπου αισθάνεται οικεία ανοίγεται και είναι εξωστρεφής.

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Τα θετικά του χαρακτηριστικά είναι η πολυπραγμοσύνη του, η εξυπνάδα του, η επιμέλεια και η υπευθυνότητα που τον διακρίνει. Τα πολλά του και ποικίλα ενδιαφέροντά του, η δημιουργικότητά και η εφευρετικότητά του. Η ηρεμία του επίσης είναι πολύ θετικό του γνώρισμα και η πραότητά του. Αρνητικό είναι ότι κολλάει πολλές φορές σε πράγματα που δεν έχουν και τόσο μεγάλη σημασία και επιμένει. Είναι πολύ επίμονος πράγμα που είναι λίγο ψυχοφθόρο για τον ίδιο και αρκετά κουραστικό για τον περίγυρό του.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Μία χαρά είναι και οι σχέσεις του με τους συνομηλίκους με τους οποίους συναναστρέφεται στο χώρο του σχολείου. Είναι πολύ τυπικός, είναι πολύ ευγενικός. Απευθύνεται για οτιδήποτε τον απασχολεί στους ενήλικους του σχολείου, ζητάει τη βοήθειά τους όταν τη χρειάζεται, ευχαριστεί για τη βοήθεια αυτή όταν θα τη λάβει. Είναι ευγενέστατο παιδί κινείται μέσα στα όρια και στους κανόνες του σχολείου. Γενικά είναι εξαιρετικός.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Διαθέτει πλήρη αυτονομία στα καθήκοντα του που έχουν να κάνουν με τις σχολικές του υποχρεώσεις και είναι και εξαιρετικά υπεύθυνος. Ό,τι έχει να κάνει δεν υπάρχει περίπτωση να μην το κάνει.

Τσακώνεται καθόλου με τους άλλους; Γιατί τσακώνεται όταν συμβαίνει αυτό;

- Ο Α1 δεν τσακώνεται ποτέ με τα παιδιά. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι άβουλος ή πιστός ακόλουθος κάποιου πιο δυναμικού παιδιού. Έχει ο Α1 τη δική του άποψη, τη λέει και την υποστηρίζει, αλλά όταν αυτή δεν γίνεται δεκτή και αποδεκτή, δεν καταφεύγει στην πρακτική του τσακωμού. Ο Α1 λύνει τις διαφορές του με τη συζήτηση. Θέτει ένα θέμα, με το οποίο δεν συμφωνεί σε συζήτηση και μέσα από το διάλογο επιλέγει να λύνει τις διαφορές του με τα παιδιά. Τις περισσότερες φορές εμπλέκοντας και εμένα μέσα σε αυτή τη συζήτηση.

Πώς τα πάει με τα μαθήματά του;

- Είναι άριστος μαθητής. Επιμελής. Προσεκτικός και υπεύθυνος με όλα του τα μαθήματα.

Τι είναι αυτό που σας αρέσει στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

- Τα συνολικά γνωρίσματα της σχέσης όλης μου αρέσουν. Είναι μία πολύ ομαλή και επικοινωνιακή σχέση.

Κατά πόσο το παιδί κάθεται κάπου ήσυχα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ασχολείται με ένα έργο ή προτιμά να αναζητά την ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα;

- Είναι ικανός να καθίσει και να ασχοληθεί με ένα έργο ώρες πολλές, χωρίς να αναζητήσει ευκαιρία για να κινηθεί. Αρκεί αυτό που κάνει να είναι μέσα στα ενδιαφέροντα του. Μπορεί να συγκεντρωθεί για ώρες, αρκεί να φέρει εις πέρας κάτι που θέλει.

8.2.8.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης του Α1

Ο Α1 χαρακτηρίζεται ως ένα παιδί που έχει ικανοποιητική αυτοεκτίμηση και έχει επίγνωση των δυνατοτήτων του σε όλα τα επίπεδα. Οι αντιδράσεις του είναι ήπιες και είναι σε θέση να εκφράσει σκέψεις και συναισθήματα λεκτικά και εκφραστικά. Επιλέγει να μην τσακώνεται με τους άλλους και να εκφράζει τις δικές του απόψεις με ηρεμία. Κάποιες φορές επιλέγει τη μοναξιά, παρόλο που είναι δημοφιλής και επιθυμεί να τα αναλύει όλα. Μπορεί να μιλήσει ανοιχτά για τις εμπειρίες του, ενώ η εσωστρέφειά του μειώνεται σημαντικά όταν βρίσκεται με άτομα που τους έχει εμπιστοσύνη. Είναι συνεργάσιμος με την ομάδα των παιδιών και επιθυμεί να βοηθάει τους άλλους, ενώ δεν επιδεικνύει εγωκεντρικές συμπεριφορές και επιθετικότητα. Όλες οι συμπεριφορές του είναι προβλέψιμες και με βάση το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, ενώ είναι ιδιαίτερα ενεργητικός στη διαδικασία της μάθησης. Δεν του αρέσει, ωστόσο, καθόλου να τον ενοχλούν και να τον προσβάλλουν και όταν συμβαίνει αυτό στενοχωριέται αρκετά, διότι ο ίδιος φέρεται στους άλλους πάντα ευγενικά και με καλή πρόθεση. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Θεωρώ πως η αυτοεκτίμησή του βρίσκεται σε πολύ καλό επίπεδο. Πατάει γερά στα πόδια του ο Α1.

Πώς θα χαρακτηρίζατε το παιδί αυτό στις σχέσεις του και στο παιχνίδι με τους φίλους του;

- Γενικά παίζει πολύ καλά με τους φίλους του, αλλά κάποιες φορές γίνεται και λίγο πειραχτήρι. Πάει έτσι δηλαδή να προκαλέσει κάποιον καμιά φορά, όχι πολύ συχνά, αλλά έχει συμβεί να προκαλέσει κάποιο παιδί που μπορεί να έχει μαζί του ένα «προηγούμενο». Σπάνια βέβαια το κάνει αυτό, αλλά το έχει κάνει κάποιες φορές. Συνήθως όμως παίζει ήρεμα και συνεργάζεται πολύ καλά με τα παιδιά και στο παιχνίδι.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Έχει πλήρη αντίληψη και επίγνωση του γεγονότος ότι είναι άριστος και εξαιρετικός μαθητής.

Υπάρχει κάτι που τον δυσκολεύει;

- Μέσα στην τάξη και ότι άπτεται του θέματος των μαθημάτων δεν τον δυσκολεύει κάτι. Λίγο με τους συμμαθητές του στο διάλλειμα θα μπορούσε να παίζει πιο πολύ μαζί τους, πράγμα το οποίο δεν το επιλέγει σε πολύ μεγάλη συχνότητα. Δυσκολεύεται λίγο σε αυτό το κομμάτι και προτιμά να είναι πολλές φορές και μόνος του ή όταν έχει την ευκαιρία να είναι κοντά μου, τη χρησιμοποιεί πολύ.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Είναι πολύ εκδηλωτικός και εκφραστικός. Όλα του τα συναισθήματα είναι εύκολο να τα διακρίνει. Φαίνεται πότε νιώθει χαρά, πότε είναι στεναχωρημένος ή θυμωμένος. Όλα φαίνονται. Τα εκφράζει όλα και με το σώμα του, μπορεί να χοροπηδάει, να κάνει αγκαλιές αλλά και με το λόγο του περισσότερο. Μιλάει και για τα συναισθήματά του. Τι τον έχει κάνει χαρούμενο, τι τον έχει κάνει να θυμώσει κ.α. δεν υπάρχει περίπτωση να μην το πει τουλάχιστον σε μένα.

Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις στο παιχνίδι;

- Ο Α1 δεν θα συγκρουστεί. Τουλάχιστον ως τώρα δεν έχει συγκρουστεί ποτέ και με κανέναν και για κανένα λόγο. Τις διαφωνίες του τις εκφράζει με το λόγο του, με συζήτηση προσπαθεί πάντα να επιλύει τις διαφορές του. Εκφράζει με τα λεγόμενα του τα παράπονά του, τις διαφορές του και τη διαφωνία του, ενημερώνει εμένα ή κάποια άλλη συνάδελφο και θέτει το κάθε θέμα που θα τον απασχολήσει σε συζήτηση μέχρι αυτό να επιλυθεί.

Σας μιλάει για τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και τα βιώματά του;

- Ναι, μου μιλάει. Πολύ συχνά μάλιστα θέλει να το κάνει αυτό και από μόνος του και ακόμα καλύτερα του αρέσει όταν τον ρωτάω να μου πει πράγματα που τον αφορούν.

8.2.8.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α1 στο σπίτι

Παρόμοιες συμπεριφορές επιδεικνύει ο Α1 και στο πλαίσιο του σπιτιού, όπου επιδεικνύει σημαντική δημιουργικότητα, αυτονομία και υπευθυνότητα, ενώ χαρακτηρίζεται ως ένα παιδί κοινωνικό που επιλέγει κάποιες φορές να είναι εσωστρεφές. Νοιάζεται πολύ για τους άλλους και θέλει να τους βοηθάει, ωστόσο η μητέρα του παρατηρεί ότι στερείται του αυθορμητισμού της ηλικίας του και θα ήθελε το στοιχείο αυτό να αλλάξει. Οι αντιδράσεις του είναι ήρεμες κατά βάση, ωστόσο υπάρχουν και εκρήξεις τις οποίες όμως είναι σε θέση να τις ρυθμίσει και να τις διαχειριστεί. Επιδιώκει την επαφή με τους άλλους και πολλές φορές τους πειράζει για να δημιουργήσει σχέσεις μαζί τους, ωστόσο τον ενοχλεί όταν κάποιος πειράζει εκείνον και δεν καταλαβαίνει τα όρια που θέτει ο ίδιος. Έχει ανάγκη την επιβράβευση και την επιβεβαίωση από τους άλλους, ενώ δεν τον ενδιαφέρει καθόλου η εξωτερική του εμφάνιση.

Παρόλο που δεν έχει αδέρφια, έχει αναπτύξει παρεμφερή σχέση με τον ξάδελφο του και είναι πολύ φροντιστικός μαζί του αλλά και με τους άλλους. Επίσης, δεν είναι δεκτικός στο να δοκιμάσει καινούρια πράγματα και χρειάζεται να πειστεί λίγο παραπάνω για να το κάνει, αλλά έπειτα από ενθάρρυνση προχωρά και δοκιμάζει. Ωστόσο παρόλο που δεν έχει προβλήματα με τους συμμαθητές του ο ίδιος δεν επιδιώκει έξω από το σχολείο να έχουν σχέσεις και επιλέγει κυρίως τις σχέσεις με τα συγγενικά του πρόσωπα. Τέλος, είναι συνεργάσιμος και συναισθηματικός και μπορεί να αποτυπώσει λεκτικά και εκφραστικά αυτό που σκέφτεται και αισθάνεται. Πιο συγκεκριμένα, η μητέρα του αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Υπεύθυνος γενικά είναι, είναι συνεπής με τα πράγματα του, με το να φτιάξει την τσάντα του, τα μαθήματα του, αν αυτό εννοούμε. Αυτόνομος δεν θέλει και τόσο να είναι. Του αρέσει να κάνω εγώ ας πούμε πράγματα για αυτόν και εγώ προσπαθώ να τον ξεκολλήσω, να τον αυτονομήσω. Δεν είχε ποτέ αυτό το να λέει: Μεγάλωσα-Μπορώ μόνος μου- Είμαι μεγάλος-Θα το κάνω μόνος μου. Αντίθετα μου λέει: Μαμά να μου κάνεις αυτό; Να μου κάνεις εκείνο;

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Θέλει, έχει ανάγκη να ακούσει τον έπαινο από τους άλλους. Να του επιβεβαιώσουν ότι κάνει καλά τα πράγματα. Περισσότερο στα καινούρια πράγματα ή και καμιά φορά και σε αυτά που ξέρει ότι τα κάνει καλά. Θέλει να ακούσει τον έπαινο. Δεν θεωρώ ότι είναι από τα παιδιά που έχουνε την υψηλή αυτοεκτίμηση. Θέλει ενθάρρυνση ακόμα και στα πράγματα που ξέρει ότι τα κάνει καλά.... Θέλει ενθάρρυνση. Θέλει να ακούει το Μπράβο.

Τι θα θέλατε να αλλάξετε στην σχέση με το παιδί σας;

- Και πάλι δεν μπορώ να πω κάτι. Δεν θα ήθελα να αλλάξω κάτι. Αν απαντήσω κάτι εδώ θα ήταν αυτό, το να μην είμαι ας πούμε αυτό το -Όχι- δεν είναι κολλημένος πάνω μου πάλι ακριβώς- αλλά να υπήρχε και κάποιο άλλο πρόσωπο που να ήταν έτσι ίσης αξίας για αυτόν, όπως είμαι και εγώ. Να είχε ίσως με τον μπαμπά του μία σχέση καλύτερη που να ισοροπήσει και τη δική μας περισσότερο. Αυτό.

Υπάρχει κάτι που το δυσκολεύει;

- Ίσως η δυσκολία είναι με τα καινούργια πράγματα ας πούμε, που δεν του είναι οικεία. Όχι ότι τον δυσκολεύουν αλλά λίγο έτσι δειλιάζει να τα δοκιμάσει. Στην αρχή θα είναι διστακτικός και θα πρέπει να το συζητήσουμε λίγο και να τον ενθαρρύνω και τελικά να το κάνει.

Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή του ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά του;

- Με προβληματίζει σε εισαγωγικά αυτό που είπα και πριν, ότι δεν έχει πολύ τριβή έτσι με παιδιά της ηλικίας του, εκτός από τα πλαίσια του σχολείου. Δηλαδή δεν υπάρχει αυτό που θα πάω, πως είναι τα ξαδέρφια ας πούμε πάνω-κάτω. Σήμερα θα φάμε στο σπίτι μου, έλα να κοιμηθούμε στο δικό μου. Αυτό δεν το έχει και αυτό με προβληματίζει. Ότι έχει μάθει περισσότερο να είναι με ενήλικες το παιδί, παρά με παιδιά. Έχει μάθει το παιδί να είναι με ενήλικες και είναι λίγο αδέξιος, λίγο δεν ξέρει και τόσο να μπει σε μία παρέα αυθόρμητα και εύκολα. Θα πρέπει το άλλο το παιδί να είναι πολύ αυθόρμητο και σχετικά ώριμο κοινωνικά για να παρασύρει και τον Α1.

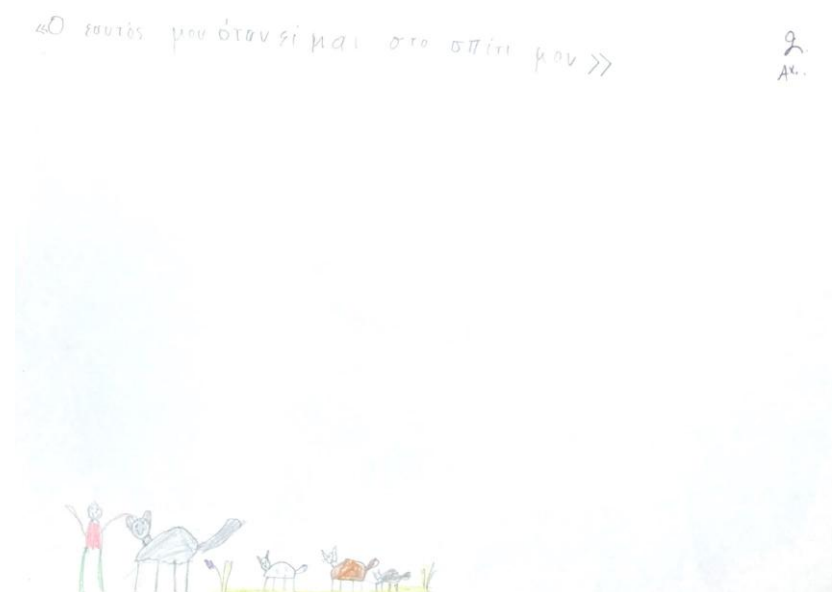
8.2.8.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων του Α1

Τα ιχνογραφήματα του Α1 είναι διαφορετικά μεταξύ τους και αποτυπώνουν διαφορετικά στοιχεία του χαρακτήρα του. Πιο συγκεκριμένα, στο ιχνογράφημα που ζητήθηκε από τον Α1 να δημιουργήσει τον εαυτό του, εκείνος επέλεξε να δημιουργήσει ένα τοπίο και τοποθετήσει τον ίδιο με το ίδιο χρώμα που είχε χρωματίσει τον ουρανό, με αποτέλεσμα ο ίδιος να μη φαίνεται πουθενά καθαρά και να μην ξεχωρίζουν τα χαρακτηριστικά του. Το στοιχείο αυτό συνάδει με την άποψη της μητέρας του και της εκπαιδευτικού ότι είναι πολύ συγκρατημένος και επιλέγει κάποιες φορές να αποσύρεται, αλλά και με την άποψη ότι χρειάζεται ενθάρρυνση και παρότρυνση για να βγει μπροστά. Πιθανόν ο ίδιος να μην αισθάνεται τόσο σίγουρος για τον εαυτό του και χρειάζεται να λάβει εξωτερική ενθάρρυνση για να προχωρήσει.

Ιχνογράφημα 1^ο του Α1: «Όταν είμαι μόνος μου».

Στο δεύτερο ιχνογράφημα του εαυτού, και πάλι δεν υπάρχουν καθαρά στοιχεία του ίδιου και ξεχωρίζει μόνο από το γεγονός ότι ο ίδιος έχει ανθρώπινη μορφή και δίπλα του έχει ζώα. Δεν υπάρχουν πολλά χρώματα στην εικόνα, ενώ η τοποθέτηση ζώων σε αυτή αναδεικνύει ότι ο Α1 ενδιαφέρεται, αγαπάει πολύ και φροντίζει τα ζώα, όπως υποστηρίζει η μητέρα του. Δεν έχει αποτυπώσει κανένα υλικό στοιχείο του σπιτιού, ενώ και ο ίδιος είναι μια απλή μορφή στοιχείο που σχετίζεται με την αδιαφορία που επιδεικνύει για την εξωτερική εμφάνιση και την ανάγκη του να εμβαθύνει σε καταστάσεις.

Ιχνογράφημα 2^ο του Α1: «Ο εαυτός μου όταν είμαι στο σπίτι μου».

Τέλος, το ιχνογράφημα από το σχολείο διαθέτει πιο καθαρές εκφράσεις και αποτυπώσεις των προσώπων και των αντικειμένων, αλλά και πάλι δεν χρησιμοποιεί πολλά χρώματα. Εκτός από το δέντρο και την μπλούζα ενός από τους φίλους του, τα υπόλοιπα σχέδια δεν έχουν χρώμα, ενώ και τα πρόσωπα δεν έχουν καθαρά χαρακτηριστικά. Ωστόσο, μέσα στο σχέδιο ο Α1 επέλεξε να βάλει και τους φίλους του από το σχολείο τοποθετημένους στην αυλή και με χαρούμενες εκφράσεις. Το στοιχείο αυτό καταδεικνύει ότι ο Α1 επιθυμεί να συναναστρέφεται τους φίλους του και να έχει σχέσεις μαζί τους.

Ιχνογράφημα 3^ο του Α1: «Εγώ στο σχολείο».

8.2.8.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α1

Με βάση τις πληροφορίες από τους οικείους του Α1 (εκπαιδευτικό και μητέρα) και τις αναλύσεις των ιχνογραφημάτων, ο Α1 φαίνεται να είναι αρκετά εσωστρεφές παιδί που δεν έχει αναγνωρίσει πλήρως τον εαυτό του και τις δυνατότητές τους, με αποτέλεσμα να χρειάζεται συνεχή ενίσχυση και παρότρυνση για να δοκιμάσει πράγματα και να εμπλακεί σε νέες καταστάσεις. Είναι δημιουργικός και μπορεί να αποτυπώσει όσα αισθάνεται και σκέφτεται, αλλά η ωριμότητά του πολλές φορές του στερεί τον παιδικό του αυθορμητισμό. Επιθυμεί και επιδιώκει τις σχέσεις με τους συνομηλίκους και επιλέγει τις παρέες του, ενώ όταν δεν επιθυμεί να αλληλεπιδράσει άλλο μαζί τους αποσύρεται και επιλέγει τη μοναχικότητα.

1.2.8.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για τον Α1

Με βάση τα παραπάνω, ο Α1 είναι αρκετά συγκρατημένος και στερείται αυθορμητισμού, με αποτέλεσμα να μην εμπλέκεται ενεργά σε νέες καταστάσεις και να είναι πολύ συγκρατημένος για την ηλικία του. Μέσα από τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις και την παιγνιώδη μορφή που αυτές έχουν ο Α1 αναμένεται να διερευνήσει την αυθόρμητη πλευρά και να την αναδείξει, αλλά και να έλθει σε άμεση σχέση με όλους τους συμμαθητές τους και να εμπλακεί μαζί τους σε διαφορετικού είδους και ύφους δραστηριότητες και αλληλεπιδράσεις.

8.2.9. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού Α2

8.2.9.1. Γενικές πληροφορίες για τον Α2

Ο Α2 είναι ένα αγόρι οκτώ ετών που φοιτά στη Β' Δημοτικού. Είναι το μεγαλύτερο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας. Έχει έναν μικρότερο αδελφό. Η μητέρα του δεν εργάζεται ενώ ο πατέρας του εργάζεται σε ιδιωτική μεταφορική εταιρεία με συνέπεια να λείπει αρκετές φορές και για αρκετές ημέρες από το σπίτι, με αποτέλεσμα η μητέρα του να αποτελεί τον βασικό φροντιστή και να ασχολείται ενεργά με την πρόοδό του στο σχολείο. Σαν παιδί ο Α2 είναι ιδιαίτερα εσωστρεφής και δεν συμμετέχει ενεργά σε δραστηριότητες, ενώ για να συμμετάσχει πρέπει να λάβει ισχυρή παρότρυνση. Είναι πολύ

ήσυχος και η συμπεριφορά του πολύ ήσυχη, ενώ τις περισσότερες φορές μέσα στην τάξη ή στις παρές του, είναι σαν να μην υπάρχει. Παρόλο που επιδεικνύει μεγάλη θέληση για τα μαθήματα, δυσκολεύεται σημαντικά στη γραφή του, στοιχείο που πιθανώς υποδεικνύει κάποια σχετική μαθησιακή δυσκολία. Οι σχέσεις του χαρακτηρίζονται από ηρεμία και ο ίδιος είναι πάντα χαμηλών τόνων.

8.2.9.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του Α2

8.2.9.2.1. Ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α2 στο σχολείο

Ο Α2 στο σχολείο είναι πολύ ήσυχος και ήρεμος, δεν προκαλεί προβλήματα και ακολουθεί τους κανόνες που του έχουν τεθεί. Δεν συμμετέχει ενεργά μέσα στην τάξη και απαντάει μόνο έπειτα από παρότρυνση της εκπαιδευτικού να συμμετάσχει. Δεν εκφράζει τις απόψεις του και τις σκέψεις, ενώ ακόμα και όταν χρειάζεται βοήθεια σε κάτι επιλέγει να μην ζητήσει βοήθεια. Ο ίδιος προσπαθεί σε μεγάλο βαθμό να υλοποιήσει όσα αναλαμβάνει, αλλά χρειάζεται σημαντική υποστήριξη για να φέρει εις πέρας τις εργασίες του. Είναι αυτόνομος και επιλέγει να εργάζεται μόνος του, ενώ κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων επιλέγει να παίζει ποδόσφαιρο, ένα άθλημα που του αρέσει πολύ. Έχει καλές σχέσεις με τους συνομηλίκους του, αλλά κυρίως παίζει με τα μικρότερα παιδιά, ανεξαρτήτως φύλου, ενώ οι σχέσεις με τους ενήλικες είναι πολύ τυπικές. Οι συμμαθητές του από την άλλη μεριά τον σέβονται και αναγνωρίζουν το θετικό της ηρεμίας που τον διακατέχει, ενώ είναι σε θέση ο ίδιος να συνεργαστεί αποτελεσματικά μαζί τους. Στις παρές του επιλέγει τον ρόλο του ακόλουθου και δεν αναλαμβάνει ποτέ ηγετικό ρόλο, ενώ είναι ένα πολύ εύκολο παιδί στη διαχείρισή του στο σχολικό περιβάλλον. Οι επιδόσεις του παρά τις προσπάθειες που καταβάλει δεν αντιστοιχούν σε αυτές και η παθητική του στάση εντός της ομάδας δεν βοηθάει στη βελτίωσή του. Τέλος, μπορεί να μείνει συγκεντρωμένος για πολλή ώρα και καταβάλλει πολλή προσπάθεια σε ό,τι του δοθεί για να το ολοκληρώσει, ενώ είναι και προσαρμοστικός στις καταστάσεις που αλλάζουν, οι οποίες ακόμα και εάν δεν του αρέσουν τις αποδέχεται και τελικά προσαρμόζεται σε αυτές. Ειδικότερα η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει ότι:

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Ο Α2 είναι εξαιρετικά εσωστρεφής. Είναι το παιδί που του ταιριάζει απόλυτα η φράση: Στόμα έχει και μιλά δεν έχει.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Η συμπεριφορά του στο σχολείο είναι απόλυτα ήσυχη. Είναι σαν να μην υπάρχει μέσα στην τάξη ο Α2. Θα μιλήσει μόνο αν του το ζητήσω. Δεν έχει σηκώσει ποτέ το χέρι να ζητήσει το λόγο για κάτι, είτε για μάθημα, είτε για να κάνει κάποιο παράπονο για κάποιον συμμαθητή του. Δεν έχει απορίες για τα μαθήματα ποτέ, δεν έχει παράπονα για τους φίλους του και τους συμμαθητές του ποτέ. Δεν είναι ότι δεν έχει βέβαια, απλά είναι ότι δεν θέλει να συζητάει ποτέ για αυτά. Οι σχέσεις του με τους συμμαθητές του και τις συμμαθήτριες του είναι πολύ ήρεμες και ήπιες.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Έχει σχέση με τους συνομηλίκους συμμαθητές του αλλά έχει σχέση και με τα μικρότερα παιδιά στην πρώτη δημοτικού μιας και ο αδερφός του πάει στην πρώτη δημοτικού και γνωρίζει και τα παιδιά της πρώτης και παίζει και με αυτά.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Οι σχέσεις του με τους ενήλικες του σχολείου είναι απόλυτα τυπικές.

Πώς είναι οι σχέσεις του μαζί τους;

- Οι σχέσεις του Α2 με τους φίλους του είναι πολύ ήρεμες, πολύ ήσυχες. Συνεργάζεται αρμονικά και συμβιβάζεται με τις παρέες του. Δεν είναι το παιδί που θα φωνάζει μέσα στην παρέα του, δεν είναι το παιδί που θα αντιδράσει έντονα. Είναι το παιδί που θα συμβιβαστεί 100% με τα δεδομένα που θα του δώσει η ομάδα των φίλων του.

Πώς θα χαρακτηρίζατε το παιδί αυτό στις σχέσεις του και στο παιχνίδι με τους φίλους του;

- Στις σχέσεις του με τους φίλους- φίλες του ο Α2 στο κομμάτι του παιχνιδιού είναι ένας αφανής ήρωας. Παίζει όμορφα και ειρηνικά υπακούοντας και τηρώντας τους κανόνες των παιχνιδιών στα οποία συμμετέχει. Ο ρόλος του μέσα στις παρέες των φίλων του δεν είναι καθόλου ηγετικός. Το αντίθετο όμως ισχύει. Δηλαδή ο Α2 είναι ένας πιστός ακόλουθος των συνθηκών μέσα στο παιχνίδι, όπως αυτές διαμορφώνονται από τους συμπαίκτες του.

8.2.9.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης του Α2

Η αυτοεκτίμηση του Α2 είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα και δεν επιχειρεί καθόλου να εκφράσει τις απόψεις και τα συναισθήματά του. Είτε τον ενοχλεί κάτι, είτε του αρέσει, συνήθως έχει την ίδια αντίδραση και επιλέγει να μην ζητάει βοήθεια, ακόμα και όταν τη χρειάζεται. Με τους φίλους του παρόλο που έχει καλές σχέσεις δεν εκδηλώνει τις απόψεις του και επιλέγει να ακολουθεί και χρειάζεται συνεχή ενθάρρυνση σε ό,τι κάνει. Ο ίδιος δυσκολεύεται με τα μαθήματα και ενώ προσπαθεί σε μεγάλο βαθμό δεν έχει τα αποτελέσματα που θα ήθελε με αποτέλεσμα να αποθαρρύνεται ακόμα περισσότερο. Γενικά δεν αποζητάει να κινηθεί μέσα στον χώρο και να εμπλακεί σε ενεργητικές δραστηριότητες με τους συμμαθητές του, επιλέγοντας μια παθητική στάση και δεν έχει καθόλου αντιδράσεις. Κάποιες στιγμές μπορεί να αποσπαστεί προσοχή του, αλλά δεν δημιουργείται κανένα πρόβλημα από τη συμπεριφορά αυτή. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός αναφέρει για τον Α2 τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Η αυτοεκτίμηση του Α2 είναι από τις λίγες περιπτώσεις παιδιών που μπορείς να πεις με σιγουριά ότι είναι πολύ χαμηλή η αυτοεκτίμηση του. Δυστυχώς είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα η αυτοεκτίμησή του.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Δεν έχω ακούσει ποτέ να εκφέρει κάποια άποψη για την εξωτερική του εμφάνιση, ούτε θετική αλλά ούτε και αρνητική. Θεωρώ όμως ότι δεν πρέπει να έχει πολύ θετική άποψη για την εξωτερική του εμφάνιση.

Πώς είναι η δική σας σχέση με το παιδί αυτό;

- Η σχέση μου με τον Α2 είναι μία πάρα πολύ όμορφη και ήρεμη σχέση. Προσπαθώ πολύ να τον ενθαρρύνω και να του δίνω κίνητρα ώστε να ζητάει να πάρει το λόγο για να πει την άποψή του, για να εμπλέκεται με πιο ενεργό τρόπο μέσα στην τάξη αλλά και έξω από την τάξη. Είναι όμως μία κατάσταση αυτή που θέλει πολύ δουλειά ακόμα και θέλει δουλειά τόσο από το σχολείο όσο και από το σπίτι του, για να μπορέσει ο Α2 να νιώσει άνετα και να χαλαρώσει μέσα στο χώρο του σχολείου, γιατί είναι πολύ συγκρατημένος και πολύ μαγκωμένος.

Τι είναι αυτό που θα θέλατε να βελτιώσετε στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

- Δεν υπάρχει κάτι για να βελτιώσω τη σχέση μου με τον Α2. Αν μπορούσα να αλλάξω κάτι στη σχέση αυτή, θα ήταν να τον έκανα πιο ενεργητικό ως προς τον ρωτάει πράγματα που ενδεχομένως δεν καταλαβαίνει και να ζητάει να του λύνω απορίες. Γενικά να μην ντρέπεται να με ρωτάει πράγματα.

8.2.9.2.3. Ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α2 στο σπίτι

Ως εσωστρεφή, αλλά όχι τόσο ήσυχο και συνεργάσιμο παρουσιάζει και η μητέρα του τον Α2 με παρόμοιες συμπεριφορές στον χώρο του σπιτιού. Ο Α2 αντιδράει έντονα και όταν αντιδράει σε κάτι η αντίδραση σχετίζεται με γκρίνια περισσότερο, ενώ έχει παρατηρήσει ότι δεν υπερασπίζεται τον εαυτό του. Γενικά δίνει ιδιαίτερη σημασία στην εξωτερική του εμφάνιση και αισθάνεται μειονεκτικά για τον εαυτό του, όταν δεν είναι τέλεια η εμφάνισή του. Χρειάζεται σημαντική ενθάρρυνση για να δοκιμάσει νέα πράγματα και να εμπλακεί ενεργά σε καταστάσεις, παρόλο που είναι πολύ ικανός και ανεξάρτητος, ενώ εκδηλώνει και συμπεριφορές ζήλιας ως προς τον μικρό του αδερφό παρόλο που παίζουνε μαζί και υπάρχει μεταξύ τους καλή σχέση. Με τους συνομηλικούς του τα πάει πολύ καλά και δεν μπλέκεται σε καβγάδες, ενώ στο σπίτι του δίνεται υποστήριξη στο διάβασμά του, ώστε να γίνει καλύτερος. Η μητέρα του επιθυμεί ο Α2 να είναι ο καλύτερος μέσα στην τάξη και να προσπαθεί στο διάβασμά του. Οι σχέσεις με τον πατέρα του είναι πολύ καλές και του λείπει αρκετά, με αποτέλεσμα όταν επιστρέφει στο σπίτι εκείνος να προσκολλάται επάνω του, ενώ δεν ακολουθεί και όλους τους κανόνες που έχει θέσει η μητέρα του. Επιθετικές συμπεριφορές εκδηλώνει μόνο προς τον αδερφό του, ενώ κατά τον βραδινό ύπνο υπάρχουν φορές που ο Α2 υπνοβατεί. Οι αντιδράσεις του παιδιού στο σπίτι σε πράγματα που δεν του αρέσουν εκδηλώνονται και εκφράζονται με γκρίνια και με τον τρόπο αυτό προσπαθεί ο Α2 να εκδηλώσει όσα αισθάνεται και σκέφτεται. Ειδικότερα, η μητέρα του αναφέρει τα εξής:

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Αρνητικά είναι ότι είναι πολύ γκρινιάρης. Αν δεν κάνει αυτό που θέλει, γίνεται πανικός και επιμένει μέχρι να γίνει αυτό. Εδώ στο σπίτι δηλαδή έτσι είναι. Τώρα τα θετικά του είναι ότι είναι πολύ συνεργάσιμος. Δηλαδή είτε και να του πεις κάτσε διάβασε θα κάτσει, είτε να του πεις, έλα να με βοηθήσεις να μαζέψουμε το σπίτι, θα έρθει... Σε όλα αυτά δεν έχουμε πρόβλημα. Συνεργάζεται πάρα πολύ καλά μαζί μου και γενικώς είναι ένα συνεργάσιμο παιδί.

Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί σας;

- Να μην γκρινιάζει και να γίνει λίγο πιο, πιο εξωστρεφής. Πιο πολύ να πάρει τα σκονιά πάνω του. Δηλαδή εγώ για παράδειγμα θα υπερασπιστώ τον εαυτό μου, δεν θα περιμένω να κάνει κάποιος κάτι άλλο. Ο Α2 δεν υπερασπίζεται τόσο εύκολα τον εαυτό του.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Αυτός νομίζει ότι πολλά πράγματα δεν μπορεί να τα κάνει. Μειονεκτεί για τον εαυτό του. Αλλά όταν θα του πω, «Α2 μπορείς να το κάνεις», θα το ξανασκεφτεί και θα πει θα δοκιμάσω. Έτσι βλέπω ότι τα έχει καταφέρει. Αλλιώς δεν παίρνει τόσο εύκολα πρωτοβουλία σε κάτι. Θέλει την επιβεβαίωση και την ενθάρρυνση και να του λες και συνέχεια «Μπράβο» και «ωραία το έκανες» και «σωστά το έκανες». Το κάνουμε αυτό με το Α2 κι εγώ και ο μπαμπάς του. Και οι γονείς μου το ίδιο. Τους το έχω πει κι αυτών. Δηλαδή ότι κάνει ο Α2 θα του λέτε «Μπράβο».

Πώς είναι η δική σας σχέση με το παιδί σας;

- Εμείς, εντάξει δεν έχουμε θέματα, δεν έχουμε παράπονα. Είμαστε καλά. Άμα δεν με νευριάζει να φωνάζω, είναι ακόμα πιο καλά. Τα πάμε καλά μεταξύ μας δεν έχουμε θέμα.

Ποια συμπεριφορά του παιδιού σας δυσκολεύεστε να διαχειριστείτε;

- Όταν τον πιάνει το πείσμα του και αρχίζει και γκρινιάζει.

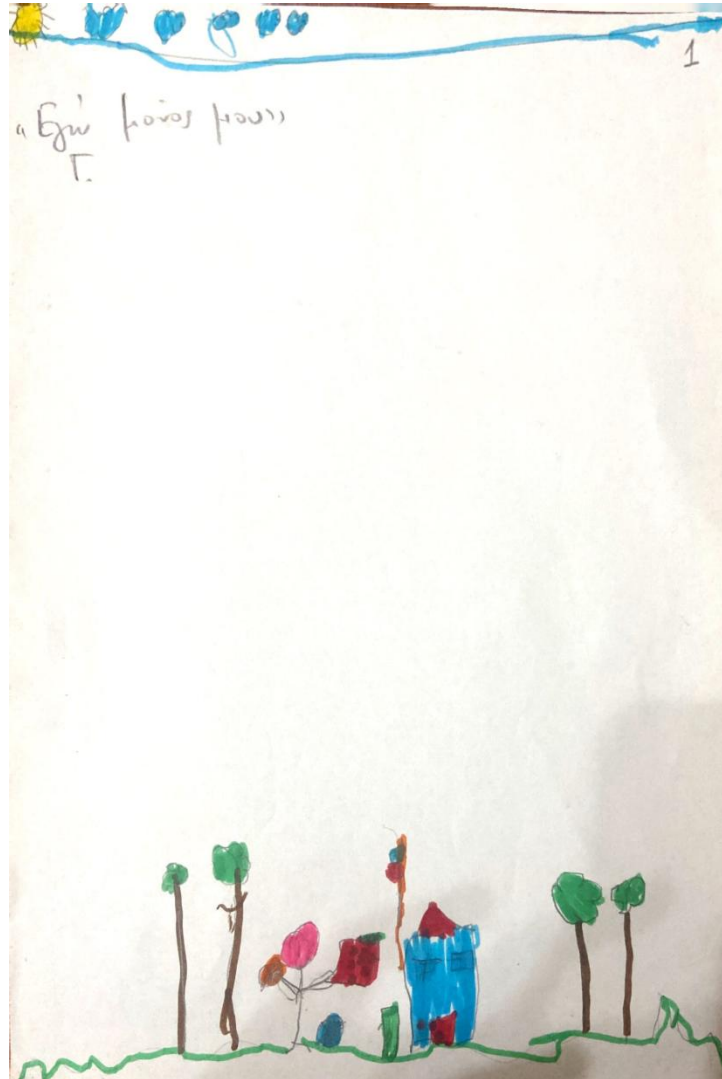
Συνεργάζεται καλά μαζί σας; Ακολουθεί τους κανόνες που έχουν τεθεί στο σπίτι;

- Ε, κατά ένα μέρος ναι. Απλά εμάς οι κανόνες μας χαλάνε όταν έρχεται ο μπαμπάς. Αυτό είναι το πρόβλημά μας. Γιατί τους κάνει τα χατίρια. Σου λέει λείπω, δεν τους βλέπω και όταν είναι εδώ δεν τους χαλάει χατίρια.

Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις στο παιχνίδι;

- Θα φωνάζει. Θα φωνάζει, όχι με τον κακό τρόπο. Θα φωνάζει και θα σου πει ξέρεις κάτι αυτό είναι για παράδειγμα το σωστό ή αυτό πρέπει να γίνει ή γιατί να μην του κάνουμε έτσι. Δεν θα τσακωθεί όμως. Δεν μπορώ να πω ότι θα τσακωθεί για αυτό το πράγμα .
- Εκδηλώνει επιθετική συμπεριφορά; Αν ναι, προς ποιους πιο πολύ;**
- Προς τον αδερφό του μόνο. Έχει θέμα με τον αδερφό του.

8.2.9.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων του Α2

Ιχνογράφημα 1^ο του Α2: «Εγώ μόνος μου».

20 Εγώ στο σπίτι μου

Εγώ στο σπίτι μου
2
Γ.

Ιχνογράφημα 2^ο του Α2: «Εγώ στο σπίτι μου».

Ιχνογράφημα 3^ο του Α2: «Εγώ στο σχολείο».

Αναλύοντας τα ιχνογραφήματα που παρέδωσε ο Α2 δύναται να παρατηρήσει κάποιος ότι δεν έχει δημιουργήσει πουθενά τον εαυτό και έχει παραδώσει εικόνες πολύ συγκεχυμένες και αόριστες με τη φιγούρα του εαυτού του να μην έχει καθόλου χαρακτηριστικά. Από τις αναφορές των οικείων του και από τα σχέδιά του διαφαίνεται ότι ο Α2 έχει πολύ χαμηλή αυτοεκτίμηση και δεν έχει διαμορφώσει αντίληψη του εαυτού του σχετικά με τα θετικά και τα αρνητικά του στοιχεία. Ακόμα και στον χώρο του σχολείου, όπου έχει ονοματίσει τις φιγούρες η δική του φιγούρα είναι η πιο άμορφη και συγκεχυμένη.

8.2.9.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοκοινωνικό προφίλ του Α2

Με βάση τις παραπάνω πληροφορίες ο Α2 είναι ένα παιδί χαμηλών τόνων με χαμηλή αυτοεκτίμηση που δεν έχει διαμορφώσει θετική αντίληψη για τον εαυτό του. Δεν αντιδράει σε όσα συμβαίνουν στο σχολείο και δεν είναι σε θέση να εκφράσει με ευκολία τη γνώμη και τα συναισθήματά του, ενώ στο σπίτι η έκφραση των παραπάνω πραγματώνεται μέσω της γκρίνιας. Γενικά παρουσιάζει παθητικές αντιδράσεις στον χώρο του σχολείου και επιλέγει να μένει στην αφάνεια, ενώ στο σπίτι όσα δεν του αρέσουν τα εκφράζει με έντονες αντιδράσεις. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει στα μαθήματα και η απουσία του πατέρα του για μεγάλα χρονικά διαστήματα από το σπίτι, πιθανόν σχετίζονται με τις αντιθετικές συμπεριφορές που παρουσιάζει και τις δυσκολίες στην αυτοεκτίμησή του.

8.2.9.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση του Α2

Μέσω των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων και την εμπλοκή του Α2 σε παιχνιδώδεις δραστηριότητες αναμένεται να ενισχυθεί η αυτοεκτίμησή του, να γνωρίσει πτυχές και δυνατότητες του εαυτού του, αλλά και να αλληλεπιδράσει αποτελεσματικά και ενεργητικά με τους συνομηλίκους του. Η συμμετοχή του στην ομάδα και η εναλλαγή των ρόλων σε αυτή, θα μειώσει την παθητική συμπεριφορά του, ενώ μέσα από τις δραστηριότητες δύναται να γνωρίσει τρόπους διαχείρισης και έκφρασης των συναισθημάτων του.

8.2.10. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού Α3

8.2.10.1. Γενικά στοιχεία του Α3

Ο Α3 είναι οκτώ ετών και φοιτά στη Β΄ Δημοτικού. Είναι το δεύτερο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας. Η μητέρα του εργάζεται ως καθαρίστρια στο σχολείο του και ο πατέρας του διαθέτει μηχανουργείο αυτοκινήτων στο χωριό. Περιγράφεται ως ένα παιδί με έντονη προσωπικότητα που εύκολα δημιουργεί προβλήματα με τη συμπεριφορά του, διότι συνεχώς φέρεται παρορμητικά και χωρίς να υπολογίζει τους άλλους. Παραπονιέται συχνά για όσα συμβαίνουν, ενώ όταν δεν κατορθώνει να υλοποιήσει κάτι, παρόλο που είναι παρά πολύ έξυπνος, αναφέρει συνεχώς ότι δεν προλαβαίνει. Χαρακτηρίζεται ως ένα εξωστρεφές παιδί και η συμπεριφορά του έχει συχνές εναλλαγές, ενώ εμφανίζει και αρχηγικές τάσεις. Με τους συνομηλίκους του έχει έντονες σχέσεις, ενώ με τους ενήλικες είναι πιο συνεργάσιμος. Δεν ασχολείται ιδιαίτερα με τα μαθήματά του και προτιμά να ασχολείται περισσότερο με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, αλλά και με χειρωνακτικές εργασίες. Έχει σαν πρότυπο τον αδερφό του, που είναι στην Α΄ Γυμνασίου και πολλές φορές συμπεριφέρεται σαν αυτόν και επιθυμεί να κάνει παρέα με μεγαλύτερα παιδιά.

8.2.10.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του Α3

8.2.10.2.1. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α3 στο σχολείο

Στο σχολικό περιβάλλον ο Α3 εμφανίζει μια έντονη προσωπικότητα, έρχεται σε συγκρούσεις με τους συμμαθητές του, ενώ πολλές φορές εμποδίζει και τη μαθησιακή διαδικασία. Επιζητά να βρίσκεται στο κέντρο της προσοχής και πετάγεται συνεχώς κατά τη διάρκεια του μαθήματος αδιαφορώντας για τις παρατηρήσεις που του γίνονται. Όταν δεν λαμβάνει αυτό που επιθυμεί εκφράζει έντονη δυσαρέσκεια, ενώ πολύ συχνά στα διαλείμματα τσακώνεται με τους συμμαθητές του. Ο Α3 δεν συμμορφώνεται απόλυτα

στους κανόνες, ενώ επιθυμεί να είναι δημοφιλής στους συμμαθητές του, με κάποιους από τους οποίους όμως έχει κακές σχέσεις. Είναι αρκετά αυτόνομος, αλλά όλες οι εργασίες του υλοποιούνται με παρορμητικότητα και βιασύνη με αποτέλεσμα να κάνει πολλά λάθη, ενώ διαθέτει και έντονη ενεργητικότητα που του αποσπά την προσοχή πολλές φορές. Όταν του γίνονται παρατηρήσεις θυμώνει σημαντικά και οι σχέσεις του με την εκπαιδευτικό είναι έντονες. Δεν είναι πάντα συνεργάσιμος και αρκετές φορές έχει συμπεριφορές δύσκολα διαχειρίσιμες. Του αρέσει το σχολείο, αλλά όχι και τα μαθήματα με αποτέλεσμα να βλέπει την ώρα της διδασκαλίας ως παιχνίδι, ενώ για να ενασχοληθεί με κάτι αρκετή ώρα πρέπει να είναι κάτι που τον ενδιαφέρει πολύ. Ειδικότερα, η εκπαιδευτικός αναφέρει τα εξής:

Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί αυτό, την προσωπικότητά του.

- Ο Α3 είναι το ιδανικό παιδί για να σου δημιουργήσει πονοκέφαλο σε δέκα λεπτά από την ώρα που θα είστε μαζί. Έχει μια πολύ έντονη προσωπικότητα και με τη θετική αλλά και με την αρνητική διάσταση της έννοιας. Μιλάει ασταμάτητα, αλλά πραγματικά ασταμάτητα. Μιλάει πάνω στις φωνές των άλλων, πετάγεται να πει αυτό που θα σκεφτεί και δεν υπολογίζει τίποτα και κανέναν. Και φυσικά δεν ακούει τους άλλους.

Θεωρείτε ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Είναι ξεκάθαρα εξωστρεφής.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Η συμπεριφορά του είναι με τις μέρες του. Άλλες είναι καλύτερες και άλλες χειρότερες. Ανάλογα το πώς θα έχει ξυπνήσει.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Ο Α3 έχει αρχηγικές τάσεις στο παιχνίδι του. Ιδιαίτερα όταν παίζει με συνομηλίκους του ή μικρότερα παιδιά, χρίζει τον εαυτό του αρχηγό. Τσαντίζεται με το παραμικρό αν αυτό δεν γίνεται αποδεκτό, νευριάζει, φωνάζει, κάνει έντονες σωματικές κινήσεις, αποχωρεί κλαίγοντας και φωνάζοντας ή γκρινιάζει για πολύ ώρα μετά. Δεν δέχεται διαπραγματεύσεις επ' αυτού. Προτιμάει να χαλάσει το παιχνίδι ή να μην παίζει εκείνος, αν δεν γίνει δεκτή η δική του επιθυμία.

Πώς είναι οι σχέσεις του μαζί τους;

- Άλλοτε πάνε καλά οι σχέσεις του, άλλοτε καλύτερα και άλλοτε χαλάνε τα πράγματα μεταξύ τους. Περνάνε από όλα τα επίπεδα οι σχέσεις τους και έχουν διακυμάνσεις.

Τσακώνεται καθόλου με τους άλλους; Γιατί τσακώνεται όταν συμβαίνει αυτό;

- Πολύ συχνά τσακώνεται ο Α3. Έχει πάνω-πάνω τα νεύρα του και είναι πολύ εριστικός, εύθικτος και οξύθυμος. Όταν κάτι δεν γίνεται έτσι όπως το θέλει εκείνος θα τσακωθεί. Αν τον προσβάλλει κάποιος θα τσακωθεί, αν δεν του κάνεις το χατίρι του θα τσακωθεί.

Είναι δημοφιλής ανάμεσα στους συμμαθητές του;

- Είναι δημοφιλής, ναι. Είναι δυναμική προσωπικότητα και είναι δημοφιλής. Όμως εκείνος δεν έχει συναίσθηση αυτού του γεγονότος. Δεν το εισπράττει. Κι αυτό φαίνεται από τα παράπονα που κάνει κατά καιρούς, πως δεν του λένε π.χ. Χρόνια πολλά τα παιδιά στη γιορτή του, πως δεν του λένε «Μεγιά το κούρεμα» όταν θα κουρευτεί κ.α. τέτοια παράπονα που έχει εκφράσει κατά διαστήματα μέσα στην τάξη, ενώπιον όλων των συμμαθητών και συμμαθητριών του.

Διαθέτει αυτονομία μέσα στην τάξη;

- Είναι αυτόνομος αλλά τα κάνει όλα μέσα στην τρελή βιασύνη. Λες και τον κυνηγάει κάτι. Είναι βουτηγμένος θα έλεγα μέσα στη βιασύνη, για όλα. Θέλει να τελειώνει πάντα πρώτος με αποτέλεσμα να κάνει τις δουλειές του, αλλά καταλήγει να γίνονται τσαπατσούλικα. Δεν τον νοιάζει αυτό καθόλου εκείνον.

Ποια χαρακτηριστικά του παιδιού αυτού σας δυσκολεύουν να τα διαχειριστείτε;

- Με δυσκολεύει πολύ να διαχειριστώ το γεγονός ότι μιλάει ασταμάτητα. Δεν αφήνει τίποτα χωρίς να το σχολιάσει, δεν ακούει τίποτα χωρίς να πεταχτεί και να πει τα δικά του. Ο μοναδικός τρόπος που τον φρενάρει λίγο είναι να του πω πως θα πάρω τηλέφωνο τον

πατέρα του να τον ενημερώσω. Τότε για λίγο μπορεί να ηρεμήσει, επειδή φοβάται τον μπαμπά του. Αλλά βέβαια αυτή είναι μία ακατάλληλη και πολύ προσωρινή λύση.

Συnergάζεται καλά μαζί σας; Ακολουθεί τους κανόνες που έχουν τεθεί στο σχολείο;

- Σχετικά με τους κανόνες του σχολείου, ενώ τους γνωρίζει δεν τους εφαρμόζει. Θα πρέπει κάθε φορά που παραβιάζει έναν κανόνα να του υπενθυμίζω τους κανόνες. Αυτό το κάνω είτε εγώ, είτε πάρα πολύ συχνά το κάνουν και οι συμμαθητές του, που βλέπουν ότι ξεφεύγει από τα όρια των κανόνων. Ο ίδιος αντί να το σκέφτεται και να το αποδέχεται, θυμώνει που του υπενθυμίζουμε τους κανόνες, αλλά παρά το γεγονός ότι θυμώνει, εντούτοις συμμορφώνεται προσωρινά. Πρέπει συνέχεια να του υπενθυμίζει κάποιος τους κανόνες του Α3.

8.2.10.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης του Α3

Η αυτοεκτίμηση του Α3 είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα να εκδηλώνει αρνητικές συμπεριφορές για να βρεθεί στο επίκεντρο της προσοχής. Εκδηλώνει επιθετικές συμπεριφορές προς τους συμμαθητές του, κυρίως λεκτικές και θεωρεί ότι αδικείται συνεχώς. Δεν αντιλαμβάνεται την άποψη και τον τρόπο με τον οποίο τον βλέπουν οι άλλοι, και παρόλο που οι συμμαθητές του τον θεωρούν δημοφιλή, εκείνος δεν το νιώθει με αποτέλεσμα να θεωρεί για τον εαυτό του «πως δεν τον θέλει κανείς», όπως ο ίδιος παραπονιέται και γκρινιάζει. Δεν έχει σαφή εικόνα του εαυτού του όσον αφορά τις μαθησιακές του ικανότητες και θεωρεί ότι είναι πολύ καλύτερος από ότι είναι στην πραγματικότητα, με αποτέλεσμα να μην προσπαθεί. Η έντονη προσωπικότητά του πολλές φορές δημιουργεί προβλήματα στις σχέσεις του, τόσο με τους συμμαθητές όσο και με τους ενήλικες, με αποτέλεσμα να διαμαρτύρεται και ο ίδιος ή να εμπλέκεται σε καβγάδες. Πιο συγκεκριμένα, η εκπαιδευτικός αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Διαισθάνομαι πως η αυτοεκτίμηση του είναι σε αρκετά χαμηλά επίπεδα. Από λεγόμενά του κατά καιρούς που έχω ακούσει, διαπίστωσα ότι επιζητά τον έπαινο και την αναγνώριση από τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες του. Κι όταν δεν έλαβε αυτό που προσδοκούσε, το εξέφρασε μέσα στην τάξη ως παράπονο, στεναχωρήθηκε πολύ έκλαψε και χάλασε η μέρα του. Κρίνοντας λοιπόν από τέτοια περιστατικά, θεωρώ πως η αυτοεκτίμηση του χρήζει βελτίωσης και ενίσχυσης.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Δεν τον έχω ακούσει να μιλάει ποτέ για την εξωτερική του εμφάνιση και δεν γνωρίζω τι άποψη έχει για το κομμάτι αυτό του εαυτού του. Δεν έχει εκφράσει ούτε θετική αλλά ούτε και αρνητική άποψη.

Τσακώνεται καθόλου με τους άλλους; Γιατί τσακώνεται όταν συμβαίνει αυτό;

- Πολύ συχνά τσακώνεται ο Α3. Έχει πάνω-πάνω τα νεύρα του και είναι πολύ εριστικός, εύθικτος και οξύθυμος. Όταν κάτι δεν γίνεται έτσι όπως το θέλει εκείνος θα τσακωθεί. Αν τον προσβάλλει κάποιος θα τσακωθεί, αν δεν του κάνεις το χατίρι του θα τσακωθεί.

Τι θα θέλατε να αλλάξετε στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

- Θα ήθελα πάρα πολύ να τον κάνω να καταλάβει, να τον πείσω με κάποιο τρόπο, πως δεν χρειάζεται να φωνάζει και να έχει διαφορές με τα παιδιά, με τα οποία έχει κόντρες. Θα ήθελα να τον βοηθήσω να νιώσει ότι η ζωή του θα είναι πολύ πιο όμορφη και πιο ήρεμη, όταν και ο ίδιος θα ηρεμήσει και θα καταφέρει να διώξει από μέσα του τις αιτίες αυτές που τον κάνουν πάρα πολύ εύκολα να θυμώνει, να φωνάζει και γενικά να ξεφεύγει.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Όλα του τα συναισθήματα τα εκφράζει με έντονο τρόπο. Είναι πολύ εκφραστικός και εκδηλωτικός στα πάντα. Με το σώμα του, που το χρησιμοποιεί πάρα πολύ δυναμικά και έντονα, για να δείξει την αγάπη του, τη χαρά του αλλά και τη στενοχώρια του. Εκφράζεται πάρα πολύ μέσα από το σώμα του, από τα λόγια του και ξεσπάει εύκολα και σε κλάματα.

Λειτουργεί και φέρεται εγωκεντρικά ή όχι;

- Κυρίως εγωκεντρικά φέρεται και λειτουργεί.

8.2.10.2.3. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α3 στο σπίτι

Παρόμοιες συμπεριφορές εκδηλώνει και στο σπίτι ο Α3, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται και εκεί προβλήματα στις σχέσεις με τους γονείς του. Εκδηλώνει έντονο θυμό και θέλει να ασχολείται κυρίως με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και το κινητό του. Δεν του αρέσει να κάνει παρέα με τους συνομηλικούς αλλά προτιμάει τις παρέες του αδερφού του, ενώ θέλει να συμμετέχει σε όλα και πετάγεται συνεχώς. Είναι αυτόνομο παιδί και δραστήριο και σαν πρότυπο έχει τον αδερφό του. Ασχολείται πολύ με την εξωτερική του εμφάνιση και επιθυμεί να του λένε πόσο ωραίος είναι. Αρκετή παρέα κάνει με έναν συμμαθητή του, αν και πολλές φορές μαλώνουν και μεταξύ τους, ωστόσο στη συνέχεια λύνεται η παρεξήγησή τους και είναι πάλι φίλοι. Ο θυμός του αποτελεί το μεγαλύτερο εμπόδιο για τις σχέσεις του με τους άλλους, ενώ ο ίδιος δεν έχει επίγνωση των πράξεών του και των συμπεριφορών του απόλυτα. Είναι πολύ εκφραστικός με τα συναισθήματά του και περιγράφει τα όσα βιώνει, ωστόσο κάποιες φορές γίνεται υπερβολικός στις περιγραφές του, ενώ εμφανίζει και εγωκεντρικές συμπεριφορές στο σπίτι. Μέχρι το Νηπιαγωγείο είχε πρόβλημα με την συγκράτηση των ούρων του, ενώ δεν υπήρχε κάποιο οργανικό πρόβλημα με αποτέλεσμα να έχει άσχημες εμπειρίες από το Νηπιαγωγείο. Του αρέσει να κάνει πράγματα εκτός σπιτιού, ωστόσο πολλές φορές χάνει κάποια λόγω της συμπεριφοράς του, ενώ γενικά εμφανίζει προσαρμοστικές συμπεριφορές σε διαφορετικές καταστάσεις. Τέλος, συγκεντρώνεται σε όσα του αρέσουν και πολλές φορές εναντιώνεται στους κανόνες. Ειδικότερα η μητέρα του αναφέρει τα εξής:

Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί σας;

- Να του σβήσω το θυμό.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλικούς;

- Δεν μπορώ να πω ότι του αρέσει πάρα πολύ να κάνει παρέα με συνομηλικούς του. Πάντα και τώρα ακόμα του αρέσει να κάνει παρέα με πιο μεγάλα παιδιά. Δηλαδή με δύο-τρία χρόνια μεγαλύτερά του. Να τον βάλεις να κάνει παρέα ακόμα και με πέντε χρόνια μεγαλύτερά του παιδιά, θα κάνει παρέα. Μπορεί να συναναστραφεί, ας πούμε. Με μικρότερα ούτε λέξη, καθόλου, δεν θέλει.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Πάρα πολύ αυτόνομος. Τώρα κι ένα χρόνο περίπου έχω σταματήσει να τον κάνω μπάνιο εγώ. Θα κάνει μόνος του- ίσως μία φορά στις τόσες να θέλω να τον κάνω εγώ για να ελέγξω αν πλένεται σωστά- και είναι πάρα πολύ υπεύθυνος στα πράγματά του, δεν ξεχνάει ποτέ στο σχολείο τίποτα, ούτε όταν πάμε σε κάποιο σπίτι, αν κρατάμε τσάντα, θα ελέγξει εάν έχει βάλει μέσα όλα του τα πράγματα. Γενικά σε αυτό δεν έχω κανένα πρόβλημα.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Του αρέσει πάρα πολύ η εξωτερική του εμφάνισηθέλει να πηγαίνει συχνά στο κομμωτήριο να φτιάχνει τα μαλλιά του, να κουρεύεται και γενικά του αρέσει να ντύνεται ωραία. Πάρα πολύ.

Πώς είναι οι σχέσεις του με τους φίλους του;

- Συνήθως μαλώνει μπορώ να πω. Υπάρχει κάποιες στιγμές δηλαδή που με ενημερώνουνε ότι μαλώσανε για κάτι πολύ λίγο αλλά τους βγαίνει σε καυγά. Είναι όμως και κάποια παιδιά που δεν έχει μαλώσει ποτέ μαζί τους

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Αυτός νομίζει ότι τα πάει καλά. Ξέρει ότι δεν διαβάζει νερό το μάθημα όπως άλλα παιδιά, ξέρει ότι είναι καλός στα μαθηματικά. Το λέει κιόλας. Νομίζω, το μόνο του πρόβλημα, που μου το λέει είναι αυτό, ότι θέλει λίγο να διάβαζε λίγο πιο καλά. Να μπορούσε ας πούμε να διαβάσει πιο καλά, όπως κάποια άλλα παιδιά της τάξης του.

Ιχνογράφημα 3^ο του Α3: «Εγώ στο σχολείο».

Όλα τα ιχνογραφήματα που παρέδωσε ο Α3 δείχνουν ένα παιδί χαρούμενο που του αρέσει να κάνει πράγματα. Στο ιχνογράφημα σχετικά με τον εαυτό του δημιούργησε τον εαυτό του στο σπίτι χαρούμενο και να κάνει κάποια κινητική δραστηριότητα, στοιχείο που ενδεχομένως υποδηλώνει την παρορμητικότητα του και το αέναο της κίνησης του. Παρορμητικότητα διαφαίνεται και από το σχέδιο στον εαυτό του στο σπίτι όπου δείχνει εκείνον ανεβασμένο σε ένα σημείο και απέναντί του έναν κορμό δέντρου, σαν να είναι έτοιμος να σκαρφαλώσει. Στο ιχνογράφημα σχετικά με το σχολείο αποτύπωσε το σχολείο μέσα από το πρόσωπο του φίλου του, ενώ η φιγούρα του φίλου του είναι πιο συγκεχυμένη και η δική του πιο καθαρή. Στο τρίτο του ιχνογράφημα για τον εαυτό του στο σχολείο, έχει τοποθετήσει τόσο εκείνον όσο και τον αγαπημένο του συμμαθητή στην αυλή του σχολείου. Βρίσκονται και οι δύο μπροστά σε ένα τέρμα ποδοσφαίρου, μιας και η πλέον αγαπημένη δραστηριότητα του Α3 τόσο εντός του σχολείου αλλά και έξω από αυτό, είναι το ποδόσφαιρο. Ωστόσο, και τα δύο παιδιά φαίνονται χαρούμενα, γεγονός που καταδεικνύει ότι ο Α3 περνάει καλά στο σχολείο και ειδικά όταν παίζει ποδόσφαιρο.

8.2.10.2.5. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α3

Με βάση τις παραπάνω πληροφορίες διαφαίνεται ότι ο Α3 είναι ένα παιδί με χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης που επιχειρεί να λάβει την αναγνώριση και βρεθεί στο επίκεντρο, θεωρώντας ο ίδιος ότι δεν είναι επιθυμητός, ακόμα και εάν το περιβάλλον του επιδεικνύει διαφορετικά στοιχεία. Εμφανίζει πολλές εγωκεντρικές συμπεριφορές και έχει έντονο θυμό, στοιχεία που προκαλούν προβλήματα στις σχέσεις με τους άλλους. Η παρορμητικότητά του και η έντονη προσωπικότητα αποτελούν στοιχεία, επίσης, που δυσκολεύουν τον ίδιο να είναι αποτελεσματικός στις εργασίες του. Παρόλα αυτά ο έντονος χαρακτήρας του δεν έχει μειώσει την επιθυμία των συμμαθητών του να επιθυμούν και να θέλουν να αλληλεπιδράσουν μαζί του.

8.2.10.2.6. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση του Α3

Μέσω των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, αναμένεται ο Α3 να ενισχύσει την ενσυναίσθησή του και να κατανοήσει τις θέσεις των άλλων και τους ρόλους τους μέσα στην ομάδα. Αναμένεται, επίσης, να αποκτήσει καλύτερη επίγνωση τόσο των δικών του συμπεριφορών, όσο και των άλλων, αλλά και να διαχειριστεί τον θυμό του αντιλαμβανόμενος και συνειδητοποιώντας το γεγονός ότι δεν ευθύνονται πάντα οι άλλοι για τη δική του συμπεριφορά του, αλλά ο ίδιος. Η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης του, είναι ένα άλλο βασικό ζητούμενο για τον Α3, επειδή διαθέτει αρκετά χαμηλή αυτοεκτίμηση. Αυτό είναι ένα βασικό ζητούμενο, που αν επιτευχθεί, θα έρθουν ως συνέπεια και θα ομαλοποιηθούν πολλά βασικά αρνητικά θέματα στη συμπεριφορά του. Θα ηρεμήσουν οι εντάσεις του, θα σταματήσουν οι εκρήξεις του, γενικά θα χαλαρώσει και θα σταματήσει να θέλει να αποδεικνύει ότι είναι κάτι άλλο από αυτό που πραγματικά είναι.

8.2.11. Στοιχεία του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού Α4

8.2.11.1. Γενικές πληροφορίες για τον Α4

Ο Α4 είναι ένας μαθητής της Β΄ Δημοτικού και έχει επαναφοιτήσει στο νηπιαγωγείο χωρίς να υπάρχει κάποια δυσκολία. Η επαναφοίτηση του ήταν επιλογή των γονιών του και έτσι είναι μεγαλύτερος κατά ένα έτος από τους συμμαθητές του. Είναι το πρώτο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας. Η μητέρα του είναι νηπιαγωγός και έχει έναν εναλλακτικό παιδικό σταθμό σε ένα κοντινό χωριό, ενώ ο πατέρας του είναι αγρότης. Πολύ συχνά αρέσει στον Α4 να βοηθάει τον μπαμπά του στις αγροτικές εργασίες, με αποτέλεσμα ο Α4 να λατρεύει τη φύση καθώς και την ενασχόλησή του με αυτήν. Ο Α4 είναι ιδιαίτερα αγαπητός στους συμμαθητές τους και κάνει εύκολα φίλιες τόσο εντός του σχολείου όσο και έξω από αυτό. Ωστόσο, υπάρχουν φορές που επιδεικνύει εσωστρέφεια και αποσύρεται, κυρίως όταν του ζητείται να ασχοληθεί με κάποια δραστηριότητα που χρειάζεται να «εκθέσει» τον εαυτό του μπροστά σε κάποιο κοινό.

8.2.11.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του Α4

8.2.11.2.1. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α4 στο σχολείο

Ο Α4 είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στο σχολείο και έχει αρκετούς φίλους με τους οποίους παίζει συχνά και καθημερινά στα διαλείμματα. Κάποιες φορές κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μπορεί να προκληθούν διαφωνίες με τους συμμαθητές του, ωστόσο, μόλις του γίνει μια σύσταση σχετικά με τη συμπεριφορά του ο Α4 δεν εναντιώνεται, σέβεται τους κανόνες και δεν συνεχίζει τις διαφωνίες. Του αρέσει να παίζει κυνηγητό και εμφανίζει ευκολία και στη συναναστροφή του με τους ενήλικες. Χαρακτηρίζεται ως ένα παιδί με ιδιαίτερα καλή αυτοεκτίμηση, που επιθυμεί να αλληλεπιδρά με τους άλλους και να αναπτύσσει σχέσεις μαζί τους, ενώ επιδεικνύει διάθεση να εκφράζει τα συναισθήματά του, τα οποία συνοδεύονται και με την αντίστοιχη συμπεριφορά πέραν της λεκτικής τους έκφρασης. Η εκδήλωση, βέβαια, των αρνητικών του συναισθημάτων δεν γίνεται με ευκολία και ο ίδιος χρειάζεται να λάβει τον απαραίτητο χρόνο και χώρο για να τα επεξεργαστεί και να τα εκφράσει, σε αντίθεση με τα θετικά του συναισθήματα που δηλώνονται με ευκολία. Ωστόσο, ακόμα και όταν δεν του αρέσει κάτι, δεν προκαλεί προβλήματα και προσαρμόζεται στις συνθήκες που υπάρχουν κάθε φορά. Σαν μαθητής είναι άριστος, τυπικός και επιμελής, ενώ εντός της τάξης συμμετέχει ενεργά κατά την ώρα του μαθήματος και όταν του ανατίθενται εργασίες τις φέρνει εις πέρας με ευκολία και

ιδιαίτερη συγκέντρωση και προσήλωση. Επίσης, ο Α4 επιδεικνύει διάθεση να μάθει, ενώ του αρέσει να μιλάει για τις εμπειρίες και τα βιώματα τους στους άλλους. Στο σχολικό περιβάλλον εφαρμόζει και ακολουθεί τους κανόνες που έχουν τεθεί, ενώ είναι ιδιαίτερα προσαρμοστικός στις αλλαγές. Στις περιπτώσεις που καλείται ο ίδιος να αντιμετωπίσει συγκρούσεις ή διαφωνίες, αναλαμβάνει έναν ρόλο διαμεσολαβητικό και επιλέγει να εξομαλύνει τις καταστάσεις, ενώ δεν διστάζει να καλέσει τους ενήλικες στο σχολικό πλαίσιο για να επιληφθούν του ζητήματος που έχει προκύψει.

Ειδικότερα η εκπαιδευτικός της τάξης αναφέρει τα εξής για την περίπτωση του Α4:

Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί αυτό, την προσωπικότητά του.

- Ο Α4 είναι ένα πολύ ώριμο παιδί. Είναι ένα χρόνο μεγαλύτερος από τους συμμαθητές του, επειδή η μητέρα του, για κάποιον λόγο που δεν γνωρίζω, επέλεξε να κάνει ο Α4 μία χρονιά επαναφοίτηση στο νηπιαγωγείο. Είναι πολύ ήρεμος και πολύ συγκεντρωμένος κάθε φορά που ασχολείται με κάτι. Είτε αυτό έχει να κάνει με τα μαθήματά του, είτε με οτιδήποτε άλλο μπορεί να λαμβάνει χώρα μέσα στην τάξη. Τηρεί τους κανόνες της τάξης μας, χωρίς να χρειάζεται να τους υπενθυμίζω. Είναι φιλικός και προσιτός προς όλα τα παιδιά και δεν δημιουργεί καθόλου θέματα που να χρήζουν ειδικής μεταχείρισης γύρω από τον εαυτό του. Είναι πολύ δημοφιλής και πολύ αγαπητός, τόσο από τα παιδιά όσο και από όλους τους εκπαιδευτικούς των ειδικοτήτων που μπαίνουν μέσα στο τμήμα μας. Προσέχει πολύ τι τρώει.

Θεωρείται ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Διαθέτει και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά. Άλλοτε φαίνεται πως προτιμά να είναι πιο ήρεμος και να στρέφει την προσοχή του προς τον εαυτό του και άλλες φορές φαίνεται και συμπεριφέρεται με πολύ εξωστρεφή τρόπο. Για παράδειγμα, όταν κάνει μία άσκηση στην τάξη ή όταν γράφουμε ορθογραφία, συγκεντρώνεται πολύ και τότε φαίνεται πολύ ξεκάθαρα η στροφή του προς τα έξω. Στο διάλλειμα, αυτό αλλάζει και στρέφεται πολύ περισσότερο προς τα έξω. Μιλάει με τα παιδιά και παίζει πολύ έντονα. Πολλές φορές παρασύρεται από την ένταση του παιχνιδιού. Του αρέσει πολύ το κυνηγητό. Νομίζω πως είναι είτε εξωστρεφής, είτε εσωστρεφής, κατά την περίπτωση.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Αν κρίνω από το γεγονός πως είναι τόσο καλά μόνος του, όσο και όταν παίζει με τα άλλα παιδιά και πως επιλέγει, τότε θέλει να είναι μόνος του και τότε όχι, θεωρώ πως η αυτοεκτίμησή του είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Έχει φίλους ,ναι. Είναι φίλοι του όλοι του οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριες του. Τώρα εκτός της τάξης του, έχει αρκετούς φίλους και μικρότερης ηλικίας αλλά και μεγαλύτερης. Πιο καλά τα πάει με τα παιδιά της Γ' και της Ε' τάξης που είμαστε φέτος εδώ μαζί, στο πάνω μέρος της αυλής του σχολείου.

Τι είναι αυτό που σας αρέσει στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

- Μου αρέσει πολύ η λογική του Α4, ο τρόπος που σκέφτεται και ο τρόπος που συζητάει τις σκέψεις του. Θαυμάζω την ευελιξία και την προσαρμοστική του ικανότητα. Το γεγονός πως μπορώ να συνεννοηθώ εύκολα μαζί του και ότι μπορώ να τον εμπιστευτώ. Έχουμε μία πολύ αρμονική σχέση με τον Α4. Μία σχέση που ρέει ήρεμα.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Θεωρώ πως αντιλαμβάνεται πως είναι καλός μαθητής και προσπαθεί κάθε μέρα και για το ακόμα καλύτερο που μπορεί να καταφέρει. Δεν γνωρίζει, θεωρώ, πως είναι τόσο καλός όσο στα αλήθεια είναι. Η προσπάθεια και η συγκέντρωση που επιδεικνύει μέσα στην τάξη για τα μαθήματα είναι αξιοσημείωτη.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Τα συναισθήματα του ο Α4 τα εκδηλώνει είτε με το να ζητήσει να μιλήσει εξ αρχής για αυτά, για κάτι δηλαδή που τον έκανε να λυπηθεί ή να θυμώσει ή να στεναχωρηθεί. Συνήθως τα αρνητικά συναισθήματα ζητάει άμεσα χώρο και χρόνο για να τα εκφράσει. Ακολουθεί σχετική συζήτηση επί του σχετικού κάθε φορά συμβάντος και με συζήτηση προσπαθούμε

να εξομαλύνουμε τέτοιου είδους καταστάσεις. Επίσης, αν δεν ζητήσει να μιλήσει για τα αρνητικά συναισθήματά του, τα φανερώνουν η έκφραση στο πρόσωπο του και η στάση του σώματος του. Τη χαρά του τη δείχνει πολύ με το σώμα του, με τις χειρονομίες του και με αυτά που λέει αλλά και κάνει, κάθε φορά που διακατέχεται από θετικά συναισθήματα.

8.2.11.2.2. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α4 στο σπίτι

Η μητέρα του Α4, η οποία και έδωσε τις σχετικές πληροφορίες σχετικά με τη συμπεριφορά του σπíti και τις σχέσεις του με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, αναφέρει αντίστοιχες συμπεριφορές με το σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, ο Α4 χαρακτηρίζεται κι από την ίδια ως ένα παιδί που άλλοτε είναι ανοιχτό και έχει διάθεση να αλληλεπιδράσει με τους άλλους και άλλοτε κλειστό που δεν επιθυμεί να μιλήσει εάν δεν τον ρωτήσουν. Στο σπίτι έχει συχνές διαφωνίες με τον αδερφό του με τον οποίο τσακώνεται αρκετά, στοιχείο που σε λογικά πλαίσια διαταράσσει στο πλαίσιο της οικογένειας. Στις καθημερινές δραστηριότητες του σπιτιού είναι αυτόνομος και μπορεί να φροντίσει τον εαυτό του και τον χώρο του, ενώ επιλέγει να παίζει με τον αδερφό του και με τα ξαδέλφια του. Είναι συνεπής στο διάβασμά του και δεν χρειάζεται υποστήριξη για να το υλοποιήσει, ενώ όταν καλεί φίλους του στο σπίτι για να παίζουν φροντίζει να μην τσακώνεται μαζί τους και επιλέγει να παίζει ήρεμα. Ωστόσο, στο οικείο περιβάλλον του με τα μέλη της οικογένειας μπορεί να εκφράσει τη δυσαρέσκειά του και να διαφωνήσει μαζί τους, ιδίως με τον μικρότερο αδερφό τους. Η μητέρα του αναφέρει ότι φαίνεται να έχει υψηλή αυτοπεποίθηση σαν παιδί, ωστόσο υπάρχουν στιγμές που δεν επιθυμεί να εκφράσει όσα αισθάνεται ή σκέφτεται. Γενικά χαρακτηρίζεται ως ένα συνεργάσιμο και καλόβολο παιδί που δεν προκαλεί προβλήματα, που καταφέρνει να φέρνει εις πέρας όσα του ανατίθενται. Ειδικότερα, η μητέρα του αναφέρει τα εξής:

Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί σας, την προσωπικότητά του.

- Η εικόνα του Α4 για μένα είναι ότι νιώθω πως είναι ένα παιδί πολύ δυνατό, όχι μόνο στο φυσικό του σώμα αλλά και γενικά στο χαρακτήρα του και στις αντοχές του ...εεε... νιώθω ότι μεγαλώνει με μία ισορροπία στη ζωή του, οπότε αυτό τον επηρεάζει και συναισθηματικά και ψυχικά.

Θεωρείται ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράφατε;

- Εεμ..... Τόσα χρόνια έλεγα ότι μπορώ να πω για αυτές τις λέξεις με ευκολία... τώρα που μιλάμε για το παιδί μου, μου είναι δύσκολο.... είναι περίεργο που δεν μπορώ να το πω με μία κουβένταεεε..... θα έλεγα ότι.... ίσως τελικά να χρησιμοποιούσα τη λέξη εσωστρεφής, με την έννοια του ότι ακόμα και σε μένα και στον πατέρα του, που είμαστε οι πιο οικείοι του άνθρωποι, αυτός από μόνος του, δεν θα έρθει να πει τα πάντα σαν ανοιχτό βιβλίο..... για αυτό θα έλεγα εσωστρεφής.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Είναι γενικά καλές... θα τις έλεγα δηλαδή καλές και μάλιστα πολύ καλές, εκτός τον αδερφό του που είναι πολύ κοντά..... είναι και με τον ξάδερφο του που είναι πάρα πολύ κοντά, τον Λίο, που μεγαλώσανε μαζί γιατί είναι ηλικιακά στα ίδια.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Είναι τι νομίζω, γιατί δεν μπορώ να το γνωρίζω δυστυχώς. Νιώθω ότι ίσως δεν έχει την αυτοεκτίμηση που θα έπρεπε να έχει. Μπορεί να λέει λεκτικά, αλλά μόνο σαν λέξεις, που νομίζω πως δεν ξέρει καν ακριβώς τη έννοια τους, π.χ.: «είμαι ο καλύτερος».

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Σπάνια εκφράζει άποψη ...κι αυτό ξεκίνησε τώρα πιο πρόσφατα. Μέχρι πριν ούτε που καταλάβαινε ότι υπάρχει η εξωτερική εμφάνιση.....

Τι είναι αυτό που θα θέλατε να βελτιώσετε στην σχέση σας με το παιδί σας;

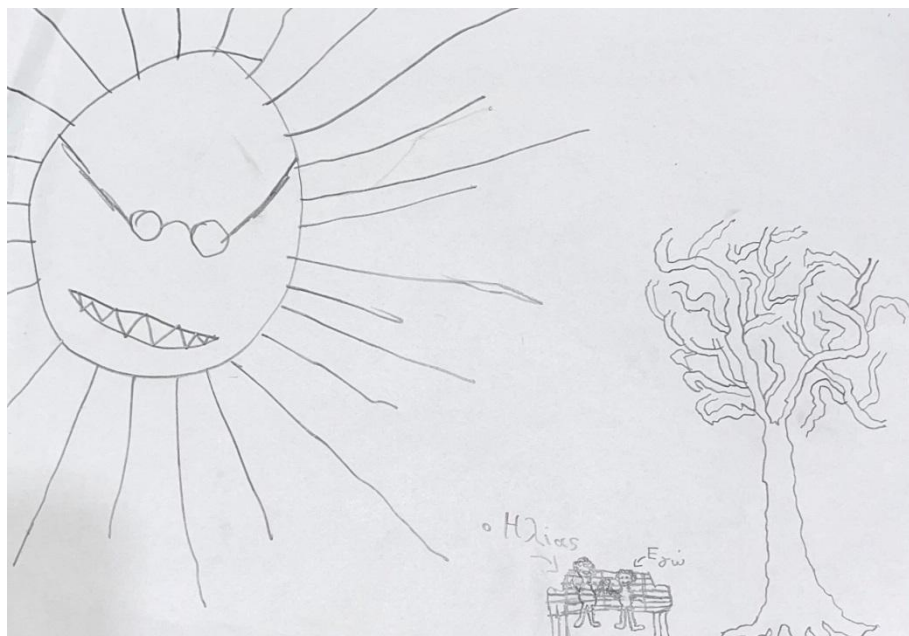
- Θα ήθελα να μπορέσω να... να νιώθω τη σιγουριά ότι μου έχει την απόλυτη εμπιστοσύνη να μου μοιράζεται τα πάντα. Και να νιώθει ότι δεν θα με επηρεάσει τίποτα αρνητικά ...ότι και να μου πει οποιαδήποτε στιγμή.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

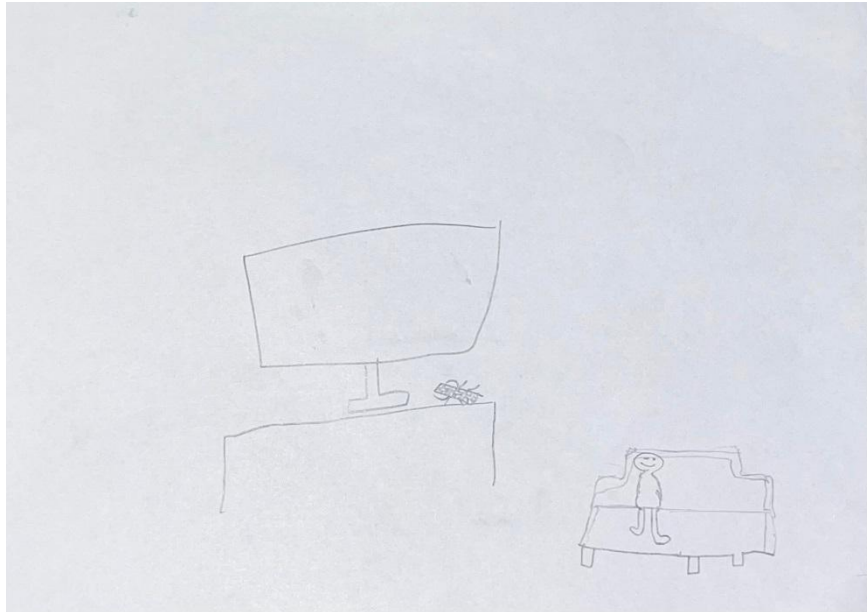
- Όταν είναι χαρούμενος χορεύει ...γελάει πάρα πολύ κι έχει κι αυτή την υπερκινητικότητα της χαράς πάρα πολύ..... όταν είναι θυμωμένος-έχουν υπάρξει φορές που έχει θυμώσει και πάρα πολύ-δηλαδή εκφράζει με ένταση το θυμό... όχι πάντα... Ίσως είναι και μία εξωτερικευση τελικά αυτή. Όταν στεναχωρηθεί θα το πει, ευτυχώς...

8.2.11.2.3. Ανάλυση Ιχνογραφημάτων του Α4

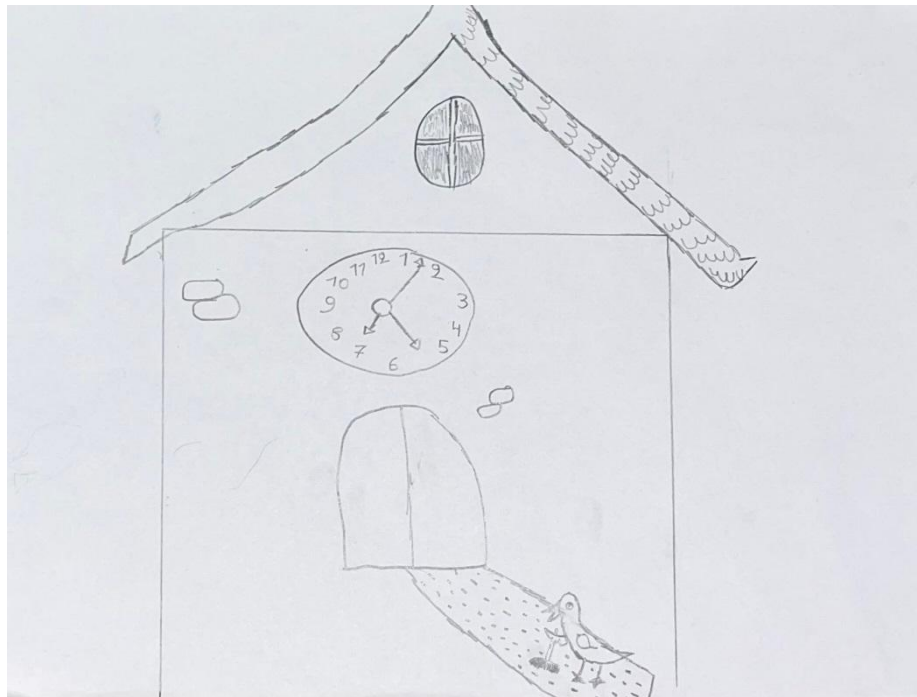
Οι συμπεριφορές και το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α4 διαφαίνεται και στις ζωγραφιές του, οι οποίες παρόλο που δεν έχουν χρώμα, αποτυπώνουν με καθαρές γραμμές και σχέδια τον τρόπο με τον οποίο επιλέγει να περνάει τη μέρα του. Πιο συγκεκριμένα, στη ζωγραφιά που του ζητήθηκε να αποτυπώσει τον ίδιο στο σπίτι, ζωγράφησε ότι του αρέσει να βλέπει τηλεόραση, παρόλο που δεν του επιτρέπεται η απεριόριστη χρήση της, με αποτέλεσμα να υλοποιεί άλλες δραστηριότητες. Ακόμη όταν του ζητήθηκε να δημιουργήσει τον εαυτό του στο σχολείο, επέλεξε να τοποθετήσει κι έναν φίλο του δίπλα, στοιχείο που καταδεικνύει ότι ο Α4 διαθέτει φίλους με τους οποίους επιθυμεί να αλληλεπιδρά και να παίζει. Ωστόσο, στη ζωγραφιά που του ζητήθηκε να σχεδιάσει τον εαυτό του, ο Α4 αποτύπωσε συμβολικά τον εαυτό του σαν ένα πουλί που βγαίνει από το ξύλινο σπίτι ενός ρολογιού. Η πόρτα του σπιτιού είναι κλειστή και το πουλί είναι απ' έξω ενώ και πάλι η ζωγραφιά δεν έχει χρώμα. Η ζωγραφιά αυτή μπορεί να συσχετιστεί με όσα αναφέρθηκαν από το περιβάλλον του ότι ο Α4 διαθέτει μια εξωστρεφή προσωπικότητα, ενώ ταυτόχρονα είναι και εσωστρεφής, με την εσωστρέφειά του να δηλώνεται όταν δεν αισθάνεται άνετα ή όταν έχει βιώσει κάτι αρνητικό για το οποίο χρειάζεται τον δικό του χώρο και χρόνο για να το επεξεργαστεί και στη συνέχεια να το εκφράσει.

Ιχνογράφημα 1^ο του Α4: «Εγώ στο σχολείο».

Ιχνογράφημα 2^ο του Α4: «Εγώ όταν είμαι στο σπίτι μου».

Ιχνογράφημα 3^ο του Α4: «Όταν είμαι μόνος μου».

8.2.11.2.4. Συνοπτικά συμπεράσματα για το ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α4

Με βάση τα παραπάνω διαπιστώνεται ότι Α4 αποτελεί ένα παιδί που δεν έχει ιδιαίτερα θέματα με την αυτοεκτίμησή του και είναι σε θέση να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά σε καταστάσεις και αλλαγές. Οι συμπεριφορές του είναι παρόμοιες στο σχολείο και στο σπίτι, στοιχείο που αναδεικνύει ότι και στους δύο χώρους αισθάνεται άνετα, ενώ οι σχέσεις με τους συνομηλίκους είναι ιδιαίτερα θετικές και καλύπτουν τις ανάγκες του.

8.2.11.2.5. Στόχοι ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την περίπτωση του Α4

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ο Α4 δεν εμφανίζει κάποια ιδιαίτερη δυσκολία που χρήζει παρέμβασης, ωστόσο μέσω των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων αναμένεται να ενισχυθεί περισσότερο η αυτοεκτίμηση του και να καλλιεργηθούν ακόμα περισσότερο οι ήδη καλές του σχέσεις με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες του.

8.2.12. Στοιχεία του Ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του αγοριού Α5

8.2.12.1. Γενικές πληροφορίες για τον Α5

Ο Α5 είναι ένα αγόρι ηλικίας οκτώ ετών και φοιτά στη Β΄ τάξη του Δημοτικού. Είναι το μεγαλύτερο παιδί μιας τετραμελούς οικογένειας και έχει μια μικρότερη αδελφή. Η μητέρα του εργάζεται σε ένα σούπερ μάρκετ και ο πατέρας του ασχολείται με επιχειρήσεις, ενώ στο παρελθόν διατηρούσε και ιδιωτικό φροντιστήριο με στόχο την επιμόρφωση ενηλίκων στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ωστόσο κατά την περίοδο του Covid-19 το φροντιστήριο έκλεισε. Σαν παιδί ο Α5 χαρακτηρίζεται ως «δύσκολο», διότι διαθέτει αρκετό πείσμα και επιθυμεί να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις του άμεσα, ενώ σε περίπτωση που οι απαιτήσεις του δεν ικανοποιηθούν οι αντιδράσεις του είναι έντονες, όπως έντονο και συνεχόμενο κλάμα. Αποτέλεσμα της συμπεριφοράς αυτής είναι να δημιουργούνται προβλήματα στον περίγυρό του, αλλά και στον ίδιο, διότι δυσκολεύεται αρκετές φορές να ακολουθήσει την ομάδα. Επιθυμεί να βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής και σε όσα συμμετέχει να ακολουθούν τον δικό του ρυθμό, εις βάρος κάποιες φορές των υπολοίπων. Οι έντονες συμπεριφορές του και η άμεση εκδήλωση των συναισθημάτων δυσαρέσκειας που αισθάνεται υποδηλώνουν ένα παιδί εξωστρεφές. Σε μαθησιακό επίπεδο ο Α5 έχει πάρα πολύ καλές επιδόσεις και αντιλαμβάνεται άμεσα όσα διδάσκεται. Επιθυμεί να συμμετέχει ενεργά στις σχολικές δραστηριότητες και να έχει έναν βοηθητικό ρόλο προς τους συμμαθητές του, με στόχο να ξεχωρίζει, ενώ επιθυμεί συνεχώς να ασχολείται με τους υπολογιστές για να μαθαίνει καινούρια πράγματα, ένα στοιχείο που τον οδηγεί πολλές φορές να απομονώνεται από τους συμμαθητές του, προτιμώντας να ασχοληθεί με τους υπολογιστές, παρά να παίζει και να αλληλεπιδράσει μαζί τους.

8.2.12.2. Ψυχοσυναισθηματικά στοιχεία του Α5

8.2.12.2.1. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α5 στο σχολείο

Στο σχολείο ο Α5 εμφανίζει μια απρόβλεπτη συμπεριφορά, η οποία καθορίζεται από το εάν θα είναι στο επίκεντρο και εάν θα ικανοποιούνται οι επιθυμίες του. Γενικά έχει καλές σχέσεις με τους συμμαθητές τους, ωστόσο από τα παιδιά της τάξης του υπάρχουν δύο συμμαθητές του, με τους οποίους ο Α5 βρίσκεται σε συνεχή σύγκρουση. Η κόντρα μαζί τους είναι καθημερινή και προκαλεί πολλές φορές δυσκολίες στην εύρυθμη λειτουργία της τάξης. Αντίστοιχα, απρόβλεπτες συμπεριφορές εμφανίζει ο Α5 και εκτός της τάξης, καθώς κάποιες φορές παίζει με τους συμμαθητές και είναι συνεργάσιμος, ενώ άλλες φορές συγκρούεται έντονα μαζί τους και αρνείται να συνεργαστεί, υποστηρίζοντας ότι οι συμμαθητές του τον ενοχλούν. Στο σχολείο έχει αρκετούς φίλους, κορίτσια και αγόρια, ενώ με τους φίλους του συνεργάζεται στο παιχνίδι, ωστόσο υπάρχουν και παιδιά από μεγαλύτερες τάξεις με τα οποία δεν μπορεί να συνεργαστεί και εμφανίζει έντονα ξεσπάσματα κλάματος. Κατά βάση οι φιλικές του σχέσεις καθορίζονται από τη δική του διάθεση, καθώς σε περίπτωση που είναι ευδιάθετος ο ίδιος υπάρχει ηρεμία και συνεργάζονται, ενώ σε περίπτωση που έχει θυμό εμφανίζονται συγκρούσεις, στις οποίες ο

ίδιος διαμαρτύρεται συνεχώς για τους άλλους και ότι τον διώχνουν. Ωστόσο, οι συγκρούσεις αυτές δεν καταλήγουν σε επιθετικές συμπεριφορές, καθώς ο ίδιος δεν επιτίθεται στους άλλους, αλλά εκφράζει μόνο έντονα παράπονα. Παρόμοιες συμπεριφορές εμφανίζει και με τους ενήλικες, από τους οποίους έχει απαίτηση να ικανοποιούν τις επιθυμίες τους και σε περίπτωση που αυτό δεν συμβεί αρνείται να συνεργαστεί και μιλάει προς εκείνους με έντονο ύφος. Σαν μαθητής, ωστόσο, είναι αυτόνομος και υπεύθυνος και εκπληρώνει τις σχολικές του εργασίες. Υπάρχουν, όμως περιπτώσεις, όπου διαφωνεί έντονα με την εκπαιδευτικό της τάξης για τις εργασίες που δίνει για το σπίτι σε περίπτωση που δεν είναι σε θέση να τις ολοκληρώσει και επιμένει να προτείνει εκείνος πολλές φορές τα μαθήματα με βάση τη δική του άποψη. Εκτός από το σχολείο ασχολείται και με εξωσχολικές δραστηριότητες, όπως αγγλικά και κολυμβητήριο, αλλά τον περισσότερο χρόνο του επιθυμεί να ασχολείται με τους υπολογιστές. Η ενασχόλησή του αυτή και οι γνώσεις που ήδη κατέχει πάνω σε αυτό το αντικείμενο, αναδεικνύουν μια ιδιαίτερη κλίση προς το πεδίο αυτό. Για τα παραπάνω, η εκπαιδευτικός της τάξης χαρακτηριστικά αναφέρει ότι:

Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί αυτό, την προσωπικότητά του.

- Ο Α5 είναι ένα αρκετά δύσκολο παιδί. Με την έννοια ότι είναι πάρα πολύ πεισματάρης και θέλει συνέχεια να περνάει το δικό του. Αυτό είναι το πολύ έτσι εμφανές σημείο στην προσωπικότητά του όταν θα τον γνωρίσεις. Δεν δέχεται και δεν διαχειρίζεται ήρεμα το ενδεχόμενο να μη γίνει το θέλημά του. Φυσικά αυτό δεν συμβαίνει, δεν γίνεται δηλαδή συνέχεια το θέλημά του, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται έντονες συγκρούσεις εξαιτίας του, τόσο μέσα στις παρέες του όσο και στη μεταξύ μας σχέση. Είναι πάρα πολύ έξυπνος και μαθησιακά είναι πολύ πιο μπροστά από την ηλικία του, αλλά το κομμάτι της συμπεριφοράς του που έχει να κάνει με την απαίτησή του να γίνονται όλα, όπως αυτός θέλει, είναι πολύ ψυχοφθόρο, τόσο για τον ίδιο όσο και για τον περίγυρό του...

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Ένα θετικό χαρακτηριστικό του Α5 είναι η εξυπνάδα του. Είναι πολύ έξυπνος και η αντίληψη του είναι εξαιρετικά υψηλή και κοφτερή. Είναι πολύ βοηθητικός και μου ζητάει συνέχεια να με βοηθάει και να του αναθέτω δουλίτσες και να τον στέλνω να μου φέρνει πράγματα. Αυτό βέβαια το κάνει και για λόγους που θέλει να «ξεχωρίζει», να έχει διαφορετική αντιμετώπιση, με την έννοια ότι η δασκάλα του, του αναθέτει ευθύνες, δηλαδή τον επιλέγει αυτόν για βοηθό, επειδή είναι ικανός. Πιο πολύ έτσι το παίρνει και για αυτό μου ζητάει συνεχώς να με βοηθάει. Τρέφει τον εγωισμό του με αυτόν τον τρόπο...

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Η συμπεριφορά του Α5 στο σχολείο έχει πολλά επίπεδα. Δεν είναι προβλέψιμη και έχει πάρα πολλά σκαμπανεβάσματα η συμπεριφορά του. Είναι μέρες που είναι στα καλά του, αλλά είναι και μέρες που είναι στα πολύ κακά του. Γενικά, με το μεγαλύτερο αριθμό των συμμαθητών του, οι σχέσεις του είναι καλές. Υπάρχουν όμως και δύο παιδιά μέσα στην τάξη, τα οποία είναι κόκκινο πανί για τον Α5. Το ίδιο συμβαίνει και από την πλευρά των άλλων δύο παιδιών, δηλαδή και ο Α5 είναι κόκκινο πανί για αυτά.

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Δεν υπάρχει ένα σταθερό μοτίβο στις σχέσεις του Α5 με τους συνομηλίκους του. Τη μια θα είναι φιλικός και συνεργάσιμος και θα παίζει και θα περνάει μια χαρά μαζί τους. Και τη άλλη θα είναι πολύ εριστικός, κακόκεφος, με κακή και αρνητική διάθεση να παίζει ή να συνεργαστεί με οποιονδήποτε συμμαθητή ή συμμαθήτριά του. Και θα γκρινιάζει με το παραμικρό. Και θα του φταίνε όλα και θα τσακώνεται με τα παιδιά γιατί θα τον ενοχλούν ότι και να κάνουν ή ότι και να πουν...

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Είναι ανάλογα με τις μέρες του και στο κομμάτι αυτό. Άλλοτε θα είναι πολύ ευγενικός και συνεργάσιμος και θα τα πηγαίνει μία χαρά. Ενώ στις κακές του τις μέρες, θα βγάζει γκρίνια, δεν θα είναι με τίποτα ευχαριστημένος όπως και να του κάνεις ότι και να του κάνεις, θα είναι τσαντισμένος, θα μιλάει με έντονο τρόπο του στυλ θα κάνει παρατήρηση δηλαδή, θα είναι απόλυτος σε αυτό που λέει και θέλει...

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Είναι πολύ αυτόνομος ο Α5. Μπορεί με επιτυχία και με ευκολία να τακτοποιεί τα πράγματά του, να διαβάζει μαθήματα του να κάνει τις γραπτές του εργασίες...Θέλει να έρχεται σε όλα του διαβασμένος και τακτοποιημένος. Τόσο πολύ, που όταν δεν συμφωνεί με τα μαθήματα που δίνω για την επόμενη μέρα, κάνει τόσο μεγάλη φασαρία και εκφράζει τόσο έντονο ξέσπασμα, επειδή όπως λέει, έχει πολλά εξωσχολικά το απόγευμα και δεν θα προλάβει να κάνει όλα του τα μαθήματα. Και αυτό είναι κάτι που τον ενοχλεί τόσο πολύ, γιατί δεν θέλει να έρθει στο σχολείο χωρίς να έχει κάνει τα μαθήματά του, όπως ο ίδιος ισχυρίζεται σε κάποια ξεσπάσματα που κάνει όταν δεν συμφωνεί με τα μαθήματα που δίνω για το σπίτι. Θέλει να δίνω τα μαθήματα που ο ίδιος μου προτείνει πριν εγώ ακόμα τα δώσω στα παιδιά... Έχει πολύ προσωπική άποψη περί του θέματος αυτού.

Θεωρείτε πως έχει κάποιες ιδιαίτερες κλίσεις ή ταλέντα;

- Επειδή είναι πάρα πολύ προχωρημένος στις γνώσεις του και στις δεξιότητες, που έχουν να κάνουν με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, θεωρώ ότι αυτό είναι η κλίση του. Το ενδιαφέρον του για τους υπολογιστές, σε συνδυασμό με το πολύ προχωρημένο επίπεδο των γνώσεων του πάνω στο κομμάτι αυτό, με κάνουν να πιστεύω ότι πρόκειται περί μιας κλίσης του σε αυτό το αντικείμενο.

Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Έχει φίλους ο Α5. Στο φιλικό του κύκλο συμπεριλαμβάνονται τόσο αγόρια όσο και κορίτσια. Παίζει και με αγόρια και με κορίτσια, όταν είναι στις καλές του. Συνήθως ο κύκλος των φίλων του είναι στην ίδια ηλικία με αυτόν, αλλά μπορεί να είναι και μικρότερα παιδιά αλλά και λίγο μεγαλύτερα.

Πώς θα χαρακτηρίζατε το παιδί αυτό στις σχέσεις του και στο παιχνίδι με τους φίλους του;

- Επειδή ο Α5 έχει έτσι μία πολύ ισχυρή προσωπικότητα, αυτό βγαίνει και στο παιχνίδι, με αποτέλεσμα να θέλει να είναι ο αρχηγός όταν παίζει σε μία παρέα μέσα. Θέλει να βάζει τους κανόνες, θέλει να παίζουν όλοι με τους δικούς του όρους, γενικά θέλει να κινεί τα νήματα εκείνος.

Στο σχολικό πλαίσιο η έντονη συμπεριφορά του και οι απαιτήσεις του να γίνονται όλα όπως εκείνος επιθυμεί αποτελεί ένα στοιχείο που δυσκολεύει την εκπαιδευτικό στη διαχείριση του μαθητή, ενώ τα έντονα ξεσπάσματα και η συνεχής γκρίνια χαρακτηρίζεται ως κουραστική τόσο για την ίδια όσο και για τα υπόλοιπα παιδιά. Για τον λόγο αυτό και η σχέση του Α5 με την εκπαιδευτικό περνάει από διάφορα στάδια και δεν υπάρχει σταθερότητα, καθώς χρειάζεται να προσεγγίζεται πάντα με πάρα πολύ υπομονή, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αρκετές επιπλήξεις. Η εκπαιδευτικός επιθυμεί ο Α5 σταδιακά να αρχίσει να μειώνει τις αρνητικές συμπεριφορές, ώστε να αποτελεί το σχολείο ένα ευχάριστο περιβάλλον για εκείνον και τους άλλους. Επίσης, επιθυμεί να μειώσει την προσκόλληση που εμφανίζει στους υπολογιστές, καθώς η ενασχόλησή του αυτή καταλαμβάνει μεγάλο μέρος της καθημερινότητάς του. Επιπλέον επιθυμεί να μειωθεί η επιμονή του στις δικές του επιθυμίες και να γίνει πιο συνεργάσιμος με τους υπόλοιπους, ώστε να αποτελεί ένα ενεργό και ουσιαστικό μέλος της ομάδας. Τέλος, ο Α5 μπορεί να εκτελέσει με ευκολία δραστηριότητες και να μείνει συγκεντρωμένος σε αυτές, ενώ όταν ασχολείται με τους υπολογιστές κανένα εξωτερικό ερέθισμα δεν είναι σε θέση να τον αποπροσανατολίσει από αυτό που κάνει. Χαρακτηριστικά, η εκπαιδευτικός αναφέρει ότι:

Ποια χαρακτηριστικά του παιδιού αυτού σας δυσκολεύουν να τα διαχειριστείτε;

- Με δυσκολεύει να διαχειριστώ το πόσο πολύ εύκολα κλαίει και γκρινιάζει. Είναι η εύκολη του λύση να τσαντίζεται πολύ εύκολα και μετά να αρχίζει τη γκρίνια, τα παράπονα και το κλάμα. Είναι πολύ κουραστικό αυτό επειδή είναι πάρα πολύ συχνό και επαναλαμβανόμενο φαινόμενο. Θεωρώ ότι είναι και για τον ίδιο κουραστικό και ψυχοφθόρο αλλά και για τον περίγυρό του επίσης είναι πολύ κουραστικό.

Πώς είναι η δική σας σχέση με το παιδί αυτό;

- Η δική μου η σχέση με τον Α5 είναι μία κρύο, μία ζέστη. Δεν μπορώ να έχω μαζί του συνέχεια και κάθε μέρα την υπομονή που χρειάζεται, ώστε να τον διαχειριστεί κάποιος ήρεμα. Βέβαια ο Α5 είναι το παιδί που μου έχει διευρύνει τα όρια της υπομονής μου. Γιατί έχω κάνει μαζί του απίστευτη υπομονή. Δεν θέλω να τον αποπαίρνω, δεν θέλω να του μιλάω έντονα και δυνατά. Τον Α5 πρέπει να τον πάρεις με το καλό, να του εξηγήσεις, παρόλο που αντιλαμβάνεται όλες τις καταστάσεις, το τι και το πώς και το γιατί, αλλά θέλει να ασχοληθείς μαζί του, είναι μία ανάγκη του αυτό. Οπότε επιλέγω και εγώ αυτή την οδό, μιας που είναι η πιο ανώδυνη για αυτόν.

Τι είναι αυτό που θα θέλατε να βελτιώσετε στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

- Αυτό που επιθυμώ να βελτιωθεί στη σχέση μου με τον Α5 είναι να τα καταφέρουμε να έχει περισσότερες καλές μέρες μέσα στο χρόνο και σιγά-σιγά να φθίνει ο αριθμός των κακών ημερών του, μέχρι και αυτός ο αριθμός να μηδενιστεί, εάν αυτό είναι δυνατόν. Αυτό το θέλω πιο πολύ για τον ίδιο, για να μην περνάει άσχημα εκείνος, γιατί αυτό είναι το βασικό και ουσιαστικό θέμα σε αυτή την περίπτωση.

Ποια συμπεριφορά του παιδιού αυτού δυσκολεύεστε να διαχειριστείτε;

- Η συμπεριφορά του Α5 που δυσκολεύομαι πάρα πολύ να διαχειριστώ, είναι η επιμονή του, η κουραστική για μένα επιμονή του, να θέλει να είναι στον υπολογιστή ακόμα και την ώρα του διαλείμματος, για να μου δείχνει, αυτά που θέλει να μου δείχνει. Αυτό είναι το πιο δύσκολο μου κομμάτι στη σχέση μου με τον Α5. Το με ποιον τρόπο θα μπορούσα να αλλάξω την τρομερή του προσκόλληση στον υπολογιστή, τόσο κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, όσο και την ώρα των διαλειμμάτων.

8.2.12.2.2. Επίπεδα αυτοεκτίμησης του Α5

Η έντονη προσωπικότητα του Α5 δείχνει ότι έχει αυτοεκτίμηση, ωστόσο, στην πραγματικότητα η αυτοεκτίμησή του είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα και για τον λόγο αυτό εμφανίζει τις τόσο έντονες συμπεριφορές. Ο ίδιος δεν είναι ευχαριστημένος με την εξωτερική του εμφάνιση, διότι έχει στο πρόσωπό του χαρακτηριστικά που δεν του αρέσουν, αλλά έχει αντίληψη του μαθησιακού του επιπέδου και των ικανοτήτων του, στοιχείο που τον κάνει πολύ χαρούμενο. Η έκφραση των συναισθημάτων του είναι έντονη και οι συμπεριφορές του αποτυπώνουν όσα αισθάνεται ο ίδιος, ενώ τα αρνητικά του συναισθήματα εκδηλώνονται κατά βάση με κλάμα και παράπονα. Δεν είναι ιδιαίτερα συνεργάσιμος και για τον λόγο αυτό χρησιμοποιείται ειδική μεταχείριση, ώστε να ακολουθεί τους κανόνες. Ο ίδιος μοιράζεται τα συναισθήματά του και τις εμπειρίες, χωρίς να χρειάζεται κάποιος να τον ρωτήσει, αλλά εντός της ομάδας φέρεται αρκετά εγωκεντρικά. Δεν εκδηλώνει σωματικές επιθετικές συμπεριφορές, αλλά επιτίθεται κυρίως στους συμμαθητές του λεκτικά και τους απορρίπτει, ενώ ο ίδιος αισθάνεται πάντα ότι αδικείται. Του αρέσουν οι αλλαγές, αλλά σε περίπτωση που μια αλλαγή τον δυσκολεύει εκδηλώνει έντονα τη δυσκολία του αυτή. Κατά βάση η διάθεσή του είναι αρνητική, με αποτέλεσμα να έχει πολλές συγκρούσεις, ενώ υπάρχει σε μικρότερο βαθμό και θετική διάθεση. Τέλος, εμφανίζει μεγάλο βαθμό επιμονής στο να πετύχει αυτό που θέλει και προσπαθεί με όλες του τις δυνάμεις να τα καταφέρει. Η εκπαιδευτικός, ανέφερε για τα παραπάνω τα εξής:

Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Αν και εκ πρώτης όψεως δίνει την εντύπωση πως έχει υψηλή αυτοεκτίμηση, κατά βάθος η αυτοεκτίμηση του είναι σε αρκετά χαμηλά επίπεδα.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Μία μέρα είχαμε μία συζήτηση με τον Πέτρο σχετικά με το αν νομίζει ότι είναι όμορφος ή άσχημος. Η απάντησή του με εξέπληξε δυσάρεστα, γιατί δεν την περίμενα. Όταν λοιπόν μου απάντησε, μου είπε ότι είναι ο πιο άσχημος από όλους μέσα στην τάξη, επειδή, όπως μου αιτιολόγησε, έχει μερικές φακίδες στο πρόσωπο του.

Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Γνωρίζει πάρα πολύ καλά ότι είναι άριστος μαθητής, το λέει κιόλας ο ίδιος, το αναγνωρίζει με έμφαση στον εαυτό του. Κάνει άριστη ανάγνωση, χωρίς να κάνει εξάσκηση στο σπίτι και κάθε φορά που κάνει ανάγνωση, σχολιάζει θετικά τον εαυτό του και την ανάγνωση του. Είναι στην προπαίδεια άπιαστος, το οποίο επίσης το γνωρίζει και το λέει και χαιρέται για αυτό. Θέλει να είναι καλός μαθητής, είναι εργατικός, είναι μελετηρός, δεν αφήνει εκκρεμότητες στα μαθήματά του και αυτό φαίνεται στην πρόδοσή του.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματά του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Είναι πάρα πολύ εκφραστικός ο Α5 και εκδηλώνει τα συναισθήματά του, όλα του τα συναισθήματα. Την αγάπη του και τη χαρά του θα τη δείξει με ενθουσιασμό, με χοροπηδητά, με αγκαλιές, με φιλιά. Θα την εκφράσει με τα λόγια του, με τις φωνές του, φωνάζει ακόμα και όταν είναι χαρούμενος και ζητωκραυγάζει και εξωτερικεύει όλη του τη χαρά αλλά και την αγάπη και με τα λόγια του. Όσο έντονα εκφράζει τη χαρά του και την αγάπη του, τόσο έντονα εκφράζει αντίστοιχα και τη λύπη του και τη στενοχώρια του και το θυμό του.

Σας μιλάει για τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και τα βιώματά του;

- Μου μιλάει για όλα, για όλες τις εμπειρίες του για τα βιώματά του και για τα συναισθήματά του. Για όλα αυτά μου μιλάει χωρίς να τον ρωτήσω. Τα μοιράζεται μαζί μας και μέσα στην τάξη. Θέλει να μιλάει για όλα αυτά.

Λειτουργεί και φέρεται εγωκεντρικά ή όχι;

- Λειτουργεί και φέρεται εγωκεντρικά. Σίγουρα ναι.

Εκδηλώνει επιθετική συμπεριφορά; Αν ναι, προς ποιους πιο πολύ;

- Επιθετική συμπεριφορά με το σώμα του, τα πόδια, τα χέρια του, δεν εκδηλώνει. Εκδηλώνει όμως λεκτικά επιθετική συμπεριφορά. Δηλαδή φωνάζει στους μαθητές του, δεν έχει κανένα πρόβλημα να προσβάλλει τους συμμαθητές του. Τους προσβάλλει, απορρίπτει με μεγάλη ευκολία τη γνώμη των άλλων. Γενικά χρησιμοποιεί έντονη και επιθετική φρασολογία.

8.2.12.2.3. Ψυχοσυναισθηματικό προφίλ του Α5 στο σπίτι

Παρόμοιες συμπεριφορές επιμονής και απαίτησης εμφανίζει ο Α5 και στο σπίτι, ωστόσο χαρακτηρίζεται ως ένα ευαίσθητο παιδί και εξωστρεφές. Οι αντιδράσεις του είναι έντονες και απόλυτες, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στις σχέσεις του, καθώς άλλες φορές οι σχέσεις τους είναι ήρεμες, ενώ άλλες φορές υπάρχουν έντονες συγκρούσεις, κυρίως με την αδελφή του. Η μητέρα του επιθυμεί να μπορέσει να διαχειριστεί την απολυτότητα στη συμπεριφορά του που εκδηλώνει πολλές φορές ο Α5 και τη σχέση αντιζηλίας που έχει με την αδερφή του, με αποτέλεσμα να θεωρεί ότι εκείνος αδικείται, όταν οι γονείς του ασχολούνται με εκείνη. Γενικά του αρέσει να παίζει με μεγαλύτερα παιδιά και με συνομηλίκους του, ενώ κάνει και την πρώτη κίνηση για τη γνωριμία μαζί τους. Οι φίλοι του εκτός σχολείου είναι κυρίως κορίτσια και έχουν καλές σχέσεις, ωστόσο η μητέρα του θεωρεί ότι δεν υπάρχουν συγκρούσεις, λόγω του είναι διαφορετικού φύλου. Με την αδελφή του οι συγκρούσεις του σχετίζονται κυρίως με τα παιχνίδια. Οι σχέσεις του με τη μητέρα του χαρακτηρίζονται καλές και υπάρχει επικοινωνία μεταξύ τους, ενώ ο Α5 λέει τα πάντα στη μητέρα του και κάνουν πολλά

πράγματα μαζί. Αντίστοιχα, καλές χαρακτηρίζονται και οι σχέσεις με τους ενήλικες, στους οποίους ο Α5 είναι ευγενικός. Ωστόσο, η μητέρα του επιθυμεί να μπορέσει να μειωθεί η επιμονή του και οι έντονες αντιδράσεις του, όταν δεν ικανοποιούνται οι επιθυμίες του. Χαρακτηριστικά η ίδια αναφέρει τα εξής:

Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

- Θα ξεκινήσω πρώτα με τα αρνητικά του. Νομίζω ότι σε αυτή τη φάση είναι οι αντιδράσεις του, που είναι κάπως έντονες σε κάποια θέματα, και σε κάποια πράγματα που είναι πολύ απόλυτος που δεν θα πρέπει να είναι τόσο. Και επίσης θέλει να κάνει πράγματα που δεν είναι ακόμα για την ηλικία του. Δηλαδή είναι να τα κάνει για πιο μετά ενώ τα κάνει τώρα. Τα θετικά του είναι ότι είναι πολύ ευαίσθητος, πολύ τρυφερός είναι με την αδερφή του, να την βοηθήσει να της φέρει οτιδήποτε. Και σήμερα από την εκκλησία είτε «πήρα και για την αδερφή μου αντίδωρο». Αυτά γενικά.

Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σπίτι;

- Η συμπεριφορά του είναι μέτρια. Άλλες φορές είναι μία χαρά όλη μέρα, άλλες φορές έχουμε αυτά τα ξεσπάσματα που δουλεύουμε να βελτιώσουμε. Άλλες φορές παίζει πολύ με την αδερφή του, άλλες φορές μαλώνει με την αδερφή του. Είμαστε τίποτα στο άκρο. Ούτε είμαστε Παναγίες, ούτε είμαστε στο άλλο άκρο, δηλαδή να ξεφεύγουμε. Δηλαδή δεν ξεφεύγουμε ποτέ.

Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί σας;

- Αυτή τη στιγμή αυτό που θέλω να βελτιώσω είναι μόνο αυτό : δηλαδή κάποια πράγματα που έχει κολλήσει, να ξεκολλήσει και αυτή τη συμπεριφορά, που όταν δεν του κάνεις το χατίρι, γιατί σίγουρα θα χρειαστεί να μην του κάνεις το χατίρι, έχει έντονο ξέσπασμα, δηλαδή του στυλ δεν μου κάνετε τα χατίρια μου και δεν εκείνο και δεν το άλλο..... Ο Α5 έχει αλλάξει πολύ μετά που γέννησα τη Μαρία. Δηλαδή ακόμα και στην εγκυμοσύνη μου, είχε περάσει έτσι κάτι σαν ψυχοσωματικό που του είχε βγει, με θέμα τουαλέτας. Του είχε φανεί κάπως. Ειδικά όταν είδε την κοιλιά μου να μεγαλώνει, μέχρι που πήγαμε σε γιατρούς, το ψάξαμε, κάναμε εξετάσεις και ήταν καθαρά ψυχολογικό, τον είχε πιάσει..... δηλαδή μετά τη Μαρία είδα μεγάλη διαφορά στον Α5, όσον αφορά τη συμπεριφορά του. Ακόμα και τώρα μου το τονίζει σε κάποια πράγματα. Δηλαδή κάνω για τη Μαρία, ακόμα και να της βάλω ένα ποτήρι νερό, επειδή είναι πιο μικρή και μου λέει ο Α5, στη Μαρία βάζεις νερό και εμένα δεν μου βάζεις νερό. Του βάζω και αυτουνού αλλά επειδή είναι πιο μεγάλος, πολλές φορές του λέω βάλε μόνος σου νερό να πεις, μπορείς.

Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Κυρίως του αρέσει να παίζει με λίγο μεγαλύτερα παιδιά, από ότι έχω καταλάβει δηλαδή και από τις παρέες μας. Του αρέσει να παίζει με μεγαλύτερα παιδιά, αλλά και με συνομηλίκους του. Δηλαδή θα βρει, όπου κι αν πάμε, θα βρει παρέα θα παίζει. Δεν τον φοβάμαι, θα κάνει πάντα την πρώτη κίνηση, θα ρωτήσει πώς σε λένε, πού πας, τι κάνεις. Γενικώς θεωρώ είναι κοινωνικός.

Τσακώνεται συχνά με τους φίλους του/της; Αν ναι, ποιοι είναι οι λόγοι που τσακώνονται συνήθως;

- Πολύ δεν τσακώνεται. Σας λέω ίσως επειδή είναι το διαφορετικό φύλο. Αν τσακωθούν όμως, θα τσακωθούν πάλι για το λόγο της ασυμφωνίας, τι θα παίξουμε. Εγώ θέλω αυτό να παίξω, εμείς θέλουμε αυτό να παίξουμε.... μα γιατί αυτό να παίξουμε;;; εκεί δηλαδή είναι η διαφωνία.

Πώς είναι η δική σας σχέση με το παιδί σας;

- Η δική μου η σχέση είναι πάρα πολύ καλή μαζί του. Συζητάμε πάρα πολύ, μιλάμε πολύ, μου λέει τα πάντα, θέλει να κάνουμε πράγματα μαζί. Και εγώ θέλω δηλαδή, αλλά πολλές φορές δεν προλαβαίνω. Είμαι πολλές ώρες μαζί του

Τι είναι αυτό που θα θέλατε να βελτιώσετε στην σχέση σας με το παιδί σας;

- Αν αυτή τη στιγμή βελτιώσουμε αυτό που είπα παραπάνω, το ότι όταν δεν του κάνεις το χατίρι για κάποιο λόγο, να έχει αυτό το ξέσπασμα του στυλ δεν μου κάνεις τα χατίρια και....και..... νομίζω ότι δεν θα έχουμε κάποιο θέμα. Αυτό θέλω να βελτιώσω στον Πέτρο.

Ποια συμπεριφορά του παιδιού σας δυσκολεύεστε να διαχειριστείτε;

- Αυτή ακριβώς. Πραγματικά δηλαδή το συζητάμε και με τον μπαμπά του και λέμε μήπως κάτι δεν κάνουμε σωστά. Δηλαδή προσπαθούμε με τον πιο καλό τον τρόπο, δεν πετυχαίνει. Προσπαθούμε λίγο με τον πιο άγριο τρόπο, λίγο με τον πιο αυστηρό. Θέλει συνέχεια να παραβιάζει τους κανόνες. Αυτό θέλει. Θέλει συνέχεια να σε κάνει να ξεφύγεις, να σε βγάλει έξω από τα όρια σου.

Σαν παιδί ο Α5 είναι αυτόνομο και ανεξάρτητο, ενώ ασχολείται πολλές ώρες με τις κατασκευές και του αρέσει να βλέπει και τηλεόραση. Η αυτοεκτίμησή του θεωρείται υψηλή, καθώς ο ίδιος έχει επίγνωση των δυνατοτήτων του και θέλει να κάνει μόνος του. Δεν έχει εκφράσει δυσαρέσκεια για την εμφάνιση του, ενώ δεν ασχολείται και ιδιαίτερα με αυτή. Η εκδήλωση των συναισθημάτων του είναι ικανοποιητική και η συμπεριφορά του συνάδει με όσα αισθάνεται, ενώ ο ίδιος είναι σε θέση να εκφράσει τα συναισθήματα που βιώνει. Το κλάμα αποτελεί ένα μέσο συναισθηματικής έκφρασης και στον χώρο του σπιτιού και λαμβάνεται ως μέσο έκφρασης της ευαισθησίας. Ο Α5 μιλάει για τις εμπειρίες του και τις περιγράφει εκτενώς, ενώ του αρέσουν και οι αλλαγές και δεν εκδηλώνει επιθετικές συμπεριφορές. Ωστόσο, στην πρώτη του επαφή με το σχολικό περιβάλλον, την περίοδο του παιδικού σταθμού, ο Α5 χρειάστηκε αρκετό χρόνο για να προσαρμοστεί, αλλά από εκεί και έπειτα δεν υπήρχε κάποιο ζήτημα. Αντιδράσεις, όμως εμφανίζει όταν οι αλλαγές που του προτείνονται δεν σχετίζονται με τις δικές του επιθυμίες και δεν του αρέσουν, με αποτέλεσμα να μην είναι καθόλου δεκτικός σε αυτές. Το στοιχείο που προβληματίζει τη μητέρα του είναι η προσκόλληση που εμφανίζει με την τηλεόραση και το κινητό του, καθώς όταν ασχολείται με αυτά, κανένα ερέθισμα δεν μπορεί να αποσπάσει την προσοχή του και ο ίδιος είναι αρκετά προσηλωμένος. Χαρακτηριστικά η μητέρα του αναφέρει τα εξής:

Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Πιστεύει ότι είναι ικανός, παραπάνω από ότι πρέπει, το πιστεύει ότι είναι ικανός και σας λέω ότι θέλει να κάνει και πράγματα που δεν είναι για την ηλικία του ακόμα. Θεωρεί ότι μπορεί να τα καταφέρει στα πάντα. Πολλές φορές ας πούμε, θα πει στον μπαμπά του, ότι εγώ το ξέρω, εγώ το ξέρω, και εσύ ίσως να μην το ξέρεις και τόσο καλά, γιατί εγώ το μαθαίνω τώρα στο σχολείο. Τόσο πολύ.

Είναι ευχαριστημένο με την εξωτερική του εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική του εμφάνιση;

- Δεν είναι ακόμα -ίσως είναι της ηλικίας- δηλαδή είμαι ωραίος ή δεν είμαι ωραίος, να φτιάξω τα μαλλιά μου ή να μη φτιάξω τα μαλλιά μου. Είναι ακόμα μικρός. Καμιά φορά του λέω: Έλα να σου φτιάξω τα μαλλιά σου. Όχι, είναι μια χαρά τα μαλλιά μου. Είναι ακόμα μικρός. Ναι, δεν έχει μπει νομίζω ακόμα σε αυτή τη διαδικασία. Καθόλου, καθόλου.

Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή του ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά του;

- Στη συμπεριφορά του με προβληματίζει αυτό που συζητήσαμε παραπάνω, που δεν ξέρω αν είναι της ηλικίας ή αν είναι κάτι που χρειάζεται να δουλέψουμε παραπάνω όσον αφορά τις αντιδράσεις του δηλαδή. Αυτό.

Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Είναι πάρα πολύ τρυφερός όσο αφορά το θέμα αγάπη, να σε αγκαλιάσει, να σε φιλήσει, να σου στείλει φιλία από μακριά και να σε χαιρετήσει. Τώρα όσο αφορά τη λύπη και τη στεναχώρια του, έχει πάρα πολύ εύκολο το κλάμα. Δηλαδή αμέσως... Και τώρα μόλις ήρθα και με είδε έβαλε τα κλάματα. Τον ρωτάω τι έχεις και κλαις και μου απαντάει, ο Δημήτρης μου είπε ότι θα πει κάτι κακό σε σένα που έκανα, ενώ εγώ δεν έχω κάνει κάτι κακό. Και του λέω κλαις για αυτό; Επειδή σου είπε κάτι ο Δημήτρης; Δεν ξέρω, το έχει πάρα πολύ εύκολο το κλάμα. Είμαι και εγώ έτσι. Δηλαδή εγώ μπορεί να κλάψω για κάτι πάρα πολύ χαρούμενο που θα μου πείτε αυτή τη στιγμή, μπορώ να κλάψω και για το τίποτα. Έτσι και ο Α5, είναι πάρα πολύ ευαίσθητος.

Σας μιλάει για τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και τα βιώματά του;

- Γενικότερα μου μιλάει πολύ. Θα μου πει τα πάντα. Όμως, όχι από μόνος του. Δηλαδή θα τον ρωτήσω, τι έγινε στο σχολείο σήμερα, Πώς περάσατε; Αν πάνε εκδρομή, τον ρωτάω Πώς περάσανε στην εκδρομή. Δεν μου λέει πολλά- πολλά από μόνος του, σαν άλλα παιδιά να μου πει την ιστορία της ημέρας. Όχι. Αν τον ρωτήσω θα μου πει.

Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (πχ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

-Με το μόνο πράγμα που είχαμε θέμα όσο αφορά όλα αυτά, και το σχολείο κυρίως, ήταν την πρώτη φορά που τον ξεκίνησα να πάμε παιδικό. Εκεί δηλαδή θέλαμε ένα δεκαήμερο για να προσαρμοστούμε, παρόλο που δεν το περίμενα, γιατί ήταν ο Πέτρος ένα πολύ κοινωνικό παιδί, δεν είχε θέμα να πάει σε κόσμο. Από εκεί και μετά, δεν έχουμε αντιμετωπίσει κανένα πρόβλημα. Δηλαδή ούτε όταν πήγαμε προνήπιο, ούτε όταν ήρθαμε εδώ στο δημοτικό, ούτε με τις δασκάλες που άλλαξε από πέρυσι και φέτος, δεν είχα κανένα πρόβλημα μαζί του. Με τα ρούχα του δεν τον νοιάζει, ότι και να του βάλεις θα το φορέσει. Κυρίως θέλει να φοράει άνετα ρούχα. Αλλά γενικότερα δεν έχει θέμα.

8.2.12.2.4. Ανάλυση ιχνογραφημάτων του Α5

Τα δύο ιχνογραφήματα που παρέδωσε ο Α5 αφορούν το ιχνογράφημα που σχετίζεται με τις δραστηριότητές που του αρέσει να κάνει όταν είναι μόνος του και το ιχνογράφημα που αποτύπωνε εκείνον στον χώρο του σπιτιού. Στο πρώτο ιχνογράφημα με τον ίδιο μόνο του, ο Α5 χρησιμοποίησε αρκετά χρώματα σε αυτό και δημιούργησε εκείνον και τους φίλους του ως χαρακτήρες από ηλεκτρονικό παιχνίδι. Οι εκφράσεις στα πρόσωπα όλων είναι θυμωμένες και ο τρόπος αποτύπωσης του σώματος με τα χέρια ψηλά δείχνουν μια τάση επίθεσης ή άμυνας προς το ον που έχει δημιουργήσει και βρίσκεται απέναντί τους. Το ον αυτό είναι μεγαλύτερο από τα παιδιά και τα παιδιά έχουν όλα το ίδιο μέγεθος. Αντίστοιχα, και στο ον αυτό το πρόσωπό του έχει θυμωμένα χαρακτηριστικά. Ο Α5 σε σχέση με τους φίλους βρίσκεται μπροστά και το ένα του χέρι αγγίζει το ον. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά του ιχνογραφήματος συνάδουν με τις αναφορές για τον Α5 και την ενασχόλησή του με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, καθώς όλα τα πρόσωπα αναπαριστούν έναν χαρακτήρα από βιντεοπαιχνίδι, ενώ οι εκφράσεις συσχετίζονται με την αρνητική διάθεση που έχουν αναφέρει ότι εμφανίζει ο Α5. Η τοποθέτησή του μπροστά από τους φίλους του, αναδεικνύει την επιθυμία του να βρίσκεται στο επίκεντρο και να βοηθάει τους άλλους, ενώ ο σχεδιασμός του όντος σαν απειλητικό προς εκείνους, αναδεικνύει και την αντίληψή του σχετικά με την αδικία και την επίθεση που βιώνει από τον περίγυρό του.

Ιχνογράφημα 1^ο του Α5: «Όταν είμαι μόνος μου».

Στο δεύτερο ιχνογράφημα ο Α5 έχει σχεδιάσει τον εαυτό του στο σπίτι. Έχει σχεδιάσει μόνο τον ίδιο με διάφορα στοιχεία γύρω του και εικόνες που μπορούν να αποτυπώνουν τα ηλεκτρονικά παιχνίδια που παίζει. Ο ίδιος έχει χαρούμενες εκφράσεις στο πρόσωπό του και τα χέρια του είναι σηκωμένα, ενώ γύρω από εκείνον είναι σαν να έχει τοποθετήσει κατασκευές και ο ίδιος βρίσκεται μέσα σε αυτές. Ο σχεδιασμός του εαυτού του αναδεικνύει ότι στον χώρο του σπιτιού ο Α5 είναι χαρούμενος και ασχολείται με την τηλεόραση και τα παιχνίδια κατασκευών, ενώ έχει αποτυπώσει και την ενασχόλησή του με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Δεν έχει σχεδιάσει άλλα πρόσωπα που υπάρχουν στο σπίτι, το οποίο θα μπορούσε να ερμηνευτεί με βάση τα όσα έχουν αναφέρει η εκπαιδευτικός και η μητέρα του, ότι όταν ο Α5 ασχολείται με παιχνίδια και την τηλεόραση δεν αποσπάται η προσοχή του από αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Αποτελέσματα της έρευνας-δράσης από την εφαρμογή των εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιωδών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων

9.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που θα αναπτύξουμε στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε διεξοδικά και λεπτομερώς τις δέκα ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις που σχεδιάσαμε και πραγματοποιήσαμε, στο πλαίσιο του παρεμβατικού ερευνητικού μέρους αυτής της έρευνας. Και οι δέκα βιωματικές-εναλλακτικές ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες/παρεμβάσεις, βασίζονται στο παιχνίδι και σχεδιάστηκαν με γνώμονα τους σκοπούς και τους στόχους της έρευνας, σύμφωνα με τα κριτήρια που είχαν προκύψει από το ερευνητικό υλικό, που συγκεντρώσαμε στην πρώτη φάση της έρευνας μας, την προ-παρεμβατική φάση. Οι ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις για τη συγκεκριμένη ποιοτική έρευνα, πραγματοποιήθηκαν με την ομάδα των δώδεκα παιδιών μιας σχολικής τάξης, έχοντας ως στόχο μας την ενίσχυση της αυτοεκτίμησής τους, της αυτοπεποίθησής τους, την ενίσχυση των κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα τους και την ενδυνάμωση της συνοχής της συγκεκριμένης σχολικής τάξης-ομάδας. Οι ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν μέσα στην αίθουσα των παιδιών, την οποία διαμορφώναμε κατάλληλα και τη «μεταμορφώναμε» κάθε φορά που επρόκειτο να κάνουμε ένα εργαστήριο, όπως χαρακτηριστικά το λέγαμε μαζί με τα παιδιά. Η διάρκεια κάθε ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης ήταν δύο διδακτικές ώρες, δηλαδή ενενήντα λεπτά.

Αμέσως παρακάτω, θα παρουσιάσουμε και κατά το δυνατόν, θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε την πρακτική εφαρμογή πια, των ψυχοπαιδαγωγικών μας παρεμβάσεων. Επιθυμία μας είναι να επιτύχουμε μια όσο το δυνατόν πλήρη και ολοκληρωμένη εικόνα, τόσο για το ύφος και το περιεχόμενο των παρεμβάσεων μας, όσο και να αποδώσουμε τον τρόπο με τον οποίο λειτούργησε όλη αυτή η διαδικασία μέσα στη σχολική τάξη-ομάδα στην οποία εφαρμόστηκε.

9.2. Αναλυτική περιγραφή των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων

9.2.1. Πρώτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Εξοικείωση και «γνωριμία» της ομάδας σε ένα άλλο πλαίσιο - Προσπάθεια δημιουργίας «ασφαλούς» περιβάλλοντος».

Ξεκινήσαμε την Τετάρτη 17 Μαΐου του 2023. Ξεκινήσαμε το εργαστήρι μας με έναν κύκλο, τον κύκλο μας. Επειδή τα αγόρια ήταν μαζεμένα και τα τέσσερα σε μία μεριά, πιασμένα και τα τέσσερα χέρι- χέρι (απουσίαζε ο Α1), κάνουμε άλλη μία προσπάθεια για έναν άλλο κύκλο, ώστε να ανακατευτούν τα τέσσερα αγόρια μας ανάμεσα στα κορίτσια. Περπατάμε ελεύθερα στο χώρο, συγκεντρωνόμαστε στον εαυτό μας και με το σύνθημα μου (ένα παλαμάκι) φτιάχνουμε έναν άλλο κύκλο. Και τα αγόρια, εφόσον τους επισημάνθηκε ο λόγος για τον οποίο θα κάνουμε και δεύτερη προσπάθεια για έναν τυχαίο ομαδικό κύκλο, πάρα πολύ ωραία τώρα ανακατεύτηκαν και διασκορπίστηκαν ανάμεσα στα κορίτσια.

Δίπλα μου είναι ο Α5, δίπλα στον Α5 είναι η Κ3, δίπλα στην Κ3 είναι η Κ8, δίπλα στην Κ8 είναι ο Α3, δίπλα στον Α3 η Κ7, δίπλα στην Κ7 ο Α4 και δίπλα στον Α4 η Κ1,

δίπλα στην Κ1 η Κ6 και δίπλα στη Κ6 η Κ2, δίπλα στη Κ2 η Κ5, δίπλα στην Κ5 ο Α2 και δίπλα στο Α2 η Κ4 και δίπλα στην Κ4 είμαι εγώ, η Κατερίνα. Τα παιδιά γελάνε .

Ζητάω από τα παιδιά να κλείσουν τα μάτια τους για να περάσω ένα γύρο στο εσωτερικό του κύκλου μας και να πάρει τυχαία κάθε παιδί ένα χαρτάκι από αυτά που θα τους έδινα. Εξηγώ τη διαδικασία του πρώτου μας παιχνιδιού:

Θα πάρετε ένα χαρτάκι στην τύχη, χωρίς να το βλέπετε. Θα σας εξηγήσω μετά τι θα το κάνουμε αυτό το χαρτάκι. Εντάξει, ανοίξτε τώρα τα μάτια σας και κοιτάξτε το χαρτάκι σας. Δείτε τι έχει πάνω, τι γράφει πάνω;

Τα παιδιά έχουν καθίσει κάτω σε σχήμα κύκλου, έχω περάσει πάνω από το κάθε παιδί και του δίνω να πάρει τυχαία ένα χαρτάκι μέσα από ένα κουτί. Πάνω σε κάθε χαρτάκι είναι γραμμένα τα αρχικά γράμματα των παιδιών, το αρχικό γράμμα του ονόματός του και το αρχικό γράμμα του επιθέτου του. Τους αφήνω λίγο χρόνο να προσπαθήσουν να καταλάβουν τι μπορεί να σημαίνουν αυτά τα δύο γράμματα που είναι γραμμένα πάνω στο χαρτάκι τους. Κάνουμε μία σχετική συζήτηση.

Για διάβασε μου Α5 τα γράμματά σου;

- Ε.Π.

Τι είναι αυτό το Ε.Π. άραγε;

- Δύο λέξεις;

Όχι. Δεν είναι δύο λέξεις.

Συνεχίζουμε τη συζήτηση με τα παιδιά και προσπαθούμε να καταλάβουν τι μπορεί να σημαίνουν αυτά τα δύο γράμματα που έχουν μπροστά τους. Τα παιδιά σκέφτονται, προσπαθούν βέβαια να μαντέψουν. Μετά από τρεις-τέσσερις προσπάθειες, που διάβασαν τα γράμματα πάνω στην καρτέλα που κρατούσαν στα χέρια τους , ο Α5 από το Α από το Ζ. και το Ρ. που διάβασε η Κ5, κατάλαβε ότι πρόκειται για τα αρχικά της συμμαθήτριάς του της Κ6. Έτσι λοιπόν, ο Α5 «ανακάλυψε» και κατάλαβε τι σημαίνουν τα γράμματα που είναι πάνω στο χαρτάκι που κρατάνε τα παιδιά, αλλά εγώ δεν το επιβεβαιώνω ακόμα. Αφήνω όλα τα παιδιά να διαβάσουν τα δύο γράμματά τους και συνεχίζουμε να προβληματιζόμαστε. Τα παιδιά λένε τις σκέψεις τους. Κλείνουμε τη φάση αυτή αποκαλύπτοντάς τους ότι πρόκειται για τα αρχικά γράμματα του ονόματος και του επιθέτου τους. Άρα λοιπόν στη συνέχεια ο καθένας με βάση αυτά τα δύο αρχικά γράμματα θα πρέπει να μαντέψει ποιον συμμαθητή του ή ποια συμμαθήτριά του θα παρουσιάσει στην ομάδα μας μέσα στον κύκλο.

Στη συνέχεια διαβάζει ένα-ένα παιδί τα γράμματα του και μας λέει ποιος συμμαθητής ή συμμαθήτριά του έχει αυτά τα γράμματα στο όνομα και στο επίθετό του. Διάβασαν όλα τα παιδιά τα γράμματά τους και είπαν. Βρήκαν εύκολα ποιου συμμαθητή τους τα αρχικά κρατάνε στα χέρια τους. Η Κ3 έτυχε να πάρει τα αρχικά του ονόματός της. Έτυχε να πάρει το Ε.Σ.. Εκεί πέρα δημιουργήθηκε μία αναστάτωση επειδή ήθελαν μετά και τα άλλα παιδιά να πάρουν το αρχικά του δικού τους ονόματος. Τους είπα πως κανένας δεν θα παίξει το παιχνίδι αυτό με το δικό του όνομα. Και καλύψαμε αυτή την κατάσταση ως εξής: Έλεπε ο Α1. Όμως το αρχικά του τα είχε πάρει ένα παιδί. Πήρα λοιπόν τα αρχικά του Α1 από το παιδί που τα κρατούσε και του έδωσα τα αρχικά της Κ3 και η Κ3 πήρε το χαρτάκι που είχε περισσέψει λόγω της απουσίας του Α1.

Ένα-ένα παιδί σηκώνεται από κάτω σε σχήμα κύκλου όπως είχαμε καθίσει και στέκεται στη μέση του κύκλου. Μας παρουσιάζει το παιδί του οποίου τα γράμματα κρατάει στα χέρια του και θα λέει και κάποια χαρακτηριστικά για το παιδί αυτό, που θα αρχίζουν τα χαρακτηριστικά αυτά από το γράμμα και το επίθετο, από το αρχικό γράμμα του ονόματός και από το αρχικό γράμμα του επιθέτου του παιδιού. Κάνω εγώ ένα

παράδειγμα με τον Α1, του οποίου το επίθετο ξεκινάει από το γράμμα Ψ, που έλειπε και λέμε, παραδείγματος χάρη «αυτός είναι ο Α1 και είναι αστείος και αστέρι και ψαρεύει ψάρια».

Με ποιον θα ξεκινήσουμε να παρουσιάσει το φίλο ή τη φίλη που κρατάει το όνομά του/της στα χέρια του; Ξεκινάμε με την Κ7. Πες μας το φίλο σου Κ7 που θα μας παρουσιάσεις. Ποιος είναι;

Η Κ7 ενώ σηκώθηκε στον κύκλο και προσπάθησε να σκεφτεί κάποια πράγματα για τον Α3, με βάση τα αρχικά του ονόματός του και του επιθέτου του, δεν κατέληξε στο τι θα πει και πώς θα τον παρουσιάσει. Επειδή την έβλεπα ότι είχε έτσι κολλήσει και ντρεπόταν και λίγο, της έδωσα χρόνο. Τη ρώτησα αν θέλει να καθίσει κάτω και να παρουσιάσει τον Α3 αργότερα και εκείνη φυσικά δέχτηκε.

Δεύτερος στον κύκλο σηκώνεται ο Α3 και θα μας παρουσιάσει τον Α5. Δίνει το χέρι του ο Α3 στον Α5 για να τον σηκώσει και να τον παρουσιάσει την ομάδα. Βέβαια ήταν για αυτόν μεγάλο κατόρθωμα να το κάνει, γιατί με τον Α5 έχουσε μία ασταμάτητη και καθημερινή κόντρα. Τον παίρνει από το χεράκι λοιπόν και τον φέρνει στη μέση του κύκλου και μας τον παρουσιάζει «Είναι ο Α5 του αρέσουν τα μπισκότα Παπαδοπούλου και πιάνει πατάκια συχνά».

Τρίτος παρουσιάζει ο Α4 την Κ3 και κατά εντελώς τυχαίο τρόπο έχουν καθίσει και δίπλα-δίπλα στον κύκλο. Ο Α4 αρχικά δυσκολεύεται πάρα πολύ να παρουσιάσει την Κ3. Τον βοηθάω λέγοντάς του κάποια παραδείγματα και τον ενθαρρύνω αλλά είναι πάρα πολύ διστακτικός και φαίνεται να ντρέπεται. Του δίνω χρόνο για να παρουσιάσει την Κ3 αργότερα και το δέχεται με μεγάλη χαρά.

Τέταρτη σηκώνεται η Κ8. Της έχει τύχει να παρουσιάσει την Κ1. Ενώ είναι όρθια η Κ8 και δίπλα στην Κ1, δεν μπορεί να πει τίποτα χαρακτηριστικά για την Κ1, πέρα από το «αυτή είναι η Κ1». Η Κ6 σχολιάζει σχετικά και λέει ότι αυτό είναι δύσκολο παιχνίδι και ότι δεν μπορούν να σκεφτούν τίποτα για τους άλλους. Τότε τους εξηγώ ότι αυτή είναι μία άσκηση μυαλού, που έχει να κάνει με τους ίδιους και με τους συμμαθητές τους και ότι θα το προσπαθήσουμε, ότι θα κάνουμε και δεύτερο γύρο στον κύκλο, μέχρι να σκεφτούν να πουν κάτι για τους συμμαθητές τους, την ώρα που θα μας τους παρουσιάζουν. Αποσύρεται και η Κ8 για να πάρει περισσότερο χρόνο για να σκεφτεί.

Πέμπτη να παρουσιάσει είναι η Κ3. Της έχει τύχει να παρουσιάσει την Κ2, μας λέει λοιπόν: «Αυτή είναι Κ2 που γαργαλιέται πολύ εύκολα και της αρέσει να χαρίζει στους άλλους πράγματα».

Έκτη στη σειρά για να παρουσιάσει είναι η Κ1 και παρουσιάζει τον Α4. Σηκώνεται όρθια παίρνει τον Α4 στο κέντρο του κύκλου και λέει ότι «αυτός είναι ο Α4». Το λέει με πάρα πολύ σιγανή φωνή. Σχεδόν δεν ακούστηκε. Οπότε την ξαναρωτώ εγώ, «ποιος είναι αυτός ;;;» και τότε η φωνή της έγινε λίγο πιο δυνατή και καταλάβαμε ότι αυτός είναι ο Α4. Σχετικά με τα χαρακτηριστικά του Α4, αν και σκέφτηκε η Κ1 δεν βρήκε στην παρούσα φάση και ζήτησε χρόνο να σκεφτεί και αυτή χαρακτηριστικά για τον Α4 για να τα πει αργότερα.

Έβδομη παρουσιάζει η Κ6 την Κ5. Την κοιτάζει, χαμογελάει, και λέει για την Κ5 «Είναι η Κ5. Είναι πολύ ευτυχισμένη και σκουπίζει το πάτωμα».

Επόμενος και όγδοος στη σειρά είναι ο Α5. Θα παρουσιάσει την Κ4 με την οποία και τυχαία κάθονται και στον κύκλο δίπλα-δίπλα. Ο Α5 παίρνει λίγο χρόνο για να σκεφτεί και στο τέλος χωρίς να ζητήσει παράταση μας λέει «Είναι η Κ4, έχει έναν καλό αδελφό και της αρέσει να παίζει πολύ με τους φίλους της».

Ένατη παρουσιάζει η Κ2 την Κ8 που κάθονται στον κύκλο απέναντι. Πηγαίνει η Κ2, σηκώνει την Κ8, τη φέρνει στο κέντρο του κύκλου και μας λέει: «Είναι η Κ8» και

αφού σκέφτεται ακόμα λίγο, συνεχίζει «και αγαπάει τα αυτοκόλλητα.....» συνεχίζει να σκέφτεται, παίρνει πολύ λίγο χρόνο και τελικά μας λέει «παίζει με την Κ7 και την Κ1».

Δέκατη είναι η Κ4 και παρουσιάζει το Α2. Η Κ4 δυσκολεύεται λιγότερο από ότι τα άλλα παιδιά μέχρι τώρα μας λέει «Είναι ο Α2 και του αρέσει να τρώει γαρίδες και τρώει συχνά μπισκότα Παπαδοπούλου».

Ενδέκατη στη σειρά είναι η Κ5 που θα παρουσιάσει τη Κ6. Η Κ5 φαίνεται να ντρέπεται αρκετά, γιατί μιλούσε σχεδόν από μέσα της, όμως με βάση τις οδηγίες του παιχνιδιού, μας παρουσιάζει τη Κ6. Λέει λοιπόν «είναι η Κ6 και της αρέσουν τα ζαχαρωτά».... παίρνει λίγο χρόνο ακόμα, γελάει, σκέφτεται και καταλήγει να μας πει «η Κ6 έχει τα πατίνια Rollers».

Δωδέκατος και τελευταίος για το γύρο αυτό παρουσιάζει ο Α5 την Κ7. Σκέφτεται αρκετά, όμως δεν τα παρατάει. Προσπαθεί να βρει κάτι για τη συμμαθήτριά του, δεν ζητάει χρόνο περισσότερο και στο τέλος λέει: «Είναι η Κ7. Της αρέσουν τα καρύδια και συγκεντρώνεται πολύ στα μαθήματα».

Συνεχίζουμε με την ίδια δραστηριότητα για να βγουν στον κύκλο και να παρουσιάσουν τους συμμαθητές του τα παιδιά που προηγουμένως ζήτησαν χρόνο για να σκεφτούν. Παρουσιάζει η Κ7 τον Α3 και λέει «αυτός είναι ο Α3». Σταματάει λίγο πάλι η Κ7 για να σκεφτεί. Την ώρα που η Κ7 σκέφτεται, ο Α3 έχει πάρει μία πάρα πολύ σοβαρή στάση και περιμένει προφανώς να ακούσει τι θα πει η συμμαθήτριά του για εκείνον. Ζητάω από τα παιδιά να τον δουν και να τον παρατηρήσουν πόσο σοβαρός είναι αυτή τη στιγμή, πόσο σοβαρά παίζει αυτό το παιχνίδι.

Προχωρώντας στην παρουσίασή της για τον Α3 η Κ7, λέει ότι «ο Α3 είναι πολύ δημιουργικός». Σταματάει πάλι για λίγο και σκέφτεται. Τη στιγμή αυτή παίρνει το λόγο η Κ5 και με ρωτάει: «κυρία να της πω για να τη βοηθήσω;» Βοηθάω λίγο την Κ7 λέγοντάς της να προσπαθήσει να σκεφτεί ένα ρήμα για το Α3 που να αρχίζει από Τ.

Συνεχίζει να σκέφτεται η Κ7 και μου λέει «δεν μπορώ κυρία να σκεφτώ, είναι δύσκολο». Της προτείνω εγώ διάφορα ρήματα για να διαλέξει αλλά δεν παίρνει τη βοήθεια που της δίνω. Συνεχίζει λοιπόν και προσπαθεί και τελειώνει την παρουσίαση του Α3 με το να μας πει ότι «του αρέσουν οι τίγρεις». Ρωτάω τον Α3 εκείνη την ώρα αν του αρέσουν οι τίγρεις και πριν εκείνος απαντήσει οτιδήποτε, πετάγεται η Κ5 και λέει «μα αφού κυρία έχει στο παντελόνια του τίγρεις, άρα του αρέσουν οι τίγρεις».

Έρχεται και η σειρά του Α4 να παρουσιάσει την Κ3. Ο Α4 είναι λίγο διστακτικός δεν θέλει να βγει στον κύκλο, τον ενθαρρύνω να βγει και αφού βγει λέει στην ομάδα ότι «είναι η Κ3 ότι της αρέσει η ενόργανη και τρώει σοκολάτες».

Στο σημείο αυτό ολοκληρώθηκε το παιχνίδι της έναρξης του πρώτου μας εργαστηρίου. Έβαλα τα παιδιά να παρουσιάσουν ένα συμμαθητή τους ή μία συμμαθήτριά τους και όχι να παρουσιάσουν τον ίδιο τους τον εαυτό, επειδή τα παιδιά είναι συμμαθητές, είναι τα παιδιά μιας τάξης σχολείου και γνωρίζονται μεταξύ τους. Για αυτό επέλεξα να παρουσιάσουν και να πουν κάτι ο ένας για τον άλλον. Εφόσον ολοκληρώσαμε το παιχνίδι της έναρξης περάσαμε στο δεύτερο παιχνίδι για το σημερινό μας εργαστήριο, που είναι για το ζέσταμα των παιδιών και για την ενεργοποίησή τους.

Ζητάμε από τα παιδιά να κινηθούν στο χώρο ακούγοντας με συγκέντρωση μία μουσική ή ένα τραγούδι. Όταν θα σταματάει η μουσική, τα παιδιά θα πρέπει να σταματάνε την κίνησή τους και να παγώνουν σαν να είναι αγάλματα. Όταν θα κινούνται, θα μπορούν να κινούνται προς όλες τις κατευθύνσεις, θα μπορούν να περπατάνε προς όλες τις κατευθύνσεις, ευθεία, δεξιά, αριστερά κ.α., χωρίς να πλησιάζουν πολύ κοντά ο ένας με τον άλλον. Στόχος μας σε αυτή την άσκηση είναι, η όσο το δυνατό καλύτερη συγκέντρωση στον εαυτό μας. Τους ζήτησα την ώρα που θα περπατάνε να φαντάζονται ότι βρίσκονται μέσα σε ένα δάσος και ότι καθώς περπατάνε, το παρατηρούν και βλέπουν εκεί μέσα ό,τι θέλει ο καθένας να παρατηρήσει. Αφού τους έδωσα αυτή τη συνθήκη, έβαλα το

τραγούδι «καλημέρα τι κάνεις;». Τα παιδιά άρχισαν να κινούνται μέσα στο χώρο και κάθε φορά που σταματούσα το τραγούδι πάγωναν στη στάση που τα έβρισκε η παύση της μουσικής. Και γινόντουσαν πάρα πολύ ωραία αγάλματα. Επαναλάβαμε μερικές φορές την παύση και την επαναφορά της μουσικής με τα παιδιά. Κάθε φορά τη μία να γίνονται αγάλματα και την άλλη να μπαίνουν στην κίνηση, εναλλάξ. Καθώς τα παιδιά κινούνται μέσα στο χώρο, παίρνω λευκές Α4 κόλλες στο χέρι μου και τις απλώνω πάνω στο πάτωμα σε διάφορες αποστάσεις και ζητάω από τα παιδιά να προσέξουν, ώστε να μην πατήσουν πάνω στις κόλλες, αλλά να κινούνται ανάμεσά τους και γύρω από αυτές. Καθώς τα παιδιά κινούνται με τη μουσική μιλάω και βάζω διάφορες συνθήκες μέσα στο περπάτημα τους. Τα παιδιά ακούνε τις συνθήκες και σύμφωνα με αυτές διαμορφώνουν ανάλογα το περπάτημα τους, την κίνησή τους και τη σωματική τους στάση.

Στο δάσος μέσα σε κάποια σημεία μπορεί το περπάτημα να δυσκολεύει, μπορεί να περπατάτε πάνω σε πετρούλες, μπορεί να περπατάτε πάνω σε αγκαθάκια. Για να δω όταν περπατάτε πάνω σε πέτρες πώς περπατάτε;

Τώρα μπήκατε μέσα σε πυκνά φυλλώματα. Πώς θα περάσατε μέσα από τα πυκνά φυλλώματα;

Τώρα περνάμε από ένα σημείο που μας τσιμπάνε κάποιες αγκαθίτσες. Μετά τις αγκάθες βγαίνουμε σε ένα πολύ όμορφο και ήρεμο μονοπάτι. Σε αυτό το μονοπάτι μπορούμε να περπατήσουμε χαλαρά.

Στο επόμενο κλείσιμο της μουσικής και αφού περπατάμε χαλαρά, θα πάμε να καθίσουμε δίπλα σε μία λευκή κόλλα Α4, σε όποια ο καθένας από εσάς επιλέξει, σε όποια ο καθένας και η καθεμία από σας νιώσει ότι θέλει να καθίσει.

Στη φάση αυτή ο καθένας κινείται στο χώρο με τη μουσική και χρησιμοποιεί την κόλλα του με όποιο τρόπο θέλει, με όποιο τρόπο νιώσει, με όποιο τρόπο εμπνευσθεί. Κινούμαστε στο χώρο και παγώνουμε την κίνησή μας κρατώντας την κόλλα μας στα χέρια μας και χρησιμοποιώντας αυτή με διάφορους τρόπους. Αυτή η φάση διαρκεί μέχρι να τελειώσει το τραγούδι που ακούμε. Στη λήξη του τραγουδιού παγώνουμε όλοι. Στη συνέχεια ζητάμε από τα παιδιά όση ώρα κρατήσει μουσική, να τσαλακώσουν ελαφριά την κόλλα τους, ώστε να φτιάξουν μία μπαλίτσα. Η μουσική ξεκινά και τα παιδιά αρχίζουν να τσαλακώνουν τις κόλλες τους για να φτιάξουν την μπαλίτσα που τους ζητήθηκε. Μόλις τα παιδιά έχουν ετοιμάσει τις μπάλες τους παίζουμε μεταξύ μας χιονοπόλεμο. Στη διάρκεια του χιονοπόλεμου έρχεται η Κ5 κοντά μου κλαίγοντας γιατί ο Α3 τη χτύπησε με την μπάλα του στο πρόσωπό της. Απευθύνθηκα φυσικά στον Α3.

«Εγώ φταίω κυρία;» παραπονέθηκε ο Α3, «εσείς είπατε να παίζουμε χιονοπόλεμο».

«Όχι στα μούτρα όμως», του απάντησε με σιγουριά η Κ5.

Μετά από αυτό ο χιονοπόλεμος σταμάτησε και περνάμε στην επόμενη οδηγία μας.

Τώρα καθώς θα περπατάμε ακούγοντας τη μουσική, ο καθένας θα ανταλλάξει την μπάλα του με κάποιον άλλον που θα συναντάει καθώς περπατάει.

Μπαίνουμε σε κίνηση. Συνεχίζω να δίνω οδηγίες, ώστε να εξελιχθεί η δραστηριότητα.

Περπατάμε και ανταλλάζουμε τις μπάλες μας χέρι με χέρι. Ωραία. Παγώνουμε σε όποια στάση μας βρει η παύση της μουσικής.

Στο τελείωμα της μουσικής παίρνουμε την μπαλίτσα που κρατάμε στα χέρια μας και καθόμαστε όλοι μαζί κάτω στο πάτωμα σε σχήμα κύκλου. Με απαλές και ήρεμες κινήσεις

ανοίγουμε το κομμάτι το χαρτί που κρατάμε και το επαναφέρουμε σιγά-σιγά, προσέχοντας να μην το σκίσουμε, στην αρχική του μορφή, δηλαδή σε μία κόλλα Α4.

Καθώς τα παιδιά ξετσαλακώνουν προσεκτικά τις κόλλες τους, η Κ4 απευθύνεται στην κόλλα της, σαν να της μιλάει και της λέει «ζήσε, ζήσε». Ακούγοντας το αυτό, λέω «κάντε τις σελίδες σας να ξαναζήσουν». Τότε τα παιδιά προσπαθούν ακόμα πιο προσεκτικά να ανοίγουν τις σελίδες τους. Όταν καταφέρουν να το κάνουν αυτό, σχολιάζουν μεταξύ τους: «εμένα έζησε», «εμένα έζησε», «η δικιά μου ζει», γεμάτα με χαρά και ικανοποίηση που κατάφεραν να αφήσουν την κόλλα τους τελικά να ζήσει.

Τώρα θα πάρετε από το κουτί σας μαρκαδόρους ή ξυλομπογιές και αυτά εδώ τα σχήματα που έχουν σχηματιστεί πάνω στη σελίδα Α4 θα τα περάσετε από πάνω απαλά με μαρκαδόρο ή ξυλομπογιά. Για να δούμε τι θα βγει !!!! Από την ώρα που θα μαζευτούμε όλοι σε κύκλο, έχουμε πέντε λεπτά για να κάνουμε αυτή τη δραστηριότητα

Τα παιδιά πηγαίνουν στα κουτιά τους, παίρνουν τους μαρκαδόρους ή τις ξυλομπογιές τους και επανερχόμαστε στον κύκλο, έχοντας μπροστά της τσαλακωμένες μας σελίδες. Καθώς ξεκινούν να σχεδιάζουν τις γραμμές που έχουν χαραχτεί πάνω στις σελίδες, βάζω να ακούγεται το τραγούδι, με το οποίο πριν είχαμε κινηθεί και είχαμε χορέψει στο χώρο της τάξης μας. Όταν έβαλα το τραγούδι, κάποια κορίτσια, καθώς έφτιαχναν αυτό που κάναμε άρχισαν να τραγουδάνε. Ο Α5 και ο Α3 άρχισαν τη γκρίνια. Είπαν στα κορίτσια να μην τραγουδάνε, γιατί δεν μπορούν να συγκεντρωθούν. Τα κορίτσια διαμαρτυρήθηκαν και είπα στα δύο αγόρια να τις αφήσουν να είναι ήρεμες και να τραγουδάνε. Έπειτα είπα και στα κορίτσια ότι μπορούν να τραγουδάνε και ζήτησα από τον Α5 και τον Α3 να ηρεμήσουν και να προσπαθήσουν κι εκείνοι να χαλαρώσουν.

Σε λίγο χρόνο είχαν αρχίσει να σχηματίζονται πάνω στις λεύκες τσαλακωμένες σελίδες τα πρώτα σχήματα και σχέδια. Τα παιδιά άρχισαν να σχολιάζουν και τα δικά τους έργα και τα έργα των συμμαθητών τους. Παράξενα πράγματα άρχισαν να εμφανίζονται μπροστά μας, μέσα στις σελίδες. Απευθύνομαι σε όλα τα παιδιά καθώς κοιτάζω τι προκύπτει μέσα σε κάθε μία λευκή τσαλακωμένη σελίδα.

Βγήκαν παράξενα πράγματα στις ζωγραφίες μας. Βλέπω μία ιστορία μέσα σε κάθε ζωγραφιά.

Λοιπόν θα παρατηρήσετε τώρα τη ζωγραφιά σας τρία έως και πέντε λεπτά, δεν θα μιλάτε και θα προσπαθήσετε να καταλάβετε τι ιστορία έχει μέσα η σελίδα σας. Εσείς όταν τη φτιάχνατε αυτή την ιστορία δεν καταλαβαίνατε, ούτε ξέρατε τι ιστορία φτιάχνατε. Τώρα όμως θα την παρατηρήσετε και θα προσπαθήσετε να την ανακαλύψετε και μετά θα μας την πείτε αυτή την ιστορία και θα δώσετε και έναν τίτλο στον πίνακα ζωγραφικής αυτόν που μόλις φτιάξατε. Έχετε πέντε λεπτά στη διάθεσή σας να τον παρατηρήσετε.

Και τα παιδιά άρχισαν να σχηματίζουν και να δημιουργούν τις άγνωστες, παράξενες ιστορίες τους. Σε λίγο τα περισσότερα παιδιά ήταν έτοιμα να παρουσιάσουν τις ιστορίες που προέκυψαν μέσα από αυτή τη δραστηριότητα, καθώς και τον τίτλο που έδωσαν σε κάθε μία από αυτές.

Πρώτη πήρε το λόγο η Κ6 που ήταν έτοιμη και παρουσίασε τη δική της ζωγραφιά στην οποία είχε δώσει τίτλο «Η Νεροσκουφίτσα».

«Υπάρχουν πολλά νησιά σε αυτή την ιστορία πολλά ζώα το ένα πολύ κοντά στο άλλο».

Επόμενος φέρνει ο Α2 τη δική του ιστορία στην οποία είχε δώσει τίτλο «Ο καθαρός ήλιος».

«Έχουν σχηματιστεί σύννεφα, ήλιος, ένα σπιτάκι και δύο καμηλοπαρδάλεις».

Περνάμε στον Α5 που έδωσε τίτλο στην ιστορία του «Ένα κομμάτι της γης».
«Σχηματίστηκαν μέσα στην ιστορία μου χρωματιστά νησιά, χρωματιστά σπίτια. Όλα σε αυτό το κομμάτι της γης είναι χρωματιστά, τα ζώα τα σπίτια τα πάντα. Είναι δηλαδή εκεί το πιο όμορφο σημείο της γης».

Παρουσιάζει η Κ7 με τίτλο της ιστορίας της «Το μυστικό σπίτι».

«Είναι ένα τεράστιο σπίτι, που έχει πάνω από πέντε ορόφους και έχει πάρα μα πάρα πολλά δωμάτια και μπορεί κάποιος να τα εξερευνήσει. Και μέσα σε αυτό το σπίτι υπάρχει ένα άγαλμα».

Η Κ3 λέει τον τίτλο της ιστορίας της, «Το παλιό σπίτι του παππού».

«Φαντάστηκα ότι εκεί μέσα είναι ο παππούς και φαντάζεται ότι αλλάζει το σπίτι του και έγινε ένας χαμός».

Ο τίτλος της Κ4 είναι «Η Κεραυνοχώρα».

«Η Κεραυνοχώρα έχει πολλούς κεραυνούς και όλοι οι άνθρωποι και όλα τα ζώα φοβούνται. Για να μην φοβούνται μπαίνουν μέσα στα σπίτια τους και στα υπόγεια. Βγαίνουν μέσα από τα σπίτια τους και από τα υπόγεια τους μόνο όταν σταματάνε για πέντε δέκα λεπτά οι κεραυνοί. Δεν θα ήθελα να ζω σε αυτή τη χώρα».

Η Κ5 παρουσιάζει την ιστορία της με τίτλο: «Το σαλιγκάρι με το σάκο».

«Το σαλιγκάρι με τον σάκο ήθελε να πάει μία βόλτα, ήθελε να πάει ένα ταξίδι. Όμως δεν ήξερε πού να πάει. Αποχαιρέτησε τη σύζυγό του και έφυγε για ταξίδι. Και συναντούσε πουλιά συναντούσε ζώακια. Μέχρι που έφτασε στην Πινεζοχώρα. Αλλά δεν του άρεσε εκεί γιατί όταν έβρεχε πετούσε πινέζες και μετά στο πάτωμα είχε πινέζες και του καρφώνανε και πονούσε. Όταν γύρισε σπίτι του η σύζυγος του, του μαγείρεψε».

Ο Α3 έχει δώσει τίτλους στην ιστορία του «Τα μυστικά ζώα».

«Αυτό είναι ένα ζώο που θέλει αυτά τα τρία ζώα από κάτω, όμως δεν μπορεί να τα ανεβάσει επειδή έχει ελιές και δέντρα. Και αυτό το ζώο δεν μπορεί να τα ανεβάσει πάνω. Και πάνω στην πλάτη του υπάρχει ένα άλλο ζώο, για αυτό γέρνει έτσι αυτό το ζώο».

Ο τίτλος της Κ8 είναι : «Η Ζωοχώρα».

«Είναι μία χώρα που έχει ζώα».

Έρχεται η σειρά της Κ2. Ο τίτλος της ιστορίας της είναι «Ο λαβύρινθος».

«Μία φορά και έναν καιρό ήταν ένα ρομπότ σκύλος που σε όλη του τη ζωή ήθελε να πάει σε ένα λαβύρινθο και να βρει ένα φόρεμα να φορέσει. Και μία μέρα πήγε στον παππού του και του είπε: θέλω να βρω ένα λαβύρινθο. Πού θα τον βρω; Και μετά του λέει ο παππούς του. Θα πας εκεί που είναι η θάλασσα. Εκεί που είναι η θάλασσα δίπλα είναι ένας άνθρωπος που μπορεί να σου πει. Μετά πήγε ο σκύλος και ρώτησε τον άνθρωπο πού θα βρω το λαβύρινθο; Και αυτός του είπε εδώ από δίπλα. Μετά το ρομπότ πήγε από δίπλα και είδε την πόρτα του λαβυρίνθου. Και μπήκε μέσα. Αλλά εκεί είχε πάρα πολλές δυσκολίες. Όμως βρήκε το φόρεμα και μετά ξαναβγήκε».

Έχει έρθει η σειρά του Α4, του δίνω το λόγο και εκείνος μου λέει «κυρία δεν έχω σκεφτεί». Έχει δώσει τίτλο στην ιστορία «Η μικρή πόλη» αλλά δεν έχει σκεφτεί ιστορία. Η Κ3 που μέσα στη ζωγραφιά του Α4 «βλέπει» μία ιστορία, ζητάει εκείνη να την πει αντί για τον Α4. Ο Α4 δεν έχει καμία αντίρρηση σε αυτό. Αρχίζει λοιπόν η Κ3:

«Μία φορά και έναν καιρό ήταν μία μικρή πόλη. Είχε δάση και δέντρα. Μία μέρα πήγε ένας άνθρωπος να κόψει ξύλα από το δάσος και δεν βρήκε ξύλα. Όλα τα δέντρα ήταν κομμένα και ξεραμένα. Δεν μπορούσε να πάρει ξύλα να τα πάει στην οικογένειά του και έτσι γύρισε στο σπίτι του. Το σπίτι του ήταν πολύ μικρό και είπε : τώρα τι θα κάνω πώς θα ζεστάνω την οικογένειά μου. Μπήκε μέσα στο σπίτι και είπε τα κακά νέα στα παιδιά».

Η Κ1 δώσει τίτλο στην ιστορία της «Η χώρα με τους αστερισμούς και τα τέρατα».

«Είναι μία χώρα» ξεκινάει να μιλάει και πολύ γρήγορα σταματάει. «Κυρία δεν μπορώ να την εξηγήσω» λέει. Η Κ7 ζητάει να συνεχίσει και να πει εκείνη την ιστορία που «βλέπει» μέσα στη ζωγραφιά της Κ1. Ξεκινάει λοιπόν η Κ7:

«Μία φορά και έναν καιρό ήταν μία μικρή πόλη που όταν βράδιαζε κάθε μέρα είχε αστερισμούς. Αλλά αν καμιά μέρα δεν είχε αστερισμούς ερχόντουσαν κάτι τέρατα και θα κάνανε πόλεμο στην πόλη. Έτσι μία μέρα δεν είχαμε αστερισμούς και ήρθανε κάτι τέρατα. Το πρωί που ξύπνησαν όλοι στην πόλη ήταν όλα χάλια. Όλοι ήταν στενοχωρημένοι. Ώσπου μία μέρα το βράδυ είχε αστερισμούς και έπεσε ένα αστέρι και το επόμενο πρωί το βρήκανε. Προσπάθησαν να το κρεμάσουν πάλι στον ουρανό βάλανε σκάλα αλλά δεν καταφέρανε. Έτσι τους ήρθε μία ιδέα. Να κρεμάσουν το αστεράκι ψηλά με σχοινιά. Το κρέμασαν και έτσι το αστεράκι έμεινε εκεί. Οπότε πάντα έχει αστερισμούς. Και τότε δεν ξανά ήρθαν τα τέρατα».

Οδεύοντας προς το τέλος του εργαστηρίου μας ζήτησα από τα παιδιά να κινηθούν μέσα στο χώρο μαζί με τη ζωγραφιά τους μόνα τους. Κλείνουμε τα φώτα και τραβάμε τις κουρτίνες για να δημιουργήσουμε μία πιο χαλαρή ατμόσφαιρα. Ακούγεται το τραγούδι της αρχής του εργαστηρίου «Καλημέρα τι κάνεις» και με τη μουσική περπατάμε. Στην παύση της μουσικής γινόμαστε αγάλματα. Αφού το κάνουμε αυτό μία-δύο φορές ώστε να συγκεντρωθούμε, ζητάω από τα παιδιά στην επόμενη παύση της μουσικής να βρει ο καθένας μία γωνίτσα μέσα στην τάξη και να πάει να καθίσει μόνος του η μόνη της.

Αφού βρήκε ο καθένας στο χώρο του μόνος του μέσα στην τάξη, τους έδωσα ένα χαρτί πάνω στο οποίο τους ζήτησα να γράψουν ποια ήταν η στιγμή που τους άρεσε πιο πολύ μέσα στο εργαστήρι σήμερα. Ήταν αυτή η τελευταία δραστηριότητα του σημερινού εργαστηρίου, η οποία έχει ως στόχο κάποια ανασκόπησης και έναν αναστοχασμό, ώστε να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους τι έχουμε κάνει ως τώρα και να καταθέσουν κάποια στιγμή από όλο αυτό που έζησαν και που τους άρεσε πάρα πολύ.

9.2. Δεύτερη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Προσωπικές ιστορίες μέσα από προσωπικά αντικείμενα»

Σήμερα είναι 18 Μαΐου, ημέρα Πέμπτη. Είμαστε εδώ να κάνουμε το δεύτερό μας εργαστήρι. Μίλησα και εξήγησα στα παιδιά για όλα αυτά που έγιναν χθες, στο πρώτο μας εργαστήρι και έκανα κάποιες παρατηρήσεις, ώστε σήμερα να μην επαναληφθούν τα ίδια, όπως λ.χ. η φασαρία των παιδιών. Τους εξήγησα και τους είπα πως είμαι και αισθάνομαι σίγουρη, ότι σήμερα θα συνεργαστούν πάρα πολύ καλά και ελπίζω το βράδυ που θα σκέφτομαι το σημερινό μας εργαστήρι, να έχω μόνο θετικά σχόλια να σκέφτομαι. Προσπαθώ να βάλω τα παιδιά σε μία φάση χαλάρωσης και προσπαθούμε να χαλαρώσουμε για να τους εξηγήσω, τι έγινε χθες, ώστε να μπορέσουμε να συνεργαστούμε καλύτερα σήμερα. Θέλω εδώ να πάρουμε την πρώτη μας για σήμερα φωτογραφία, τώρα που χαλαρώνουν. Μετά τη φωτογράφιση και αφού είμαστε όλοι χαλαροί ξεκινάμε το εργαστήρι μας. Μετά τη φωτογράφιση, δίνω τις πρώτες οδηγίες μας για σήμερα.

Παρακαλώ πάρα πολύ, ελάτε να κάνετε μία πάρα πολύ ήσυχη γραμμή από πίσω μου. Ωραία.

Μόλις η γραμμή μας είναι έτοιμη, ξεκινάω ούσα πρώτη στη γραμμή, να κάνω ένα αργό, ήρεμο, χαλαρό περπάτημα και να δίνω τις παρακάτω οδηγίες, τις οποίες όλοι μαζί εκτελούμε.

Με τα χεράκια μου στον αέρα να γράφω γραμμούλες. Τα δάχτυλά μου τα κουνάω για να τραβάνε γραμμούλες άλλες, πάνω στις ήδη μεγάλες γραμμές που ζωγραφίζω στον αέρα. Περπατάω και παίζω πιάνο. Παίζω πιάνο με τα δάχτυλά μου. Περπατάω ακόμα λίγο και πιάνω το κεφάλι μου και του δίνω θετική ενέργεια. Το χαϊδεύω και γυρνάω μπροστά. Σταματάω και γυρνάω μπροστά». Πιάνω το μέτωπό μου να δω τι θερμοκρασία έχω τώρα. Και μόλις η θερμοκρασία μου διαπιστώσω ότι είναι τέλεια.... Μπράβο.....Πιάνω και το

μέτωπο του διπλανού μου, να δω, μήπως έχει κάποιος πυρετό; Για να δω και εγώ.... Για να δω.....

Περνάω από όλα τα παιδιά και αγγίζω το μέτωπό τους για να ελέγξω αν υποτίθεται έχει πυρετό κάποιος, κάνοντας ταυτόχρονα ένα σχόλιο για τη θερμοκρασία του καθένα χωριστά.

Αχ τι ωραία, δεν έχει κανείς πυρετό. Εγώ κανέναν δεν ένιωσα να είναι ζεστός.

Και αφού διαπιστώνουμε ότι κανένας δεν έχει πυρετό, πιάνουμε τα χεράκια μας και καθόμαστε κάτω. Αφού έχουμε καθίσει στον κύκλο, σήμερα θα παρουσιάσει ο καθένας το παιδί που κάθεται δίπλα του, κάνοντας μία κίνηση για αυτό, σαν να μας παρουσιάζει τον πιο σπουδαίο άνθρωπο του κόσμου. Βάζω τα παιδιά στη σχετική συνθήκη λέγοντας τα παρακάτω σχόλια και οδηγίες με θεατρικό και παιγνιώδη τρόπο.

Σήμερα λοιπόν έχουμε καλέσει στην τάξη μας πάρα πολύ σπουδαίες προσωπικότητες του κόσμου. Προσωπικότητες της μουσικής, προσωπικότητες της γυμναστικής, προσωπικότητες της ζωγραφικής, προσωπικότητες των χορών, προσωπικότητες του ποδοσφαίρου. Θα μας παρουσιάσει λοιπόν ο καθένας τον καλεσμένο του, που κάθεται δίπλα του, κάνοντας μία παρουσίαση που να ταιριάζει στην πολύ σημαντική προσωπικότητα του ανθρώπου αυτού.

Ξεκινάω εγώ να παρουσιάζω αυτή τη σημαντική προσωπικότητα, την πρώτη, για να πάρουν τα παιδιά μία ιδέα, σχετικά με αυτό που του ζήτησα, επειδή με ρωτούσαν πώς θα το κάνουν.

Θα σηκώνομαι από τη θέση μου, θα δίνω το χέρι μου στον άνθρωπο που θα παρουσιάσω, με μία πολύ μεγαλοπρεπή κίνηση. Θα μου δίνει και εκείνος το χέρι του, θα τον σηκώνω και θα ξεκινάω με τη φράση: Σας παρουσιάζω.....Την Κ8..... Είναι μία πάρα πολύ σημαντική προσωπικότητα στη ρυθμική και στη ζωγραφική. Ένα χειροκρότημα για την κυρία Κ8 παρακαλώ.

Τα παιδιά χειροκροτούν. Συνεχίζω να εξηγώ τη δραστηριότητα.

Η Κ8 τώρα δεν θα καθίσει, γιατί έχει να παρουσιάσει την κυρία σημαντική ή τον κύριο σημαντικό που κάθεται δίπλα της.

Η Κ8 παρουσιάζει την Κ7:

Σας παρουσιάζω την Κ7 που είναι διάσημη στο μπαλέτο, στη γυμναστική και στο βιολί.

Η Κ8 είναι πολύ ντροπαλή και τη βοηθώ, ώστε να πάρει θάρρος και να παρουσιάσει με πιο εμφατικό τρόπο την Κ7. Στο τέλος της παρουσίασης της Κ7 από την Κ8 χειροκροτούμε όλοι και τα δύο κορίτσια.

Η Κ7 παρουσιάζει το Α3:

Σας παρουσιάζω τον Α3. Είναι διάσημος στο ποδόσφαιρο και στη ζωγραφική.

Στο σημείο αυτό ρωτάω τα παιδιά αν θέλουν να ρωτήσουν κάτι τον Α3, το διάσημο καλεσμένο μας ποδοσφαιριστή και ζωγράφο, αλλά κανένας δεν ήθελε να ρωτήσει κάτι το διάσημο αυτόν καλεσμένο μας, τον Α3.

Ο Α3 παρουσιάζει την Κ1:

Σας παρουσιάζω την Κ1 που είναι καλή στο χορό.

Τον διορθώνω ως προς το καλή.

«Ωραία», λέει με πειραγμένο ύφος ο Α3, «διάσημη στο χορό».

Ζητάω από την Κ1 να μας κάνει μία χορευτική κίνηση, εφόσον είναι διάσημη στο χορό. Η Κ1 στέκεται και απλά με κοιτάζει. Τα παιδιά περιμένουν ήσυχα να δούμε τη χορευτική κίνηση της Κ1. Τη ρωτάω αν θέλει να μας δείξει κάποια αγαπημένη της χορευτική κίνηση. Εκείνη αρνείται.

Η Κ1 παρουσιάζει την Κ4. Λέει πάρα πολύ σιγανά, μιλάει σχεδόν από μέσα της. Σας παρουσιάζω την Κ4 που είναι διάσημη στο χορό.

Ζητάω από την Κ4 να μας κάνει μία χορευτική κίνηση, μιας και είναι διάσημη στο χορό, αλλά ούτε εκείνη θέλει να το κάνει.

Η Κ4 παρουσιάζει τον Α5:

Αυτός είναι ο Α5 και είναι διάσημος στο κολύμπι.

«Για δείξτε μας πώς κουνάτε τα χέρια σας, όταν κολυμπάτε κύριε Α5», ζητάω από τον Α5. Ο Α5 σηκώνεται και μας το δείχνει αυτό που του ζήτησα. «Α... για αυτό είστε διάσημος. Γιατί κολυμπάτε γρήγορα σαν δελφίνι», σχολίασα για την κίνηση του Α5.

Ο Α5 παρουσιάζει το Α4:

Αυτός είναι ο Α4 και είναι καλός, είναι διάσημος στα ζώα.

«Τι ακριβώς κάνετε με τα ζώα κύριε Α4;» ρώτησα τον Α4. Ο Α4 ντρέπεται και είναι πολύ συνεσταλμένος. Μου απαντάει απλά «καλά». Συνεχίζω ρωτώντας τον, «τα αγαπάτε;» και πάλι με απλά λόγια και σιγανή φωνή απαντάει «Ναι».

Ο Α4 παρουσιάζει την Κ3:

Είναι η Κ3 και είναι διάσημη στη γυμναστική.

Ζητάω από την Κ3 να μας δείξει μία γυμναστική άσκηση. Η Κ3 σηκώνεται και μας δείχνει μία γυμναστική άσκηση με μεγάλη άνεση και προθυμία. Τότε πετάγεται η Κ8 και σχολιάζει: «Κυρία και εγώ μπορώ αλλά σε στρώμα».

Η Κ3 παρουσιάζει τη Κ6:

Σας παρουσιάζω τη Κ6 που είναι καλή στα κρητικά.

Ζητάω από τη Κ6 να μας χορέψει έναν κρητικό χορό, αλλά δεν θέλει.

Η Κ6 παρουσιάζει τη Κ2:

Αυτή είναι η Κ2 και είναι καλή στην ενόργανη γυμναστική.

«Και είναι διάσημη δηλαδή;», ρωτάω τη Κ6. «Ναι», απαντάει.

Απευθύνομαι στη διάσημη, στην Κ2: «Είστε διάσημη;», τη ρωτάω. Απαντάει «ναι».

«Κάντε μας μία κίνηση τότε» συνεχίζω.

Κάνε μας κάτι της ζητάει και η Κ8.

«Θα μας δείξετε κάτι κυρία διάσημη Κ2;» τη ρωτάω πάλι. Η Κ2 είναι πολύ διστακτική. Δεν θέλει να μας δείξει κάτι.

Η Κ2 παρουσιάζει την Κ5. Η Κ5 ντρέπεται.

Μα ποια είναι η Κ5; μου φαίνεται λίγο ντροπαλούλα προσπαθώ να κάνω λίγο την Κ5 να γελάσει. «

«Είμαστε αδερφές» συμπληρώνει Κ2. Εγώ εκπλήσσομαι και τις ρωτάω «είστε και οι δύο διάσημες;». Μου απαντάνε και οι δύο μαζί :«Ναι» ενώ ταυτόχρονα γελάνε.

«Πού είναι διάσημη η αδερφή σας;» ρωτάω τη Κ2. «Στην ενόργανη» απαντάει.

Η Κ5 παρουσιάζει εμένα.

Είναι η Κατερίνα και είναι καλή στο μάθημα.

Εδώ κάπου έχουμε ολοκληρώσαμε τις παρουσιάσεις των διάσημων προσωπικοτήτων, με μεγάλη δόση διστακτικότητας, έλλειψης θάρρους αλλά με μία πολύ καλή διάθεση για προσπάθεια και συμμετοχή. Συνεχίζουμε το εργαστήρι μας ως εξής:

Όλες οι διάσημες προσωπικότητες να έρθουν τώρα εδώ, να κινηθούν και να περπατήσουν μέσα στο χώρο μας κρατώντας μαζί τους το αγαπημένο τους αντικείμενο.

Παίρνουμε μαζί μας το αγαπημένο μας αντικείμενο, προχωράμε μόνοι μας με το αντικείμενο μας, το κοιτάζουμε, χωρίς να μιλάμε. Θα προχωράμε με το αντικείμενο μας, με το ρυθμό της μουσικής που θα βάλουμε τώρα να ακούγεται.

Μόλις αρχίσει να ακούγεται η μουσική ζητάω από τα παιδιά να γίνουν αγάλματα κρατώντας το αγαπημένο τους αντικείμενο. Κλείνουμε τα φώτα της τάξης και τραβάμε τις κουρτίνες, για να δημιουργήσουμε μία χαλαρή ατμόσφαιρα.

Καθώς θα προχωράμε με το ρυθμό της μουσικής, θα κοιτάζουμε το αγαπημένο μας αντικείμενο γύρω-γύρω, θα το κοιτάζουμε από παντού, σαν να μην το έχουμε ξαναδεί ποτέ άλλοτε και σήμερα είναι η πρώτη φορά που το βλέπουμε.

Την ώρα που δίνω οδηγίες με διακόπτει ο Α3 και μου λέει «Εγώ δεν θέλω γιατί θα γίνω ρεζίλι με το τσαντάκι». «Καθόλου ρεζίλι δεν γίνεσαι» του απαντώ. «Θα γίνω» επιμένει ο Α3. «Εγώ δεν θέλω να μπω, εγώ ντρέπομαι επειδή θα γίνω ρεζίλι» συνεχίζει ο Α3. Εν τω μεταξύ η μουσική έχει αρχίσει και τα παιδιά προχωρούν με το ρυθμό της μουσικής, κοιτάζοντας το αγαπημένο τους αντικείμενο και κινούμενα με αυτό.

«Εγώ θα γίνω ρεζίλι», συνεχίζει σαν να τραγουδάει ο Α3 αυτή τη φράση.

Προσπαθώ να βάλω σε άλλο κλίμα τα παιδιά σε σχέση με το αγαπημένο τους αντικείμενο, να κάνω μία σχετική ευαισθητοποίηση. Καθώς κινούνται μιλάω με ήρεμη φωνή, προσπαθώντας να δημιουργήσω μια ατμόσφαιρα κατάλληλη:

Έχω φέρει σήμερα μαζί μου στην τάξη μου ένα αγαπημένο μου αντικείμενο για να το δείξω σε όλους τους φίλους και τις φίλες μου μέσα στην τάξη μου.

Σηκώνω ψηλά το αντικείμενο μου, το γυρίζω και από την άλλη μεριά. Πόσο όμορφο και τι ξεχωριστό αντικείμενο είναι αυτό που έχω φέρει σήμερα μαζί μου!!!! Πότε ήταν η στιγμή αυτή που το αντικείμενο αυτό που κρατάω και αγαπώ τόσο πολύ, το είδα για πρώτη φορά στη ζωή μου;

Σταματάει η μουσική.

Παγώνουμε.

Τα παιδιά εκείνη την ώρα άρχισαν να πετάγονται και να λένε που είδαν για πρώτη φορά το αντικείμενο τους. Τους είπα ότι δεν θα το λένε τώρα, αυτή τη στιγμή. Αλλά μόνο να το σκεφτούν, αυτό που ρώτησα..

Μουσική ξανά.

Συνεχίζουμε να κινούμαστε πάλι μαζί με το αντικείμενο μου, για να το μυρίσω αυτή τη φορά καλύτερα.

Τα παιδιά κρατώντας τα αγαπημένα τους αντικείμενα και με τον ρυθμό της μουσικής κινούνται μέσα στο χώρο μας, αναπτύσσοντας σήμερα μία διαφορετική σχέση και προσέγγιση, ως προς το αγαπημένο τους αντικείμενο. Όση ώρα διαρκεί η μουσική και τα παιδιά κινούνται μέσα στο χώρο, έχω πάρει χρωματιστά Α4 κάρτον χαρτόνια χρώματος, κίτρινο, πράσινο, ροζ και μπλε. Τα τέσσερα αυτά χρώματα είναι επιλεγμένα με στόχο στο τέλος της ευαισθητοποίησης του εργαστηρίου, να σχηματιστούν τέσσερις ομάδες, με βάση το χρώμα του χαρτονιού, δίπλα στο οποίο θα διαλέξουν τα παιδιά να καθίσουν. Καθώς σκορπίζω τα χαρτόνια το πάτωμα, λέω στα παιδιά ότι μπορούν να περπατήσουν και ανάμεσα στους χρωματιστούς δρόμους, που σχηματίζουν τώρα τα χαρτόνια, καθώς τα τοποθετώ κάτω. Κάποια στιγμή τελειώνει η μουσική υπό τον ήχο της οποίας κινούμαστε. Αλλάζω μουσικό κομμάτι και ζητάω από τα παιδιά να προσαρμόσουν τώρα την κίνησή

τους και το περπάτημα τους στον ήχο του επόμενου μουσικού κομματιού, που έχει ήδη αρχίσει να παίζει. Είναι ένα κομμάτι μουσικό με πιο γρήγορο ρυθμό από ότι ήταν το προηγούμενο. Τα παιδιά περπατάνε και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, κάνοντας διάφορα σχόλια, για ότι συμβαίνει εκείνη την ώρα. Σε κάποια στιγμή σταματάει η μουσική. Τα παιδιά παγώνουν σαν αγάλματα. Εκείνη την ώρα τους ζήτησα να σταθούν λίγο παραπάνω ακίνητοι, ώστε να μπορέσω να τραβήξω το κάθε παιδί μία φωτογραφία, μαζί με το αγαπημένο του αντικείμενο. Τα παιδιά ανταποκρίνονται με επιτυχία σε αυτό. Μετά τη σχετική φωτογράφιση, συνεχίζουμε το εργαστήρι μας ως εξής:

Τώρα καθώς η μουσική θα ξεκινήσει και μαζί με τη μουσική καθώς θα περπατάτε στο χώρο μας, θα διαλέξετε ένα χαρτόνι και θα αφήσετε πάνω του, το αγαπημένο σας αντικείμενο. Καθώς ακούγεται η μουσική κι εσείς κινείστε διαλέξετε ένα χαρτόνι για να αφήσετε πάνω το αντικείμενό σας.

Αφήνουμε το αντικείμενο μας κάπου, πάνω σε όποιο χαρτόνι διαλέξουμε και φεύγουμε. Καθώς συνεχίζουμε να προχωράμε, αν στην πορεία μου συναντήσω και άλλα αντικείμενα, ας μην τα προσπεράσω, ας τα παρατηρήσω λίγο, να δω τι είναι αυτά;

Παρατηρούμε όλα τα αντικείμενα, αλλά δεν τα αγγίζουμε, δεν τα πιάνουμε. Σαν να είμαστε μέσα σε ένα μουσείο και περιφερόμαστε από αντικείμενο σε αντικείμενο, με μεγάλη προσοχή. Περάστε από όλα τα σημεία αυτού του Μουσείου. Αν θέλουμε να δούμε κάτι καλύτερα και από πιο κοντά σκύβουμε προς αυτό. Μπορούμε και πολύ απαλά με το χέρι να το ακουμπήσουμε ή να το χαϊδέψουμε, αν επιθυμούμε.

Κάποια στιγμή σταματάμε τη μουσική, τα παιδιά παγώνουν στο σημείο που τα βρίσκει η παύση της μουσικής. Μέσα σε αυτό το μουσείο, έχουμε γίνει και εμείς αγάλματα κοντά στο αντικείμενο πού βρισκόμαστε αυτή τη στιγμή. Μόλις τα αγάλματα διαπιστώσουμε ότι είναι τέλεια, ένα μουσικό άκουσμα θα τα βάλει πάλι στην κίνηση. Στην κίνησή τους τα παιδιά συνεχίζουν να παρατηρούν τα αντικείμενα που υπάρχουν μέσα στο μουσείο μας.

Μένουμε ακίνητοι, όπου είμαστε. Παγώνουμε. Την επόμενη φορά που θα σταματήσει η μουσική θα με βρει να κάθομαι δίπλα στο αντικείμενό μου. Την επόμενη φορά, όταν θα σταματήσει η μουσική θα με βρει να κάθομαι δίπλα στο δικό μου αγαπημένο αντικείμενο.

Για να σας δω δίπλα στα αγαπημένα σας αντικείμενα. Τώρα, καθώς βρισκόμαστε όλοι και καθόμαστε στο αντικείμενό μας, θέλω να ξεκινήσει κάποιος και να μας πει λίγα πράγματα για το αντικείμενο του και να τα μοιραστεί μαζί μας. Κάθομαι δίπλα στο αγαπημένο μου αντικείμενο. Γιατί είναι το αγαπημένο μου; Ποιος μου το αγόρασε και πώς περνάω χρόνο με αυτό το αντικείμενο;

K1 για πες εσύ πρώτη, να ακούσουμε όλοι, γιατί αυτή η κούκλα (είναι μία κούκλα Barbie) είναι το αγαπημένο σου αντικείμενο;

K1: Είναι το αγαπημένο μου παιχνίδι, γιατί είναι δώρο από τον νονό μου και από τη μαμά και από τον μπαμπά μου. Μου το είχανε πάρει μαζί και κοιμόμαστε μαζί. Και κάθε μέρα σχεδόν το παίρνω και το έχω μαζί μου εκτός από το σχολείο.

A4 τι είναι αυτό το όμορφο λούτρινο ζωάκι που κρατάς αγκαλιά;

A4: Είναι το αγαπημένο μου λούτρινο παιχνίδι, επειδή η γιαγιά μου το αγόρασε, όταν γεννήθηκα και κοιμάμαι πάντα μαζί του.

K3 τι είναι αυτό το ωραίο παράξενο κουκλάκι που μας κλείνει και το μάτι του;

K3: Μου το πήρε η νονά μου που είχε έρθει για διακοπές εδώ και είναι το αγαπημένο μου, γιατί μου το έφερε εκείνη και το έχω πάντα στο κρεβάτι μου. Του έχω δώσει και όνομα. Το λένε η Χρωματιστούλα και το Ζαχαροτούλι.

K6 βλέπω ότι έχεις διαλέξει για αγαπημένο σου αντικείμενο το ευρητήριο σου. Τόσο πολύ το αγαπάς;

K6: Ναι, μου αρέσει όταν κάνουμε ευρητήριο. Που κάνουμε πολλές λέξεις και τις βλέπουμε από τις φωτοτυπίες και τις γράφουμε. Και αυτό μου αρέσει.

Έλα κι εσύ K2, τι είναι αυτό το μικροσκοπικό πραγματάκι που κρατάς;

K2: Κούκλα Σαντόρο

Γιατί είναι η αγαπημένη σου η Santoro K2;

K2: Γιατί μου το είχε πάρει η μαμά, γιατί ήταν η αγαπημένη μου συλλογή και μετά και ο νονός μου πήρε κάτι σαν αυτές, αλλά είναι μεγάλες κούκλες και έχουν ένα φόρεμα και μυρίζουνε και γίνονται και curcake.

Από πού τη γνώρισες τη Santoro,; ρωτάω την K2.

K2 : Η ξαδέρφη μου μου την έδειξε και μετά μου άρεσε.

K5 το αγαπημένο σου αντικείμενο βλέπω είναι ένα δαχτυλίδι. Γιατί είναι το αγαπημένο σου;

K5: Γιατί μου το πήρε η μαμά κι επειδή δεν ήξερα και τι άλλο να πάρω και το πήρα. Το φοράω συνέχεια και κοιμάμαι μαζί του, αλλά δεν χάνεται γιατί το έχω στο δάχτυλο.

Όταν το βγάζεις το δαχτυλίδι σου που το αφήνεις;

K5 : Στο πάτωμα.

K8 τι μας έφερεις εσύ σήμερα εδώ; Για να γνωρίσουμε το αγαπημένο σου αντικείμενο.

K8: Ένα σκύλο λούτρινο. Είναι ο αγαπημένος μου, αλλά έχω και έναν άλλο πιο αγαπημένο που δεν μπόρεσα να τον φέρω.

Γιατί K8 δεν μπόρεσες να φέρεις τον πιο αγαπημένο σου σκύλο;

K8: Γιατί θα λερωθεί και κοιμάμαι μαζί του

Δηλαδή αυτό που έχεις φέρει σήμερα εδώ είναι το δεύτερο αγαπημένο σου αντικείμενο;

K8: Ναι.

Από πότε το έχεις αγαπήσει;

K8: Από τότε που το έχω στο κρεβάτι μου και του πιάνω τα αυτιά του μαζί, σαν να του κάνω κότσο.

Εσύ K7 μου, τι είναι αυτό το αγαπημένο σου αντικείμενο;

K7: Είναι ένα ημερολόγιο που είναι χνουδωτό και μαλακό και έχει μέσα τέτοια (ανοίγει το ημερολόγιο και μου δείχνει κάποια κείμενα που έχει γράψει με μολύβι).

A5 μου τι είναι το δικό σου, αυτός εδώ ο πολύχρωμος κύβος;

A5: Ένας κύβος του Ρούμπικ.

Τι είναι αυτός ο κύβος; γιατί είναι ο αγαπημένος σου; ρωτάω τον A5.

A5: Γιατί μια φορά που είχα πάει στο χωριό της γιαγιάς μου είχε έρθει ο Άη Βασίλης και μου τον έδωσε δώρο.

Έχεις καταφέρει να τον φτιάξεις τον κύβο; τον ρωτάω.

A5: Μια-δυο φορές τα έχω καταφέρει.

Ζητάει το λόγο ο A4 και λέει: «Εγώ κυρία έχω έναν φίλο που με 5 κινήσεις τον φτιάχνει ολόκληρο τον κύβο αυτό».

Για πες μας K4 τι είναι αυτό το ροζουλάκι που μας έχεις φέρει εδώ;

K4: Αυτά είναι ρόλερς. Κάτι πατίνια. Βασικά είναι κάτι παπούτσια που έχουν ροδάκια και τα βάζεις στα πόδια σου και προχωράς.

Και γιατί είναι τα αγαπημένα σου; τη ρωτάω.

K4: Γιατί μου τα έφερε ο Άγιος Βασίλης και μου αρέσουν επειδή κυλάνε.

Όταν σου τα έφερε ο Άγιος Βασίλης ήξερες να περπατάς με αυτά; ρωτάω την K4.

K4: Βασικά δεν ήξερα. Την πρώτη μέρα που βγήκα με αυτά στην πλατεία κρεμιόμουνα από της γιαγιάς μου το χέρι. Τα φοράω κάθε μέρα. Μόνο όταν με πονάνε τα πόδια μου δεν τα φοράω.

A3 έλα κοντά στο αγαπημένο σου αντικείμενο να μας εξηγήσεις τι έφερεις ως αγαπημένο σου αντικείμενο και γιατί το αγαπάς τόσο πολύ που το ξεχώρισες;

- Γιατί βάζω μέσα πράγματα.
- **Το έχεις πάντα μαζί σου αυτό το τσαντάκι;»**
- Ναι.
- **Ποιος σου το δώρισε;**
- Η μαμά μου
- **Και τι βάζεις μέσα;**
- Το κινητό μου και τα λεφτά μου.
- **Υπάρχει κάποιο άλλο αντικείμενο που αγαπάς περισσότερο από το τσαντάκι σου αλλά δεν μπορείς να το φέρεις;**
- Ναι
- **Ποιο είναι αυτό το αντικείμενο;**
- Το κινητό μου και το μηχανάκι μου.
- **Έχεις βρε Α3 μηχανάκι;**
- Ναι.
- Και γιατί το αγαπάς πάρα πολύ;**
- Επειδή πηγαίνω βόλτες. Για να μην περπατάω.

Πάρα πολύ ωραία. Ακούστε με να δείτε τι θα κάνουμε τώρα. Τα παιδιά που έχουν καθίσει και έχουν βάλει τα αντικείμενά τους πάνω σε κίτρινο χαρτόνι, θα έρθουν εδώ να συγκεντρώσουμε τα αντικείμενα και φτιάχνουμε την κίτρινη ομάδα.

Τα παιδιά που είναι στο μπλε χαρτόνι θα έρθουν εδώ να κάνουν ένα μικρό κύκλο. Είναι η μπλε ομάδα. 1, 2, 3. Εδώ, Α5, Κ4 και Κ2.

Τα παιδιά που έχουν πράσινο χαρτόνι θα έρθουν και θα καθίσουν εδώ σε έναν κύκλο. Τα παιδιά που έχουν ροζ χαρτόνι θα έρθουν να καθίσουν εδώ.

Οπότε, στη φάση αυτή του εργαστηρίου έχουμε μία μπλε ομάδα με τέσσερα άτομα. Αφήστε τα αντικείμενα σας. Θα έχετε χρόνο που θα σας πω για να ετοιμάσετε αυτό που θα παρουσιάσετε. Με τα αντικείμενα σας θα φτιάξετε μία ιστορία και θα την παρουσιάσετε. Σήμερα το εργαστήρι γίνεται λίγο πιο ευχάριστο, γιατί σήμερα θα παρουσιάσετε τις δικές σας ιστορίες.

Εδώ, στα μπλε χαρτόνια, η μπλε ομάδα, έχετε έναν κύβο του Ρούμπικ, ένα ευρετήριο, ένα πατίνι, και μία κούκλα Santoro. Σκεφτείτε τι ιστορία θα μπορούσατε να φτιάξετε με όλα αυτά τα αντικείμενα .

Εδώ έχετε ένα λούτρινο πάντα, μία κούκλα Barbie, μία χρωματιστή με όλα τα χρώματα του ουράνιου τόξου κούκλα και ένα τσαντάκι. Τι ιστορία θα μπορούσατε να σκεφτείτε με αυτά τα συγκεκριμένα αντικείμενα;

Εδώ έχετε ένα λούτρινο σκυλάκι, ένα λούτρινο τετράδιο ημερολόγιο και ένα δαχτυλίδι. Πώς θα συνδυάσετε αυτά τα τρία αντικείμενα και τι ιστορία θα φτιάξετε με αυτά;

Οι τρεις ομάδες μας, ετοιμάζονται με τα αγαπημένα τους αντικείμενα να φτιάξουν τις ιστορίες τους. Δίνω βασικές οδηγίες στα παιδιά, έτσι ώστε να μην ενοχλεί η μία ομάδα την άλλη την ώρα που φτιάχνουν τις ιστορίες τους και τους ζητάω να μιλάνε ψιθυριστά, έτσι ώστε να μην ακούγονται από τις άλλες ομάδες, για να μην ακούσουν οι ομάδες την ιστορία που φτιάχνουν και να μην ενοχλεί η μία ομάδα την άλλη. Βάζω ήρεμη χαλαρωτική μουσική του Μάνου Χατζιδάκι. Τα παιδιά έχουν αρχίσει να δημιουργούν τις δικές τους ομαδικές ιστορίες, με βάση τα αγαπημένα τους αντικείμενα. Όταν μία ομάδα τελειώσει, για να καταλάβουμε ότι τελείωσε και για να μην ενοχλεί τους άλλους, χτυπάει παλαμάκια.

Όση ώρα τα παιδιά σκέφτονται και φτιάχνουν τις ιστορίες τους σαν ομάδες, φτιάχνω τη σκηνή, μέσα στην οποία θα παρουσιάσουν τις ιστορίες τους. Εκτός από τη

σκηνή, φτιάχνω και το χώρο, όπου θα καθίσουν οι θεατές, που θα παρακολουθήσουν τις ιστορίες της κάθε ομάδας. Όσοι τελειώνουν τις ιστορίες τους, έρχονται και κάθονται στη θέση των θεατών. Σε λίγο τελειώνει ο χρόνος που είχαν οι ομάδες στη διάθεσή τους. Αρχικά, υποδεικνύω σε όλες τις ομάδες να καθίσουν στο χώρο των θεατών.

Ξεκινάμε την παρουσίαση των ιστοριών που έφτιαξαν τα παιδιά, με την ιστορία της ροζ ομάδας, που την αποτελούν η Κ5, η Κ8 και η Κ7. Τα κορίτσια της ροζ ομάδας σηκώνονται από τη θέση των θεατών και πηγαίνουν στη σκηνή, έξω από τη σκηνή, ώστε να εισέλθουν μέσα σε αυτήν και να μας παρουσιάσουν τη δική τους ροζ ιστορία.

Εμφανίζεται πρώτη στη σκηνή η Κ8 κρατώντας το αγαπημένο της λούτρινο σκυλάκι και αρχίζει να μας λέει: «Μία φορά και έναν καιρό ήταν ένας σκύλος που τον έλεγαν curcake και πήγε σε ένα βιβλιοπωλείο και αγόρασε ένα ημερολόγιο».

(Μπαίνει στη σκηνή η Κ7, δίνει το ημερολόγιο στην Κ8 και φεύγει).

«Και μετά είδε σε μία βιτρίνα ένα ωραίο δαχτυλίδι και το πήρε», συνεχίζει η Κ8.

(Μπαίνει στη σκηνή η Κ5 και δίνει το δαχτυλίδι στην Κ8 και φεύγει).

«Και μετά πήγε κάπου και έγραφε κάτι στο ημερολόγιο του. Και μία μέρα αντί να κοιμηθεί στο μαξιλάρι του, κοιμήθηκε πάνω στο ημερολόγιο. Και έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα».

Εσείς δεν θα παίξετε κορίτσια; ρωτάω την Κ7 και την Κ5, οι οποίες δεν έχουν εμφανιστεί στη σκηνή, πέρα από το να δώσουν τα αντικείμενα τους στην Κ8. Παίρνει το λόγο η Κ5 και εκφράζει το παράπονό της : «Κυρία η Κ8 δεν τα έκανε έτσι όπως το είχαμε πει, έκανε άλλα».

Για πες μας Κ5 πώς το είχατε πει; τη ρωτάω.

Κ5: «Είχαμε πει πως μια φορά ήταν ένας σκύλος, που ήθελε να πάρει ένα ημερολόγιο. Όμως πήγε στο βιβλιοπωλείο και δε βρήκε το ημερολόγιο. Και πήρε ένα δαχτυλίδι. Μετά πήγε σε ένα άλλο μαγαζί και έψαξε το ημερολόγιο και το βρήκε. Και μετά κοιμήθηκε πάνω στο ημερολόγιο και τέλος».

Ωραία κορίτσια δείξτε μας αυτό το πράγμα. Φτιάξτε τη σκηνή σας να τη δούμε, παροτρύνω τα κορίτσια της ροζ ομάδας.

Παίρνει το λόγο και η Κ7 και λέει: « Είχαμε συμφωνήσει κάτι άλλο και η Κ8 δεν άκουγε γιατί ζωγράφιζε».

Και γιατί δώσατε στην Κ8 κορίτσια τότε να πει τα λόγια της ιστορίας; ρωτάω τη ροζ ομάδα.

«Γιατί νομίζαμε ότι άκουγε αυτά που λέγαμε, ενώ αυτή ζωγράφιζε», απαντάει η Κ7.

Έγινε μία πρώτη προσπάθεια κορίτσια, ήταν πολύ καλή. Τις επόμενες φορές θα γνωρίζουμε περισσότερα πράγματα και θα είμαστε πιο προσεκτικοί, όταν θα έχουμε να κάνουμε παρουσιάσεις. Ένα χειροκρότημα για τη ροζ ομάδα από τους θεατές και προχωράμε στην παρουσίαση της επόμενης ιστορίας.

Περνάμε στην παρουσίαση της ιστορίας της κίτρινης ομάδας. Στην κίτρινη ομάδα είναι η Κ1, ο Α3, ο Α4 και η Κ3.. Τα παιδιά παίρνουν τα αντικείμενά τους και πάνε έξω από τη σκηνή. Περιμένουμε να δούμε την ιστορία της κίτρινης ομάδας.

Μπαίνει πρώτη στη σκηνή η Κ1.

Κ1.: Έχασα την κούκλα μου. (Εμφανίζεται στη σκηνή ο Α4).

Α4: - Τι έπαθες;

Κ1.: - Έχασα την κούκλα μου

Α4: -Θα τη βρω εγώ.

Κ1.: - Ευχαριστώ.

Α4: -Εκεί έχεις ένα τσαντάκι. Γιατί δεν ψάχνεις μέσα;

Κ1: -Ξεχάστηκα.

Α4:- Ψάξε.

(Η Κ1 ψάχνει μέσα στο τσαντάκι).

K3.: -Αχ!! Επιτέλους βγήκα από δω μέσα. Κουράστηκα τόση ώρα. Ευχαριστώ που με βγάλατε από δω. Ποιος το σκέφτηκε να με βγάλετε;

A4:- Εγώ

Ο A3 δεν έχει μπει ακόμα στη σκηνή και διστάζει να το κάνει. Του δίνω μία συνθήκη να τη χρησιμοποιήσει, ώστε να μπει και εκείνος στη σκηνή να παίξει κάτι, αλλά επιμένει να μη θέλει να μπει στη σκηνή. «Ωραία, μπες να κάνεις ένα μικρό τρέξιμο» επιμένω και εγώ. Μπαίνει τότε ο A3 στη σκηνή και αρχίζει να τρέχει.

K3.- Ωχ.... ποιος είναι αυτός; (Ο A3 συνεχίζει να τρέχει και το διασκεδάζει).

Καλέ τι είναι αυτό το παιχνίδι; κουρδιστό; Πατήστε το να σταματήσει να τρέχει, επενέβην στο σημείο αυτό.

Κάποιος του πάτησε το στοπ και το παιχνίδι σταμάτησε να λειτουργεί. Ο A3 έπεσε κάτω.

Τα παιδιά ξέσπασαν σε γέλια. Διασκέδασαν πολύ με τη σκηνή αυτή. Χειροκροτούν την κίτρινη ομάδα και την παρουσίαση της. Τα παιδιά της κίτρινης ομάδας κάνουν την υπόκλιση τους και περνάνε στο σημείο του χώρου μας, όπου κάθονται οι θεατές.

Περνάμε έπειτα να υποδεχτούμε τη γαλάζια ομάδα, που τη συνθέτουν ο A5, η K6, η K2 και η K4.

Πάνω στη σκηνή είναι η K4 που φοράει τα Rollers της και περπατάει με αυτά.

Μπαίνει στη σκηνή η K6.

K6: -Γεια σου φίλη μου τι κάνεις;

K4: -Είμαι καλά.

K6 : -Σήμερα δεν έχεις σχολείο;

K4: -Όχι. Γιατί η κυρία μας είναι άρρωστη. (Μπαίνει στη σκηνή ο A5).

A5: - Τι κάνετε εδώ; Γιατί συζητάτε;

K6: - Συζητάμε για το σχολείο.

A5: -Για ποιο λόγο δεν πάτε σχολείο;

K4: -Η κυρία μας είναι άρρωστη, δεν έχουμε σχολείο. Σωστά A5;

A5: - Ναι. (Μπαίνει στη σκηνή και η K2).

K2: - Πάμε να διαβάσουμε. (Φεύγουν από τη σκηνή και ξαναμπαίνουν).

K2: - Επιτέλους, τελειώσαμε. Τι θέλετε παιδιά να παίξουμε τώρα;

K6: - Κρυφτό.

K2: -Ωραία πάμε να αφήσουμε τα πράγματα μας στο σπίτι μας και ερχόμαστε σε ένα λεπτάκι. (Φεύγουν από τη σκηνή και πολύ γρήγορα επανέρχονται)

K6: - Ήρθαμε. Λοιπόν, Ποιος θα φυλάει;

K4: - Εγώ

K6: -Ωραία

K4: - 5.. 10.... 15..... 20.... 25..... ... Φτου και βγαίνω. (Ψάχνει τα παιδιά που έχουν κρυφτεί. Δεν καταφέρνει η K4 να βρει κανένα παιδί και τα φυλάει ξανά.)

K4:- 5.. 10.... 15..... 20.... 25..... ... Φτου και βγαίνω. Όποιος είναι πίσω μου, δεξιά μου, αριστερά μου, τα φυλάει για πάντα. Σε βρήκα K6, σε βρήκα A5. Φτου K6, Φτου A5. Φτου K2. Τι λέτε τώρα να παίξουμε;

Συνεχίζουν την παρουσίασή τους, παίζοντας και τα τέσσερα παιδιά κυνηγητό πάνω στη σκηνή.

K2: -Παιδιά τι λέτε; πάμε στο σπίτι μου να κοιμηθούμε να κάνουμε πιτζάμα πάρτι; Όλοι μαζί : - Ναι, ναι, ναι.

(Αναπαριστάνουν στη σκηνή ότι έχουν πάει στο σπίτι της K2 και κάνουν πιτζάμα πάρτι. Βλέπουν ταινία στην τηλεόραση. Την Wednesday.)

Και κάπου εδώ το πιτζάμα πάρτι τελείωσε γιατί τα παιδιά νύσταξαν και το έριξαν σε βαθύ ύπνο (παρεμβαίνω).

Παίρνω το λόγο στο σημείο αυτό και κλείνω την παράσταση των παιδιών, επειδή είχαν ακόμα όρεξη και διάθεση να τη συνεχίσουν αρκετά.

Κάνουν την υπόκλιση τους και λαμβάνουν ένα πολύ δυνατό χειροκρότημα από το κοινό τους. Οι θεατές τους αρχίζουν να σχολιάζουν και έχουν ενθουσιαστεί από την παρουσίαση της ιστορίας της γαλάζιας ομάδας. Ο Α4 σχολιάζει ότι ήταν η πιο ωραία ιστορία και ότι ήταν τέλεια. Ο Α5 απαντάει στον Α4 ότι «έτσι βγήκε, δεν το είχαμε προγραμματίσει». Η Κ4 που συμμετείχε στη γαλάζια ομάδα, λέει και εκείνη ότι πέρασε τέλεια. «Κυρία το έκαναν πιο ωραία από όλους» σχολιάζει πολύ καλοπροαίρετα και η Κ5.

Αφού τελείωσαν οι παρουσιάσεις των ιστοριών και των τριών ομάδων, παίρνω το λόγο για να σχολιάσω όλα αυτά που μόλις είχαμε κάνει και να ανατροφοδοτήσω τα παιδιά.

Η πρώτη ομάδα είχε μια πάρα πολύ ωραία ιστορία, όμως η Κ8 δεν συνεργάστηκε νομίζω καλά και τα κορίτσια έχουν στεναχωρηθεί. Εντάξει Κ8; Άρα τι πρέπει να προσέξεις Κ8; Θα πρέπει να προσέχετε και να ακούτε άλλη φορά, γιατί τέτοιες ιστορίες θα κάνουμε κάθε φορά στα εργαστήρια μας.

Η κίτρινη ομάδα τα πήγε πάρα πολύ καλά. Συνεργάστηκαν άψογα μεταξύ τους. Μπράβο κίτρινη ομάδα.

Η μπλε ομάδα τα πήγε εξαιρετικά.

Έχουμε φτάσει σχεδόν προς τη λήξη και του σημερινού μας εργαστηρίου. Το σημερινό μας εργαστήριο θα το λήξουμε ως εξής:

Στο χρωματιστό χαρτόνι, πάνω στο οποίο είχαν επιλέξει να αφήσουν το αγαπημένο τους αντικείμενο τα παιδιά, θα ζωγραφίσουν ή θα γράψουν ποια ήταν για εκείνα σήμερα η πιο ωραία τους στιγμή στο εργαστήριό μας.

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ή μόνο ζωγραφική, ή μόνο λόγια, ή και τα δύο προκειμένου να γράψετε και να αποτυπώσετε πάνω στο χαρτί την πιο ωραία στιγμή που ζήσατε σήμερα στο εργαστήρι. Και το καλύτερο δεν στο έχω πει ακόμη. Στο τέλος αυτού του εργαστηρίου θα αποχωριστείτε το αγαπημένο σας αντικείμενο από σήμερα και μέχρι και την Τρίτη.

«Κυρία δεν θέλω να δώσω τα πατίνα μου», αντιδρά με έμφαση η Κ4. Κι άλλα παιδιά δεν ήθελαν να δώσουν τα αντικείμενά τους και να τα εμπιστευτούν σε κάποιο συμμαθητή τους ή σε κάποια συμμαθήτριά τους, για τέσσερις ολόκληρες ημέρες.

Τότε ρώτησα τα παιδιά ποιος από όλους θα ήθελε να ανταλλάξει το αγαπημένο του αντικείμενο με το αγαπημένο αντικείμενο ενός συμμαθητή του και να το προσέχει ο ένας του άλλου, για τέσσερις μέρες. Τα παιδιά συζητούν, διαπραγματεύονται, λένε τη γνώμη τους.

Τελικά:

Η Κ2 ανταλλάζει και εμπιστεύεται τις μικροσκοπικές κουκλίτσες της Santoro στην Κ3. Και η Κ3 ανταλλάζει και εμπιστεύεται στην Κ2 το δικό της χρωματιστό πολύχρωμο κουκλάκι.

Ο Α5 θέλει να ανταλλάξει και να εμπιστευτεί σε ένα συμμαθητή ή σε μία συμμαθήτριά του, του τον κύβο του Ρούμπικ. Θέλει να ανταλλάξει τον κύβο του με το δαχτυλίδι της Κ4. Η Κ4 όμως δεν είναι πρόθυμη να το κάνει αυτό, τουλάχιστον προς το παρόν.

Η Κ6 εκφράζει την επιθυμία της να ανταλλάξει στο ευρετήριο της, με το ημερολόγιο της Κ7. Η Κ7 όμως δεν συμφωνεί σε αυτή την πρόταση της Κ6.

Ο Α5 έχει αρχίσει να γκρινιάζει, γιατί ενώ εδώ και ώρα έχει προτείνει ότι θέλει να κάνει ανταλλαγή του αντικειμένου του με κάποιο άλλο, κανένας δεν έχει προσφερθεί ακόμα να ανταλλάξει μαζί του.

Η Κ5 εκφράζει την επιθυμία της να ανταλλάξει το δαχτυλίδι της, με το ημερολόγιο της Κ7.

Ο Α5 συνεχίζει να γκρινιάζει και να μην μπορεί να δεχτεί το γεγονός, ότι κανένας δεν έχει προθυμοποιηθεί ακόμα να κάνει μαζί του ανταλλαγή με τον κύβο του.

Τελικά, η Κ7 ανταλλάζει το ημερολόγιο της με το λούτρινο σκυλάκι της Κ8. Ενώ ο Α5 συνεχίζει να γκρινιάζει.

Ποιος θα ανταλλάξει με τον Α5 που έχει στεναχωρηθεί τόσο πολύ; ρωτάω τα παιδιά.

Εν τέλει, δέχεται η Κ5 να ανταλλάξει το δαχτυλίδι της με τον κύβο του Α5. Φωτογραφίζουμε κάθε φορά την ανταλλαγή των αντικειμένων, τη στιγμή που το ένα παιδί ανταλλάζει το αντικείμενο του με το αντικείμενο κάποιου άλλου παιδιού.

Η Κ6 δεν αντάλλαξε το ευρετήριο της με κανέναν. Ούτε η Κ1 αντάλλαξε την κούκλα της με κάτι άλλο. Η Κ1 ήθελε να ανταλλάξει την κούκλα της με το ευρετήριο αλλά η Κ6 δεν ήθελε.

Επίσης δεν αντάλλαξε τα πατίνια της η Κ4 γιατί δεν τα αποχωρίζεται ποτέ, όπως η ίδια μας είπε και έτσι δεν τα «εμπιστεύτηκε» σε κανέναν.

Ο Α4 επίσης δεν ήθελε να ανταλλάξει το λούτρινο του πάντα με κανένα συμμαθητή του, επειδή, μας είπε, δεν τον αφήνει ο αδερφός του.

Αφού τελειώσαμε με τις ανταλλαγές των αντικειμένων, παίρνουμε τους μαρκαδόρους μας και τις ξυλομπογιές μας, για να ζωγραφίσουμε ή να γράψουμε για την πιο ωραία στιγμή που ζήσαμε σήμερα στο εργαστήριο (δραστηριότητα αναστοχασμού). Και θα τελειώσουμε με ένα χορό.

Τα παιδιά έχουν καθίσει κατά μήκος ενός πορτοκαλί πανιού, έχουν πάρει το χαρτόνι τους και σκέφτονται για να αποφασίσουν, τι θα καταθέσουν πάνω στο κομμάτι το χαρτόνι που έχουν μπροστά τους. Όση ώρα τα παιδιά αναστοχάζονται και σκέφτονται, μία ήρεμη μουσική παίζει και γεμίζει με τις γλυκές της νότες την τάξη μας. Μόλις τα παιδιά είχαν τελειώσει την προσωπική τους κατάθεση, καθίσαμε σε σχήμα κύκλου για να μας πει ο καθένας τι ζωγράφισε ή τι έγραψε μέσα στο χαρτόνι του.

Κ1.: Εμένα η αγαπημένη μου στιγμή ήταν όταν κοιμόμασταν με τα αρκουδάκια μας. (διαβάζει με δυνατή και καθαρή φωνή, πράγμα σπάνιο για την Κ1).

Α4: Εμένα μου άρεσε όταν κοιτούσαμε τα αρκουδάκια μας και χορεύαμε μαζί τους.

Κ7: Εμένα μου άρεσε όταν ανταλλάξαμε.

Κ3.: Μου άρεσε όταν κοιτούσαμε τα αρκουδάκια μας και χορεύαμε μαζί τους.

Κ4: Μου άρεσε η παράσταση.

Κ2: Η αγαπημένη μου στιγμή ήταν το θεατρικό που έκανα εγώ, η Κ6, η Κ4 και ο Α5.

Κ5: Το αγαπημένο μου σημείο ήταν όταν η Κ2 και η ομάδα της κάνανε την παράσταση.

Κ6: Η αγαπημένη μου στιγμή ήταν όταν κάναμε παράσταση και ιστορία με την Κ4 τη Κ2, εμένα και τον Α5.

Α3: Μου άρεσε όταν κάναμε την παράσταση.

Κ8: Εμένα μου άρεσε όταν ανταλλάξαμε.

Αφού όλα τα παιδιά μας είπαν τι τους άρεσε πιο πολύ από το σημερινό μας εργαστήριο, σε κλίμα πολύ καλής συνεργασίας σήμερα, θα κλείσουμε το εργαστήριο μας αυτό ως εξής:

Πάμε να χορέψουμε με το τραγούδι «Εγώ είμαι εγώ». Αν το ξέρουμε, το τραγουδάμε κιόλας. Χορεύουμε με το τραγούδι. Στις παύσεις του τραγουδιού θα γινόμαστε αγάλματα. Και αυτό επαναλαμβάνεται μία, δυο, τρεις ή και περισσότερες φορές. Κάποια στιγμή, αν κάποιος κουραστεί ή θέλει να αλλάξει στάση σώματος μπορεί να καθίσει κάτω και να προσπαθήσει να χορέψει καθιστός ή καθιστή

Οι στίχοι του τραγουδιού μας είναι οι παρακάτω :

«Εγώ είμαι εγώ»

Μουσική: Δέσποινα Μπογδάνη-Σουγιούλ

Στίχοι: Βαγγέλης Ηλιόπουλος

Ερμηνεία: Δέσποινα Μπογδάνη-Σουγιούλ

Εγώ είμαι εγώ, εγώ είμαι εγώ

Κι αν έχω μεγάλο αδερφό

Τον αγαπώ, τον αγαπώ

Μα εγώ, εγώ είμαι εγώ

Εγώ είμαι εγώ, εγώ είμαι εγώ,

Να αλλάξω τόσο δε μπορώ

Άλλο αυτός κι άλλο εγώ

Γιατί εγώ είμαι εγώ.

Εσύ είσαι εσύ, εσύ είσαι εσύ

μια ύπαρξη μοναδική

κι αγάπη αξίζεις πιο πολύ

γιατί εσύ είσαι εσύ.

Εγώ είμαι εγώ, εγώ είμαι εγώ

κι αν έχω διάσημο αδερφό

τον αγαπώ, τον αγαπώ

μα εγώ, εγώ είμαι εγώ

Εγώ είμαι εγώ, εγώ είμαι εγώ,

Να γίνω άλλος δε ζητώ

Άλλο αυτός κι άλλο εγώ

Γιατί εγώ είμαι εγώ.

9.3. Τρίτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Γνωρίζω καλύτερα το σώμα μου»

Σήμερα είναι Τετάρτη 24 Μαΐου. Θα κάνουμε το τρίτο μας εργαστήριο. Ως τώρα έχουμε φτιάξει έναν πάρα πολύ ωραίο, μεγάλο, στρογγυλό κύκλο. Κάναμε δύο με τρεις προσπάθειες έτσι ώστε τα παιδιά, τα αγόρια, να είναι, να ανακατευτούν ανάμεσα στα κορίτσια. Επειδή είναι λίγα τα αγόρια και επειδή συνέχεια θέλουν να είναι μαζί και τα πέντε, το ένα δίπλα στο άλλο. Σήμερα τα καταφέραμε με την τρίτη προσπάθεια να ανακατευτούν και τα πέντε αγόρια ανάμεσα στα κορίτσια, οπότε είμαστε πάρα πολύ καλά και έχουμε καθίσει ήδη φρόνιμα να κάνουμε το τρίτο μας εργαστήριο. Θα ξεκινήσουμε το πρώτο μας παιχνίδι που ελπίζω πως θα πάει πάρα πολύ καλά.

Σηκωθήκαμε στον κύκλο το μεγάλο περπατήσαμε καμαρωτά με το σώμα μας. Δείξαμε στα παιδιά το σώμα μας και καμαρώσαμε για το σώμα μας, που έχουμε ένα τέλειο σώμα και μπορούμε και περπατάμε, που έχουμε πόδια, που έχουμε χέρια, που έχουμε κεφάλι. Όλα αυτά τα υπέροχα πράγματα που έχουμε και μετά πήραμε μία πάρα πολύ,

πάρα πολύ ωραία στάση με το σώμα μας, όπως μας βόλεψε και είπαμε ποιοι είμαστε και είπα στα παιδιά και ένα μυστικό. Το ξέρουν μόνο τα παιδιά αφού είναι μυστικό. Αφού ζεστάναμε λίγο τα σώματά μας με την κίνηση καθόμαστε σε κύκλο για να κάνουμε το πρώτο μας παιχνίδι στο σημερινό μας εργαστήριο. Φορώντας ένα καπέλο, ένας-ένας και μία-μία, θα σηκωνόμαστε να περπατάμε μέσα στον κύκλο, θα λέμε το όνομά μας, κάνοντας μία υπόκλιση και θα εμπιστευόμαστε στην ομάδα μας, ένα πρόσφατο μας μυστικό. Αυτός ή αυτή που θα φοράει το καπέλο θα σηκώνεται στο κέντρο του κύκλου να μας πει με έναν ασυνήθιστο τρόπο το όνομά της ή το όνομά του και το μυστικό του ή το μυστικό της. Λοιπόν, ο Α1 είναι ο πρώτος που θα σηκωθεί. Κάνει την βόλτα του μέσα στον κύκλο πολύ βιαστικά. Όχι τόσο γρήγορα βρε Α1, του λέω, σιγά-σιγά. Όταν είσαι έτοιμος, να μας πεις ποιος είσαι και τι θέλεις να μας εμπιστευτείς. Έλα πάμε, μπορείς και να καθίσεις για να μας πεις ποιος είσαι. Ο Α1 ο οποίος στα δύο προηγούμενα εργαστήρια έλειπε λόγω αρρώστιας είναι πάρα πολύ μαγκωμένος και μαζεμένος. Δυστυχώς έχασε τα δύο προηγούμενα εργαστήρια. Σήμερα είναι η πρώτη συμμετοχή του Α1 στο εργαστήρι. Η αλήθεια είναι πως δεν θα έπρεπε να ξεκινήσει το πρώτο παιχνίδι με εκείνον, αλλά έτυχε να κάθεται ακριβώς δίπλα μου και έτσι ήταν ο πρώτος που ξεκίνησε το σημερινό παιχνίδι έναρξης του εργαστηρίου. Ο Α1 είναι αμήχανος.

Πες μας ποιος είσαι, δείξε μας τα χέρια σου Α1, τα δυνατά σου χέρια.

Α1: -Ο Αντρέας.

Θα μας πεις τώρα κάτι για τη χθεσινή σου μέρα, κάτι που σου άρεσε πολύ.

Α1.: - Δεν θυμάμαι

Τίποτα δεν θυμάσαι;

Α1.: - Που τάισα τα ζώα μου.

Ωραία έλα. Κάθισε. Δώσε το καπέλο στην διπλανή σου κοπέλα.

Καλώς την επόμενη κοπέλα. Πάμε να καμαρώσουμε τώρα την Κ1.

Ο Α1 φτιάχνει το καπέλο πάνω στο κεφάλι της Κ1 και κάθεται στη θέση του. Καθώς η Κ1 αρχίζει να περπατάει μέσα στο εσωτερικό του κύκλου τα παιδιά που την κοιτάζουν λένε «Μοντέλο, μοντέλο».

Δείτε πόσο όμορφα περπατάει με τα πόδια της και πάει βόλτα το σώμα της. Μπράβο σου Κ1, σχολιάζω.

«Κ1 κάνε μία πόζα», την παροτρύνει ο Α3.

Φυσικά μπορούμε να κάνουμε και πόζες, επιβεβαιώνω αυτό που είπε ο Α3.

Επειδή έβλεπα την Κ1 να μη νιώθει και πολύ βολικά της είπα ότι Κ1 μπορείς αν προτιμάς να καθίσεις για να μας πεις ποια είσαι εσύ. Η Κ1 είπε το όνομά της μόνο και δεν ήθελε να μας πει τίποτα για τη χθεσινή της μέρα. Έβγαλε το καπέλο από το κεφάλι της και το έβαλε στο κεφάλι του Α5.

Ο Α5 σηκώνεται και κινείται μέσα στο εσωτερικό του κύκλου.

Να παρατηρήσουμε και την κίνηση του σώματός του και των μελών του σώματος του, (υπενθυμίζω στα παιδιά). Σταματάει κάποια στιγμή ο Α5 και μας λέει:

«Είμαι ο Α5», κάνει μία υπόκλιση, «και χθες πήγα φροντιστήριο». Ο Α5 χαρακτήρισε ο ίδιος αυτό που είπε «βλακεία». Βάζει το καπέλο στο κεφάλι της Κ3.

Η Κ3 παίρνει μία πόζα της ενόργανης γυμναστικής και μας λέει ποια είναι: «Είμαι η Κ3 και χθες έκανα ενόργανη».

Σηκώνεται ο Α2 ο οποίος προχωράει καμαρωτά και κάνοντας διάφορες κινήσεις με το σώμα του, στο εσωτερικό του κύκλου. Τα παιδιά τον κοιτάζουν και διασκεδάζουν με αυτό το παιχνίδι. Γελάνε και σχολιάζουν καλοπροαίρετα. Ο Α2 παραμένει σοβαρός σε όλη η διάρκεια του δικού του περπατήματος και κάνει ως τα τώρα το πιο καμαρωτό περπάτημα. Παίρνει μία πόζα και μας λέει: «Είμαι ο Α2 και δεν έχω μυστικά».

Επόμενη σηκώνεται η Κ7 κάνει το περπάτημα της μέσα στον κύκλο και μας λέει «Είμαι η Κ7. Δεν θέλω να πω τίποτε άλλο».

Η Κ2 δεν θέλει να βάλει καπέλο. Μόνο να παρουσιάσει τον εαυτό της. Χαμογελάει πάρα πολύ γλυκά καθώς περπατάει

Η Κ5 περπατάει μέσα στον κύκλο πολύ άνετα. Την κοιτάζουμε όλοι και σχολιάζουμε το πόσο άνετα περπατάει. Παίρνει και διάφορες πόζες και φαίνεται ότι απολαμβάνει αυτή τη διαδικασία. Μόλις νιώσει έτοιμη να μας πει ποια είναι, βγάζει το καπέλο της και μας λέει «Είμαι η Κ5..... ευτυχία».

Ο Α3 κάνει πολύ ωραία περπατήματα και αστεία. Τα παιδιά γελάνε ενώ εκείνος συνεχίζει να περπατάει σοβαρός. «Είμαι ο Α3 και το μηχανάκι μου δεν το δίνω σε κανένα».

Η Κ4 περπατάει με το δικό της τον τρόπο εντός του κύκλου. Αφού κάνει το περπάτημα της σταματάει και λέει : «Είμαι η Κ4 και δεν μου αρέσουν πια οι ανανάδες».

Η Κ6 βγαίνει λίγο μαγκωμένη και ντροπαλή, περπατάει και πολύ σύντομα μάς λέει: «Είμαι η Κ6 και το μυστικό μου είναι ότι χθες το βράδυ κοιμήθηκα με τη μαμά, επειδή ο μπαμπάς έχει πάει στη Ρόδο».

Ακολουθεί ο Α4 ο οποίος είναι αρκετά χαμογελαστός, κάνει το περπάτημα του, παίρνει τις πόζες του και μας λέει: «Είμαι ο Α4 και το μυστικό μου είναι ότι δεν έχω μυστικό».

Η Κ8 σηκώνεται πολύ συγκεντρωμένη, περπατάει αργά-αργά. Επειδή τα παιδιά έχουν ξεσηκωθεί πολύ με αυτό το παιχνίδι ζητάω από την Κ8 να μας μεταδώσει λίγο από αυτή την ηρεμία της και τη συγκέντρωση της με την οποία περπατάει. Συνεχίζω λέγοντας ότι η Κ8 με αυτό το ήρεμο της περπάτημα θα μας χαλαρώσει γιατί μας χρειάζεται τώρα μία χαλάρωση. Μας είπε ότι είναι η Κ8 και ότι δεν έχει κανένα μυστικό.

Αφού όλα τα παιδιά παρουσίασαν τον εαυτό τους και είπαν κάτι για τη χθεσινή τους ημέρα περνάμε στην επόμενη δραστηριότητα μας για σήμερα. Δίνω τις παρακάτω οδηγίες:

Πάμε τώρα ο καθένας μόνος του και κάθε μία μόνη της βρίσκουμε μία γωνίτσα καθόμαστε μόνοι μας με τον εαυτό μας και τον αγκαλιάζουμε.

Βάζουμε το κεφάλι μας μέσα στα γόνατά μας και αγκαλιάζουμε όλο μας το σώμα όσο πιο πολύ μπορούμε. Κρύβουμε το κεφάλι μας ανάμεσα στα γόνατά μας και ηρεμούμε. Σωπαίνουμε τώρα για να καταφέρουμε να πετύχουμε όλοι την απόλυτη ησυχία. Από τον τρόπο που θα αγκαλιάσετε το σώμα σας θα καταλάβω ποιος από εσάς αγαπάει το σώμα του πιο πολύ. Θα ακούσουμε και μία μουσική που θα σας βοηθήσει πάρα πολύ να συγκεντρωθείτε στον εαυτό σας. Πριν βάλουμε όμως τη μουσική έχουμε να πούμε κάτι στον εαυτό μας. Πείτε στον εαυτό σας από μέσα σας: «Αγαπημένε μου εαυτέ, σήμερα θα συγκεντρωθώ μέσα σου.

Τώρα θα ακούσουμε τη μουσική και μετά σαν να είστε ένα πλάσμα που τώρα γεννιέται, θα προσπαθήσετε να γεννηθείτε τώρα και με δέκα αργές κινήσεις να φέρετε το σώμα σας στην όρθια στάση, να σταθείτε όρθιοι και όρθιες, μετρώντας δέκα κινήσεις, αργά-αργά. Και όταν φέρουμε το σώμα μας στην όρθια στάση, θα αρχίσουμε να περπατάμε, με το ρυθμό της μουσικής πάντα. Και φυσικά όταν η μουσική σταματάει θα παγώνουμε σε όποια στάση μας βρίσκει η παύση της μουσικής.

Ακούγεται μία πάρα πολύ αργή μουσική για να βοηθήσει τα παιδιά να κινηθούν όσο πιο αργά και να κάνουν τις δέκα κινήσεις τους, ώστε να σηκωθούν στην όρθια στάση. Συνεχίζω να δίνω τις σχετικές οδηγίες, ώστε να προχωρήσει η διαδικασία της σημερινής ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης.

Μόλις σηκώσω το σώμα μου όρθιο και αρχίσω να περπατάω στρέφω την προσοχή μου στα χέρια μου. Κοιτάζω τα χέρια μου και τα παρατηρώ. Έπειτα στρέφω την προσοχή μου και παρατηρώ και τα πόδια μου. Σταματά η μουσική και το σώμα μου παγώνει σε μία στάση. Νιώθω αυτή τη στάση που έχει πάρει το σώμα μου; Προσπαθώ να νιώσω τη στάση που έχει τώρα το σώμα μου που είναι ακίνητο και να τη φανταστώ.

Τα παιδιά εκτελούν συγκεντρωμένα αυτά που λέω. Συνεχίζω δίνοντας οδηγίες και σχετικά ερεθίσματα στα παιδιά. Συνεχίζουμε με τη μουσική.

Πόσα διαφορετικά σχήματα μπορώ να δώσω στο σώμα μου άραγε; Για να δοκιμάσω μερικά σχήματα με το σώμα μου.

Τα παιδιά εκτελούν υπό το ρυθμό της μουσικής τις οδηγίες που ακούνε. Ανταποκρίνονται πολύ ικανοποιητικά και δοκιμάζουν πολλές και διαφορετικές σωματικές φόρμες. Παγώνουμε με την παύση της μουσικής. Ακίνητοι όλοι. Είναι εξαιρετικά συγκεντρωμένα όλα τα παιδιά.

Στο επόμενο άκουσμα της μουσικής, το σώμα μου θα καθίσει κάτω στο πάτωμα και εγώ θα παρατηρήσω ξανά τα χέρια μου και μετά τα πόδια μου. Μετά θα ψηλαφίσω το πρόσωπό μου. Έχω και ένα πρόσωπο, το πρόσωπό μου βέβαια, που δεν το βλέπω. Το βλέπουν οι άλλοι, όπως κι εγώ βλέπω το δικό τους. Όμως το πρόσωπό μου είναι εδώ. Καθόμαστε όπου θέλουμε, μόνοι μας με το σώμα μας και τον εαυτό μας.

Τα παιδιά εκτελούν όλες τις οδηγίες που δίδονται, ενώ αφήνουμε να μεσολαβήσει εύλογο χρονικό διάστημα, ώστε τα παιδιά να εκτελέσουν τις οδηγίες αλλά και να μπουν στην ανάλογη εσωτερική αίσθηση, τόσο κατά τη φάση της όρθιας σωματικής στάσης όσο και της καθιστής στάσης του σώματός τους. Τέλος θα περάσουμε και στην ξαπλωτή θέση. Θα δοθούν ανάλογες οδηγίες ώστε να ξαπλώσουν τα παιδιά τα σώματά τους κάτω στο πάτωμα. Οι οδηγίες που δίδονται ώστε να αλλάξουμε επίπεδο στο σώμα μας είναι οι εξής:

Πάμε από την καθιστή θέση να ξαπλώσουμε το σώμα μας. Και αφού το ξαπλώσουμε ήρεμα και απαλά θα κινήσουμε πρώτα τα χέρια μας. Κι έπειτα και τα πόδια μας. Αργά, απαλά και ήρεμα, όπως η μουσική μας υπαγορεύει. Προσπαθούμε να συντονίσουμε την κίνησή μας με τη μουσική που ακούμε, έχοντας ξαπλώσει το σώμα μας. Προσπαθούμε να κινούμαστε πάντα με το ρυθμό της μουσικής, αλλά ξαπλωμένοι αυτή τη φορά.

Ξεκινάει η μουσική.

Ο Α3 δημιουργεί αναστάτωση μέσα στην τάξη στο σημείο αυτό, επειδή δεν θέλει να ξαπλώσει, γιατί, υποστηρίζει, θα λερώσει τα ρούχα του. Αυτό βέβαια είναι μία δικαιολογία εκ μέρους του Α3, ο οποίος συνέχεια αντιδράει, τουλάχιστον στην αρχή, σε οποιαδήποτε δραστηριότητα και αν του δοθεί να κάνει.

Στο στάδιο αυτό τα παιδιά χάνουν λίγο τη συγκέντρωσή τους. Σχολιάζω συνέχεια λέγοντας μπράβο σε όποιον ή όποια είναι στο ρυθμό της μουσικής, ώστε να προσπαθήσουν και οι άλλοι, που δεν αναφέρω τα ονόματά τους, να μπουν και εκείνοι στο ρυθμό της μουσικής. Ο Α3 έχει βγει τελείως εκτός πνεύματος και είναι εντελώς έξω από το ρυθμό της ομάδας, με αποτέλεσμα να παρασύρει και άλλα παιδιά. Χρειάζεται πάλι να τους υπενθυμίσω εδώ να παγώνουν τα σώματά τους στην παύση της μουσικής.

Απόλυτα συγκεντρωμένη η Κ7. Ο Α3 συνεχίζει να αποσυντονίζει την ομάδα. Παραπονιέται ότι όπου και να πάει τον ακολουθεί ο Α5. Συνεχίζουμε κανονικά τη διαδικασία με όλα τα άλλα παιδιά.

Στην επόμενη φάση θα γίνουμε ζευγάρια. Όση ώρα θα παίζει η μουσική θα βρω το ζευγάρι μου. Στο σταμάτημα της μουσικής θα στεκόμαστε σε ένα σημείο του χώρου μαζί με το ζευγάρι μου.

Δίδεται ο εύλογος χρόνος, ώστε τα παιδιά να κινηθούν και καθώς κινούνται να σχηματιστούν τυχαία ζευγάρια στη φάση αυτή.

Περπατάμε τώρα ανά ζευγάρια. Επειδή τα παιδιά είναι δεκατρία, ένα παιδί έχει μείνει μόνο του. Η Κ4. Λέω στην Κ4 να πάει να μπει σε ένα ζευγάρι που θα διαλέξει, ώστε να γίνουν τριάδα. Κινούμαστε τώρα ως δυάδες και μία τριάδα, με το ρυθμό της μουσικής, κρατώντας μεταξύ μας τα χέρια μας και κάνουμε, σχηματίζουμε με τα σώματά μας διάφορα σχέδια και διάφορους παράξενους σχηματισμούς.

Μουσική.

Πόσα πολλά και πόσα διαφορετικά σχήματα μπορούμε να φτιάξουμε με τα σώματά μας; Συνεχίζουμε την κίνησή μας ακουμπώντας τις πλάτες μας. Πώς τα καταφέρνουμε σε αυτή την περίπτωση;

Στην επόμενη φάση γινόμαστε όλοι τριάδες. Δυσκολευόμαστε πολύ στο σημείο αυτό, ώστε να γίνουν τα παιδιά τριάδες, γιατί δεν μπορούν να τα βρουν. Θέλουν να κάνουν τριάδες με συγκεκριμένα άτομα και όχι τυχαία, όπως είναι και ο στόχος της συγκεκριμένης οδηγίας. Δημιουργείται μία αναστάτωση και η ροή του παιχνιδιού χαλάει. Αφού τα καταφέρουμε τελικά να γίνουμε τριάδες, η κάθε τριάδα κινείται μόνη της, αυτόνομα και όχι η μία πάνω στην άλλη. Το επεσήμανα αυτό γιατί κάποια τριάδες πήγαιναν και έπεφταν επάνω σε κάποιες άλλες. Στο σταμάτημα της μουσικής οι τριάδες παγώνουν. Έπειτα βάζω ένα πολύ πιο αργό τραγούδι από το προηγούμενο και δίνω την οδηγία στις τριάδες να κινηθούν με πολύ αργό ρυθμό. Τα παιδιά μπαίνουν στην κίνηση ανά τριάδες και παίρνουν διάφορες σωματικές φόρμες και σχηματίζουν πάρα πολλά και διαφορετικά σχήματα με τα σώματά τους.

Στην επόμενη αμέσως φάση οι τριάδες γίνονται τετράδες. Συνεχίζουμε λίγο να κινούμαστε μέσα στο χώρο ανά τετράδες. Στο σταμάτημα της μουσικής και ενώ οι τετράδες έχουν μείνει ακίνητες, μία νέα οδηγία δίδεται στα παιδιά, για να περάσουμε στην επόμενη μας δραστηριότητα.

Ένας-ένας που θα ακούει το όνομά του-το όνομά της, θα φεύγει από τη θέση του και θα πηγαίνει να στέκεται εκεί με όποιο τρόπο θέλει. Θα προσπαθήσουμε τώρα να φτιάξουμε ένα ομαδικό άγαλμα με τα σώματά μας. Το ομαδικό μας γλυπτό. Ηρεμούμε τους εαυτούς μας, ακούμε τη μουσική και πηγαίνουμε να πάρουμε τη θέση μας, μέσα στο ομαδικό άγαλμα που θα φτιάξουμε. Α4, Κ2, Κ5, Α3, Α1, Κ6, Κ3, Α2, Κ7, Α5, Κ8, Κ4, Κ1.

Με αυτή τη σειρά προσπαθήσαμε να φτιάξουμε το ομαδικό μας γλυπτό. Έγινε μία φιλότιμη προσπάθεια από όλα τα παιδιά, αλλά τα παιδιά δεν έχουν εξοικειωθεί ακόμα να συνεργάζονται πολύ καλά σε τέτοιου είδους ομαδικές δραστηριότητες και το αποτέλεσμα, δηλαδή η διαδικασία αυτή μέχρι να φτάσουμε στο αποτέλεσμα, ήταν από μέρους μου πολύ παρεμβατική. Έλεγα δηλαδή πως και που και τι να σταθούν, γιατί κάποια παιδιά έκρυβαν τα άλλα και δεν μπορούσαν να σκεφτούν ότι δεν θα πρέπει να γίνεται αυτό. Επίσης ενώ το ομαδικό γλυπτό θα έπρεπε να είναι κάτι ενιαίο και αδιάσπαστο, δεν το καταφέραμε να το πετύχουμε σε αυτό το σημείο.

Περάσαμε έπειτα στην αποδόμηση του ομαδικού αυτού γλυπτού. Φεύγουν ένας-ένας με την ανάποδη σειρά με την οποία μπήκαν, αφού τους καλέσω με το όνομά τους. Πρώτα η Κ1, η Κ4, Κ8, Α5, Κ7, Α2, Κ3, Κ6, Α1, Α2, Κ5, Κ2 και Α4.

Όποιος φεύγει από το ομαδικό γλυπτό κάθεται κάτω. Έτσι σε λίγο έχουμε καθίσει κάτω όλοι. Προσπαθούμε να συγκεντρωθούμε στον εαυτό μας, να έρθουμε σε επαφή με τον εαυτό μας και με το σώμα μας. Ακούμε μία ήρεμη και χαλαρή μουσική που θα μας βοηθήσει να πετύχουμε αυτό το στόχο μας. Μπαίνει η μουσική.

Όποιος ή όποια νιώσει ότι έχει συγκεντρωθεί στον εαυτό του/της, σηκώνεται όρθιος και με τον αργό ρυθμό της μουσικής περπατάει μέσα σε όλο το χώρο μας. Ο ρυθμός της μουσικής είναι αργός, άρα και το σήκωμα μου από το πάτωμα θα γίνεται με αργό ρυθμό σαν αυτό που μου υπαγορεύει η μουσική. Σηκώνομαι λοιπόν αργά και ήρεμα από κάτω και βάζω το σώμα μου να κινηθεί έτσι όπως μου λέει η μουσική. Ακούω καλά τη μουσική. Προσέχω να μην πέφτω πάνω στους άλλους. Δεν βιάζομαι καθόλου αυτή τη στιγμή. Περπατάω απαλά, ήρεμα. Αν συναντήσω κάτι στο δρόμο μου, δεν το πατάω, περνάω δίπλα του.

Η μουσική σταμάτησε.

Σταματώ κι εγώ κάτι για να δω. Σε αυτό το σημείο που στέκομαι κάτι θα περάσει, κάτι θα γίνει. Τι θα γίνει ;; Για να συνεχίσω το περπάτημα μου.

Μουσική.

A.....λέω να κάνω άλλη μία στάση εδώ. Μήπως εδώ είναι αυτό που ψάχνω;; Για να δω! Κοιτάζω πάνω, κοιτάζω κάτω, τα μάτια μου κοιτάζουν τριγύρω.

Παύση μουσικής.

Και έχω έρθει εδώ και βρίσκομαι όρθιος σε ένα μεγάλο μέρος που είναι για εμένα άγνωστο. Για να δούμε..... τι εμπειρίες θα ζήσουμε στο μέρος αυτό.

Στο σημείο αυτό που στέκονται τα παιδιά περνάω δίπλα από το κάθε παιδί και κάνοντας του ένα χάδι στο κεφάλι του λέω έναν αριθμό και του ζητάω να τον θυμάται. Δίνω λοιπόν αριθμούς στα παιδιά και τους ζητάω να τους θυμούνται, ώστε να τους χωρίσω σε τυχαία ζευγάρια.

Οι αριθμοί που θα πω στην τύχη, ανά δύο, θα γίνουν ζευγάρι. Ξεκινάμε: το 7 με το 2, το 1 με το 9, το 3 με το 12, το 13 με το 6, το 5 με το 11.

Τα ζευγάρια διαμορφώθηκαν τυχαία ως εξής: ο Α5 με την Κ3, η Κ6 με την Κ1, ο Α2 με το Α4, η Κ8 με την Κ4, η Κ7 με την Κ5 και έχουμε πάλι και μία τριάδα που την αποτελούν ο Α1, ο Α2, η Κ2.

Τώρα που έχουμε γίνει ζευγάρια θα σηκωθούμε με το ζευγάρι μας να κινηθούμε στο χώρο με τη μουσική. Το ίδιο ισχύει και για την μοναδική τριάδα μας. Μόλις αρχίσει η μουσική. Η μουσική αρχίζει και τα ζευγάρια μας αρχίζουν και κείνα να περπατάνε μαζί. Περπατάμε σε μία ξένη χώρα. Είναι νύχτα. Η μουσική αυτή είναι πολύ παράξενη. Εγώ δεν έχω στόμα. Δεν έχω φωνή. Έχω μόνο χέρια και πόδια. Και χαμόγελο. Όση ώρα ακούμε αυτή την παράξενη μουσική θα περπατάμε με το ζευγάρι μου. Όταν η μουσική σταματήσει θα βρω μία γωνίτσα με το ζευγάρι μου να καθίσουμε, μακριά από τα άλλα ζευγάρια.

Η Κ6 είναι ζευγάρι με την Κ1 την οποία όμως δεν συμπαθεί πολύ. Κατά τη διαδικασία αυτή που περπατάμε σε ζευγάρια η Κ6 αφήνει το ζευγάρι της και περπατάει μόνη της. Η Κ1 δεν κάνει κάτι για αυτό. Συνεχίζει και εκείνη μόνη της να περπατάει. Κάποια στιγμή έρχεται η Κ5 και μου λέει: «κυρία η Κ6 δεν περπατάει με το ζευγάρι της, περπατάει μόνη της».

Καλώ κοντά μου τη Κ6 και την Κ1 και τους υποδεικνύω που να καθίσουν, εξηγώντας τους, ότι το κάνω αυτό επειδή υπάρχει συγκεκριμένος λόγος. Κάνω το ίδιο και με το ζευγάρι της Κ4 με την Κ8. Υποδεικνύω τη θέση και σε κάποια άλλα ζευγάρια, τα οποία έχουν καθίσει πολύ κοντά, σχεδόν κολλητά σε κάποια άλλα ζευγάρια δίπλα. Αφού κάθισαν κάτω όλα τα ζευγάρια εξηγώ τι πρόκειται να κάνουμε στη συνέχεια.

Αυτό που θα κάνουμε τώρα είναι ότι θα γίνουμε γλύπτες και γλυπτά.

Ο γλύπτης φτιάχνει το άγαλμα του όπως θέλει αυτός. Μπορεί να φτιάξει το άγαλμα του όρθιο, καθιστό, η ξαπλωτό. Και του δίνει μορφή. Του φτιάχνει τα χέρια του όπως θέλει, τα πόδια του όπως θέλει, το πρόσωπο του, όλα του. Θα γίνετε όλοι οι γλύπτες και όλοι γλυπτά.

Πριν αρχίσουν οι γλύπτες να φτιάχνουν τα αγάλματά τους, η Κ6 μου ζητάει να αλλάξει ζευγάρι. Δεν θέλει να είναι γλύπτης για εκείνη η Κ1. Τότε η Κ5 παίρνει το λόγο και λέει ότι η Κ6 δεν θέλει την Κ1 γιατί θέλει να γίνει ζευγάρι με την Κ2. Και συμπληρώνει η Κ5, ότι «αν είναι κυρία να γίνει έτσι, να αλλάξουμε τότε όλοι ζευγάρια».

Απευθύνομαι στη Κ6 προσωπικά: «Γιατί δηλαδή Κ6 η Κ1 να μην παίξει; Να την αφήσουμε μόνη της; Είναι σωστό αυτό Κ6, εσύ που είσαι ένα τόσο καλό παιδί και ευαίσθητο; Είναι ωραίο παιδιά αυτό; Στην τύχη δεν είπα τους αριθμούς και γίνατε ζευγάρια; Αφού το είδατε. Δεν είμαστε όλοι μία ομάδα;»

Τότε παίρνει το θάρρος και το λόγο ο Α5 και λέει κι εκείνος το παράπονό του:

«Ο Α2 και η Κ6 είναι οι μόνοι που με σιχαίνονται».

«Δεν σε σιχαίνεται κανείς Α5», του απαντώ αποφασιστικά.

«Με σιχαίνονται, γιατί μία φορά στη θεατρική αγωγή δεν θέλανε να γίνουν μαζί μου ζευγάρια», αιτιολογεί το παράπονό του ο Α5.

Τελειώνει αυτή η συζήτηση με την Κ6 να δέχεται μεν, ανόρεχτα δε, να είναι ζευγάρι με την Κ1. Εξηγώ πώς τώρα θα μπει μία μουσική και με αυτή τη μουσική, αργά, απαλά και όμορφα οι γλύπτες θα αρχίσουν να φτιάχνουν τα αγάλματά τους. Στην τριάδα των παιδιών, εξηγώ, θα είναι δύο οι γλύπτες και θα φτιάχνουν μαζί ένα άγαλμα. Στη δεύτερη φάση του παιχνιδιού αυτού, αυτοί που είναι τώρα αγάλματα θα γίνουν γλύπτες, ενώ αυτοί που τώρα είναι γλύπτες, θα γίνουν αγάλματα, ώστε να γίνουν όλα τα παιδιά και γλύπτες αλλά και γλυπτά.

Εκείνη την ώρα που εξηγώ πώς θα κάνουμε το παιχνίδι πετάγεται η Κ1 και λέει μέσα σε πολύ όμορφη διάθεση: «Κυρία έχω καινούργια χέρια».

«Θα φτιάξουν ένα υπέροχο άγαλμα αυτά τα καινούργια χέρια Κ1 μου», της απαντώ φανερά ενθουσιασμένη από το σχόλιο της για τα καινούργια της χέρια.

Και κάπως έτσι ξεκινάνε σιγά-σιγά οι γλύπτες μας να φτιάχνουν τα αγάλματά τους. Για να δούμε πόσο όμορφα αγάλματα θα φτιάξουν οι γλύπτες μας. Η μουσική μας ξεκινάει και οι γλύπτες μας πιάνουν δουλειά. Δεν ξεχνάμε ποτέ ότι τα αγάλματα δεν κουνιούνται ούτε κινούνται, επισημαίνω κάποιες φορές που χρειάζεται. Ένας-ένας οι γλύπτες μας ετοιμάζουν ο καθένας το άγαλμα του. Όταν όλοι έχουν τελειώσει το έργο τους, παίρνω από αυτούς μία σύντομη συνέντευξη.

Η Κ3 έπλασε μία μπαλαρίνα τον Α5.

Ο Α1 με τη Κ2 έπλασαν ένα άγαλμα που κάνει ισορροπία τον Α2.

Η Κ7 έπλασε ένα άγαλμα που κάνει σπαγγάτο και έχει και μία καρδούλα την Κ5.

Η Κ4 έπλασε μία γέφυρα την Κ8.

Ο Α2 έπλασε ένα Gangster που καπνίζει τον Α4.

Εσύ Κ1 εάν την έφτιαχνες άγαλμα τη Κ6 τι θα έφτιαχνες; Η Κ1 δεν ακούμπησε καθόλου την Κ6 προκειμένου να την πλάσει ως άγαλμα. Όταν τη ρώτησα τι θα έφτιαχνε, εάν την έπλαθε μου απάντησε ότι δεν ξέρει.

Αλλάζουμε τώρα ρόλους. Τα αγάλματα γίνονται γλύπτες και οι γλύπτες θα πλαστούν αγάλματα. Ζητάω, αυτή τη φορά τα αγάλματα να είναι ξαπλωτά. Αυτή τη φορά οι γλύπτες ήταν πολύ γρήγοροι. Σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα από τότε που ξεκίνησαν να πλάθουν τα αγάλματα τους τέλειωσαν κιόλας.

Ο Α5 έπλασε μία ανηφόρα την Κ3.

Ο Α2 με τον Α1 έπλασαν, ένα άγαλμα τυλιγμένο μέσα σε μία πετσέτα την Κ2.

Η Κ6 έπλασε πεταλούδα την Κ1.

Ο Α5 έπλασε spider-man τον Α3.

Η Κ5 έπλασε ένα κλόουν την Κ7.

Η Κ8 έπλασε έναν μπερδεμένο άνθρωπο την Κ4.

Έχουμε ακόμα να πλάσουμε ως άγαλμα τον Α1. Θα τον πλάσουν η Κ2 με τον Α2. Όλοι οι υπόλοιποι που έχουμε παίξει θα καθίσουμε σε μία άκρη για να δούμε σε τι άγαλμα θα πλάσουν, θα μεταμορφώσουν τον Α1 οι δύο γλύπτες που θα τον πλάσουν ως άγαλμα.

Μπαίνει απαλή, αργή μουσική και ο Α2 με τη Κ2 αρχίζουν να πλάθουν το άγαλμα τους. Τα υπόλοιπα παιδιά παρακολουθώντας κάνουν σχόλια και δίνουν οδηγίες στους γλύπτες πως να κάνουν τη δουλειά τους.

Στη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, κάποια παιδιά σηκώθηκαν και πήγαν και έγραφαν με μαρκαδόρους στον πίνακα. Θύμωσα πάρα πολύ μαζί τους και έβαλα τις φωνές. «Είναι αυτή η ομαδικότητα Κ6 και Α5; Σέβεστε την ομάδα με αυτό τον τρόπο;» Τους μιλάω με έντονο τρόπο και του ζητάω να καθίσουν κάτω μαζί με τα άλλα παιδιά. Τους λέω ότι με αυτή τους τη συμπεριφορά δείχνουν ότι δεν νιώθουν ότι είμαστε ομάδα, ότι συνεργαζόμαστε και δουλεύουμε όλοι μαζί. Και δίνω την οδηγία να σηκωθούν όλοι και να περπατήσουν μόνοι τους, χωρίς να μας πουν η Κ2 και ο Α2 σε τι άγαλμα έπλασαν τελικά τον Α1.

Κάθε φορά που θα σταματάει η μουσική, τους ζητάω «θα χαμηλώνω σιγά-σιγά το σώμα μου, μέχρι να το ξαπλώσω κάτω στο πάτωμα».

Μουσική.

Χαμηλώνω σιγά-σιγά το σώμα μου. Όσο κρατάει η μουσική συνεχίζω αργά την κίνηση μου προς τα κάτω, μέχρι να ξαπλώσω το σώμα μου στο πάτωμα.

Η μουσική σταμάτησε και μας βρίσκει όλους ξαπλωμένους στο πάτωμα. Κλείνουμε τα μάτια μας και χαλαρώνουμε το σώμα μας. Παίρνουμε αργά και απαλά τις ανάσες μας. Όλα αυτήν την ώρα είμαστε αθόρυβοι. Προσπαθούμε να είμαστε αθόρυβοι.

Επειδή οι περισσότεροι δεν είναι συγκεντρωμένοι, διακόπτω το εργαστήρι για λίγο για να τους μιλήσω.

Παιδιά τα εργαστήρια αυτά, εάν δεν συνεργάζεστε καλά, δεν θα είναι καλά. Όπως το σημερινό που πάει χάλια. Το νιώθετε ότι πάει χάλια; Εγώ το νιώθω. Γιατί δεν ακούτε. Και γιατί όταν είμαι σε μία θέση, είμαι σε μία θέση. Τέλος. Δεν σέρνομαι κάτω για να πάω να συναντήσω τη φίλη μου, που είναι ξαπλωμένη πιο πέρα. Γιατί αλλάζετε όλη την ώρα θέση; Πήγαινε εκεί που ήσουν Α3.

Μετά από την με έμφαση αυτή επισήμανση, συνεχίζουμε:

Ακούστε με, θα ακούγεται η μουσική αλλά εσείς δεν θα κουνάτε. Σαν να έχετε βάλει κάτω από το σώμα σας πέντε κιλά κόλλα και να έχετε κολλήσει εκεί που είστε. Το σώμα σας έχει κολλήσει εκεί που είστε και δεν μπορεί να κουνηθεί με το τίποτα. Όλα σας τα μέλη έχουν κολλήσει κάτω για τα καλά. Και αφού καταφέρατε να κολλήσετε καλά το σώμα στο πάτωμα, θα ακολουθήσετε τις επόμενες οδηγίες που θα δώσω και θα δίνω.

Μουσική.

Προσπάθεια να μπουν τα παιδιά στη παρούσα σύμβαση, με τα παρακάτω λόγια για την ευαισθητοποίησή τους.

Ακούω τη μουσική που έρχεται και μπαίνει μέσα στα αυτάκια μου και χαλαρώνω. Στέλνω τώρα τη σκέψη μου στα χέρια μου. Σφίγγω τα χέρια μου γερά, σφίγγω τα χέρια μου γερά..... να νιώσω τα δάχτυλα μου, σφίγγω τα χέρια μου δυνατά.... πόση δύναμη κρύβεται μέσα στα χέρια μου;..... Ανοιγοκλείνω τα δάχτυλα μου αργά απαλά σαν να είναι τα φύλλα ενός δέντρου... παίζω με τα δάχτυλα μου.....Τώρα θα πάρω την προσοχή μου και τη σκέψη μου από τα δάχτυλά μου και θα της στείλω στα πόδια μου.... Σφίγγω τα πόδια μου για να νιώσω και σκέφτομαι πόσα πράγματα μπορώ να κάνω με αυτά τα δύο μου πόδια..... Με αυτά τα δύο πόδια πηγαίνω βόλτες..... με αυτά τα δύο πόδια τρέχω..... με αυτά τα δύο πόδια μπορώ να παίζω κουτσό.... με αυτά τα δύο πόδια μπορώ να τρέξω μέσα στη βροχή..... και μπορώ με αυτά τα δύο πόδια να κάνω τόσα πολλά πράγματα ακόμα.....Σκέφτομαι και τα δυο μου χέρια όταν συνεργάζονται με τα δύο μου πόδια... Όταν συνεργάζονται τα πόδια μου με τα χέρια μου μπορώ να κολυμπήσω όμορφα.... Μπορώ να κάνω κούνια, μπορώ να σκαρφαλώσω παντού..... και στους τοίχους μπορώ να σκαρφαλώσω..... Χαλαρώνω το σώμα μου..... το σφίγγω και το αφήνω..... Πώς νιώθω για το σώμα μου; πώς νιώθω που έχω ένα τόσο υγιές και τόσο όμορφο σώμα; Έχω σκεφτεί ποτέ πώς νιώθω για το σώμα μου; Μπορώ αν θέλω να χαϊδέψω τα χεράκια μου, για να τα νιώσω. Τα έχω χαϊδέψει ποτέ τα χέρια μου; έχω σκεφτεί ποτέ τι συμβαίνει μέσα στην κοιλίτσα μου; Μέσα στην κοιλίτσα μου αποθηκεύεται το φαγητό που τρώω, για να μπορώ να ζήσω, για να μπορώ να τρέξω, για να μπορώ να παίζω όλα αυτά τα όμορφα παιχνίδια που μπορώ να σκεφτώ. Μένω λίγο μόνη μου με το σώμα μου και με τον εαυτό μου. Νιώθω καλά μόνος μου με το σώμα μου και με τον εαυτό μου; Πώς νιώθω μόνη μου με το σώμα μου και με τον εαυτό μου; Είμαι καλά μαζί του; Πόσο όμορφα νιώθω μαζί μου; Κλείνω τα μάτια μου, παίρνω με τη φαντασία μου τον εαυτό μου και πάμε μαζί σε ένα μαγικό ταξίδι.

Ένα μαγικό ταξίδι με εμένα. Μόλις τελειώσω αυτό το μαγικό ταξίδι με τον εαυτό μου μπορώ σιγά, με αργές κινήσεις απαλά και αργά, να νιώσω την κίνηση στα πόδια, να νιώσω την κίνηση στα χέρια και να καθίσω εκεί που θα είμαι απαλά και σιγά. Όταν καθίσω μπορώ να τεντώσω τα χέρια μου..... μπορώ να τεντώσω τα χέρια μου.....Μπορώ να τεντώσω ολόκληρο το σώμα μου. Εκεί που θα κάθομαι θα έρθει δίπλα μου μία λευκή σελίδα να με συναντήσει. Τι να θέλει άραγε αυτή η λευκή σελίδα κοντά μου; Από πού ήρθε και ποιος μου την έστειλε; Νομίζω ότι κάποιος δεν τα πάνε πολύ καλά με τον εαυτό τους και για αυτό το λόγο μιλάνε συνέχεια με τους άλλους.

Ας προσπαθήσουμε να διατηρήσουμε αυτή την όμορφη χαλάρωση που έχουμε πετύχει τώρα.

Πηγαίνω χαλαρά και ήσυχα να πάρω από το κουτί μου ότι μου χρειάζεται για να γράψω ή για να ζωγραφίσω πάνω στη λευκή σελίδα αυτό που σήμερα περισσότερο μου άρεσε μέσα στο εργαστήρι μας. Γράφω ή ζωγραφίζω κάτι με βάση αυτά που νιώθω μέσα μου αυτή τη στιγμή. Μπορώ να ζωγραφίσω και ελεύθερο σχέδιο. Μόνος μου ή μόνη μου, με τον εαυτό μου.

Το τρίτο μας εργαστήριο θα κλείσει με το κάθε παιδί να λέει κάτι από αυτά που νιώθει μετά το σημερινό μας εργαστήριο.

Ξεκινάμε με την Κ7: Νιώθω πολύ ωραία. Μου άρεσαν όλα.

Κ5: Μου άρεσε όταν εγώ και η Κ2 χορεύαμε στην τάξη και μετά ήρθε και η Κ7 και κάναμε κάτι σαν γέφυρα.

Κ3. : Εμένα μου άρεσε όταν ξαπλώσαμε και κοιμηθήκαμε μέσα στην τάξη. Ένιωσα σαν να κοιμήθηκα.

Κ2: Μου άρεσαν αυτά που κάναμε με την Κ5.

A3: Μου άρεσε όταν ξαπλώσαμε κάτω.

A2: Το ίδιο με τον Α3.

K1: Εμένα μου άρεσε όταν χουχούλιαζα με την μπλούζα μου, όταν κάναμε χαλάρωση.

A1: Όταν κάναμε χαλάρωση.

K4: Μου άρεσαν όλα . Ρωτάω την Κ4 : «Υπάρχει κάτι που δεν σου άρεσε Κ4;»

K4: Δεν μου άρεσε όταν ξαπλώσαμε. Δεν μου αρέσει να ξαπλώνω.

K6: Μου άρεσαν όλα.

K8: Δεν ξέρω

A5: Καταπληκτικά πέρασα, μου άρεσαν όλα.

A4: Όλα.

Στο σημείο αυτό, μετά τον αναστοχασμό των παιδιών πάνω στο σημερινό εργαστήρι και τις καταθέσεις τους για το πώς πέρασαν και το πώς νιώθουν, κλείσαμε το σημερινό μας εργαστήρι, φτιάχνοντας τον κύκλο της ομάδας μας για να ευχηθούμε καλή συνέχεια στη μέρα όλων μας.

9.4. Τέταρτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Γνωρίζω καλύτερα το πρόσωπό μου»

Σήμερα είναι Παρασκευή 26 Μαΐου. Καθισμένοι όλοι σε κύκλο, ενημερώνω τα παιδιά για το θέμα του σημερινού μας εργαστηρίου. Για τις ανάγκες του εργαστηρίου αυτού και για να «γνωρίσουν» τα παιδιά καλύτερα το πρόσωπο τους, μέσα από τους πολλούς τρόπους που θα προσπαθήσουμε να γνωρίσουμε καλύτερα το πρόσωπό μας, ζήτησα από τα παιδιά σήμερα να κρατάνε ένα καθρεφτάκι.

Το θέμα του εργαστηρίου σήμερα είναι να γνωρίσω καλύτερα το πρόσωπο μου. Ο λόγος που σας ζήτησα να φέρετε σήμερα ένα καθρεφτάκι είναι πολύ προφανής, διότι μέσα στο καθρεφτάκι μπορούμε να δούμε το πρόσωπο μας και τις λεπτομέρειες του. Δηλαδή, αν βάλουμε το καθρεφτάκι κοντά στο μάτι μας, μπορούμε να δούμε από πάρα πολύ κοντά στο μάτι μας. Αν βάλουμε το καθρεφτάκι κοντά στη μύτη μας μπορούμε να δούμε από πολύ κοντά τη μυτούλα μας. Αν πλησιάσουμε το καθρεφτάκι στα χείλια μας μπορούμε να δούμε τα χείλια μας, και να δούμε και το χαμόγελό μας, όταν χαμογελάσουμε και άλλα πάρα πολλά πράγματα μπορούμε να δούμε με το καθρεφτάκι. Θα παίξουμε με το πρόσωπό μας, θα ζωγραφίσουμε το πρόσωπό μας, θα το ψηλαφίσουμε το πρόσωπό μας. Και όχι μόνο το δικό μας πρόσωπο αλλά και τα πρόσωπα των άλλων. Για να δούμε σήμερα πως θα πάει το εργαστήρι. Θα ξεκινήσουμε να βρούμε το ρυθμό μας και το συντονισμό μας, διότι ακόμα δεν τον έχουμε βρει και όπως ακούτε μιλάει ο καθένας. Μερικά μόνο παιδιά δεν έχουν, τα περισσότερα παιδιά έχουν συντονιστεί αλλά υπάρχουν και κάποια, δύο-τρία που δεν έχουν συντονιστεί ακόμα και χρειάζεται να συντονιστούν κι εκείνα στο ρυθμό της ομάδας μας. Για να συντονιστούμε λοιπόν όλοι μαζί θα παίξουμε τώρα αμέσως ένα ήρεμο παιχνίδι με μία μικρή μπαλίτσα, η οποία μπάλα θα περνάει από χέρι-χέρι. Ναι. Θα προσπαθήσουμε να συντονίσουμε την κίνησή μας, μέχρι να πετύχουμε απόλυτη ησυχία. Ο στόχος μας με αυτό το παιχνίδι είναι να πετύχουμε την απόλυτη ησυχία για να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε μία όμορφη ατμόσφαιρα για να πάμε μετά να γνωρίσουμε καλύτερα το πρόσωπο μας. Και τώρα τα παιδιά θα σηκωθούν θα πάμε να φτιάξουμε τον κύκλο μας. Αφήνουμε για λίγο τους καθρέφτες μας εδώ ακριβώς και πάμε να φτιάξουμε εδώ τον κύκλο μας, με τον οποίον κάθε μέρα ξεκινάμε το εργαστήρι μας.

Προσπαθούμε εδώ και δύο λεπτά για να φτιάξουμε έναν κύκλο και δεν έχουμε καταφέρει ακόμα γιατί μιλάμε μεταξύ μας. Δίνω σχετικές οδηγίες και κάνω και κάποιες παρατηρήσεις, που βλέπω ότι πρέπει να κάνω:

Περπατήστε ελεύθερα μέσα στο χώρο, να βρούμε τον ρυθμό μας και μόλις που κύκλος θα φτιάξετε τον κύκλο τυχαία. Τον κύκλο μας τον φτιάχνουμε τυχαία. Πάνω τυχαία όποιον ή όποια είναι δίπλα μου. Είμαστε όλοι φίλοι, είμαστε μια ομάδα. Συγκεντρώνομαι στον εαυτό μου, περπατάω....Ξεκολλήστε εσείς πάλι οι τρεις Κ5 και Κ6 και Κ2. Υπάρχουν και άλλα παιδιά μέσα στην τάξη Κ6, υπάρχουν και άλλα παιδιά μέσα στην τάξη Κ5, υπάρχουν και άλλα παιδιά μέσα στην τάξη Κ2. Δεν είστε μόνο εσείς οι τρεις ομάδα. Μη σας βλέπω λοιπόν πάλι σήμερα κολλημένες. Υπάρχει μέσα στην τάξη και η Κ8 και η Κ3 και η Κ1, υπάρχει και ο Α1, υπάρχει και ο Α5, υπάρχει και ο Α4 και υπάρχουν τόσα πολλά πρόσωπα. Τι είναι αυτά τα όχι και τόσο όμορφα πράγματα που κάνετε εσείς οι τρεις;

Κύκλος..... Κύκλος..... Τυχαίος κύκλος.....

Τα καταφέρατε τέλεια..... Ανοίξτε λίγο τον κύκλο...

Είδατε τώρα ο κύκλος που φτιάχτηκε στην τύχη πόσο τέλειος είναι; Κάθεστε και μιλάτε: έλα δίπλα μου εσύ Α2, έλα δίπλα μου εσύ Κ1 Έτσι θα φτιάξετε τον κύκλο; Το μόνο που καταφέρνετε έτσι είναι να μιλάτε και δεν θα φτιάξετε ποτέ κανένα σωστό ούτε ποτέ κανέναν τυχαίο κύκλο.

Κάνουμε και μία δεύτερη προσπάθεια να φτιάξουμε έναν δεύτερο τυχαίο κύκλο, τώρα που νομίζω πως έχουμε καταλάβει πως τον δημιουργούμε.

Περπατάμε, περπατάμε, περπατάμε, περπατάμε, δεν χοροπηδάμε γιατί δίπλα κάνουν μάθημα.....περπατάμε, περπατάμε, περπατάμε, (δίνω ρυθμό στο περπάτημα τους)....Δεν στεναχωριέμαι που δεν θα είμαι σήμερα κολλημένη με τη Κ2.....(σχολιάζω)..... Μα τι έχεις βρει Κ2 πάνω σου;; Μέλι βάζεις και κολλάνε τα παιδιά πάνω σου;(ρωτάω αστεειυόμενη).... περπατάμε...περπατάμε... περπατάμε.....Αύριο θα φέρω μέλι να αλείψω πάνω σε όλους σας.....περπατάμε..... περπατάμε..... περπατάμε..... Όχι τρεξίματα, περπατάμε αργά, σέρνοντας τα πόδια μας κάτω στο πάτωμα σαν να τα έχουμε κολλήσει με κόλλα στικ, τα πόδια μου σέρνονται.... περπατάμε.... περπατάμε.... περπατάμε..... περπατάμε.....και..... Κύκλος..... Τυχαίατυχαία.....Εκεί που είμαι, πάνω όποιον είναι δίπλα μου.....

Ακούγεται η Κ5 να παραπονιέται: «κυρία η Κ6 ακολουθεί τη Κ2». Συνεχίζει η Κ6 να ακολουθεί κατά πόδας την Κ2.

Λέω :

Χαλάμε πάλι Αυτός ο κύκλος δεν φτιάχτηκε στην τύχη, κάποιος συνεχίζουν τα δικά τους. Πάμε πάλι από την αρχή. Τρίτη προσπάθεια για να φτιάξουμε τυχαίο κύκλο. Εκεί που θα σταματήσετε με το σύνθημα μου, όποιος είναι δίπλα σας αυτόν θα πιάσετε. Έτσι φτιάχνεται τυχαία ο κύκλος. Για να δούμε.....

Περπατάμε... περπατάμε.... περπατάμε.... περπατάμε..... Συγκεντρώσου Κ6 στον εαυτό σου.....περπατάμε και περπατάμε. Η Κ6 και η Κ2 δεν έχουν συγκεντρωθεί στον εαυτό τους..... παίζουμε για τους εαυτούς μας τώρα.....Στο διάλειμμα θα παίξετε μαζί Κ5. Τώρα παίζεις για σένα και εσύ Κ6 τώρα παίζεις για σένα....περπατάμε..περπατάμε..... περπατάμε.....Κ2 παίζεις για σένα.....Δεν ξεχνάμε ότι παίζουμε για εμάς τώρα.....Δεν παίζουμε για τους άλλους.....συγκεντρώνομαι σε εμένα.....ΚΥΚΛΟΣ.....εκεί που στέκομαι.....όπου στέκομαι.....

Ωραία.... .. Πολύ ωραία..... Ανοίγω τον κύκλο και.... αφήνω τα χέρια.... Αφήνουμε τα χέρια και καθόμαστε κάτω πάρα πολύ όμορφα προσέχοντας να μη χαλάσουμε το σχήμα με του κύκλου, που τόσο τέλεια το έχουμε πετύχει.

Τώρα που τα καταφέραμε επιτέλους να φτιάξουμε έναν τυχαίο κύκλο, θα βάλουμε μία πάρα πολύ απαλή μουσική που θα βοηθήσει να βρούμε τον ρυθμό μας. Έτσι απαλά όπως η

μουσική παίζει κρατάμε την μπάλα. Δείτε τώρα πώς θα περάσει η μπάλα. Μπορούμε λίγο να τη χορέψουμε πάνω στο χέρι μας και να την κινήσουμε με το ρυθμό της μουσικής..... αν θέλουμε. Αν δεν θέλουμε απλά κρατάμε την μπάλα στα χέρια μας και τη δίνουμε στο διπλανό μας. Θα προσπαθήσουμε όταν το κάνουμε αυτό να είμαστε συγκεντρωμένοι και συντονισμένοι για να βρούμε το ρυθμό μας, τον ομαδικό μας ρυθμό.

Έβαλα αργή μουσική για να μπορούμε εύκολα να συντονίσουμε την κίνηση της μπάλας πάνω στο χέρι μας με τη μουσική. Ξεκινάει η μπάλα να πηγαίνει από χέρι σε χέρι και τα έχουμε καταφέρει πολύ καλά με το ρυθμό της μουσικής αυτή τη φορά.

Η κίνηση των χεριών μας που κρατάνε την μπάλα, είναι συντονισμένη με τη μουσική και αυτό είναι κάτι πολύ όμορφο να συμβαίνει. Μπράβο παιδιά.....!! Πάμε για δεύτερο γύρο.....Θα κάνουμε αυτό το πέρασμα με την μπάλα από χέρι σε χέρι μέχρι να σταματήσουμε να μιλάμε. Έχουμε το νου μας και ακούμε τη μουσική γιατί η μουσική βοηθάει τόσο πολύ. Συγκεντρωνόμαστε. Ο στόχος μας τώρα είναι να πετύχουμε την απόλυτη ησυχία. Εγώ περιμένω τώρα την ησυχία, γιατί μετά, μόλις πετύχουμε την απόλυτη ησυχία, θα το κάνουμε αυτό με κλειστά μάτια, θα δυσκολέψει. Πάμε άλλη μία φορά με ανοιχτά μάτια και μετά θα κλείσουμε τα μάτια μας για να κάνουμε το ίδιο πράγμα. Εγώ θα έχω μόνο ανοιχτά τα μάτια για να μπορώ να παρακολουθώ τη διαδικασία του παιχνιδιού. Όταν η μπάλα πέσει κάτω, σημαίνει ότι ο κύκλος δεν έχει συντονιστεί και θα το κάνουμε άλλη μία φορά πάλι με ανοιχτά μάτια η μπάλα. Δεν πρέπει να πέσει κάτω. Επειδή η μπάλα έπεσε κάτω θα το κάνουμε άλλη μία φορά με ανοιχτά μάτια.

Η μπάλα περνάει από χέρι σε χέρι με το ρυθμό της μουσικής και με μεγάλη επιτυχία αυτή τη φορά. Έχουμε καταφέρει να πετύχουμε έναν αρκετά καλό ομαδικό συντονισμό. Αν τα καταφέρουμε αυτή τη φορά και η μπάλα δεν πέσει από κάποια χεράκια, μετά θα κλείσουμε και τα μάτια μας. Κάναμε συνολικά τέσσερις φορές το γύρο της μπάλας μέσα στον κύκλο μας, ώστε να συντονιστούμε και να βρούμε τον ομαδικό μας ρυθμό.

Πάμε τώρα να κάνουμε το ίδιο πράγμα αλλά με τα μάτια μας κλειστά.

Κλείστε τα ματάκια σας.... Η μπάλα αρχίζει να περνάει από χέρι σε χέρι.... Η μπάλα έπεσε.... Η μπάλα έπεσε από τα χέρια του Α1.

Πηγαίνει και τη φέρνει ο Α2. Ο Α4 δίνει οδηγίες στον Α1 τι να κάνει, ώστε να μην του ξαναπέσει η μπάλα. Τώρα που τα μάτια των παιδιών είναι κλειστά, χρειάζεται να δίνουμε οδηγίες, ώστε η μπάλα να καταλήγει στα χέρια τους και όχι κάτω.

Κλείνουμε ξανά τα μάτια μας. Συγκεντρωνόμαστε για να καταλάβουμε πότε η μπάλα θα έρθει δίπλα μας. Αν συγκεντρωθούμε καλά, θα το καταλάβουμε χωρίς να μας το πει κάποιος. Για να μπορέσουν να καταλάβουν πιο εύκολα τα παιδιά πότε θα είναι η μπάλα δίπλα τους, τους αριθμήσα με βάση τη σειρά και τη θέση που κάθονται και όταν θα λέω το νούμερο του καθενός, θα καταλαβαίνουν ότι η μπάλα πλησιάζει προς εκείνους. Πάμε.....1.....2.....3.....4.....5.....Αυτοί που δίνουν την μπάλα ανοίγουν τα μάτια τους.....12..... 13..... ..πήγε καλά.....

Πάμε άλλη μία φορά να κάνουμε το ίδιο....Κλείστε τα μάτια σας όλοι ξανά. 1.....2.....3.....

Ο Α4 με τον Α5 έχουν ξεκινήσει να καυγαδίζουν. Το λόγο δεν τον έχω καταλάβει. Ο Α5 λέει πως ο Α4 τον κατηγορεί ότι κάνει πρόβες με την μπάλα. Δεν δίνω συνέχεια σε αυτή την αναταραχή, που είναι άλλωστε και χαμηλής έντασης.

Πάμε για τρίτο γύρο με κλειστά μάτια..... Θα ξεκινήσουμε τώρα ανάποδα, από το 13 προς το 1. Κλείνουμε τα μάτια μας. Και η μπάλα περνάει από χέρι σε χέρι. Κάνουμε και δεύτερο γύρο της μπάλας από το 13 προς το 1.

Έτσι όπως είστε και προς την κατεύθυνση που είστε θα συρθείτε με το σώμα σας και θα πάτε να βρείτε τη γωνίτσα σας, όπου θέλετε, αλλά μακριά ο ένας από τον άλλον. Δεν είπα να τρέξετε, είπα να συρθείτε. Μακριά ο ένας από τον άλλον και χωρίς να μιλάμε γιατί έτσι χάνουμε το χρόνο μας, χάνουμε χρόνο από το εργαστήρι.

Έπαιξε ένα ολόκληρο τραγούδι και κάποιος ακόμα ψάχνετε να βρείτε έναν χώρο. Περιμένω ακόμα λίγο, αλλά δεν θα σας δώσω ακόμα πολύ χρόνο. Περιμένω..... Κάποια παιδιά δύο-τρία πάλι δεν έχουν βρει ακόμα τον προσωπικό τους χώρο. Κ8 έχεις χωθεί σε μία γωνίτσα μέσα στην οποία δεν θα μπορείς καθόλου να κινηθείς. Έχει χωθεί σε μία γωνίτσα σαν αυτές που κρύβονται τα ποντικάκια.

Περιμένουμε τώρα τρία με τέσσερα ολόκληρα λεπτά για να βρείτε όλη τη γωνίτσα σας. Έχετε αργήσει πάρα πολύ.

Τι θα κάνουμε τώρα μόλις βρούμε τη γωνίτσα μας και ηρεμήσουμε.

Τη γωνίτσα του ο καθένας θα την έχει βρει και εγώ θα το καταλάβω όταν θα σταματήσω να ακούω θορύβους και ομιλίες. Ακόμα ακούω περπατήματα, ακόμα ακούω θορύβους που σημαίνει ότι έχουν αργήσει πάρα πολύ να βρουν τον προσωπικό τους χώρο. Κ6 σταμάτα να μιλάς με τους άλλους γιατί ο προσωπικός σου χώρος έχει πάει περίπατο.

Δεν αλλάζουμε τον προσωπικό μας χώρο, καθόμαστε εκεί σταθερά. Κ2 Μπράβο, Κ5 μπράβο, Κ4 μπράβο.....

A3 ένα προσωπικό χώρο θα βρεις και εκεί θα καθίσεις. Όχι κάθε τρία λεπτά να τον αλλάζεις.

Η μουσική έχει βοηθήσει μερικά παιδιά πάρα πολύ. Μπράβο παιδιά.....

Εμένα κυρία με έχει βοηθήσει; με ρωτάει εναγωνίως ο A5.

Πάρα πολύ κι εσένα A5. Όταν όμως μιλάς, χάνεις τη συγκέντρωση που έχεις καταφέρει. Για αυτό δεν πρέπει να μιλάμε. Σσσσσσσσσσσ...σσσσ.σ.....

Τώρα που έχω καταφέρει να ηρεμήσει το σώμα μου και έχω βρει τον προσωπικό μου χώρο και τον προσωπικό μου χρόνο, σαν να είμαι μόνη μου ή μόνος μου μπροστά σε ένα καθρέφτη -φαντάζομαι ότι βλέπω μπροστά μου ένα καθρέφτη- και ζωγραφίζω, φτιάχνω τα φρύδια μου. Για αγγίξτε λίγο τα φρύδια σας και χαϊδέψτε τα απαλά.

Για πάμε να φτιάξουμε τώρα μία όμορφη μυτούλα. Ψηλαφίζω τη μύτη μου, την ακουμπάω την χαϊδεύω και τη φτιάχνω. Για πιάστε λίγο τη μυτούλα σας να δούμε τι μπορεί η μυτούλα σας να σας κάνει να νιώσετε.

Όταν τελειώσω με το φτιάξιμο της μύτης μου μπορώ μετά να φτιάξω και τα μάτια μου. Θέλω να φτιάξω τα μάτια μου να βλέπουν μόνο τα όμορφα πράγματα στον κόσμο. Για να τα φτιάξω λοιπόν έτσι. Απαλά και ήρεμα φτιάχνω τα μάτια μου.

Και όταν τελειώσω με τα μάτια μου πάω να φτιάξω τα πιο ωραία μάγουλα πάνω στο πρόσωπό μου. Τα πιο ωραία μάγουλα είναι τα δικά μου.... Αχ..... Τι όμορφα μαγουλάκια που έχω εγώ!!! Πόσο μαλακά που είναι.....

Και τώρα θα δώσω πάρα πολύ μεγάλη σημασία, να φτιάξω τα πιο ωραία χειλάκια πάνω στο πρόσωπό μου. Πώς είναι το πρόσωπό μου σήμερα; Είναι σήμερα το πρόσωπό μου όμορφο; Συνεχίζω να το φτιάχνω....Εγώ συνεχίζω να το φτιάχνω.....έχω και ένα λαιμό εδώ και τα αυτιά μου και τα αυτάκια μας..... και μετά θα ζωγραφίσουμε και τα μαλλιά μας. Φτιάξτε το πιο ωραίο πρόσωπο σας. Με αργό ρυθμό το κάνω όλο αυτό για να νιώσω κάθε σημείο του προσώπου μου, καθώς το φτιάχνω, καθώς το ψηλαφίζω.

A5 για κοιτάξε μέσα στον καθρέφτη σου να δεις πόσο όμορφο έφτιαξες το πρόσωπο σου. Για κοιτάξε και εσύ στον καθρέφτη σου την K7 να δεις το πρόσωπο που έφτιαξες. Για κοιτάζετε όλοι μέσα στους καθρέφτες σας να δείτε τα όμορφα πρόσωπα σας. Πώς είναι τα πρόσωπα σας τώρα που τα έχετε προσέξει και τα έχετε παρατηρήσει σήμερα λίγο παραπάνω;

Στην επόμενη φάση του εργαστηρίου γινόμαστε ζευγάρια. Λέω τα ζευγάρια γιατί ακόμα χάνουμε πολύ χρόνο μέχρι να γίνουν τα παιδιά ζευγάρια από μόνα τους.

A4 -K3

K6 -A1

K8 -A5

K5-K1 .

A2-Δασκάλα

Τώρα που είμαστε ζευγάρια θα παρατηρήσουμε, με τη μουσική, ο ένας το πρόσωπο του άλλου. Τα μάτια του άλλου πώς είναι; πως είναι τα μάτια του άλλου; Τα έχουμε παρατηρήσει ποτέ από κοντά; Πώς είναι τα φρύδια του A3; (λέω τυχαία τα ονόματα). Πώς είναι η μυτούλα, τα αυτάκια και τα μαγουλάκια της K1;

Παρατηρούμε λοιπόν το πρόσωπο του άλλου και με τη μουσική, όταν θα δώσουμε το σύνθημα και αφού πρώτα παρατηρήσουμε το πρόσωπο του ζευγαριού μας θα το ψηλαφίσουμε. Καθόμαστε ο ένας απέναντι από τον άλλον, πάμε κοντά του, πλησιάζουμε στο πρόσωπό του. Και γινόμαστε οι γλύπτες του προσώπου των άλλων. Τους το ζωγραφίζουμε, εμείς του δίνουμε σχήμα και μορφή. Τους φτιάχνουμε τα φρύδια τους, τους φτιάχνουμε τα μάτια τους. Με βοηθάει πολύ να χρησιμοποιώ και τα δυο μου χέρια. Τους φτιάχνω μύτη και στόμα ακόμα και τα χείλη τους.

Όλο αυτό, πριν το ξεκινήσουμε το έκανα και το έδειξα στο πρόσωπο του A2 για να εξηγήσω και να καταλάβουν τα παιδιά τι σημαίνει ψηλάφηση. Με το που το είδαν τι πρόκειται να κάνουν με το ζευγάρι τους κάποιοι αρνήθηκαν να το κάνω. Δεν ήθελαν.

K4 : Σιγά μην το κάνω .

K6: Και εγώ κυρία σιχαίνομαι

Προκύπτει μία έντονη αναστάτωση και μία διακοπή του εργαστηρίου γιατί δεν θέλουν να κάνουν ψηλάφηση στο πρόσωπο του συμμαθητή τους, του ζευγαριού τους. Κάποια παιδιά, κυρίως αγόρια, μου ζητάνε να αλλάξουν ζευγάρι για να το κάνουν.

Παρόλα αυτά επιμένω και τη δραστηριότητα αυτή πάμε να την ξεκινήσουμε, χωρίς να κάνω καμία αλλαγή στα ζευγάρια.

Καθόμαστε απέναντι ο ένας από τον άλλον. Η K6 που είναι ζευγάρι με τον A1 συνεχίζει να μην συνεργάζεται.

Ο A3 γκρινιάζει και παραπονιέται ότι κανένας δεν έχει διάθεση μαζί του, για να του ψηλαφίσει το πρόσωπό του. Ο A2 τότε πετάγεται και λέει «Εγώ θέλω να κάνω με τον A3».

Η ψηλάφηση του προσώπου του άλλου αρχίζει, μόλις ακούσω τη μουσική. Μουσική..... Τώρα ξεκινάμε.

Και τα πάνε καλά παρά τις αρχικές τους αντιδράσεις. Περνάω από ζευγάρι σε ζευγάρι και παρατηρώ με ποιο τρόπο συνεργάζονται. Τραβάω ταυτόχρονα και φωτογραφίες. Τελικά τα πάνε καλύτερα από ότι νόμιζα πως θα τα πάνε. Κάνω θετικά σχόλια για όλα τα παιδιά.

Για κοιτάζετε τώρα καλύτερα τα πρόσωπά των φίλων σας να δείτε πόσο όμορφα τα φτιάξατε.

Παίρνουμε έπειτα ο καθένας τον καθρέφτη του και θα περπατήσουμε μόνοι μας με τους καθρέφτες μας. Αργά όπως αργή είναι και η μουσική που ακούμε.

Τώρα όταν θα σταματάει η μουσική και θα γινόμαστε αγάλματα, θα κοιτάζουμε μέσα στον καθρέφτη μας.

Τώρα που θα κοιτάξω το πρόσωπο μου μέσα στον καθρέφτη μου, αυτό θα είναι γελαστό.

Κίνηση μέσα στο χώρο. Τα παιδιά χαμογελούν κοιτάζοντας μέσα στο καθρεφτάκι.

Τώρα το πρόσωπό μου, είναι πολύ θυμωμένο.

Τώρα το πρόσωπό μου είναι πολύ φοβισμένο. Κοιτάζω μέσα στον καθρέφτη μου και βλέπω το φόβο μου.

Τώρα βλέπω μία πολύ μεγάλη γκρίνια στο πρόσωπό μου....Πόσο πολύ γκρινιάρω και γκρινιάρης είμαι σήμερα..... Μα γιατί αλήθεια;

Στην επόμενη παύση της μουσικής τους αφήνουμε πάνω στα θρανία μας προσεκτικά τα καθρεφτάκια μας για να βγούμε διάλειμα.

Επιστρέφουμε από το διάλειμά μας. Κάνουμε ένα τυχαίο κύκλο και πάμε τώρα να κάνουμε έναν απολογισμό του σημερινού εργαστηρίου. Τι πήγε και τι δεν πήγε καλά σήμερα; Ξεκινάω το σχολιασμό/ απολογισμό του σημερινού εργαστηρίου.

Η Κ5 με την Κ1 συνεργάστηκαν υπέροχα σήμερα.

Ο Α4 με την Κ3, επίσης συνεργάστηκαν υπέροχα σήμερα.

Πολύ καλό ζευγάρι ήταν η Κ7 με την Κ4. Μπράβο σας.! Εγώ στην αρχή έγινα ζευγάρι με τον Α2, ψηλάφισα το πρόσωπο του αλλά μετά ο Α2 πήγε και έγινε τριάδα με τον Α3 και την Κ2, η οποία για κάποιο λόγο σήμερα από το πρωί είναι λυπημένη.

Κ2 θέλεις να μας πεις τι έχεις να το κουβεντιάσουμε και να το λύσουμε;

Δεν έχω τίποτα απαντάει η Κ2 (μέσα στη μελαγχολία).

Δεν λες αλήθεια Κ2 .

Και συνεχίζω : Επίσης κάποια κορίτσια κυνηγάνε τη Κ2 με τα μάτια τους, και ενώ τους λέω συγκεντρωθείτε στον εαυτό σας παιδιά εκείνα κοιτάζουν την Κ2 με τα μάτια τους και την ακολουθούν με αποτέλεσμα να μην είναι ο κύκλος τυχαίος, επειδή κάποιες θέλουν να είναι συνέχεια δίπλα στην Κ2.

Αυτό Κ2 σε ενοχλεί ; (τη ρωτάω).

Όχι, απαντά η Κ2.

«Κυρία εγώ τώρα αυτό το διόρθωσα» πετάγεται και σχολιάζει η Κ5.

Η Κ6 το διόρθωσε αυτό, όταν έκανα την πρώτη παρατήρηση, την πρώτη φορά που το είπα, αλλά μετά το ξέχασε πάλι και το έκανε ξανά (συνεχίζω τον απολογισμό).

Ο Α5 με την Κ8 ήταν πολύ ωραίο ζευγάρι. Μπράβο σας.

Ο Α2 ήταν τριάδα με τον Α3 και την Κ2. Ποιος σου ψηλάφησε Α3 εσένα το πρόσωπό σου;

Η Κ2 λίγο, απαντά ο Α3.

Εσένα Κ2 ποιος; (ρωτώ)

Κανένας, απαντάει η Κ2.

Γιατί δεν ψηλαφήσατε το πρόσωπο της Κ2;(ρωτάω τους Α3 και Α2).

Κυρία δεν προλαβαίναμε, απαντάει ο Α3, όπως πάντα ετοιμόλογος. Ο Α2 θα το ψηλάφιζε. Είχε ξεκινήσει για λίγο αλλά μετά δεν πρόλαβε.

Γιατί Α2 δεν πρόλαβες, απευθύνομαι στον Α2.

Επειδή είπατε τελειώνουμε, μόλις το άρχισε, απαντάει ο Α3 για λογαριασμό του Α2.

Για αυτό, λέει και επιβεβαιώνει ο Α2 τα λεγόμενα του Α3.

Ρωτάω τα παιδιά με μεγάλη περιέργεια να ακούσω τις απαντήσεις τους.

Νιώσατε λίγο κάπως πιο διαφορετικά για το πρόσωπο σας σήμερα που κάναμε αυτό το εργαστήρι για το πρόσωπό μας και το παρατηρήσαμε καλύτερα σήμερα το πρόσωπό μας; Το έχετε παρατηρήσει ποτέ το πρόσωπό σας στον καθρέφτη;

- Κυρία μία μέρα είχα δει το πρόσωπο μου στον καθρέφτη και είχα πει στον εαυτό μου, που είμαι άσχημος, σχολιάζει Α3 για το πρόσωπό του. Αλήθεια είμαι άσχημος, δεν ξέρω γιατί.

- Δεν είσαι άσχημος Α3, είσαι πανέμορφος του λέω με σιγουριά.

- Κυρία αυτό το λέτε έτσι, για να μην τα λέω αυτά (μου απαντά).

-Ναι, δεν θέλω να τα λες αυτά γιατί δεν ισχύει αυτό που λες. Δεν είναι το πρόσωπό σου άσχημο. Εσύ νομίζω το νιώθεις άσχημο.

- Ε, το νιώθω, παραδέχεται ο Α3.

- Γιατί το νιώθεις άσχημο; τον ρωτάω.

-Κυρία κι εγώ το νιώθω, σχολιάζει και η Κ3 πάνω στην ώρα και την ίδια στιγμή.

-Ακόμα και όταν βάλω τα πιο καλά ρούχα μου, πάλι είμαι άσχημος, συνεχίζει ο Α3.

Μερικές φορές, εκεί που έχουμε ένα τεράστιο καθρέφτη στο σπίτι μου μόλις μπαίνεις στην πόρτα και έμπαινα μέσα και έβλεπα τον εαυτό μου και είμαι χάλια, συνεχίζει ο Α3 να λέει, σαν να θέλει να μας πείσει για την ασχήμια του.

-Α3, θέλω να πας σήμερα πάλι να ξανά κοιτάξεις τον εαυτό σου στον καθρέφτη με θετικό μάτι, με καλό μάτι και τη Δευτέρα να μου πεις αν τον είδες λίγο πιο όμορφος ήμερα. Γιατί είσαι πάρα πολύ όμορφος Α3, στα μάτια μου είσαι κούκλος (του λέω).

Εκείνη τη στιγμή συμφώνησαν και τα παιδιά ότι όντως ο Α3 είναι πολύ όμορφος.

-Εσύ Κ6 πώς το νιώθεις το πρόσωπό σου;(τη ρωτάω)

- Χάλια, απαντάει η , προς μεγάλη μου έκπληξη.

-Γιατί το νιώθεις χάλια το πρόσωπό σου Κ6 ;

- Κυρία έτσι.

-Είναι χάλια Α1 το πρόσωπό της Κ6 εσένα που ήταν ζευγάρι σου και το παρατήρησες σήμερα πιο καλά;

- Όχι, απαντάει ο Α1 με σιγουριά.

- Δεν είναι πολύ όμορφη Α1 η Κ6 ;

- Όμορφη είναι, ναι, (απαντάει ο Α1).

-Κ6 σου ζητάω και εσένα να κοιτάξεις ξανά το πρόσωπό σου στον καθρέφτη σου σήμερα με θετική μάτια όπως και ο Α3 και να δεις και εσύ ότι είσαι μία πολύ όμορφη κοπέλα.

-Α2 εσύ πώς το νιώθεις το πρόσωπό σου;

- Λίγο, χάλια απαντάει ο Α2.

-Γιατί Α2 λίγο χάλια;. Αφού είσαι πολύ όμορφος. Έτσι όπως το κοιτάξεις Α2 το πρόσωπό σου στον καθρέφτη σου αρέσει ή δεν σου αρέσει;

-Δεν μου αρέσει.

-Γιατί;

-Επειδή πάω στον καθρέφτη και κοιτάζω κάθε μέρα και δεν μου αρέσει.

-Και δεν σου έχει αρέσει ποτέ Α2 το πρόσωπό σου;

- Όχι, απαντάει ο Α2.

Παίρνει το λόγο πάλι ο Α3 από μόνος του: «Κυρία κάποιος μου λένε εμένα ότι με τον αδερφό μου μοιάζουμε πάρα πολύ». Ο Α3, αξίζει να σημειώσω εδώ έχει πολλή μεγάλη αγάπη, θαυμασμό και αδυναμία στον μεγαλύτερο αδερφό του.

- **Α3 μοιάζετε με τον αδερφό σου πολύ, συμφωνώ μαζί του. Αν σας δει κάποιος μαζί το καταλαβαίνει αμέσως ότι είστε αδέρφια, του λέω.**

-Κυρία και ο αδερφός μου έχει βάλει ένα κωδικό στο κινητό του, που ανοίγει με τα μάτια, ας πούμε το κοιτάζεις και ανοίγει, και μία μέρα μπόρεσα να το ανοίξω με τα μάτια μου, επειδή έχουμε ίδια μάτια (σχολιάζει Α3), θέλοντας να μας αποδείξει πόσο πολύ μοιάζει στον μεγαλύτερο του αδερφό.

- **Λοιπόν Α2 θέλω και εσύ να ξανά κοιτάξεις τον εαυτό σου με θετικό μάτι στον καθρέφτη σου, απευθύνομαι στον Α2.**

- Όπως η Κ6 και ο Α3 ; με ρωτάει ο Α2.

-**Ναι, όπως η Κ6 και ο Α3 θα κάνεις και εσύ την άσκηση μέχρι να καταλάβεις ότι και το δικό σου πρόσωπο είναι υπέροχο και πολύ όμορφο.**

-**Κ7 εσύ όταν κοιτάζεις τον καθρέφτη σου το πρόσωπό σου πώς το βλέπεις;**

-Όμορφο, απαντάει με περίσσεια γλυκύτητα η Κ7.

-**Μπράβο Κ7 μου. Πανέμορφο το πρόσωπο και της Κ7!**

-**Εσύ Κ8 το πρόσωπό σου πώς το βλέπεις;**

Η Κ8 αργεί να απαντήσει στην ερώτησή μου και σκέφτεται

-**Τι σκέφτεσαι Κ8; Δεν το έχεις δει Κ8 το πρόσωπό σου στον καθρέφτη;**

-Το έχω δει.

-**Και πώς είναι;**

-Γλυκό, απαντάει με πολύ νάζι η Κ8.

-**Κ4 για πες μας και εσύ όταν κοιτάζεις στον καθρέφτη πώς το βλέπεις το πρόσωπο σου;**

-Άσχημο, απαντάει η Κ4.

-**Κ4 άσκηση και εσύ όπως και τα προηγούμενα παιδιά. Θα πηγαίνεις στον καθρέφτη μέχρι να ανακαλύψεις και να νιώσεις πόσο όμορφη είσαι.**

-**Κ5 μας είπες πριν ότι εσύ βλέπεις το πρόσωπο σου στον καθρέφτη κάθε μέρα να είναι αλλιώς;**

-Ναι...

-**Δηλαδή; Μπορείς να μας το εξηγήσεις λίγο αυτό;**

-Τη μια μέρα το ένα μάτι έχω μεγάλο και το άλλο μικρό...Τη μία μέρα τα μαλλιά μου είναι ψηλά και την άλλη μέρα είναι κάτω, και μια μέρα έχω πολύ φουσκωτά χείλια και την άλλη όχι....(εξηγεί η Κ5).

-Κυρία εγώ το νιώθω ότι το πρόσωπό μου είναι το πιο άσχημο.... πετάγεται η Κ6.

- **Το πιο..... κιόλας Κ6 κάνω πως την αποπαίρνω. Έλα μωρέ Κ6 της λέω, με τρόπο που δείχνει πως δεν δέχομαι αυτά που λέει για το πρόσωπό της.**

- Υπάρχει και πιο άσχημο σχολιάζει η Κ4 εκείνη τη στιγμή απευθυνόμενη προς τη Κ6.

- **Δεν υπάρχουν άσχημα πρόσωπα, τους διαβεβαιώνω με έμφαση.**

-**Α4 πώς το βλέπεις εσύ το πρόσωπό σου;**

- Ωραίο απαντάει ο Α4 με πολύ σιγανή φωνούλα, σαν να μην πιστεύει πολύ αυτό που λέει.

-**Για να κοιτάξουμε όλοι το γλυκό και πανέμορφο πρόσωπο του Α4 παρακαλώ.... ζητάω από τα παιδιά.**

-**Εσύ Α1 πώς το βλέπεις το πρόσωπό σου;**

-Ένα ωραίο πρόσωπο, λέει ο Α1 με σιγουριά και με ένα πλατύ χαμόγελο στη χείλη του σχηματισμένο.

-**Κ1 πώς το νιώθεις εσύ το πρόσωπό σου;** (Ντρέπεται πάρα πολύ η Κ1 στο σημείο αυτό και ίσα-ίσα που ξεστομίζει, μασώντας τα λόγια της τη λέξη ωραίο χωρίς να

νιώθει καμία σιγουριά. Ντρέπεται πολύ. Τουλάχιστον κατάφερε να πει τη λέξη ωραίο έστω και μασώντας αυτά της τα λόγια).

-**Πόσο πολύ αγαπάμε την K1 παιδιά; Για πείτε της.....**

-Κυρία εγώ την αγαπάω γιατί έχει τέλεια μαγουλάκια σχολιάζει ο A3, που όντως έχει μία αδυναμία στα μαγουλάκια της K1.

-**A5 εσύ πως νιώθεις για το πρόσωπό σου;**

- Όχι ότι το νιώθω, είναι και όντως το πιο άσχημο το πρόσωπό μου...(η αποστομωτική του απάντηση του A5, με την έννοια πως δεν περίμενα να πει κάτι τόσο αρνητικά ακραίο για το πρόσωπο του).

-**Και εσύ νιώθεις ότι έχεις άσχημο πρόσωπο A5, εκπλήσσομαι με την απάντησή του.**

- Να σας πω για ποιο λόγο; συνεχίζει

-**Για ποιόν τον ρωτώ φανερά απορημένη.**

-Δεν βλέπετε ότι έχω στη μύτη μου κάτι σπυριά;

-**Όχι. Δεν έχεις. Μήπως εννοείς φακίδες;**

-Ναι.

-**Τι λες μωρέ A5; τον αποπαίρνω λίγο.**

-Εδώ δεν έχω Κυρία; Εδώ πάνω. Και μου δείχνει μία φακίδα που έχει στη μύτη, σχεδόν ανεπαίσθητη.

- **E.... Και επειδή έχεις φακίδες; Τι έγινε δηλαδή;**

- Και ο αδερφός μου έχει φακίδες, πετάγεται και λέει ο A4.

- **A5, πρώτον: εκεί που κάθεται εσύ και από δω που κάθονται εγώ οι φακίδες σου ούτε καν φαίνονται. Δεύτερον: οι φακίδες είναι γοητεία, σου πάνε ωραία, σε ομορφαίνουν ακόμα πιο πολύ.**

- Μα όχι κυρία δεν είναι φακίδες, σπυριά έχω, επιμένει ο A5, επειδή απλά κυρία ξύνω τη μύτη μου.

- **Αν εξαιρέσουμε τις φακίδες A5(δεν με αφήνει να τελειώσω τη φράση μου).**

- Και πάλι θα είμαι άσχημος, συμπληρώνει πριν ολοκληρώσω την πρότασή μου.

-**Δηλαδή αν εξαιρέσουμε τις φακίδες, που δεν σου αρέσουν, δεν έχεις ένα πολύ όμορφο πρόσωπο;**

-Όχι, απαντάει με σιγουριά.

- **Παιδιά πείτε και εσείς, απευθύνομαι σε όλα τα παιδιά.**

- Αυτό δεν είναι αλήθεια του λέει η K4.

-**Δεν είναι αλήθεια αυτό A5. Άσκηση και εσύ στον καθρέφτη το Σαββατοκύριακο για να δεις και εσύ πόσο όμορφο είναι το πρόσωπο σου.**

- Είμαι χάλια, επιμένει ο A5.

-**K3 πώς το βλέπεις εσύ το πρόσωπό σου;**

-Χάλια.

- **Και εσύ χάλια K3 μου; Γιατί ;**

- Κυρία είναι πανέμορφη η K3, δεν είναι χάλια, πετάγεται η K5 και σχολιάζει.

- **Μα είναι πανέμορφη, συμφωνώ απόλυτα με την K5.**

-**Άσκηση και εσύ K3 στον καθρέφτη το Σαββατοκύριακο. Τελικά όλοι θα κάνετε άσκηση το Σαββατοκύριακο στον καθρέφτη.**

-**K2 τι βλέπεις εσύ στον καθρέφτη όταν κοιτάζεις το πρόσωπο σου; (Το σκέφτεται πολύ η K2).**

- Σαν την K5 , απαντάει η K2.

-**Δηλαδή τι σαν την K5, ρωτάω ξανά την K2.**

-Αλλάζει, κάθε μέρα αλλάζει. Κάποιες μέρες έχω σπυριά γιατί με τσιμπάνε τα κουνούπια και μετά κάποιες άλλες μέρες δεν τα έχω απαντάει η K2.

Αφού μίλησαν και ακούστηκαν όλα τα παιδιά για το πώς αισθάνονται για το πρόσωπο τους, συνεχίζουμε με τον εξής τρόπο: θα πάρουμε τώρα τους καθρέφτες μας και

θα πάμε να σταθούμε όρθιοι και ακίνητοι σε ένα σημείο της τάξης, για να περιμένουμε μία μουσική να ξεκινήσει, η οποία θα μας βάλει σε κίνηση. Θα χορέψουμε παρέα με τον καθρέφτη μας το αγαπημένο μας τραγούδι «Εγώ είμαι εγώ» και πάμε προς το κλείσιμο του σημερινού μας εργαστηρίου.

Χορέψαμε και τραγουδήσαμε αυτό το τραγούδι παρέα με τον καθρέφτη μας το κάθε παιδί. Είναι μία στιγμή πολύ αγαπημένη αυτή του εργαστηρίου για όλα τα παιδιά. Την απολαμβάνουν όλα στο έπακρο με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους.

Για το κλείσιμο του εργαστηρίου ζήτησα από τα παιδιά να κάνουν έναν κύκλο τυχαίο, έτσι όπως ξεκίνησε και το σημερινό μας εργαστήριο. Και ενώ περίμενα ότι θα γίνει αυτός ο κύκλος γρήγορα και θα κλείσει ήρεμα το εργαστήριο συνέβη ένας πανικός και ένας χαμός. Θύμωσα πάρα πολύ και άρχισα να φωνάζω στα παιδιά και να τους κάνω κατσάδα. Προφανώς είχαν συνεπαρθεί από τον έντονο ρυθμό του τραγουδιού που χόρεψαν και ξεσηκώθηκαν. Δεν καταφέραμε σήμερα να κάνουμε τον κύκλο του κλεισίματος του εργαστηρίου. Το εργαστήριο σήμερα τελείωσε χωρίς τον κύκλο του κλεισίματος του. Αλλά τα παιδιά έφυγαν χαρούμενα.

9.5. Πέμπτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Πόσο καλός φίλος μπορώ να γίνω;»

Σήμερα είναι Δευτέρα 29 Μαΐου και θα κάνουμε το πέμπτο μας εργαστήριο. Ο τίτλος του σημερινού εργαστηρίου είναι «Πόσο καλός φίλος ή φίλη μπορώ να είμαι ή να γίνω». Σήμερα το θέμα του εργαστηρίου μας είναι η φιλία και πόσο καλοί φίλοι μπορεί να είμαστε για κάποιον ή για κάποιους.

Προσπαθούμε να χαλαρώσουμε, πριν ξεκινήσουμε το σημερινό μας εργαστήριο. Περπατάμε μέσα στην τάξη μας με τον ρυθμό της μουσικής. Ο Α3 τρέχει αλλά ελπίζω πολύ σύντομα να συντονιστεί με αυτό που ακούει. Έχω ζητήσει από τα παιδιά να συγκεντρωθούν στον εαυτό τους. Κάποιοι τα πάνε πολύ καλά. Μπράβο. Μπράβο Κ5. Μπράβο Α2. Μόλις σταματήσω τη μουσική θα σχηματίσουμε έναν κύκλο τυχαία. Όταν η μουσική σταματήσει θα σχηματίσουμε έναν τυχαίο κύκλο. Δίνω ρυθμό και συντονισμό με τις οδηγίες.

Απαλά βήματα. Αν είναι δυνατόν να μην τα ακούω καθόλου. Απαλά. Απλωθείτε στο χώρο..... γιατί πάτε όλοι μαζί ;

Νομίζω είμαστε έτοιμοι για να φτιάξουμε τον τυχαίο μας κύκλο. Πάμε..... Επειδή πάλι τα αγόρια έχουν πιαστεί όλα μαζί και επειδή αυτό πρέπει να αλλάξει πια, θα κάνουμε άλλη μία προσπάθεια. Δεύτερη προσπάθεια για τυχαίο κύκλο.....

Μουσική

Σχολιάζω με βάση αυτά που βλέπω να συμβαίνουν.

Κάποιοι δεν είναι συγκεντρωμένοι καθόλου, ούτε είναι μέσα στο ρυθμό της μουσικής. Συντονιζόμαστε για τη δεύτερη προσπάθεια του τυχαίου κύκλου μας. Αποτυχημένη και η δεύτερη προσπάθεια μας για να φτιάξουμε έναν τυχαίο κύκλο. Ακόμα ψάχνετε, ενώ θα έπρεπε με την παύση της μουσικής να πιάσετε αυτόματα τα χέρια που θα είναι δίπλα σας. Μιας που και ο δεύτερος τυχαίος κύκλος δεν είναι καθόλου τυχαίος χρειάζεται να κάνουμε και μία τρίτη προσπάθεια. Την οποία όμως δεν θα την κάνουμε αυτή τη στιγμή. Με τον κύκλο που έχουμε καταφέρει να κάνουμε, αφήνουμε τα χέρια μας και καθόμαστε στο πάτωμα. Θα πάρουμε μαζί 5 βαθιές ανάσες με τον τρόπο που θα σας υποδείξω τώρα αμέσως. Εισπνοή..... Κρατάω την αναπνοή μου..... Φυσάω τον αέρα έξω...για πέντε ανάσες βαθιές..... Εκτελούμε όλοι μαζί.

Ένας-ένας τώρα θα μπαίνει μέσα στον κύκλο με το δικό του τρόπο και με το δικό του ξεχωριστό τρόπο θα μας πει την καλημέρα του.

Αφού το είπα, μπήκα εγώ πρώτη στον κύκλο και είπα την καλημέρα μου στα παιδιά.
Ο Α1 μπαίνει πρώτος στον κύκλο. Ντρέπεται δεν νιώθει άνετα μέσα στον κύκλο.
Λέει μία πολύ-πολύ σύντομη καλημέρα και βγαίνει.

Ακολουθεί η Κ2. Πολύ ντροπαλή και η Κ2. Μπαίνει στον κύκλο και δεν βλέπει την ώρα να βγει έξω από αυτόν. Λέει μία πολύ σύντομη και κοφτή αλλά πολύ χαμογελαστή καλημέρα.

Για να δω ποιος θα μας πει καλημέρα χωρίς να ντρέπεται...Α3 έλα.....

Έρχεται με μεγάλη άνεση στον κύκλο ο Α3 και λέει μία πολύ δυνατή και τρανταχτή καλημέρα.

Έρχεται ο Α4 και μας λέει μία πολύ ήρεμη και ήσυχη καλημέρα.

Η Κ6 και η Κ1 δεν θέλουν καθόλου να μας πουν καλημέρα. Αρνούνται να μπουν στον κύκλο και να μας καλημερίσουν. Φυσικά η επιθυμία τους γίνεται σεβαστή.

Αφού είπαμε τις καλημέρες μας, πάμε να βάλουμε μουσική και να κινηθούμε μέσα στο ρυθμό της. Περπατάμε με τη μουσική που ακούγεται. Τώρα όταν η μουσική σταματάει είναι μυστικός κώδικας πια αυτός που τον ξέρουμε: όταν η μουσική σταματάει, το σώμα μας σταματάει να κινείται. Και το κεφάλι μας και τα χέρια μας και τα πάντα μας. Όταν η μουσική σταματάει παγώνουμε. Όταν παγώνουμε σημαίνει ότι μας έχουν βάλει στην κατάψυξη. Είναι βασικός κανόνας των εργαστηρίων η μουσική. Με τη μουσική περπατάω, χωρίς τη μουσική παγώνω. Και είναι πολύ βασικό να τηρούμε τις οδηγίες και τους κανόνες.

Τώρα θα παίζουμε με τα σώματά μας και με το συναίσθημα μας. Δηλαδή, τι θα κάνουμε. Θα σας λέω εγώ πώς θα περπατήσετε κάθε φορά, από ένα σημείο και μετά. Εντάξει;

Μουσική

Περπάτημα..... ελεύθερο περπάτημα.....Περπατάμε ελεύθερα, συγκεντρωνόμαστε στον εαυτό μας. Κάθε φορά που περπατάω ελεύθερα ο σκοπός είναι να συγκεντρωθώ στον εαυτό μου. Μπράβο..... Κάποιοι δεν έχουν συγκεντρωθεί, κάνουν ήχους με το στόμα τους ενώ δεν το έχουμε πει.....

Παύση μουσικής.....Αγάλματα.....

Στο επόμενο άκουσμα της μουσικής θα περπατήσουμε σαν να είμαστε οι πιο λυπημένοι άνθρωποι στη γη. Μας έχει συμβεί κάτι πάρα πολύ δυσάρεστο και είμαστε όλοι πολύ λυπημένοι. Για πάμε να δω τους λυπημένους ανθρώπους μου.....

Μουσική.....

Μπράβο Κ1, Μπράβο Κ4. Για να δω ποιος έχει την πιο μεγάλη λύπη;
Και οι λυπημένοι άνθρωποι γίνονται αγάλματα.

Τώρα τα αγάλματα μόλις ακούσουν τη μουσική θα μεταμορφωθούν σε ανθρώπους που σκέφτονται κάτι πάρα πολύ σοβαρό. Για να δω πόσο σοβαρό είναι αυτό που σκέφτεστε; Για να δω πόσο προβληματισμένοι είστε. Σκέφτομαι κάτι, κάτι σκέφτομαι. Πρέπει να βρω μία λύση για ένα θέμα πολύ σοβαρό.....

Μουσική.....

Τι να τους απασχολεί άραγε όλους αυτούς τους ανθρώπους που περπατάνε τόσο σκεπτικοί; Αχ..... θα βρουν άραγε τη λύση στο θέμα που τους απασχολεί;

«Εγώ τη βρήκα ήδη», πετάγεται ο Α5.

Και οι σκεπτικοί άνθρωποι γίνονται αγάλματα. Ελπίζω να βρήκαν τη λύση στο πρόβλημα που τους απασχολεί.

Τώρα όλοι αυτοί οι άνθρωποι έχουν μέσα τους μεγάλο θυμό. Είναι πάρα πολύ θυμωμένοι αυτοί οι άνθρωποι. Και περπατούν θυμωμένα.....

Μουσική.....

Ξεκίνησαν δυο-τρεις να φωνάζουν και να παίζουν όντως πολύ θυμωμένοι σε αυτό το ρόλο, με αποτέλεσμα να δημιουργούν πολύ φασαρία με τα πόδια τους και με τις φωνές τους και να μην ακούγεται η μουσική. Σταμάτησα τη μουσική για να τους ζητήσω να σταματήσουν τη φασαρία τους και να περπατούν θυμωμένοι, αλλά χωρίς να ξεσηκώνουν και να ενοχλούν τους άλλους.

Σήκωσε την καρέκλα τώρα πάνω.

Ο Α5 έχει ρίξει κάτω μια καρέκλα και την κλωτσάει. Και επίσης τώρα που του το λέω, γελάει. Αναφέρω απλά την κατάσταση χωρίς να δώσω περαιτέρω έκταση, ώστε να μην επέλθει μεγάλη διακοπή στη ροή του εργαστηρίου.

Και οι θυμωμένοι άνθρωποι γίνονται αγάλματα (συνεχίζω κανονικά)

Πάμε τώρα να περπατήσουμε χαρούμενοι γιατί συμβαίνει κάτι που μας έχει κάνει και είμαστε πολύ χαρούμενοι. Πού είναι οι χαρούμενοι μου άνθρωποι; Ωραία....και τα χαρούμενα μου αγάλματα τώρα θα γίνουν φοβισμένοι άνθρωποι. Φοβούνται πάρα πολύ.....

Ο Α5 αντί να «φοβάται» πειράζει τους άλλους.

Και τώρα έχουμε αηδίασει με κάτι αηδιαστικό που βλέπουμεΓια να δω πόσο πολύ αηδιασμένοι είστε.....Πολύ αηδία έχει πέσει εδώ μέσα....Πολύ αηδία έχει πέσει εδώ μέσα..... οι αηδιασμένοι άνθρωποι σταμάτησαν και κάνουνε εμετό...

- **A3 τι σε αηδίασε τόσο πολύ εσένα;** ρωτάω τον Α3
- Ο εμετός που είναι εκεί πέρα στην άκρη. (Φυσικά δεν υπήρχε σε καμία άκρη της τάξης εμετός).
- **Εσένα Α2 τι σε αηδίασε τόσο πολύ;**
- Το ίδιο με τον Α3.
- Εσένα Α4;**
- Δεν με αηδίασε κάτι.
- Εσένα Κ8 σε αηδίασε κάτι;**
- Τα σκατάκια του σκύλου, λέει χαμογελώντας και λίγο σαν να ντρέπεται.
- Εσένα Κ4 τι σε αηδίασε;**
- Κάτι σαν κακάκια που είδα πριν στην αυλή.
- Εσένα Κ2 τι σε αηδίασε;**
- Το ίδιο με την Κ4 γιατί η Κ6 το πάτησε.
- Α1 Εσένα;**
- Δεν ξέρω.
- Εσένα Α5;**
- Ένα παιδί που έριχνε σε ένα ποτάμι κάτι μύξες, λέει ο Α5.

Τώρα θα γίνουμε πολύ γελαστοί άνθρωποι. Είμαστε πάρα πολύ χαρούμενοι και όποιον συναντάμε στο δρόμο μας τον αγκαλιάζουμε.

Μουσική.

Είμαστε γελαστοί και χαρούμενοι και αγκαλιάζουμε όλους τους ανθρώπους που συναντάμε στη γη. Πάμε για πολλές αγκαλιές.....Και όταν η μουσική σταματήσει οι γελαστοί άνθρωποι παγώνουν αγκαλιασμένοι. Όποιος δεν είναι αγκαλιασμένος χάνει..... Αγάλματα.....

Και όταν η μουσική αρχίσει ξανά περπατάμε αγκαλιασμένοι.....Τώρα στην παύση της μουσικής αλλάζουμε αγκαλιές.....Αφήνω την αγκαλιά που έχω ως τώρα και πάω να βρω μία άλλη αγκαλιά.....Ποιος ή ποια είναι η καινούργια μου αγκαλιά;.....Ποια ή ποιον θα αγκαλιάσω τώρα τυχαία;

Στη φάση αυτή του εργαστηρίου όλα τα παιδιά έχουν βρει μια αγκαλιά και σήμερα λείπει η Κ7 και είμαστε 12. Όλοι λοιπόν είναι σε μία αγκαλιά εκτός από τον Α3 και την Κ1. Και ο Α3 και η Κ1 περπατούν μόνοι τους, δεν θέλουν να αγκαλιάσουν ο ένας τον άλλον. Παγώνω λίγο τη διαδικασία και με παιγνιώδη τρόπο πηγαίνω να τους πείσω να αγκαλιαστούν και αυτοί. Δεν θέλουν όμως να αγκαλιαστούν. Σταματάω να προσπαθώ και οι δύο περπατούν ο καθένας μόνος του.

Μπαίνει μουσική και χορεύουμε με το ζευγάρι μας. Μόνος του ο Α3, μόνη της η Κ1. Αυτοί οι δύο γελαστοί άνθρωποι δεν θέλουν αγκαλιές, δεν τους αρέσουν οι αγκαλιές, σχολιάζω.

Αγάλματα
Μουσική

Συνεχίζουμε να περπατάμε μόνοι μας τώρα.....Περπατάμε.....Καθώς περπατάμε, κάποιον ή κάποια που θα συναντήσουμε στο δρόμο μας, πιανόμαστε αγκαζέ και περπατάμε παρέα.....

- Ποιος θέλει μαζί μου; Κανένας.(Διερωτάται ο Α3 και δίνει και μόνος του την απάντηση).

-Εγώ θέλω, τον πλησιάζει ο Α5 και του λέει.

Ο Α5 επιδιώκει και θέλει τη φίλια του Α3 αλλά ο Α3 αρνείται. Τελικά, ο Α3 που αλλάζει άποψη κάθε πέντε λεπτά, δέχεται να πιαστεί αγκαζέ με τον Α5. Η Κ6 δεν έχει πιάσει αγκαζέ κανένα παιδί επίσης και η Κ1. Με το που θα αρχίσει η μουσική αλλάζω ζευγάρι και με ενωμένα και τα δύο μας χέρια κρατιόμαστε και με τα δύο χέρια και περπατάμε με άλλο ζευγάρι χέρια με χέρια.

Μουσική.....

«Είμαι πάρα πολύ λυπημένη, γιατί σας κάνω τόσο όμορφα παιχνίδια και τόσο ωραίο εργαστήριο και έχω μούτρα εδώ μέσα», παραπονιέμαι.

- Μα κυρία δεν θέλει κανένας μαζί μου, παραπονιέται ο Α3 πάλι.

-Εγώ θέλω, απαντάει ο Α5 πάλι.

-Μα αφού κάναμε μαζί, συνεχίζει ο Α3

-Δεν κάνατε Α3 αγκαζέ με τον Α5, απλά το είχαμε συζητήσει, απευθύνομαι στον Α3.

- Κάναμε, επιμένει ο Α3 ενώ όντως δεν έχουν κάνει.
- Δεν σε είδα Α3 κι αν θέλεις έλα να δεις τις φωτογραφίες που τράβηξα για να δεις ότι δεν έκανες μαζί με τον Α5 περπάτημα αγκαζέ.

Τότε πείθεται ο Α3 και δέχεται να γίνει ζευγάρι με τον Α5 για να περπατήσουν χέρι με χέρι.

«Τη μουσική την ακούτε;» τους ρωτάω, καθώς κάποιοι κινούνται με το ζευγάρι τους έξω από το ρυθμό της μουσικής. Τους ζητάω να αλλάξουν ζευγάρια και την επόμενη οδηγία.

Θα περπατήσουμε τώρα πλάτη με πλάτη με το ζευγάρι μας και με τους αγκώνες μας ενωμένους..... Για πάμε να το προσπαθήσουμε.

«Στην οδηγία που έδωσα αυτή τη στιγμή είπα ότι όταν περπατάτε με αγκώνες ενωμένους να μιλάτε κιόλας; Το είπα;» κάνω παρατήρηση γιατί κάποια ζευγάρια έχουν αρχίσει να συζητάνε.

Συνεχίζουμε αγώνες με αγκώνες και πλάτη με πλάτη χωρίς να μιλάμε.....

Α- γάλ- μα- τα

Στο επόμενο άκουσμα της μουσικής αλλάζουμε ξανά ζευγάρι και με το καινούργιο μας ζευγάρι θα περπατήσουμε γόνατα με γόνατα. Ενώνουμε τα γόνατά μας και συντονιζόμαστε για να περπατήσουμε μαζί, γόνατα με γόναταΓια πάμε...

Αγάλματα

Μουσική.....

Περπατάμε κεφάλι με κεφάλι ενωμένα.χωρίς να μπλέξετε τα χέρια σας.....

Τώρα θα περπατήσουμε..... για να σκεφτώ έναν δύσκολο τρόπο.....για να σας δυσκολέψω λίγο..... Πάμε αλλαγή και περπατάμε πλάτη με πλάτη.....στο πλάι.....σαν κάβουρες.....για να σας δω

Μπράβο Κ2 με την Κ5..... το πετύχατε τέλεια...

Αγάλματα.....

Μουσική.....και....

Ελεύθερο περπάτημα μόνοι μας.....

Η επόμενη δραστηριότητα του εργαστηρίου είναι ότι σε ζευγάρια τα παιδιά θα παίζουμε το παιχνίδι των τυφλών και εκείνων που τους κατευθύνουν και τους οδηγούν κάπου. Έχουμε φέρει μαντήλια στην τάξη και αφού γίνουν ξανά ζευγάρια, θα φορέσουν εναλλάξ ο καθένας το μαντήλι του, ώστε ο ένας να γίνει τυφλός και ο άλλος οδηγός του. Και μετά ο ρόλος αυτός θα αλλάξει, ο οδηγός θα γίνει τυφλός και ο τυφλός θα γίνει οδηγός.

Αγάλματα.....

Οι τυφλοί άνθρωποι θα εμπιστευτούν τον εαυτό τους στον άνθρωπο που τους οδηγεί. Δεν κλέβουμε μέσα από το μαντήλι και δεν προσπαθούμε να βλέπουμε. Προσέξτε να παίζουμε το παιχνίδι σωστά. Μόλις ξεκινήσει η μουσική οι άνθρωποι που βλέπουν, θα πάρουν τους τυφλούς μας, να τους πάνε μία βόλτα, θα τους οδηγήσουν όπου εκείνοι θέλουν. Οι τυφλοί άνθρωποι θα ακολουθούν τους οδηγούς τους, γιατί τους εμπιστεύονται πολύ.

Μουσική.....

Περπατάμε σιγά-σιγά, γιατί οι τυφλοί άνθρωποι δεν βλέπουν και για αυτό δεν τρέχουν.....

Αφού οι βλέποντες άνθρωποι οδήγησαν τους τυφλούς σε μία βόλτα, αλλάζουμε ρόλους. Τώρα οι τυφλοί γίνονται οδηγοί και οι οδηγοί γίνονται τυφλοί. Οι τυφλοί βγάζουν τα μαντίλια τους και βοηθούν τους οδηγούς τους, να δέσουν τα μαντήλια στα μάτια τους.

Με τη μουσική θα αρχίσουν οι βλέποντες να πάνε μία βόλτα μέσα στο χώρο μας τους τυφλούς ανθρώπους.

Στο τέλος αυτής της βόλτας, οι βλέποντες θα οδηγήσουν τους τυφλούς σε ένα σημείο του χώρου και θα τους βοηθήσουν να καθίσουν κάτω στο πάτωμα.

Βρίσκουμε τη θέση μας στο πάτωμα και καθόμαστε μαζί. Βγάζουμε το μαντήλι που φοράμε στα μάτια μας και το αφήνουμε κάτω δίπλα μας.

Η ολοκλήρωση της δραστηριότητας αυτής μας βρίσκει όλους να καθόμαστε κάτω.

Η επόμενη δραστηριότητα είναι η ανάγνωση από εμένα και η ακρόαση από τα παιδιά ενός παραμυθιού, που μιλάει για τη φιλία.

Τώρα θα διαβάσω ένα παραμύθι για τη φιλία και εσείς θα το ακούσετε προσεκτικά.

Είμαστε έτοιμοι νομίζω να ξεκινήσουμε να το διαβάσουμε το παραμύθι που μιλάει για μία μεγάλη φιλία και λέγεται «Ξένοι μέσα στο δάσος». Είστε έτοιμοι για να ακούσουμε και να πάμε μια βόλτα με τη φαντασία μας μέσα σε ένα δάσος; Δεν θέλω να μου το πείτε. Θέλω να μου το δείξετε με τη σιωπή σας ότι είστε έτοιμοι για να ξεκινήσουμε τη βόλτα μας μέσα στο δάσος. Κλείστε τα μάτια σας και φανταστείτε τους φίλους σας. Κλείστε τα μάτια σας και μπορείτε να φαντάζεστε όλα αυτά που τώρα θα σας αφηγηθώ. Και το παραμύθι αρχίζει:

Δεν είναι υπέροχο να έχεις τόσο καλούς φίλους; Πώς θα σου φαινόταν όμως να έκανες και μερικούς καινούργιους; Ίσως κάποια παιδιά πολύ διαφορετικά από σένα. Για να δούμε αν μπορείς να το ανακαλύψεις. Με τα μάτια της φαντασίας σου, πάρε το μαγικό σου φαναράκι και περπάτα στο μαγεμένο μονοπάτι. Πού θα μας οδηγήσει απόψε το μαγεμένο μονοπάτι; Βρισκόμαστε σε ένα ξέφωτο στη μέση ενός δάσους. Δίπλα μας κυλάει ένα ποταμάκι γαργαριστό κα χαμογελαστό. Τριγύρω μας είναι δέντρα, που τα φύλλα τους χορεύουν με το φύσημα του ανέμου, ακούγονται τα πουλιά να κελαηδούν το ένα πιο γλυκό από το άλλο. Θα πρέπει να είναι Άνοιξη. Καθόμαστε σε ένα πεσμένο κορμό δίπλα στο ρέμα και ακούμε όλους αυτούς τους υπέροχους ήχους. Πόσο ευτυχισμένοι είμαστε πού βρισκόμαστε εκεί. Ξαφνικά ακούμε μία δυνατή κραυγή να αντηχεί μέσα στο δάσος. Κάποιος κάπου επαναλαμβάνει μία λέξη ξανά και ξανά. Μπορείς να καταλάβεις ποια λέξη λέει αυτή η φωνή;

- **K4 για κάνε μία μαντεία και πες μας....Ποια λέξη να λέει άραγε αυτή η φωνή μέσα στο δάσος που φωνάζει;;**

-Βοήθεια....., απαντάει η K4.

- **Να το πάρει το ποτάμι;**

-**Λοιπόν θα το πάρει το ποτάμι....Η φωνή αυτή φωνάζει: Ελαφάκι.....Ελαφάκι..... κάποιος φωνάζει ένα ελαφάκι.**

Όμως τα ελάφια είναι πολύ ντροπαλά και ευγενικά πλάσματα. Σίγουρα θα τρόμαξαν με αυτή τη δυνατή φωνή. Ελαφάκι.....ελαφάκι..... φωνάζει πάλι η φωνή. Κοιτάζουμε μέσα από τα δέντρα άλλα δεν βλέπουμε κανέναν. Ποιος μπορεί να είναι; Μοιάζει με φωνή αγοριού αυτή η φωνή που ακούμε. Μετά ακούμε να φωνάζουν μία άλλη λέξη, από άλλη κατεύθυνση.

Αυτή τη φορά ακούγεται η φωνή ενός κοριτσιού : Τυχερούλη Τυχερούλη..... φωνάζει το κορίτσι. Τυχερούλης;;; Ξέρεις τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει αυτός που έχει καλή τύχη. Περίεργο να ακούγεται μία τέτοια λέξη μέσα στο δάσος. Τώρα ακούμε την πρώτη φωνή να

φωνάζει ξανά. Μα πού είσαι ελαφάκι; και μετά η δεύτερη φωνή απαντάει: Εδώ είμαι Τυχερούλη.... Ένα ελαφάκι και ένας Τυχερούλης ψάχνουν ο ένας τον άλλον μέσα στο δάσος. Αυτή τη φορά οι φωνές ακούγονται σαν να είναι πολύ κοντά η μία στην άλλη. Συνειδητοποιούμε τώρα ότι πρόκειται για δύο ονόματα για τον Τυχερούλη και το Ελαφάκι. Τι περιεργα ονόματα.... Εκείνη τη στιγμή βλέπουμε ένα αγόρι και ένα κορίτσι που τρέχουν να συναντηθούν μέσα και ανάμεσα στα δέντρα. Φαίνονται πολύ χαρούμενα και βλέπουν το ένα το άλλο και μιλάνε γρήγορα λες και έχουν πολλά να πουν, αλλά δεν έχουν και αρκετό χρόνο για να τα πουν όλα. Και τότε σαστίζουμε καθώς ακούμε να φωνάζουν και τα δύο μαζί τα ονόματά μας : A2, A4... K5 και οι δύο μαζί..... A3 και K8.... K3 και K4..... K2 και A5.... A1..... K1 και K7 ... Πού είστε;;

Μας ψάχνουν.... Και γνωρίζουν τα ονόματά μας.....Αλλά τα δικά μας ονόματα είναι πολύ συνηθισμένα. Καμία σχέση με Ελαφάκι ή Τυχερούλη. Πώς γίνεται όμως να μας γνωρίζουν αυτά τα δύο παιδιά; Πώς μας ξέρουν; Φτάνουν κοντά μας και μας λένε: Α εδώ είστε, αιώνες ψάχνουμε για να σας βρούμε, λέει το κορίτσι, το Ελαφάκι. Πιάνει χαμογελαστό το χέρι μας, μας το κουνάει και μας χαιρετάει. Εμείς αντί να πούμε γεια δυνατά και καθαρά μουρμουρίζουμε κάτι που δεν καταλαβαίνουν τα παιδιά. Εμείς μουρμουρίζουμε κάτι, όπως τώρα καλή ώρα.

Αυτά τα παιδιά είναι ξένοι και δεν είμαστε σίγουροι αν πρέπει να μιλήσουμε.

- **Πρέπει να τους μιλήσουμε K4; Πρέπει να μιλήσουμε στο Ελαφάκι και στον Τυχερούλη;**

- Θέλω να τους μιλήσουμε, λέει η K4.

Το αγόρι φοράει μπλε ρούχα και ένα κίτρινο φουλάρι στο κεφάλι του και είναι σκεπασμένα τα μαλλιά του με αυτό το κίτρινο φουλάρι. Το φόρεμα του κοριτσιού είναι πράσινο και φοράει ένα πράσινο μαντήλι στο κεφάλι.

Μην ντρέπεστε.....Ακούστε τώρα τι μας λέει το αγόρι.....Μην ντρέπεστε, λέει το αγόρι. Ανυπομονούσαμε να σας γνωρίσουμε.

Με λένε Τυχερούλη και από δω είναι η φίλη μου το Ελαφάκι. Και πάλι δεν είμαστε σίγουροι να μιλήσουμε; Αναρωτιόμαστε τώρα όλοι ποια μπορεί να είναι αυτά τα παιδιά και γιατί το Ελαφάκι έχει μεγάλα κόκκινα σημάδια στα χέρια της; Α, κατάλαβα λέει το Ελαφάκι, απορείτε για αυτούς τους κύκλους που έχω εδώ στα χέρια μου. Αυτοί οι κύκλοι έχουν ιδιαίτερη σημασία. Δείχνουν ότι πιστεύω πως υπάρχει μέσα σε κάθε άνθρωπο ένα πνεύμα. Μέσα σε κάθε άνθρωπο υπάρχει ένα πνεύμα, σε κάθε ζώο και σε κάθε φυτό που τα κάνει να ζουν και να μεγαλώνουν. Με λένε Ελαφάκι μας εξηγεί, γιατί την πατρίδα μου, οι άνθρωποι παίρνουν το όνομα του ζώου που ονειρεύεται η μητέρα τους, το βράδυ πριν έχει γεννήσει το μωρό της. Και στην πατρίδα μου, λέει ο Τυχερούλης όλοι έχουμε το όνομα ενός προτερήματος. Εγώ, για παράδειγμα, φέρνω καλή τύχη, λέει με περηφάνια ο Τυχερούλης. Τον αδερφό μου τον λένε Δίκαιο, γιατί είναι πολύ δίκαιος και την αδερφή που τη λένε Φιλία. Μένουμε σιωπηλοί για μία στιγμή και σκεφτόμαστε όλα αυτά που μας είπαν το Ελαφάκι και ο Τυχερούλης. Μετά επειδή φαίνονται τόσο καλά παιδιά και από ότι φαίνεται μας ξέρουν κιόλας, αρχίζουμε να τους μιλάμε για το σπίτι μας, για την οικογένειά μας, για τους φίλους μας και τα ζώα μας, για το σχολείου που πηγαίνουμε. Και τότε βλέπουμε κατάπληκτοι ένα μεγάλο καλάθι να εμφανίζεται από το πουθενά. Με τρόπο μαγικό να επιπλέει δίπλα στο ποτάμι...Με ένα λευκό ύφασμα να ξεπετάγεται από τις άκρες του. Βλέπουμε τον Τυχερούλη να σκύβει και να βγάζει το καλάθι μέσα από το νερό και να του ακουμπάει στην όχθη του ρέματος. Βλέπετε; Φέρνω στα αλήθεια καλή τύχη. Ενώ ταυτόχρονα παίρνει και λιχουδιές από το καλάθι. Καθόμαστε λοιπόν πάνω στο λευκό στρωσίδι με το Ελαφάκι και τον Τυχερούλη και δοκιμάζουμε και εμείς από τα νόστιμα φαγητά, μιλάμε και γελάμε μαζί τους και δεν ντρέπομαστε πια. Είναι λες και τους ξέρουμε όλη μας τη ζωή. Και καθώς είμαστε εδώ ξαπλωμένοι σε αυτό το ζεστό στρωματάκι, σκεφτόμαστε αυτά τα παιδιά, που ήταν τόσο διαφορετικά από μας σε τόσα πράγματα. Μας έμοιαζαν όμως, τόσο πολύ σε κάποια άλλα.

Και πόσο χαρήκαμε που μας διάλεξαν για φίλους τους το Ελαφάκι και ο Τυχερούλης.

Κι εμείς, λένε κάποια παιδιά, τώρα που ολοκληρώθηκε η αφήγηση του παραμυθιού.

«Πώς σας φάνηκε αυτό το παραμύθι;» «Τι νιώσατε ακούγοντας αυτό το παραμύθι;» «Ποιος θέλει να μας πει;» ρωτάω τα παιδιά. Όμως διαπιστώνω από τις αντιδράσεις τους πως δεν έχουν πολλή διάθεση να μιλήσουν για αυτό. Υπάρχει διάχυτη μία δυνατή ησυχία και τα παιδιά βλέπω πως έχουν χαλαρώσει από την ακρόαση του παραμυθιού μας. Δεν επέμεινα φυσικά να μιλήσουν τα παιδιά. Τα άφησα στην αίσθηση που τους είχε δημιουργήσει όλα όσα άκουσαν και φαντάστηκαν.

Και συνεχίζω ως εξής:

Και μου έδωσαν οι φίλοι μας, το Ελαφάκι και ο Τυχερούλης αυτές τις σοκολάτες και μου είπαν να σας τις κεράσω.

Τους δίνω κάποιες σοκολάτες που είχα πάρει ειδικά για αυτό το λόγο. Αφού φάγαμε καθιστοί τη σοκολάτα μας και συζητήσαμε λίγο για τους φίλους που γνωρίσαμε στο παραμύθι, σηκώθηκαν τα παιδιά από το πάτωμα όπου είχαν ξαπλώσει, όση ώρα διάβαζα το παραμύθι. Σηκωνόμαστε για να κινηθούμε στο χώρο μας ελεύθερα. Και έρχεται κοντά μου Κ4 και με ρωτάει: «Κυρία μπορούμε να κάνουμε αυτό το παραμύθι που μας διαβάσατε παράσταση;» Της λέω: «Βέβαια. Πολύ ωραία η ιδέα σου Κ4».

Πάμε τώρα ξανά να συγκεντρωθούμε στον εαυτό μας. Περπατάμε ελεύθερα στο χώρο μας με σκοπό να συγκεντρωθούμε στον εαυτό μας. Θα ακούσουμε μια πολύ αργή μουσική, που θα μας βοηθήσει σε αυτό.

«Μια πόλη μαγική» ακούγεται του Μ. Χατζηδάκι και τους λέω πως βρισκόμαστε μέσα σε μια πόλη μαγική. Για να δούμε πώς θα κινηθούμε μέσα σε αυτή τη μαγική πόλη.....

Μπαίνουν τα παιδιά σε κίνηση.

Σταματάει η μουσική.

Αγάλματα.

Μουσική.

Και καθώς ακούγεται η μουσική τους καλώ να κάνουμε έναν κύκλο όλοι μαζί. Τους ζητώ να με ακολουθήσουν στο ρυθμό, επειδή κάποια παιδιά είναι εκτός ρυθμού, ώστε να συντονιστούμε όλοι μαζί. Κινούμαστε με το ρυθμό που δίνω και πολύ σύντομα όλη η ομάδα έχει συντονιστεί. Κάνουμε διάφορες κινήσεις, με τα χέρια μας, τα πόδια μας, με το σώμα μας, μέσα στο ρυθμό της μουσικής. Είναι μία πολύ όμορφη στιγμή της ομάδας αυτή, γιατί καταφέραμε να συντονιστούμε πλήρως. Ευχαρίστησα τα παιδιά που συνεργάζονται τέλεια και απολαμβάνουν τα εργαστήρια μας. Και κάπως έτσι ολοκληρώθηκε και η πέμπτη μας ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση.

9.6. Έκτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Παίζοντας με ένα «φανταστικό» αντικείμενο»

Σήμερα είναι Τετάρτη 31 Μαΐου, η τελευταία μέρα του μήνα Μάη για το 2023. Έχουμε μαζευτεί εδώ, είμαστε, ένας, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε, έξι, επτά, οκτώ, εννέα, δέκα, έντεκα, παιδιά και απουσιάζουν δύο. Απουσιάζει ο Α1 και ο Α2. Τα παιδιά είναι ενημερωμένα για το πώς θα συνεχιστεί το εργαστήρι μας και περιμένουν εδώ όμορφα καθισμένα και ήσυχα τις οδηγίες. Έχουμε βάλει μία απαλή μουσική να ακούγεται για να χαλαρώσουμε το σώμα μας με απαλές κινήσεις.

Για πάμε να κάνουμε απαλές κινήσεις με το σώμα μας, να το χαλαρώσουμε.

Ξεκινάμε να κινούμε τα μέλη του σώματός μας, με τον ήρεμο ρυθμό της μουσικής που ακούμε. Παράλληλα και για να έχει ροή και να λειτουργήσει το εργαστήρι μας, δίνω οδηγίες, σχολιάζω ότι χρειάζεται και προσπαθώ να βάλω τα παιδιά σε συνθήκες που έχουν σχέση με το σημερινό μας εργαστήρι.

Σηκώνουμε τα χέρια μας ψηλά, σαν να είναι ένας ήλιος, που ανατέλλει από μέσα μας. Ένας ήλιος λαμπερός που αγγίζει τους ώμους όποιου είναι δίπλα μου. Συγκεντρώνομαι μετά στον εαυτό μου, και κοιτάζω μπροστά μου και κάτω. Φέρνω τα χέρια μου πίσω από τον ώμο που τα έχω ακουμπήσει, απλώνω τα πόδια μου μπροστά και ακουμπώ τα χέρια μου πίσω. Βρίσκομαι μόνος μου και μόνη μου στη θάλασσα και απολαμβάνω τον ζεστό ήλιο. Ξαπλώνω τώρα να με δει ο ήλιος και να με ζεστάνει πάρα πολύ. Κλείνω τα μάτια μου και αφήνω τον ήλιο να με ζεστάνει και να με χαλαρώσει. Είμαι μόνη μου. Είμαι μόνος μου.

Σε λίγο, μόλις η ένταση της μουσικής γίνει πιο δυνατή, θα μου δώσει ένα μήνυμα, που είναι ότι θα πρέπει αργά-αργά να σηκώσω το σώμα μου και να προχωρήσω μέσα σε αυτή την όμορφη αμμουδιά. Όταν ακούσω τη μουσική να γίνεται πιο δυνατή θα αρχίσω σιγά-σιγά να ξεκολλάω το σώμα μου από την άμμο, πάνω στην οποία έχω ξαπλώσει τώρα.

Αργά-αργά και ήρεμα σηκώνομαι και κάνω μία μεγάλη βόλτα σε αυτή την παραλία, γιατί θέλω να την εξερευνήσω, όσο πιο πολύ γίνεται.

Η μουσική δυναμώνει και τα παιδιά αρχίζουν να έρχονται αργά στην όρθια στάση και ξεκινάνε τη βόλτα τους στην παραλία που βρισκόμαστε. Κάνω ενδιάμεσα διάφορα σχόλια, ώστε να κρατήσω την ενεργοποίηση και την ευαισθητοποίηση των παιδιών μέσα στις συνθήκες αυτές που περιγράφω με τα σχόλιά μου. Και η δραστηριότητα προχωράει υπέροχα.

Αν τύχει μέσα στη βόλτα μου να συναντήσω κάποιον ή κάποια θα ήταν μεγάλη αγένεια εκ μέρους μου να μην τον χαιρετήσω. Για αυτό όποιον συναντώ τον χαιρετάω με το δικό μου τρόπο, αφού πρώτα τον κοιτάξω μέσα στα μάτια. Πλησιάζουμε κοντά τα πρόσωπά μας για να δούμε, αν γνωρίζομαστε από κάπου.

Στη φάση αυτή και ενώ εκτελούν τις οδηγίες τα παιδιά, χαμογελάνε και γελάνε μεταξύ τους. Φαίνεται ότι διασκεδάζουν πολύ με αυτή τη δραστηριότητα.

Και όταν η μουσική σταματήσει, κάνω αυτό που ξέρω πια πολύ καλά να κάνω. Να γίνομαι ένα υπέροχο άγαλμα.

Σταμάτημα μουσικής.

Αγάλματα.

Μουσική.

Συνεχίζουμε με τη μουσική τη βόλτα μας. Κινούμαστε ελεύθερα στο χώρο, όπως μας κάνει η μουσική να νιώθουμε.

Παύση μουσικής.

Αγάλματα

Μουσική και μπαίνουμε σε κίνηση.

Κατά τη διάρκεια της ελεύθερης κίνησης των παιδιών στο χώρο, κινούμαι ανάμεσα τους και σε διάφορα σημεία του χώρου, αφήνω χρωματιστά πανιά πάνω στο πάτωμα. Θα αφήσω τόσα πανιά όσα είναι και τα παιδιά. Ένα πανί για κάθε παιδί. Κάθε πανί αναπαριστάνει εκεί μικρά βραχάκια. Τα παιδιά βλέπουν αυτό, ό,τι βάζω τα πανιά κάτω και

ταυτόχρονα τους λέω ότι μπορούμε να κυκλοφορούμε ανάμεσα στα βραχάκια, γύρω-γύρω από αυτά, ανάμεσα από τα μονοπάτια που έχουν σχηματιστεί τώρα που τα έχω τοποθετήσει κάτω, αλλά να μην τα πατάμε. Και τα παιδιά συνεχίζουν να κινούνται με ελεύθερη κίνηση παρατηρώντας ό,τι κάνω κι εγώ την ώρα εκείνη. Μόλις τελειώσω αυτό που κάνω, απευθύνομαι στα παιδιά.

Όταν η μουσική που ακούμε τώρα αλλάξει θα κατευθυνθώ αργά και ήρεμα, όπως η μουσική θα μου υπαγορεύει, να περπατήσω δίπλα, γύρω ή ανάμεσα στα βραχάκια που υπάρχουν τώρα κάτω. Στα μάτια μου οι άλλοι θα είναι αόρατοι, όλοι θα είναι αόρατοι.

Αλλάζει η μουσική και τα παιδιά συνεχίζουν την κίνηση τους, σε διαφορετικό τώρα ρυθμό. Περιφέρονται γύρω από τα πανιά, ανάμεσα και περιμετρικά από αυτά. Μόλις σταματήσει η μουσική το κάθε παιδί παίρνει μία θέση δίπλα σε ένα πανί που έχει διαλέξει.

Επισημαίνω ξανά πως όλοι οι άνθρωποι που κάθονται δίπλα μας, πίσω μας ή μπροστά μας, στους άλλους βράχους, είναι όλοι αόρατοι και μόνο εγώ μπορώ να τους βλέπω όλους.

Και αφού καθίσω δίπλα στο δικό μου βράχο, θα γείρω τώρα το κεφάλι μου πάνω του, και έκπληκτος, έκπληκτη θα διαπιστώσω, πως αν και είναι βράχος αυτός, κι εγώ ξέρω πως οι βράχοι είναι σκληροί, εντούτοις αυτός εδώ ο βράχος είναι τόσο μαλακός, σαν ένα πουπουλένιο μαξιλάρι.

Δεν μιλάω δεν λαλάω το βραχάκι μου κοιτάω. Κλείνω τώρα τα μάτια μου και ακούω τους ήχους που φτάνουν στα αυτιά μου, αυτούς που δημιουργεί ο άνεμος όταν φυσάει στη θάλασσα.

Ακούγονται σχετικοί ήχοι και σφυρίγματα αέρα να φυσάει. Τα παιδιά είναι με τα κεφάλια τους ακουμπισμένα πάνω στον πάνινο βράχο τους και έχουν συγκεντρωθεί στον εαυτό τους επιτυχώς. Και συνεχίζω για τη σχετική ευαισθητοποίησή τους:

Μόλις αρχίσει η μουσική θα χρησιμοποιήσω τις μαγικές μου ικανότητες, για να σηκώσω το βράχο μου, που είναι τόσο απαλός, και θα τον πάρω μαζί μου. Θα περπατήσω μαζί με το βράχο μου σε αυτή την όμορφη ακρογιαλιά. Θα τον πάρω μαζί μου για παρέα. Πιάνω το βράχο μου απαλά. Αχ είναι πολύ ελαφρύς τελικά. Μα τι βλέπω; Μπορεί να μεγαλώσει κι άλλο, ξεδιπλώνεται και γίνεται ακόμα πιο μεγάλος. Μπορώ να τον βάλω πάνω μου και να με αγκαλιάσει. Μα πόσο μαγικός πια μπορεί να είναι αυτός ο βράχος; Μπορώ να τον χρησιμοποιήσω όπως θέλω εγώ. Μπορώ να τον κάνω μία μακριά φούστα, μπορώ να τον κάνω ένα όμορφο καπέλο, μπορώ να τον κάνω φουλάρι και ότι άλλο μπορώ να φανταστώ εγώ. Αρχίζω το παιχνίδι μου μαζί του με όμορφο και ήρεμο τρόπο.

Τα παιδιά με τη σχετική αυτή ευαισθητοποίηση, εκτελούν με την κίνηση τους και μεταμορφώνουν το βράχο τους σε ότι νιώθουν ή σκεφτούν.

Παύση μουσικής και παγώνουμε.

Δίνω στο σημείο αυτό τις επόμενες οδηγίες.

Στο επόμενο άκουσμα της μουσικής θα βρω μία παρέα. Θα συναντήσω έναν άλλον άνθρωπο και θα προχωρήσουμε μαζί και θα κάνουμε με το βράχο μας, που έχει μεταμορφωθεί σε ένα όμορφο χρωματιστό πανί, ό,τι θέλουμε. Και σε αυτή τη βόλτα με την παρέα που θα βρω, μαζί με τα χρωματιστά μας πανιά και τα σώματά μας, θα φτιάξουμε και θα δημιουργήσουμε όμορφες εικόνες.

Μπαίνει η μουσική και τα παιδιά σε ανάλογη κίνηση.

Ευαισθητοποίηση και δημιουργία συνθηκών την ώρα που τα παιδιά κινούνται:

Πόσο χαίρομαι που θα βρω τώρα μία παρέα και θα κάνουμε μαζί μία βόλτα στη θάλασσα, εδώ σε αυτό το υπέροχο μέρος που βρίσκομαι. Αναρωτιέμαι πώς θα είναι άραγε ο άνθρωπος που θα συναντήσω τώρα; Είναι η πρώτη φορά που θα τον δω. Θα είναι αγόρι αυτός ο άνθρωπος; Ή μήπως θα είναι ένα κορίτσι; Τι χρώμα θα είναι τα μαλλιά του; Πώς θα είναι άραγε τα χέρια του; Θα είναι απαλά ή σκληρά; Από πού θα είναι αυτός ο άνθρωπος;

Μόλις τον συναντήσω, περπατάμε μαζί. Πιανόμαστε χέρι-χέρι και συνεχίζουμε μαζί τη βόλτα μας. Του δείχνω το χρωματιστό πανί μου. Έχει και εκείνος ένα χρωματιστό πανί. Μου το δείχνει και αυτός. Στεκόμαστε για λίγο μαζί, γιατί κάτι θέλω να τον ρωτήσω. Μα κι εκείνος έχει κάτι να με ρωτήσει. Αφού μιλήσουμε λίγο, θα καθίσουμε μαζί στην άμμο για να τσαλαβουτήσουμε τα πόδια μας μέσα στο νερό. Αχ, βλέπω δύο μόνους τους ανθρώπους ακόμα και στεναχωριούνται που είναι μόνοι τους. Χρειάζεται μόνο να συναντηθούν και η στεναχώρια τους θα περάσει αμέσως. Ξαφνικά πλησιάζει ένας καρχαρίας προς το μέρος μας. Για να μη μας πειράξει πρέπει να αγκαλιαστούμε.

Αγκαλιαζόμαστε γρήγορα, σφιχτά, για να μη μας πειράξει ο καρχαρίας. Προσέξτε γιατί αν δει κάποιον μόνο του ο καρχαρίας θα χιμήξει πάνω του να τον φάει. Αγκαλιάζομαι για να σωθώ από τα κοφτερά δόντια του καρχαρία. Και δεν κινούμαστε. Μένουμε αγκαλιασμένοι όπως είμαστε τώρα και ακίνητοι, μέχρι να περάσει ο κίνδυνος και να δούμε τον καρχαρία να απομακρύνεται από κοντά μας.

Μα να, νομίζω τώρα ότι έχει αρχίσει να φεύγει σιγά-σιγά. Ευτυχώς οι αγκαλιές σας ήταν τόσο μεγάλες και δυνατές που τον ξεγελάσαμε και δεν μας πείραξε καθόλου.

Τώρα που πέρασε ο κίνδυνος και ο καρχαρίας απομακρύνθηκε, αφήνουμε τις αγκαλιές και συνεχίζουμε τη βόλτα μας με την παρέα μας. Συνεχίζουμε την εξερεύνησή μας. Περπατάμε μαζί και εξερευνούμε αυτά που υπάρχουν γύρω μας.

Στο σημείο αυτό τους δίνω την οδηγία πως στο σταμάτημα της μουσικής θα πάει ο καθένας με την παρέα του, ζευγάρια δηλαδή, να καθίσουν μαζί σε ένα σημείο του χώρου μας.

Νομίζω πως η μουσική που σταμάτησε μόλις, σας λέει πως πρέπει να βρείτε τη θέση σας, μαζί με την παρέα σας.

Τα παιδιά βρίσκουν το σημείο που διαλέγουν ανά ζευγάρια και κάθονται.

Ακούστε τώρα τι έχετε να κάνετε. Έχετε μία αποστολή. Δεν είναι δύσκολη αποστολή. Ακούστε λοιπόν ποιο είναι το έργο σας. Το έργο σας είναι, ότι το πανί σας, το βράχο σας, που έγινε πανί και μπορεί να μεταμορφωθεί σε ότι θέλετε, θα το χρησιμοποιήσετε με όποιο τρόπο θέλετε εσείς. Μπορείτε να το κάνετε αεροπλάνο, μπορείτε να το κάνετε πύραυλο, μπορείτε να το κάνετε αερόστατο, μπορείτε να το κάνετε ένα πιάτο μακαρόνια με κιμά, και ότι άλλο μπορείτε εσείς να φανταστείτε και θέλετε. Και θα πάρετε λίγο χρόνο τώρα, έτσι όπως είστε ζευγάρια, θα χρησιμοποιήσετε και τα δύο πανιά σας, για να σκεφτείτε σε τι θέλετε να τα μεταμορφώσετε. Με ότι μεταμορφώσει το κάθε ζευγάρι τα δύο του πανιά, θα φτιάξει μία ιστορία, την οποία στη συνέχεια θα μας τη δείξει.

Έδωσα εδώ τις οδηγίες για τη συνέχεια και εξέλιξη του εργαστηρίου μας. Και συνεχίζω:

Όλα τα ζευγάρια μας έχουν πέντε λεπτά, για να σκεφτούν σε τι θα μεταμορφώσουν τα δύο χρωματιστά πανιά που έχουν στη διάθεσή τους, τι ιστορία θα φτιάξουν για αυτά τα αντικείμενα και βέβαια να ετοιμαστούν να μας παρουσιάσουν αυτή την ιστορία, που εμείς όλοι εδώ θα την απολαύσουμε, παρακολουθώντας την.

Ένα αργό και ήρεμο μουσικό χαλί ακούγεται στην τάξη, ενώ τα παιδιά συζητούν για να καταλήξουν σε τι θα μεταμορφώσουν τα πανιά τους και φτιάχνουν τη σχετική ιστορία τους. Όποια δυάδα τελειώνει, χτυπάει παλαμάκια. Αυτό είναι το σύνθημα μας, για να δηλώσει κάθε ζευγάρι ότι είναι έτοιμο. Όταν χτυπήσουν όλα τα ζευγάρια παλαμάκια, περνάνε και κάθονται στη θέση, που είναι προορισμένη να καθίσουν οι θεατές. Κατά τη διάρκεια που τα παιδιά φτιάχνουν τις ιστορίες τους, ετοιμάζω μία αυτοσχέδια σκηνή με πανιά, στην οποία τα παιδιά θα παίξουν σε λίγο τις ιστορίες που φτιάχνουν. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, περνάμε στην παρουσίαση των ιστοριών των παιδιών.

Πρώτες βγήκαν στη σκηνή η Κ5 και η Κ3. Έπαιξαν η μια τη γιαγιά και η άλλη την εγγονή. Γιαγιά η Κ3 και εγγονή η Κ5. Συνεργάστηκαν πολύ όμορφα τα κορίτσια και απόλαυσαν την παρουσίαση της ιστορίας τους. Επίσης και οι θεατές απόλαυσαν την παρουσίαση των κοριτσιών αυτών. Ακούστηκε μία μουσική πριν την έναρξη της παρουσίασης τους, ώστε να συγκεντρωθούν τόσο οι «ηθοποιοί» μας όσο και οι «θεατές» μας.

(Η Κ5 χρησιμοποίησε το πανί της, ως μπουρνούζι) .

Κ5 : Γιαγιά τέλειωσα το μπάνιο. Δεν θέλω να με βλέπεις όμως τώρα που ντύνομαι.

Κ3: Εντάξει, αλλά μετά να πλύνεις τα πιάτα. (Φεύγει η γιαγιά, η Κ5). (Μετά από λίγο επιστρέφει η γιαγιά στην κουζίνα και απορεί με αυτά που βλέπει).

Κ3 : Ποιος έσπασε τα πιάτα;

Κ5 : Δεν τα έσπασα εγώ, το ποντίκι τα έσπασε.

Κ3 : Κακό ποντίκι,.... Να(κάνει σαν να το μαλώνει)..... Πάω να βάλω την κουκούλα μου. (Φεύγει και επιστρέφει σε λίγο). (Βάζει το πανί της πάνω στο θρανίο που υπάρχει στη σκηνή και λέει):

Να ζήσεις Αναστασία
και χρόνια πολλά
μεγάλη να γίνεις
με άσπρα μαλλιά

Παντού να σκορπίζεις της γνώσης το φως και όλοι να λένε να μια σοφός.
(Χρησιμοποίησε το πανί της ως τούρτα στο σημείο αυτό η Κ3).

Κ5: Τι έχεις εκεί κάτω;

Κ3: Αυτό....

Κ5 : Τι είναι αυτό;

Κ3 : Το δώρο σου. Μία κουβέρτα. Αυτή που σου αρέσει.

Κ5 : Ποια αυτή που μου αρέσει;

Κ3 : Η ροζ

Κ5: Ποια ροζ ;;

Κ3: Αυτή που κρατάς...

Κ5: Ποια κρατάω;

Είχαν τα κορίτσια Κ3 και Κ5, μια πολύ χιουμοριστική εκδοχή μίας ιστορίας που σκέφτηκαν ανάμεσα σε μία γιαγιά και μία εγγονή. Κάνουν την υπόκλιση τους και λαμβάνουν ένα πολύ θερμό χειροκρότημα από τους συμμαθητές τους, οι οποίοι παρακολούθησαν το πρώτο δρώμενο με πολύ ενδιαφέρον και προσοχή.

Δεύτερο ζευγάρι η Κ4 και η Κ1. Παίρνουν το χρόνο τους να ετοιμαστούν και ξεκινούν μέσα σε απόλυτη ησυχία. Η Κ1 «παίζει» μία γιαγιά και η Κ4 μία εγγονή. Μπαίνει στη σκηνή πρώτα η γιαγιά και κάνει πως μαγειρεύει. Φτιάχνει μακαρόνια με κιμά. Σε λίγο μπαίνει στη σκηνή και η Κ4 η οποία χοροπηδά περιμετρικά της σκηνής και τραγουδάει: «Τι ωραία που είναι να παίζω με το μαντηλάκι μου» και το επαναλαμβάνει τέσσερις με πέντε φορές ρυθμικά. Η Κ1 της λέει « είναι έτοιμο το φαγητό. Έλα να φάμε». Η Κ1 έχει χρησιμοποιήσει το πανί της, σαν μαντήλι (ως γιαγιά) στα μαλλιά της, ενώ η Κ4 το φοράει σαν φουλάρι (μαντήλι) στο λαιμό της.

Τρίτο ζευγάρι βγαίνουν η Κ8 και η Κ7. Εμφανίζεται στη σκηνή πρώτα η Κ7.
Κ7: Αχ, ξέχασα να τυλίξω το δώρο. Πάω να φέρω τις κορδέλες.....Έτοιμο.
(Μπαίνει μέσα στη σκηνή η Κ8)

Κ8: Τι κάνεις μαμά;

Κ7: Ετοιμάσου και θα δεις. Θα δεις. Σου έχω μία έκπληξη.

Κ8: Τι έκπληξη;

Κ7: Ετοιμάσου και θα δεις σου λέω. Κλείσε τα μάτια σου. Χρόνια πολλά..

Κ8 : Ευχαριστώ μαμά

Κ7: Ορίστε και το δώρο σου. Ένα νέο φόρεμα. Πήγαινε να το φορέσεις.

(Η Κ8 πάει σε ένα σημείο της σκηνής να φορέσει το νέο της φόρεμα. Επιστρέφει φορώντας το φόρεμα που είναι βέβαια το χρωματιστό της πανί, το οποίο χρησιμοποιεί ως φόρεμα. Η Κ7 έχει τυλίξει σαν μία μπάλα το πανί της, έχει βάλει ένα αντικείμενο στη μέση που αναπαριστάει το κεράκι και έχει μεταμορφώσει το δικό της πανί, σε τούρτα. Λέει στην Κ8 το τραγούδι των γενεθλίων της).

Κ7 : Να ζήσεις Κ8 και χρόνια πολλά μεγάλη να γίνεις με άσπρα μαλλιά.

Παντού να σκορπίζεις της γνώσης το φως και όλοι να λένε να μία σοφός

Τώρα τι θέλεις να κάνουμε;

Κ8: Να πάμε μία βόλτα.... (Φεύγουν να πάνε τη βόλτα τους και το κοινό μας ξεσπάει σε χειροκροτήματα).

Τέταρτη στη σειρά ομάδα, η τριάδα μας , ο Α3, ο Α4 και ο Α5. Έχουμε ένα πρόβλημα να διαχειριστούμε και να λύσουμε στην τριάδα αυτή. Ο Α4 δεν θέλει να παίζει γιατί όπως μου εξηγεί, ο Α5 του λέει τι να κάνει, ενώ εκείνος θέλει να κάνει κάτι άλλο. Στη θέση του Α4, εφόσον επιμένει εκείνος να μην παίζει, θα παίζει μία συνάδελφος που εκείνη την ώρα ήταν μέσα στην τάξη μας. Η οποία συνάδελφος πήγε στην ομάδα των αγοριών, για να τους βοηθήσει να λύσουν τη διαφορά που είχε προκύψει ανάμεσά τους. Αλλά τελικά ο Α4 επέμεινε στο να μην παίζει. Την ιστορία μας παρουσίασαν ο Α5, ο Α3 και η κυρία Ελένη, με βάση αυτά που της είπαν τα παιδιά, ο Α3 και ο Α5. Η κυρία Ελένη έπαιξε το ρόλο μίας γιαγιάς, η οποία φόρεσε το μαντίλι στο κεφάλι της ως γιαγιά, αφού τα δύο αγόρια της ζήτησαν να υποδυθεί τη γιαγιά τους, ενώ ο Α5 και ο Α3, χρησιμοποίησαν τα πανιά τους, ως τραπεζομάνηλα πάνω στο τραπέζι της γιαγιάς. Η γιαγιά είχε τακτοποιήσει το σπίτι και τα δύο σκανταλιάρικα εγγόνια μπήκαν μέσα, της έριξαν κάτω τα πράγματα, ό,τι υπήρχε πάνω στη σκηνή. Δημιούργησαν γενικά ένα χαμό και ένα πανικό ως σκανταλιάρικα εγγόνια που ήταν και ευχαριστήθηκαν πάρα πολύ τις ζημιές που προκάλεσαν μέσα στο σπίτι της γιαγιάς. Η ιστορία τους τελείωσε με τη γιαγιά να τους κυνηγάει για να τους μαλώσει γιατί της έκαναν το σπίτι άνω-κάτω. Η ομάδα κάνει την υπόκλιση της, φαίνεται πολύ ευχαριστημένη από αυτό που μας παρουσίασε. Λαμβάνουν ένα πολύ δυνατό χειροκρότημα και αυτοί. Οι θεατές μας, όταν τελείωσε η τριάδα αυτή, την παρουσίαση της ιστορίας τους, ζήτησαν να την ξαναπαίξουν, επειδή τους άρεσε πάρα πολύ. Αυτό έκανε τον Α3 και τον Α5 να χαρούν πάρα πολύ και ήθελαν να παίξουν ξανά, αλλά δεν είχαμε τόσο πολύ χρόνο στη διάθεσή μας.

Το πέμπτο μας ζευγάρι. Η Κ2 με την Κ6. Η Κ2 με την Κ6 «παίζανε» δύο πολύ αγαπημένες φίλες, οι οποίες ταξίδευαν πολύ. Χρησιμοποίησαν ως βαλίτσες τις τσάντες τους τις σχολικές και πήγαιναν από λιμάνι σε αεροδρόμιο και από αεροδρόμιο σε λιμάνι. Ήταν σε ένα ασταμάτητο πάνω-κάτω μαζί με τις βαλίτσες τους. Οι μέρες τους ήταν πολύ κουραστικές. Κάποια στιγμή είπαν μέσα στα λόγια τους, πως θέλουν να μείνουν φίλες για πάντα. Εκεί ήταν που χρησιμοποίησαν τα πανιά τους και τα χρησιμοποίησαν με πολύ δημιουργικό και ευφάνταστο πραγματικά τρόπο. Στην επιφάνεια της σκηνής, κάτω στο πάτωμα, έφτιαξαν μία καρδιά χρησιμοποιώντας τα πανιά τους. Το κάθε πανί ήταν το μισό της καρδιάς. Έφτιαξαν δηλαδή μία καρδιά, από δύο μισά, και τα ένωσαν για να σχηματίσουν με τα πανιά τους μια καρδιά. Ήταν πάρα πολύ ευρηματικός ο τρόπος που χρησιμοποίησαν αυτά τα δύο κορίτσια τα πανιά τους. Μετά μπήκαν μέσα σε αυτή την

καρδιά και αγκαλιάστηκαν σφιχτά, δίνοντας η μία στην άλλη την υπόσχεση ότι θα είναι φίλες για πάντα. Οι θεατές μας ενθουσιάστηκαν από την ιστορία και την παρουσίαση των κοριτσιών και τους χάρισαν ένα πολύ δυνατό χειροκρότημα.

Μετά την παρουσίαση όλων των ιστοριών και των μεταμορφώσεων των πανιών σε «συγκεκριμένα» αντικείμενα, προχωράμε προς το κλείσιμο και την ολοκλήρωση και του σημερινού μας εργαστηρίου. Ακούγεται μία αργή μουσική, υπό το ρυθμό της οποίας, κινούμαστε μέσα στο χώρο. Μαζεύουμε και διπλώνουμε τα πανιά που χρησιμοποιήσαμε και παίζαμε μαζί τους σήμερα. Τα τακτοποιούμε μέσα στην ντουλάπα, μέχρι να τα χρησιμοποιήσουμε ξανά, με κάποιον άλλον τρόπο, στο επόμενο μας εργαστήριο. Κλείνουμε και το σημερινό μας εργαστήριο με τον κύκλο της ομάδας μας και τις ευχές μας, από όλους προς όλους, για μια πολύ όμορφη συνέχεια στην ημέρα μας.

9.7. Έβδομη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Τα σκοινιά»

Σήμερα είναι Πέμπτη. Πρώτη Ιουνίου. Έχουμε φτιάξει την τάξη μας, έχουμε βάλει στην άκρη τα θρανία μας, έχουμε καθίσει σε κύκλο και τα παιδιά είναι λίγο, κάπως ανήσυχα. Γιατί πριν τρία λεπτά, τσακωνόντουσαν για κάποιο λόγο δυστυχώς. Και ξαφνικά, εκεί που έψαχνα να βάλω τη μουσική του εργαστηρίου, άκουγα να τσακώνονται. «Α5 κλαις; Α5 κλαις;» Δεν παίρνω καμία απάντηση.

Αφήνουμε τώρα για λίγο τον Α5 που κλαίει, να ηρεμήσει και να συγκεντρωθούμε, χωρίς να γελάνε, επισημαίνω, κάποιιοι που βλέπουν τον Α5 να κλαίει. Θα ήθελα λίγο, να μιλήσουμε για το χθεσινό εργαστήριο, γιατί δεν συζητήσαμε τίποτα για το πώς πήγε. Γενικά πήγε πολύ καλά, αλλά θα ήθελα να σας πω αυτά που με στεναχώρησαν στο χθεσινό μας εργαστήριο και να συζητήσουμε λίγο πάνω σε αυτά. Στην αρχή λοιπόν, δεν μου άρεσε που τον Α3 αναγκάστηκα να τον πάω σε άλλο τμήμα. Μου έδωσε αυτό το δικαίωμα και αναγκάστηκα να τον πάω. Κάτι άλλο που με στεναχώρησε, εκτός από το ότι έφυγε ο Α3 μέσα από την ομάδα του εργαστηρίου, με στεναχώρησε το γεγονός ότι στεναχωρήθηκε ο Α4 και δεν κατάλαβα το λόγο που στεναχωρήθηκε ο Α4 και θα ήθελα να μας πει, αν και εκείνος θέλει, «γιατί τελικά αποφάσισες Α4 να μην παίζεις με την ομάδα των παιδιών μέσα στην οποία ήσουν» .

«Δεν μου αρέσει κυρία το θεατρικό», μου απαντάει ο Α4.

«Και τότε πως είχε παίξει στο πνευματικό κέντρο;» ρωτάει ο Α3 τον Α4, επειδή πριν λίγο καιρό ο Α4, είχε παίξει σε μία θεατρική παράσταση.

Ρωτάω όλα τα παιδιά, ένα-ένα, εκείνη τη στιγμή, αν τους αρέσει να παίζουν σε θεατρικό και μου απάντησαν όλα ότι τους αρέσει πάρα πολύ να παίζουν θεατρικό, εκτός από τον Α4, που απάντησε ότι δεν του αρέσει να παίζει αυτού του είδους το παιχνίδι.

Εξηγώ στα παιδιά, ότι καθόλου δεν πειράζει που δεν αρέσει στον Α4 να παίζει θεατρικό, γιατί πάρα πολύ απλά, δεν αρέσουν όλα τα πράγματα σε όλους και ούτε αρέσουν τα ίδια πράγματα σε όλους. Επίσης, συνεχίζω, απευθυνόμενη αυτή τη φορά στον Α3, αυτό που έχω παρατηρήσει στα εργαστήρια είναι ότι ο Α5 κάνει πολύ μεγάλη προσπάθεια να σε κάνει φίλο Α3 και θέλει να είστε ομάδα. Ο Α5 προσπαθεί για τη φιλία σου Α3, αλλά εσύ, δεν ξέρω για ποιο λόγο, αντιδράς με αρνητικό τρόπο. Αυτό που σου λέω Α3, το έχεις παρατηρήσει; Το βλέπεις κι εσύ ή μόνο εγώ το βλέπω; Ο Α3 λέει ότι το έχει παρατηρήσει και λέει πως θα προσπαθήσει κι εκείνος να είναι περισσότερο φιλικός με τον Α5.

Έπειτα ρωτάω όλα τα παιδιά αν θέλουν και εκείνα κάτι να πουν τώρα που συζητάμε για το εργαστήριο και μπορούν να πουν τι έχουν παρατηρήσει. Τους επισημαίνω ότι τα εργαστήρια αυτά που κάνουμε, δεν τα κάνουμε μόνο για να παίζουμε, δεν τα κάνουμε μόνο για τη χαρά του παιχνιδιού, αλλά για να γίνουμε όλοι πολύ καλοί φίλοι παίζοντας. Ζητάει το λόγο Κ4 και λέει ότι έχει παρατηρήσει πως η Κ6 κολλάει συνέχεια με την Κ2.

Με αφορμή της παρατήρηση που έκανε η Κ4 κάνουμε μία σχετική συζήτηση, πολύ χρήσιμη. Ήταν μία συζήτηση που χρειαζόταν να γίνει, μιας και την Κ2 την πολιορκούν πολύ, πολλές φίλες και πολύ φίλοι. Ρωτάω και την Κ2 αν της αρέσει αυτό το πράγμα, το να την κυνηγάνε συνέχεια από πίσω της οι φίλες της, να ακούσουμε και τη δική της την πλευρά, αλλά και για να εκφράσει και εκείνη την προσωπική της άποψη. Και μας απαντά ότι δεν της αρέσει όλο αυτό που συμβαίνει. Λέω στα κορίτσια της τάξης ότι έχουν στριμώξει την Κ2 με το να τη θέλουν όλες και κατά αποκλειστικότητα. Είπαμε, να είμαστε ο καθένας και όλοι μαζί, αλλά πρώτα στηρίζομαι πού; Πού; (ρωτάω με έμφαση). Στον εαυτό μου. Είμαι πρώτα εγώ, το σώμα μου, το πρόσωπό μου, ο εαυτός μου και μετά είναι η Κ2 και μετά είναι ο Α4 και μετά είναι ο Α2 και μετά είναι οι φίλοι μου. Που εγώ με τους φίλους μου, μπορούμε να γίνουμε μια μεγάλη αγκαλιά και να φτιάξουμε μία υπέροχη καρδιά, όπως αυτή που φτιάξατε χθες κορίτσια, Κ6 και Κ2. Είδατε στην καρδιά που φτιάξατε χθες; Στη μία μεριά της καρδιάς ήταν το χρωματιστό πανί της μιας και στην άλλη μεριά της καρδιάς, ήταν το χρωματιστό πανί της άλλης. Το ένα πανί συμβόλιζε την Κ6 και το άλλο πανί συμβόλιζε την Κ2. Και αυτό που δημιουργήσατε χθες κορίτσια ήταν πραγματικά υπέροχο.

«Εμάς κυρία δεν ήτανε υπέροχο;» πετάγεται και με ρωτάει ο Α3, που θέλει να ακούσει σχόλια θετικά και για τη δική του παρουσίαση και ιστορία.

«Αυτό που έκανες Α3 με τον Α5 και την κυρία Ελένη χθες, ήταν καταπληκτικό. Ήταν σαν να βλέπαμε μια αληθινή κωμωδία και γελάσαμε πολύ», του απαντώ.

«Αυτό που έφτιαξες Κ1 εσύ με την Κ4 ήτανε πάρα πολύ καλό. Μπράβο σας κορίτσια και παίζετε και όμορφα», συνεχίζω να σχολιάζω.

«Κ7 αυτό που φτιάξατε με την Κ8, επίσης ήταν πολύ ωραίο».

«Κ3 αυτό που φτιάξατε με την Κ5 ήταν τέλεια ιδέα».

Έκανα έναν πολύ θετικό σχολιασμό για όλες τις δυάδες, ώστε να ανατροφοδοτηθούν τα παιδιά και να νιώσουν όμορφα και άξια για το αποτέλεσμα που δημιούργησαν τα ίδια, μέσα από τη δυναμική τους συνεργασία.

Αφού κάναμε τον αναστοχασμό μας και σχολιάσαμε κάποια σημαντικά πράγματα με αφορμή το προηγούμενο εργαστήριο μας, είμαστε τώρα έτοιμοι να περάσουμε στο επόμενο μας εργαστήριο.

Υπενθυμίζω στα παιδιά:

Όλα τα εργαστήρια ξεκινούν με τη συγκέντρωση στον εαυτό μου. Αν δεν συγκεντρωθεί ο καθένας στον εαυτό του, δεν μπορεί το εργαστήριο να πάει παρακάτω. Εντάξει; Πρώτα περπατάω με αργές και απαλές κινήσεις και συγκεντρώνομαι στον εαυτό μου. Δεν μιλάω ώστε να συγκεντρωθώ πιο γρήγορα.

Μουσική
Ελεύθερη κίνηση
Παύση μουσικής
Αγάλματα

Στο επόμενο σταμάτημα της μουσικής, αντί να γίνω άγαλμα μόνος μου και μόνη μου, θα αγκαλιάζω ένα παιδί και θα φτιάχνουμε μαζί ένα άγαλμα, με τα σώματά μας. Περπατάω μόνος μου, περπατάω μόνη μου και μόλις η μουσική σταματήσει θα αγκαλιαστώ με το παιδί που θα είναι πολύ κοντά μου. Ελεύθερη κίνηση... Μακριά ο ένας από τον άλλον..... μέχρι να σταματήσει η μουσική που ακούω.

Παύση μουσικής

Βρίσκω αγκαλιά αγκαλιάζομαι σφιχτά

Μουσική
Ελεύθερη κίνηση
Παύση μουσικής

Βρίσκω τώρα άλλη αγκαλιά ...Αγκαλιαζόμαστε σφιχτά ...πιο σφιχτάπιο σφιχτά. Και παγώνουμε αγκαλιασμένοι

Κάνουμε αυτή την άσκηση σήμερα στο εργαστήριο με τις αγκαλιές, για να νιώσουμε τους άλλους κοντά μας και να αισθανθούμε πόσο σημαντικοί είναι και οι άλλοι γύρω μας αλλά και ο εαυτός μου.

Μουσική και.....

Περπατάμε ελεύθερα στο χώρο

Όση ώρα τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στο χώρο, περιφέρομαι ανάμεσά τους και βάζω στο πάτωμα της αίθουσας με τυχαία σειρά σχοινάκια, που σχηματίζουν κάτω μονοπάτια. Ζητάω από τα παιδιά να κάνουν ισορροπία πάνω στα σκοινιά.

Πατάω σε κάθε δρόμο από σκοινί και περπατάω πάνω του κάνοντας ισορροπία.

Παύση μουσικής

Παγώνω.....

Για να δω ποιοι έχουν πετύχει την καλύτερη ισορροπία. Περπατάω από δρόμο σε δρόμο και από μονοπάτι σε μονοπάτι μόνη μου και μόνος μου προσπαθώντας να ισορροπήσω πάνω σε αυτούς τους μακριούς αλλά στενούς δρόμους. Συνεχίζουμε πιο συγκεντρωμένοι αυτή τη φορά.

Μουσική
Ελεύθερη κίνηση

Από τον έναν δρόμο περνάω στον άλλον..... είμαι μόνη μου.....είμαι μόνος μου. Στο επόμενο σταμάτημα της μουσικής θα καθίσω σε αυτό το μονοπάτι να ξεκουραστώ και θα σκεφτώ κάτι, εκεί που θα καθίσω μόνη μου και μόνος μου να ξεκουραστώ. Θα σκεφτώ κάτι με τον εαυτό μου, τον οποίο έχω πολύ ώρα να του μιλήσω. Τι θα πω μαζί του; Για να συγκεντρωθώ να ακούσω μέσα μου τι έχει να μου πει ο εαυτός μου.

Και αφού έκανα μία σύντομη συζήτηση με τον εαυτό μου και μου είπε και εκείνος αυτό που ήθελε, θα σηκωθώ τώρα, μόλις ακούσω τη μουσική, να συνεχίσω τη διαδρομή μου. Πού θα με βγάλουν αλήθεια όλοι αυτοί οι δρόμοι; Πού θα φτάσω στο τέλος; Δεν έχω παρά να συνεχίσω τη διαδρομή μου.

Μουσική
Κίνηση
Παύση μουσικής

Έχει πολύ ζέστη σήμερα και κάθομαι λίγο κάτω να ξεκουραστώ, να πω λίγο νερό και να βάλω λίγο από το αντηλιακό μου γιατί έχω αρχίσει να καίγομαι.

Τα παιδιά αναπαριστάνουν τις κινήσεις που περιγράφω.

Μουσική
Κίνηση.

Μα βλέπω πολλούς ανθρώπους να περπατάνε μόνοι τους και σκέφτομαι πως είναι κρίμα να είναι μόνοι. Για αυτό..... στο δρόμο που πηγαίνωαν συναντήσω κάποιον ή κάποια, του δίνω το χέρι μου για να γίνουμε φίλοι και να συνεχίσουμε μαζί αυτή τη μεγάλη διαδρομή που έχω σήμερα να κάνω.

Αρχίζουν να γίνονται εδώ ζευγάρια και να περπατάνε μαζί.

Σε αυτή τη δύσκολη διαδρομή υπάρχει ένας φίλος και μία φίλη για όλους. Και μόλις τον συναντήσω συνεχίζουμε να περπατάμε παρέα.

Παύση μουσικής

Καθόμαστε μαζί με το φίλο μου να ξεκουραστούμε. Θα πάρουμε κοντά μας τους δρόμους μας, που είναι αυτά τα σκοινιά. Θα φανταστούμε ότι βρισκόμαστε σε ένα μέρος που υπάρχει αυτός ο δρόμος. Ποιος δρόμος είναι αυτός; Πού πάω με τη φίλη μου ή με το φίλο μου; Γιατί πάμε εκεί; Τι θα κάνουμε; Μπορείτε, αντί για δρόμο να χρησιμοποιήσετε τα σκοινιά σας και με άλλο τρόπο. Δηλαδή να το μεταμορφώσετε σε ό,τι η φαντασία σας μπορεί να σας πει. Για να φτιάξετε μία μικρή παράσταση. Πού βρίσκεσαι; Με ποιον; Τι κάνετε εκεί;;

Θα βάλω τώρα μουσική να σας βοηθήσει να φτιάξετε την ιστορία σας και θα έχετε λίγο χρόνο τώρα για αυτό. Όσοι τελειώνουν να πηγαίνουν να κάθονται στη θέση των θεατών και να περιμένουμε λίγο, ώστε να ετοιμαστούν όλα τα ζευγάρια ως προς αυτό που σας ζήτησα.

Αναθέτω στον Α5 να φτιάξει τη σκηνή σήμερα, επειδή είχε βγάλει πολύ γκρίνια και δεν είχε καμία διάθεση για συνεργασία. Το να φτιάξει τη σκηνή το δέχτηκε μία χαρά και το έκανε πρόθυμα. Ζητάω από τον Α5 να βάζει και τη μουσική για να συγκεντρωθούμε όλοι, τόσο οι θεατές όσο και οι ηθοποιοί.

Ξεκινάμε με την Κ8, την Κ7 και τον Α2 στην ιστορία που σκέφτηκαν και συνεργάστηκαν ώστε να μας την παρουσιάσουν. Ζήτησαν να βάλουν πάνω στη σκηνή δύο καρέκλες.

Η Κ7 υποδύεται μία μαμά, ενώ η Κ8 υποδύεται πάλι την κόρη της. Η Κ7 στην ιστορία τους, επειδή έκανε ζέστη, άνοιξε το παράθυρο του σαλονιού. Μετά πήγαν να κοιμηθούν αλλά ξέχασαν όλη τη νύχτα το παράθυρο ανοιχτό. Το επόμενο πρωί ξυπνάει πρώτη η Κ8 και βρίσκει πως μέσα στο σπίτι έχει μπει ένα φίδι. Φωνάζει τη μαμά της, την Κ7, γρήγορα για να την ενημερώσει ότι ένα φίδι έχει μπει στο σπίτι τους. Η Κ7, ως μαμά, τρομοκρατείται όταν βλέπει ένα φίδι να έχει μπει μέσα στο σπίτι και λέει στην κόρη της «τρέχα γρήγορα να φωνάξεις τον ιδιοκτήτη να το πάρει από εδώ». Φεύγει η Κ8, πάει να φωνάξει τον ιδιοκτήτη του σπιτιού και επιστρέφει μαζί με τον Α2, ο οποίος Α2 με πολύ θάρρος και πολλή δύναμη, πιάνει το φίδι και το πετάει έξω από το παράθυρο. Αυτή ήταν η πρώτη μας ιστορία για σήμερα.

Τη δεύτερη ιστορία σήμερα θα τη δούμε από την Κ4 και την Κ3 και την Κ1. Το ρόλο της μητέρας παίζει η Κ1. Η Κ4 με την Κ3 είναι οι κόρες της. Η μητέρα έκανε κάποια δώρα στις κόρες της. Μπαίνει η μαμά στη σκηνή και φέρνει ένα κουτί, το οποίο δίνει στις κόρες της, που κάθονται σε καρέκλες. Και φεύγει. Οι κόρες ανοίγουν το κουτί και βγάζουν από μέσα τα δώρα τους, που είναι τα τρία σκοινιά (με τα οποία παίζουμε σήμερα). Οι κόρες της Κ1, αφού χάρηκαν με τα δώρα τους, άρχισαν μετά να παίζουν με αυτά. Τα χρησιμοποίησαν κυρίως παίζοντας με αυτά σκοινάκι και έπαιζαν. Καθώς έπαιζαν και με τα τρία σκοινάκια τα μπερδεψαν (ήταν στο σενάριο τους) και μετά προσπάθησαν να τα ξεμπερδέψουν. Κατέφεραν να τα ξεμπερδέψουν και τα φύλαξαν πάλι μέσα στο κόκκινο κουτί, μέσα στο οποίο του τα

δώρισε η μητέρα τους. Και ήταν πολύ χαρούμενες με το γεγονός πως κατάφεραν τελικά να ξεμπερδέψουν τα σκοινιά.

Η τρίτη μας ιστορία φτιάχτηκε και παίζεται από την Κ5, την Κ6 και την Κ2. Παίζουν στην ιστορία τους, πως είναι φίλες κολλητές, πολυάσχολες αλλά αχώριστες. Τρέχουν όλη την ώρα από εδώ και από εκεί, αλλά είναι πάντα μαζί και οι τρεις. Φτιάχνουν μια καρδιά μέσα στην οποία μπαίνουν και οι τρεις τους, αγκαλιάζονται και λένε το σύνθημα τους που είναι το «φίλες για πάντα». Μετά παίρνουν και τα σκοινιά τους και αρχίζουν να παίζουν και οι τρεις μαζί ταυτόχρονα σκοινάκι σαν να βρίσκονται σε μία αυλή ενός σχολείου και παίζουν όλες το ίδιο παιχνίδι. Σκοινάκι.

Μετά την παρουσίαση και των σημερινών μας ιστοριών, χορεύουμε και τραγουδάμε το αγαπημένο όλης της ομάδας τραγούδι «Εγώ είμαι εγώ» που τώρα το ξέρουν και το τραγουδούν τα περισσότερα παιδιά. Είναι μία υπέροχη ομαδική στιγμή, αλλά ταυτόχρονα και ατομική, αφού το τραγούδι μιλάει για το «εγώ» αλλά το απολαμβάνουμε όλοι μαζί μέσα στην ομάδα της τάξης μας.

Στο σταμάτημα της μουσικής, όταν θα τελειώσει το τραγούδι μας, θα καθίσουμε κάτω.

Παύση μουσικής

Καθόμαστε όλοι κάτω....

Στην επόμενη δραστηριότητα, θα λέω δύο ονόματα.

Τα παιδιά που θα ακούσουν τα ονόματά τους, θα σηκωθούν και θα σταθούν ο ένας απέναντι από τον άλλο. Ο Α4 και η Κ2.

Ζητάω από τα παιδιά να πάρουν ένα πανί και να το πιάσουν από τις δυο άκρες του. Θα αναπαραστήσουμε με το πανί κάτι σαν να πάλη, σαν μάχη. Σαν να αντιμετωπίζουμε μία δυσκολία και με το ρυθμό της μουσικής, θα προσπαθεί ο ένας να φέρει τον άλλο προς την δική του την πλευρά. Ο ένας θα προσπαθεί να τραβήξει τον άλλον. Αυτό δεν θα το κάνουμε ταυτόχρονα όλα τα ζευγάρια, αλλά ένα- ένα ζευγάρι. Οι άλλοι θα είμαστε θεατές του ζευγαριού που θα περνάει τη δοκιμασία αυτή.

Ο Α4 και η Κ2 έχουν πάρει τη θέση τους και αρχίζει να ακούγεται η μουσική. Επισημαίνω πως δεν κάνουμε αγώνα και ούτε θα υποστηρίζουμε ούτε τον Α4, ούτε την Κ2. Επειδή έχουν αρχίσει να υποστηρίζουν ή το έναν ή τον άλλον. Ο σκοπός της άσκησης αυτής, τους εξηγώ είναι να συντονιστούν τα δύο παιδιά και να τραμπαλιστούν. Τα πήγαν μια χαρά ο Α4 με την Κ2.

Δεύτερο ζευγάρι η Κ8 με την Κ6.

Τρίτο ζευγάρι ο Α2 με την Κ3.

Τέταρτο ζευγάρι η Κ4 με την Κ7.

Πέμπτο ζευγάρι η Κ5 με τον Α3.

Παρά το γεγονός ότι επεσήμανα πως δεν πρόκειται για αγώνα και πως δεν κάνουμε αυτή την άσκηση για να δούμε ποιος είναι ο πιο δυνατός ή η πιο δυνατή, εντούτοις τα παιδιά συνέχισαν να το βλέπουν ανταγωνιστικά και να προσπαθούν να δούνε, ποιος θα χάσει και ποιος θα κερδίσει.

Στην επόμενη φάση, τα ζευγάρια θα κάνουν όλα μαζί ταυτόχρονα την ίδια διαδικασία με τα πανιά τους, να τραμπαλίζονται με το ρυθμό της μουσικής που θα ακούνε.

Εξηγώ πως για να πετύχει αυτό θα πρέπει να σκέφτονται πως κάνουν κούνια και τους δείχνω και έναν ρυθμό με βάση τον οποίο θα λικνίζονται. Δίνω και τον ρυθμό και δείχνω και την κίνηση.

Μουσική και ξεκινάμε απαλά να λικνιζόμαστε με στο ρυθμό της.

Ο ρυθμός βοήθησε τα παιδιά να συντονιστούν πολύ καλά. Αλλά γενικά ήταν ξεσηκωμένα και δεν συνεργάζονταν σήμερα πολύ καλά, μετά και το διάλλειμα που μεσολάβησε ανάμεσα στο εργαστήρι μας.

Τους είπα λοιπόν να καθίσουν κάτω και να κάνουμε μία κουβέντα και για την συμπεριφορά τους και τη φασαρία που κάνουν από το διάλλειμα και μετά, αλλά και για κάτι άλλο ακόμα. Μόνο η Κ7 είναι συγκεντρωμένη και προσεκτική, ενώ όλοι οι άλλοι είναι «αλλού». Αφού επεσήμανα αυτή τη θετική συμπεριφορά της Κ7, σιγά-σιγά άρχισαν να ηρεμούν και οι υπόλοιποι. Όταν ησύχασαν όλοι, ξεκίνησα τη συζήτηση που είχα σκοπό να κάνουμε μέσα στο πλαίσιο του σημερινού εργαστηρίου. Το βασικό θέμα της συζήτησης αυτής ήταν να μιλήσουν τα παιδιά για τις δυσκολίες τους. Και τους εξήγησα πως για αυτό κάναμε λίγο πριν και την άσκηση με το να τραβούν ανά δύο τα πανιά. Γιατί ήταν μία άσκηση που θα τους έκανε να δυσκολευτούν.

Το λόγο πήρε πρώτος ο Α3 και είπε πως τον δυσκολεύει το ότι είναι πάντα δίπλα του ο Α5.

Ο Α5 είπε, χωρίς να διαμαρτυρηθεί καθόλου για αυτό που είπε ο Α3 για εκείνον, πως το πιο δύσκολο του πράγμα είναι να κάνει τα μαθήματα.

Και ο Α4 συμφώνησε με τον Α5 και είπε πως και για εκείνον είναι το πιο δύσκολο του να κάνει ασκήσεις και ειδικά ασκήσεις στα μαθηματικά.

Η Κ1 είπε πως η μεγάλη της δυσκολία είναι, που ο αδερφός της ο μικρός της τραβάει τα μαλλιά και πως το κάνει αυτό κάθε μέρα.

Την Κ3 τη δυσκολεύει, όταν θέλει να κάνει καλά μία καινούρια άσκηση στην ενόργανη.

Η Κ7 είπε στην αρχή πως δεν θέλει να πει τι την δυσκολεύει. Αργότερα όμως είπε πως τη δυσκολεύει η κάθετη αφαίρεση με δανεισμό.

Ο Α2 είπε πως τον δυσκολεύουν τα μαθηματικά.

Η Κ8 είπε πως τη δυσκολεύει ο αδερφός της.

Η Κ6 είπε πως δυσκολεύεται κι εκείνη από τα μαθήματα.

Μετά τη συζήτηση αυτή και επειδή ήταν οι περισσότεροι αρκετά ξεσηκωμένοι, επέλεξα να βάλω ως μουσική ένα νανούρισμα να ακούγεται στην τάξη σε μια προσπάθειά μου να ηρεμήσουν και να κάνουμε μία χαλάρωση.

Ξάπλωσαν όλοι κάτω και προσπαθήσαμε να χαλαρώσουμε. Όμως είχε φτάσει πάλι η ώρα να βγουν διάλλειμα κι έτσι σιγά-σιγά, ένας-ένας έβγαινε διάλλειμα στο χρόνο που επέλεγε, ανάλογα με τη χαλάρωση την οποία είχε καταφέρει να πετύχει.

Μετά το διάλλειμα και εφόσον είχαμε χρόνο, ανέθεσα στα παιδιά να τακτοποιήσουμε όλοι μαζί την τάξη μας. Να διπλώσουμε και να φυλάξουμε όλα τα πανιά που χρησιμοποιήσαμε στο σημερινό εργαστήρι μας και να επαναφέρουμε τα θρανία στη θέση τους, ώστε να ετοιμάσουμε την τάξη μας ξανά και να τη μεταμορφώσουμε σε «κανονική» τάξη, μιας και για χάρη των εργαστηρίων μας, αλλάζουμε τη διαρρύθμιση της. Η Κ7 που τελείωσε γρήγορα, ρώτησε αν κάποιος ή κάποια χρειαζόταν βοήθεια, πράγμα που με έκανε να χαρώ πολύ και να επιβραβεύσω αυτή της τη δήλωση.

Αφού τακτοποιήσαμε την τάξη μας, άφησα ελεύθερα τα παιδιά να πάρουν κόλλες Α4 και να κάνουν ζωγραφική, ελεύθερο σχέδιο. Μετά, καθώς ζωγράφιζαν, πέρασα και έδωσα στον καθένα αυτοκόλλητες ροζ καρδούλες και τους ζήτησα να γράψουν πάνω στην καρδούλα, κάτι για έναν συμμαθητή τους ή μία συμμαθήτριά τους και να την κολλήσουν πάνω του ή πάνω της.

Πρώτη πήρε καρδούλα η Κ2 από την Κ6. Έγραψε πάνω : « Κ2 σε αγαπώ πολύ».

Δεύτερη πήρε καρδούλα η Κ7 από την Κ8. Έγραψε πάνω: « Θέλω να τη δώσω στην Κ7».

Η Κ7 έδωσε την καρδούλα της στην Κ8. Έγραψε πάνω: « Κ8 θέλω να είμαστε για πάντα φίλες».

Ο Α5 έδωσε την καρδούλα του στην Κ2 . Έγραψε πάνω: «Είσαι το πιο όμορφο παιδί της τάξης».

Και ο Α2 έδωσε την καρδούλα του στην Κ2 : Έγραψε πάνω: «Κ2 είσαι πολύ καλή».

Και η Κ5 στην Κ2 έδωσε την καρδιά . Έγραψε πάνω: « Κ2 εσύ είσαι η καλύτερη μου φίλη ; » της έθεσε το ερώτημα.

Η Κ4 έδωσε την καρδιά της στην Κ5. Έγραψε πάνω: « Σε αγαπώ Κ5 ».

Τις περισσότερες καρδιές της έδωσαν τα παιδιά στην Κ2. Συνολικά πήρε έξι καρδούλες με αφιερώσεις πάνω.

9.8 . Όγδοη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Λέξη- λέξη φτιάχνουμε την ιστορία μας»

Σήμερα είναι Τετάρτη 7 Ιουνίου και θα κάνουμε το όγδοο μας εργαστήρι. Ξεκινήσαμε με τρένο σήμερα το εργαστήρι μας. Οδηγός του τρένου είμαι εγώ και αρχίζω να οδηγώ το τρένο μου μέσα στην τάξη. Με ακολουθούν τα παιδιά χωρίς να μιλάνε. Με ακολουθούν για να προσπαθήσουμε σιγά-σιγά να συγκεντρωθούμε στον εαυτό μας για να μπορέσουμε να κάνουμε το εργαστήρι μας ήρεμα και να περάσουμε όλοι όμορφα.

Προχωράμε..... χαλαρώνουμε τα χεράκια μας..... χαλαρώνουμε τα χέρια μας με κλειστό το στόμα..... δεν μιλάμεΑν φοράω ζακέτα και με ενοχλεί μπορώ να τη βγάλω..... δεν μιλάμε και μόνο συγκεντρωνόμαστε..... Κάνουμε απαλά πατήματα σαν να έχουμε κάτω από τα πόδια μας λευκά μαλακά μαξιλαράκιαδεν ακούγεται ο βηματισμός μας. Γυρνάω προς τα μπροστά και σηκώνω το κεφάλι μου ψηλά για να προσπαθήσω μέσα από τη στέγη να δω το γαλάζιο ουρανό. Αν η στέγη ήταν από γυαλί θα μπορούσα να δω τον ουρανό..... Μπορώ να το κάνω και με τη στέγη και να φανταστώ το γαλάζιο ουρανό πάνω από τη στέγη; Δεν κλέβουμε κοιτάζοντας τον ουρανό από το παράθυρο..... προσπαθούμε να δούμε το γαλάζιο ουρανό Α4 πάνω από τη στέγη και κάνουμε ένα κύκλο το κεφάλι για να το χαλαρώσουμε με ένα κύκλο. Δείτε πως κάνω εγώ τον κύκλοκαι από την άλλη μεριά κάνουμε ένα κύκλο. Πιο ήρεμα Α5 και Α4. Δεν χρειάζεται να ξεχαρβαλώσουμε το κεφάλι μας ...Και έτσι όπως στέκομαι αρχίζω σιγά..... αρχίζουν σιγά-σιγά να λυγίζουν τα γόνατα μουνα λυγίζω τα γόνατα μου..... και να τα λυγίζωώσπου σε πάρα πολύ λίγο να βρεθώ να κάθομαι στο πάτωμα.

Έτσι έχουμε καθίσει όλοι μαζί σε κύκλοΘα παρουσιάσουμε τον κύκλο μας και τα παιδιά που είναι μέσα στον κύκλο ξεκινώντας από εμένα.Είμαι η Κατερίνα και δίπλα μου είναι η Κ4. Ο καθένας θα λέει το όνομά του και ποιος είναι δίπλα του. Πάμε.:

Είμαι η Κ4 και δίπλα μου είμαι είναι ο Α1.

Είμαι ο Α1 και δίπλα μου είναι Κ1.

Είμαι η Κ1 και δίπλα μου είναι ο Α2.

Είμαι ο Α2 και είναι δίπλα μου η Κ8.

Είμαι η Κ8 και δίπλα μου είναι ο Α5.

Είμαι ο Α5 και δίπλα μου είναι ο Α4.

Είμαι ο Α4 και δίπλα μου είναι Κ3.

Είμαι η Κ3 και δίπλα μου είναι ο Α3.

Είμαι ο Α3 και δίπλα μου είναι η Κ6.

Είμαι η Κ6 και δίπλα μου είναι η Κ5.

Είμαι η Κ5 και δίπλα μου είναι η Κ2.

Είμαι η Κ2 και δίπλα μου είναι η Κ7

Είμαι η Κ7 και δίπλα μου είναι η κυρία Κατερίνα.

Όταν έκλεισε ο κύκλος και φτάσαμε πάλι σε εμένα.... Λέω, είμαι η Κατερίνα και απέναντί μου είναι η Κ3 και το συνεχίζουμε τώρα με τα παιδιά που βρίσκονται απέναντί μας.

Είμαι η Κ3 και απέναντί μου είναι η Κ7.

Είμαι η Κ7 και απέναντί μου είναι ο Α5.

Είμαι ο Α5 και απέναντί μου είναι ο Α3.

Είμαι ο Α3 και απέναντί μου είναι ο Α1.

Είμαι ο Α1 και απέναντί μου κάθεται η Κ8.

Είμαι η Κ8 και δίπλα μου κάθεται ο Α2 (το άλλαξε η Κ8)

Είμαι ο Α2 και παραδίπλα μου κάθεται ο Α1.

Είμαι ο Α1 και παραδίπλα μου κάθεται η κυρία.

Είμαι η Κατερίνα και σήμερα θέλω να πάνε όλα τέλεια..... Πάμε να κάνουμε άλλον ένα γύρο για να πούμε όλοι τι θέλουμε για σήμερα.

Είμαι η Κ7 και για σήμερα θέλω να πάνε όλα τέλεια.

Είμαι η Κ2 και σήμερα θέλω όλα τα παιδιά να κάνουν ησυχία.

Είμαι η Κ5 θέλω σήμερα να κάνουμε όλοι ησυχία και να ακούνε όλα τα παιδιά την κυρία.

Είμαι η Κ6 και θέλω να κάνουμε όλοι ησυχία.

Είμαι ο Α3 και θέλω και εγώ να κάνουμε σήμερα όλοι ησυχία.

Είμαι η Κ3 και θέλω να πάνε σήμερα όλα καλά.

Είμαι ο Α4 και θέλω σήμερα όλοι να κάνουν ησυχία.

Είμαι η Κ8 και θέλω να πάνε σήμερα καλά όλα.

Είμαι ο Α2 και θέλω να περάσει καλά η μέρα.

Είμαι η Κ1 και θέλω να είμαστε ήσυχτοι.

Είμαι ο Α1 θέλω σήμερα η μέρα να είναι ήσυχη.

Είμαι η Κ4 και σήμερα θέλω να μην με πονάει το αυτί μου.

Είμαι ο Α5 και σήμερα θέλω να έχουμε όλοι καλή συμπεριφορά, για να μην πάρουμε μαθήματα.

Τους λέω μετά πως δεν αρκεί μονάχα το να θέλουμε κάτι, αλλά χρειάζεται περισσότερο να προσπαθήσουμε για να πετύχουμε το καθετί που θέλουμε..... Και έπειτα με μουσική πάμε να πούμε μια ομαδική μελωδική καλημέρα, με ένα τραγούδι που λέει «Καλημέρα». Με το τραγούδι «Καλημέρα τι κάνεις» θα κινηθούμε μέσα στο χώρο και κάθε φορά που θα συναντάω κάποιον ή κάποια θα τον χαιρετάω και θα με χαιρετάει, με όποιο τρόπο θέλει ο καθένας να χαιρετήσει.

Μουσική

Κίνηση

Παύση μουσικής

Αγάλματα

Μουσική ξανά.

Επισημαίνω πώς χρειάζεται να έχουμε το νου μας να μη χαιρετάμε συνέχεια τα ίδια και τα ίδια παιδιά.... Είναι πολύ σημαντικό να χαιρετήσουμε όλα τα παιδιά.

Παύση μουσικής

Βάζω τώρα ένα πολύ αργό μουσικό κομμάτι και κλείνω τα μάτια μου για να κινηθώ μέσα στο χώρο μας. Για να με βοηθήσει αυτή η δραστηριότητα να συγκεντρωθώ στον εαυτό του, μιας που ακόμα δεν το έχουμε πετύχει όλοι αυτό. Και τους λέω πως θα κάνουμε άσκηση για συγκέντρωση στον εαυτό, μέχρι να συγκεντρωθούν όλοι πάρα πολύ.

Στην παύση της μουσικής, θα αρχίσω να ψηλαφώ το πρόσωπό μου με τα μαγικά μου δάχτυλα. Αγγίζω τα μαλλιά μου..... τα μάτια μουτη μύτη μουόλο μου το πρόσωπο θα το ζωγραφίσω σήμερα μόνη μου και μόνος μου.

Κυκλοφορώ ανάμεσα στις λευκές κόλλες Α4 που αφήνω πάνω στο πάτωμα. Αφήνω στο πάτωμα λευκές κόλλες. Με τις κόλλες δημιουργούνται μονοπάτια πάνω στο πάτωμα.

Περπατώ ανάμεσα στα μονοπάτια ή γύρω από αυτά. Στο τελείωμα της μουσικής, έχω καθίσει δίπλα σε μία μικρή Α4 σελίδα κάθομαι απαλά. Πιάνω αυτό το χαρτί και πριν κάνω οτιδήποτε το μυρίζω να δω πως μυρίζει. Είναι λευκό και άδαιο. Τι θα το κάνω εγώ αυτό το χαρτί; Το χαρτάκι αυτό περιμένει να γράψετε πάνω του μία λέξη. Μία οποιαδήποτε λέξη. Γράψτε μία λέξη, αλλά να μην συνεννοηθείτε για να μην γράψετε κάποιος την ίδια λέξη. Μετά, αυτή τη λέξη που θα γράψετε, δεν θα μας την πείτε με το στόμα σας, αλλά θα μας τη δείξετε με παντομίμα Με όλες τις λέξεις σας, θα δημιουργήσουμε μία ιστορία. Θα είναι η δική μας ιστορία. Η ιστορία της ομάδας μας.

Βάζω μουσική μέχρι να σκεφτούν όλοι και όλες τη λέξη τους. Επειδή κάποια παιδιά δεν θέλουν να παίξουν με παντομίμα τη λέξη τους, θα μας την πουν.

Ο Α1 μας δείχνει τη λέξη του με παντομίμα και είναι η λέξη *γάτα*.

Η Κ6 παίζει τη λέξη της, και προσπαθούμε να τη βρούμε. Είναι η λέξη *σέβομαι*.

Η Κ6 στην αρχή είχε γράψει τη λέξη *αγάπη* αλλά μετά που είδε τη λέξη της Κ2 που ήταν *σεβασμός*, έγραψε κ εκείνη τη ίδια λέξη με την Κ2, παρόλο που στην αρχή της δραστηριότητας επεσήμανα αυτό ακριβώς το πράγμα.

Ο Α5 παίζει τη λέξη του και τη βρίσκει η Κ2. Είναι η λέξη *τραπέζι*.

Η Κ3 έγραψε τη λέξη, *λουλούδια*.

Η Κ4 έπαιξε τη λέξη της που είναι *βοήθεια*.

Ο Α3 έπαιξε τη λέξη του, που είναι η λέξη *τσάντα*.

Η Κ5 έπαιξε τη λέξη της, που είναι η λέξη *σοκολάτα*.

Η Κ7 έγραψε τη λέξη *αγάπη*.

Ο Α2 έγραψε τη λέξη *λουλούδι*.

Η Κ1 έγραψε τη λέξη *στέγη*.

Μετά από αυτό αφήνουμε τα χαρτάκια μας με τις λέξεις μας κάτω στο πάτωμα και σηκωνόμαστε τώρα να κινηθούμε με σκοπό να μπερδευτούμε και να ανακατευτούμε μέσα στο ρυθμό της μουσικής που ακούγεται. Περνάμε από όλο το χώρο, να δούμε τις λέξεις όλων των άλλων παιδιών. Παρατηρούμε όσο πιο προσεκτικά μπορούμε όλες τις λέξεις όλων των παιδιών καθώς περιφερόμαστε μέσα στην τάξη. Μετά το τέλος της παρατήρησης και όλων των λέξεων, χωριζόμαστε σε δύο ομάδες. Έκανα το χωρισμό και τη σύνθεση των ομάδων γιατί μεταξύ τους ακόμα δεν μπορούν να συνεννοηθούν και τσακώνονται ως προς τη σύνθεση των ομάδων.

Στην μία ομάδα είναι: ο Α1, ο Α2, η Κ8, η Κ2, η Κ3 και η Κ7.

Στην άλλη ομάδα είναι: η Κ6, η Κ4, η Κ5, ο Α5, ο Α2 και ο Α4. Ο Α4 είπε πως δεν θα έπαιξε στην ιστορία που θα έφτιαχναν, αλλά θα βοηθούσε την ομάδα του σε οτιδήποτε θα χρειαζόταν. Στην Κ6 δεν άρεσε καθόλου που δεν ήταν στη ίδια ομάδα με την Κ2 και στην αρχή αποτραβήχτηκε εκτός ομάδας και φαινόταν πολύ λυπημένη.

Καθόμαστε στις ομάδες μας και με τις λέξεις που έχουμε στη διάθεσή μας, αυτές που πριν λίγο γράψαμε σε ένα κομμάτι χαρτί, φτιάχνουμε την ιστορία μας. Η συνεργασία τους αρχικά δεν είναι και πολύ νηφάλια και υπάρχει κάποια σχετική ένταση.

Οι λέξεις της μίας ομάδας είναι: *αγάπη, γάτα, λουλούδι, σεβασμός, στέγη, τραπέζι*. Ο Α4 που είναι σε αυτή την ομάδα αλλά δεν θέλει να συμμετέχει στην παρουσίαση της

ιστορίας της ομάδας του, θα βοηθήσει την ομάδα ή εμένα. Έτσι στο σημείο αυτό ζητάω από τον Α4 να οριοθετήσει μέσα στο χώρο μας τη σκηνή, με πανιά που θα απλώσει, περιμετρικά της εσωτερικής επιφάνειας των οποίων θα παιχτούν οι ιστορίες των ομάδων.

Η ομάδα του Α1, του Α2, της Κ8, της Κ2, της Κ3 και της Κ7 θα παρουσιάσουν πρώτοι την ιστορία τους. Ξεκινάμε με την παρακάτω αφήγηση από την Κ7.

Κ7:Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα όμορφο παγωτό που είχε πάνω του κομμάτια σοκολάτας και ζαχαρωτά. Το παγωτό ήταν πολύ όμορφο και νόστιμο. Μια μέρα έφτασε το καλοκαίρι. Οπότε θα ερχόταν ο ήλιος και το παγωτό στενοχωριόταν, γιατί νόμιζε ότι θα λιώσει. Και ο ήλιος ήρθε και το παγωτό άρχισε να λιώνει, να λιώνει και να πέφτουνε κάτω οι σταγόνες του.Μια μέρα ένας άνθρωπος σκούπισε το παγωτό που το είδε λιωμένο στην αυλή του. Το σκούπιζε, το σκούπιζε, το σκούπιζε..... επειδή το είδε και λιωμένο και το λυπήθηκε, είπε: ας βάλω το παγωτό κάτω από τη στέγη μου. Έφερε κι ένα ψυγείακι για να το παγώσει το παγωτό. Έτσι το παγωτό σώθηκε. Έγινε ξανά δροσερό και παγωμένο.

Όση ώρα η Κ7 μας αφηγούταν αυτή την ιστορία για το παγωτό, τα άλλα παιδιά της ομάδας, αναπαρίσταναν όλα αυτά που μας έλεγε η Κ7.

Η Κ1 έκανε το παγωτό που έλιωσε. Αναπαρέστησε το λιώσιμο του παγωτού ξεκινώντας από την όρθια στάση το σώμα της, που σιγά-σιγά λύγιζε τα πόδια της, χαμήλωνε το σώμα της, μέχρι που στο τέλος έπεσε κάτω απόλυτα χαλαρά και με τα μάτια της κλειστά.

Ο Α3 έκανε τον ήλιο που έλιωσε το παγωτό. Όταν βγήκε στη σκηνή ο ήλιος, φορώντας ένα κίτρινο πανί πάνω σε όλο του το σώμα, από το κεφάλι του ξεκινώντας, πλησίασε κοντά στην Κ1 και με τις αχτίνες του, που αναπαρέστησε με τα χέρια του αλλά και το σώμα του να περιστρέφεται γύρω από την Κ1,την έκανε να λιώσει.

Η Κ2 έκανε τον άνθρωπο- φροντιστή, που φρόντισε το λιωμένο παγωτό, το μάζεψε από κάτω και το φρόντισε ενώ ο Α1 έκανε το ψυγείο που πάγωσε ξανά το παγωτό και του έδωσε ξανά ζωή. Ήταν πάρα πολύ καλή η προσπάθειά της ομάδας αυτής, και η ιστορία που τα παιδιά σκέφτηκαν αλλά και ο τρόπος που επέλεξαν και συμφώνησαν να την αναπαραστήσουν.

Περνάμε έπειτα στην παρουσίαση της άλλης ομάδας που αποτελείται από την Κ3, την Κ4, την Κ5, την Κ6, τον Α2, τον Α5. Οι λέξεις που αποτέλεσαν τα αρχικά ερεθίσματα για τη σύνθεσης της δεύτερης ομαδικής ιστορίας είναι: *αγάπη, βοήθεια, λουλούδι, σεβασμός, σοκολάτα, τραπέζι.*

Η δεύτερη ομάδα ζήτησε σκηνικά αντικείμενα: ένα θρανίο, ένα κουτί με μαρκαδόρους, δύο καρεκλάκια και δύο κόλλες λευκές Α4.Παρουσίασαν την ιστορία τους με τον τρόπο που περιγράφεται αμέσως παρακάτω:

Μπαίνουν πρώτες στη σκηνή η Κ3 με την Κ5.

Κ3. : -Θέλεις να παίξουμε κυνηγητό;

Α2 : - Ναι. (Βρίσκεται από την αρχή πάνω στη σκηνή).

Κ3 - Έλα. Κυνηγάω εγώ. (Και ξεκινούν να παίζουν κυνηγητό. Μετά από λίγο μπαίνει και η Κ4).

Κ4:- Σταματήστε πια να παίζετε και καθίστε στα καρεκλάκια σας. Έλεος....

Λοιπόν σήμερα θα κάνουμε μαθηματικά. Γράψτε πόσο κάνει τρεις φορές το τρία. πόσο κάνει Κ3;

Κ3 : -Εννιά

Κ4: -Μπράβο. Γράψτε το. (Και συνεχίζουν λίγο αυτό το μάθημα. Η Κ4 ρωτάει και τα παιδιά να απαντούν).

Συνεχίζουν σε αυτό το μοτίβο. Μέχρι που η δασκάλα (η Κ4) φεύγει για λίγο από την τάξη να πεταχτεί για λίγο στο γραφείο. Τότε οι μαθητές Κ3 και Α2, βρίσκουν ευκαιρία και κάνουν τα πάντα μέσα στην τάξη άνω κάτω. Ανεβαίνουν πάνω στα θρανία, πετάνε

κάτω τα βιβλία και τα τετράδιά τους, ρίχνουν κάτω τα θρανία, κ.α. Επιστρέφει η δασκάλα, βλέπει τον πανικό αυτό και τρελαίνεται. Φεύγει και πάει να φωνάξει την διευθύντρια του σχολείου. Η διευθύντρια (η Κ5) έρχεται στην τάξη και με πολύ ήρεμο τρόπο συμβουλεύει τα παιδιά, πως αυτό που έκαναν δεν είναι σωστό. Φεύγουν από την τάξη η Κ5 (διευθύντρια) και η Κ4 (δασκάλα) και τα παιδιά σαν να μην είχε προηγηθεί τίποτα, συνεχίζουν τις σκανταλιές και τις αταξίες τους μέσα στην τάξη ακόμα σε χειρότερο βαθμό από πριν.

Στην παρουσίαση αυτή της ομάδας δεν έπαιξαν ο Α4, γιατί δεν ήθελε, αλλά εκείνος έφτιαξε τη σκηνή. Δεν έπαιξε επίσης ο Α5, επειδή ήθελε να βάζει στην ομάδα του τη μουσική, όση ώρα η ομάδα έπαιζε στη σκηνή.

Αφού παρουσιάστηκαν και οι δύο σημερινές μας ιστορίες συνεχίζουμε τώρα με το να ακούσουμε και να κινηθούμε υπό το ρυθμό και τα λόγια του τραγουδιού «Εγώ είμαι εγώ» που είναι ολοφάνερο πως έχει γίνει πια το τραγούδι της ομάδας μας. Τα παιδιά παίρνουν χρωματιστά πανιά, ένα το κάθε παιδί, και χορεύουν ανεμίζοντας το σώμα τους μαζί με το πανί τους. Τραγουδούν κιόλας τα λόγια του τραγουδιού. Πριν τελειώσει το τραγούδι πιανόμαστε σε κύκλο όλοι και χορεύουμε και τραγουδάμε όλοι μαζί. Κλείνουμε το σημερινό μας εργαστήρι με μεγάλες και σφιχτές αγκαλιές.

9.9. Ένατη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Εγώ είμαι εγώ κι εσύ είσαι εσύ»

Σήμερα είναι Πέμπτη. Ετοιμαζόμαστε και σήμερα. Θα κάνουμε το ένατο εργαστήρι. Τα πράγματα δεν είναι έτσι όπως θα ήθελα να είναι ακριβώς, αλλά θα προσπαθήσουμε μέχρι και την τελευταία μέρα να γίνουμε από χτες, λίγο καλύτεροι σήμερα. Για αυτό τώρα θα ετοιμάσουμε την τάξη μας, ώστε να κάνουμε το εργαστήρι μας. Το κάθε παιδί σε συνεργασία με το διπλανό ή τη διπλανή του, θα πάει πίσω, προς τον τοίχο το θρανίο του και την τσάντα του για να ξεκινήσουμε.

Σε πολύ σύντομο χρόνο τα παιδιά έβαλαν την άκρη την τσάντα τους τα πράγματά τους και τα θρανία τους. Μεγάλωσε ξαφνικά και γρήγορα η αίθουσα μας. Στο σημερινό μας εργαστήρι βλέπω πάλι κάτι στην δημιουργία του κύκλου μας. Υπάρχει κάποιος λόγος που θυμώνω με αυτόν. Είναι όλα τα αγόρια μαζί, ο Α4, ο Α1, ο Α2, ο Α5, ο Α3. Το έχουμε πει αυτό, έχουμε πει να αλλάξει πια αυτό και για αυτό θα χαλάσουμε τον κύκλο μας και θα να κινηθούμε λίγο ελεύθερα.

Τα αγόρια με τα κορίτσια ζούνε στον ίδιο κόσμο, κάνουνε παρέα. Ακολουθήστε με.....Με ακολουθείτε και ο Α1 ακόμα να σηκωθεί και εμείς έχουμε κάνει ήδη το πρώτο μας κύκλο.....Κάντε κι εσείς ό,τι κάνω.....Έχω καθίσει κάτω με το ένα γόνατο στο πάτωμα..... Δεν χρειάζεται να αγκαλιάζει κανένας κανέναν..... Επίσης καθόλου δεν χρειάζεται να μιλάμε.... Το ότι μιλάτε αποσυντονίζει τελείως το εργαστήρι..... Μπράβο Κ8 που είσαι τόσο συγκεντρωμένη..... Μπράβο σε όλα τα συγκεντρωμένα παιδιά..... Ακολουθούμε τη δασκάλα μας,zic zac θα σας στριφογυρίζω έτσι μέχρι να σταματήσετε να μιλάτε όταν δεν θα μιλάτε τότε θα σταματήσω το zic zac μέσα στην τάξη..... κάνουμε zic zac και μετά την ανοιχτή στροφή, Ανακατευτείτε.....Ανακατευτείτε..... Και κύκλο..... Κύκλο.....

Για να δούμε τα αγόρια, τα κατάφεραν να σκορπιστούν μέσα στον κύκλο, ανάμεσα στα κορίτσια μας; Τέλεια τα κατάφεραν τρία από τα πέντε αγόρια, ο Α4, ο Α1 και ο Α3. Ο Α5 με τον Α2 από την άλλη, κρατιούνται μαζί στον κύκλο.

Κλείνουμε τα μάτια μας τώρα και καθόμαστε κάτω με κλειστά μάτια. Προσεκτικά, πολύ προσεκτικά. Ακούμε τη μουσική και συγκεντρωνόμαστε στον εαυτό μας. Μία πολύ όμορφη μουσική μας βοηθάει να συγκεντρωθούμε στον εαυτό μας και στο μέσα μας. Μπράβο. Μπράβο σας..... Με αργό ρυθμό, δίνουμε τα χέρια μας για να σηκωθούμε όρθιοι και όρθιες, προσπαθώντας να μη χαλάσουμε τον κύκλο μας.

Θα μπω τώρα εγώ μέσα στον κύκλο για να σας δείξω κάτι το οποίο μετά θα το κάνετε εσείς. Αφήστε τα χέρια σας κάτω. Θα σταθώ στο κέντρο του κύκλου και θα κινηθώ, θα χορέψω, θα αυτοσχεδιάσω με το σώμα μου σύμφωνα με τη μουσική που ακούω. Ό,τι κάνω εγώ, θα το κάνετε και εσείς. Τώρα κάντε ότι κάνω. Το παιχνίδι αυτό λέγεται «κάνε ό,τι κάνω». Όταν εγώ θα κάνω αυτά που θέλω και αυτά που νιώθω, θα φεύγω από το κέντρο του κύκλου και θα πηγαίνω να δίνω το χέρι μου σε ένα παιδί, όποιο θέλω εγώ. Το παιδί αυτό θα μπαίνει στο κέντρο του κύκλου και εγώ θα μπαίνω στη θέση του παιδιού στον κύκλο. Το παιδί που θα είναι στο κέντρο του κύκλου θα κάνει ότι κινήσεις θέλει και εμείς θα τις επαναλαμβάνουμε.

Ήταν το συγκεκριμένο παιχνίδι μια παρά πολύ καλή και απόλυτα συντονισμένη ομαδική στιγμή. Συνεργάστηκαν όλα τα παιδιά εξαιρετικά, αρμονικά και ήρεμα. Προφανώς έπαιζαν και το ρόλο τους οι μουσικές επιλογές που ήταν κάποια πάρα πολύ αργά ακούσματα του Μάνου Χατζιδάκι. Ο Α4 και πάλι δεν ήθελε να μπει στο κέντρο του κύκλου να αυτοσχεδιάσει και να μιμηθούμε τις κινήσεις του. Ούτε η Κ1 ήθελε να μπει στο κέντρο του κύκλου. Σεβόμαστε την επιθυμία του Α4 και της Κ1 και προχωράμε.

Στη συνέχεια δόθηκαν οι παρακάτω οδηγίες:

Θα βάλω τώρα γρήγορη μουσική για να κινηθούμε γρήγορα. Στο σταμάτημα της μουσικής, αντί να παγώνω και να γίνομαι άγαλμα μόνος μου ή μόνη μου, θα αγκαλιάζομαι με ένα συμμαθητή μου ή με μία συμμαθήτριά μου, και θα γινόμαστε αγάλματα μαζί. Στο ξεκίνημα της μουσικής θα περπατάω μόνος μου και μόνη μου. Μόλις σταματήσει η μουσική τότε θα αγκαλιαστούμε με κάποιον ή με κάποια και θα γίνουμε μαζί ένα άγαλμα.

Μουσική.

Παύση μουσικής.

Αγκαλιαζόμαστε και παγώνουμε.

Πάμε ξανά.....

Στο επόμενο σταμάτημα της μουσικής, αντί να αγκαλιαζόμαστε δύο-δύο θα αγκαλιαζόμαστε τέσσερις-τέσσερις.

Μουσική.

Παύση μουσικής.

Αγκαλιαζόμαστε ανά τέσσερις και παγώνουμε.

Και αυτό το παιχνίδι εξελίχτηκε και πήγε πολύ καλά από το σύνολο των παιδιών. Μετά και από αυτή τη δραστηριότητα θα χωριστούμε σε τρεις ομάδες. Κάθε ομάδα θα φτιάξει μία ιστορία λαμβάνοντας υπόψη, αυτά που έχουμε κάνει ως τώρα στο εργαστήρι μας και φυσικά θα μας την παρουσιάσει. Η σύνθεση των ομάδων μας σήμερα έχει ως εξής:

Είναι ομάδα μέσα στην ευρύτερη ομάδα της τάξης, ο Α1, ο Α4, η Κ4, η Κ1.

Είναι ομάδα η Κ3, η Κ7, η Κ8, ο Α2.

Είναι ομάδα ο Α3, ο Α5, η Κ2, η Κ5, η Κ6. Δίδεται εύλογο χρονικό διάστημα προετοιμασίας, ώστε να συζητήσουν μεταξύ τους τα μέλη των υποομάδων και να συνθέσουν την ιστορία τους. Όποια ομάδα τελειώνει, χτυπάνε τα μέλη της παλαμάκια, πράγμα το οποίο αποτελεί το σύνθημα των ομάδων για να δηλώσουν ότι είναι έτοιμες.

Πρώτοι παίζουν ο Α2, η Κ3, Κ7 και Κ8. Η ιστορία τους ξεκινάει με την Κ3 και την Κ8 ξαπλωμένες πάνω σε δύο καρέκλες η καθεμία και ο Α2 υποδύεται τον μπαμπά των κοριτσιών. Ο Α2 στέκεται δίπλα στην Κ8, έχοντας τα χέρια του μέσα στις τσέπες του. Τα κορίτσια δεν κάνουν τίποτα, απλά να είναι ξαπλωμένες πάνω στην καρέκλα της η

καθεμία. Πολύ σύντομα εισέρχεται στη σκηνή η Κ7 ως κακιά μάγισσα, κρατώντας και το μαγικό της ραβδί. Πάει πάνω από τα κορίτσια που ρεμβάζουν, ανεβοκατεβάζει μερικές φορές το μαγικό ραβδί και λέει δυνατά: «Τι όμορφες ντομάτες!». Ζητάει από τα κορίτσια να σηκωθούν και να την ακολουθήσουν. «Ελάτε μαζί μου, ελάτε μαζί μου» και τα κορίτσια (Κ8 και Κ3) σαν υπνωτισμένα την ακολουθούν. Τις βγάζει έξω από τη σκηνή και τις πηγαίνει και τις φυλακίζει μέσα σε ένα κλουβί λέγοντας τους: «Αυτό το κλουβί είναι ειδικά για εσάς. Μπείτε μέσα». Και τα κορίτσια, απόλυτα υπάκουες προς τις εντολές της μάγισσας, μπαίνουν μέσα στο κλουβί και κάθονται εκεί ήσυχα-ήσυχα. Η μάγισσα κλειδώνει το κλουβί κι έπειτα επιστρέφει στη σκηνή, όπου είναι ακόμα εκεί ο Α2 και ψάχνει τις κόρες του, που έχουν εξαφανιστεί. «Πού είναι τα παιδιά μου;» ρωτάει ο Α2 τη μάγισσα. Εκείνη θυμωμένη του απαντάει: «Δεν τα παίρνεις τώρα τα παιδιά σου. Έλα κι εσύ μαζί μου..... Τώρα...», του λέει γεμάτη θυμό και ένταση. Τραβάει τον Α2 από το χέρι και τον οδηγεί κι εκείνον στη φυλακή, μαζί με τις κόρες του. Η μάγισσα ψάχνει το αλάτι και το πιπέρι. Τα βρίσκει. Πάει μετά, ανοίγει την πόρτα της φυλακής και ζητάει, διατάζοντας τα κορίτσια και τον μπαμπά τους, να βγουν έξω από το κλουβί. Τότε ο Α2, κάνει μια απότομη και ξαφνική κίνηση και αρπάζει το ραβδί από τη μάγισσα, πριν εκείνη το καταλάβει καλά-καλά. Χρησιμοποιεί ο Α2 το μαγικό ραβδί εναντίον της μάγισσας και την πεθαίνει. Κι έτσι έσωσε και τον εαυτό του αλλά και τις δύο του κόρες. Τα κορίτσια Κ3 και Κ8 χοροπηδώντας μαζί και αγκαλιασμένες φωνάζουν: «Σωθήκαμεσωθήκαμε.....». Η μάγισσα είναι πεσμένη κάτω, έχει πεθάνει ενώ ο Α2 με τα κορίτσια του, πανηγυρίζουν για τη νίκη τους απέναντι στην κακιά μάγισσα.

Η ομάδα παίρνει πολύ θετικά σχόλια και ένα πολύ δυνατό χειροκρότημα από τους θεατές της ιστορίας τους.

Η Κ4 με την Κ1 θα παρουσιάσουν δεύτερες τη δική τους ιστορία, που την έφτιαξαν μαζί. Η σκηνή μας είναι στη διάθεσή τους. Μία μουσική μας δίνει ρυθμό για να ησυχάσουμε και η παράσταση αρχίζει. Μιλάει πρώτη η Κ4. Υποδύεται μία δασκάλα.

Κ4 : -Επιτέλους άλλη μία μέρα στο σχολείο αρχίζει. Άντε να κάνω τώρα μάθημα. Τι θα κάνουμε σήμερα; Να κάνουμε πρώτα μαθηματικά ή γλώσσα;

Κ1: -Γλώσσα .

Κ4: -Ωραία γράψε μου μία πρόταση με τη λέξη «παπί».

(Ενώ η μαθήτρια γράφει την πρόταση που της είτε η δασκάλα της, φεύγει για λίγο, και αφήνει τη μαθήτρια να συνεχίσει μόνη της. Η δασκάλα αργεί να γυρίσει και μόλις η μαθήτρια (η Κ1) γράφει την πρόταση που της ζητήθηκε, ρίχνει κάτω, πρώτα το τετράδιό της και μετά και το θρανίο της. Επιστρέφει η δασκάλα και μένει κατάπληκτη από τη ζημιά που προκαλέσει η μαθήτρια).

Κ4:- Τι γίνεται εδώ;

Η μαθήτρια (Κ1) κοιτάζει απλά τη δασκάλα και μονάχα της γελάει. Η Κ4, η δασκάλα, ζητάει από την Κ1 να μαζέψουν το θρανίο που το έχει ρίξει κάτω και να τακτοποιήσουν μαζί τα πράγματα που έχουν πέσει και αυτά κάτω από το θρανίο. Αφού τακτοποιήσουν μαζί, την σκηνή-τάξη τους, συνεχίζουν το μάθημά τους. Κάνουν τώρα μαθηματικά. Η Κ1 κάνει άλλα πράγματα από αυτά που ζητάει η δασκάλα της και το αποτέλεσμα είναι να θυμώνει η δασκάλα της και να την ξαναβάζει από την αρχή να τα ξαναγράφει, αλλά η Κ1 αντιδράει, αρνείται και δεν θέλει να κάνει τίποτα από αυτά που της λέει η κυρία της. Η Κ1 έχει «μεταμορφωθεί» σε αυτή την ιστορία σε ένα πάρα πολύ σκανταλιάρικο κορίτσι. Συνεχίζει να κάνει αταξίες και να ρίχνει κάτω τα πράγματα της. Η δασκάλα χάνει την υπομονή της μαζί της και αναφωνεί κάποια στιγμή: «Αχ δεν αντέχω άλλο», ενώ η μαθήτρια Κ1 συνεχίζει να αγνοεί επιδεικτικά τη δασκάλα της ,ενώ απολαμβάνει τις σκανταλιές της.

Απολάμβαναν και τα δύο κορίτσια τη διαδικασία αυτή που έπαιζαν, καθώς και τους ρόλους που είχαν επιλέξει να κάνουν, με αποτέλεσμα να κρατάνε αρκετή ώρα την παρουσίαση τους και να μην τελειώνουν για αρκετή ώρα. Κάποια στιγμή πετάγεται η Κ6 (της οποίας η ομάδα περιμένει να παίξει επόμενη) και ρωτάει: «Κυρία μα πότε θα τελειώσουν;» Η Κ4 που έπαιζε, ακούγοντας την ερώτηση αυτή της Κ6, σπεύδει άμεσα να δηλώσει: «Κυρία τελειώσαμε εδώ».

Τρίτη ομάδα παίζουν η Κ2, η Κ5, η Κ6, ο Α2, ο Α5. Μέσα στη σκηνή για τη δική τους ιστορία θέλουν ένα θρανίο. Στο θρανίο κάθονται η Κ5, η Κ6, ο Α2, ως μαθητές και οι τρεις. Τη δασκάλα παίζει η Κ2. Ο Α5 προς το παρόν είναι εκτός σκηνής. Πάνω στο θρανίο, μπροστά στους μαθητές υπάρχουν μολύβια και τρεις κόλες λευκές. Η δασκάλα, η Κ2 υπαγορεύει κάτι και τα παιδιά γράφουν. Ακούγεται η φωνή του Α5, χωρίς να έχει βγει ακόμα στη σκηνή να φωνάζει «Κ2, Κ2 έλα λίγο». Η Κ2 φεύγει και οι τρεις μαθητές μένουν στην τάξη μόνοι τους. Ο Α2 αρχίζει να πειράζει τις δύο συμμαθήτριάς του, την Κ6 και την Κ5 και εκείνες αντιδρούν. Τους ενοχλούν τα πράγματα του Α2 που τα έχει απλώσει παντού και δεν έχει αφήσει καθόλου χώρο πάνω στο θρανίο για εκείνες. Αρχίζουν να τσακώνονται. Ακούει τις φωνές τους η δασκάλα και έρχεται μέσα στην τάξη. Κ2: «Τι γίνεται εδώ παιδιά;» ρωτάει.

Τα δύο κορίτσια με ένα στόμα, απαντούν ταυτόχρονα: «ο Α2 μας πειράζει».

Η δασκάλα απευθύνεται στον Α2 και τον ρωτάει γιατί πειράζει τα κορίτσια. Ο Α2 αρνείται ότι τις πειράζει με ένταση και πολύ εμφιασμένα υποστηρίζει πως δεν τις έχει πειράξει ούτε τις έχει ενοχλήσει καθόλου. Η δασκάλα, η Κ2, δεν δέχεται την απάντηση του Α2 και του λέει πως συνέχεια τις πειράζει και συνέχεια μετά το αρνείται αυτό. Ο Α2 επιμένει να αρνείται ότι τις πειράζει. Ακούει τη φασαρία ο διευθυντής, ο Α5, και μπαίνει μέσα στην τάξη να μάθει τι συμβαίνει εκεί. Η Κ6 απαντάει στο διευθυντή: «Μας πειράζει ο Α2» και τον δείχνει στον διευθυντή. Ο Α2 αρνείται και στον διευθυντή ότι πειράζει τα κορίτσια και φυσικά ψεύδεται. Η δασκάλα τους δίνει τόπο στην οργή και συνεχίζει το μάθημα της. Σε λίγο φωνάζει πάλι ο διευθυντής τη δασκάλα και η δασκάλα φεύγει ξανά από την τάξη. Τότε τα τρία παιδιά ο Α2, η Κ5 και η Κ6 ξεκινούν μέσα στην τάξη έναν χαμό. Ρίχνουν κάτω το θρανίο, ρίχνουν τις τσάντες τους, τα πετάνε όλα από δω και από κει και παίζουν κυνηγητό μέσα στην τάξη τους. Έρχεται η δασκάλα, βλέπει το χαμό που έχουν δημιουργήσει οι τρεις μαθητές και τραβάει τα μαλλιά της. Έρχεται και ο διευθυντής και τραβάει και εκείνος τα μαλλιά του. Και μέσα στον τεράστιο ξεσηκωμό που δημιούργησαν υποδουόμενοι τους «άτακτους μαθητές», τους ζητώ να κλείσουν την ιστορία τους, γιατί έχουν ξεφύγει αρκετά. Δεν ήθελαν να κλείσουν εκεί την ιστορία τους. Μέσω του δρώμενου αυτού βρήκαν την ευκαιρία να ξεφύγουν και μάλιστα με τις «ευλογίες» και τη δικαιολογία του εργαστηρίου. Επέμεινα στην οδηγία μου αυτή και σε σύντομο χρόνο έκλεισαν το δρώμενο τους. Κάνουν την ομαδική τους υπόκλιση.

Μαζεύουμε τα πανιά μας και ότι αντικείμενα χρησιμοποιήσαμε και τακτοποιούμε την τάξη μας μέχρι να τελειώσει μία μουσική που μόλις βάλαμε να ακούγεται. Όλα τα παιδιά συνεργάζονται και κάνουν αυτά που χρειάζεται να γίνουν τώρα.

Σε λίγο η τάξη έχει μαζευτεί, τα πράγματα έχουν μπει στη θέση τους, εκτός από τα θρανία μας που τα κρατάμε στην άκρη μέχρι και το τέλος της ημέρας. Και αφού τακτοποιήσαμε τα πράγματά μας, αρχίζει να ακούγεται το τραγούδι, το αγαπημένο πια σε όλους μας «Εγώ είμαι εγώ», με το οποίο κινούμαστε ελεύθερα μέσα στην τάξη μας χορεύουμε και τραγουδάμε με αυτό το τραγούδι όλοι μαζί με μεγάλο κέφι. Στο τελείωμα του τραγουδιού, σχηματίζουμε έναν ομαδικό κύκλο για έναν ομαδικό χαιρετισμό και ένα ομαδικό φιλί από όλους προς όλους, που το στέλνουμε με τα χέρια μας, προς όλες τις κατευθύνσεις του κύκλου μας. Με αυτόν τον τρόπο κλείνει και το σημερινό μας εργαστήρι. Μέσα σε ατμόσφαιρα ενθουσιασμού, χαράς και ικανοποίησης από τη

δημιουργία των όμορφων ιστοριών που φτιάξαμε με τους φίλους μας και τις παρουσιάσαμε μαζί αλλά και τις μοιραστήκαμε με όλη την τάξη μας.

9.10. Δέκατη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση: «Πόσο δυνατή είναι η φλόγα της ομάδας μας;»

Σήμερα είμαστε στη δωδέκατη ημέρα του Ιούνη. Ετοιμαζόμαστε να κάνουμε το δέκατο μας εργαστήρι. Όμορφα πράγματα έχουμε και σήμερα να κάνουμε. Έχει τα γενέθλιά της η Κ6 σήμερα, είχε τα γενέθλιά της η Κ1 χθες και έχει τη γιορτή της η Κ2 σήμερα. Έχουμε τρία σπουδαία γεγονότα και τα παιδιά έχουν φέρει και κέρασμα για τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες τους.

Μπήκαμε μέσα στην τάξη μας και την ετοιμάσαμε όλοι μαζί σε πολύ καλό χρόνο και με πολύ καλό συντονισμό, για το εργαστήρι μας. Όμως δεν έχουν ησυχάσει αρκετά καλά ακόμα όλα τα παιδιά, το οποίο είναι και το πιο σημαντικό πράγμα για την επιτυχία του εργαστηρίου. Ακριβώς απέναντι μου βλέπω τον Α5 και τον Α3, οι οποίοι «τρώγονται με τα ρούχα τους» και τρώγονται και μεταξύ τους. Τρώγονται λοιπόν και μεταξύ τους και δεν ξέρω σήμερα αν θα τους κρατήσω στο εργαστήριο ή αν θα τους στείλω σε δύο άλλες τάξεις, ώστε να μπορέσουμε όλοι οι υπόλοιποι να κάνουμε τη δουλειά μας χωρίς να μας αποσπούν οι δύο τους. Απευθύνομαι στον Α3 και στον Α5: «Τώρα δεν είστε ακόμα μία χαρά», λέω στον Α3, ο οποίος μου απαντά πως είναι μια χαρά τα πράγματα μεταξύ εκείνου και του Α5. «Όταν θα ηρεμήσει το σώμα σας και θα σταματήσουν να ρίχνουν βόμβες τα στόματά σας, τότε θα είσαστε μία χαρά. Εγώ εδώ θα περιμένω..... δεν θα συνεχίσω το εργαστήριο για να δείτε κάθε μέρα πόσο χρόνο μας παίρνει, για να ηρεμήσετε εσείς οι δύο άνθρωποι».

Κάνουμε μία προσπάθεια να συγκεντρωθούμε. Σηκωνόμαστε να περπατήσουμε χωρίς να μιλάμε, ώστε να συγκεντρωθούμε και να ξεκινήσουμε το εργαστήριο.

1.....2.....3... απαλό περπάτημα, χωρίς μουσική, με κλειστό στόμα..... απαλό περπάτημα..... σαν να περπατάω πάνω σε τσόφλια αυγών που δεν θέλω να τα σπάσω..... να μην τα σπάσουμε γιατί θα γεμίσουμε αυγά.....σιγά-σιγά.....και στοπ...

Και τώρα που εγώ λέω στοπ, ο Α5 γκρεμίζεται και ο Α2 πάει να βγάλει τις μύξες του και όχι μόνο δεν ακούνε τις οδηγίες, αλλά γελάνε κιόλας.

Περπατάμε τώρα απαλά πάνω σε πρόκεςκαιστοπ..... συνεχίζουμε το περπάτημά μας χωρίς να μιλάμε συνεχίζουμε και συνεχίζουμε μόνοι μας όλοι..... ψάχνουμε να βρούμε ένα μονοπάτι..... με απαλά πατήματα καιστοπ.

Στο επόμενο σταμάτημα θα σχηματίσουμε τον κύκλο μας. Γιατί με κύκλο ξεκινάμε τα εργαστήρια που σήμερα δεν ξεκινήσαμε με κύκλο γιατί κάποια παιδιά έχουν ένταση και έχουν κάνει πολλά και διάφορα ως τώρα. Για αυτό κάνουμε τώρα μία μικρή χαλάρωση για να φτιάξουμε τον κύκλο μας και για αυτό δεν έχουμε βάλει ακόμα μουσική.

Πάμε... πάμε..... περπατάμε..... περπατάμεκαι πετάμε και πετάμεανοίγουμε τα χέρια μας και τα ετοιμάζουμε για να φτιάξουν ένα κύκλο με τους φίλους μου..... και..... κύ- κλοςκύ- κλος .

Και τώρα ο κύκλος μας είναι πολύ ωραίος και πετυχημένοςΑφήνουμε τα χέρια μας και καθόμαστε κάτω.

«Κυρία δεν μπορώ, ο Α5 κάνει φασαρία» παραπονιέται η Κ6. Κοιτάζω τον Α5 και προς το παρόν ησυχάζει. Συνεχίζω σαν να μην έχει γίνει κάτι.

Μιλάω σε όλα τα παιδιά για το σκοπό και τη σημασία του σημερινού μας εργαστηρίου που είναι και το τελευταίο μας.

Σήμερα είναι το τελευταίο μας εργαστήρι. Ο τίτλος του σημερινού εργαστηρίου είναι: «πόσο δυνατή είναι η φλόγα της ομάδας μας;» Πόσο δυνατή είναι η αγάπη που υπάρχει μέσα στην

ομάδα μας; Πόσο δυνατές είναι οι σχέσεις μας; Για να ενώσουμε όλοι μεταξύ μας τα χέρια μας. Κρατάμε ο ένας τα χέρια του άλλου. Κρατώντας λοιπόν τα χέρια του άλλου και αφού ηρεμήσουμε το σώμα μας, θα καθίσουμε κάτω σε κύκλο. Μόλις συγκεντρωθείτε θα ανάγω δύο κεριά στο κέντρο του κύκλου που καθόμαστε. Θα είναι εκεί τα κεριά για να κοιτάξουμε όλοι τη φλόγα τους.

Οι φλόγες αυτών των κεριών, που τώρα ανάβουν στο κέντρο του κύκλου, συμβολίζουν τις καρδιές μας, το χτύπο της καρδιάς μας. Τώρα που θα χωριστούμε για το καλοκαίρι και θα είμαστε στα σπίτια μας με τους γονείς μας, τους φίλους μας, τους συγγενείς μας, η καρδιά μας βέβαια θα συνεχίσει να χτυπάει. Δεν θα βλέπω την Κ6, δεν θα βλέπω την Κ2, δεν θα βλέπω κανέναν σας και καμία σας, ούτε εσείς θα βλέπετε εμένα, ούτε μεταξύ σας θα βρισκόσαστε, εκτός εάν κανονίσετε να βρεθείτε κάποια στιγμή. Όμως η καρδιά μου, έτσι όπως θα χτυπάει θα σας στέλνει τη φλόγα της. Και θέλω και εγώ να λαμβάνω, δηλαδή να παίρνω τη φλόγα σας, από τη δική σας την καρδιά. Πώς θα γίνεται αυτό;

Κάθε φορά που θα σας σκέφτομαι, η καρδιά μου θα σας στέλνει ένα μήνυμα και εσείς ελπίζω να το καταλαβαίνετε, ότι θα σας στέλνω ένα μήνυμα μέσα από την καρδιά μου. Όταν εσείς θα με σκέφτεστε, εγώ θα το καταλαβαίνω. Όταν, για παράδειγμα, Α2 εσύ θα σκέφτεσαι την Κ8 και θα αναρωτιέσαι: «Αχ, τι να κάνει τώρα η Κ8, πώς να περνάει το καλοκαίρι της;», η Κ8 θα το νιώθει και θα το καταλαβαίνει ότι τη σκέφτεσαι. Γιατί μέσα στην καρδιά μας υπάρχει μία φλόγα, που όταν σκεφτόμαστε τον άλλο, δέχεται τη φλόγα της καρδιάς μας και το καταλαβαίνει. Η φλόγα του κεριού συμβολίζει επίσης και όλα αυτά τα εργαστήρια που έχουμε κάνει ως τώρα μαζί. Τα εργαστήρια αυτά μέσα στα οποία παίξαμε και τρέξαμε και αγκαλιαστήκαμε, που πέσαμε κάτω, που ζωγραφίσαμε, που κάναμε μαζί παραστάσεις, αυτές που εσείς σκεφτήκατε και ετοιμάσατε. Και όλα αυτά τα όμορφα πράγματα τα φωτίζει και τα κρατάει ζωντανά μέσα μας η φλόγα που υπάρχει μέσα στην καρδιά μας. Είναι πάρα πολύ σπουδαίο όργανο η καρδιά μας, που χτυπάει εδώ και μας δίνει τη ζωή μας.

Παρατηρούμε τώρα όλοι τις δύο φλόγες, ακίνητοι και ήρεμοι και εγώ θα βάλω μουσική, καθώς όλοι σας θα παρατηρείτε τις φλόγες των κεριών που ανάβουν στο κέντρο του κύκλου. Αυτές είναι οι φλόγες της ομάδας μας. Σαν να κάνουμε μία προσευχή μπροστά στη φλόγα, μπορούμε να ζητήσουμε ότι θέλουμε και για τον εαυτό μας και για όλους τους φίλους και τις φίλες μας. Μία πόλη μαγική..... σαν κι αυτή.....ζούμε μαζί όλοι αγαπημένοι. Ζητήστε από τον εαυτό σας ό,τι θέλετε και μετά όποιος θέλει, μπορεί να πει και σε εμάς, τι ζήτησε.

Ζητάω από την Κ3 να σηκωθεί όρθια, να πάρει ένα παιδί από τον κύκλο, όποιο εκείνη θέλει, να δώσουν τα χέρια τους και να κάνουν ένα μικρό κύκλο οι δυο τους, γύρω από τις φλόγες των κεριών που ανάβουν και να χορέψουν ή να κινηθούν γύρω από αυτές, αργά και ήρεμα σαν το ρυθμό της μουσικής που ακούγεται.

Η Κ3 διάλεξε την Κ2 με την οποία κινήθηκαν αργά και συγκεντρωμένες γύρω από τις αναμμένες φλόγες.

Μόλις τελειώσετε το δικό σας το χορό, Κ3 και Κ2, η καθεμία σας θα πάρει από το χέρι ένα παιδί, όποιο διαλέξει εκείνη και θα βάλετε μαζί αυτά τα δύο παιδιά να χορέψουν γύρω από τις φλόγες, μετά από εσάς.

Κ6 και Κ4 το δεύτερο ζευγάρι.

Μόλις και εσείς κάνετε το δικό σας χορό και κινηθείτε όπως θέλετε γύρω από τις φλόγες, η καθεμία σας θα δώσει το χέρι της σε ένα άλλο παιδί από τον κύκλο και θα το φέρει μέσα στον κύκλο για να κάνει κι εκείνο το δικό του το χορό γύρω από τις φλόγες των κεριών.

Κ1 και Κ5 το τρίτο ζευγάρι.

Α2 και Κ7 το τέταρτο ζευγάρι.

Α5 και Α3 το πέμπτο ζευγάρι.

Α1 και Κ8 το έκτο ζευγάρι.

Ο Α4 δεν θέλει να γίνει ζευγάρι και να κινηθεί μέσα στον κύκλο.
Αφού ολοκλήρωσε η ομάδα τη διαδικασία αυτή, πήρα το λόγο.

Θέλω να σας πω τη δική μου την ευχή για την ομάδα και την τάξη μας. Η πιο μεγάλη μου επιθυμία για τη χρονιά αυτή, είναι να κλείσει με μία φιλία ανάμεσα στον Α3 και στον Α5. Αυτό θέλω να είναι το δώρο για την ομάδα μας αυτό το καλοκαίρι.

Έπειτα από αυτόν τον ατμοσφαιρικό χορό και την κίνηση των παιδιών ανά ζευγάρια γύρω από τις δύο φλόγες, δίνω σε κάθε παιδί μια λευκή σελίδα Α4 και τις ακόλουθες οδηγίες:

Περπατάω στο χώρο μόνος μου κα μόνη μου..... μαζί με το χαρτί μου στα χέρια μου. Αφού κινηθώ λίγο μέσα στο χώρο με τον εαυτό μου και το χαρτί μου, βρίσκω ένα σημείο που μου αρέσει, ένα σημείο της τάξης μου που αγαπώ πολύ, το διαλέγω και πηγαίνω να καθίσω σε αυτό.

Αφού εντοπίσει και καθίσει ο καθένας στο σημείο του, θα αφήσει την λευκή του σελίδα εκεί και θα πάει από το κουτί των εικαστικών του να πάρει χρώματα, ξυλομπογιές ή μαρκαδόρους, για να ζωγραφίσουμε ή να γράψουμε ό,τι θέλουμε που να έχει σχέση με το σημερινό μας εργαστήριο.

Καθόμαστε μετά σε κύκλο επειδή τρία κορίτσια, λόγω γενεθλίων και γιορτής τους, έχουν φέρει κέρασματα για τους συμμαθητές τους. Ένα-ένα κορίτσι κερνάει τα παιδιά. Είναι χαρούμενα και τα κορίτσια που κερνάνε, αλλά και όλα τα παιδιά που θα κεραστούν σήμερα από τρεις συμμαθήτριες τους.

Έπειτα το αγαπημένο μας τραγούδι «Εγώ είμαι εγώ» ακούγεται δυνατά μέσα στην τάξη για να χορέψουμε και να το τραγουδήσουμε μέσα σε κλίμα και ατμόσφαιρα πανηγυρισμού... Στη συνέχεια χορεύουμε και άλλα τραγούδια σε έντονο και χαρούμενο ρυθμόεπιλογές των παιδιών, που μας τα χόρεψαν ως χορογραφίες σε ζευγάρια ή και σε τριάδες.

Πρώτη διάλεξε το τραγούδι η Κ2, που έχει σήμερα τη γιορτή της και το χόρεψαν δυάδα με την Κ3.

Επόμενο ζευγάρι η Κ2 με την Κ5 ζητούν να χορέψουν ένα μοντέρνο τραγούδι.

Αυτό που κάνουμε σήμερα με τα τραγούδια που διάλεξαν τα παιδιά, συμβαίνει επειδή το σημερινό μας εργαστήριο είναι το τελευταίο. Είχα υποσχεθεί στα παιδιά, ούτως ή άλλως πως τα εργαστήρια μας θα έκλειναν με ένα μίνι πάρτι το οποίο το περίμεναν πώς και πώς. Όση ώρα λοιπόν μας έμεινε την αφιερώσαμε στην υλοποίηση αυτής της υπόσχεσης μου για το πάρτι, που ταίριαξε και συνδυάστηκε τέλεια και με τα κορίτσια που γιόρταζαν εκείνη τη μέρα.

Την Παρασκευή στις 9 Ιουνίου γράψαμε όλοι μαζί ένα κείμενο στο τετράδιο του γραπτού λόγου, για να πει ο καθένας και η καθεμία τι του/της άρεσε από όλη τη διαδικασία των εργαστηρίων αυτών.

Αυτά που ειπώθηκαν από κάθε παιδί χωριστά, καταγράφηκαν από εμένα στον πίνακα και τα παιδιά τα έγραψαν στο τετράδιο του γραπτού τους λόγου. Είναι ένα κείμενο μικρού και σύντομου απολογισμού για τα δέκα εργαστήρια/ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις που είχαμε την ευκαιρία να κάνουμε. Το αποτέλεσμα αυτού του ομαδικού, σύντομου απολογισμού είναι το παρακάτω κείμενο και το γράψαμε για να το στείλουμε και να το διαβάσει ειδικά ο καθηγητής μου κ. Μάριος Πουρκός.

Παρασκευή 9 Ιουνίου 2023
Προς τον κύριο Μάριο Πουρκό.

Είμαστε τα παιδιά του Β2 ενός πολύ όμορφου δημοτικού σχολείου. Έχουμε να σας πούμε όμορφα πράγματα, που κάναμε στα εργαστήρια με την κυρία μας, που μας άρεσαν.

Μου άρεσαν τα παιχνίδια, αλλά όχι φασαρία (Κ5).

Μου άρεσαν οι παραστάσεις μας (Κ4).

Μου άρεσε όταν περπατούσαμε μέσα στην τάξη μας για να ηρεμήσουμε (Κ7).

Εμένα μου άρεσαν οι ιστορίες που φτιάχναμε με τις ομάδες (Α2).

Εμένα μου άρεσε όταν ξαπλώναμε πάνω στα πανιά και χαλαρώναμε (Κ3).

Εμένα αυτό που μου άρεσε είναι όταν τα αγόρια μέσα στον κύκλο, ανακατεύονταν ανάμεσα στα κορίτσια (Κ1).

Εμένα μου άρεσε, όταν με τη μουσική σηκωνόμαστε όρθιοι από κάτω και περπατούσαμε με αργά βήματα (Α5).

Εμένα μου άρεσε πολύ όταν ξαπλώναμε κάτω στο πάτωμα και ζωγραφίζαμε όλοι μαζί αυτά που θέλαμε (Κ2).

Μου άρεσε τότε που φτιάχναμε ιστορίες και που της παίζαμε (Κ6).

Εμένα μου άρεσε τότε που παίζαμε ένας-ένας και όλοι μαζί στο κέντρο του κύκλου (Α1).

Εμένα μου άρεσε τότε που παίζαμε με τα αγαπημένα μας αντικείμενα (Α4).

Εμένα μου άρεσε τότε που προσπαθούσαμε να φτιάξουμε έναν τυχαίο κύκλο και στο τέλος το πετυχαίναμε (Α3).

Εμένα μου άρεσε το πρώτο παιχνίδι με τις κάρτες που έγραφαν πάνω τα αρχικά γράμματα του ονόματος και του επιθέτου μας (Κ8).

9.11. Επίλογος

Στο παρόν κεφάλαιο καταθέσαμε και καταγράψαμε την όσο δυνατόν πιο ολοκληρωμένη και λεπτομερή παρουσίαση των στοχευμένων προς τους σκοπούς της έρευνας μας ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, στην παρεμβατική φάση της έρευνας. Η αναλυτική περιγραφή, την οποία επιχειρήσαμε, συνεισφέρει στην εκτίμηση, στη σε βάθος κατανόηση και στην ανάλυση του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κάθε παιδιού, αλλά και στη σχεσιοδυναμική της συγκεκριμένης σχολικής τάξης-ομάδας. Μέσω αυτών των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, όλα τα παιδιά ενισχύθηκαν αλλά και πειραματίστηκαν σε μία ευρεία γκάμα δεξιοτήτων της ζωής και όχι μόνο σε αυτές, για τις οποίες σχεδιάστηκαν οι δέκα αυτές συγκεκριμένες παρεμβάσεις, που αναλύονται στο κεφάλαιο αυτό. Τα παιχνίδια αυτά, στα οποία ενεπλάκησαν όλα τα παιδιά αποτελούν μία ισχυρή εμπειρία για αυτά μάθησης και προσωπικής ανάπτυξης. Τα παιχνίδια που έπαιξαν τα παιδιά στο πλαίσιο της ερευνητικής μας πορείας, αποτελούν βήματα που έχουν στόχο την ενίσχυση και τη διατήρηση των θεμελιωδών στοιχείων της αυτοεκτίμησης τους. Αυτά τα βήματα από μόνα τους δεν είναι αρκετά ώστε να αποδώσουν το καλύτερο και το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα στα εμπλεκόμενα μέλη, αλλά χρειάζεται να επαναλαμβάνονται και να ενισχύονται διαρκώς, ώστε να επιφέρουν και να αποδώσουν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Γενικά συμπεράσματα από την πορεία ανάπτυξης των παιδιών της έρευνας από την προπαραμβατική στην παρεμβατική φάση

10.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε το προφίλ συμπεριφοράς των παιδιών από τη συμμετοχή τους στις εναλλακτικές-βιωματικές ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες βασισμένες στο παιχνίδι που εφαρμόστηκαν μέσα στην τάξη.

10.2. Γενικά συμπεράσματα από την πορεία ανάπτυξης των παιδιών της έρευνας

10.2.1. Πορεία ανάπτυξης της K1

Η K1 στη αρχή του εργαστηρίου ήταν πολύ διστακτική στο να συμμετέχει στις δραστηριότητες και προτιμούσε να μένει εκτός ή να συμμετέχει ελάχιστα. Χρειάστηκε να ενθαρρυνθεί σημαντικά από την εκπαιδευτικό για να συμμετάσχει, ωστόσο σταδιακά ενισχύθηκε η συμμετοχή σε όλες τις δραστηριότητες. Η εσωστρέφειά της, την κρατούσε εκτός μερικές φορές και ντρεπόταν να εκθέσει τον εαυτό της, ωστόσο σταδιακά ενσωματώθηκε στο σύνολο της ομάδας και άρχισε να αισθάνεται περισσότερη αυτοπεποίθηση. Στις ομαδικές δραστηριότητες ήταν πιο δεκτική στο να εκθέσει τον εαυτό της και συμμετείχε πιο ενεργά, αισθανόμενη ότι υποστηρίζεται από την ομάδα. Μάλιστα, στις δραστηριότητες που ήταν ομαδικές, ήταν πιο εύκολο για εκείνη να εκτεθεί και να παρουσιάσει στοιχεία για τον εαυτό της, αλλά και να συνεργαστεί με την υπόλοιπη ομάδα για να επιτύχουν το αποτέλεσμα που τους είχε ζητηθεί. Προς τους συμμαθητές της ήταν συνεργάσιμη και δεκτική και προσπαθούσε συνέχεια να συμμετάσχει πιο ενεργά και να βοηθάει και τους άλλους. Παρόλο που στις δραστηριότητες που έπρεπε να εκτεθεί η ίδια δεν έδειχνε τόσο μεγάλη προθυμία, στις ομαδικές ήταν πιο εξωστρεφής και έδειχνε να είναι πιο σίγουρη για τον εαυτό της.

Οι δραστηριότητες αυτές βοήθησαν και την παρουσία μέσα στην τάξη, καθώς η K1 αισθάνθηκε περισσότερη ασφάλεια και οικειότητα με τους συμμαθητές και άρχισε να είναι πιο ενεργητική και στη μαθησιακή διαδικασία. Από τους συμμαθητές της συνέχισε να είναι αποδεκτή και να κατανοούν τυχόν αρνήσεις να συμμετάσχει σε κάποιες δραστηριότητες, ωστόσο με τη σειρά τους και εκείνοι την παρότρυναν να συμμετέχει πιο ενεργά. Οι σχέσεις τους γενικά βελτιώθηκαν και η ίδια έδειξε σημάδια βελτίωσης προς την εικόνα του εαυτού της, καθώς άρχισε να παίζει πιο πολύ μαζί τους στα διαλείμματα. Η αυτονομία που επεδείκνυε στην τάξη σχετικά με τα μαθήματά της και τα επίπεδα υπευθυνότητάς της δεν άλλαξαν, αλλά η υπευθυνότητα αυτή αξιοποιήθηκε σε επίπεδο ομάδας στις δραστηριότητες.

Η ίδια η K1 ανέφερε ότι της άρεσαν πάρα πολύ οι δραστηριότητες και ότι θα ήθελε να τις επαναλάβει και στο μέλλον, ενώ ανέφερε ότι αισθάνεται πιο κοντά και με τους συμμαθητές της. Άρχισε να κάνει περισσότερο παρέα με τα κορίτσια της τάξης, στοιχείο που της ενίσχυσε την αυτοπεποίθηση, αλλά μπορούσε να συνεργαστεί αποτελεσματικά και με τα αγόρια, παρόλο που οι μεταξύ τους σχέσεις δεν άλλαξαν ιδιαίτερα, τουλάχιστον στην παρούσα ακόμα φάση.

10. 2. 2. Πορεία ανάπτυξης της K2

Η Κ2 γενικά είναι κορίτσι ιδιαίτερα δημοφιλές και συμμετοχική στην τάξη, στοιχείο που παρουσιάστηκε και στις δραστηριότητες. Συμμετείχε ενεργά σε ό,τι της ζητήθηκε και ακόμα και εάν κάποιες στιγμές αισθάνθηκε άβολα, διαχειρίστηκε τις αναστολές της και συμμετείχε πιο ενεργά. Η προσαρμοστικότητά της αποτέλεσε παράγοντα που ενίσχυσε το σύνολο της ομάδας, καθώς στις ομαδικές δραστηριότητες βοηθούσε και τους συμμαθητές της να συμμετάσχουν περισσότερο και να ολοκληρώσουν τις δράσεις τους. Και η Κ2 λειτούργησε καλύτερα σε επίπεδο ομάδας και της άρεσε που ήταν μέρος του συνόλου και εργάστηκαν όλοι μαζί, ενώ ενισχύθηκαν και οι μεταξύ τους σχέσεις. Μέσω των δραστηριοτήτων επεξεργάστηκε και την επιθυμία της να είναι σε όλα τέλεια, καθώς κλήθηκε να διαχειριστεί καταστάσεις που τα πράγματα δεν πήγαιναν όπως εκείνη ήθελε. Πιο συγκεκριμένα, ενώ στην αρχή έδειχνε να δυσανασχετεί με τα πιθανά λάθη των άλλων, αλλά και τα δικά της, σταδιακά προσαρμόστηκε στην ομάδα και δεχόταν πιθανές αστοχίες, χωρίς να στενοχωριέται ή να χάνει την εμπιστοσύνη στην ίδια και στους άλλους. Επίσης, εντός της ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης που υλοποιήθηκε η Κ2 κλήθηκε να διαχειριστεί και το άγχος της, καθώς η ίδια έπρεπε να εκτεθεί ή να αφήσει άλλους να μιλήσουν για την ίδια, ακόμα και εάν η εικόνα που παρουσίαζαν δεν ήταν τόσο τέλεια.

Η ενίσχυση της Κ2 παρουσιάστηκε και σε ακαδημαϊκό επίπεδο, καθώς βελτιώθηκε σε μεγάλο βαθμό η συμμετοχή στην τάξη και η επιθυμία της να τα κάνει όλα τέλεια. Πιο συγκεκριμένα, σταδιακά η Κ2 άρχισε να αποδέχεται τις πιθανές αποτυχίες της και να μην καταρακώνεται, όταν δεν πετυχαίνει κάτι, αλλά να το διαχειρίζεται με διαφορετικό τρόπο και να βρίσκει έναν νέο τρόπο διαχείρισης των καταστάσεων. Αντίστοιχα, βελτίωση παρουσίασαν και οι σχέσεις με τους συμμαθητές της, και κυρίως με τις συμμαθήτριές της, οι οποίες κάποιες φορές παρουσίαζαν εντάσεις, με αποτέλεσμα η ίδια να αποσύρεται και να μην μπαίνει στη διαδικασία να αντιμετωπίσει μια σύγκρουση. Μέσω των παρεμβάσεων κλήθηκε να διαχειριστεί τυχόν συγκρούσεις και διαφωνίες των συμμαθητών της, χωρίς να τα παρατάει, ένα στοιχείο που τη βοήθησε σημαντικά και στη μετέπειτα καθημερινότητά της. Τέλος, μέσω των παρεμβάσεων η Κ2 κατόρθωσε να ενισχύσει την έκφραση των συναισθημάτων της και να βρει τρόπους να τα εκφράζει. Η ίδια η Κ2 ανέφερε, ότι της άρεσαν πολύ οι δραστηριότητες και ότι θέλει να κάνουν και άλλες παρόμοιες δραστηριότητες στο μέλλον, καθώς μέσα από αυτές διασκέδασε με τους συμμαθητές της.

10.2.3. Πορεία ανάπτυξης της Κ3

Η Κ3 είναι ένα κορίτσι που έχει αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση, με αποτέλεσμα να συμμετέχει ενεργά σε πολλές δραστηριότητες. Η συμμετοχή της στις ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες ήταν ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η ηρεμία που τη διακρίνει και η γαλήνια διαχείριση των συγκρούσεων βοήθησαν την ομάδα να δέσει και να προχωρήσει πολλές φορές. Η βασική της δυσκολία είναι το άγχος που βιώνει για να είναι σε όλα τέλεια, μια δυσκολία που μέσω των ομαδικών δραστηριοτήτων κλήθηκε να τη διαχειριστεί. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τις ομαδικές δραστηριότητες χρειάστηκε πολλές φορές να αναγνωρίσει τα λάθη της ομάδας, να τα αποδεχθεί και να συνεχίσει χωρίς να απορρίψει τους άλλους ως υπαίτιους, αλλά εργαζόμενη πάνω σε πλαίσιο της ομάδας για να επιτύχουν τον στόχο τους. Ακόμα και στις περιπτώσεις που το αποτέλεσμα δεν ήταν το αναμενόμενο και η ίδια φαινόταν ότι περίμενε κάτι περισσότερο, η διαδικασία και η διεργασία των δραστηριοτήτων έδειχνε να την ικανοποιεί. Μέσα από την εργασία της με την ομάδα κλήθηκε να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες και να βρει τρόπους να τις διαχειρίζεται και μην επιτρέπει σε αυτές να αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα στην εξέλιξή της.

Με τον ίδιο τρόπο, τα οφέλη που αποκόμισε από την εργασία με την ομάδα κατόρθωσε να τα εντάξει στην καθημερινότητά της και να γίνει πιο δεκτική όσον αφορά τους άλλους και τον εαυτό της. Ειδικότερα, η Κ3 μείωσε την ανάγκη της να παρακινεί και

να κατευθύνει τους άλλους, στο πως να γίνουν σαν εκείνη και άρχισε να αποδέχεται τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα του καθενός. Με τον τρόπο αυτό ήρθε πιο κοντά με τους συμμαθητές της και είναι σε θέση να αποδέχεται τον ρόλο που έχει αναλάβει ο καθένας μέσα στην τάξη. Παρόλο που για την ίδια θέτει και πάλι υψηλούς στόχους και προσπαθεί να τους πετύχει, η αποτυχία τους ή η ανάγκη διερεύνησης εναλλακτικών λύσεων αποτελεί ένα στοιχείο που παρατηρείται στην καθημερινή της συμπεριφορά. Τέλος, η Κ3 δήλωσε ότι της άρεσαν πολύ οι δραστηριότητες και ο τρόπος με τον οποίο όλα τα παιδιά της τάξης δημιουργούσαν κάτι στο τέλος.

10.2.4. Πορεία ανάπτυξης της Κ4

Η Κ4 αποτέλεσε και αυτό ένα παιδί που με την προσωπικότητά του έδωσε την ομάδα. Ήταν ήρεμη και δεκτική να δοκιμάσει πράγματα και ακόμα και εάν ντρεπόταν αρνούσαν ήρεμα και με σεβασμό προς τα μέλη της υπόλοιπης ομάδας. Ήταν ιδιαίτερα βοηθητική προς τους συμμαθητές της και μπόρεσε σταδιακά να εκθέσει τον εαυτό της περισσότερο στους συμμαθητές της, αφήνοντας τους να τη γνωρίσουν περισσότερο και να γνωρίσει και εκείνη τους άλλους. Η υποδειγματική συμπεριφορά που επιδεικνύει στο σχολικό περιβάλλον συνεχίστηκε και στις δραστηριότητες και κάθε φορά μπορούσε να εκφράσει με σεβασμό προς τους άλλους τις απόψεις και τις επιθυμίες της. Κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων, επίσης, ήταν δεκτική στις παρατηρήσεις και βελτιώνει κάθε φορά αυτό που έκανε με στόχο να πετύχει η ομάδα της. Στην αρχή των δραστηριοτήτων ήταν πιο μαζεμένη, αλλά σταδιακά ένωσε άνετα με όσα έκαναν και συμμετείχε ενεργά στις δράσεις. Δεν αντιδρούσε με αρνητικό τρόπο και όταν κάτι δεν της άρεσε είτε το έλεγε είτε επέλεγε να κάνει λίγο πίσω, χωρίς να διασπά την ομάδα. Παρόλο που η ίδια δεν έχει ευκολία στην έκφραση των συναισθημάτων, μέσω της ομάδας κατόρθωσε να βελτιώσει το στοιχείο αυτό και να το εντάξει και στην καθημερινότητά της.

Η δυσκολία της Κ4 να ζητά βοήθεια και να αναγνωρίζει πότε χρειάζεται να στηριχθεί στους άλλους για να συνεχίσει βελτιώθηκε σημαντικά, καθώς στις δραστηριότητες που υλοποιούσαν, όταν κατανοούσε ότι χρειαζόταν βοήθεια τη ζητούσε από τους συμμαθητές της ή από την εκπαιδευτικό. Οι καλές της σχέσεις και η ήρεμη προσωπικότητά της, τη βοήθησαν σημαντικά να εντάσσεται σε κάθε ομάδα και να διασκεδάσει με όσα έκαναν, ακόμα και εάν κάποιες δραστηριότητες δεν της άρεσαν τόσο πολύ ή τη δυσκόλευαν. Αντίστοιχα, και η ίδια παρείχε τη βοήθειά της στους συμμαθητές της και τους καθοδηγούσε όπου χρειαζόταν για να συνεχίσουν σαν ομάδα. Με τον ίδιο τρόπο άρχισε να συμπεριφέρεται και εντός της τάξης, επιδεικνύοντας μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στους συμμαθητές και στο πλαίσιο της τάξης για να εκδηλώσει όσα η ίδια σκέφτεται και αισθάνεται. Μέσα από τη δραστηριότητα με τον καθρέφτη, μάλιστα, δόθηκε στην Κ4 η δυνατότητα να αποκτήσει μεγαλύτερη αντίληψη του εαυτού της και να κατανοήσει καλύτερα και τις εκφράσεις της. Μάλιστα, η ίδια ανέφερε ότι ήταν πολύ χαρούμενη με όσα έκαναν, στοιχείο που σχετιζόταν και με τη συμπεριφορά που επεδείκνυε στις δραστηριότητες.

10.2.5. Πορεία ανάπτυξης της Κ5

Η Κ5 είναι ένα παιδί που επιλέγει τους φίλους της και τον τρόπο με τον οποίο θα αλληλεπιδράσει μαζί τους, με αποτέλεσμα να εμφανίζει κάποιες συμπεριφορές προσκόλλησης προς την Κ2, την οποία και διεκδικεί καθημερινά από τα υπόλοιπα κορίτσια της τάξης, και ιδίως από την Κ6. Διαθέτει ένα ήπιο προφίλ και το προφίλ αυτό βοήθησε σημαντικά την ομάδα να διατηρηθεί σε πολλά σημεία δεμένη και ήρεμη. Η ίδια ήταν σε θέση να εκφράζει τη συναισθηματική της κατάσταση και συνεχώς επεδείκνυε τον

ενθουσιασμό της για όσα έκαναν. Στην αρχή των δραστηριοτήτων, προσπαθούσε να διατηρήσει τις στενές σχέσεις που έχει με την Κ2, ωστόσο μέσω της ομάδας έδωσε την ευκαιρία και σε άλλα παιδιά να τη γνωρίσουν και να τα γνωρίσει. Συνεργάστηκε αποτελεσματικά και χωρίς έντονες αντιδράσεις με ομάδες που δεν ήταν η Κ2, ενώ μέσω αυτών των δραστηριοτήτων ανακάλυψε και κοινά στοιχεία με άλλα κορίτσια. Γενικά είναι ένα παιδί που της αρέσει να συμμετέχει σε ομαδικές δραστηριότητες, περισσότερο από το να εκθέτει τον εαυτό της στους άλλους και για τον λόγο αυτό σε όσα έκαναν ομαδικά είχε διαφορετική διάθεση και διαφορετικό ρυθμό. Σταδιακά ανέπτυξε και άλλες φιλικές σχέσεις και μειώθηκε η προσκόλληση που παρουσίαζε στην Κ2, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια πιο μεγάλη παρέα χωρίς να αποκλείονται παιδιά ή να αποσύρεται η ίδια.

Τις συμπεριφορές αυτές άρχισε σιγά-σιγά να τις εντάσσει και στην καθημερινότητά της, καθώς ήταν πιο δεκτική σταδιακά να παίζει και με άλλα κορίτσια ή να μεγαλώσει τον κύκλο φιλίας της. Επίσης, μέσω των παρεμβάσεων η Κ5 μπόρεσε να γνωρίσει περισσότερο τον εαυτό της και να αναγνωρίσει την αξία της σαν μέλος της ομάδας, με αποτέλεσμα να μειωθεί και το πιθανό άγχος που αισθανόταν σχετικά με τον ρόλο της μέσα σε αυτή. Και εντός της τάξης η Κ5 επέκτεινε τα οφέλη που αποκόμισε καθώς δέχτηκε και δοκίμασε να κάτσει και με άλλη συμμαθήτριά της, ενώ μέχρι εκείνη τη στιγμή ήθελε να κάθεται μόνο με την Κ2 και όταν αυτό δεν γινόταν έδειχνε να αποσύρεται και να απογοητεύεται. Η ίδια, τέλος, δήλωσε ότι της άρεσε πάρα πολύ που έκαναν κάτι όλοι μαζί και ότι δεν την πείραζε που υπήρχαν εντάσεις κάποιες στιγμές.

10.2.6. Πορεία ανάπτυξης της Κ6

Η Κ6 είναι ένα παιδί με υψηλή αυτοεκτίμηση και ιδιαίτερα ηγετικές τάσεις, με αποτέλεσμα να επιθυμεί να είναι μέσα σε όλα και να έχει έλεγχο σε ό,τι γίνεται. Σε κάποιες δραστηριότητες επεδείξε εγωκεντρικές συμπεριφορές και αρνήθηκε να συμβιβαστεί με όσα της ζητήθηκαν να κάνει, ωστόσο δεδομένου ότι της δόθηκε ο χώρος να εκφράσει τη δυσαρέσκεια και την άρνησή της, σταδιακά μειώθηκε και συμμετείχε πιο ενεργά. Κατά τη διάρκεια των ομαδικών δραστηριοτήτων, αρχικά επιθυμούσε να γνωρίζει τα πάντα και να καθοδηγεί τους άλλους, όμως το σύνολο της ομάδας της έδωσε έναν διαφορετικό ρόλο που τον αποδέχθηκε και μπόρεσε να παραδώσει τον ρόλο της σε κάποιον άλλον. Ωστόσο, σε πολλές δραστηριότητες οι ηγετικές της τάσεις ήταν ιδιαίτερα χρήσιμες και μπορούσαν να δώσουν ορθή καθοδήγηση στους συμμαθητές για να επιτευχθεί ο κοινός στόχος της ομάδας. Επίσης, μέσω των παιγνιδιών δραστηριοτήτων η Κ6 γνώρισε και άλλες πτυχές του εαυτού της, που δεν είναι τόσο τέλειες, με αποτέλεσμα να κληθεί να αντιμετωπίσει τη δυσκολία της να κάνει τα πάντα όπως πρέπει. Ακόμη, μέσω των δραστηριοτήτων κατόρθωσε να διαχειριστεί και την αντιπάθεια που επεδείκνυε σε έναν συμμαθητή και να συνεργαστεί μαζί τους αποτελεσματικά.

Τις συμπεριφορές αυτές τις ενέταξε και στην καθημερινότητά της, καθώς και εντός της τάξης και εκτός αυτής μειώθηκαν οι συγκρούσεις με τους συμμαθητές της, ενώ η ίδια άρχισε να ενδιαφέρεται περισσότερο για τους συνομηλικούς της παρά για τους ενήλικες. Ακόμα, όμως και στις περιπτώσεις που έρχεται σε σύγκρουση, η Κ6 κατόρθωσε να διαχειρίζεται αποτελεσματικά τον θυμό της και να μην ξεσπάει. Επιπλέον, μέσω των δραστηριοτήτων μειώθηκε η ανάγκη της βρίσκεται στο επίκεντρο και να αποζητά την προσοχή των άλλων, καθώς κατανόησε ότι και η θέση του παρατηρητή μπορεί να σου προσφέρει σημαντικές οφέλη στο να γνωρίσεις τους άλλους και τον ίδιο σου τον εαυτό. Μέσα από τις παρεμβάσεις, λοιπόν, η Κ6 μπόρεσε να διαχειριστεί τις ανασφάλειές της και να αναπτύξει καλές σχέσεις με όλους τους συμμαθητές της, ακόμα και εάν υπάρχουν ακόμα συγκρούσεις με κάποιους, ενώ βελτιώθηκαν σε μεγάλο βαθμό και οι σχέσεις της με τα κορίτσια της τάξης. Η ίδια, μάλιστα, ανέφερε ότι της άρεσε που έκανε κάτι μαζί με τους

συμμαθητές της και ότι επιθυμεί να επαναλάβουν παρόμοιες δραστηριότητες και μελλοντικά.

10.2.7. Πορεία ανάπτυξης της Κ7

Η Κ7 είναι ένα παιδί ώριμο, με ηρεμία και ορθή διαχείριση των καταστάσεων. Η ωριμότητά της αυτή πολλές φορές την εμποδίζει να συμμετέχει αυθόρμητα σε δραστηριότητες και είναι σαν να της στερεί την παιδικότητά της. Ωστόσο, στο δέσιμο της ομάδας ο φροντιστικός της χαρακτήρας και η ώριμη σκέψη και προσέγγιση των καταστάσεων βοήθησε σημαντικά την ομάδα να μη διασπαστεί και να προχωρήσει. Η ίδια από την άλλη κλήθηκε να λάβει λίγο από τον αυθορμητισμό και την παρορμητικότητα των συμμαθητών της κατά τη διάρκεια των ομαδικών δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα να ανακαλύψει σιγά-σιγά και άλλες πτυχές του εαυτού της, πιο παιγνιώδεις. Ακόμη, η ίδια η φύση των δραστηριοτήτων και το παιγνιώδες περιβάλλον που δημιουργούνταν κάθε φορά, οδηγούσε την Κ7 να συμμετέχει πιο αυθόρμητα σε όσα έκαναν. Στην αρχή, η Κ7 ήταν διστακτική και δεν συμμετείχε τόσο ενεργά σε όσα έκαναν, αλλά σταδιακά η σύνδεσή της με την ομάδα την οδήγησε στο να αισθανθεί μέλος αυτής και πιο άνετα με τις δικές της αυθόρμητες αντιδράσεις. Επίσης, μέσω της ομάδας η Κ7 άνοιξε και τον κύκλο των φίλων της και σταδιακά εκτός από την Κ8 άρχισε να αλληλεπιδρά και να κάνει παρέα και με άλλα κορίτσια από την τάξη της.

Τα επιτεύγματά της αυτά από τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις η Κ7 τα μετέφερε και στη σχολική της καθημερινότητα και στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα, η Κ7 άρχισε να είναι πιο αυθόρμητη σχετικά με τις απορίες της και να συμμετέχει πιο ενεργά στο μάθημα. Με τον ίδιο τρόπο άρχισε να αποδέχεται και τους πιο αυθόρμητους συμμαθητές της και να μην τους απορρίπτει, λόγω της δικής της δυσκολίας. Σταδιακά, λοιπόν άρχισε να παίζει και με τα άλλα παιδιά, τα οποία ακόμα και εάν δεν τα προτιμούσε καθημερινά, μπορούσε να παίζει μαζί τους στα διαλείμματα. Μέσω των παρεμβάσεων, επίσης, ενεπλάκη και σε συγκρούσεις, τις οποίες μέχρι εκείνη τη στιγμή απέφευγε και τις επέλυε με ήρεμο τρόπο, υποστηρίζοντας τις απόψεις της. Κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων, λοιπόν, και όταν αυξανόταν η ένταση, η ίδια κλήθηκε να διαχειριστεί καταστάσεις και να εκφράσει τις απόψεις της μέσα σε εντάσεις, ενώ το ίδιο άρχισε να κάνει και στη σχολική της καθημερινότητα.

10.2.8. Πορεία ανάπτυξης του Α1

Ο Α1 είναι ένα παιδί που πρόσφερε σημαντικά στην ομάδα μέσω των ιδεών του και των τρόπων που έβρισκε για να διαχειριστεί καταστάσεις. Έδινε στην ομάδα πολλές ιδέες και η δημιουργικότητά του βοήθησε να αναπτυχθούν και να εξελιχθούν οι δραστηριότητες. Αρχικά, ήταν λίγο μαζεμένος σχετικά με όσα καλούνταν να κάνει, αλλά σταδιακά μπόρεσε να ενταχθεί πλήρως στην ομάδα και να ευχαριστηθεί στις δραστηριότητες. Ακόμα και σε καταστάσεις εντάσεων, που ο ίδιος γενικά επιθυμεί να επιλύει τα πράγματα αρμονικά, ο Α1 κατόρθωσε να αποκτήσει σημαντικές δεξιότητες και να εκφράζει και τις δικές του απόψεις ανοιχτά. Η υπευθυνότητά του και η ωριμότητά του πρόσφεραν στην ομάδα ένα πλαίσιο δεσίματος, ενώ με τις μικρές ομάδες που εργάστηκε ανέλαβε αρκετές φορές τον ρόλο του συντονιστή για να οδηγηθούν σε ένα αποτέλεσμα. Ο Α1 σταδιακά ανοίχτηκε περισσότερο, καθώς εμπιστεύτηκε περισσότερο τους συμμαθητές του και μπόρεσε να εκδηλώσει περισσότερα στοιχεία του δικού του χαρακτήρα. Δεν επέδειξε σε καμία δραστηριότητα εγωκεντρικές συμπεριφορές και πάντα επιχειρούσε να δέσει την ομάδα και να εργαστεί για τον κοινό στόχο. Μέσα στην ομάδα, επίσης, ο Α1 κλήθηκε να διαχειριστεί και τη δική του δυσκολία που σχετίζεται με την επιθυμία να μην

τον ενοχλούν οι άλλοι, ακόμα και εάν ο ίδιος τους ενοχλεί κάποιες φορές. Κατά τη διάρκεια των παιχνιδιών, η δυσκολία του αυτή βγήκε στην επιφάνεια και έδειξε κάποιες φορές να δυσαρεστείται, αλλά στη συνέχεια, αποδέχτηκε και τις συμπεριφορές των άλλων. Τέλος, απέκτησε σιγά σιγά στοιχεία αυθορμητισμού, καθώς οι συνεχείς αλλαγές στις δραστηριότητες και το φανταστικό πλαίσιο στο οποίο τοποθετούνταν οι περισσότερες οδήγησαν τον Α1 να λαμβάνει γρήγορες αποφάσεις και να εμπλέκεται ενεργά.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία ο Α1 τα ενέταξε στη συνέχεια στην καθημερινότητά του και μέσα στην τάξη, αλλά και στις σχέσεις με τους συνομηλίκους έξω από αυτή. Ειδικότερα ο Α1 όχι μόνο άρχισε να αποδέχεται τα πειράγματα των συμμαθητών του, αλλά άρχισε να κάνει πλάκα μαζί τους και να αλληλεπιδρά αυθόρμητα. Μάλιστα, έχει αρχίσει να παίζει με τα αγόρια περισσότερο στο διάλειμμα και να αποζητά την παρέα τους.

10.2.9. Πορεία ανάπτυξης του Α2

Ο Α2 είναι ένα παιδί με πολύ χαμηλή αυτοεκτίμηση και συνήθως ακολουθεί τους άλλους, παρά παίρνει πρωτοβουλίες. Μέσα από τις δραστηριότητες και τους ρόλους που κλήθηκε να αναλάβει σε επίπεδο ομάδας, άρχισε να αισθάνεται καλύτερα σε αυτή και ανέδειξε αρκετά στοιχεία του χαρακτήρα του. Πιο συγκεκριμένα, μέσω των δραστηριοτήτων, ανέδειξε τη δημιουργικότητα που διαθέτει και άρχισε να εκφράζει τις απόψεις του, ενώ στο παιχνίδι με τον καθρέφτη μπόρεσε να εκφράσει την αρνητική αντίληψη που έχει διαμορφώσει ο ίδιος για τον εαυτό του. Από την εκπαιδευτικό, ωστόσο, και από τα μέλη της ομάδας έλαβε ενθαρρυντικά σχόλια και άρχισε να τονώνεται η αυτοπεποίθησή του, με αποτέλεσμα σταδιακά να συμμετέχει πιο ενεργά στις δραστηριότητες. Η ηρεμία του από την άλλη και ο ήπιος χαρακτήρας του, βοήθησαν πολλές φορές την ομάδα να ενωθεί και να ηρεμήσει, ώστε να διαχειριστεί τις εντάσεις που προέκυπταν. Μέσα από τις παρεμβάσεις, έμαθε να ζητάει βοήθεια και να εκφράζει τυχόν δυσκολίες του, ενώ και τα άλλα μέλη της ομάδας αναγνώρισαν σε αυτόν χρήσιμα στοιχεία για την εξέλιξη της ομάδας. Στις περιπτώσεις των δραστηριοτήτων που υπήρχε έκθεση του εαυτού ο Α2 δεν αισθανόταν άνετα, ωστόσο στις ομαδικές δραστηριότητες συμμετείχε περισσότερο.

Τη βελτίωση σχετικά με την αυτοπεποίθησή του και του ρόλου του μέσα στην ομάδα, διεύρυνε και στη σχολική του καθημερινότητα, καθώς άρχισε να συμμετέχει λίγο περισσότερο στην τάξη, να κάνει ερωτήσεις και να αποζητά να παίζει με τους συμμαθητές του στα διαλείμματα. Πιο συγκεκριμένα, ο ίδιος ο Α2 σε κάποια διαλείμματα πλησίασε τους συμμαθητές του και τους πρότεινε να παίξουν ποδόσφαιρο και οι συμμαθητές του ανταποκρίθηκαν στην πρότασή του αυτή. Μέσα από τις δραστηριότητες, επίσης, ο Α2 κατόρθωσε να εκφράσει εν μέρει και τα συναισθήματά του, ένα στοιχείο που επιχειρεί να το εντάξει στην καθημερινότητά του. Ο ίδιος ανέφερε ότι του άρεσαν όσα έκαναν και ότι θέλει να συμμετέχει περισσότερο σε ομαδικά παιχνίδια.

10.2.10. Πορεία ανάπτυξης του Α3

Ο Α3 είναι ένα παιδί με έντονη προσωπικότητα και αρνητικές συμπεριφορές που προκαλούν προβλήματα στην ομάδα. Οι συμπεριφορές αυτές εμφανίστηκαν και κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων, αλλά σταδιακά μειώθηκαν και διαχειρίστηκαν αποτελεσματικά από τα μέλη της ομάδας, με αποτέλεσμα ο Α3 να είναι ένα ενεργό μέλος αυτής. Πολλές φορές, ο Α3 κατόρθωσε να διασπάσει την ομάδα και να προκαλέσει ταραχές, αλλά άμεσα προσαρμοζόταν στις παρατηρήσεις της εκπαιδευτικού και στις ανάγκες της ομάδας. Υπήρχαν φορές που οι αρνητικές συμπεριφορές προκαλούσαν ενόχληση στους συμμαθητές του, όσο όμως παρατηρούσαν ότι Α3 κάνει προσπάθειες να

διαχειριστεί τον αυθορμητισμό του και την παρορμητικότητα του τόσο περισσότερο τον αποδέχονταν. Σταδιακά, πολλά μέλη της ομάδας αποκόμισαν οφέλη από τον αυθορμητισμό του Α3 και τον αξιοποίησαν στις δράσεις που είχαν να υλοποιήσουν, με αποτέλεσμα να μετουσιώσουν ένα στοιχείο που τους ενοχλεί σε ένα στοιχείο χρήσιμο για την ομάδα. Ο ίδιος ο Α3 άρχισε να αναγνωρίζει και να αποδέχεται τις απόψεις των άλλων, καθώς δεν υπήρχε χώρος να προκαλέσει σοβαρές συγκρούσεις, με αποτέλεσμα να ηρεμήσει και ο ίδιος και να συμμετέχει ενεργά στις ομαδικές δραστηριότητες.

Τα στοιχεία αυτά δεν έχει καταφέρει ακόμα να τα εντάξει στη σχολική του καθημερινότητα και συνεχίζει να εμφανίζει συμπεριφορές που προκαλούν προβλήματα στην τάξη, αλλά έχει αρχίσει να προσαρμόζεται και να αποδέχεται πιο εύκολα τις παρατηρήσεις. Επίσης, έχει μειωθεί η ανάγκη του να προκαλεί συγκρούσεις και έχουν μειωθεί οι εντάσεις μεταξύ εκείνου και των συμμαθητών του. Τέλος, ο Α3 άρχισε να κάνει περισσότερο παρέα με τους συμμαθητές τους και να μειώνει την παρέα με τους μεγαλύτερους, ένα στοιχείο ιδιαίτερα θετικό, καθώς με τον τρόπο αυτό, θα γνωρίσει ο ένας τον άλλον καλύτερα.

10.2.11. Πορεία ανάπτυξης του Α4

Ο Α4 είναι ένα εσωστρεφές παιδί που δεν μπλέκεται σε εντάσεις και θέλει να έχει καλές σχέσεις με τους συμμαθητές του. Μέσα από τις δραστηριότητες κλήθηκε να συνεργαστεί μαζί τους σε στιγμές έντασης και να εκφράσει και εκείνος ανοιχτά τις απόψεις του, ακόμα και εάν αυτές δεν έβρισκαν σύμφωνους τους άλλους. Σιγά σιγά και ο ίδιος άρχισε να αισθάνεται πιο άνετα με την ομάδα και να συμμετέχει περισσότερο στις δραστηριότητες, ενώ επέδειξε έναν αυθορμητισμό που μέχρι σήμερα δεν έχει εκδηλωθεί. Σε καταστάσεις εντάσεων, η ηρεμία του και η πραότητα τους ήταν απαραίτητες για να επανέλθει η ομάδα, ενώ ο ίδιος άρχισε να αποδέχεται τους συμμαθητές του και τις δικές του συμπεριφορές. Μέσα από την ομάδα, επίσης, άρχισε να εκδηλώνει περισσότερο την εξωστρεφή του πλευρά, στοιχείο που καταδεικνύει ότι άρχισε να εμπιστεύεται τους συμμαθητές του. Σταδιακά, τις συμπεριφορές αυτές τις επέκτεινε και στην καθημερινότητά του και μέσα στο σχολικό περιβάλλον, άρχισε να είναι πιο αυθόρμητος και εξωστρεφής.

10.2.12. Πορεία ανάπτυξης του Α5

Ο Α5 είναι ένα παιδί που διαθέτει έντονη προσωπικότητα και έχει έντονες αντιδράσεις όταν δεν ικανοποιούνται οι επιθυμίες και οι απαιτήσεις του, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στις σχέσεις του με τους συμμαθητές του. Οι αντιδράσεις αυτές ήταν παρούσες και κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων, καθώς ο Α5 αρκετές φορές προσπαθούσε να επιβληθεί στην ομάδα. Ωστόσο, η ομάδα αποτέλεσε ένα πλαίσιο που ήταν σε θέση να διαχειριστεί τις αντιδράσεις του και να παρακινήσει τον Α5 να προσαρμοστεί και να συμμετάσχει. Ακόμη, μέσω των παρεμβάσεων και της συνεργασίας τους με τους συμμαθητές του βελτιώθηκαν και οι σχέσεις με τους συμμαθητές του, καθώς ο ίδιος κατόρθωσε να συνεργαστεί μαζί τους και να δώσει χώρο στους άλλους, ενώ οι συμμαθητές του άρχισαν να κατανοούν περισσότερο τις αντιδράσεις του και να τις διαχειρίζονται. Ωστόσο, οι έντονες αντιδράσεις του Α5 δεν εμφανίζονται μόνο όταν βιώνει αρνητικά συναισθήματα, αλλά και όταν βιώνει θετικά, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται ένα εξωστρεφές παιδί που είναι σε θέση να αποτυπώσει λεκτικά και εκφραστικά τα συναισθήματά του. Η εξωτερίκευση αυτή, ωστόσο, των συναισθημάτων που βιώνει αρκετές φορές ενδέχεται να δημιουργήσει ζητήματα στις διαπροσωπικές του σχέσεις, καθώς πολλές φορές εκφράζεται με κλάμα και αντίδραση προς τους άλλους.

Οι αντιδράσεις αυτές, παρόλο που υπήρχαν κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων, άρχισαν σταδιακά να είναι λιγότερο έντονες και ο Α5 σιγά σιγά βρήκε νέους τρόπους έκφρασης και εξωτερίκευσης αυτών που βιώνει. Σε αρκετές δραστηριότητες υποστήριξε ότι δεν επιθυμούσε να συμμετέχει στην αρχή, όμως με την παρακίνηση της εκπαιδευτικού και των υπολοίπων παιδιών της ομάδας, εν τέλει συμμετείχε ενεργά και στο τέλος αισθανόταν και εκείνος ικανοποίηση. Μέσω της ομάδας ανέδειξε μια πλευρά του εαυτού του που σχετίζεται με τη συνεργασία και την επιθυμία παροχής βοήθειας στους άλλους, καθώς ήταν δεκτικός να βοηθήσει τους συμμαθητές του για να υλοποιήσουν τους στόχους τους. Τέλος, μέσω της εργασίας με την ομάδα ο Α5 βελτίωσε τα επίπεδα υπομονής του, στοιχείο που τον βοήθησε και στην καθημερινότητά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Σύνοψη αποτελεσμάτων, συζήτηση, συμπεράσματα

11.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τα προηγούμενα κεφάλαια της ερευνητικής διαδικασίας και γίνεται μια σύνοψη των συνολικών αποτελεσμάτων ως προς τους στόχους που είχαν τεθεί. Πιο συγκεκριμένα, απαντώνται τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στο κεφάλαιο του ερευνητικού σχεδιασμού και πραγματοποιείται ένας γενικός απολογισμός σχετικά με την επίτευξη αυτών. Οι απαντήσεις στα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα, στη συνέχεια, συσχετίζονται με τα αποτελέσματα των ερευνητικών δεδομένων και τις σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ των παιδιών, κατά τη διάρκεια και την εφαρμογή των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων. Μέσα από τη συμμετοχική παρατήρηση, επίσης, που υλοποιήθηκε στη διαδικασία εφαρμογής των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων, αναδείχθηκαν πολλά δεδομένα τα οποία καταγράφηκαν στο ημερολόγιο της ερευνήτριας αξιοποιώντας η ίδια την κριτική της ματιά μέσα, ενώ μέσα από την έκφραση των λεκτικών αλλά και των μη λεκτικών γεγονότων που διαδραματίστηκαν εντός και εκτός της τάξης μεταξύ των μαθητών, καθώς και όλο το κλίμα και η ατμόσφαιρα της τάξης, αναδείχθηκαν σημαντικά στοιχεία που συνετέλεσαν στην πραγματοποίηση της τελικής σύνοψης της ποιοτικής έρευνας. Ειδικότερα, μέσα από τη συμμετοχική παρατήρηση, ανέκυψε ότι οι συγκεκριμένες ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις, βασισμένες στα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα, επέδρασαν θετικά στην προσωπική ανάπτυξη των παιδιών αλλά και την ενίσχυση της αυτοεκτίμησής τους. Έτσι, στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι κατηγορίες των ευρημάτων που σχετίζονται γενικότερα με την προσωπική ανάπτυξη των παιδιών, και ειδικότερα, με την ενίσχυση της αυτοεκτίμησής του, η οποία επήλθε με τη συμμετοχή τους στις συγκεκριμένες ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις της έρευνας.

11.2. Η μοναδικότητα του ψυχοσυναισθηματικού κόσμου του κάθε παιδιού, που συμμετείχε στην εναλλακτική-βιωματική ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση- βασισμένη στο παιχνίδι στο πνεύμα της Βιωματικής- Ευρετικής και Αφηγηματικής, Διαλογικής Ψυχοπαιδαγωγικής

Κάθε παιδί που συμμετείχε στην ερευνητική διαδικασία χαρακτηρίζεται από τα δικά του προσωπικά χαρακτηριστικά, τα οποία έχουν διαμορφώσει τον ιδιαίτερο ψυχοσυναισθηματικό κόσμο του, που έχει διαμορφωθεί από ποικίλες επιδράσεις, τόσο από το στενό οικογενειακό, όσο και το σχολικό, αλλά και το ευρύτερο περιβάλλον του. Συνεπώς, μία ποιοτική έρευνα δεν θα μπορούσε να μην εστιάσει στην παρατήρηση και στην περιγραφή των μοναδικών και ξεχωριστών αυτών προσωπικοτήτων, καθώς και στις μεταξύ τους σχέσεις, στο πλαίσιο των ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων εντός του χώρου του σχολείου, όπου και έλαβαν χώρα.

Τα αποτελέσματα της παρούσας ποιοτικής έρευνας αφορούν, τη συνειδητοποίηση από κάθε συμμετέχον παιδί, της μοναδικότητας του και την επεξεργασία εννοιών διαφοροποίησης του εαυτού του, από τους άλλους, όπως είναι η σκέψη και το συναίσθημα. Μέσα από τις ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις, όλα τα παιδιά ενθαρρύνθηκαν να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους, το πρόσωπο και το σώμα τους, τα εξωτερικά και

εσωτερικά χαρακτηριστικά τους, τις δεξιότητές τους και τις επιθυμίες τους. Επιπλέον, στο ηλικιακό στάδιο που βρίσκονται τα παιδιά η αυτοαντίληψη και η αυτοεκτίμηση προάγεται, ενισχύεται και ενδυναμώνεται μέσα από περιβαλλοντικούς παράγοντες. Για τον λόγο αυτό, όλες οι παραπάνω αναζητήσεις και στόχοι καλλιεργήθηκαν μέσα σε ένα προστατευμένο και ασφαλές περιβάλλον, το οποίο έδωσε μεγάλη έμφαση στην έννοια του εαυτού, στο σώμα και στη μοναδικότητα της κάθε ύπαρξης, για τον καθένα ξεχωριστά.

Ειδικότερα, μέσω των παρεμβάσεων επιχειρήθηκε να ενισχυθεί το αίσθημα του μοναδικού εαυτού, με στόχο να συνειδητοποιήσουν τα παιδιά τη διαφορετικότητα που υφίσταται και τη μοναδικότητα του καθενός, τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά. Ο στόχος αυτός επετεύχθη μέσω της επίμονης και επαναληπτικής παρατήρησης, αρχικά του εαυτού μέσα από καθρέφτες, αλλά και του εαυτού των άλλων σε δεύτερο επίπεδο. Κάθε μέλος της ομάδας παρουσίασε τον εαυτό του στο σύνολο της ομάδας, ενώ στη συνέχεια κλήθηκαν να παρουσιάσουν και άλλα μέλη αυτής. Μάλιστα, στην τρίτη και τέταρτη ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση, δόθηκε μεγάλη έμφαση στην παρατήρηση του εαυτού μέσω του καθρέφτη, μια δραστηριότητα που προκάλεσε το ενδιαφέρον όλων των παιδιών και την απόλαυσαν ιδιαίτερα. Ιδιαίτερη έκπληξη μετά τη χρήση του καθρέφτη, αποτέλεσε η διαδικασία απολογισμού της συγκεκριμένης δραστηριότητας που υλοποιήθηκε, όπου όλα τα παιδιά, πλην της Κ7, ανέφεραν ότι βρίσκουν το πρόσωπό τους άσχημο όταν το βλέπουν στον καθρέφτη. Έγινε μια αποκάλυψη εκείνη τη στιγμή σε εμένα, που δεν την περίμενα, τουλάχιστον από κάποια παιδιά, τα οποία μέσα στην καθημερινή σχολική πραγματικότητα, δίνουν την εντύπωση, πως θεωρούν τα πρόσωπά τους όμορφα.

11.3. Η καλλιέργεια και η ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ των παιδιών, ώστε να δημιουργηθεί εντός τους η αίσθηση, αλλά και για τις μεταξύ τους σχέσεις, πως είναι ισότιμα μέλη μιας ευρύτερης ομάδας, αυτής της τάξης τους

Ένας παράγοντας που επιδρά σημαντικά στην ανάπτυξη της αυτοαντίληψης και αυτοεκτίμησης των παιδιών είναι οι συνομηλικοί. Η ομάδα των συνομηλίκων όταν επιβραβεύει τις επιτυχίες, ενισχύει τα μέλη της, στο να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση και εσωτερική δύναμη. Η αποδοχή του παιδιού από την ομάδα παίζει σημαντικό ρόλο στην εμπιστοσύνη του μαθητή στον εαυτό του (Kantor et al. 1989). Ο James (1980) αναφέρει χαρακτηριστικά, ότι οι σχέσεις με τους συνομηλίκους, είναι μια σημαντική ανάγκη για υγιή, γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη. Οι μαθητές που νιώθουν όμορφα και ασφαλείς μέσα στην τάξη τους, κοινωνικοποιούνται ομαλά και αναπτύσσουν την αίσθηση του ανήκειν, σε μία ομάδα. Για τον λόγο αυτό, σημαντικό μέλημα στην παρεμβατική φάση αποτέλεσε η επικράτηση ενός θετικού και υποστηρικτικού κλίματος μέσα στη συγκεκριμένη σχολική τάξη-ομάδα, ώστε τα παιδιά που είχαν παρατηρηθεί να εκδηλώνουν συμπεριφορές χαμηλής αυτοεκτίμησης και απόσυρσης του εαυτού τους από την ευρύτερη σχολική ομάδα, να ξεπεράσουν τα προβλήματα αυτά και να αναπτύξουν θετικές κοινωνικές σχέσεις στα πλαίσια της τάξης τους. Πιο συγκεκριμένα, επιχειρήθηκε να αισθανθούν την αποδοχή από την ομάδα της τάξης τους, ώστε μέσω της αποδοχής αυτής να αναπτυχθεί και το αίσθημα της ασφάλειας. Ο συγκεκριμένος στόχος επετεύχθη σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό και όλοι οι μαθητές αισθάνθηκαν ότι το πλαίσιο της ομάδας ήταν ένα πλαίσιο αποδοχής. Το αίσθημα αυτό αναπτύχθηκε μέσω των θετικών ενσώματων βιωμάτων που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της ομάδας και των κοινών εμπειριών που βίωσαν οι μαθητές συμμετέχοντας σε κοινές δραστηριότητες, οι οποίες συνέβαλαν, επίσης, στη βελτίωση της αυτοεικόνας των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά συμμετέχοντας στην παρεμβατική φάση της έρευνας, συνεργάστηκαν μέσα σε ένα εναλλακτικό ψυχοπαιδαγωγικό πλαίσιο, εργάστηκαν τόσο ατομικά όσο και ομαδικά, ανέπτυξαν πρωτοβουλίες, ανέλαβαν ευθύνες και εξέφρασαν όλα την άποψη τους για διάφορα θέματα.

Όλα αυτά αποτελούν παράγοντες σημαντικούς, ώστε να τονωθεί η εσωτερική τους αίσθηση για τον εαυτό τους και επομένως, να νιώσουν κι εκείνα ισότιμα μέλη της σχολικής τάξης-ομάδας, στην οποία ανήκουν.

11.4. Συνειδητοποιήσεις και αλλαγές σχετικά με τον εαυτό και την προσωπική ανάπτυξη της εμψυχώτριας-εκπαιδευτικού που κάνει εφαρμογή της εναλλακτικής ψυχοπαιδαγωγικής προσέγγισης

Η εκπόνηση της συγκεκριμένης έρευνας, αποτέλεσε και για εμένα μία εμπειρία, ιδιαίτερα χρήσιμη και εποικοδομητική, τόσο για τις διαδικασίες της προσωπικής μου ανάπτυξης, αλλά και της επαγγελματικής μου εξέλιξης. Ειδικότερα, μου δόθηκε η ευκαιρία να έρθω σε επαφή και να γνωρίσω πολλές θεωρητικές γνώσεις, καθώς και εμπειρικές-πρακτικές γνώσεις με πολύ συστηματικό και μεθοδικό τρόπο.

Στην πορεία μου αυτή συνάντησα και δυσκολίες, τις οποίες προσπαθούσα με διάφορους τρόπους να φέρω εις πέρας και να τις ξεπεράσω. Ήμουν σε μια διαρκή προσπάθεια αναζήτησης λύσεων των διαφόρων ζητημάτων, που είχα κάθε φορά να αντιμετωπίσω, ώστε να προχωράει η ερευνητική δουλειά που είχα αναλάβει να πραγματοποιήσω. Ακόμη, μέσω της διαδικασίας αυτής άρχισα να παρατηρώ περισσότερο τα γεγονότα και τις καταστάσεις, βάζοντας τον εαυτό μου σε διαδικασία παρατήρησης αλλά και προσπάθεια ερμηνείας όλων αυτών που παρατηρούσα. Άρχισα να προσπαθώ να συνδέω και να συσχετίζω τα γεγονότα και τις σχέσεις που μπορεί να υπάρχουν ανάμεσά τους. Παίρνοντας συνεντεύξεις τόσο από τις μητέρες των παιδιών, ένιωσα να έρχομαι πολύ πιο κοντά στα παιδιά αλλά και στις ίδιες τις μητέρες. Οι μεταξύ μας σχέσεις «αναβαθμίστηκαν» θεωρώ, ήρθαμε πιο κοντά, καθώς μου εμπιστεύτηκαν πράγματα που ούτε καν γνώριζα και δεν υπήρχε περίπτωση και να τα μάθω, εάν δεν μεσολαβούσαν οι συνεντεύξεις μας. Αυτό με βοήθησε να καταλάβω περισσότερο τα παιδιά και να νιώσω πολύ πιο κοντά τους, σε συναισθηματικό αλλά και σε ψυχολογικό επίπεδο. Άλλαξε η οπτική μου και η αντίληψη μου για το σύνολο των παιδιών.

Σε μία τέτοιου είδους εφαρμογή, στο πλαίσιο μίας σχολικής τάξης, στην οποία η ερευνήτρια είναι ταυτόχρονα και η εκπαιδευτικός, μπορούν να συμβούν πολλές και σημαντικές προεκτάσεις, προκειμένου να επιτευχθεί μία θετική μεταβολή σε μία συμπεριφορά, σε φαινόμενα ή αδυναμίες των μαθητών/μαθητριών που συμμετέχουν, ενώ παρέχεται συνεχώς αμφίδρομη ανατροφοδότηση τόσο στα παιδιά, όσο και στην ερευνήτρια/εκπαιδευτικό της τάξης.

11.5. Επίλογος: Γενικά συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρήθηκε να υλοποιηθεί μια σύνοψη των συμπερασμάτων των κεφαλαίων που προηγήθηκαν, προσπαθώντας να δοθούν απαντήσεις στα ερωτήματα που αφορούσαν στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών, καθώς και στη δυναμική της σχέσης μεταξύ τους. Επίσης, έγινε και αναφορά σχετικά με τις αλλαγές που βίωσε η εμψυχώτρια/εκπαιδευτικός, αλλά και των πραγμάτων που συνειδητοποίησε και αποκόμισε και η ίδια μέσα από όλη την διαδικασία της παρούσας ερευνητικής μελέτης.

Η αυτοεκτίμηση και η διαμόρφωση του εαυτού δεν αποτελούν μια διαδικασία γραμμική που ολοκληρώνεται, αλλά είναι σε θέση να εξελίσσεται και να αναδιαμορφώνεται σύμφωνα με τα περιβάλλοντα στα οποία εντάσσονται τα παιδιά. Μέσα από τα περιβάλλοντα τα παιδιά αναπτύσσουν σχέσεις και λαμβάνουν ανατροφοδοτήσεις σχετικά με τον εαυτό τους και τις ικανότητες που διαθέτουν και οι ανατροφοδοτήσεις αυτές αξιοποιούνται για να αξιολογήσουν τον εαυτό τους και να διαμορφώσουν τις δικές τους αντιλήψεις. Σε περιβάλλοντα, λοιπόν, όπου παρέχεται η δυνατότητα στα παιδιά να

αναπτύξουν υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις και να εργαστούν ομαδικά και συνεργατικά με τους άλλους τα παιδιά αναπτύσσουν θετικές αντιλήψεις για τον εαυτό τους και την αξία τους. Για τον λόγο αυτό, έχει αναγνωριστεί ότι το σχολικό περιβάλλον χρειάζεται να παρέχει τη δυνατότητα αυτή στους μαθητές του και να φροντίζει για την ανάπτυξη υγιούς εικόνας του εαυτού.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η ομάδα μέσα στην οποία εντάσσονται οι μαθητές και εργάζονται καθημερινά, δύναται να αποτελέσει παράγοντα ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης, όταν η ομάδα αυτή τους παρέχει ένα πλαίσιο ανάδειξης των ικανοτήτων τους και αναγνωρίζει τη σημασία τους. Για τον λόγο αυτό, οι ομαδικές δραστηριότητες και οι δραστηριότητες που στοχεύουν στη διερεύνηση της προσωπικότητας των παιδιών χρειάζεται να συμπεριλαμβάνονται στη σχολική καθημερινότητα. Μέσα από αυτές οι μαθητές καλούνται να συνεργαστούν αποτελεσματικά με τους άλλους, να διερευνήσουν τις δικές τους δυνατότητες και να αναγνωρίσουν την αξία τους, ενώ καλούνται να βρουν και τρόπους διαχείρισης των συγκρούσεων που ενδεχομένως προκύπτουν.

Οι ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες, έχουν αναδειχθεί σε ιδιαίτερα βοηθητικές μεθόδους ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης των μαθητών, και για τον λόγο αυτό επιχειρείται η συμπερίληψή τους στη σχολική καθημερινότητα. Οι δραστηριότητες αυτές διαθέτουν έναν παιγνιώδη χαρακτήρα και στηρίζονται στην έννοια της ομάδας, ενώ καλούν τους μαθητές να αξιοποιήσουν τη φαντασία τους και τις ικανότητές τους για να διερευνήσουν την προσωπικότητά τους. Ακόμη, από τα παραπάνω αναδεικνύεται ότι κατά την υλοποίηση αυτών, η ομάδα που δημιουργείται είναι σε θέση να πλαισιώσει τον κάθε μαθητή ξεχωριστά και να του παράσχει το απαραίτητο πλαίσιο για την ανάπτυξή του και την ενίσχυση της αυτοεκτίμησής του. Οι μαθητές στις δραστηριότητες αυτές χρειάζεται να λειτουργούν ομαδικά και με γνώμονα τους στόχους της ομάδας, ενώ καλούνται να εκτεθούν σε ένα ασφαλές και παιγνιώδες πλαίσιο, διερευνώντας τον εαυτό τους. Για τον λόγο αυτό, οι ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες έχουν αναδειχθεί ιδιαίτερα βοηθητικές σε μαθητές με χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης και μπορούν να αξιοποιηθούν στο σχολικό περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Προκειμένου να συλλέξουμε και να αναλύσουμε τα αποτελέσματα της ερευνητικής μας αυτής προσπάθειας, βασιστήκαμε στις αρχές των ποιοτικών μεθοδολογιών/μεθόδων έρευνας (Πουρκός & Δαφέρμος, 2010α, 2010β). Όπως υποστηρίζει ο Πουρκός (2010α, 2010β), τα διαφορετικά είδη έρευνας και μεθοδολογίας, αντικατοπτρίζουν και διαφορετικές φιλοσοφίες και πρακτικές και στηρίζονται σε συγκεκριμένες θεωρίες και επιστημολογικές παραδοχές. Ο βασικός στόχος της χρήσης των ποιοτικών μεθόδων έρευνας, είναι η πλήρης και λεπτομερής περιγραφή του κεντρικού θέματος, που μας απασχόλησε, το οποίο επιχειρήσαμε να ερευνήσουμε και να μελετήσουμε και εμείς στην έρευνά μας. Σε καμία περίπτωση, η προσπάθειά μας και οι στόχοι μας, δεν ήταν να ανακαλύψουμε καθολικούς και γενικεύσιμους νόμους.

Γενικές αρχές στις ποιοτικές μεθοδολογίες είναι, ότι η αλήθεια είναι σχετική και κοινωνικά κατασκευασμένη, ενώ γίνεται αντιληπτή και ερμηνεύεται από και την συγκεκριμένη κοινωνικό-ιστορική οπτική του κάθε υποκειμένου και ότι οι πολλές ερμηνείες που σχετίζονται με το κάθε είδους φαινόμενο, εξαρτώνται από την υποκειμενική αντίληψη και κρίση, από τις αξίες και τις προκαταλήψεις του κάθε ερευνητή (Μπελλαλή, 2006). Επομένως, βασιζόμενοι σε αυτή την παραδοχή, οι αναλύσεις, οι ερμηνείες και τα αποτελέσματα των ποιοτικών ερευνών είναι υποκειμενικά. Παρόλα αυτά, οφείλουν να δίνουν ερευνητικά συμπεράσματα, τόσο έγκυρα όσο και αξιόπιστα. Για το λόγο αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό στην ποιοτική έρευνα, ο ερευνητής να περιγράφει τα φαινόμενα με ακρίβεια, ώστε ο αναγνώστης μιας ποιοτικής έρευνας, να μπορεί να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα διαβάζοντας τη (Χασάνδρα & Γούδας, 2003).

Στην παρούσα έρευνα μελετήσαμε το φαινόμενο της αυτοεκτίμησης, σε 12 μαθητές Β' τάξης δημοτικού σχολείου και τη δυνατότητα της ενίσχυσής της αυτοεκτίμησής τους, μέσα από ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με τον Μαντζούκα (2007), στόχος των ποιοτικών ερευνών και κατ' επέκταση και της παρούσας έρευνας, είναι η εξερεύνηση και κατανόηση σε βάθος των υποκειμενικών αντιλήψεων, των προσωπικών πεποιθήσεων και εμπειριών. Στην ποιοτική έρευνα καταγράφονται πιστά και κατά γράμμα τα λεγόμενα των συμμετεχόντων, με στόχο την ερμηνεία και την κατανόηση σε βάθος των απαντήσεων των συμμετεχόντων και των συναισθημάτων, των κινήτρων και των επιδιώξεών τους. Ο στόχος αυτός έγινε προσπάθεια να ικανοποιηθεί και στην παρούσα έρευνα.

Προκειμένου να εξασφαλίσουμε την αξιοπιστία της έρευνας χρησιμοποιήσαμε τρόπους και τεχνικές κατάλληλες για το σκοπό αυτό. Μία από αυτές ήταν η στρατηγική της τριγωνοποίησης, δηλαδή της χρήσης πολλών διαφορετικών μεθοδολογικών εργαλείων για το ίδιο φαινόμενο, καθώς και διαφορετικών πηγών (Χασάνδρα & Γούδας, 2003). Έτσι, κάναμε χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων στις μητέρες και στην εκπαιδευτικό των παιδιών, ώστε να διασταυρώσουμε τα δεδομένα που θα προέκυπταν από αυτές. Εκτός από τις ημιδομημένες συνεντεύξεις, χρησιμοποιήσαμε και τα ερευνητικό εργαλείο του ιχνογραφήματος, ζητώντας από κάθε παιδί να δημιουργήσει τρία, στο σύνολο τους, ιχνογραφήματα, με συγκεκριμένο κάθε φορά θέμα, το ίδιο για όλα τα παιδιά. Για την εξασφάλιση της εγκυρότητας της έρευνας, έγινε προσπάθεια όσο το δυνατόν πληρέστερης και ακριβέστερης περιγραφής των δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα, ώστε ο κάθε αναγνώστης που πρόκειται να διαβάσει την παρούσα έρευνα, να μπορεί να βγάλει τα

δικά του συμπεράσματα (Χασάνδρα & Γούδας, 2003). Για το λόγο αυτό συμπεριλήφθηκαν αποσπάσματα από τα ακριβή λόγια των συμμετεχόντων στην έρευνα, μέσα από τις συνεντεύξεις, καθώς και τα ιχνογραφήματα που δημιουργήθηκαν από τα παιδιά.

Μέσα στις δυνατότητες της έρευνας μας, αυτής συγκαταλέγεται το γεγονός, ότι μέσα από την ευρεία και πλούσια συγκέντρωση των ερευνητικών μας δεδομένων, μέσα από τις αναλυτικές τους περιγραφές, καθώς και το οπτικοακουστικό αρχειακό υλικό που υπάρχει στη διάθεσή μας, θα μπορούσαμε να πραγματοποιήσουμε μιά δευτερογενή ανάλυση των δεδομένων, που θα τα επαληθεύσει ή όχι. Βέβαια η οπτική του ερευνητή δεν θα είναι ποτέ η ίδια, αλλά μέσω της συλλογής και της αρχειοθέτησης των διδομένων, θα μπορούσε να διερευνηθεί εκ νέου η συγκεκριμένη ομάδα παιδιών. Επίσης, η δομή του συγκεκριμένου ερευνητικού σχεδιασμού, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα ερέθισμα και να δώσει ιδέες για νέες έρευνες με παρεμφερή ερευνητικό σχεδιασμό και παρόμοια ερευνητικά ερωτήματα. Σε σχέση με το χώρο μέσα στον οποίο έλαβε χώρα η ερευνητική μας διαδικασία, ειδικά η παρεμβατική φάση της έρευνας μας, οι δυνατότητες που είχαμε ήταν ικανοποιητικές, αφού υπήρχε κάθε φορά συγκεκριμένος χώρος που κάναμε τις εναλλακτικές- βιωματικές, ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες με τα παιδιά. Ο χώρος μας ήταν η σχολική μας τάξη, μέσα στην οποία τα παιδιά ένιωθαν εξοικειωμένα και άνετα. Η συγκεκριμένη δράση τους σε έναν οικείο χώρο, ενδυνάμωνε τη φυσική τους συμπεριφορά, ενώ η παρουσία της εκπαιδευτικού τους, από τη μιά τα καθισούχαζε και από την άλλη διευκόλυνε και το ερευνητικό έργο της εκπαιδευτικού.

Στους περιορισμούς της έρευνας μπορούμε να αναφερθούμε στα εξής: Έναν περιορισμό αποτελεί ο υποκειμενικός χαρακτήρας του ερευνητή, ο οποίος όσο και να θέλει να μείνει αντικειμενικός και πιστός δεδομένα του, δεν είναι απόλυτα εφικτό να ξεφύγει από τις προσωπικές, υποκειμενικές του αντιλήψεις, ιδέες και οπτικές. Ένας άλλος περιοριστικός παράγοντας ήταν το δείγμα της έρευνας, το οποίο αν και είναι πολύ καλό αριθμητικά για ποιοτικού τύπου έρευνες, κάποιες φορές παρουσίαζε απώλειες, κυρίως κατά την παρεμβατική φάση της έρευνας. Το γεγονός, ότι η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο φυσικό περιβάλλον ενός πραγματικού σχολείου, με πραγματικούς μαθητές, οι οποίοι ήταν τα υποκείμενα της έρευνας, συνετέλεσε στο να υπάρξουν κάποιες «απώλειες», κυρίως λόγω ασθένειας κάποιων μαθητών και κάποιων άλλων απρόβλεπτων παραγόντων, για τους οποίους έπρεπε να απουσιάσουν από το σχολείο κάποια παιδιά.

Σχετικά με τη γενικευσιμότητα της έρευνας, εφόσον η έρευνα αυτή ανήκει στις ποιοτικές μεθόδους έρευνας, ένας από τους περιορισμούς της είναι, ότι δεν υπάρχει δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων της στον γενικό πληθυσμό, καθώς το δείγμα είναι πολύ μικρό. Στην ποιοτική έρευνα, βέβαια, στόχος δεν είναι η γενίκευση των αποτελεσμάτων, αλλά η δυνατότητα να μεταφερθούν τα ευρήματα και σε άλλα πλαίσια ή ομάδες και να μπορεί ο αναγνώστης να αντιπαραβάλλει στα ερευνητικά ευρήματα, τις δικές του εμπειρίες (Χασάνδρα & Γούδας, 2003). Μία τεχνική για την εξασφάλιση της γενικευσιμότητας στην ποιοτική έρευνα, είναι η πυκνή και ζωντανή περιγραφή των δεδομένων κι ευρημάτων της έρευνας (Συμεού, 2006), κάτι για το οποίο έγινε μεγάλη προσπάθεια στην παρούσα έρευνα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η μαθησιακή διαδικασία συνιστά μια διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, όπου η ενεργή συμμετοχή και των δύο είναι απαραίτητη για την επιτυχία της. Η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών, ωστόσο, επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης πρακτικών και μεθόδων που ενισχύουν τον ρόλο τους εντός αυτής και προσελκύουν το ενδιαφέρον τους για τη μάθηση. Η μάθηση, όμως, δεν σχετίζεται μόνο με την απόκτηση νέων γνώσεων και την πιστή εφαρμογή των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, αλλά μια ολιστική διαδικασία όπου παρέχεται στους μαθητές η δυνατότητα ολιστικής εξέλιξης και απόκτησης δεξιοτήτων απαραίτητων για την καθημερινότητά τους και τη μετέπειτα ζωή τους. Για τον λόγο αυτό, η ομάδα και το περιβάλλον μέσα στο οποίο υλοποιείται η εκπαιδευτική διαδικασία, συνιστά παράλληλα και έναν χώρο όπου οι μαθητές καλούνται να συνεργαστούν, να συναισθανθούν και να κατανοήσουν τους άλλους, αναδεικνύοντας τις δικές τους ικανότητες και δεξιότητες. Η προσωπικότητα του κάθε μαθητή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την ομάδα, ενώ μέσα από τη διαδικασία της μάθησης λαμβάνει στοιχεία για την ανάπτυξή της. Κάθε μαθητής, λοιπόν, έχει σημασία για την ομάδα και η ομάδα καλείται να λειτουργήσει ενθαρρυντικά και επικουρικά για τον καθένα ξεχωριστά, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να γνωρίσει πτυχές του εαυτού του και να αναπτύξει άλλες.

Ένα στοιχείο της προσωπικότητας των παιδιών που έχει αναδειχθεί σε σημαντικό παράγοντα για τη μαθησιακή διαδικασία αποτελεί η αυτοεκτίμηση, που αφορά την αξία που δίνει το κάθε άτομο στον εαυτό του και τη δυνατότητά του να αναγνωρίζει και να αξιολογεί χαρακτηριστικά και συμπεριφορές του μέσω της διαδικασίας της αξιολόγησης. Η αυτοεκτίμηση είναι σε θέση να ενισχύσει τον ρόλο των μαθητών, αλλά και να οδηγήσει στην κατανόηση του ρόλου τους εντός της ομάδας. Ειδικότερα, οι μαθητές που εκτιμούν τον εαυτό τους και έχουν επίγνωση των δυνατοτήτων και των δεξιοτήτων τους είναι σε θέση να βελτιωθούν εντός της ομάδας στο σχολικό περιβάλλον και να αξιοποιήσουν το περιβάλλον αυτό προς όφελός τους. Αντίθετα, έχει αναδειχθεί ότι μαθητές με χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης, εμφανίζουν δυσκολίες τόσο κατά τη διαδικασία της μάθησης, όσο και στις σχέσεις που αναπτύσσουν μέσα στο σχολικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα να εμφανίζουν αρκετές φορές αρνητικές συμπεριφορές, οι οποίες άλλοτε εξωτερικεύονται και ενδέχεται να οδηγήσουν την ομάδα σε σύγκρουση, είτε εσωτερικεύονται και οδηγούν το παιδί σε απόσυρση και σε εμφάνιση παθητικών συμπεριφορών. Για τον λόγο αυτό, σε κάθε περίπτωση τα επίπεδα αυτοεκτίμησης των μαθητών κρίνεται απαραίτητο να διερευνώνται και σε περίπτωση που υπάρχουν δυσκολίες είναι απαραίτητη η συμβολή της μαθησιακής διαδικασίας για την ενίσχυσή της αυτοεκτίμησης.

Η ομάδα, επίσης, αποτελεί έναν βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης των μαθητών, καθώς μέσω αυτής οι μαθητές ετεροαξιολογούνται, αλλά και αυτοαξιολογούνται και διαμορφώνουν αντιλήψεις και πεποιθήσεις για τον εαυτό τους και τις ικανότητές τους. Χρειάζεται, λοιπόν, η ομάδα να είναι σε θέση να κατανοήσει τον κάθε μαθητή ξεχωριστά, αλλά και να αναπτύξει σχέσεις συνεργασίας μαζί του, ώστε να του παράσχει το πλαίσιο για την ανάπτυξή του. Οι ομαδικές δραστηριότητες, λοιπόν, είναι σε θέση να παρέχουν στους μαθητές το πλαίσιο για να διερευνήσουν τις ικανότητές τους και τις σχέσεις που αναπτύσσουν με τους συνομηλίκους, ενώ σε περιπτώσεις μειωμένης αυτοεκτίμησης, είναι σε θέση να παρέχουν σημαντική υποστήριξη στους μαθητές και μέσω της αλληλεπίδρασης να τους παρέχουν εργαλεία και μεθόδους για την ανάπτυξή της. Η επιλογή, η χρήση και η εφαρμογή των εναλλακτικών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων που είχαν ως βάση το παιχνίδι, τις δραματικές τεχνικές και την καλλιτεχνική δημιουργία, θεωρούμε ότι αποτέλεσε ιδανικό μέσο για το σκοπό της

έρευνας μας, μέσα από τα παιχνίδια και γενικότερα μέσα από την ενεργητική, δημιουργική και ευχάριστη συμμετοχή και εμπλοκή των παιδιών σε αυτές. Για τους παραπάνω λόγους, θα αποτελούσε ευχής έργον, να υπάρχουν και να υπάρξουν ακόμα περισσότερες έρευνες και μελέτες που θα ασχοληθούν ουσιαστικά με την ενίσχυση και την ενδυνάμωση της αυτοεκτίμησης των παιδιών σχολικής ηλικίας αλλά και όχι μόνο αυτών, με επιστημονικό και αξιόπιστο πάντα τρόπο, ώστε να ωφελούνται οι ίδιοι οι μαθητές, οι εκπαιδευτικοί, αλλά και η ευρύτερη κοινωνία στο σύνολο της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abell S and Napoleon JA (2007) *Self-esteem: An Inside Job*. Inside Jobs Coaching Company.
- Adair K. C., Fredrickson B. L. (2015). Be open: mindfulness predicts reduced motivated perception. *Pers. Individ. Differ.* 83, 198–201. 10.1016/j.paid.2015.04.008
- Adigun, O.T. (2020). Self-esteem, self-efficacy, self-concept and intimate image diffusion among deaf adolescents: A structural equation model analysis. *Heliyon*, 6(8): 1– 8. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e 04742>.
- Angrosino, M.V. (2007). Doing ethnographic and observational research. In Flick, U. (Ed.), *The Sage qualitative research kit*. London: Sage.
- Akos , P., Hamm, J., Mack, S., and Dunaway, M. (2007). Utilizing the developmental influence of peers in middle school groups. *J. Spec. Group Work*, 32, 51–60. doi: 10.1080/01933920600977648
- Alice A (2013) *Teaching a Child to read and write well*. New Delhi: PartridgeIndia.
- Anchor, R. (1978). History and play: Johan Huizinga and his critics. *History and Theory*, 17(1), 63-93.
- Bantas, H. (2011). *Understanding Freud: The Unconscious Mind*. Australia: Reluctant Geek.
- Boimare, Ser. (2019). *Pratiquer la psychopédagogie* Paris: Dunod.
- Bolocan Parisi, L. G., Gervasio Carbonaro, G., and Viciani Bennici, A. (1988). *Il lavoro di Gruppo. Metodologie, Tecniche, Formazione, Aggiornamento Dell'operatore (Group Work. Methods, Techniques, Training, Operator Updating)*. Roma: Carocci Faber.
- Bauer, J. J., McAdams, D. P. (2010). Eudaimonic growth: narrative growth goals predict increase in ego development and subjective well-being 3 years later. *Dev. Psychol.* 46, 761–772. 10.1037/a0019654.
- Baumeister RF (2013) *Self-esteem, Springer science & Business Media*.
- Bland, D. (2018). *Using drawing in research with children: Lessons from practice*. *International Journal of Research & Method in Education*, 41(3), 342-352.
- Brooks, M. (2009). *What Vygotsky can teach us about young children drawing*. *International Art in Early Childhood Research Journal*, 1(1), 1-13.
- Bruner, J. (1983). Play, thought, and language. *Peabody Journal of Education*, 60(3), 60-69
- Bruno, A. and Bracco, F. (2016). Promoting safety through well-being: an experience in healthcare. *Front. Psychol.* 7, 1208. doi: 10.3389/fpsyg.2016.0 1208
- Bruno, A., and Dell'Aversana, G. (2018). Reflective practicum in higher education: the influence of the learning environment on the quality of learning. *Assess. Eval. High. Educ.* 43, 345–358. doi: 10.1080/02602938.2017.13 44823
- Burke, P.J., Stets, J.E. (2009). *Identity Theory*. New York: Oxford University Press.
- Bustos V., Oliver A., Galiana L. (2015). Validación del Autoconcepto Forma 5 en Universitarios Peruanos: Una Herramienta para la Psicología Positiva. *Psicol. Reflex. Crítica*, 28, 690–697. doi: 10.1590/1678-7153.201528406.
- Caillois, R. (2001). *Ta παιγνίδια και οι άνθρωποι* (μτφρ. Ν. Κούρκουλος). Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου
- Capobianco, B. M., & Feldman, A. (2006). Promoting quality for teacher action research: Lessons learned from science teacher's action research. *International Journal for Educational Action Research*, 14(4): 497-512.
- Cast A. D., Burke P. J. (2002). A Theory of Self-Esteem. *Social Forces*, 80, 1041–68.

- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2012). Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας (επιμ: Βάσω Βασιλού - Παπαγεωργίου). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Cohen and Lotan (2014) *Designing Groupwork*. New York: Teachers College Press.
- Collins, H.M. (1985). *Changing Order: Replication and Induction in Scientific Practice*. Beverly Hills: Sage.
- Coopersmith, S. (1967) *The Antecedents of Self-Esteem*. San Francisco: W.H. Freeman and Company.
- Christenson, M. et. al. (2002). The Rocky Road of Teachers Becoming Action Researchers. *Teaching and Teacher Education*, 18, 259-272.
- Csikszentmihalyi, M., & Benett, S. (1971). An exploratory model of play. *American Anthropologist*, 73(1), 45-58.
- Dari, T., Chan, C. D., and Del Re, J. (2021). Integrating culturally responsive group work in schools to foster the development of career aspirations among marginalized youth. *J. Spec. Group Work*, 46, 75–89. doi: 10.1080/01933922.2020.1856255
- Daukantaitė D., Soto T. E. (2014). The relationship between identity consistency across social roles and different aspects of mental health varies by age group. *Identity* 14, 81–95. 10.1080/15283488.2014.892000
- Denzin, N., & Lincoln, Y. (2005). *The SAGE handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
- Dermitzaki, I. & Efklides, A. (2000). Aspects of self-concepts and their relationship to language performance and verbal reasoning ability. *American Journal of Psychology*, 113, pp. 621-638
- Dewey, J. (1933). *How We Think: a Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. Boston, MA: D.C. Heath & Co Publishers.
- Diemer, M. A., Wang, Q., and Smith, A. V. (2010). Vocational interests and prospective college majors among youth of color in poverty. *J. C. Assess*, 18, 97–110. doi: 10.1177/1069072709350906
- Dresch, A., Lacerda, D. P., & Miguel, P. A. C. (2015). A distinctive analysis of case study, action research and design science research. *Revista brasileira de gestão de negócios*, 17, 1116-1133. DOI: **10.7819/rbgn.v17i56.2069**
- Dunlap LL (2004). *What All Children Need: Theory and Application*. University Press of America.
- Duchesne S, Larose S (2007) Adolescent Parental Attachment and Academic Motivation and Performance in Early Adolescence. *Journal of Applied Social Psychology*, 37, 1501-1521.
- Eastman, D. (1958). Self Acceptance and Marital Happiness. *Journal of Consulting Psychology*, 22, 95-99.
- Edwards, R., & Holland, J. (2013). *What is a qualitative interview?* London, New Delhi, New York, Sydney: Bloomsbury.
- Elder J., Cheung B., Davis T., Hughes B. (2023). Mapping the Self: A Network Approach for Understanding Psychological and Neural Representations of Self-Concept Structure. *J. Personal. Soc. Psychol.*, 124, 237–263. doi: 10.1037/pspa0000315.
- Esposito, G., Karterud, S., and Freda, M. F. (2021). Mentalizing underachievement in group counseling: analyzing the relationship between members' reflective functioning and counselors' interventions. *Psychol. Serv.*, 18, 73–83. doi: 10.1037/ser0000350
- Esposito, G., Ribeiro, A. P., Gonçalves, M. M., and Freda, M. F. (2017). Mirroring in group counseling: analyzing narrative innovations. *Small Group Res.* 48, 391–419. doi: 10.1177/1046496417697149

- Ζούκης, Ν. (2007). Τρία ερωτήματα για την έρευνα-δράση και την αναζήτηση νέας προοπτικής. Στο Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα: «Σχολείο Ίσο για Παιδιά Άνισα», Αθήνα, 4- 6 Μαΐου 2007, 195-201.
- Fetterman, D.M. (1998). *Ethnography: Step by Step* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Finlayson, A. (2015). Reflective practice: has it really changed over time? *Reflect. Pract.*, *16*, 717–730. doi: 10.1080/14623943.2015.1095723
- Flanagan S., Patterson T. G., Hume I. R., Joseph S. (2015). A longitudinal investigation of the relationship between unconditional positive self-regard and posttraumatic growth. *Pers. Cent. Exp. Psychother.*, *14*, 191–200. 10.1080/14779757.2015.1047960
- Flick U. (2017). Εισαγωγή στην ποιοτική έρευνα. Αθήνα: Προπομπός.
- Grao-Cruces A., Fernández-Martínez A., Nuviala A. (2017). Asociación entre condición física y autoconcepto físico en estudiantes españoles de 12–16 años. *Rev. Latinoam. Psicol.*, *49*, 128–136. doi: 10.1016/j.rlp.2016.09.002.
- Greenberger, S. W. (2020). Creating a guide for reflective practice: applying Dewey’s reflective thinking to document faculty scholarly engagement. *Reflect. Pract.*, *21*, 458–472. doi: 10.1080/14623943.2020.1773422
- Hamachek, D. (1992). *Encounters with the Self*. New York: Harcourt Brace Javanovich.
- Hefffron, M. C., Reynolds, D., and Talbot, B. (2016). Reflecting together: reflective functioning as a focus for deepening group supervision. *Infant. Ment. Health J.*, *37*, 628–639. doi: 10.1002/imhj.21608
- Henricks, T. (2008). The nature of play. *American Journal of Play*, *X*, 157-180.
- Hitlin S. (2003). Values as the Core of Personal Identity: Drawing Links between Two Theories of Self. Special issue: Social identity: Sociological and social psychological perspectives. *Social Psychology Quarterly*, *66*:118–37.
- Hirsh GM (1995) *Student Self Esteem: Integrating the Self*. R & L Education.
- Hoffmann S. G., Grossman P., Hinton D. E. (2011). Loving-kindness and compassion meditation: potential for psychological interventions. *Clin. Psychol. Rev.*, *31*, 1126–1132. 10.1016/j.cpr.2011.07.003
- Huizinga, J. (1989). *Ο άνθρωπος και το παιχνίδι* (μτφρ. Στ. Ροζάνης & Γερ.Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Γνώση.
- Jahja, Y. (2011). *Psikologi Perkembangan*. Jakarta: Prenadamedia Group.
- James, W. (1950). *The Principles of Psychology*. New York: Dover Publications
- Jang H., Reeve J., Halusic M. (2016). A new autonomy-supportive way of teaching that increases conceptual learning: teaching in student-preferred ways. *J. Exp. Educ.* *84*, 686–701. 10.1080/00220973.2015.1083522
- Jelić, M. 2022. How do we process feedback? The role of self-esteem in processing self-related and other-related information. *Acta Psychologica*, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2022.10.3592>.
- Joseph S., Murphy D. (2013). Person-centred approach, positive psychology, and relational helping: Building bridges. *J. Hum. Psychol.*, *53*, 26–51. 10.1177/0022167812436426
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και βοηθήματα.
- Ιωσηφίδης, Θ.(2003). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική.
- Κατσαρού, Ε. (2010). Έρευνα-Δράση: επιστημολογικά, μεθοδολογικά και ηθικά ζητήματα. Στο Μ. Πουρκός & Μ. Δαφέρμος (Επιμ.), Ποιοτική έρευνα στην ψυχολογία και την εκπαίδευση: Επιστημολογικά, μεθοδολογικά και ηθικά ζητήματα (σσ. 555-569). Αθήνα: Τόπος.

- Kaufman S. B. (2020). *Transcend: The New Science of Self-Actualization*. New York, NY: J.P. Tarcher U.S./Perigee Bks.
- Kernis M. H. & Goldman B. M. (2006). A Multicomponent Conceptualization of Authenticity: Theory and Resear. in *Advances in Experimental Social Psychology*. Vol. 38, edited by Zanna M. P. San Diego, CA: Elsevier
- Kjell O. N. E., Daukantaitė D., Hefferon K., Sikström S. (2016). The Harmony in Life Scale complements the Satisfaction with Life Scale: expanding the conceptualization and measurement of the cognitive component of subjective well-being. *Soc. Indic. Res.*, 126, 893–919. 10.1007/s11205-015-0903-z
- Klausner, S. Z. (1953). Social Class and Self-Concept. *Journal of Social Psychology* 38: 201-05.
- Komblum W (2011). *Sociology in a Changing World*. London: Cengage Learning
- Κωνσταντινόπουλος, Σ.Π. (2007). *Παιδαγωγική του παιχνιδιού*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Latour, B. (1987). *Science in Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Leblanc, L., Richardson, W., & Burns, K. A. (2009). Autism spectrum disorder and the inclusive classroom: Effective training to enhance knowledge of ASD and evidencebased practices. *Teacher education and special education*, 32(2), 166-179. <https://doi.org/10.1177/0741932507334279>
- Lenton A. P., Bruder M., Slabu L., Sedikides C. (2013). How does “being real” feel? The experience of state authenticity. *J. Pers.*, 81, 276–289. 10.1111/j.1467-6494.2012.00805.x
- Lincoln, Y. (2001). Varieties of validity: Quality in qualitative research. In J. Smart, & W. Tierney (Eds.), *Higher Education: Handbook of theory and research*. New York: Agathon Press.
- Lobrot, M., (2015). *Ζώντας μαζί. Η παρεμβαίνουσα μη κατευθυντικότητα στη ζωή μας*. Αθήνα: Αρμός.
- Μακρή -Μπότσαρη, Ε. (2001). *Αυτοαντίληψη και Αυτοεκτίμηση: Μοντέλα, ανάπτυξη, λειτουργικός ρόλος και αξιολόγηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μανσόν, Μ. (2009). Μια ιστορία του παιχνιδιού. Στο Πατρίς, Ιέρ. *Τόπο στο Παιχνίδι! Μαθαίνω να Παίζω, Μαθαίνω να Ζω* (μτφρ. Ε. Παστρικού). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Marsh, H. W., & O' Mara, A. (2008). Reciprocal effects between academic self-concept, self-esteem, achievement and attainment over seven adolescent years: Unidimensional and multidimensional perspectives. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, pp. 542-552.
- Marsh H.W., Scalas L. F., Nagengast B. (2010). Longitudinal Tests of Competing Factor Structures for the Rosenberg Self-Esteem Scale: Traits, Ephemeral Artifacts, and Stable Response Styles. *Psychological Assessment*, 22:366–81.
- Marshall, T. (2019). The concept of reflection: a systematic review and thematic synthesis across professional contexts. *Reflect. Pract.*, 20, 396–415. doi: 10.1080/14623943.2019.1622520
- Maslow, A.H. (1942) Self-Esteem (Dominance Feeling) and Sexuality in Women." *Journal of Social Psychology* 16: 259-94.
- McCoy, K. A. (2016). VISTAS Online. *Strategies for conflict Resolution Among Middle School Students*, 1-9.
- McLeod, S. (2012). *Simply Psychology*. Low Self-esteem, 4.
- McLeod, S. (2014). *Simply Psychology*. *Psychoanalysis*, 1-12.
- Merriam, SB (2002). Ποιοτική έρευνα στην πράξη: Παραδείγματα για συζήτηση και ανάλυση. Σαν Φρανσίσκο, Καλιφόρνια: Jossey-Bass Publishers.

- Nagle, A., Wolf, P., Riener, R. & Novak, D. (2014). The use of player-centered positive reinforcement to schedule in-game rewards increases enjoyment and performance in a serious game. *International Journal of Serious Games*, 1(4): 35–47. <https://doi.org/10.17083/ijsg.v1i4.47>.
- Noor, K.B.M. (2008). Case study: A strategic research methodology. *American journal of applied sciences*, 5(11), 1602-1604.
- Nuzzaci, A. (2011). Pratiche riflessive, riflessività e insegnamento. *Stud. Educ.* 12, 9–27.
- Μαγγόπουλος, Γ. (2015). Η μελέτη περίπτωσης ως ερευνητική στρατηγική στην αξιολόγηση προγραμμάτων: θεωρητικοί προβληματισμοί. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 16(64).
- Μεταξάς, Γ. (2010). Η ανάλυση ιχνογραφημάτων ως εργαλείο ποιοτικής έρευνας στην ψυχολογία. Στο Μ. Πουρκός & Μ. Δαφέρμος (Επιμ.), *Ποιοτική έρευνα στην ψυχολογία και την εκπαίδευση* (319-351). Τόπος.
- Μίλεση, Χ.(2004).Οι αλλοδαποί μαθητές από την Αλβανία . Διδακτορική διατριβή υπό δημοσίευση. Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Mischner IH, van Schie HT, Wigboldus DH, van Baaren RB, Engels RC (2013) Thinking Big: The effect of sexually objectifying music videos on bodily self-perception in young women. *Body Image*, 10: 26-34.
- Montoya Londoño D.M., Dussán Lubert C., Pinilla Sepúlveda V.E., Puente Ferreras A. (2019). Estandarización de la Escala de autoconcepto AF5 en estudiantes universitarios colombianos. *Ansiedad Estrés*, 25:118–124.
- Μπελλάλη Θ.(2006) «Κριτήρια και διαδικασία αξιολόγησης των ποιοτικών ερευνών στο χώρο της υγείας». *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής* 23(3),298-29.
- Mruk CJJ (2006) *Self-Esteem Research, Theory, and Practice: Toward a Positive Psychology of Self-Esteem*. Third Edition. Springer Publishing Company
- Mussen, P. H. and M.C. Jones (1957). Self-Conceptions, Motivations, and Interpersonal Attitudes of late- and Early-Maturing Boys. *Child Development*, 28: 243-56.
- Pangestu, N. A., & Sunardi, F. D. (2016). An Incomplete Psychological Novel: A Psychoanalytical Analysis of Hazel Lancaster in *John Green's The Fault in Our Stars*. 16, 20-28.
- Πανταζή, Β. et al., (2011). Η συμμετοχική παρατήρηση, εργαλείο διαπολιτισμικής έρευνας στη σχολική και πανεπιστημιακή εκπαίδευση (<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/690/702>) ανακτήθηκε 8/9/2023
- Παπαστεφανάκη, Ε. (2013). Η πραγματιστική έρευνα-δράση και η συμβολή του John Dewey στη διαμόρφωση της. *Action Researcher in Education*, 4, 43-58.
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε.Α. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 4(1). (<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/9726> ανακτήθηκε 7/9/2023)
- Πασχαλιώρη, Β., & Μίλεση, Χ. (Χ). Η ποιοτική μέθοδος της «συμμετοχικής» παρατήρησης: Επισημάνσεις και προβληματισμοί. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 10, 20-33. (<http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos10/020-033.pdf>).

- Πηγιάκη, Π. (1988). Εθνογραφία. Η μελέτη της ανθρώπινης διάστασης στην κοινωνική και παιδαγωγική έρευνα, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Olusoga, Y. (2009). We don't play like that here: Social, cultural and gender perspectives on play. Στο A. Brock et. al. (Eds.), *Perspectives on play: Learning for Life*. London: Pearson Longman.
- Orth U, Robins RW (2014) The development of self-esteem. *Current Directions in Psychological Science*, 23: 381-387.
- Paisley, P. O., and Milsom, A. (2007). Group work as an essential contribution to transforming school counseling. *J. Spec. Group Work*, 32, 9–109. doi: 10.1080/01933920600977465
- Παπαδοπούλου, Γ. Α. (2015). *Η έννοια του Εαυτού σε Τυπικούς και Άτυπους Πληθυσμούς*. Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ψυχολογίας, Θεσσαλονίκη.
- Perusse, R., Goodnough, G. E., and Lee, V. V. (2009). Group counseling in the schools. *Psychol. Sch.*, 46, 225–231. doi: 10.1002/pits.20369
- Phillips, L. D., and Phillips, M. C. (1993). Facilitated work groups: theory and practice. *J. Oper. Res. Soc.*, 44, 533–549. doi: 10.2307/2584511
- Pojaghi, B. (2005). *Il Gruppo Come Strumento di Formazione Complessa. Il Farsi e il Disfarsi Delle idee*. Milan: FrancoAngeli.
- Πυρουνάκη – Λιώνη, Μ., (2016). *Ψυχοπαιδαγωγικά εργαλεία της Νηπιαγωγού*. Αθήνα: Θυμάρι.
- Petre C.E. (2021). The Relationship between Internet Use and Self-Concept Clarity: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Cyberpsychol. J. Psychosoc. Res. Cyberspace*, 15:4. doi: 10.5817/CP2021-2-4.
- Raimy, V. C. (1949) Self Reference in Counseling Interviews. *Journal of Consulting Psychology*, 12: 153-63.
- Reid, Gavin (2019). *Τρόποι μάθησης και Συμπερίληψη*. Αθήνα: Παρισιάνου.
- Rogers, C. (1951). *Client-Centered Therapy*. Boston: Houghton Mifflin.
- Rogers, C. & R. Dymond (eds.) (1954). *Psychotherapy and Personality Change*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rosenberg, M. (1965) *Society and the Adolescent Self-Image*. Princeton: Princeton University Press.
- Schartzman, H.B. (1976). The anthropological study of children's play. *Annual Review of Anthropology*, 5, 289-328.
- Sharma, S.L. (1956) Some Personality Correlates of Changes in Self-Esteem Under Conditions of Stress and Support. *Journal of Education and Psychology*, 14: 154-65.
- Sirgy JM (2015) *Self-Image/Product-Image congruity and advertisement strategy*.
- Somekh, B. & Saunders, L. (2007). Developing knowledge through intervention: Meaning and definition of quality in research into change. *Research papers in Education*, 22(2) : 182-197.
- Sowislo J, Orth L (2013) Does low self-esteem predict depression and anxiety? A meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 139: 213-240.
- Spencer MB (2013) *Beginnings*. New York: Psychology Press.
- Starker, S. (1989). *Oracle at the Supermarket: The American Preoccupation with Self-Help Books*. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Steen, S., Bauman, S., and Smith, J. (2008). The preparation of professional school counselors for group work. *J. Spec. Group Work*, 33, 253–269. doi: 10.1080/n01933920802196120

- Steen, S., Henfield, M. S., and Booker, B. (2014). The achieving success everyday group counseling model: implications for professional school counselors. *J. Spec. Group Work*, 39, 29–46. doi: 10.1080/01933922.2013.861886
- Stein JA (1988) *Self-esteem among adolescents and young adults*. UCLA
- Stotland, E. & A.Zander (1958). Effects of Public and Private Failure on Self-Evaluation." *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 56: 223- 29.
- Thanh, P. T. H., Gillies, R., and Renshaw, P. (2008). Cooperative learning (CL) and academic achievement of Asian students: a true story. *Int. Educ. Stud.*, 1, 82–88. doi: 10.5539/ies.v1n3p82
- Tarricone, P., and Luca, J. (2002). “Successful teamwork: A case study,” in *Quality Conversations, Proceedings of the 25th HERDSA Annual Conference*, Perth, WA, 640.
- Τρούλη, Σ., Κοντοπόδης, Μ., & Graeser, S. (2015). Το παιδικό και εφηβικό ιχνογράφημα στην εκπαιδευτική και ψυχολογική έρευνα: Ιστορία, μεθοδολογικά ζητήματα και παραδειγματική ανάλυση. Στο Μ. Πουρκός (Επιμ.), Βίωμα και βασισμένες στην τέχνη μέθοδοι έρευνας (σσ. 245-264). Θεσσαλονίκη: Νησίδες.
- Taylor, C. (1989). *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Τσιώλης, Γ. (2014). Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα. Αθήνα: Κριτική.
- Tyson, L. (2006). *Psychoanalytic Criticism*. New York: Routledge.
- Velkoff and Huberty (1988) Thinking Patterns and Motivation, In, Capuzzi, D. and L.B. Golden Preventing Adolescent Suicide. London: Taylor & Francis.
- Vesna Vidovic, N. H. (2003). Anxiety and Defense Styles in Eting Disorders. *Antropol*, 125-134.
- Wells, E.L. & G.Marwell (1976). *Self-Esteem: Its Conceptualization and Measurement*. Beverly Hills: Sage.
- Wahler, H.J. (1958). Social Desirability and Self-Ratings of Intakes, Patients in Treatment, and Controls. *Journal of Consulting Psychology*, 22: 357-63.
- Wells, E.L. & Gerald M. (1976). *Self-Esteem: Its Conceptualization and Measurement*. Beverly Hills: Sage.
- Willig C. (2015). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην ψυχολογία, εισαγωγή. Αθήνα: Gutenberg.
- White, R. (2011). A sociocultural understanding of mediated learning, peer cooperation and emotional well-being. *Emot. Behav. Diffiffiffic.*, 16, 15–33. doi: 10.1080/13632752.2011.545600
- Woolfolk AE (2005) Educational psychology. Boston: Allyn 8: Bacon
- Wylie, R. C. (1961). The Self Concept: A Critical Survey of Pertinent Research Literature. Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Χασσάνδρα, Μ., & Γούδας, Μ. (2003). Κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική – ερμηνευτική έρευνα. *Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος*, 2, 31-48
- Xu X., Zhang Q., Sun J., Wei Y. (2022). A Bibliometric Review on Latent Topics and Research Trends in the Growth Mindset Literature for Mathematics Education. *Front. Psychol.*, 13:7496. doi: 10.3389/fpsyg.2022.1039761.
- Zavisca, J. (2007) “Ethics in Ethnographical Fieldwork,” *Forum for Anthropology and Culture* 4, 127-146
- Zeigler-Hill V (2013) *Self Esteem*. Psychology Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1

Επιστολή αναζήτησης έγκρισης από τους γονείς για τη συμμετοχή των ίδιων και του παιδιού τους στην έρευνα

Αγαπητοί γονείς,

Θα ήθελα να σας ενημερώσω πως , στο πλαίσιο της διπλωματικής μου εργασίας, που απαιτείται, για την ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού προγράμματος «Εφαρμογές της Ψυχολογίας στην Εκπαίδευση: Εναλλακτικές-Βιωματικές και Ενσώματες-Πολυτροπικές Ψυχοπαιδαγωγικές Προσεγγίσεις» στο οποίο φοιτώ και παρακολουθώ στο πανεπιστήμιο Κρήτης, στο Ρέθυμνο, οφείλω να διεξάγω μια έρευνα στη σχολική τάξη , εφαρμόζοντας μια σειρά ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων που βασίζονται στο παιχνίδι , στις οποίες κρίνεται χρήσιμο και σημαντικό να συμμετέχουν τα παιδιά σας.

Το θέμα της διπλωματικής μου εργασίας είναι : *«Διαδικασίες καλλιέργειας και ενδυνάμωσης της αυτοεκτίμησης παιδιών Β' Δημοτικού μέσα από την εφαρμογή εναλλακτικών-βιωματικών παιγνιωδών ψυχοπαιδαγωγικών δραστηριοτήτων: Μελέτη περίπτωσης σχολικής ομάδας μαθητών/τριών μέσα από το πνεύμα της έρευνας-δράσης».*

Η έρευνα θα περιλαμβάνει συνέντευξη προς τους μαθητές (χωριστά για κάθε μαθητή και μαθήτριά) και τη συμμετοχή καθενός ξεχωριστά σε μια σειρά ερωτήσεων με βάση κάποια ιχνογραφήματα που θα τους ζητήσω να φτιάξουν. Επίσης, αιτούμαι και την πολύ σημαντική, δική σας βοήθεια, μέσα από τη συμμετοχή σας σε μια συνέντευξη, που θα έχει σχέση με το παιδί σας.

Η έρευνα θα είναι ανώνυμη, καθώς δεν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν πουθενά τα ονόματα ή τα προσωπικά στοιχεία των παιδιών σας ή τα δικά σας. Για τους ερευνητικούς σκοπούς της έρευνας, θα εφαρμόσω μια σειρά δέκα ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις/ δραστηριότητες που έχουν ως βάση τους το παιχνίδι. Οι παρεμβάσεις θα γίνονται μέσα στην τάξη μας, εντός του κανονικού μας προγράμματος , την ώρα των εργαστηρίων δεξιοτήτων. Στις παρεμβάσεις αυτές θα περιλαμβάνονται, δραστηριότητες, όπως θεατρικό παιχνίδι, ζωγραφική, συζητήσεις, παιχνίδια, ακρόαση παραμυθιών κ.α. Οι δραστηριότητες αυτές θα χρειαστεί να ηχογραφούνται, για να μπορώ αργότερα να τις καταγράψω με μεγαλύτερη ακρίβεια και να τις περιγράψω στην εργασία μου. Τα παιδιά θα ωφεληθούν από το πρόγραμμα αυτό, καθώς είναι γνωστό πως οι συνομήλικοι (στην προκειμένη περίπτωση, οι συμμαθητές) είναι ένας καθοριστικός παράγοντας, που κινητοποιεί και ενισχύει τα παιδιά ως προς την επεξεργασία και την ενίσχυση της προσωπικής τους ταυτότητας.

Γι' αυτό το λόγο ζητώ την έγκρισή σας, ως προς τη συμμετοχή του παιδιού σας στην έρευνα αυτή. Είμαι στη διάθεση σας και πολύ πρόθυμη να απαντήσω σε οποιαδήποτε απορία σας και να διευκρινίσω οτιδήποτε θελήσετε.

Παρακαλώ συμπληρώστε : **Επιθυμώ το παιδί μου να συμμετέχει στην έρευνα:**

ΝΑΙ/ΟΧΙ

.....
Όνομα

παιδιού:.....

.....
Σας ευχαριστώ πολύ.

Υπογραφή γονέα:

Η δασκάλα της τάξης:

Αικατερίνη Μπραγουδάκη

Παράρτημα 2

Παράδειγμα ημιδομημένης συνέντευξης που απευθύνεται σε μητέρα πριν την παρεμβατική φάση της έρευνας (η συνέντευξη με τη μητέρα της Κ2)

- 1. Πόσα μέλη είστε στην οικογένεια σας; Από ποιους απαρτίζεται η οικογένειά σας;**
- Είμαστε πέντε μέλη στην οικογένειά μας. Και είμαστε οι γονείς και τρία παιδιά. Η Κ2 είναι η πρώτη που είναι οκτώ χρονών. Η Σ. που είναι πέντε και ο Σ. που είναι τέσσερα.
- 2. Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί σας, την προσωπικότητά του.**
- Η Κ2 μου είναι ένας πάρα πολύ δυναμικός χαρακτήρας. Είναι βέβαια χαμηλών τόνων, αλλά θέλει να τα καταφέρει όλα. Της αρέσει να είναι αγαπητή και πολλές φορές κάνει και πράγματα εκτός του εαυτού της, αρκεί για να αρέσει και για να είναι επιθυμητή. Όταν βάζει στόχους της αρέσει να τα καταφέρει..... ..και είναι και ευαίσθητη, είναι και ευαίσθητη σε κάποια πράγματα. Είναι πολύ ήρεμη δύναμη ας πούμε.
- 3. Θεωρείται ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα τον/την περιγράψατε;**
- Εσωστρεφής. Δεν εκδηλώνεται εύκολα. Σε μένα εκδηλώνεται, μου έχει αδυναμία πάρα πολύ και ότι είναι σε μένα το βγάζει.
3.α. Πρέπει να τη ρωτήσετε για να το κάνει αυτό ή έρχεται μόνη της και σας μιλάει;
- Όχι, όχι. Πρέπει να τη ρωτήσω. Δηλαδή πρέπει να δω ότι κάτι την απασχολεί, να της πω Κ2 μου τι συμβαίνει, για να μου πει. Συνήθως προσπαθεί να τα κάνει μόνη της, να το λύνει μόνη της και μετά, αν δει ζόρι θα έρθει στη μαμά.
- 4. Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά της χαρακτηριστικά;**
- Τα θετικά της, είναι όλα θετικά. Το αρνητικό της ας πούμε για μένα είναι ότι είναι πάρα πολύ ευαίσθητη, πάρα πολύ ευαίσθητη και εκδηλώνεται συνέχεια με κλάμα. Δηλαδή, είτε θα της κάνω παρατήρηση, είτε θα της πω κάτι που δεν της αρέσει, θα μου το δείξει με κλάμα. Δηλαδή όταν κάτι δεν της αρέσει κλαίει. Κλαίει συχνά. Το οποίο, το έκανα κι εγώ σαν μικρή αυτό. Και προσπαθώ να δω πώς μπορούμε να το διαχειριστούμε. Κι εκείνη όταν στρεσάρεται, κλαίει.
4.α. Εσείς αυτό το συνεχίζετε;
- Όχι τόσο έντονα όπως όταν ήμουνα παιδί. Αλλά ναι, κι εγώ όταν στρεσάρομαι κλαίω σχετικά εύκολα. Ή όταν συγκινούμαι, γενικά όταν είναι έτσι κάτι δυνατό. Θετικά τώρα, έχει είναι πολύ δυνατός χαρακτήρας. Είναι πάρα πολύ δυναμική. Που ενώ με το κλάμα, εγώ θεωρούσα πως ήταν αδύναμη, επειδή μου κλαίει συχνά, είναι πάρα πολύ δυνατή. Και δεν θα την αγγίξουν λόγια που ξέρει ότι δεν ισχύουν, δεν θα την αγγίξουνε. Ενώ η μικρή μου τα παίρνει όλα μέσα της. Δηλαδή λέει «έχω κοιλιά» ας πούμε, πέντε χρονών παιδάκι, «μαμά δεν θέλω να φάω γιατί μου είπαν ότι έχω κοιλιά». Την Κ2 δεν την νοιάζει.
- 5. Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά της στο σπίτι;**
- Θέλει να είναι η μεγάλη. Θέλει να είναι σαν μαμά με τα αδέρφια της. Δηλαδή της αρέσει, όσο τα παιδιά τα μικρά την ακούνε, είναι όλα ήρεμα στο σπίτι. Όταν όμως δεν θα την ακούσουν, γιατί θέλει να κάνει κάτι δικό της ή θα τσατιστεί- της αρέσει βέβαια πολύ να παίζει και μόνη της, να πάει μέσα να ζωγραφίσει, να παίξει,-αλλά γενικότερα της αρέσει ο ρόλος που της έχει δοθεί από μικρή ηλικία ας πούμε της μεγάλης αδελφής.
- 6. Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί σας;**
- Όχι. Δεν με χαλάει κάτι. Τίποτα. Μόνο αυτό με το κλάμα. Θα ήθελα λίγο να διαχειρίζεται διαφορετικά το θυμό της, τη στεναχώρια της, αυτό. Που ίσως να είναι και φυσιολογικό ας πούμε.
- 7. Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;**
- Πιο μικρή ήταν πάρα πολύ διστακτική στο να πάει νατώρα είναι το τελείως αντίθετο. Είναι πάρα πολύ κοινωνική, της αρέσει να βοηθάει, παίζει πολύ, ανταγωνίζεται βέβαια κιόλας, νιώθει το φόβο –αισθάνομαι- του ανταγωνισμού, αλλά το ξεπερνάει εύκολα, δεν έχειδεν το κρατάει ας πούμε πολύ, να μην θέλει κάποιον γιατί θα είναι λίγο καλύτερος ή θα είναι..... γιατί έχουμε μάθει ότι ο καθένας είναι διαφορετικός ας πούμε. Προσπαθώ να της το περάσω.

8. Πώς είναι το παιδί σας ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Τα βρίσκει πάρα πολύ καλά και με τους μεγάλους. Κάνει δηλαδή, τώρα με τα αδέρφια μου, που είναι ο μικρός μου αδερφός τριάντα χρονών, θέλει να πάει να μένει που είναι με τη γυναίκα του και με το παιδί, της αρέσει πάρα πολύ, γιατί της αρέσει το μεγαλύτερο παιχνίδι, να παίζουνε επιτραπέζια, που παίζει καλύτερα με τους πιο μεγάλους ας πούμε, να παίζει όνομα, ζώα, πράγματα, που με τα αδέρφια της δεν μπορεί να τα παίξει, οπότε επιλέγει να κάνει με λίγο πιο μεγάλους παρέα για το παιχνίδι. Της αρέσει πολύ.

9. Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

-Θέλει να τα κάνει όλα μόνη της. Θέλει. Θέλει να είναι αυτόνομη και της αρέσει να της δείχνω εμπιστοσύνη. Δηλαδή όταν της πω «Κ2 μου» σε αυτό το πράγμα μην κάνεις ας πούμε και δεν της έχω όπως στην ενόργανη τώρα, μου έχει χτυπήσει δύο φορές στο κεφάλι, επειδή θέλει να κάνει συνέχεια κολοτούμπες, αυτά που μαθαίνουν στην ενόργανη και τώρα της έχω-την αφήνω να το κάνει- γιατί της λέω, μου έδειχνες ότι μπορώ να σου έχω εμπιστοσύνη, αλλά επειδή κάνεις παραπάνω από τις δυνάμεις σου, για να αποδείξεις ότι μπορείς, χωρίς να το έχεις εκπαιδευτεί- όταν της λέω ότι με κάνεις και δεν σου έχω εμπιστοσύνη, της στοιχίζει πολύ αυτό. Θέλει να της έχω εμπιστοσύνη και θέλει να κάνει και πράγματα μόνη της.

9.α. Και όταν καταλάβει ότι δεν την εμπιστεύεστε σε κάτι ;

-Το σταματάει. Με αφήνει να πάρω το χρόνο που της ζητάω, να το συνειδητοποιήσει αυτό που κάνει και μετά θα μου πει «Μαμά μπορώ να το ξαναπροσπαθήσω» ας πούμε «μπορείς να με αφήσεις και θα σου δείξω ότι..... δεν θα ξανακάνω επικίνδυνα πράγματα για να χτυπήσω το κεφάλι μου», κι έτσι ξαναβρίσκουμε τις ισορροπίες μας.

10. Πώς είναι το παιδί σας ως προς την αυτοεκτίμησή του;

-Νομίζω πως δεν έχει πολύ αυτοεκτίμηση, δεν έχει. Τώρα με την ενόργανη λίγο έχει πάρει λίγο τα απάνω της, αλλά πάντα πιστεύω πως είναι λιγότερο από αυτό που είναι. Πάντα. Κι αυτό το αισθάνομαι, επειδή συνέχεια προσπαθεί να κάνει πράγματα για να της πεις «Μπράβο».

11. Πώς της αρέσει να περνάει τον ελεύθερο χρόνο της ; Κάνει κάποιες δραστηριότητες; Με τι της αρέσει να ασχολείται πιο πολύ;

- Αν την αφήνω θα έκανε μονίμως κάτι. Πολλές φορές της λέω-στην καραντίνα είχαμε πάθει από την υπερκινητικότητα της- γενικά της αρέσει να είναι και δίπλα μου. Σιδερώνω; Θέλει να παίρνει πέντε ρούχα να σιδερώνει. Πλένω τα πιάτα; Θέλει να της αφήνω δύο πιάτα να τα πλύνει. Θέλει συνέχεια όλο κάτι να κάνει. Με την ενόργανη είναι ξετρελαμένη, δουλεύει πάρα πολύ σκληρά, αλλά θέλει να κάνει και χορό, της αρέσει πολύ και να χορεύει, δηλαδή πολύ δραστήρια σε αυτό το πράγμα. Της αρέσουν πάρα πολύ το θέατρο, ο χορός, η γυμναστική. Της αρέσει να μιμείται- εγώ γενικά με το κινητό δεν τους αφήνω να έχουνε πολλές σχέσεις- αυτό που της κάνω επειδή της αρέσει, παίρνει βίντεο τον εαυτό της και κάνει διάφορα πράγματα, μιμείται αυτή τα δικά της, λέει ας πούμε ή παρουσιάζει . Έχουμε κουκλόσπιτο και φτιάχνει το κουκλόσπιτό της και παρουσιάζει το κουκλόσπιτό της κι απλά τα έχουμε εμείς και τα κοιτάμε. Της αρέσουνε πολύ αυτά. Από μικρή όμως, έπαιζε μόνη της, θα έκανε μόνη της ότι χτυπάει το κουδούνι, θα έκανε μόνη της ότι ανοίγει. Έκανε πολύ παιχνίδι μόνη της. Τις πιο πολλές φορές χορεύει. Της αρέσει νομίζω πιο πολύ από όλα ο χορός.

12. Είναι ευχαριστημένη με την εξωτερική της εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική της εμφάνιση;

- Δεν έχει πρόβλημα. Και ίσα ίσα που ας πούμε, θα της πιάσω το μαλλί, μου λέει δεν μου αρέσει εδώ, θα μου το κάνεις εδώ. Είναι πολύ εντάξει. Δεν μου έχει πει γιατί να είμαι έτσι; Γιατί να μην έχω.....; ας πούμε η αδερφή της η μικρή είναι ξανθιά, γαλινομάτα και όλη την ώρα λένε για τα μάτια της, τα μάτια της, τα μάτια της..... έτσι είμαστε δεν αλλάζει, μας αρέσει αυτό που είμαστε. Και δεν μου έχει κάνει ποτέ να μου πει «μαμά γιατί δεν έχω εγώ γαλάζια μάτια» ή «γιατί είναι τα μαλλιά μου έτσι»... δενδεν... νομίζω να έχει κάτι με την εξωτερική της εμφάνιση. Το μόνο που θα μου πει ας πούμε ότι της αρέσει το ίδιο μαλλί. Αυτό. Και πάλι όχι ότι θέλει να κάνει όλη την ώρα το ίδιο μαλλί. Απλά της αρέσει.

13. Πώς είναι στις σχέσεις της με τα αδέρφια της;

-Έχουμε και φορές που τσακωνόμαστε τα αδέρφια. Που εντάξει, θεωρώ πως είναι- όταν τσακώνονται εμένα μου φαίνεται βαρύ- αλλά κι εγώ, επειδή έχω άλλα τρία αδέρφια, που το

σκέφτομαι, λέω είναι και φυσιολογικό, γιατί κι εγώ τσακωνόμουν. Είναι πάρα πολύ προστατευτική, δηλαδή η μικρή μου είναι πάρα πολύ αντιδραστική και πολλές φορές της λέω «πρόσεξε γιατί θα σε αφήσω εδώ, δεν θα σε πάρω μαζί μου», «Όχι μαμά, όχι. Θα την πάρουμε μαζί μας τη Σ.». Είναι πάρα πολύ προστατευτική με τα αδέρφια της. Και με τα δύο.

14. Ποιοι είναι οι λόγοι που συνήθως τσακώνεται με τα αδέρφια της;

- Θα σας πω πιο πολύ με το κοριτσάκι, γιατί με το γιό μου δεν τσακώνεται τόσο πολύ, γιατί είναι και αγοράκι είναι και πιο μικρός. Με τη Σ. θα τσακωθούνε αν κάποια στιγμή θέλει να κάνει τα ίδια πράγματα η Σ. μαζί της. Και η Κ2 δεν θέλει. Σου λέει, μα γιατί να κάνει και η Σ. αυτό; Ή άμα θέλει να βάλει η Σ. τα ίδια ρούχα με εκείνη, δεν θέλει η Κ2. Όταν θα πάρει ένα φόρεμα η Σ. ας πούμε, της λέω «Κ2, θες να σου πάρω κι εσένα το ίδιο;» «Όχι, εγώ θέλω κάτι άλλο». Εμένα πιο μικρή μου άρεσε να τα ντύνω το ίδιο. Άμα πηγαίναμε κάπου, μου άρεσε να τις ντύνω το ίδιο. Μετά από κάποιο σημείο και ύστερα που μεγάλωνε και η Κ2 μου λέει «μαμά θέλω να φοράω εγώ άλλο φόρεμα, δεν θέλω να είμαι το ίδιο με τη Σ.» ας πούμε. Έχει δικιά της προσωπικότητα.

15. Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Κορίτσια νομίζω ότι έχει περισσότερα. Με τα αγόρια είναι λίγο πιο μαζεμένη. Έχει κι αγόρια βέβαια φίλους κι από την τάξη και από αυτάκαι είναι της ηλικίας της Έχει πολλά παιδιά της ηλικίας της....

16. Το ξέρετε ότι είναι και πολύ αγαπητή στην τάξη;

- Μου το λέει ότι τσακώνονται μερικές φορές ποια θα καθίσει μαζί της..... ναι και της λέει η μια φιλενάδα της δεν θα μιλάς ας πούμε στην άλλη και μου το έχει συζητήσει για το τι πρέπει να κάνει... Της λέω, για μένα θεωρώ πως πρέπει να είσαι με όλους φίλος. Τώρα αν κάποιος άλλος δεν θέλει να παίζει με τον οποιοδήποτε είναι δικό του θέμα. Εσύ θα είσαι με όλους το ίδιο. Υπάρχουν της λέω άτομα που μπορεί να μη θες, να μην μπορείς να κάνεις παρέα, κι αυτό της λέω είναι δεκτό. Δεν θα κάνεις με όλους επειδή όλοι θέλουνε. Θα έχεις και τις επιλογές σου.

17. Πώς είναι οι σχέσεις της μαζί τους;

- Έχουνε καλές σχέσεις. Ναι. Δηλαδή κι εκείνη προσπαθεί. Βέβαια έχουν και τους τσακωμούς τους αλλά τους περνάει πάρα πολύδεν έχουμε κάτι έτσι συγκεκριμένο που να έχουνε κρατήσει πολύ να έχουνε τσακωθεί, να έχουνε κάποιο πρόβλημα.

18. Τσακώνεται συχνά με τους φίλους της; Αν ναι, ποιοι είναι οι λόγοι που τσακώνονται συνήθως;

- Για τις επιλογές των παιχνιδιών νομίζω. Δηλαδή τις πιο πολλές φορές στο σπίτι που έρχονται τσακώνονται στοστο να επιλέξουνε παιχνίδι, σε αυτό μόνο. Και η Κ2 μερικές φορές είναι και..... δηλαδή τώρα που θέλει να παίζει «αυτό», θέλει να παίζει «αυτό» το παιχνίδι, σε αυτό δηλαδή τσακώνονται.

18.α. Οπότε πώς λήγει μία τέτοια κατάσταση;

- Κάνουν κάτι τρίτο. Να μην περνάει ούτε του ενός, ούτε του άλλου. Κάνουν κάτι τρίτο. Βρίσκουν μία τρίτη λύση. Που να είμαστε ευχαριστημένοι και μετά τα βρίσκουνε πάλι στην πορεία τι θέλουν να κάνουνε.

19. Πώς είναι η δική σας σχέση με το παιδί σας;

- Νομίζω ότι είναι..... βλέπω τον εαυτό μου ξανά και καταλαβαίνω κάποια πράγματα που έκανα εγώ τότε παιδί, που μου έλεγε η μαμά μου, ας πούμε και λέω, μα γιατί ας πούμε δεν με αφήνει να κάνω να δείξω, δικαιολογώ τη μαμά μου και καταλαβαίνω το παιδί μου και προσπαθώέχει πολλά χαρακτηριστικά με μένα η Κ2. Πολλά χαρακτηριστικά.

20. Τι είναι αυτό που σας αρέσει στην σχέση σας με το παιδί σας;

- Το ότι θέλει να κάνει πράγματα μαζί μου. Μου αρέσει πάρα πολύ αυτό. Δηλαδή επειδή είναι και τρία παιδιά και είναι πάρα πολλά, νιώθω ότι νιώθει παραμελημένη, ενώ είναι η πιο χαϊδεμένη, γιατί πάντα είχα αυτή τη φοβία να μη νιώσει παραμελημένη που ήρθαν τα άλλα παιδιά και συνέχεια διεκδικεί να έχει ώρες παραπάνω μαζί μου με το παιχνίδι, με τις δουλειές με το οτιδήποτε.

21. Τι είναι αυτό που θα θέλατε να βελτιώσετε στην σχέση σας με το παιδί σας;

-Μμμ..... συνέχειαδεν νομίζω ότι είναι όλα τέλεια.... Δηλαδή συνέχεια προσπαθούμε να μην τσακωνόμαστε ας πούμε..... ναι, τσακωνόμαστεγιατί είμαστε και οι δύο..... τσακωνόμαστε..... αλλά νομίζω όμως ότι είναι και φυσιολογικό το να τσακωνόμαστε.... ναι..... Είναι κάποιες φορές που είναι πάρα πολύ πάνω μου κι επειδή ήμουν κι εγώ πολύ απάνω στη μάνα μου και μέχρι που αρραβωνιάστηκα ας πούμε, ήμουν στη μαμά μου, δεν είχα φιλήσει, δεν έβγαίνα, προτιμούσα να ήμουν με τη μαμά μου, προσπαθώ να μην μου το κάνει αυτό. Δηλαδή,

θέλω λίγο να φύγει λίγο από πάνω μου, να μην είναι κρεμασμένη τόσο πολύ απάνω μου. Αυτό. Ενώ τη λατρεύω, όχι ότι δεν τη θέλω σαν παιδί μου, απλά θέλω λίγο να μην με έχει συνέχεια έννοια της. Αυτό..... αυτό.

22. Ποια συμπεριφορά του παιδιού σας δυσκολεύεστε να διαχειριστείτε;

-Το άγχος της. Με εμάς. Το οποίο κι εγώ το είχα αυτό και το ξεπέρασα μεγαλώνοντας. Για αυτό προσπαθώ τώρα να το φτιάξω με την Κ2. Εεεεε..... εάν δεν πάμε όλοι για ύπνο, ενώ την βάζω από τις οκτώμισι ώρα, εννιά που σχολάμε, εάν δεν πάμε όλοι να ξαπλώσουμε, να αυτόέχει ένα μόνιμο..... να ξυπνήσει, να δει ξαπλώσαμε; φύγαμε ; ... ναι, έχει ένα μόνιμο άγχος για όλους μας. Δεν χαλαρώνει καθόλου, καθόλου, καθόλου. Τώρα το τελευταίο διάστημα έρχεται και στο κρεβάτι μου, που δεν ερχότανε ποτέ..... δηλαδή δεν ξέρω, έχει μία ανησυχία, έχει μία φοβία και... να μην πεθάνουμε;... δεν ξέρω..... Το ίδιο το έχω περάσει όμως κι εγώ και το έχω ξεπεράσει τώρα στα τριάντα μου χρόνια, πριν δύο χρόνια, με ψυχολόγοστο να μην πεθάνει η μάνα μου, αρχικά και ο πατέρας μου και τα αδέρφια μου..... δηλαδή αυτό που περνάει τώρα το στρες η Κ2 το είχα κι εγώ πολύ παιδί κι έφταιγε η Κ2 που πήγα τώρα στον ψυχολόγο να το λύσω το θέμα μου αυτό.

22.α. Το έχετε πει στον ψυχολόγο ότι και η Κ2 περνάει το ίδιο άγχος;

- Ναι. Για αυτό πήγα στον ψυχολόγο. Πιο πολύ για να βοηθήσω την Κ2. Μου είπε ότι πρώτα πρέπει να λύσω εγώ το θέμα με αυτό, για να μπορώ να το χειριστώ με την Κ2. Και είναι αυτό το ότι θέλει να τα έχει όλα στην εντέλεια, θέλει να τα έχει όλα ταχτοποιημένα, κι επειδή δεν μπορεί να έρθει αντιμέτωπη με το θάνατο, την τρομάζει τόσο πολύ. Τώρα για να τη βοηθήσω, που δεν μπορούσα να βοηθηθώ εγώ σαν παιδί-δεν ξέρω τώρα, τι θα μπορούσαν να είχαν κάνει ας πούμε και οι γονείς μου. Εμένα απλά με αγκάλιαζαν, μου έλεγαν κι εκείνοι ότι θα δούμε μέχρι τότε. Δηλαδή μου αποφεύγανε να μου πούνε την αλήθεια, κι έτσι έχω αποφασίσει ότι κι αν είναι, είτε θάνατος, ακόμα και στον παιδίατρο που με ρωτάνε πολλές φορές τα παιδιά « μαμά θα κάνουμε εμβόλιο;» « Ναι θα κάνετε εμβόλιο» κι ας κλάιτε ας πούμε δυο ώρες πριν πάμε. Θέλω να ξέρουν την αλήθεια όπως είναι, για να την δουλεύουν στο μυαλό τους.

22.β. Εσείς πώς είστε τώρα, ως προς την αντιμετώπιση του άγχους σας, σχετικά με το θάνατο;

- Έχω αλλάξει πάρα πολύ γενικότερα. Δηλαδή και με το θέμα τις δουλειές, ας πούμε, τώρα που από εκεί, μου είπε ο γιατρός να βοηθήσω τον εαυτό μου. Ας πούμε, εγώ δεν έφευγα από το σπίτι αν δεν αδειάσω και το καλαθάκι από το μπάνιο, και να σκουπίσω να σφουγγαρίσω. Να τελειώσει, ας πούμε το λάδι, δεν θα το άφηνα κι όταν θα γυρνούσα. Έπρεπε να το γεμίσω τώρα το λάδι. Μην τύχει και πάθω κάτι και δεν έχουν τα παιδιά μου ας πούμε το λάδι τους. Τώρα το χω αφήσει. Έχω ελευθερωθεί λίγο από αυτό. Πέθανε και θείος μου κοντινός. Δηλαδή καμία σχέση όπως το φανταζόμουνα, πώς θα αντιμετώπισω το θάνατο, όταν μου ήρθε, τώρα που το έχω δουλέψει.

23. Τι θα θέλατε να αλλάξετε στην σχέση με το παιδί σας;

- Όχι. Όχι. Μόνο αυτό, στο ότι δεν θέλω να εξαρτάται τόσο πολύ από εμένα. Να αναπνέει ας πούμε γιατί αναπνέω εγώ. Ένα τέτοιο πράγμα.

24. Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

-Νομίζω ξέρει ότι είναι καλή. Το ξέρει ότι είναι καλή. Δεν έχει αγωνία, δεν έχει φόβο. Δηλαδή και κάποια στιγμή αν θα έχει κάτι- θα έχει ξεχάσει ας πούμε να γράψει-θα σηκωθεί το πρωί να το κάμει- δεν έχεινομίζω ότι ξέρει ότι είναι καλή. Δεν έχει αγωνία για κάτι τέτοιο, ακόμα τουλάχιστον.

25. Τι της αρέσει πιο πολύ να κάνει;

- Είναι ο χορός. Της αρέσει όμως πάρα πολύ και στο να ζωγραφίζει, της αρέσει να διαβάζει παραμύθια πάρα πολύ. Νομίζω ότι τη βοηθάνε τα παραμύθια. Δηλαδή ναι, και το έχει καταλάβει κι εκείνη κι όταν ας πούμενιώθει τις ανησυχίες της τα βράδια που σας λέω, μου ζητάει πολύ να διαβάσουμε «Δε φοβάμαι το σκοτάδι» ας πούμε. Τη βοηθάει πάρα πολύ και το διάβασμα.

26. Υπάρχει κάτι που το δυσκολεύει;

- Νομίζω ότι είναι το βράδυ... όταν πάει το βράδυ δυσκολεύεται. Το άγχος της. Πολλές φορές μου λέει «μαμά πονάει η κοιλιά μου», της λέω «δηλαδή πού πονάς;» Μου λέει «εδώ». Της λέω «Κ2 δεν είναι η κοιλιά εδώ, είναι το στομάχι». Πρέπει κάπως να χαλαρώσει. Της λέω δεν είναι δική σου δουλειά ας πούμε, να αγχώνεσαι. Ή άμα είναι τα παιδιά άρρωστα ή όταν θα κλάψει ας πούμε η αδερφή της ή δει κακό όνειρο ή πεταχτεί ή το οτιδήποτε, πρώτα το καταλαβαίνει αυτή και μου φωνάζει ας πούμε.

27. Φοβάται κάτι σε μεγάλο ή και όχι, βαθμό;

- Όχι . Μόνο αυτή η ανησυχία.

28. Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει στην ανατροφή του ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά της;

-Αυτό το άγχος της με προβληματίζει. Ότι έχει παραπάνω άγχος, που δεν θέλω να το έχει. Δεν θέλω γιατί μεγαλώνοντας γίνεται..... ..Σας είπα πιο πολύ, επειδή βλέπω στην Κ2, εμένα να μεγαλώνει και θέλω να τη βοηθήσω, γιατί μικρή κι εγώ, όταν ήμουνα κι εγώ μικρή ήθελα να βοηθάω τη μαμά μου και μεγαλώσαμε μαζί το τέταρτο παιδί που ήρθε μετά από δέκα χρόνιαδηλαδή θέλω λίγο να την απομακρύνω. Να έχει τη δική της προσωπικότητα- προσωπικότητα έχει..... να έχει και τη δική της ζωή..... δηλαδή να μη σκέφτεται ας πούμε ότι η μαμά είναι σπίτι με τον μικρό γιατί είναι άρρωστος, δεν πάω, ας πούμε κι εγώ να παίζω. Θέλω να πηγαίνει. Να έχει τη δική της ζωή.

29. Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα του (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

Έντονα. Έντονα. Πολύ έντονα. Δηλαδή Σαββατοκύριακο τώρα, έμεινε στου αδερφού μου, που έχουνε το καινούριο τους μωράκι, όταν την πήρα, τους έλειπε πολύ και έβαλε τα κλάματα. «Μου λείπουνε, μου λείπουνε, μου λείπουνε» δηλαδή το έβγαλε πολύ έντονα. Το θυμό της, όταν θυμώνει φωνάζει πάρα πολύ, πάρα πολύπάρα πολύ φωνάζει.... Είναι των άκρωνκι εγώ των άκρων πολύ. Τώρα όχι με τα παιδιά αλλάτων άκρων. Ή θα αγαπάω τέρμα ή δεν θα θέλω κάποιον τέρμαδεν είχα μέση λύση.... δεν είχα μέση λύση.

30. Συνεργάζεται καλά μαζί σας; Ακολουθεί τους κανόνες που έχουν τεθεί στο σπίτι;

- Ναιπάρα πολύ, πάρα πολύ... Κι ένα παράδειγμα τώρα είναι με τα γενέθλιά της, επειδή έχουνε ενόργανη σήμερα κι επειδή θα έχουμε το πάρτι δεν θα πάει. Και πήγαμε χθες και μοιράσανε γλυκά και η μικρή, δεν φάγανε το γλυκό το βράδυ - γενικότερα προσπαθώ να τρώνε τα πάντα, δεν με νοιάζει, απλά να έχουμε ώρες, δηλαδή μετά τη γυμναστική, εννιά η ώρα δεν χρειάζεται να φάνε το γλυκό. Και απλά το πήρανε, δεν το φάγανε και να πούνε « μαμά με κεράσανε» ή στο σχολείο άμα τους κεράσουνε γλυκό «μαμά είναι μέρα που τρώμε γλυκό;» ή θα το φυλάξουνεόχιείναι πάρα πολύ, πάρα πολύ....

31. Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις στο παιχνίδι;

-Στην αρχή τσατίζεται πάρα πολύ. Τα παρατάει. Φεύγει. Πάει μόνη της, όταν δει ας πούμε ότι, αναλόγως με την συμπεριφορά ας πούμε ή της μαμάς, θα της δείξω ότι έχει άδικο ας πούμε ή αυτό, μετά θα βγει μόνη της, θα της περάσει, να το συνήθως θα το παρατήσει, θα φύγει, θα πάει μόνη της , θα τσατιστεί και μετά θα ξαναγυρίσει πίσω.

32. Σας μιλάει για τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και τα βιώματά της ;

- Πάρα πολύ. Συναισθήματα δεν θα μου πει, μαμά ένιωσα αυτό, αλλά έρχεται και μου λέει αναλυτικά όλη τη μέρα, πώς περάσανε. Τα συναισθήματά της τα καταλαβαίνω μέσα από την διήγησή της, απλά δεν θα μου πει χάρηκα, στεναχωρήθηκα. Αυτά όχι, δεν θα μου τα πει.

33. Λειτουργεί και φέρεται εγωκεντρικά ή όχι;

- Μμμμμ..... Υπάρχουνε και φορές για κάποια θέματα, ας πούμε, που θα θέλει να είναι το..... να είναι μόνη..... ας πούμε στα μωρά, θέλει να είναι αυτή το επίκεντρο που θα βοηθήσει, θα κάνει θα δείξει, αλλά όμως είναι- εάν της πεις ότι πρέπει και η αδερφή σου- είναι και συνεργάσιμη. Απλά υπάρχουν φορές που έχει ανάγκη να είναι μόνη της. Και νομίζω ότι είναι και φυσιολογικό. Δηλαδή θέλω να τα κάνουνε λίγο και ξεχωριστά. Δεν θέλω να είναι μονίμως με την αδερφή της μαζί. Να είναι και μόνες τους.

34. Εκδηλώνει επιθετική συμπεριφορά; Αν ναι, προς ποιους πιο πολύ;

- Όχι, δεν το έχει κάνει ποτέ να χτυπήσει. Να φωνάζει, ναι . Στα αδέρφια της. Τώρα στο σχολείο δεν έχω τύχει , δεν μου έχουν πει κάτι. Στα αδέρφια της, ναι. Αν θέλει κάτι θα φωνάζει. Στα αδέρφια της το κάνει.

35. Ποια πιστεύετε ότι είναι η διάθεση της για το σχολείο και για τη μάθηση γενικότερα;

- Της αρέσει πάρα πολύ το σχολείο. Πάρα πολύ το σχολείο της αρέσει και νομίζω ότι έχει ενδιαφέρον να μαθαίνει καινούρια πράγματα. Της αρέσει. Και χωρίς να την ενδιαφέρει ας πούμε η καινούρια πληροφορία, θέλει να το μαθαίνει. Να το ακούσει.

36. Κατά πόσο το παιδί κάθεται κάπου ήσυχα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ασχολείται με ένα έργο ή προτιμά να αναζητά την ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα;

- Ότι και να της δώσεις να κάνει, όσο χρόνο και να πάρει, θα κάτσει να το τελειώσει. Δεν την νοιάζει η ώρα ή να βαρεθεί ...να αυτόΜπορεί να ζητήσει ας πούμε να το αφήσω λίγο να φάω κάτι ή να πω κάτι, αλλά όχι δεν θαέχει πολλή υπομονή Δηλαδή κάθεται να το τελειώσει, δεν έχει πρόβλημα. Είναι πολύ πειθαρχημένη.

37. Κατά πόσο το παιδί τα καταφέρνει με ευκολία να κάνει κάποιο έργο ρουτίνας μένοντας ακίνητο για μεγάλο χρονικό διάστημα;

Μπορεί να της πάρει και όλο το απόγευμα. Στο σπίτι μας έχουμε ένα χώρο που τον έχουμε κλείσει και το έχουμε πει παιχνιδωμάτιο και τους έχουμε όλα τα παιχνίδια εκεί. Κάποιες στιγμές ας πούμε το μήνα, μία φορά το μήνα ας πούμε, ή αναλόγως το πόσο ακατάστατο είναι θα τους πω να κάτσουν να το φτιάξουνε. Η Κ2 μπορεί να κάτσει όλο το απόγευμα για να τακτοποιήσει το παιχνιδωμάτιο. Μόνο όταν έχω πει ας πούμε, όχι μόνο..... όταν επειδή τα αδέρφια της θα φύγουνε κάποια στιγμή, θα γκρινιάξει, θα μου πει : «*Πάλι μόνη μου θα το κάνω;*» Που εντάξει είναι και φυσιολογικό νομίζω να σου πει γιατί να το κάνω πάλι μόνη μου. Σε αυτό το κομμάτι μόνο. Αλλά παρόλο που παραπονιέται θα το κάνει, ναι. Θα το τελειώσει.

38. Σχετικά με τις βιολογικές λειτουργίες του οργανισμού του (φαί, ύπνο, τουαλέτα). Σε ποιο βαθμό είναι κανονικές και εμφανίζονται σε προβλέψιμες στιγμές του χρόνου;

- Και μόνη της τρώει. Και από πολύ μικρή πάει τουαλέτα μόνη της. Τώρα μεγαλώνοντας μόνο, όταν στην τουαλέτα χρειάζεται βοήθεια θα με φωνάξει. Όταν σιχαινείται κάτι θα με φωνάξει να τη βοηθήσω. Και μπάνιο μόνη της κάνει. Και βρίσκει και τα ρούχα της αποβραδής για να τα βάλει την επαύριο. Για να μην έχουμε τη σύγκρουση «Α, δεν θέλω αυτό, δεν θέλω εκείνο». Της λέω «Κ2 μου, εφόσον θέλεις να επιλέγεις ρούχα, θα επιλέγεις ρούχα να τα βάζεις μόνη σου» Το μόνο που κάνω τώρα το πρωί ας πούμε, την ντύνω εγώ, για πιο γρήγορα. Επειδή έρχεται το σχολικό. Αλλά μέχρι και πέρυσι ας πούμε, γιατί κι εγώ σηκώνομαι τελευταία στιγμή με το να αργώ να κοιμηθώ το βράδυ, η αλήθεια είναι και δεν έχω χρόνο και βιάζομαι και την ντύνω. Και το απόγευμα, όταν είναι να πάει στην ενόργανη, θα πάρει μόνη της τις φόρμες της να ντυθεί και το κρεβάτι της θα στρώσει. Στο φαί, ας πούμε, μερικές φορές που θα βιάζομαι, πολλές φορές της λέω «*έλα να σου δώσω δύο μπουκιές να.....*». «*Όχι, μόνη μου*». Δεν θέλει με τίποτα να την ταΐζω. Ο ύπνος της είναι ελάχιστος. Δεν θέλει γενικότερα να κοιμάται πολύ. Ενώ μικρή μου κοιμότανε πάρα πολύ, δεν είχα ποτέ μου θέμα τώρα όσο μεγαλώνει δεν θέλει να κοιμάται πολύ. Είναι ελάχιστος.

38.α. Και το βράδυ που έρχεται η νύχτα είναι κουρασμένη λόγω του ό,τι δεν κοιμάται πολύ ;

- Όχι. Κρατάει πολύ. Αφού της λέω δηλαδήτο πρωί μόνο έχουμε λίγο..... και όχι κάθε μέρα, στο ξύπνημα. Απλά αυτό που της λέω «*μην μου πέσεις κάτω, γιατί την ώρα που θα πέσεις κάτω, θα σταματήσεις λέω τα πάντα..... τα πάντα*». Αυτό.

39. Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (πχ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Στα νέα ρούχα έχει αρχίσει και μου έχει- που νομίζω ότι είναι φυσιολογικό γιατί μεγαλώνει- επιλέγει, «*μου αρέσει, δεν μου αρέσει*», «*το θέλω , δεν το θέλω*». Τώρα, στο σχολείο, σε ότι καταστάσεις και να την έχουμε πάει ας πούμε , δηλαδή από το νήπιο στο δημοτικό, προσαρμόζεται πάρα πολύ εύκολα. Που εγώ φοβόμουνα για την προσαρμογή της. Είναι όμως πάρα πολύ, τουλάχιστον δεν έχω καταλάβει κάτι αντίθετο. Προσαρμόζεται πάρα πολύ στις καταστάσεις. Μόνο με τα ρούχα που επιλέγει, ας πούμε. Με νέα παιδιά στην γειτονιά, αν έρθουν, είναι ανοιχτή. Ντρέπεται λίγο στην αρχή, αλλά όμως θα κάνει και το πρώτο βήμα, αν δεν κάνει το άλλο παιδί, να πάει να του μιλήσει. Ας πούμε, έχουμε κάτι γειτονάκια που βγαίνουμε εμείς έξω και παίζουμε τώρα θα τους πει να έρθουν ας πούμε στην αυλή μας να παίζουμε. Δεν έχει θέματα, Προσαρμόζεται πάρα πολύ εύκολα.

39.α. Φέτος που είχε αλλαγή δασκάλας;

- Δεν ζορίστηκε. Στην αρχή στεναχωριόταν ας πούμε μερικές φορές θα μου φέρει ας πούμε αντιδράσεις κάποιας φίλης θα προσπαθήσει να μου κάνειαλλά όταν το εξηγήσουμε..... ας πούμε.... έχουμε μία φίλη που για όλους τους λόγους ας πούμε θα στεναχωρηθεί πάρα πολύ έντονα. Λέω ρε παιδί μου, ότι δεν χρειάζεται να στεναχωριόμαστε τόσο. Και το καταλαβαίνει ότι είναι υπερβολική ας πούμε η τέτοια και αντιδράμε λίγο πιο νορμάλ στα εκτός ας πούμε σπιτιού μας. Δηλαδή, το ότι θα αλλάζουμε δασκάλα, εντάξει, δεν έγινε και κάτι. Και σε αυτό το πράγμα με έχει βοηθήσει πολύ η ψυχολόγος και είναι και μία αιτία στο να χειρίζομαι διαφορετικά και τον φόβο μου με το θάνατο. Να μη δένεσαι τόσο πολύ με όλα, ας πούμε. Ότι υπάρχουνε και αλλαγές στις ζωές μας, που δεν τις δεχόμουνα κι εγώ σαν παιδί. Όμως στην Κ2 τουλάχιστον, δεν ξέρω αν

είναι σαν χαρακτήρας ή της το έχω περάσει, επειδή είχα τη δικιά μου τη φοβία, ότι προσαρμόζεται εύκολα στις νέες της αλλαγές. Έτσι φαίνεται.

40. Ποια είναι η στάση της ή η αντίδρασή της, όταν η οικογένεια αλλάζει τόπο (πχ. σε εκδρομή ή μετακόμιση);

- Τρελαίνεται να πηγαίνουμε εκδρομές. Θέλει να πηγαίνουμε διακοπές, που λέμε εμείς. Της αρέσει πάρα πολύ..... Σπίτι τώρα δεν έχει χρειαστεί να αλλάξουμε να δω ας πούμε τη διαφορά. Έχουμε μετακομίσει σε σπίτι, αλλά ήτανε μέναμε πίσω και πήγαμε μπροστά που χτίσαμε, ας πούμε. Δεν ήτανε τεράστια η διαφορά. Πριν ένα χρόνο. Τα μικρά παιδιά ας πούμε μου έλεγαν «μαμά θέλω το παλιό σπίτι», εκείνη δεν την ενδιέφερε, δεν την ένοιαζε.

41. Κατά πόσο το παιδί επιχειρεί νέα φαγητά και δραστηριότητες;

- Η Γ. όταν θα της πω,ας πούμε.....-τις μπάμιες μέχρι να μεγαλώσουν και τα μικρά δεν είχε επιχειρήσει να τις-..... επειδή είναι και τα σχολεία, δεν θέλω να μένουνε νηστικά και τους κάνω φαγητά που ξέρω σίγουρα ότι τρώνε. Όταν είμαστε στο σπίτι ας πούμε θα τους κάνω και μπάμιες εκείνη θα το δοκιμάσει. Όταν της πω δοκίμασε, θα το δοκιμάσει. Δεν έχει πρόβλημα. Η δραστηριότητα, θα την κάνει. Κι άμα δεν της αρέσει, απλά την αλλάζουμε. Δεν έχει θέμα. Τα δοκιμάζει.

42. Κατά πόσο το παιδί προσαρμόζει την αρχική του αντίδραση προς την επιθυμητή από το περιβάλλον και τις συνθήκες κατεύθυνση (πχ. μια συμπεριφορά για την οποία έχει τιμωρηθεί σταθερά μια ή δυο φορές);

-Κατευθείαν, κατευθείαν. Και είναι γιατί νομίζω ότι Της αρέσει να είναι..... δεν θέλει ρε παιδί μου να χαλάει χατίρι. Θέλει να..... να ευχαριστεί. Της αρέσει να ευχαριστεί. Ότι κι αν είναι αυτό. Και πολλές φορές μπορεί να καταπιέζει και τον εαυτό της, αρκεί για να ευχαριστήσει ας πούμε την κυρία της. Ή το γείτονά της, ή το θείο της που θα μείνει..... για να μην του χαλάσει χατίρι.

43. Κατά πόσο το παιδί είναι ευαίσθητο σε αισθητηριακά ερεθίσματα (πχ. γεύση, οσμή, θερμοκρασία, σφίξιμο ρούχων);

- Θερμοκρασία και το σφίξιμο ρούχων, είναι όπως σας είπα, με τα μπουφάν. Αγανακτούμε. Και τώρα εδώ, επειδή είναι λίγο πιο κρύο, ας πούμε το έβαζε το χοντρό μπουφάν. Αλλά και πάλι συνήθως ερχότανε χωρίς μπουφάν. Αλλά το χειμώνα το μόνο που την είχα πείσει, είναι τουλάχιστον να μου φοράει τα αυτάκια για να μηνεεεε..... δεν θέλει ρούχα, δεν θέλει σφίξιμο να την πιέζουνε τα ρούχα, δεν θέλει τη ζέστη. Τώρα γεύσεις κι αυτά, δεν είναι ιδιαίτερα με τις μυρωδιές και με τη γεύση. Πιο πολύ με τα ρούχα, τη ζέστη το κρύο... αυτό.

43.α. Την σηδιάζει κάποια γεύση, κάποια μυρωδιά ή της αρέσει πάρα πολύ ;

-Της αρέσουν πολύ τα μακαρόνια, ας πούμε. Αλλά όχι όμως θα τρώμε κάθε μέρα μακαρόνια. Δεν είναι όχι δεν έχει κάτι έντονο σε αυτό.

44. Θα λέγατε πως οι αντιδράσεις του παιδιού σας έχουν μεγάλη ή μικρή ένταση (πχ. όταν δεν συμβαίνει αυτό που ήθελε, όταν του πάρουν το παιχνίδι του, όταν του αρέσει κάτι);

- Είναι αναλόγως. Δηλαδή υπάρχουνε και φορές που θα κάνει υπερβολικές αντιδράσεις. Αλλά νομίζω είναι άμα είναι και πιεσμένη, άμα είναι και κουρασμένη. Είναι και φορές που «εντάζει πάρ' το...» ας το πούμε. Δεν θα της αρέσει ,αλλά θα το κάνει για να μην προχωρήσει παρακάτω.

45. Τι διάθεση την χαρακτηρίζει συχνότερα; Θετική ή αρνητική;

-Όχι. Νομίζω ότι είναι θετική. Θετική. Γιατί της αρέσει να είναι πρόσχαρη σε όλους.

46. Κατά πόσο τυχαία εξωτερικά ερεθίσματα επιδρούν ή αλλάζουν την κατεύθυνση της συμπεριφορά του παιδιού; (πχ. χώρος με πολλά παιχνίδια, κάλεσμα του γονιού όταν το παιδί βρίσκεται μπροστά από την τηλεόραση).

- Όχι, όχι. Θα ανοίξει άμα χρειαστεί. Θα πάει να ανοίξει. Ας πούμε τώρα το μεσημέρι διαβάζει, ενώ έχουμε κάνει γραφείο και αυτό, της αρέσει να διαβάζει με όλους μας ...ναι... Το μόνο ας πούμε στην τηλεόραση, άμα δει κάτι και θα αυτόθα κοιτάζει την τηλεόραση, αλλά θα συνεχίσει όμως να γράφει, δηλαδή δεν θα το παρατήσει.

47. Κατά πόσο το παιδί είναι ικανό να παραμένει συγκεντρωμένο σε μια δραστηριότητα;

-Πάρα πολύ, πάρα πολύ. Δεν έχουμε θέμα σε αυτό.

48. Κατά πόσο το παιδί τα παρατάει δύσκολα ή εύκολα όταν ασχολείται με κάτι στο οποίο αντιμετωπίζει δυσκολία (πχ. όταν μαθαίνει κάτι καινούργιο που το ενδιαφέρει αλλά παράλληλα το δυσκολεύει);

-Δεν νομίζω να τα παρατάει εύκολα. Ίσα ίσα που πεισμώνει πιο πολύ για να τα καταφέρει. Το παλεύει πολύ. Όπως και με την ενόργανη στις ασκήσεις της, εεε..... η μικρή ας πούμε, (η αδερφή της Κ2, θέλει να σταματήσει, γιατί ζορίζεται και δεν θέλει να προσπαθήσει παραπάνω- δεν τη σταματάω βέβαια γιατί εφόσον το επιλέξαμε θα τελειώσουμε και του χρόνου άμα θέλει κάνουμε κάτι άλλο- γιατί γενικότερα θέλω να επιλέγουμε πράγματα, να δοκιμάζουμε, αλλά θέλω να το τελειώνουνε όμως πρώτα, για αν πηγαίνουνε στο παρακάτω. Η μεγάλη(η Κ2) θα το παλέψει, θα το προσπαθήσει θα το δουλέψειμέχρι να το καταφέρει.

49. Περιγράψτε μου μία συνηθισμένη μέρα στο σπίτι σας με το παιδί;

-Ζητάει πάρα πολύ και μερικές φορές της λέω «Ρε Κ2 μου όμως, μήπως είσαι και λίγο υπερβολική;» δηλαδή αν τύχει να δουλέψουμε το απόγευμα και δεν μας δει και το απόγευμα,..... ο σύζυγος έχει υπολογιστές και δουλεύει και πρωί και απόγευμα. Μόνο Τετάρτη απόγευμα δεν δουλεύουμε, αλλά και γενικότερα όμως τα Σαββατοκύριακα είναι αφιερωμένα στα παιδιά ... δηλαδήθα υπάρξουν βέβαια και Σαββατοκύριακα, όπως το προηγούμενο Σαββατοκύριακο, που ήταν στη γιαγιά και στον παππού, γιατί βάφαμε το μαγαζί,-θα υπάρξουνε- αλλά γενικότερα, την Κυριακή ειδικά, θα πάμε σε παιδότοπο, θα πάμε στη θάλασσα, θα κάνουμε πράγματα για τα παιδιά μαζί με τον μπαμπά και τη μαμά ή και την Τετάρτη το απόγευμα. Αν τύχει τώρα κάποιο απόγευμα- που κι αυτά πάνε ενόργανη-δηλαδή, δεν προλαβαίνουμε να κάνουμε και πολλά πράγματα μαζί τις καθημερινές, έχει και ο μικρός καράτε. Δηλαδή είμαστε όλη την ώρα πάνω κάτω και παραπονιέται πολύ η Κ2. Θέλει «μα δεν σε έχω δει όλη μέρα...» και της λέω «υπάρχουν και γονείς που δουλεύουνε πραγματικά όλη μέρα και δεν βλέπουν τα παιδιά τους».

49.α. Το βράδυ τι ώρα συγκεντρώνεστε στο σπίτι ;

-Εννιά. Εννιά, γιατί είναι που πάνε ενόργανη εφτά με εννιά. Αυτό νομίζω της στοιχίζει. Γιατί τα απογεύματα που ήμασταν πιο νωρίς, οχτώ η ώρα, καθόμασταν και πίναμε γάλα και διαβάζαμε το παραμύθι για να πάνε για ύπνο. Και νομίζω ότι της στοιχίζει αυτό. Ότι δεν προλαβαίνουμε και ίσως δεν το κάνω κι εγώ καλά τώρα, γιατί με το να έρχονται αργά, μέχρι να φάνε, να κάνουνε το ντουζ να αυτό.... πάει αργά για να κοιμηθούνε και δεν κάθομαι να αφιερώσω ας πούμε το τέταρτο για να τους διαβάσω το παραμύθι, για να πάνε λίγο πιο νωρίς για ύπνο. Που δεν κοιμούνται στην ουσία πιο νωρίςΤους σταυρώνω, καληνύχτα ...αυτό....

50. Αν γράφατε ένα βιβλίο για την ζωή του παιδιού σας, από την στιγμή της σύλληψης/γέννησης μέχρι τώρα, σε σχέση με την ανάπτυξη του, κυρίως την συναισθηματική, σε σχέση με την αυτοεκτίμησή του και επίσης γενικότερα με την κοινωνική, γνωστική και γλωσσική του ανάπτυξη και λειτουργία, τι κεφάλαια θα είχε αυτό το βιβλίο; Μου περιγράψτε εν συντομία τα κεφάλαια αυτά δίνοντας και χαρακτηριστικούς τίτλους των κεφαλαίων αυτών.

- Ναι. Η Κ2 θα την περιέγραφα ως η αλλαγή της ζωής μου ας πούμε, όλης μου της ζωής. Μου έχει δώσει πάρα πολλά μαθήματα η Κ2 εμένα, για να μπορώ να τη βοηθήσω κι εγώ εκείνη..... εεεε..... τώρα σε αυτό δεν είμαι και πολύ καλή να κάτσω να γράψω τίτλουςείναι τόσο πολύ.....

50. α. Ας πάρουμε τη σύλληψη της. Ήταν εύκολη;

- Πάρα πολύ, πάρα πολύ. Στην Κ2 ένιωσα πάρα πολλά. Δηλαδή όταν έμαθα ότι είμαι έγκυος, το επιδιώξαμε, το κάναμε θελητά. Ήτανε, με την Κ2 έχω ζήσει, που με τα επόμενα παιδιά μου, με το να έχω και την Κ2 δεν τα έχω ζήσει, το πρώτο της χαμόγελο, το πρώτο της περπάτημα..... Ήταν όλα τόσο έντονα με την Κ2, τόσο έντονα, πάρα πολύ. Οι φοβίες μου, με έχει κάνει και μου δείχνει ότι – δηλαδή με την Κ2 περίμενα, σαν πιο μικρή, φοβόταν, ήταν πολύ προσκολλημένη από πάντα μαζί μου, γιατί ήμασταν πάντα μαζί, μέχρι που ήρθε η αδερφή της, που εκεί λίγο είχαμε αναταράξεις, κλάματα, έντονα και τέτοια που και πάλι για να μην της στοιχίσει,, την έβαζα πολύ να με βοηθάει, αλλά μεγαλώνοντας έβλεπα ότι έπαιρνε πράγματα, δηλαδή ευθύνες που δεν χρειαζότανε. Όπως και με το άγχος το πολύ που έχει τώρα, θεωρώ ότι της το έχω κάνει εγώ, με το να με βοηθάει συνέχεια. Απλά, επειδή φοβόταν ας πούμε να πηγαίνει στον παιδότοπο, νόμιζα πως δεν θα ήτανε πολύ κοινωνική, θα ήτανε πολύ φοβισμένη, όμως μου έχει αποδείξει πόσο δυνατή είναι, πως τα καταφέρνειείναι ρε παιδί μου για μένα ένα μάθημα ζωής η Κ2. Ένα μάθημα ζωής που παίρνω από την Κ2 και εγώ και προχωράω ας πούμε μπροστά. «Ένα μάθημα ζωής» θα βάλω για τίτλο εδώ. Από τότε που έμεινα έγκυος, μέχρι και που τη γέννησα και μεγαλώνοντας η Κ2.

50.β. Μετά είναι το σχολείο. Πήγε παιδικό σταθμό η Κ2;

-Ναι, πήγε παιδικό σταθμό. Μου ήταν όλα πάρα πολύ εύκολα με την Κ2. Προσαρμοζόταν εύκολα,... ενώ εγώ είχα τεράστιες φοβίες, για το πώς θα τα καταφέρει, πώς θα τρώει μόνη της, θα μπορεί, δεν θα μπορεί- για αυτό λέω ότι είναι ένα μάθημα ζωής για μένα η Κ2, κι όμως τα κατάφερνε τόσο απλά χωρίς να κάνεις τίποτα. Πάρα πολύ, πάρα πολύ. Ένας τίτλος για εδώ « Η επιτυχία στα πρώτα της βήματα» ας πούμε, η δυναμικότητά της. Και στο σχολείο ας πούμε, στο νήπιο και στο προνήπιο που αρχίσανε, που έχει τα αγόρια αν κοροϊδεύουνε, που είναι διαφορετικά εκεί... εε. εεε..... προσπαθούσε να τα κάνει μόνη της. Μου έλεγε ας πούμε «*μαμά μου έκανε αυτό*» και της έλεγα «*προσπάθησε το μόνη σου, εγώ είμαι δίπλα σου, είμαι πίσω σου, τη δύσκολη στιγμή θα είμαι εκεί*». Δεν χρειαζόταν ποτέ να είμαι εκεί. Το έλυνε πάντα μόνη της. Ήξερα ότι έβαζε ένα φρένο μόνη της. Μέχρι εκεί σε παίρνει να μου κάνεις ας πούμε. Μέχρι εκεί. Τέλος. Δύναμη ψυχής για μένα η Κ2. Η δύναμη ψυχής για μένα η Κ2 ήτανε πάντα. Αντί να τη στηρίζω εγώ με στήριζε πάντα εκείνη. Δεν ξέρω πώς γινότανε αυτό. Ναι. «Δύναμη ψυχής» ο τίτλος εδώ.

50.γ. Και μετά είναι η είσοδος της στο δημοτικό ως τα τώρα, που είναι η Πρώτη τάξη πέρυσι, Δευτέρα φέτος.

- Ένα λουλούδι που ανθίζει βλέπω. Αυτό. Ένα λουλούδι που ανθίζει. Εεεεε.ε.... Της αρέσει να καλλιεργείται. Αυτό βλέπω για την Κ2. Της αρέσει να δοκιμάζει τα πάντα. Της αρέσει να τα πετυχαίνει τα πάντα. Αυτό θα έλεγα για την Κ2 μου : «Ένα λουλούδι που ανθίζει» σαν τίτλος. Ένα λουλούδι που ανθίζει είναι η Κ2 μου . Απλά εγώ αυτό που θέλω για την Κ2 μου είναι, επειδή σας λέω με το να 'ρθουνε και τα άλλα παιδιά, έχουνε πέσει οι ευθύνες απάνω της, πολλές φορές όταν έκανε λάθος της έλεγα « *Ρε Κ2., εσύ ;*» και μετά της λέω «*εντάξει Κ2 μου, έκανα λάθος, εγώ συγγνώμη. Είσαι παιδί, θα κάνεις και λάθη*» και κάνει και λάθη. Αισθάνομαι κι εγώ ότι την έχω φορτώσει πάρα πολύ. Και με την αδερφή της, όταν αρρωσταίνει που έχει τόσο υπερβολικό άγχος, προσπαθώ και της λέω «*Κ2 αυτό είναι δουλειά της μαμάς. Δεν είναι δικιά σου δουλειά να το κάνεις*». Και προσπαθώ να της πω κιόλας Κ2, *ξέρεις κάτι; Δεν μπορούμε να αρέσουμε και σε όλους, να το δέχεται και αυτό*. Δεν θέλω να αρέσει σε όλους ρε παιδί μου. Γιατί η Κ2, θα κάνει πράγματα για να αρέσει σε όλους. Θα κάνει πράγματα πάνω από τον εαυτό της και αυτό δεν το θέλω. Έχουμε κάνει λάθη κι εμείς με το να είμαστε υπερβολικοί, απλά προσπαθώ τώρα, δεν χρειάζεται να αρέσει σε όλους. Αυτό. Όταν συζητάω και με άλλες μαμάδες τους λέω: «*Παιδιά εγώ τέλεια μαμά δεν είμαι*». Δεν είμαι, αλλά προσπαθώ. Και με τον μικρό μου, ας πούμε που με ζορίζει, που είναι ζωηρός, υπάρχουν και φορές που με βγάζουν εκτός εαυτού και φωνάζουμε και γίνεται ένας χαμός κι όταν ξεφεύγω κι εγώ από τα όρια, πάω και του το λέω. Του λέω « *Σ. μου συγγνώμη δεν έπρεπε να φωνάξω τόσο πολύ. Θα μπορούσα να είμαι πιο αλλά είμαι κι εγώ πιεσμένη, είμαι.....*» δηλαδή τους δείχνω ότι κι εγώ κάνω λάθη, δεν τα κάνουνε αυτά τα λάθη κι εγώ είμαι η σωστή σε όλα. Και με έχει βοηθήσει πολύ ο ψυχολόγος σε αυτό. Η αλήθεια είναι πως με το κινητό έχω ένα πρόβλημα. Δηλαδή και τώρα που έστειλα για τους ελέγχους, την ενημέρωση (για την πρόοδο των παιδιών) το είχα ξεχάσει τελείως. Μου το θύμιζε η Κ2. Δηλαδή υπήρχε περίπτωση πάλι να μην ερχόμουνα, αν δεν μου το θύμιζε η Κ2. Την πρώτη λοιπόν φορά (αναφέρεται στην ενημέρωση του πρώτου τριμήνου) που το θυμόμουνα, αλλά έτυχε δουλειά και δεν μπόρεσα να έρθω..... το είπα στην Κ2,γιατί μου είπε « *Μαμά μόνο εσύ κι άλλη μία μαμά δεν ήρθες*». Της λέω : «*Κ2 μου, έχεις δίκιο, ήτανε δουλειά μου να είμαι εκεί, έπρεπε να είμαι εκεί. Δυστυχώς δεν τα κατάφερα*.» Της έδειξα δηλαδή ότι ήτανε λάθος αυτό, αλλά όμως..... θέλω να πωεξήγησα στην Κ2 δεν γίνεται να τα κάνουμε και όλα ας πούμε. Έκανα κι εγώ το λάθος..... έτυχε αυτό, δεν ήρθαμε, το κατάλαβε, να μην το πάρει τόσο πολύ μέσα της, να μου πει που φταις, που κάνεις, που δείχνεις.

Παράρτημα 3

Παράδειγμα ημιδομημένης συνέντευξης που απευθύνεται στην εκπαιδευτικό πριν την παρεμβατική φάση της έρευνας (η συνέντευξη με την εκπαιδευτικό για την K2)

1. Τι γνωρίζετε για το παιδί σχετικά με την οικογένεια του;

-Για την οικογένεια της K2 γνωρίζω ότι οι γονείς της έχουν τρία παιδιά. Η K2 είναι το μεγαλύτερο παιδί, ακολουθεί η αδερφή της που είναι μικρότερη, δεν ξέρω κατά πόσο και έχει έναν ακόμη μικρότερο αδερφό. Ο μπαμπάς της έχει ένα κατάστημα ένα ηλεκτρονικούς υπολογιστές και επισκευάζει υπολογιστές και πουλάει υπολογιστές. Αυτά. Δεν γνωρίζω κάτι περισσότερο.

2. Περιγράψτε μου αναλυτικά το παιδί αυτό, την προσωπικότητά του.

- Η προσωπικότητα της K2. Η K2 είναι ένα πάρα πολύ ήσυχο παιδί, είναι ένα πάρα πολύ ήρεμο παιδί. Αυτό δηλαδή είναι το πιο έτσι ισχυρό και κυρίαρχο χαρακτηριστικό της. Είναι πολύ ήρεμη, είναι πολύ πειθαρχημένη, είναι υπεύθυνο παιδί. Είναι πάρα πολύ δημοφιλής και μέσα στην τάξη της, αλλά και στο σχολείο γενικότερα, γιατί πηγαίνει και ολοήμερο και έρχεται σε επικοινωνία και με άλλα παιδιά του σχολείου, εκτός από τους συμμαθητές της και είναι πολύ δημοφιλής σε όλους. Ασχολείται με την ενόργανη σε πολύ προχωρημένο επίπεδο και αγαπάει πάρα πολύ αυτή της την ενασχόληση. Τη λατρεύει θα μπορούσα να πω και είναι πάρα πολύ καλή σε αυτό. Είναι κοινωνική, έχει φίλες, είναι καλή μαθήτρια, συνεπής στις υποχρεώσεις της και οι επιδόσεις της είναι πολύ ικανοποιητικές μέσα στην τάξη.

3. Θεωρείται ότι το παιδί σας είναι εξωστρεφής ή εσωστρεφής; Πώς θα την περιγράφατε;

-Για την K2 μπορώ να πω με σιγουριά, ότι είναι ένα πολύ εσωστρεφές κορίτσι. Παρόλο δηλαδή που είναι δημοφιλής, παρόλο που έχει τόση αναγνώριση, εκείνη είναι ένα κλειστό παιδί, είναι εσωστρεφής.

4. Ποια είναι τα θετικά και ποια τα αρνητικά του χαρακτηριστικά;

-Τα θετικά χαρακτηριστικά της K2 είναι πολλά. Πρώτα- πρώτα ότι είναι πολύ συνεργάσιμη, είναι υπεύθυνη, μπορείς δηλαδή να τις αναθέσεις οτιδήποτε και ξέρεις ότι θα το φέρει εις πέρας με επιτυχία. Είναι πολύ ώριμη για την ηλικία της, πράγμα το οποίο νομίζω ότι οφείλεται στο γεγονός ότι είναι το πρώτο παιδί στην οικογένεια και έχει δύο μικρότερα αδέρφια, τα οποία τα υπεραγαπά και τα προσέχει πολύ. Είναι συνεπής σε αυτό που έχει να κάνει, σε αυτό που θα της αναθέσεις. Και γενικά στις υποχρεώσεις της είναι έτσι πολύ συνεπής και πειθαρχημένη. Είναι φιλόδοξη, έχει έτσι υψηλούς στόχους για αυτά που της αρέσουν και προσπαθεί για αυτούς συνέχεια. Είναι τόσο καλή η K2 που τη θέλουν όλοι να την έχουν φίλη, σε τέτοιο βαθμό, ώστε πολλές φορές να τσακώνονται για εκείνη. Αυτό βέβαια την κουράζει. Αλλά το υπομένει. Κάποιες φορές δείχνει ότι δυσανασχετεί με αυτό. Υπάρχουν για παράδειγμα δύο συμμαθήτριές της μες στην τάξη μας που τη διεκδικούν. Την θέλουν και οι δύο για την καλύτερή τους φίλη. Εκείνη δεν θέλει να χαλάσει το χατίρι, ούτε της μίας, ούτε της άλλης, κάνει παρέα και με τις δύο και προσπαθεί έτσι να φέρει τα πράγματα σε μία ισορροπία. Δεν υπάρχουν αρνητικά χαρακτηριστικά που να ταιριάζουν στην K2. Δεν έχω να προσάψω τίποτα αρνητικό στην προσωπικότητά της.

5. Πώς είναι γενικά η συμπεριφορά του στο σχολείο; Ποια είναι η σχέση του με τα άλλα παιδιά της τάξης;

- Η συμπεριφορά της K2 στο σχολείο είναι η χαρά της δασκάλας. Δηλαδή, είναι ένα παιδί που δεν δημιουργεί ποτέ θέμα, δεν κοντράρεται ποτέ, δεν τσακώνεται, δεν μαλώνει με τους άλλους, δεν συγκρούεται ποτέ. Δεν ξέρω πως το καταφέρνει να το κάνει αυτό, αλλά είναι μία ήρεμη δύναμη σε όλα της, σε όλες τις δραστηριότητες, σε όλους τους τομείς που έτσι αναμειγνύεται στο σχολείο. Είναι τύπος και υπογραμμός που λέμε. Οι σχέσεις της με τα άλλα παιδιά είναι πάρα πολύ καλές. Όπως ανέφερα και πριν είναι δημοφιλής και πολύ-πολύ αξιαγάπητη, τόσο από τα παιδιά, όσο και από τον κύκλο όλων των συναδέλφων, όλων των άλλων εκπαιδευτικών του σχολείου.

6. Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους συνομηλίκους;

- Η Κ2 τα πάει πάρα πολύ καλά ως προς τις κοινωνικές σχέσεις και τις συναναστροφές της με τους συνομηλίκους της. Είναι πολύ δημοφιλής θα πω ξανά, είναι ανοιχτή αγκαλιά και φίλη για όλα τα παιδιά. Έχει βέβαια τις συμπάθειες της και αντιπάθειες της και εκείνη εννοείται, αλλά είναι έτσι πολύ συγκαταβατική και πολύ διακριτική, στο όταν δεν θέλει να κάνει παρέα με κάποιο παιδί, είτε αγόρι είναι αυτό, είτε κορίτσι. Δεν θα του το πει δηλαδή κατάμουτρα και με προσβλητικό τρόπο, όπως κάνουν άλλα παιδιά στο σχολείο, που έχω κατά νου αυτή τη στιγμή. Την αγαπάνε όλοι, θέλουν την παρέα της, θέλουν τη συντροφιά της. Στην Κ2 αρέσει πολύ να δείχνει και στις φίλες της, να τους μαθαίνει τα πράγματα και τις ασκήσεις αυτές που κάνει η ίδια στην ενόργανη. Με αυτό τον τρόπο θέλει να εξασκεί ταυτόχρονα αυτά που κάνει η ίδια αλλά και να τα δείχνει στους φίλους της και στις φίλες ώστε να τα μαθαίνουν κι εκείνοι. Γενικότερα το αγαπάει πολύ αυτό, το να δείχνει τους άλλους κάτι. Είναι χαρακτηριστικό της προσωπικότητάς της αυτό οπότε και το χρησιμοποιεί και το ασκεί στις παρέες της. Και αυτό έχει έτσι πολλή θετική ανταπόκριση από τον κύκλο των φίλων της.

7. Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς τις κοινωνικές του σχέσεις και συναναστροφές με τους ενήλικες;

- Εξαιρετικές είναι οι σχέσεις της με τους ενήλικες που υπάρχουν στο χώρο του σχολείου. Συνεργάζεται μαζί τους άψογα, τηρεί τους κανόνες, μιλάει με πολλή ευγένεια και έτσι είναι πολύ ευγενική με όλους. Τους σέβεται, έχει σεβασμό προς τους εκπαιδευτικούς του σχολείου δεν δημιουργεί ποτέ κάποιο πρόβλημα και με τους ενήλικες του σχολείου μας. Δεν έχει πολλή οικειότητα με τους ενήλικες, όπως παραδείγματος χάρη άλλα παιδιά, αλλά ούτε τρέχει συνέχεια από πίσω τους και με το παραμικρό να πηγαίνει να τους γκρινιάζει για διάφορα πράγματα και να τους ενοχλεί. Νομίζω ότι είναι και λίγο, ντρέπεται λίγο, όταν είναι να απευθύνει το λόγο σε κάποιον ενήλικα, να ρωτήσει κάτι. Είναι λίγο ντροπαλή στον να απευθύνεται στους ενήλικες, στους εκπαιδευτικούς δηλαδή του σχολείου μας.

8. Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτονομία και την υπευθυνότητα του;

- Η Κ2 είναι απολύτως αυτόνομη. Φτιάχνει μόνη της την τσάντα της, τα πράγματά της. Δεν μου έχει ζητήσει ποτέ ως τώρα βοήθεια σε κάτι σε σχέση με τα πράγματα της, τα μπουφάν της, μόνη της τα βάζει, μόνη της τα βγάζει, τα κρεμάει, φεύγοντας δεν τα ξεχνάει. Όλα. Δεν με έχει ενοχλήσει ποτέ σε τίποτα, σχετικά με τη φροντίδα του εαυτού της. Όσον αφορά τώρα την υπευθυνότητα της και σε αυτό το κομμάτι είναι σε υψηλό επίπεδο. Κάνει μόνη της τα μαθήματα της, τα κάνει όλα. Δεν θα γκρινιάζει ποτέ για τίποτα, ακόμα και αν ζορίζεται δεν θα πει τον πόνο της. Δεν ξέρω τώρα κατά πόσο καλό είναι αυτό ή όχι. Και όση δουλειά και να έχει, ό,τι υποχρεώσεις και να έχει έξω από το σχολείο θα τα φέρει όλα κανονικά την επόμενη μέρα. Δεν μου έχει δώσει ποτέ το δικαίωμα να της κάνω κάποια παρατήρηση. Ούτε μία, έτσι για να πω ξέρω γω, πως της έχω κάνει έστω μία παρατήρηση για κάτι.

9. Πώς είναι το παιδί αυτό ως προς την αυτοεκτίμησή του;

- Στο κομμάτι της αυτοεκτίμησης της, δεν έχω τόσο πολύ ξεκάθαρα διαμορφωμένη άποψη. Θεωρώ όμως ότι έχει αυτοεκτίμηση. Εσωτερικά, δηλαδή εντός της, θεωρώ πως νιώθει ότι είναι έτσι πολύ άξιο κορίτσι, πολύ αξιόλογη, παρόλο που αυτό δεν το επιδεικνύει και δεν το προβάλλει. Δεν το προβάλλει καθόλου, ούτε υπερηφανεύεται για αυτά που μπορεί να κάνει, ούτε έτσι θεωρεί τον εαυτό της ανώτερο από τους άλλους. Έχει προσωπικότητα πολύ ήπια, είναι πολύ διακριτική. Είναι διακριτικό παιδί, αλλά επειδή χαίρει τόσο μεγάλη αποδοχής και τόσο μεγάλης αναγνώρισης, πιστεύω ότι το νιώθει και μέσα της αυτό και έχει αυτοεκτίμηση. Έτσι πιστεύω, εξαιτίας αυτών των συνθηκών που περιγράψω τώρα.

10. Πώς της αρέσει να περνάει τον ελεύθερο χρόνο του; Κάνει κάποιες δραστηριότητες; Με τι του αρέσει να ασχολείται πιο πολύ;

- Στον ελεύθερο χρόνο μας μέσα στην τάξη, της αρέσει πάρα πολύ να ζωγραφίσει και της αρέσει, όταν ζωγραφίζει να συνεργάζεται και να κάνει από κοινού κάτι με κάποιο συμμαθητή της ή με κάποια συμμαθήτρια της. Της αρέσει πάρα πολύ να ασχολείται με τα αυτοκόλλητα της, που έχει πολλά και να τα ανταλλάζει με τις συμμαθήτριάς της. Η μεγάλη της αγάπη όμως είναι έξω από το σχολείο. Είναι η ενόργανη γυμναστική. Ασχολείται τώρα αρκετά χρόνια με την ενόργανη.

Έχει φτάσει στο αγωνιστικό επίπεδο και ασχολείται και αφιερώνει πάρα πολύ χρόνο από τον ελεύθερο της σε αυτή τη δραστηριότητα. Ακόμα και στα διαλείμματα είναι η μεγάλη της χαρά να δείχνει στις φίλες της και στους φίλους της, τις καινούργιες ασκήσεις που έχει μάθει στο γυμναστήριο και χαίρεται να βοηθάει και τα άλλα παιδιά να της κάνουν και αυτά. Η ενόργανη γυμναστική είναι ο μεγάλος της έρωτας.

11. Θεωρείτε πως έχει κάποιες ιδιαίτερες κλίσεις ή ταλέντα;

-Επειδή την έχω δει πως γυμνάζεται και πως κάνει τις ασκήσεις και σε τι προχωρημένο επίπεδο για την ηλικία της, θεωρώ ότι το ταλέντο της είναι η ενόργανη γυμναστική. Έχει ήδη κατακτήσει με την ομάδα της ένα χρυσό μετάλλιο, σε ένα πανελλήνιο διαγωνισμό στον οποίο συμμετείχαν εξίμιση χιλιάδες αθλητές. Αυτό είναι μία πάρα πολύ σημαντική διάκριση, που την έκανε βέβαια να νιώσει μεγάλη περηφάνια.

12. Είναι ευχαριστημένη με την εξωτερική της εμφάνιση; Τι άποψη εκφράζει για την εξωτερική της εμφάνιση;

- Αντικειμενικά, εξωτερικά πρόκειται για ένα πάρα πολύ όμορφο κορίτσι. Είναι πολύ γλυκιά, μελαχρινή, με σγουρά μαλλιά με λεπτά χαρακτηριστικά. Εξωτερικά είναι μία πάρα πολύ όμορφη κοπέλα, ένα πολύ όμορφο κορίτσι. Δεν έχω ακούσει να εκφράζει άποψη ή να έχει αναφερθεί στην εξωτερική της εμφάνιση. Δεν έχω ακούσει για παράδειγμα, να λέει ότι είμαι πολύ όμορφη ή ότι δεν είμαι όμορφη. Δεν ξέρω τι άποψη έχει η ίδια για την εξωτερική της εμφάνιση. Αλλά ελπίζω να έχει συνείδηση του γεγονότος ότι είναι ένα πάρα πολύ όμορφο κορίτσι.

13. Έχει φίλους; Ποιας ηλικίας; Αγόρια ή κορίτσια;

- Η καρδιά της Κ2 και η αγκαλιά της είναι ανοιχτή για όλους τους φίλους. Δηλαδή έχει πάρα πολλούς φίλους από διάφορες ηλικίες, έχει φίλους μεγαλύτερα παιδιά, έχει φίλους τους συμμαθητές της όλους, έχει φίλους και από τις μικρότερες τάξεις. Είναι πολύ κοινωνικό κορίτσι και πολύ φιλικό. Σχετικά τώρα με το φύλο των φίλων της, αυτοί είναι τόσο αγόρια όσο και κορίτσια. Δεν κάνει δηλαδή διάκριση στο να προτιμάει να κάνει παρέα περισσότερο με αγόρια ή περισσότερο με κορίτσια. Είναι ευπρόσδεκτοι όλοι στη φιλία της.

14. Πώς είναι οι σχέσεις της μαζί τους;

- Η σχέση της Κ2 με τους φίλους της είναι πάρα πολύ καλή. Τι σημαίνει τώρα καλή. Σημαίνει ότι είναι ήρεμες οι σχέσεις τους, ότι περνάνε καλά. Όταν παίζουν δεν τσακώνονται, δεν υπάρχουν εντάσεις μεταξύ τους, ούτε έτσι έντονες συγκρούσεις. Κάποιες φορές μπορεί να υπάρξουν κάποιες διαφωνίες μεταξύ τους, στη διάρκεια του παιχνιδιού που προσπαθούν όμως να τις λύσουν με ήρεμο τρόπο, με το να το κουβεντιάσουν το εκάστοτε θέμα που προκύπτει ή να μου ζητήσουν και τη δική μου γνώμη- έχει συμβεί και αυτό. Και γενικά προσπαθούν «ανάιμακτα» να λύσουν τις διαφορές και τις διαφωνίες τους και να προχωρήσει αυτό που κάθε φορά κάνουν, να πάει παρακάτω το στιδήποτε με το οποίο ασχολούνται.

15. Τσακώνεται καθόλου με τους άλλους; Γιατί τσακώνεται όταν συμβαίνει αυτό;

- Η Κ2 δεν θα καταφύγει ποτέ στην πρακτική του τσακωμού. Θα αναφέρω ένα παράδειγμα εδώ πολύ χαρακτηριστικό. Υπάρχει ένα αγόρι στην τάξη μας, ο Δ. , ο οποίος την πειράζει πάρα πολύ συχνά, της κάνει διάφορες χειρονομίες, οι οποίες την ενοχλούν πάρα πολύ και την κάνουν να δυσανασχετεί έντονα. Όταν ο Δ. για παράδειγμα θα την πειράξει, παρόλο που του έχει επισημανθεί πάρα πολλές φορές το γεγονός να μην την πειράζει, εκείνη θα έρθει κοντά μου κλαίγοντας και θα μου πει «κυρία ο Δ. μου έκανε αυτό και εγώ δεν ήθελα». Και αυτό είναι κάτι που τη στενοχωρεί πολύ. Αυτό που θέλει είναι να μιλήσω εγώ στο Δ. και να τον μαλώσω. Ποτέ δεν του έχει μιλήσει με άσχημο τρόπο, ποτέ δεν έχει σηκώσει το χέρι της να τον χτυπήσει και αυτή, ποτέ δεν έχει κάνει την παραμικρή χειρονομία απέναντι στο Δ.. Αρκείται με το να κάνω εγώ παρατήρηση στον Δ. και του πω να της ζητήσει συγγνώμη.

16. Πώς είναι οι σχέσεις του με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες της;

- Η Κ2 έχει πολύ καλές σχέσεις με όλους τους συμμαθητές της και με όλες τις συμμαθήτριες της. Την αγαπούν όλοι, παίζουν όλοι μαζί της, τη θέλουν στην παρέα τους. Και εκείνη τους αγαπάει όλους δεν έχει κάποια κόντρα με κανέναν ή κάποια διάκριση. Και εκείνη τους αγαπάει και τους σέβεται όλους. Είναι έτσι όλοι μία αγαπημένη παρέα. Κάτι που αξίζει τον κόπο να σημειώσω, σε σχέση με την Κ2, είναι ότι φέτος στα γενέθλια της, που έκανε πάρτι, κάλεσε όλους τους συμμαθητές της και όλες τις συμμαθήτριές της. Αυτό ήταν κάτι που μου άρεσε πάρα πολύ, το ότι δηλαδή δεν εξείρεσε κανέναν από την πρόσκληση στο πάρτι της, δεν έβγαλε κανέναν και καμία εκτός. Και το ακόμα πιο ευχάριστο ήταν, ότι όλα τα παιδιά ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση της

K2 και παρά το γεγονός ότι το πάρτι της έγινε σε καθημερινή μέρα, νομίζω ήταν Τετάρτη, όλα τα παιδιά έδωσαν το παρόν στο πάρτι της. Αυτό ήταν κάτι που με έκανε να νιώσω μεγάλη χαρά, ως δασκάλα των παιδιών.

17. Πώς θα χαρακτηρίζατε το παιδί αυτό στις σχέσεις του και στο παιχνίδι με τους φίλους του;

- Οι σχέσεις της με τους φίλους της, τόσο εντός όσο και εκτός του παιχνιδιού τους, είναι πάρα πολύ καλές. Δηλαδή, είναι το παιδί που σπάνια θα σου δημιουργήσει πρόβλημα για να μην πω ότι ποτέ δεν δημιουργεί πρόβλημα. Δεν ξέρω τι κάνει στο σπίτι της και πώς συμπεριφέρεται, αλλά στο σχολείο δεν έχει δημιουργήσει ποτέ κανένα θέμα με τους φίλους της, είτε βρίσκονται μέσα στην τάξη, είτε παίζουν, είτε διαβάζουν, είτε συνεργάζονται για κάτι, είτε κάνουν οτιδήποτε από κοινού.

18. Είναι δημοφιλής ανάμεσα στους συμμαθητές της;

-Είναι πάρα πολύ δημοφιλής και στους συμμαθητές και στις συμμαθήτρες της. Είναι ίσως και το πιο δημοφιλές παιδί της τάξης.

19. Διαθέτει αυτονομία μέσα στην τάξη;

-Στις απαιτήσεις που έχει η τάξη μας, στη διάρκεια της μέρας, είναι 100% αυτόνομη και ανεξάρτητη.

20. Πώς τα πάει με τα μαθήματά της;

-Σε σχέση τώρα με τα μαθήματα, δεν μπορώ να πω ότι είναι η άριστη των άριστων μαθητών. Η K2 είναι αρκετά καλή, μέτρια με θετικό προς τα πάνω πρόσημο. Αυτό όμως που είναι το πολύ έτσι όμορφο, και πολύ ευχάριστο, είναι ότι προσπαθεί πάρα πολύ. Δηλαδή, δεν αφήνει εκκρεμότητες, δεν θέλει να αφήνει εκκρεμότητες. Έχει το μικρόβιο της τελειομανίας. Είναι συνεπής, τα φέρνει όλα. Όλες τις εργασίες της, όλα της τα μαθήματα, όλες τις φωτοτυπίες της, τα πάντα. Δεν είναι ότι δεν θα εντοπίσω λαθάκια στα γραπτά της και στις φωτοτυπίες της, αλλά δεν με πειράζει καθόλου αυτό, ούτε και με στενοχωρεί, γιατί ό,τι και να της πω, οτιδήποτε και να της διορθώσω, τη βλέπω ότι δίνει πάρα πολύ μεγάλη σημασία. Και προσπαθεί κάθε φορά να είναι όλο και καλύτερη, δηλαδή η προσπάθειά της και η επιμονή της για να τα πηγαίνει όλο και καλύτερα, είναι κάτι που πραγματικά με συγκινεί πολύ. Και είναι βέβαια αυτό κάτι πολύ ενθαρρυντικό και αισιόδοξο για την πρόοδο της στα μαθήματα, στο μέλλον.

21. Ποια είναι τα πιο αγαπημένα της μαθήματα και ποια τα λιγότερο;

-Της αρέσουν όλα τα μαθήματα. Δεν δείχνει ιδιαίτερη προτίμηση σε κάποιο από αυτά, ούτε απεχθάνεται κάποιο μάθημα. Πιστεύω ότι έχει μία περισσότερη προτίμηση στα μαθηματικά, σε σχέση με τη γλώσσα, επειδή στη γλώσσα δυσκολεύεται λίγο στην ορθογραφία. Νομίζω όμως ότι με τον καιρό και με την προσπάθειά που καταβάλλει, θα το ξεπεράσει και θα το υπερβεί αυτό. Στη γλώσσα της αρέσει πιο πολύ να κάνει ανάγνωση. Κάθε φορά δηλαδή που έχουμε μεγάλο κείμενο για ανάγνωση και λέω στα παιδιά ότι δεν θα διαβάσουν όλο το κείμενο, επειδή είναι μεγάλο, για να κερδίζουμε χρόνο, εκείνη ζητάει να διαβάσει ολόκληρα ακόμα και τα μεγάλα κείμενα. Της αρέσει δηλαδή πάρα πολύ να κάνει ανάγνωση. Και φυσικά της αρέσουν πάρα πολύ και τα μαθηματικά. Είναι πάρα πολύ καλή στα Μαθηματικά και είναι και πάρα πολύ έξυπνη. Είναι πολύ πρακτικό μυαλό.

22. Ποια χαρακτηριστικά του παιδιού αυτού σας δυσκολεύουν να τα διαχειριστείτε;

- Δεν διαθέτει η K2 κάποιο χαρακτηριστικό ή κάποια χαρακτηριστικά που να με δυσκολεύουν να τα διαχειριστώ. Είναι πάρα πολύ εύκολα διαχειρίσιμο παιδί.

23. Είναι συνεργάσιμοι οι γονείς της με το σχολείο;

-Όσον αφορά τη φετινή χρονιά που έχω την K2 μαθήτριά μου, σχετικά με τους γονείς της, τον πατέρα της δεν τον έχω γνωρίσει ακόμα. Δεν έχει έρθει στο σχολείο. Ξέρω όμως ότι ο μπαμπάς της έχει πάρα πολλές επαγγελματικές υποχρεώσεις. Η μητέρα της, που την έχω γνωρίσει, είναι αρκετά συνεργάσιμη. Όταν κληθεί να έρθει στο σχολείο, για οποιοδήποτε λόγο ανταποκρίνεται η γυναίκα, έρχεται, ρωτάει, μαθαίνει. Ενδιαφέρεται για την κόρη της πολύ και έχουμε ικανοποιητική επαφή και επαρκή επικοινωνία. Πέραν του χώρου του σχολείου, επικοινωνώ με τις μαμάδες των παιδιών, και άρα και με τη μαμά της K2 και μέσω μιας ομαδικής συνομιλίας που έχουμε στο Viber. Οπότε, επικοινωνώ με τη μαμά και της K2 ή κι εκείνη μαζί μου και μέσα από τη συνομιλία αυτή. Είμαστε σε επικοινωνία για οτιδήποτε χρειαστεί και για οτιδήποτε προκύψει.

24. Πώς είναι η δική σας σχέση με το παιδί αυτό;

-Η σχέση μου με την K2 είναι μία εξαιρετική σχέση. Πολύ καλή σχέση, χωρίς εντάσεις, χωρίς παράπονα. Δεν μου δίνει κανένα δικαίωμα, ούτε για να της κάνω καν παρατήρηση. Την επαινώ πολύ συχνά και της λέω πολλές φορές Μπράβο για τη συμπεριφορά της και για τη στάση της μέσα στην τάξη, και για την υπευθυνότητα της και για όλα αυτά τα θετικά χαρακτηριστικά που εκδηλώνει και τα βλέπουμε όλοι. Την αγαπώ πάρα πολύ, την προσέχω πάρα πολύ, τη νοιάζομαι, την ακούω πάρα πολύ προσεκτικά οποτεδήποτε έχει κάτι να μου πει ή να με ρωτήσει. Της αφιερώνω χρόνο, όταν το έχει ανάγκη. Και εγώ λαμβάνω από κείνη πολύ θετική αύρα, πολύ θετικά vibes. Η σχέση μου μαζί της, είναι, θα τολμήσω να πω, άριστη.

25. Τι είναι αυτό που σας αρέσει στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

-Όλα μου αρέσουν στη σχέση μου με την K2. Όλα είναι όμορφα, όλα είναι ήρεμα και βατά μαζί της. Κουβεντιάζουμε και συζητάμε ήρεμα μαζί, συνεργαζόμαστε πάρα πολύ όμορφα, συνεννοούμαστε πάρα πολύ καλά, την εμπιστεύομαι και με εμπιστεύεται, την ακούω και με ακούει, με καταλαβαίνει και την καταλαβαίνω. Όλα αυτά χαρακτηρίζουν τη σχέση μου με την K2 και όλα αυτά είναι όμορφα και ζητούμενα, σε κάθε είδους σχέση.

26. Τι είναι αυτό που θα θέλατε να βελτιώσετε στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

-Νομίζω ότι η σχέση μου με την K2 και η σχέση της K2 με μένα δεν χρήζει κάποιας βελτίωσης. Το μόνο που θα ευχηθώ για τη σχέση μου με την K2 στο μέλλον, εάν έχω την τύχη να την έχω μαθήτριά και σε άλλη η σχολική χρονιά, είναι να παραμείνει όπως είναι και η K2, αλλά και η μεταξύ μας σχέση.

27. Ποια συμπεριφορά του παιδιού αυτού δυσκολεύεστε να διαχειριστείτε;

-Καμία συμπεριφορά της δεν δυσκολεύομαι να διαχειριστώ. Δεν υπάρχει δύσκολη συμπεριφορά που να εκδηλώνεται από την K2.

28. Τι θα θέλατε να αλλάξετε στην σχέση σας με το παιδί αυτό;

-Δεν θα ήθελα να αλλάξω τίποτα στη σχέση αυτή. Απλά θέλω να ευχηθώ να παραμείνει όπως είναι και στο μέλλον.

29. Τι αντίληψη έχει σχετικά με τις επιδόσεις και την πρόοδο του στο σχολείο;

- Έχει επίγνωση του τι μαθήτριά είναι. Γνωρίζει ότι τα πάει αρκετά καλά στα μαθήματα, γνωρίζει τις αδυναμίες της και προσπαθεί άλλωστε και να τις βελτιώσει. Γνωρίζει επίσης και το γεγονός ότι προσπαθεί. Έχει αντίληψη για το ποια είναι τα δυνατά της σημεία και για το ποια είναι τα αδύναμα της σημεία. Ξέρει πολύ καλά πού πατάει και πού βρίσκεται

30. Τι της αρέσει πιο πολύ να κάνει;

-Έχει πολλά ενδιαφέροντα η K2 και της αρέσει να ασχολείται με πολλά πράγματα. Δεν είναι μονόπλευρη, ούτε κολλημένη μόνο σε ένα πράγμα. Της αρέσει η ζωγραφική, της αρέσει ο χορός, της αρέσει να παίζει με τους φίλους της, της αρέσουν οι βόλτες, οι εκδρομές, της αρέσει να προσέχει και να φροντίζει τα μικρότερα της αδέρφια. Αυτό όμως που της αρέσει περισσότερο από όλα αυτά και το βάζει σε πρώτη θέση στην καρδιά της και στη δράση της, είναι η ενασχόληση της με την ενόργανη γυμναστική και η ολοένα αυξανόμενη πρόοδος της σε αυτή.

31. Υπάρχει κάτι που τη δυσκολεύει;

- Όχι. Δεν γνωρίζω για κάτι που μπορεί να τη δυσκολεύει.

32. Φοβάται κάτι σε μεγάλο ή και όχι, βαθμό;

- Δεν υπάρχει κάτι που να φοβάται. Τουλάχιστον από την έως τώρα συναναστροφή μου μαζί της δεν έχω διαπιστώσει κάτι τέτοιο. Το μόνο πράγμα έτσι που την αναστατώνει και την K2 αλλά και άλλα παιδιά μες στην τάξη είναι, όταν μπαίνουν από το παράθυρο έντομα στην τάξη, ειδικά σφήγγες, που αναστατώνονται πάρα πολύ και φωνάζουν αρκετά μέχρι να φύγει η σφήγγα ή η μέλισσα μέσα από την τάξη.

33. Υπάρχει κάτι που σας δυσκολεύει ή σας προβληματίζει στη συμπεριφορά της ;

- Όχι. Δεν τίθεται τέτοιο θέμα μαζί της.

34. Πώς εκδηλώνει τα συναισθήματα της (αγάπη, χαρά, λύπη, θυμό, στενοχώρια);

- Η K2 είναι πολύ τρυφερή ψυχή, είναι αρκετά ευαίσθητη. Πέρα όμως από αυτά, υπάρχει ένα χαρακτηριστικό στην προσωπικότητά της το οποίο δεν το θεωρώ τόσο θετικό. Το χαρακτηριστικό αυτό είναι, ότι δεν εκδηλώνεται. Δεν είναι καθόλου εκδηλωτική όσον αφορά τα συναισθήματα της και δεν μπορείς να ξέρεις, πότε είναι λυπημένη, πότε είναι θυμωμένη, πότε είναι στεναχωρημένη, γιατί δεν εκδηλώνει τα συναισθήματά της και το πώς νιώθει. Όταν διακατέχεται από αρνητικά συναισθήματα, αποσύρεται πάρα πολύ στον εαυτό της, η στάση του σώματος της δείχνει ότι κάτι την προβληματίζει, κάτι την απασχολεί κάτι τέλος πάντων δεν πάει καλά. Ούτε τα θετικά της

συναισθήματα εκδηλώνει έτσι με ένταση και ανεμελιά. Είναι πολύ συγκρατημένη στο να εκδηλώνει τα συναισθήματά της. Την αγάπη της και τη χαρά της, θα την εκδηλώσει με χαμόγελα, με γέλια, με αγκαλιές ή με το λόγο της, με αυτά που λέει. Αλλά πάντα με συγκρατημένο τρόπο, δεν αφήνεται να παρασυρθεί από τα συναισθήματα που νιώθει, είτε αυτά είναι θετικά είτε είναι αρνητικά. Αυτό το χαρακτηριστικό της πιστεύω ότι δεν είναι θετικό. Ειδικά και αν σκεφτώ ότι είναι ένα κορίτσι μόλις οκτώ χρόνων και θα περίμενα σε αυτή την ηλικία να είναι πιο εκδηλωτική, πιο εκφραστική, γενικά πιο ανέμελη.

35. Συνεργάζεται καλά μαζί σας; Ακολουθεί τους κανόνες που έχουν τεθεί στο σχολείο;

- Συνεργάζεται άριστα μαζί μου. Ναι, ακολουθεί τους κανόνες του σχολείου και ακολουθεί και κατά γράμμα τους κανόνες που έχουμε θέσει στην τάξη, ώστε να λειτουργεί η τάξη μας σωστά και ήρεμα και να γίνεται η δουλειά που πρέπει να γίνεται μέσα στην τάξη μας.

36. Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις στο παιχνίδι;

- Σε περιπτώσεις που θα διαφωνήσει με την παρέα της για κάτι στο παιχνίδι που έχουν αποφασίσει να παίξουν, δεν συγκρούεται, δεν έρχεται σε ρήξη μαζί τους. Δηλαδή με τους φίλους της ή με τα παιδιά που κάθε φορά θα τύχει να συμμετέχουν στο παιχνίδι, μιλάει για τις διαφορές, θα πει τη γνώμη της, θα διαμαρτυρηθεί, θα παραπονεθεί εκεί στην παρέα της, αλλά αν δεν βγάλει άκρη, δεν θα προβεί σε κατάσταση έντασης και δεν θα έρθει σε σύγκρουση. Όχι δεν θα έρθει σε σύγκρουση, δεν θα συγκρουστεί. Αν δει ότι το θέμα δεν μπορεί να το λύσει μόνη της, θα έρθει να με ενημερώσει σχετικά ή θα ενημερώσει το συνάδελφο που εφημερεύει στην αυλή, αν προκύψει κάτι την ώρα του διαλείμματος. Προσπαθεί δηλαδή στην αρχή μόνη της να λύνει τα θέματα που προκύπτουν στο παιχνίδι της, τις διαφορές της στα εκάστοτε ζητήματα με τους φίλους της, και αν δεν τα καταφέρει η ίδια θα ζητήσει βοήθεια από εμένα ή από κάποιο εκπαιδευτικό του σχολείου.

37. Σας μιλάει για τις εμπειρίες, τα συναισθήματα και τα βιώματά του;

- Δεν μου μιλάει εύκολα ούτε για τις εμπειρίες της, ούτε για τα συναισθήματά της, ούτε για το τι βιώνει μέσα στο χώρο του σχολείου, αλλά και έξω από το χώρο του σχολείου. Αν τη ρωτήσω εγώ θα μου πει οτιδήποτε τη ρωτήσω, αλλά από μόνη της δεν έρχεται ποτέ να μου πει για μία εμπειρία της, είτε πολύ ευχάριστη, είτε πολύ δυσάρεστη, για οτιδήποτε. Δεν έρχεται ποτέ από μόνη της. Για να μου πει κάτι πρέπει να τη ρωτήσω. Αυτό που κάνει από μόνη της, είναι να μου δείχνει καινούργιες ασκήσεις που τους κάνει η προπονήτρια της στην ενόργανη γυμναστική. Θέλει να μου τις δείχνει και χαίρεται πάρα πολύ να το κάνει αυτό. Το ίδιο βέβαια κάνει, και σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό με τις συμμαθήτριάς της και με τις φίλες της από άλλες τάξεις στο σχολείο.

38. Λειτουργεί και φέρεται εγωκεντρικά ή όχι;

- Ούτε λειτουργεί εγωκεντρικά, ούτε συμπεριφέρεται κατ' αυτόν τον τρόπο.

39. Εκδηλώνει επιθετική συμπεριφορά; Αν ναι, προς ποιους πιο πολύ;

- Όσο καιρό τη γνωρίζω και την έχω μαθήτρια, δεν έχει εκδηλώσει ποτέ και με κανέναν τρόπο σε κανέναν επιθετική συμπεριφορά.

40. Ποια πιστεύετε ότι είναι η διάθεση της για το σχολείο και για τη μάθηση γενικότερα;

- Η διάθεσή της για το σχολείο είναι πολύ θετική. Έρχεται με χαρά, με όρεξη, με καλή διάθεση. Περνάει πάρα πολύ ωραία στο σχολείο. Της αρέσει να μαθαίνει καινούργια πράγματα. Ρωτάει, αν κάτι της κινήσει την περιέργεια και δεν το γνωρίζει. Ρωτάει και γενικά για τα θέματα που την ενδιαφέρουν. Έχει όρεξη να μάθει και να αποκτήσει περισσότερες γνώσεις πάνω στο καθετί που την ενδιαφέρει και της αρέσει. Η διάθεσή της, τόσο για το σχολείο όσο και για τη μάθηση είναι πολύ θετική.

41. Κατά πόσο το παιδί κάθεται κάπου ήσυχα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ασχολείται με ένα έργο ή προτιμά να αναζητά την ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα;

- Η Κ2 είναι ένα ήσυχο παιδί ούτως ή άλλως. Μέσα στην τάξη την ώρα του μαθήματος και σε καθημερινή βάση είναι ήσυχη και συγκεντρωμένη. Όταν έχει αναλάβει να κάνει κάτι ή να φέρει κάτι εις πέρας, ή όταν κάνει μία εργασία, οποιαδήποτε περιεχομένου και να είναι αυτή, συγκεντρώνεται και την ολοκληρώνει. Κατά τη διάρκεια της εργασίας αυτής παραμένει εκεί μέχρι να τελειώσει αυτό που κάνει και δεν αναζητάει καμία ευκαιρία για κάποια ενεργητική κινητική δραστηριότητα.

42. Κατά πόσο το παιδί τα καταφέρνει με ευκολία να κάνει κάποιο έργο ρουτίνας μένοντας ακίνητο για μεγάλο χρονικό διάστημα;

- Τα καταφέρνει τέλεια με τα έργα ρουτίνας της μέσα στην τάξη σε όλα τα επίπεδα. Ανταποκρίνεται απόλυτα σε όλα αυτά. Αν τώρα αυτό το έργο ρουτίνας προϋποθέτει την ακινησία, την ακινησία της για μεγάλο χρονικό διάστημα, επίσης τα καταφέρνει τέλεια και σε αυτή την περίπτωση.

43. Σχετικά με τις βιολογικές λειτουργίες του οργανισμού του (φαί, ύπνο, τουαλέτα). Σε ποιο βαθμό είναι κανονικές και εμφανίζονται σε προβλέψιμες στιγμές του χρόνου;

- Οι βιολογικές της λειτουργίες είναι πολύ φυσιολογικές. Το φαγητό της την ώρα που σύμφωνα με το πρόγραμμα του σχολείου θα φάμε, τρώει το φαγητό της, πάει την τουαλέτα της. Για τον ύπνο της δεν γνωρίζω κάτι, ότι πάει ή δεν πάει καλά. Δεν γνωρίζω για τον ύπνο της, αλλά για το φαγητό της και την τουαλέτα της, λειτουργεί μέσα στα πολύ φυσιολογικά πλαίσια.

44. Ποια είναι η αντίδρασή του παιδιού σε νέες καταστάσεις (πχ. νέο σχολείο, νέα παιδιά στη γειτονιά, νέο δάσκαλο, νέα ρούχα);

- Η Κ2 είναι πολύ θετική και δεκτική στις νέες καταστάσεις. Δεν φαίνεται να την αγχώνει κάτι, για παράδειγμα όταν θα πάμε εκδρομές, χαίρεται πολύ, όταν θα βγούμε ξαφνικά από την τάξη έξω, γιατί έχει προκύψει κάτι και πρέπει να πάμε να το παρακολουθήσουμε δεν δυσανασχετεί. Συμμετέχει με χαρά σε όλα τα «ξαφνικά». Της αρέσουν πολύ τα ρούχα και τα καινούργια ρούχα ένα παραπάνω. Γιατί δίνει έτσι πολλή έμφαση στο τι φοράει. Της αρέσει πάρα πολύ να φοράει καινούργια πράγματα, καινούργιες πιάστρες, καινούργιες κορδέλες στα μαλλιά, κ.α.. Της αρέσει πάρα πολύ αυτό. Προσέχει την εμφάνισή της και τα ρούχα που φοράει. Γενικά στις νέες καταστάσεις αντιδράει με θετικό τρόπο.

45. Ποια είναι η στάση της η ή αντίδρασή του όταν η οικογένεια αλλάζει τόπο (πχ. σε εκδρομή ή μετακόμιση);

- Δεν γνωρίζω αν έχει ζήσει μετακόμιση με τους γονείς της και ποιες ήταν οι αντιδράσεις της, αλλά για τις εκδρομές που μπορώ να πω, ξέρω ότι είναι απερίγραπτη η χαρά της. Χαίρεται πάρα πολύ όταν θα πάμε εκδρομή με την τάξη και το σχολείο. Η χαρά της, συγκρατημένη βέβαια χαρά, είναι έκδηλη και προφανής από τη μέρα που θα ανακοινωθεί η εκδρομή. Αρχίζει και κάνει σχέδια για το τι θα κάνει, με ποιους θα είναι, πώς θα περάσουν και κρατάει αυτή η χαρά της μέχρι και τη μέρα της εκδρομής. Και περνάει και πάρα πολύ όμορφα στις εκδρομές.

46. Κατά πόσο το παιδί επιχειρεί νέα φαγητά και δραστηριότητες;

- Δοκιμάζει με ευκολία και φαγητά και δραστηριότητες. Κάνει τις δοκιμές της και ανάλογα αν της αρέσει ή όχι το καινούργιο φαγητό ή η καινούργια δραστηριότητα το κρατάει ή το απορρίπτει. Είναι θετική και δεκτική στις δοκιμές νέων πραγμάτων.

47. Κατά πόσο το παιδί προσαρμόζει την αρχική του αντίδραση προς την επιθυμητή από το περιβάλλον και τις συνθήκες κατεύθυνση (πχ. μια συμπεριφορά για την οποία έχει τιμωρηθεί σταθερά μια ή δυο φορές);

- Η Κ2 προσαρμόζει τη συμπεριφορά της προς την επιθυμητή από το περιβάλλον κατεύθυνση, είναι πολύ καλή σε αυτό γιατί «ακούει». Είναι υπάκουη. Και αν κάτι θέλει να κάνει και δεν ξέρει αν πρέπει να το κάνει ή όχι, αν τις επιτρέπεται ή δεν της επιτρέπεται, θα ρωτήσει. Δεν υπάρχει περίπτωση να κάνει κάτι αν δεν ρωτήσει, ειδικά μέσα στην τάξη και μέσα στο χώρο του σχολείου.

48. Κατά πόσο το παιδί είναι ευαίσθητο σε αισθητηριακά ερεθίσματα (πχ. γεύση, οσμή, θερμοκρασία, σφίξιμο ρούχων);

- Δεν έχει πέσει στην αντίληψή μου μέχρι τώρα κάποια ευαισθησία της στα αισθητηριακά ερεθίσματα που έχουν να κάνουν με τη γεύση της, την οσμή της και τη θερμοκρασία της. Είναι φυσιολογικές οι αντιδράσεις της και μια χαρά. Το σφίξιμο των ρούχων την ενοχλεί. Δεν θέλει να τη σφίγγουν τα ρούχα της, ούτε θέλει να νιώθει στριμωγμένη μέσα στα ρούχα της. Θέλει να είναι άνετη μέσα στα ρούχα που φοράει.

49. Θα λέγατε πως οι αντιδράσεις του παιδιού σας έχουν μεγάλη ή μικρή ένταση (πχ. όταν δεν συμβαίνει αυτό που ήθελε, όταν του πάρουν το παιχνίδι του, όταν του αρέσει κάτι);

- Οι αντιδράσεις της ξεκάθαρα θα πω, ότι έχουν μικρή ένταση στις περιπτώσεις που κάτι δεν θέλει, όταν δεν της αρέσει το παιχνίδι της, όταν δεν της αρέσει κάτι. Δεν δημιουργεί μεγάλες εντάσεις γύρω της η Κ2. Αντιδρά με ήρεμους και ήπιους τρόπους και τόνους.

50. Τι διάθεση την χαρακτηρίζει συχνότερα; Θετική ή αρνητική;

- Χαρακτηρίζεται και διακατέχεται από θετική ενέργεια και διάθεση ως επί το πλείστον.

51. Κατά πόσο τυχαία εξωτερικά ερεθίσματα επιδρούν ή αλλάζουν την κατεύθυνση της συμπεριφορά του παιδιού; (πχ. χώρος με πολλά παιχνίδια, κάλεσμα του γονιού όταν το παιδί βρίσκεται μπροστά από την τηλεόραση).

- Τα τυχαία εξωτερικά ερεθίσματα επιδρούν, δεν την αφήνουν αδιάφορη παντελώς. Αλλάζει για λίγο την κατεύθυνση της συμπεριφοράς της και της προσοχής της, μέχρι να καταλάβει τι γίνεται, τι διαφορετικό ή νέο μπορεί να έχει προκύψει. Αλλά αφού διαπιστώσει τι είναι αυτό που έχει προκύψει, συνεχίζει τη δουλειά της, αυτό που κάνει εκείνη τη στιγμή, μέχρι να το πάει στο σημείο που επιθυμεί η ίδια ή μέχρι να το τελειώσει. Θέλω να πω δηλαδή, ότι τα τυχαία εξωτερικά ερεθίσματα δεν την αποσυντονίζουν.

52. Κατά πόσο το παιδί είναι ικανό να παραμένει συγκεντρωμένο σε μια δραστηριότητα;

- Είναι ικανή να παραμείνει συγκεντρωμένη σε μία δραστηριότητα πάρα πολύ χρόνο, ανάλογα με τις δραστηριότητες με τις οποίες καταπιάνεται. Αλλά μπορεί να ασχοληθεί με κάτι μέχρι να το πάει εκεί που θέλει. Είναι πολύ πειθαρχημένη και πολύ ικανή στο να συγκεντρώνεται σε κάτι.

53. Κατά πόσο το παιδί τα παρατάει δύσκολα ή εύκολα όταν ασχολείται με κάτι στο οποίο αντιμετωπίζει δυσκολία (πχ. όταν μαθαίνει κάτι καινούργιο που το ενδιαφέρει αλλά παράλληλα το δυσκολεύει);

- Για την Κ2 έχω να πω ότι τα παρατάει πολύ δύσκολα, όταν κάτι δυσκολεύει. Δεν τα παρατάει εύκολα. Το παλεύει αυτό που θέλει, το προσπαθεί. Και αν νιώσει ή καταλάβει πως από μόνη της δεν μπορεί να το πάει παρακάτω, τότε ζητάει βοήθεια. Απευθύνεται εκεί από όπου νομίζει ότι μπορεί να λάβει βοήθεια για αυτό και αφού λάβει τη βοήθεια της, θα συνεχίσει την προσπάθειά της.

54. Περιγράψτε μου μία συνηθισμένη μέρα στο σχολείο σχετικά με το παιδί αυτό;

- Μία καθημερινή μέρα, μία συνηθισμένη μέρα στο σχολείο με την Κ2 είναι μία πολύ καλή μέρα. Ως τώρα δηλαδή δεν έχει υπάρξει κάποια κακή ή δύσκολη ημέρα, τουλάχιστον για μένα, σε σχέση με την Κ2. Φτάνει το πρωί με το σχολικό λεωφορείο στο σχολείο, γιατί μεταφέρεται από ένα κοντινό χωριό. Πηγαίνει, αφήνει την τσάντα της έξω από την τάξη της και μετά μιλάει με τα παιδιά που έχουν έρθει και εκείνα, που έχουν φτάσει μαζί. Παίζει, συζητάει μαζί τους, κάνουν βόλτες στην αυλή του σχολείου, μέχρι να χτυπήσει το κουδούνι και να μαζευτούμε για προσευχή. Μετά, μέσα στην τάξη κάνει τη ρουτίνα της, δηλαδή ξέρει τι θα κάνουμε. Ό,τι δηλαδή θα γράψουμε ορθογραφία, ετοιμάζει τα τετράδια της, τα τετράδια που είναι να μαζέψω τα ετοιμάζει και πριν το πω ακόμα, πριν τα ζητήσω. Είναι έτσι πολύ υπεύθυνη και οργανωτική. Συμμετέχει στα μαθήματα με συγκέντρωση, με προσοχή κάνει τις ασκήσεις της και γενικά είναι συνεπής προς όλες τις υποχρεώσεις της τις μαθητικές. Στο διάλειμμα της θα βγει κανονικά έξω, θα φάει το φαγητό της, θα παίξει με τις φίλες και τους φίλους της. Όταν χτυπήσει το κουδούνι πάλι για μέσα, συνεχίζουμε το πρόγραμμά μας. Συνεργάζεται πολύ καλά σε όλα τα μαθήματα και στα δικά μου, αλλά και στα μαθήματα των ειδικοτήτων. Το μεσημέρι ξέρει, ότι σχολώντας θα πάει ολοήμερο. Πηγαίνει και συνεχίζει εκεί το πρόγραμμα του σχολείου, χωρίς να δημιουργεί ποτέ κανένα θέμα. Στο ολοήμερο, θα φάει το μεσημεριανό της, θα περιμένει με υπομονή να της το ζεστάνουμε και να της το πάμε, χωρίς να διαμαρτύρεται και να το βιάζεται. Μετά θα κάνει τα μαθήματά της για την επόμενη μέρα. Ασχολείται με τα μαθήματά της συνέχεια, μέχρι να τελειώσει. Και όταν ολοκληρώσει τα μαθήματα της, θα κάνει κάποια δραστηριότητα για να χαλαρώσει, μέχρι να έρθει η ώρα να σχολάσει.

55. Αν γράφατε ένα βιβλίο για την ζωή του παιδιού αυτού, από την στιγμή που το γνωρίσατε μέχρι τώρα, σε σχέση με την ανάπτυξη του, κυρίως την συναισθηματική, σε σχέση με την αυτοεκτίμησή του και επίσης γενικότερα με την κοινωνική, γνωστική και γλωσσική του ανάπτυξη και λειτουργία, τι κεφάλαια θα είχε αυτό το βιβλίο; Μου περιγράψτε εν συντομία τα κεφάλαια αυτά δίνοντας και χαρακτηριστικούς τίτλους των κεφαλαίων αυτών.

- Η πρώτη μου γνωριμία με την Κ2 ήταν πέρυσι, που πήγαινε πρώτη τάξη. Την είχα στο ολοήμερο, κάθε Τρίτη που έκανα ολοήμερο και τη γνώρισα εκεί. Ήταν σαν ένα στολιδάκι μέσα στην τάξη αυτή, μικρούλα, χαριτωμένη, πολύ ήσυχη, πολύ όμορφη και μία έτσι πολύ ευγενική λιλιπούτεια παρουσία. Τότε ήταν η πρώτη φορά που γνώρισα. Η σχέση μας δηλαδή περιοριζόταν στα πλαίσια του ολοήμερου σχολείου και επίσης στα διαλείμματα, στην αυλή του σχολείου που μπορούσα να τη δω. Είχα έτσι πολύ θετική εξαρχής εντύπωση σχηματίζει για το παιδί αυτό. Μου είχε κάνει εντύπωση το γεγονός, ότι δεν μιλούσε ποτέ, αν δεν της απευθύνες το λόγο, αν δεν τη ρωτούσες. Μου είχε κάνει αυτό πολύ εντύπωση για ένα πρωτάκι. Αυτή μου η πρώτη γνωριμία με την Κ2 θα ήταν το πρώτο κεφάλαιο το οποίο θα έβαζα στο βιβλίο, αν έγραφα για αυτήν ένα

βιβλίο. Ο τίτλος που θα έδινα σε αυτό το πρώτο κεφάλαιο είναι «Ένα τρυφερό λουλουδάκι στο σχολείο. Πώς άραγε να νιώθει;».

Φέτος συνεχίζεται η σε μεγαλύτερο βάθος γνωριμία μου με την Κ2. Είναι μαθήτριά μου, είμαι η δασκάλα της. Έχουμε έρθει πολύ πιο κοντά. Έχουμε καθημερινή επαφή και είναι πολύ-πολύ πιο συχνή η επικοινωνία μαζί της. Φέτος τη ζω από πάρα πολύ κοντά την Κ2 και την έχω γνωρίσει πολύ πιο καλά. Με βάση λοιπόν τη φετινή μας σχέση και με βάση την κοινωνικότητα της, τη γνωστική της και τη γλωσσική της ανάπτυξη, γενικά με βάση όλη αυτή την προσωπικότητα που έχει διαμορφώσει ως τώρα η Κ2, είναι ένα παιδί με πολλά θετικά χαρακτηριστικά, με πολλά χαρίσματα και με πολλές ανεπτυγμένες δεξιότητες. Με βάση ολόκληρη την προσωπικότητά της και τη σχέση που έχω μαζί της εγώ, αλλά και τις σχέσεις της ίδιας με τους άλλους, θα είχα μόνο θετικά σχόλια να κάνω και να γράψω. Αυτό θα ήταν το δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου για εκείνη. Ο τίτλος που θα έδινα στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου για τη ζωή της Κ2 είναι: «Μία αιθέρια ύπαρξη με μεγάλη δύναμη ψυχής».

56. Τι θα θέλατε να βελτιώσετε στο παιδί αυτό μέσα από ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες που θα μπορούσατε να κάνετε;

- Το μόνο πράγμα που θα ήθελα να βελτιώσω στην προσωπικότητά της, μέσα από τις ψυχοπαιδαγωγικές δραστηριότητες που θα κάνουμε με τα παιδιά, είναι να πετύχουμε για εκείνη να κατακτήσει έναν πιο άμεσο τρόπο, με τον οποίο να εκφράζει και να εξωτερικεύει τα συναισθήματά της, αυτό που νιώθει και αυτό που σκέφτεται. Επειδή δεν εξωτερικεύει με πάρα πολλή άνεση αυτό που σκέφτεται και αυτό που νιώθει, αλλά θα πρέπει να έχει φτάσει σε πολύ έτσι δύσκολη και ζόρικη μέσα της κατάσταση, για να πει αυτό που την απασχολεί. Θα ήθελα, να μπορούσα να την κάνω να μιλάει πιο εύκολα, με μεγαλύτερη ελευθερία και άνεση και περισσότερο διεκδικητικά. Ενώ δηλαδή εσωτερικά είναι πολύ δυναμική και το έχει αποδείξει αυτό, αυτός ο δυναμισμός της εξωτερικά δεν φαίνεται, δεν είναι εύκολα αντιληπτός. Αυτό λοιπόν θα ήθελα να βελτιώσω στην Κ2. Αυτή της η εσωτερική δύναμη να γίνει και να είναι ορατή και στην εξωτερική της παρουσία. Να νιώσει δηλαδή η ίδια ότι μπορεί και δικαιούται να είναι πιο ανέμελη, πιο χαρούμενη, πιο εκδηλωτική και πολύ λιγότερο ντροπαλή.